T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

UŞAK EŞME AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLSÜM GİRGİN

BALIKESİR, 2024

T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

UŞAK EŞME AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLSÜM GİRGİN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. HÜLYA SAVRAN

BALIKESİR, 2024

T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 202112511012 numaralı Gülsüm GİRGİN'in hazırladığı UŞAK EŞME AĞZI konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 07.06.2024 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Hatice ŞAHİN İmza

Üye (Danışman) Prof. Dr. Hülya SAVRAN İmza

Üye Doç. Dr. Emin Erdem ÖZBEK İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

…./…./20…

İmza

Gülsüm GİRGİN

ÖNSÖZ

Ağız araştırmaları, bir dilin farklı bölgelerindeki yapısal özelliklerini, tarihsel gelişimini ve değişimini görmemizi sağlar. Bu sebeple her bölgenin kendi çerçevesinde ağız incelemelerinin yapılması ve kayıt altına alınması, ağız araştırmalarına kaynaklık etmesi bakımından önemlidir. Bu doğrultuda Türkiye'de araştırmacılar tarafından il, ilçe ve köyler kapsamında çalışmalar yürütülmektedir. Eşme ilçesi kapsamında lisansüstü düzeyde herhangi bir çalışmanın bulunmaması, Eşme ağzı ile ilgili yapılan bu çalışmada ilçenin yerel ağız özelliklerinin ortaya konulması ve alandaki çalışmalara katkı sağlayacak olması gibi özellikler çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Her bir ilin, ilçenin ve hatta köyün ağız özelliklerinin incelenmesi ve ortaya konması genel ağız atlaslarının hazırlanması bakımından da önem taşır. Günümüzde sadece köyler üzerine yapılan yüksek lisans tezleri de mevcuttur. Tüm bu çalışmalar, Türkçenin dil malzemesinin her yönüyle kayıt altına alınmasını ve ileride başka çalışmalara kaynaklık etmesini sağlayacaktır. Bu çalışmayla ortaya konmuş olan Eşme ağzı daha önce müstakil olarak incelenmemiştir ve bu yönüyle alana katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Uşak iline bağlı Eşme ilçesinin ağız özelliklerinin incelendiği bu çalışmada, ilçenin 28 köyüne gidilmiş, 58 kaynak kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler kayıt altına alınarak, ilçenin ağız özelliklerinin derlemesi yapılmıştır. Derleme sonucu elde edilen malzeme, ağız araştırmalarında kullanılan transkripsiyon işaretleriyle yazıya geçirilmiş ve dil incelemesi yapılmıştır. İnceleme sonucunda ilçenin ağız özellikleri ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi ve söz varlığı gibi nitelikleri ortaya konmuş ve sonuç kısmında da ilçe ağzının tespit edilen karakteristik özellikleri belirlenmiştir. Tez planının hazırlanmasında Gülsevin'in Uşak İli Ağızları adlı eseri esas alınmıştır.

Çalışma boyunca ilgisini ve desteğini gördüğüm herkese; derleme aşamasında beni güler yüzle karşılayıp bilgilerini paylaşan ve misafirperver davranan kaynak kişilerime; maddi manevi desteğiyle her anlamda yanımda olan aileme; gerek eğitim döneminde gerekse tez aşamasında bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlandığım, desteğini ve yardımını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Emin Erdem ÖZBEK'e;

lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana yol gösteren, çalışmamın her alanında sabırla ve anlayışla yaklaşan, bilgi ve deneyimini paylaşan değerli danışmanım Prof. Dr. Hülya SAVRAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

BALIKESİR, 2024 **Gülsüm GİRGİN**

ÖZET

UŞAK EŞME AĞZI

GİRGİN, Gülsüm

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hülya SAVRAN

2024, 496 Sayfa

Ağız araştırmalarının Türk dilinin tarihî seyri için önemi yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye'de ağız araştırmaları 19. yüzyılda başlamış ve o tarihten günümüze kadar çok sayıda akademik çalışma yürütülmüştür. Buna karşın hâlâ gidilmemiş, incelenmemiş ağızların olduğu yerler mevcuttur. Günümüzde gelişen teknolojinin yanı sıra yaşanan sosyal, kültürel ve benzer gelişmeler nihayetinde ağızlar bozulma ve yok olma eğilimi göstermektedir. Bu sebeple araştırmacılar ağızların kaybolmadan derlenip kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarılması yönünde çalışmalar sürdürmektedir. Bu tez çalışması da Türk diyalektoloji çalışmalarına katkıda bulunmak maksadıyla hazırlanmıştır.

Yapılan bu çalışmada Uşak ilinin Eşme ilçesine bağlı köylerin ağız özellikleri incelenmiştir.

Eşme'nin belirlenen 28 köyüne gidilerek 58 kaynak kişi ile yapılan görüşmeler kayıt altına alınmış, kaydedilen görüşmeler transkripsiyon işaretleriyle yazıya aktarılmıştır.

Çalışma; giriş, ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi sonuç, metinler ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, kapsamı ve yöntemine dair bilgiler açıklanarak, Eşme'nin tarihi, coğrafyası, iklimi gibi bilgilere yer verilmiştir. Ses bilgisi ve şekil bilgisi bölümlerinde bölge ağzının standart kullanımdan farklı olan ses ve şekil özellikleri tespit edilerek gerekli incelemeler yapılmıştır. Cümle bilgisi bölümünde cümle çeşitlerine değinilmiştir. Sonuç bölümünde ise bölge ağzına dair elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda belirlenen ayırt edici özelliklerin değerlendirmesi yapılmıştır. Metinler bölümünde,

58 kaynak kişiden derlenen malzemeler transkripsiyon işaretleriyle yazıya aktarılıp numaralandırılarak verilmiştir. Sözlük bölümünde ilçe ağzından derlenen metinlerden hareketle Eşme ağzının söz varlığını yansıtan sözcüklere yer verilmiştir. Son olarak bu çalışmada faydalanılan kaynakların yer aldığı bir kaynakça bölümü eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eşme, Ağız, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Cümle Bilgisi

ABSTRACT

THE DIALECT OF UŞAK EŞME

GİRGİN, Gülsüm

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Hülya SAVRAN

2024, 496 Pages

The importance of dialect studies for the historial course of the Turkish language is an undeniable fact. Dialect research in Turkey started in the 19th century and many academic studies have been carried out since then. However, there are still places with dialects that have not been visited or examined. Today, as well as the developing technological, social, cultural and similar developments, eventually, dialects tend to deteriorate and disappear. For this reason, researchers continue to work on collecting and recording dialects without being lost and transferring them to future generations. This thesis has been prepared in order to contribute to Turkish dialectology studies.

In this study, the dialect characteristics of the villages of Eşme district of Uşak province were examined.

The interviews with 58 source people were recorded by visiting 28 villages of Eşme and the recorded interviews were transcribed with transcription marks.

Study; It consists of introduction, phonics, morphology, sentence knowledge, conclusion, texts and dictionary sections. In the introduction section, information about the subject, purpose, scope and method of the research is explained, and information such as the history, geography and climate of Eşme is included. In the phonetics and morphology sections, the phonetic and morphological features of the regional dialect that are different from the standard usage were determined and the necessary examinations were made. Sentence types are mentioned in the sentence knowledge section. In the conclusion section, the distinctive features determined as a result of examining the data obtained about the dialect of the region were evaluated.

In the texts section, materials compiled from 58 reference people are transcribed with transcription marks and numbered. In the dictionary section, words reflecting the vocabulary of Eşme dialect are included, based on the texts compiled from the district dialect. Finally, a bibliography section containing the sources used in this study has been added.

Key Words: Eşme, Dialect, Phonetics, Morphology, Syntax

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ……...iii
ÖZET……...v
ABSTRACT …….....vii
İÇİNDEKİLER ……...ix
KISALTMALAR LİSTESİ ……....xxiii
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ …….xxiv
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Konusu..... 1
1.2. Araştırmanın Amacı 1
1.3. Araştırmanın Önemi 1
1.4. Araştırmanın Varsayımları..... 2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları..... 2
1.6. Tanımlar..... 3
2. İLGİLİ ALANYAZIN 4
2.1. Kuramsal Çerçeve 4
2.2. İlgili Araştırmalar..... 5
2.2.1. Uşak Eşme İlçesi..... 6
2.2.1.1. Eşme İlçesinin Tarihi..... 6
2.2.1.2. Eşme İlçesinin Coğrafyası, İklimi ve Nüfusu 8
3. YÖNTEM.....10
3.1. Araştırmanın Modeli.....11
3.2. Evren ve Örneklem.....12
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri 12
3.4. Verilerin Toplanma Süreci.....12
3.5. Verilerin Analizi.....13
4. BULGULAR VE YORUMLAR 14

4.1. Ses Bilgisi 14
4.1.1. Sesler 14
4.1.1.1. Ünlüler 14
4.1.1.1.1. Ünlü Türleri 14
4.1.1.1.2. Ünlü Uzunlukları 16
4.1.1.1.2.1. Ses Olaylarına Bağlı Olmayan Ünlü Uzunlukları 17
4.1.1.1.2.2. Ses Olaylarına Bağlı Olan Ünlü Uzunlukları 17
4.1.1.2. Ünsüzler 20
4.1.1.2.1. Ünsüz Türleri 20
4.1.2. Ses Değişmeleri 25
4.1.2.1. Ünlü Değişmeleri 25
4.1.2.1.1. Karakteristik Olan Ünlü Değişmeleri 25
4.1.2.1.1.1. Yaygın Olan Fonetik Değişmeler 25
4.1.2.1.1.1.1. Ünlü Uyumları 25
4.1.2.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu 25
4.1.2.1.1.1.1.1.1. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar 26
4.1.2.1.1.1.1.1.2. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar 28
4.1.2.1.1.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu 30
4.1.2.1.1.1.2. Ünlü Türemeleri 31
4.1.2.1.1.1.2.1. Başta Ünlü Türemesi 31
4.1.2.1.1.1.2.2. İçte Ünlü Türemesi 32
4.1.2.1.1.1.2.3. Sonda Ünlü Türemesi 33
4.1.2.1.1.1.3. Ünlü Düşmesi 33
4.1.2.1.1.1.3.1. İçte Ünlü Düşmesi 33
4.1.2.1.1.2. Bazı Kelimelerde Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünlü Değişmeleri 34
4.1.2.1.1.2.1. Dudaklılaşma 35
4.1.2.1.1.2.2. Geçişme 35
4.1.2.1.1.2.2.1. Biri Ünlü ile Biten Diğeri Ünlü ile Başlayan Kelimelerde Geçişme 35

4.1.2.1.1.2.2.2. Biri Ünlü ile Biten Diğeri Ünsüz ile Başlayan Kelimelerde Geçişme 36
4.1.2.1.1.2.3. İncelme....36
4.1.2.1.1.2.4. Daralma....36
4.1.2.1.1.2.4.1. İlk Hecede Ünlü Daralması 37
4.1.2.1.1.2.4.2. Kelime İçinde Ünlü Daralması 37
4.1.2.1.1.2.4.3. Kelime Sonunda Ünlü Daralması 39
4.1.2.1.1.2.5. Genişleme 39
4.1.2.1.1.3. Eskicil Biçimlerin Korunduğu Örnekler 40
4.1.2.1.2. Karakteristik Olmayan Ünlü Değişmeleri 40
4.1.2.1.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Kelimelerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görülenler 41
4.1.2.1.2.1.1. Düzleşme....41
4.1.2.1.2.1.2. İncelme....41
4.1.2.1.2.1.3. Kalınlaşma 42
4.1.2.1.2.1.4. Daralma....42
4.1.2.1.2.1.4.1. Başta Ünlü Daralması....42
4.1.2.1.2.1.4.2. Kelime İçinde Ünlü Daralması 42
4.1.2.1.2.1.5. Genişleme 43
4.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri....43
4.1.2.2.1. Karakteristik Olan Ünsüz Değişmeleri....43
4.1.2.2.1.1. Yaygın Olan Fonetik Değişmeler 43
4.1.2.2.1.1.1. Ötümlüleşme 43
4.1.2.2.1.1.1.1. Kelime Başında Ötümlüleşme 43
4.1.2.2.1.1.1.2. Kelime İçinde Ötümlüleşme 47
4.1.2.2.1.1.1.3. Kelime Sonunda Ötümlüleşme 48
4.1.2.2.1.1.2. Yarı Ötümlüleşme 50
4.1.2.2.1.1.3. Ünsüz Kaybolmaları 54
4.1.2.2.1.1.3.1. Erime 54
4.1.2.2.1.1.3.2. Büzülme ve Derilme 59
4.1.2.2.1.1.4. Ünsüz Benzetmeleri....65
4.1.2.2.1.1.4.1. Tam Benzetme 65

4.1.2.2.1.1.4.1.1. Ek Alma Durumunda Tam Oluşan Benzetmeler 65
4.1.2.2.1.1.4.1.2. Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Tam Benzetmeler.....67
4.1.2.2.1.1.4.2. Yarı Benzetme 67
4.1.2.2.1.1.4.2.1. Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Yarı Benzetmeler.....68
4.1.2.2.1.1.5. Ünsüz Uyumsuzluğu.....68
4.1.2.2.1.2. Belirli Bir-Birkaç Kelimede veya Bölgede Görülen ve Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünsüz Değişmeleri.....70
4.1.2.2.1.2.1. Benzetme Sonucu Oluşan Değişiklikler 71
4.1.2.2.1.2.1.1. Ünsüz-Ünsüz Benzetmesi.....71
İlerleyici Benzetme 71
4.1.2.2.1.2.1.2. Ünlü-Ünsüz Benzetmesi.....71
4.1.2.2.1.2.1.2.1. Dudaklılaşma.....71
4.1.2.2.1.2.1.2.2. Sızıcılaşma 72
4.1.2.2.1.2.2. Yalnızca Belirli Kelimelerde Görülen Değişiklikler.....74
4.1.2.2.1.2.2.1. Kelime Başında Ünsüz Değişmeleri 74
4.1.2.2.1.2.2.2. Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri 75
4.1.2.2.1.2.2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmeleri 76
4.1.2.2.1.2.3. Eklerde ve Edatlarda Ünsüz Türemeleri.....76
4.1.2.2.1.2.4. Ünsüz Düşmesi.....77
4.1.2.2.1.2.4.1. Kök ve Tabanlarda Ünsüz Düşmesi.....78
4.1.2.2.1.2.4.1.1. Grup Düşmesi.....79
4.1.2.2.1.2.4.2. Eklerde Ünsüz Düşmesi 80
4.1.2.2.1.2.5. Ünsüz Alternansı 80
4.1.2.2.1.2.6. Hece Tekleşmesi.....81
4.1.2.2.1.2.7. İkizleşme 81
4.1.2.2.1.3. Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler.....82
4.1.2.2.2. Karakteristik Olmayan Ünsüz Değişmeleri 82
4.1.2.2.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Kelimelerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görülenler 83
4.1.2.2.2.1.1. Ünsüz Benzetmeleri.....83

4.1.2.2.2.1.2. Ünsüz Türemeleri 83
4.1.2.2.2.1.2.1. Başta Ünsüz Türemesi 83
4.1.2.2.2.1.2.2. İçte Ünsüz Türemesi 83
4.1.2.2.2.1.2.3. Sonda Ünsüz Türemesi 83
4.1.2.2.2.1.3. Ünsüz Düşmeleri 84
4.1.2.2.2.1.3.1. Başta Ünsüz Düşmesi 84
4.1.2.2.2.1.4. Ünsüz Tekleşmeleri 84
4.1.2.2.2.1.5. Başkalaşma 85
4.1.2.2.2.1.6. Göçüşme 85
4.1.2.2.2.1.6.1. Yandaş Göçüşme 85
4.1.2.2.2.1.6.2. Uzak Göçüşme 86
4.1.2.2.2.1.7. Karakteristik ve Yaygın Olmayan Diğer Ünsüz Değişmeleri 86
4.1.2.2.2.1.7.1. Kelime Başındaki Ünsüz Değişmeleri 86
4.1.2.2.2.1.7.2. Kelime İçindeki Ünsüz Değişmeleri 87
4.1.2.2.2.1.7.3. Kelime Sonundaki Ünsüz Değişmeleri 88
4.2. Şekil Bilgisi 88
4.2.1. Ekler 89
4.2.1.1. Çekim Ekleri 89
4.2.1.1.1. İsim Çekimi 89
4.2.1.1.1.1. Çokluk Ekleri 89
4.2.1.1.1.1.1. Çokluğun İşlevleri 92
4.2.1.1.1.2. İyelik Ekleri 94
4.2.1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılmaları 96
4.2.1.1.1.3. Hâl Ekleri 97
4.2.1.1.1.3.1. Yalın Hâl 97
4.2.1.1.1.3.2. Belirtme Hâli +(y)I, +(y)U 97
4.2.1.1.1.3.3. Yönelme Hâli +(y)A 99
4.2.1.1.1.3.3.1. Yönelme Hâl Ekinin Görevleri 101
4.2.1.1.1.3.4. Bulunma Hâli +DA 103
4.2.1.1.1.3.4.1. Bulunma Hâl Ekinin Görevleri 104
4.2.1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli +DAn, +DAŋ 105
4.2.1.1.1.3.5.1. Ayrılma Hâl Ekinin Görevleri 106

4.2.1.1.1.3.6. Vasıta Hâli + (I)lA, +(I)lAn, (I)nA, +(I)nAn, +lAyIn, +In 108
4.2.1.1.1.3.6.1. Vasıta Hâli Ekinin Görevleri 112
4.2.1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli +CA 113
4.2.1.1.1.3.7.1. Eşitlik Hâli Ekinin Görevleri 114
4.2.1.1.1.3.8. Hâl Eklerinin Birbirinin Yerine Kullanılması 114
4.2.1.1.1.3.8.1. Belirtme Hâli ve Yönelme Hâli Eklerinin Birbirlerinin Yerine Kullanılması 114
4.2.1.1.1.3.8.1.1. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler 116
4.2.1.1.1.3.8.1.2. Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler 118
4.2.1.1.1.3.8.2. Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler 118
4.2.1.1.1.3.8.3. Ayrılma Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler 119
4.2.1.1.1.3.8.4. Ayrılma Hâli Yerine Vasıta Hâlinin Kullanıldığı Örnekler 119
4.2.1.1.1.3.8.5. Vasıta Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler 119
4.2.1.1.1.4. Aitlik Eki 119
4.2.1.1.1.5. İlgi Eki 120
4.2.1.1.1.6. Tamlama 121
4.2.1.1.1.6.1. Belirtili İsim Tamlaması 121
4.2.1.1.1.6.2. Belirtisiz İsim Tamlaması 122
4.2.1.1.1.6.3. Zincirleme İsim Tamlaması 123
4.2.1.1.1.6.4. Zamirlerde Tamlama 124
4.2.1.1.2. Fiil Çekimi 124
4.2.1.1.2.1. Kişi Ekleri 125
4.2.1.1.2.1.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri 125
4.2.1.1.2.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri 127
4.2.1.1.2.1.3. Emir Kipinde Kullanılan Kişi Ekleri 128
4.2.1.1.2.2. Fiilde Zaman 130

4.2.1.1.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman 130
4.2.1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu 134
4.2.1.1.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman 134
4.2.1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Olumsuzu 137
4.2.1.1.2.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Soru Şekli 137
4.2.1.1.2.2.3. Şimdiki Zaman 137
4.2.1.1.2.2.3.1. -(I)yo Biçimli Şimdiki Zaman 138
4.2.1.1.2.2.3.1.1. -(I)yo Biçimli Şimdiki Zamanın Olumsuzu 143
4.2.1.1.2.2.3.1.2. -(I)yo Biçimli Şimdiki Zamanın Soru Şekli 143
4.2.1.1.2.2.3.2. -(I)yI Biçimli Şimdiki Zaman 143
4.2.1.1.2.2.3.2.1. -(I)yI Biçimli Şimdiki Zamanın Olumsuzu 148
4.2.1.1.2.2.3.2.2. -(I)yI Biçimli Şimdiki Zamanın Soru Şekli 149
4.2.1.1.2.2.3.3. -(I)yA Biçimli Şimdiki Zaman 149
4.2.1.1.2.2.3.4. -Ip batır / -Ip batı Biçimli Şimdiki Zaman 149
4.2.1.1.2.2.3.5. -Ip dur-(ur) (<tur-ur) Biçimli Şimdiki Zaman 151
4.2.1.1.2.2.3.6. -Ip var-(ır) Biçimli Şimdiki Zaman 152
4.2.1.1.2.2.3.7. -Ip bar-(ır) Biçimli Şimdiki Zaman 152
4.2.1.1.2.2.3.8. -Ip gel-(ir) Biçimli Şimdiki Zaman 153
4.2.1.1.2.2.3.9. -Ip gider- Biçimli Şimdiki Zaman 154
4.2.1.1.2.2.3.10. -Ip börü- Biçimli Şimdiki Zaman 154
4.2.1.1.2.2.3.11. -mAcI Biçimli Şimdiki Zaman 155
4.2.1.1.2.2.4. Gelecek Zaman 155
4.2.1.1.2.2.4.1. -(A)cAk Biçimli Gelecek Zaman 156
4.2.1.1.2.2.4.1.1. -(A)cAk Biçimli Gelecek Zamanın Olumsuzu 159
4.2.1.1.2.2.4.1.2. -(A)cAk Biçimli Gelecek Zamanın Soru Şekli 160
4.2.1.1.2.2.4.2. -IcI / -UcU Biçimli Gelecek Zaman 160
4.2.1.1.2.2.5. Geniş Zaman 160
4.2.1.1.2.2.5.1. Geniş Zamanın Olumsuzu 165
4.2.1.1.2.2.5.2. Geniş Zamanın Soru Şekli 165
4.2.1.1.2.3. Tasarlama Kipleri 165
4.2.1.1.2.3.1. Emir Kipi 166
4.2.1.1.2.3.1.1. Emir Kipinin Olumsuzu 170
4.2.1.1.2.3.1.2. Emir Kipinin Soru Şekli 170

4.2.1.1.2.3.2. Dilek Kipi.....170
4.2.1.1.2.3.2.1. Dilek Kipinin Olumsuzu 172
4.2.1.1.2.3.3. Gereklilik Kipi.....172
4.2.1.1.2.3.3.1. -mAlI 173
4.2.1.1.2.3.3.2. -mA+ iyelik lazım 173
4.2.1.1.2.4. Birleşik Çekimler.....173
4.2.1.1.2.4.1. Hikâye.....173
4.2.1.1.2.4.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 173
4.2.1.1.2.4.1.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu 176
4.2.1.1.2.4.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 176
4.2.1.1.2.4.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi 176
4.2.1.1.2.4.1.3.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu 180
4.2.1.1.2.4.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....180
4.2.1.1.2.4.1.4.1. Gelecek Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu.....182
4.2.1.1.2.4.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi 182
4.2.1.1.2.4.1.5.1. Geniş Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu 186
4.2.1.1.2.4.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi.....186
4.2.1.1.2.4.1.7. Şart Kipinin Hikâyesi 187
4.2.1.1.2.4.2. Rivayet.....188
4.2.1.1.2.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti –mIşmIş 188
4.2.1.1.2.4.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti.....189
4.2.1.1.2.4.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti 190
4.2.1.1.2.4.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti.....191
4.2.1.1.2.4.2.4.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Olumsuzu.....193
4.2.1.1.2.4.2.5. Şart Kipinin Rivayeti.....193
4.2.1.1.3. Ek-Fiil Çekimi.....194
4.2.1.1.3.1. Ek-Fiilin Geniş Zamanı.....194
4.2.1.1.3.2. Ek-Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı 196
4.2.1.1.3.3. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı.....198
4.2.1.1.3.4. Ek-Fiilin Olumsuzu.....200
4.2.1.2. Yapım Ekleri 200
4.2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler 200

4.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapan Ekler....209
4.2.1.2.3. Fiilden İsim Yapan Ekler....212
4.2.1.2.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler....217
4.2.1.2.5. Fiilimsiler....217
4.2.1.2.5.1. İsim-Fiil Ekleri....218
4.2.1.2.5.2. Sıfat-Fiil Ekleri....219
4.2.1.2.5.3. Zarf-Fiil Ekleri....221
4.2.1.2.5.3.1. Asıl Zarf-Fiil Ekleri....221
4.2.1.2.5.3.2. Birleşik Zarf-Fiil Ekleri....226
4.2.1.2.6. Fiilde Çatı....229
4.2.1.2.6.1. Oldurgan-Ettirgen....230
4.2.1.2.6.1.1. Oldurgan....230
4.2.1.2.6.1.2. Ettirgen....231
4.2.1.2.6.2. İşteş....232
4.2.1.2.6.2.1. Ortaklaşa....232
4.2.1.2.6.2.2. Karşılıklı....232
4.2.1.2.6.3. Meçhul-Edilgen....232
4.2.1.2.6.3.1. Meçhul....232
4.2.1.2.6.3.2. Edilgen....233
4.2.1.2.6.4. Dönüşlü....234
4.2.1.2.6.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması....234
4.2.2. Kelime Çeşitleri....236
4.2.2.1. İsimler....236
4.2.2.1.1. İsim Çekimi....236
4.2.2.1.1.1. Çokluk....236
4.2.2.1.1.2. İyelik....237
4.2.2.1.1.3. Hâl....237
4.2.2.1.1.4. Tamlama....237
4.2.2.1.2. İsim Yapımı....238
4.2.2.1.2.1. İsimden İsim Yapımı....238
4.2.2.1.2.2. Fiilden İsim Yapımı....238
4.2.2.2. Sıfatlar....238
4.2.2.2.1. Niteleme Sıfatları....239

4.2.2.2.2. Belirsizlik Sıfatları 239
4.2.2.2.3. Soru Sıfatları 240
4.2.2.2.4. Belirtme Sıfatları 240
4.2.2.2.4.1. İşaret Sıfatları 240
4.2.2.2.4.2. Sayı Sıfatları 240
4.2.2.2.4.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 241
4.2.2.2.4.2.2. Sıralama Sayı Sıfatları 241
4.2.2.2.4.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 241
4.2.2.2.4.2.4. Kesir Sayı Sıfatları 241
4.2.2.2.5. Sıfatlarda Dercelendirme 241
4.2.2.3. Zamirler 242
4.2.2.3.1. Kişi Zamirleri 242
4.2.2.3.1.1. Kişi Zamirlerinin Hâl Ekleri ile Çekimi 243
4.2.2.3.1.1.1. Belirtme Hâli ile Çekimi 243
4.2.2.3.1.1.2. Yönelme Hâli ile Çekimi 244
4.2.2.3.1.1.3. Bulunma Hâli ile Çekimi 246
4.2.2.3.1.1.4. Ayrılma Hâli ile Çekimi 246
4.2.2.3.1.1.5. Vasıta Hâli ile Çekimi 247
4.2.2.3.1.1.6. Eşitlik Hâli ile Çekimi 248
4.2.2.3.2. Soru Zamirleri 249
4.2.2.3.3. Belirsizlik Zamirleri 249
4.2.2.3.4. Dönüşlülük Zamirleri 250
4.2.2.3.5. Zamirlerde Tamlama 251
4.2.2.4. Zarflar 251
4.2.2.4.1. Yer-Yön Zarfları 252
4.2.2.4.2. Zaman Zarfları 252
4.2.2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları 253
4.2.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları 254
4.2.2.4.5. Soru Zarfları 254
4.2.2.4.6. Süreklilik Zarfları 255
4.2.2.5. Edatlar 255
4.2.2.5.1. Ünlem Edatları 255
4.2.2.5.1.1. Ünlemler 255

4.2.2.5.1.1.1. Ünleme Edatları.....255
4.2.2.5.1.1.2. Seslenme Edatları.....255
4.2.2.5.1.1.3. Sorma Edatları.....256
4.2.2.5.1.1.4. Gösterme Edatları.....256
4.2.2.5.1.1.5. Cevap Edatları.....257
4.2.2.5.2. Bağlama Edatları.....257
4.2.2.5.2.1. Sıralama Edatları.....257
4.2.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları.....258
4.2.2.5.3. Cümle Başı Edatları.....258
4.2.2.5.4. Son Çekim Edatları.....258
4.2.2.6. Fiiler.....259
4.2.2.6.1. Fiillerde Zaman.....259
4.2.2.6.2. Fiillerde Kip.....259
4.2.2.6.3. Fiillerde Çatı.....259
4.2.2.6.4. Fiillerde Olumsuzluk.....259
4.2.2.6.5. Birleşik Fiillller.....259
4.2.2.6.5.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar.....259
4.2.2.6.5.1.1. İsim + et- Fiili ile Oluşturulanlar.....260
4.2.2.6.5.1.2. İsim + ol- Fiili ile Oluşturulanlar.....260
4.2.2.6.5.1.3. İsim + kıl- Fiili ile Oluşturulanlar.....260
4.2.2.6.5.1.4. İsim + eyle- Fiili ile Oluşturulanlar.....261
4.2.2.6.5.1.5. İsim + kal- Fiili ile Oluşturulanlar.....261
4.2.2.6.5.1.6. İsim + işle- Fiili ile Oluşturulanlar.....261
4.2.2.6.5.2. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar.....261
4.2.2.6.5.2.1. Yeterlilik Fiili (Fiil-(y)A bil-).....261
4.2.2.6.5.2.1.1. Yeterlilik Fiilinin Olumsuzu.....262
4.2.2.6.5.2.2. Tezlik Fiili (Fiil–(y)I ver- / -ıvı(r)- / -ivi(r)- / -uvu(r)- -üvü(r)).....263
4.2.2.6.5.2.2.1. Tezlik Fiilinin Olumsuzu.....264
4.2.2.6.5.2.3. Süreklilik Fiili (Fiil-(y)A ġo- / -(y)I ġo- / -(y)A gel- / -(I)p dur-).....264
4.2.2.6.5.2.3.1. Fiil-(y)A ġo-.....264
4.2.2.6.5.2.3.2. Fiil-(y)I ġo-.....264

4.2.2.6.5.2.3.3. Fiil-(y)A gel-.....265
4.2.2.6.5.2.3.4. Fiil-(I)p dur-.....265
4.2.2.6.5.2.4. Yaklaşıklık Fiili (Fiil-(y)A yaz-).....265
4.3. Cümle Bilgisi 265
4.3.1. Yüklemin Türüne ve Anlamına Göre Cümleler 265
4.3.1.1. Fiil Cümlesi 265
4.3.1.1.1. Olumlu Fiil Cümlesi 266
4.3.1.1.2. Olumsuz Fiil Cümlesi 266
4.3.1.1.2.1. -mA- ile yapılanlar: 266
4.3.1.1.2.2. Fiil-zaman+kişi mI ile yapılanlar: 267
4.3.1.1.2.3. Fiil-dIk+iyelik yok ile yapılanlar: 267
4.3.1.2. İsim Cümlesi 267
4.3.1.2.1. Olumlu İsim Cümlesi 267
4.3.1.2.2. Olumsuz İsim Cümlesi 268
4.3.2. Soru Cümlesi 268
4.3.2.1. Fiil-zaman/kip+kişi mI Yapısı ile Oluşturulanlar 269
4.3.2.2. Fiil-zaman /kip mI+kişi 269
4.3.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler 269
4.3.3.1. Kurallı Cümle 269
4.3.3.1.1. Kurallı Fiil Cümlesi 269
4.3.3.1.2. Kurallı İsim Cümlesi 270
4.3.3.2. Devrik Cümle 270
4.3.3.2.1. Devrik Fiil Cümlesi 270
4.3.3.2.2. Devrik İsim Cümlesi 271
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 272
5.1. Sonuçlar 272
5.2. Öneriler 280
KAYNAKÇA.....282
EKLER.....285
EK-1 Metinler…….....285
EK-2 Sözlük……430
EK-3 Haritalar…..……..…….....494
EK-4 Fotoğraflar ……..495

KISALTMALAR LİSTESİ

Bk. : Bakınız

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ā : uzun a sesi

ē : uzun e sesi

ī : uzun ı sesi

î : uzun i sesi

ō : uzun o sesi

ȫ : uzun ö sesi

ū : uzun u sesi

ǖ : uzun ü sesi

á : u'ya yaklaşan a sesi

ã : genizden telaffuz edilen a sesi

ė : e-i arası telaffuz edilen kapalı e sesi

ä : açık e sesi

ě : kaybolmak üzere olan e sesi

ĭ : kaybolmak üzere olan ı sesi

į : kaybolmak üzere olan i sesi

ŭ : kaybolmak üzere olan u sesi

ű : kaybolmak üzere olan ü sesi

F : f-v arası ses

ġ : arka damak g sesi

K : k-g arası yarı ötümlüleşmiş ön damak k'si

Ķ : k-ġ arası yarı ötümlüleşmiş arka damak k'si

ŋ : ng sesi

P : p-b arası ses yarı ötümlüleşmiş p sesi

ŗ : kaybolmak üzere olan r sesi

T	: t-d arası ses yarı ötümlüleşmiş t sesi
Ø	: ses bilgisinde kaybolmuş, düşmüş sesleri gösteren işaret
+	: isimlerle bağlanmayı gösteren işaret
-	: fiillerle bağlanmayı gösteren işaret
‿	: ulama işareti
‿	: diftong işareti
> , <	: ses değişmelerinin yönünü gösteren işaretler

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, Uşak iline bağlı Eşme ilçesinin ağız özelliklerinin tespiti ve incelenmesidir. İlçeye bağlı 28 köyden belirlenen kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde köyün tarihi, gelenekleri ve günlük yaşantıları gibi konular ele alınmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen metinler, ses, şekil ve cümle bilgisi gibi konular bakımından incelenmiş ve bir de sözlük hazırlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Türkiye'de uzun yıllardan beridir araştırmacılar tarafından ağız araştırmaları yürütülmektedir. Buna rağmen hâlâ ağız incelemesi yapılmamış eksik bölgelerin olması ağız araştırmalarının tamamlanmasına ve bir dil atlası oluşturulmasına engel olmaktadır. Ağız araştırmaları, bize dilin tarihsel süreçte nasıl değişim ve gelişim gösterdiği hakkında bilgi verdiği gibi, Türk dilinin söz varlığını ortaya koyması bakımından da önemlidir. Günümüzde artık kullanımdan düşmüş olmasına rağmen ağızlarda hâlâ yaşatılan birçok kelimenin olması ve ağız araştırmaları neticesinde Türk dilinin tarihî gelişimini takip edebilecek olmamız gibi nedenler ağız araştırmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkçenin diğer ağızları gibi uzun yıllar boyunca arkaik özellikleri korumuş olan Eşme ağzını kayıt altına almak ve dil özelliklerini incelemektir. Çalışmada ses, şekil ve cümle bilgisi bakımından yapılan incelemeyle birlikte ilçe ağzına ait kelimelerin yer aldığı bir sözlük hazırlanarak Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de 19. yüzyıldan itibaren ağız araştırmaları yapılmakta ve günümüzde de devam etmektedir. Dilbilimciler tarafından ağızlarla ilgili birçok ağız araştırılması yürütülmesine rağmen hâlâ ulaşılamamış, üzerinde yeterince

durulmamış bölgeler mevcuttur. Ağız araştırmalarının devam etmesi; dilin tarihsel süreç içinde nasıl gelişim gösterdiğini anlamamıza yardımcı olacağı gibi, bir dil atlası oluşturulmasını sağlayacaktır. Son dönemde eğitime verilen önemin artması, eğitim düzeyinin yükselmesi ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra, köylerden şehirlere göçün artması gibi faktörler, ağız özelliklerinin muhafaza edilmesine engel olmaktadır. Tüm bu gelişmelere rağmen Eşme ve köylerinde; köy dışına çıkmamış, okuma yazma bilmeyen veya bildiği hâlde sahip olduğu ağız özelliklerini büyük ölçüde muhafaza eden insanların varlığı söz konusudur. Bu kaynak kişilerin de yok olmadan önce ağız özelliklerinin derleme yoluyla tespit edilip kayıt altına alınması, Eşme ağzı ile ilgili yapılan bu çalışmanın gerekliliğini ve önemini vurgulamaktadır.

Araştırma; Uşak ili Eşme ilçesine bağlı 28 köyden yapılan derlemeye dayanmaktadır. Derleme, yöredeki kaynak kişilerden ses kayıt yöntemiyle yapılmıştır. Derlenen malzeme, Türkiye'de ağız araştırmalarında kullanılan transkripsiyon alfabesiyle yazıya geçirilmiş ve ardından gerekli dil incelemeleri yapılmıştır. Araştırma neticesinde yörenin ağız özellikleri ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi ve söz varlığı bakımından ortaya konmuştur.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma aşağıdaki varsayımlara dayanmaktadır:

- Araştırmada seçilen kaynak kişilerin ilçenin ağız özelliklerini doğru yansıttığı,
- Araştırmada seçilen kaynak kişilerin ilçenin ağız özelliklerinin tespit edilmesinde yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Uşak iline bağlı Eşme ilçesinden belirlenen 28 köy ve 58 kaynak kişi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ağız: Bir dilin belirli bir bölgeye veya topluma özgü, standart dilden ayrılan söyleyiş farklılıklarıdır.

Ağız Araştırmaları: Bir dilin belirli bölgelerine veya topluluklarına özgü, standart dilden ayrılan konuşma biçimlerini fonetik, morfolojik ve sentaktik özellikler bakımından inceleyen dilbilimsel çalışmalardır.

Ses Bilgisi: Dildeki sesleri, seslerin özelliklerini ve dilin ses yapısını analiz eden, inceleyen bilim dalıdır.

Şekil Bilgisi: Dildeki kelimelerin yapısını, unsurlarını ve bu unsurların bir araya gelme şekillerini inceleyen bilim dalıdır.

Cümle Bilgisi: Cümlelerin oluşumu ve yapısı, çeşitli cümle tipleri, cümleler arasındaki ilişkiler ve cümlelerin anlamlarını belirleyen faktörler gibi konuları ele alan bilim dalıdır.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmamızın kuramsal çerçevesini ağız kavramı oluşturmaktadır. Ağız, bir dilin belirli bir bölgeye veya topluma özgü söyleyiş farklılıklarıdır. Ağız araştırmaları ise, belirli bir coğrafyada yaşayan insanların; söz varlığının, dil yapısının ve ses bilgilerinin incelenmesidir. Her dilin kendi coğrafyasında standart dilden ayrılan, bölgeden bölgeye farklılaşan ağızları vardır. Ağız araştırmaları da bir dilin yöreden yöreye nasıl farklılaştığını ve bu farklılaşmaların nedenlerini anlamak için yapılan çalışmalardır.

Her dilde olduğu gibi Türkçenin de kullanıldığı coğrafyalarda ağız çeşitliliği görülmekte ve bu ağızların hâlen eskicil unsurları koruduğu, zengin dil malzemesi barındırdığı bilinmektedir. Bu malzemelerin dilbilimciler tarafından toplanması, kayıt altına alınarak incelenmesi Türk diyalektoloji çalışmaları bakımından önemlidir. Bir yörenin dil incelemelerinin yapılabilmesi için, o yörede yaşayan, dışarıyla çok temas etmemiş, etse de ağız özelliklerini temiz bir şekilde korumuş kaynak kişiler belirlenmeli, bu kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmeli ve bu görüşmeler kayıt altına alınmalıdır. Daha sonrasında bu kayıtlar transkribe edilerek gerekli dil incelemeleri yapılmalıdır. Bir yörenin ağız çalışmasının yapılabilmesi o bölgede yapılan saha çalışması ile mümkündür. Ağız çalışmalarında kullanılan dil malzemesi bizzat o yörenin konuşurlarından elde edilmelidir.

Nitekim bu çalışmada da Eşme ilçesinin belirlenen köylerinde saha çalışması yapılmış ve bu köylerden sözlü mülakat yoluyla derlenen bilgiler doğrultusunda ağız incelemesi yapılmıştır. Köylerde yaşayan kaynak kişilerden ağız özellikleri derlenmiş ve derlenen dil malzemeleri yazıya geçirilmiştir. Ardından elde edilen bu metinlerden ağız özellikleri tespit edilmiş; ses bilgisi, şekil bilgisi ve cümle bilgisi açısından gerekli dil incelemeleri yapılmış ve yörenin söz varlığını ortaya koyan bir de sözlük hazırlanmıştır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Anadolu ağızları ile ilgili çalışmaların başlangıcı 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Korkmaz; 1867 yılında Maksimov'un Hüdavendigâr ve Karamanlı ağızları üzerine yazdığı denemesinden başlayarak, 1940'lı yıllara kadar devam eden süreçte yabancı araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmaları "yabancı araştırıcılar dönemi" olarak adlandırmış, 1940'dan sonraki süreci ise Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmaların daha verimli olduğu "yerli araştırıcılar dönemi" olarak adlandırmıştır (Korkmaz, 1976, s. 143-144). Türkiye'de 1932 yılında Türk Dil Devrimi'nin yapılmasıyla Anadolu ağızları üzerindeki ilk çalışmaların temelini oluşturacak olan derleme seferberliği başlamış, derleme sonucunda toplanan dil malzemesi Türk Dil Kurumu tarafından Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi başlığıyla dört cilt olarak yayımlanmıştır (Korkmaz, 1976, s. 145).

Anadolu ağızlarıyla ilgili ilk çalışmayı yapan ve yerli araştırmacılara öncülük eden isim Caferoğlu'dur. 1940'lı yıllarda başlayıp uzun yıllar bütün Anadolu'yu dolaşarak topladığı dil malzemesinden elde ettiği metinlerle dokuz ciltlik bir metin külliyatı hazırlamıştır. Caferoğlu'nun derlemeleriyle birlikte bu yıllarda Aksoy'un Gaziantep Ağzı (1945- 1946), Kürkçüoğlu'nun Urfa Ağzı (1945), Beysanoğlu'nun Diyarbakır Ağzı (1966) adlı kitapları ve Korkmaz'ın 1956 yılında yayımlanan Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi, 1963 yılında yayımlanan Nevşehir Yöresi Ağızları ve 1964 yılında makale olarak yayımlanan 1994'te kitaplaştırılan Bartın ve Yöresi Ağızları gibi çalışmalar Anadolu ağız araştırmalarına katkı sağlamıştır (Akar, 2006, s. 40). Sonraki yıllarda diğer iller üzerine ağız çalışmaları sürdürülmüştür. Örnek olarak Kars (Ercilasun, 1983a), Erzurum (Gemalmaz, 1978), Kütahya (Gülensoy, 1988), Ordu (Demir, 2001), Uşak (Gülsevin, 2002), Afyon (Boz, 2006), Muğla (Akar, 2013), Manisa (İlker, 2017), Ankara (Demir, 2013) gibi çalışmalar sayılabilir. Günümüzde ilçeler ve köyler esasında da ağız çalışmaları yapılmaktadır.

Anadolu ağızları üzerine ilk sınıflandırma çalışmaları İ. Kunos, Ahmet Caferoğlu ve Piet Kral gibi araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Anadolu ağızları üzerine yapılan son ve en kapsamlı sınıflandırma çalışması ise, Karahan tarafından yapılan Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması adlı çalışmasıdır. Karahan, o güne kadar yapılmış derleme çalışmalarından hareketle Anadolu ağızlarını Batı Grubu Ağızları, Doğu Grubu Ağızları ve Kuzey-Doğu Grubu ağızları olmak üzere üç ana ağız bölgesine ayırmış ve bu bölgeleri de alt ağız gruplarına ayırmıştır. Ses ve şekil

özelliklerini dikkate alarak yaptığı bu sınıflandırmada bölgelerin ayırt edici özelliklerini haritalar üzerinden göstermiştir (Karahan, 2017). Karahan'ın yaptığı bu sınıflandırmaya göre Uşak ağzı Batı Grubu Ağızları'nın I. Alt grubunda yer almaktadır (Karahan, 2017, s. 116).

Uşak ağzı ile ilgili çalışmalara baktığımızda, bugüne kadar yapılmış en kapsamlı çalışma Gülsevin'in Uşak İli Ağızları adlı eseridir (Gülsevin, 2020). Uşak il genelinde, ilçe ve köylerine giderek ağız derlemesi yapılan bu çalışmada, Eşme'nin 12 köyüne yer verilmiştir. Eşme ile ilgili yapılan bir diğer çalışma ise, 1974 yılında Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde hazırlanan yayımlanmamış bir lisans bitirme tezidir ancak bu teze ulaşılamamıştır (Arıkan, 1974). Yine aynı yıllarda Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde, Uşak (Tuna, 1965) ve Karahallı (Küçükayvaz, 1979) ağızları da lisans bitirme tezi olarak hazırlanmış ancak bu tezlere de ulaşılamamıştır. Ayrıca Uşak'ın Banaz (Dülger, 2007) ve Sivaslı (Akçay, 1997) ilçeleri ile ilgili hazırlanmış yüksek lisans tezleri mevcuttur. Fakat Eşme ilçesi ile ilgili yapılmış lisansüstü düzeyde müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada Eşme'nin köylerine giderek yöre ağzı ile ilgili dil çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

2.2.1. Uşak Eşme İlçesi

2.2.1.1. Eşme İlçesinin Tarihi

Eşme ilçesi, İç Ege Bölgesinde bulunan Uşak ilinin en büyük yüzölçümüne ve Banaz'dan sonra en çok nüfusa sahip olan ilçesidir. M.Ö. 2. yüzyıllardaki Helenistik çağlardan bu yana pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan ilçe, Friglerin ilk yerleşim noktalarından biri olmuştur. M.Ö. 676 itibariyle Kimmerlerin hâkimiyetine geçmiş ve bu hâkimiyetin son bulmasıyla da Eşme ilçesi ve çevresi Lidyalıların egemenliği altına girmiştir (http-1).

Büyük İskender ve Batı Anadolu'yu egemenliği altına alan Bergama Krallığının hakimiyetine geçen ilçe, M.Ö. 130 dolaylarında Roma İmparatorluğunun yönetimine geçmiş, Roma İmparatorluğunun bölünmesiyle de M.S. 476'da Bizans egemenliğinde kalmıştır (http-1).

Malazgirt Savaşı sonrası Anadolu'ya hızla göç eden Türkmen boyları Uşak ve Eşme çevresine de gelerek buralara yerleşmişlerdir. Eşme'ye yerleşen aşiretler arasında Mersin Toroslar'dan gelen Karakeçili ve Akkeçili aşiretlerinin bir kısmının Eşme'ye bağlı Bekişli köyüne yerleştiği kaynaklarda geçmektedir. Yine Antalya taraflarından gelen Sarıkeçili yörüklerinin ve Şanlıurfa taraflarından gelen Karakeçili yörüklerinin de Eşme'ye yerleşen yörükler arasında olduğu kaynaklarda geçen bilgiler arasındadır (http-1).

İlçenin adının kaynağı ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Eşme kelimesi sözlükte "su", "kaynak", "sulak yer" gibi anlamlara gelmektedir ve bu sebeple ilçenin bu adı almış olabileceği görüşü ileri sürülmektedir.

Ancak ilçenin Eşme adını almasının asıl sebebinin yöreye ilk yerleşen Eşmeli Aşiretleri olduğu düşünülmektedir. İlçeye adını veren Eşmeli Aşiretlerinin Horasan'dan gelen Kargılı, Çıkılı ve Küşeli adları ile üç oymağı olan Kaçarlar oldukları bilinmektedir. Eşme ilçesinin adının kaynağı olan bu Eşmeli Aşiretleri ile Kocaeli'deki Eşme nahiyesine yerleşenlerin aynı aşiretin koluna mensup olduğu görüşü ileri sürülmektedir. Bu aşiretlerin Eşme adını almasının sebebi bilinmemekle birlikte pınar başına yerleşen aşiret oymağına verilmiş isimler olabileceği tahmin edilmektedir (Şenli, 2007).

Ayrıca bölgede kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre; Poslu köyünden bir konuşmacı, Eşmeli aşiretlerinin kuraklık sebebiyle Orta Asya'dan Eşmeli köyüne göç ettiklerini, o köyden de Molla, Poslu ve Cafaroğlu adında üç yörüğün Poslu köyüne gelerek bu köye ilk yerleşen kişiler olduklarını belirtmiştir (Metin: 12/3). Aydınlı köyündeki kaynak kişiler, köyün Aydın taraflarından gelen yörükler tarafından kurulduğunu ve köyün adının da bu Aydınlı yörüklerinden geldiğini belirtmişlerdir (Metin: 38/2). Kandemirler köyünden bir konuşmacı, köye ilk yerleşenlerin Sarıtekeli yörükleri olduğunu ve bu yörüklerin İzmir Ödemiş'ten geldiklerini ifade etmiştir (Metin: 28/1). Cevizli Köyündeki kaynak kişiler ise, Antalya taraflarından dört yörük ailenin geldiğini ve bu ailelerin Balabancı, Eşmetaş, Manavlı ve Cevizli köylerine gelerek buralara yerleşmiş olduklarını ifade etmişlerdir (Metin: 33/4).

İlçenin 1233 yılında kesin olarak Selçuklu bünyesine dahil olduğu bilinmektedir. 1243 yılında kısa bir süreliğine Germiyanoğulları Beyliğinin

yönetimine geçmiştir. Daha sonra Anadolu'da Türk siyasi birliğinin sağlandığı dönemde Osmanlı Devleti'ne katılmıştır (1429). Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, bir nahiye ve 79 köyü olan kazanın merkezi Takmak'tır. Kazanın genel nüfusu 26.896 olup bunun 26.128 kişisi Müslüman Türk, 768 kişisi ise Ortadoks Rum'dur (http-1).

Osmanlı Devleti döneminde merkezi Takmak olarak Eşme kazası adıyla Denizli iline bağlanan yöre, 1865 yılında Manisa iline (Saruhan sancağına) katılmıştır. 1920'ye gelindiğinde Yunan işgaline uğrayan ilçe, Takmak kaza merkezinin işgalciler tarafından yakılıp yıkılması ile kaza merkezi, Takmak'tan Elvanlar'a taşınmış ve Eşme adını almıştır. 1953 yılına kadar Manisa'ya bağlı bir ilçe olarak kalmış ve bu tarihte Uşak kazasının il olması ile de Manisa'dan ayrılarak Uşak iline bağlanmıştır (http-2).

2.2.1.2. Eşme İlçesinin Coğrafyası, İklimi ve Nüfusu

Eşme ilçesi, İç Ege Bölgesinde bulunan Uşak ilinin, il merkezinden sonra en büyük yüzölçümüne sahip ilçesidir.

Eşme, il merkezine 62 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. İlçe, İç Anadolu'yu Ege'ye bağlayan bağlantı yolu üzerinde bulunan Omur Baba, Güney Ören, Ağabey, Emirli ve Kemer Dağının eteklerinde yer almaktadır (http-2).

İlçenin Doğusunda Ulubey ve Uşak merkez ilçesi, batısında Alaşehir ve Sarıgöl ilçeleri, kuzeyinde Kula ve Selendi ilçeleri, Güneyinde ise Güney ilçesi yer almaktadır. 1362 km² yüzölçümüne sahip olan ilçenin doğal bitki örtüsü ağaçlı ve otlu steptir (Şenli, 2007). Ormanlık bölgelerde genellikle meşe, kızılçam gibi ağaç türleri ve ahlat, ardıç, tesbih gibi çalı türleri görülmektedir.

İlçenin 2023 yılına göre toplam nüfusu 34.692'dir. Bu nüfusun 17.257'si erkek, 17.435'i de kadın nüfusunu oluşturmaktadır (http-3).

Eşme ilçesinde Akdeniz ikliminden karasal iklime geçen bir iklim çeşidi görülmektedir. Kışın soğuk, sert ve bazen kar yağışlı, yazları ise sıcak ve kurak bir hava hakimdir.

İlçeye bağlı 1 belde ve 60 köy vardır. İlçenin ekonomisini genellikle tarım, hayvancılık, sanayi ve dokumacılık oluşturmaktadır. Eşme ilçesi aynı zamanda

kilimleri ile ünlüdür. Kendine has motifleri ile dokunan bu kilimler için her yıl düzenli olarak festival düzenlenmektedir (http-2).

3. YÖNTEM

Uşak ili Eşme ilçesi ağız özelliklerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada yüz yüze görüşme ve ses kayıt yoluyla derleme yapılmıştır. Derleme yapılacak köyler belirlenirken ağız çeşitliliği ve eşit dağılım gibi hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Eşme'nin farklı bölgelerini derlemek yörenin ağzını eksiksizce yansıtabilmemizi sağlamıştır. Derleme yapılan kaynak kişilerin yaşlı ve o bölgede doğup büyümüş olması, bölge ağız özelliklerini koruması, akıcı ve anlaşılır konuşması gibi ağız araştırmalarının yöntem ve tekniklerine uygun niteliklere sahip olması gerekir. Bu söz konusu kişilerden derlenen malzeme ağız araştırmalarında kullanılan transkripsiyon alfabesiyle yazıya geçirilmiş ve ardından dil incelemesi yapılmıştır. Dil incelemesi ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi ve söz varlığı açısından yapılmıştır.

Derleme aşamasında; ağız özelliklerini daha iyi korudukları düşünüldüğünden kaynak kişiler genellikle köy dışına çıkmamış, okuma yazma bilmeyen, akıcı konuşabilen yaşlılardan seçilmeye özen gösterilmiştir. Ancak bazı köylerde bu özellikleri taşıyan yaşlılar bulunamamasından dolayı yine ağız özelliklerini korumuş olması, orada doğup büyümüş olması gibi kriterler göz önünde bulundurularak orta yaşlılarla da görüşmeler yapılmıştır. Derleme yapılırken görüşme/mülakat tekniği uygulanmış ve görüşmelerde yörenin tarihi, gelenekleri, sosyal yaşantısı, kaynak kişilerin eski hatıraları gibi konular çerçevesinde hazırlanan sorularla konuşmanın akıcılığı sağlanmıştır. Yapılan görüşmeler kayıt altına alınmış ve daha sonra bu kayıtlar önceden belirlenen transkripsiyon işaretleri kullanılarak yazıya dökülmüştür. Transkripsiyon işaretleri belirlenirken Ercilasun'un Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni'nde önerdiği Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsyon İşaretleri (Ercilasun, 1999, s. 43-49), Gülensoy'un Türk Fonetik Transkripsiyonu Üzerine (Gülensoy, 1979), Pekacar ve Dilek'in Uluslararsı Fonetik Alfabe ve Türkiye'de Ağız Araştırmaları (Pekacar ve Dilek, 2009, s. 575), İlker'in Manisa İli Ağızları (İlker, 2017) ve Gülsevin'in Uşak İli Ağızları (Gülsevin, 2020) çalışmalarından faydalanılmıştır.

Metinler içerisinde kaynak kişilerin dile getirdiği özel isimler koyu puntoyla aktarılmış olup, büyük harflerin transkripsiyon işaretlerinde her birinin karşılığı olmasından dolayı, cümle başı kelimeler ve özel isimler aktarılırken küçük harfler kullanılmıştır.

Metinlerin transkribe edilmesinden sonra sözlük hazırlanmıştır. Eşme ilçesi ağzıyla ilgili sözlüğün hazırlanma aşamasında metinlerde geçen, günümüzde güncelliğini yitirmiş veya standart dilimizden farklı şekilde kullanılmakta olan sözcükler ön planda tutulmuştur.

İnceleme aşamasında elde edilen dil malzemesi ses bilgisi, şekil bilgisi ve cümle bilgisi adı altında üç başlık olarak değerlendirilmiştir. Ses bilgisi bölümünde ünlüler ve ünsüzler olarak iki ayrı başlık altında bölge ağzına özgü karakteristik ses özellikleri, ses olayları, ses uyumları gibi konular derlenen metinlerden hareketle incelenmiştir. Şekil bilgisi bölümünde isim çekim ekleri, fiil çekim ekleri ve yapım ekleri olmak üzere tüm ekler ayrı ayrı sınıflandırılmış ve metinlerden hareketle bölge ağzına özgü karakteristik şekil özellikleri incelemesi yapılmıştır. Cümle bilgisi bölümünde ise ilçe ağzında kullanılan cümle çeşitleri ayrı ayrı başlıklar hâlinde ele alınmıştır. Bu çalışmanın planlanmasında Gülsevin'in Uşak İli Ağızları adlı çalışması esas alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Derleme; belirli bir zaman diliminde, belirli bir bölge veya topluluğun konuşma biçimini, ağız yapısını, söz varlığını ve sözlü geleneklerini kayıt altına almak için dilbilimciler tarafından yürütülen, sistematik bir veri toplama ve belgeleme sürecidir. Ağız derlemeleri, o bölgenin veya topluluğun dil yapısını, kelime dağarcığını, telaffuz özelliklerini, dildeki değişmeleri ve gelişmeleri takip edebilmek için önemli kaynak sağlamaktadırlar. Bu derlemeler o yörenin yerel halkıyla yapılan gözlem, sözlü mülakat ve kayıt gibi metotlarla gerçekleştirilmektedir. Eşme ilçesinin ağız özelliklerinin incelendiği bu çalışma, ağız araştırmalarında yürütülen derleme ve analiz etme metotlarının uygulandığı bir saha çalışmasıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Uşak ilinin Eşme ilçesine bağlı köylerinde yaşayan bireylerin sahip olduğu ağız özellikleri ve söz varlıkları oluşturmaktadır. Örneklemi ise, Eşme ilçesinin farklı köylerinden seçilmiş ve her biri kendi köyünün ağız özelliklerini temsil ettiği kabul edilen 58 kaynak kişiden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışma için öncelikle bir saha araştırması yapılmış ve hangi köylere gidileceği belirlenmiştir. Sonrasında saha çalışmasına başlayarak Eşme ilçesinin belirlenen köylerine yapılan ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Saha ziyaretleri, yerinde gözlem ve sözlü mülakatlar gibi teknikler ilçenin yerel ağız özelliklerini belirlemek için yapılan temel veri toplama yöntemleridir. Eşme ilçesindeki farklı köylerden belirlenen ağız özelliklerini koruyan kaynak kişilerle yapılan birebir görüşmeler, araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. Bu kişilere ulaşmak için köylerden rehber kişiler belirlenmiş, bu rehber kişiler genellikle muhtarlar olmuştur.

Farklı köylerde yaşayan yerel halkla birebir görüşmeler gerçekleştirilerek ve belirli sorular sorularak ağız özellikleri ve söz varlığı kaydedilmiştir. Görüşmeler sırasında sesler, ses kayıt cihazı yardımıyla kayıt altına alınmış, zaman zaman fotoğraflar da çekilmiştir. Görüşmelerin sohbet havasında geçmesine özen gösterilmiş, ihtiyaç hâlinde önceden hazırlanmış olan sorulara başvurulmuştur. Kaynak kişilere sorulacak sorular, saha çalışmasına çıkmadan önce hazırlanıp, görüşme esnasında konuşmanın akıcılığını sağlamak amacıyla kaynak kişilere yöneltilmiştir. Görüşmelerde kaynak kişilere yöneltilen sorular, genellikle günlük yaşam, köyün tarihi, nasıl kurulduğu, köyde uygulanan düğün, cenaze âdetleri vb. konular çerçevesinde hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Çalışmaya Eşme ilçesinin köylerinin tespiti ve derleme kapsamına alınacak köyler belirlenerek başlanmıştır. Saha araştırması ile ilgili çeşitli kaynaklar, ağız araştırmalarında kullanılan inceleme yöntemleri, daha önce yapılmış ağız çalışmaları ve Uşak ile ilgili yapılmış çalışmaların tespiti ve incelenmesi yapılmıştır.

Derleme çalışması 22 Ağustos 2022 ile 31 Eylül 2023 tarihleri arasında yapılmıştır. Derleme için önce rehber kişilerle veya muhtarlarla iletişime geçilmiş, rehberlerin yönlendirmesi ile de kaynak kişiler tespit edilmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişiler, ağız özelliklerini daha iyi korudukları düşünüldüğünden yaşlılardan seçilmeye özen gösterilmiş, çok yaşlı bulunmadığı durumlarda orta yaşlılar ile de görüşülmüştür. Kaynak kişilerin yaşları, eğitim durumları ve mesleklerine dikkat edilmiş ve bu bilgiler ad soyad ile birlikte derleme esnasında not alınmıştır. Derleme sırasında görüşmeler kayıt altına alınmış, kaynak kişilere ses kaydı alındığına dair gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Derleme neticesinde ilçenin 28 köyüne gidilmiş, 58 kaynak kişi ile görüşülmüş ve derlenen malzemeler yazıya geçirilerek 44 metin elde edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Derleme sonucunda alınan ses kayıtları dinlenerek transkripsiyon işaretleriyle yazıya dökülmüş, metin hâline getirilmiş ve bu metinler numaralandırılmıştır. Ardından ses, şekil ve cümle özellikleri bakımından gerekli fişlemeler yapılmış, her biri analiz edilmiş ve bulgular bölümünde ayrı ayrı bölümler ve başlıklar hâlinde detaylı bir şekilde incelenmiştir. Metinlerde geçen günümüzde güncelliğini yitirmiş veya standart kullanımdan farklı kelimeler tespit edilmiş ve bu kelimelerden bir de sözlük hazırlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Ses Bilgisi

4.1.1. Sesler

4.1.1.1. Ünlüler

4.1.1.1.1. Ünlü Türleri

Bölge ağzında, standart yazı dilinde bulunan sekiz ölçünlü ünlü dışında, á, ã, ė, ė, ä, ĕ, ĭ, į, ŭ, ű ünlüleri tespit edilmiştir. Bu söz konusu ünlüler, çeşitli fonetik olaylar sonucu oluşmuşlardır. Bu ünlüler metinlerden derlenen örnekleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

á

u' ya yaklaşan "a" sesidir. Sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir.

ġocábıçaklā (26/35) "kocabıçaklar" hocá (6/110) "hoca"

ġocámanın (6/13) "kocamanım"

ã

Genizden çıkan bir 'a' sesidir. Sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır.

ahã (1/13) "aha, işte" gã (1/58) "gari"

baã͡ (2/64) "bana" saã͡ (2/30) "sana"

buã͡zımı (2/65) "boğazımı"

ė

Kapalı "e" ünlüsüdür. Ölçünlü "e" ünlüsünün daha dar bir aralıktan telaffuz edilen şeklidir. "e" ile "i" arası bir sestir.

bėn (1/10) "ben" ėveli (15/2) "eveli"

bėş (12/77) “beş”

bėygire (1/17) “beygire”

dėi̯şdirememişler (16/64) “değiştirememişler”

dėviye (1/10) “deveye”

dėycēm (2/20) “diyeceğim”

düşėnneri (15/53) “düşenleri”

ėmine (15/14) “Emine”

ėrkekler (7/3) “erkekler”

ėşmi’ye (15/89) “Eşme’ye”

ėv (15/60) “ev”

gėne (17/37) “yine”

gėnşler (1/5) “genşler”

gėziyodū (15/4) “geziyodu”

hėr (15/68) “her”

mėzeriŋ (15/21) “mezarın”

pėrde (11/29) “perde”

sėl (17/30) “sel”

senecėk (15/32) “senecik”

yėr (15/68) “yer”

ä

Açık telaffuz edilen bir “e” sesidir.

ällı gelin (23/125) “allı gelin”

bälli (33/121) “belli”

ĕ

Kaybolmak üzere olan “e” sesidir.

getirmiyĕ (31/61) “getirmeye”

öylĕ (30/45) “öyle”

ĭ

Kaybolmak üzere olan “ı” sesidir.

akĭrabamızmış (31/59) “akrabamızmış”

akĭrabayız (31/24) “akrabayız”

alıyĭ (11/58) “alıyor”

annĭ altını (3/97) “alın altını”

baş‿altınĭnıŋ (3/100) “baş altınının”

bazĭsı (5/46) “bazısı”

dakıvırĭdı (6/38) “takıverirdi”

oynanıyĭ (11/30) “oynanıyor”

soŋĭra (31/75) “sonra”

topĭraŋ (32/152) “toprağın”

varĭsa (6/60) “varsa”

yanĭna (3/11) “yanına”

yanĭnıŋ (29/60) “yanının, tarafın”

i̯

Kaybolmak üzere olan “i” sesidir.

dēįrmeni (5/39) “değirmeni”

döşeyįveriyoŋ (29/77) “döşeyiveriyorsun”

döşşeKlerįmiz (1/11) “döşeklerimiz”

edįrafı (29/112) “etrafı”

eğįre eğįre (4/18) “eğire eğire”

örneKlerįŋiz (4/19) “örnekleriniz”

yerįne (3/99) “yerine”

zeymerįde (3/4) “zemheride”

ŭ

Kaybolmak üzere olan “u” sesidir.

okunuyŭ (11/67) “okunuyor”

ű

Kaybolmak üzere olan “ü” sesidir.

düşüyű (3/25) “düşüyor”

4.1.1.1.2. Ünlü Uzunlukları

Birincil ünlü uzunlukları, Türkçenin tarihî dönemlerinden beri varlığını sürdürmektedir. Günümüzde; Türkmen, Yakut ve Halaç Türkçelerinde kurallı olarak kullanılan bu ünlü uzunlukları, Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmıyor olsa da ağızlarda hâlen varlığını sürdürmektedir.

Birincil ünlü uzunlukları ile ilgili en kapsamlı çalışma, Talat Tekin tarafından kaleme alınan *“Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler”* başlıklı çalışmadır. Tekin, eserinde Böhtlingk, Budenz, Radloff, Foy, Grönbech, Gombocz, Nemeth, Ramstedt, Poppe, Polivanov, Räsänen, Ligeti, Pelliot, Menges, Şçerbak gibi önemli araştırmacıların konuyla ilgili görüşlerine yer vererek, modern Türk dilini ve Türk dilinin tarihî lehçelerini birincil uzun ünlüler açısından incelemiş ve geçmişte yapılan çalışmaları da gözden geçirerek katkıda bulunmuştur. Ayrıca Türk dil ve lehçelerindeki ses değişmeleri ve gelişmelerini araştırarak kitabının son bölümünde bu değişim ve gelişmelere de yer vermiştir (Tekin, 1995).

Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmalarda, ünlü uzunlukları konusu genellikle uzun ünlü barındıran yabancı kaynaklı kelimeler ve çeşitli ses olayları sonucu ortaya çıkan ikincil ünlü uzunlukları olarak ele alınmıştır. Anadolu

ağızlarında korunan aslî uzun ünlüler ise, kapsamlı bir şekilde ilk kez Zeynep Korkmaz tarafından *"Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında"* adlı çalışmada incelenmiştir (Korkmaz, 1953, s.197-203).

Eşme ağzında görülen ünlü uzunlukları ise, tarihî dönemlerden beri süregelen aslî uzunluklar değildir. Baskılı telaffuzlar sonucu ortaya çıkan uzunluklardır. Bu sebeple Eşme ağzında kullanılan ünlü uzunlukları; *Ses Olaylarına Bağlı Olmayan Ünlü Uzunlukları* ve *Ses Olaylarına Bağlı Olan Ünlü Uzunlukları* olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

4.1.1.1.2.1. Ses Olaylarına Bağlı Olmayan Ünlü Uzunlukları

Eşme Ağzında ilk seste görülen ünlü uzunlukları, baskılı telaffuzlardan dolayı görülen uzunluklardır ve sınırlı sayıda örneklerde tespit edilmiştir.

ārkaŋa (29/169) "arkana"

āta (13/4) "ata"

bo̅rek (29/144) "börek"

çōk (15/67) "çok"

dērdim (31/25) "derdim"

ēşeklen (27/57) "eşekle"

îyiydi (3/8) "iyiydi"

ōğluma (12/45) "oğluma"

sōŋra (10/26) "sonra"

vār (15/67) "var"

yīkıyuz (11/51) "yıkıyoruz"

yîyoduŋ (1/14) "yiyordun"

4.1.1.1.2.2. Ses Olaylarına Bağlı Olan Ünlü Uzunlukları

Eşme ağzında, ses olaylarına bağlı olan ünlü uzunlukları ve ikiz ünlüler, "b, g, ğ, h, l, n, r, v, y" gibi seslerin kaybolması sonucu, iki veya üç sesin birleşmesiyle oluşmaktadır. Bu sesler, eriyerek kendilerinden önceki ünlülerin uzun telaffuz edilmesine sebep olmaktadırlar.

ā

ābey (15/30) "ağabey"

ākadan (2/21) "arkadan"

ārısı (15/77) "ağrısı"

ġābīnla (20/30) "kabuğunla"

gāŋıla (3/31) "gaganla, ağabeyinle"

kākan (22/47) "kalkan"

āyşam (13/3) “akşam”

āzında (7/12) “ağzında”

bādaş (22/133) “bağdaş”

bālıyorlāmış (19/24) “bağlıyorlarmış”

bārına (1/46) “bağrına”

ē

bēziyoŋuz (19/33) “benziyorsunuz”

dēįrmeni (5/39) “değirmeni”

î

çîdem (33/127) “çiğdem”

dînele (21/149) “deynekle”

ō

dōru (2/85) “doğru”

ōlan (42/99) “oğlan”

ő̄

ső̄ledim (28/179) “söyledim”

ū

būday (16/23) “buğday”

a͡a

da͡arlarmız (10/46) “dağarlarımız”

oca͡a (32/155) “ocağa”

a͡ı

ā͡ızı (3/152) “ağzı”

çā͡ırdılar (2/74) “çağırdılar”

dā͡ıdıŗlardı (1/36) “dağıdırlardı”

e͡e

sādıcı (38/61) “sağdıcı”

sālıkçı (15/57) “sağlıkçı”

vā (3/43) “var”

vādiğiniŋ (42/32) “vardığının”

yāmır (2/44) “yağmur”

dēvirin (17/55) “deyiveririm”

vēmiyolār (12/94) “vermiyorlar”

dîzesiniŋ (34/60) “teyzesinin”

ōraşıyoŋ (27/72) “uğraşıyorsun”

ūlanıŋ (15/62) “oğlanın”

sa͡ã (2/30) “sana”

ta͡a (1/55) “daha”

da͡ıŋ (38/31) “dağın”

da͡ıt (12/44) “dağıt”

şeerde (39/62) “şehirde”

ineem (37/36) “ineğim”

itee (33/120) “iteği”

deermen (23/3) “değirmen”

ei

deirmeci (30/3) “değirmeci”

deişik (19/51) “değişik”

deişdi (2/4) “değişti”

ii

diilse (20/103) “değilse”

oa

koalıyı (11/59) “kovalıyor”

ou

doumluyun (34/63) “doğumluyum”

souk (3/152) “soğuk”

dourmuş (3/41) “doğurmuş”

öö

böön (1/35) “bugün”

öü

böülce (31/147) “börülce”

söüt (31/130) “söğüt”

uu

soluum (3/43) “soluğum”

yuurdumuz (33/122)“yoğurduğumuz”

uurlaması (16/43) “uğurlaması”

ua

buaŋ (31/8) “baban”

duaklı (23/18) “duvaklı”

çual (18/19) “çuval”

suanı (21/120) “soğanı”

üü

düünner (1/4) “düğünler”

yörüüz (28/14) “yörüğüz”

düür (38/8) “dünür”

üe

dü͡eniŋ (21/120) “düvenin” dü͡enle (5/7) “dövenle”

4.1.1.2. Ünsüzler

4.1.1.2.1. Ünsüz Türleri

Bölge ağzında, standart yazı dilimizdeki 21 ünsüzün dışında F, ġ, K, Ķ, ŋ, P, ṛ, T ünsüzleri kullanılmaktadır. Bu söz konusu ünsüzler, başka ünsüzlerin değişmeye uğraması sonucu oluşmuşlardır. Bu ünsüzler, metinlerde geçen örnekleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

F

“f” sesi ile “v” sesi arasında boğumlanmış, yarı ötümlü bir diş-dudak ünsüzüdür. İlçe ağzında yalnızca birkaç örnekte tespit edilmiştir.

çiFçilik (2/12) “çiftçilik” kaFamdan (31/28) “kafamdan”

ġ

Arka damak “g” ünsüzüdür. Arka damak “k” ünsüzünün ötümlüleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Eşme ağızlarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

başġa (11/20) “başka” ġazanlarıŋ (1/13) “kazanların”

ġabak (5/11) “kabak” ġılmadım (3/47) “kılmadım”

ġablarıŋ (1/23) “kapların” ġınadīna (3/67) “kınadığına”

ġaçırıyolādı (10/10) “kaçırıyorlardı” ġırıvmış (6/7) “kırıvermiş”

ġadınnar (7/4) “kadınlar” ġıriz (6/14) “kriz”

ġalabalıĶ (7/4) “kalabalık” ġırmızı (1/15) “kırmızı”

ġalbırıla (1/38) “kalburla” ġışın (2/13) “kışın”

ġar (2/13) “kar” ġız (1/33) “kız”

ġara (6/72) “kara” ġızdırılıp (12/35) “kızdırılıp”

ġaraġol (9/15) “karakol” ġoca (2/18) “koca”

ġararlamışlar (3/139) “kararlamışlar” ġocaya (3/15) “kocaya”

ġararlardı (1/43) “kararlardı”

ġardaş (7/21) “kardeş”

ġarı (1/18) “karı”

ġarnı (3/12) “karnı”

ġaşmadım (3/6) “kaçmadım”

ġatılıdı (1/37) “katılırdı”

ġavaĶ (2/6) “kavak”

ġavga (12/70) “kavga”

ġayınbabam (3/8) “kayınbabam”

ġayırıyoŋ (1/36) “kayırıyorsun”

ġaynatıyoz (10/42) “kaynatıyoruz”

ġodu (4/21) “koydu”

ġoltukdan (6/61) “koltuktan”

ġolundan (5/45) “kolundan”

ġoŋşuya (6/42) “komşuya”

ġosġoca (12/93) “koskoca”

ġoşardım (6/69) “koşardım”

ġoyun (1/2) “koyun”

ġuraklık (12/13) “kuraklık”

ġurban (6/119) “kurban”

ġuzum (1/1) “kuzum”

yatġın (11/72) “yatkın”

K

Ön damak ünsüzleri olan “k” ve “g” arası boğumlanmış ve yarı ötümlüleşmiş bir ön damak ünsüzüdür. Hem kelime tabanında hem de eklerde karşımıza çıkabilmektedir. Eşme ağzının genelinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

asKer (6/77) “asker”

beK‿ınaTdır (3/76) “pek inatdır”

beleceK (3/103) “bölecek”

biriKdiriviriyin (6/97) “biriktiriveriyorum”

çeKdik (3/18) “çektik”

çeKmedi (3/22) “çekmedi”

çeliK (13/55) “çelik”

deŋK (6/15) “denk”

diKdim (3/84) “diktim”

döKüntünüŋ (3/22) “döküntünün”

döşşeKleŗimiz (1/11) “döşeklerimiz”

düKKende (12/91) “dükkanda”

eşşeK (1/12) “eşek”

etmediK (3/100) “etmedik”

geldiKden (2/32) “geldikten”

gelinniK (6/49) “gelinlik”

gideceK‿oldu (3/118) “gidecek oldu”

ırametliK (2/70) “rahmetlik”

işliK (6/60) “işlik”

minceK (11/26) “binecek”

nişlediKlerimizi (4/2)“ne işlediklerimizi”

öldüKden (6/81) “öldükten”

örneKleŗŋiz (4/19) “örnekleriniz”

peşKir (37/71) “peşkir”

ekmeK (3/20) “ekmek”

eleKden (10/45) “elekten”

esKiden (17/4) “eskiden”

sanKi (2/90) “sanki”

sineK (16/4) “sinek”

tüfeK (2/51) “tüfek”

Ķ

Arka damak ünsüzleri olan “k” ve “g” arasında boğumlanmış ve yarı ötümlüleşmiş bir arka damak ünsüzüdür. Hem kelime tabanında hem de eklerde karşımıza çıkabilmektedir. Eşme ağzında yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

alcaĶlardı (4/23) “alacaklardı”

ayaĶlarımı (2/38) “ayaklarımı”

aylaĶcı (5/36) “aylakçı”

bacanaĶ (2/101) “bacanak”

bardaĶda (5/18) “bardakta”

başĶa (2/82) “başka”

çanaĶ (6/68) “çanak”

çısçılbaĶ (3/70) “çırılçıplak”

çocuĶlūmda (2/3) “çocukluğumda”

daraĶ (13/6) “tarak”

doĶdur (6/26) “doktor”

duşaĶ (1/58) “duşak”

ġabaĶ (6/120) “kabak”

ġaldıĶ (2/59) “kaldık”

ġavaĶ (2/6) “kavak”

kırĶ (3/9) “kırk”

koĶdum (3/32) “koktum”

musaĶġa (6/120) “musakka”

olmacaĶ (3/145) “olmayacak”

pamuĶ (32/10) “pamuk”

saĶladılar (3/20) “sakladılar”

saĶlanmış (7/28) “saklanmış”

sandıĶ (19/12) “sandık”

sarılıĶ (1/47) “sarılık”

tabaĶda (18/22) “tabakta”

toĶdura (3/38) “doktora”

yaĶdık (17/5) “yaktık”

yaranlıĶ (3/39) “yârenlık, sohbet”

yeşilġavaĶ (2/4) “yeşilkavak”

yoĶarı (2/58) “yukarı”

yoĶdu (1/21) “yoktu”

yoĶluĶlarımızı (3/1)“yokluklarımızı”

ŋ

Genizden telaffuz edilen bir “g” sesidir. Eşme’ye bağlı köylerin genelinde yaygın bir kullanıma sahip olan “ŋ” ünsüzü hem kelime tabanlarında hem de eklerde karşımıza çıkmaktadır.

Gülsevin; “ŋ” sesinin Uşak ili ağızları için karaktersitik olduğunu belirtmiş ve bu “ŋ” seslerinin bazılarının Eski Türkçedeki ŋ’lerin devamı olduğunu, bazılarının ise bu kullanımlara örnekseme yolu ile oluşan ikincil şekiller olduğunu dile getirmiştir (Gülsevin, 2020, s. 38).

aŋladıveŋ (42/4) “anlatıverin”
aŋlatcaz (1/1) “anlatacağız”
beŋe (3/91) “bana”
beŋziyi (37/185) “benziyor”
bişiriŋ (3/88) “pişirin”
bunnāŋ (32/2) “bunların”
deŋizli’de (21/93) “denizli’de”
deŋK (23/75) “denk”
deveniŋ (1/11) “devenin”
deyzēŋ (4/23) “teyzenin”
doŋuzdan (37/24) “domuzdan”
dutuŋ (3/61) “tutun”
ekmēŋi (1/13) “ekmeğini”
eŋ (2/20) “en”
eviniŋ‿öŋünde (3/58) “evinin önünde”
eyiriyidıŋız (4/14) “eyiriyordunuz”
geliniŋ (3/67) “gelinin”
ġoŋşuya (9/21) “komşuya”
göbēŋ (5/27) “göbeğin”
göŋsüm (3/89) “göğsüm”
kürēŋ (21/94) “küreğin”
nışanıŋ (24/18) “nişanın”
oŋa (1/58) “ona”
öŋünde (1/11) “önünde”
paŋġada (42/48) “bankada”
saklanıyoduŋ (1/7) “saklanıyordun”
soŋıra (1/21) “sonra”
üzeŋgiye (3/61) “üzengiye”
yamaŋızı (3/88) “yamanızı”
yasdīnıŋ (6/111) “yastığının”
yazmalarıŋı (1/22) “yazmalarını”
yeŋge (1/18) “yenge”
yeŋi (11/15) “yeni”
zeŋgin (3/66) “zengin”

P

“p” ile “b” sesi arasında boğumlanmış, yarı ötümlü dudak ünsüzüdür. İlçe ağzında genellikle kelime sonlarında görülmektedir. Fakat kelime tabanında kullanılmış olan örnekler de mevcuttur.

acaP (21/140) “acep”
alıP (5/21) “alıp”
hesaP‿edē (31/27) “hesap eder”
ızdıraP‿eden (21/90) “ızdırap eden”

asılıP (2/29) “asılıp”

buluP (1/7) “bulup”

dePmî (2/43) “tekmeyi”

dutuP (19/24) “tutup”

geliP (20/71) “gelip”

ġıraP (33/114) “krep kumaş”

gidiP (3/46) “gidip”

ġuruluP (12/43) “kurulup”

heP (6/88) “hep”

oluP (1/53) “olup”

Pançak (15/51) “pançak”

Piçe Piçe (32/4) “biçe biçe”

tertiPlerim (2/93) “tertiplerim”

yaPdı (2/36) “yaptı”

yaPdık (19/30) “yaptık”

yaPdırıP (10/13) “yaptırıp”

yaPdırıp (2/44) “yaptırıp”

yaPdırıyolardın(15/51)“yaptırıyorlardı”

ṛ

Kaybolmak üzere olan “r” sesidir.

āṛdında (1/18) “ardında”

daı̯dılırlaṛdı (1/38) “dağıtırlardı”

dakıyolaṛdı (1/17) “takıyorlardı”

demişlēṛ (9/3) “demişler”

döyerlēṛdi (6/40) “döverlerdi”

düşēṛ (3/62) “düşer”

ġatāṛsıŋ (13/28) “katarsın”

getirileṛdi (1/34) “getirirlerdi”

gezdiriyolaṛdı (1/19) “gezdiriyorlardı”

gezeṛkeŋ (9/3) “gezerken”

ikişēṛ (17/20) “ikişer”

kekliKlēṛ (9/6) “keklikler”

keyiyolāṛ (17/13) “giyiyorlar”

kiyiliṛdi (13/11) “giyilirdi”

köpürülēṛ (17/16) “köprüler”

oynaṛdım (13/55) “oynardım”

serērleṛdi (13/8) “sererlerdi”

seveṛdi (3/8) “severdi”

soktulaṛ (25/15) “soktular”

veṛdiŋ (12/40) “verdin”

yidirileṛdi (1/58) “yediriyorlardı”

T

“t” ve “d” ünsüzleri arasında telaffuz edilen bir sestir.

biTTi (2/19) “bitti”

çıkarTcaĶlar (2/63) “çıkartacaklar”

göTdülerdi (3/72) “götürdülerdi”

hayaTda (3/154) “hayatta”

daıTdım (3/150) “dağıttım”

derT (3/2) “dert”

dörT (2/27) “dört”

eTdik (3/25) “ettik”

eTTircen (3/7) “ettireceğim”

fısTanı (3/140) “fistanı”

giTdik (4/3) “gittik”

giTTik (2/36) “gittik”

ınaTdır (3/76) “inattır”

işTe (6/76) “işte”

kasTılar (3/61) “kastılar”

muhTar (2/7) “muhtar”

saTdık (3/94) “sattık”

saTdırmam (3/32) “sattırmam”

talimaTda (2/44) “talimatta”

ziyareT (2/84) “ziyaret”

4.1.2. Ses Değişmeleri

4.1.2.1. Ünlü Değişmeleri

4.1.2.1.1. Karakteristik Olan Ünlü Değişmeleri

4.1.2.1.1.1. Yaygın Olan Fonetik Değişmeler

####### 4.1.2.1.1.1.1. Ünlü Uyumları

Ünlü uyumu, bir sözcükteki ünlülerin kalınlık-incelik ya da düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirine benzemesidir. Türk dilinde olduğu gibi ağızlarda da bu uyum oldukça ilerlemiştir.

######## 4.1.2.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu

Kalınlık- incelik uyumudur.

Gülsevin, bu uyumun yalnızca Uşak ili ağızları için değil, tüm Türk dilinin en karakteristik ünlü benzetmesi olayı olduğunu dile getirerek, dönemden döneme ve bölgeden bölgeye farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir. Uşak ili ağızlarında yazı diline

göre iki karakteristik fark görüldüğünü; kelime tabanlarındaki kalınlık-incelik uyumunun yazı dilimizden ileri olduğunu, ekleşmedekinin ise daha zayıf olduğunu dile getirmiş ve bu farklılıkları iki başlık hâlinde incelemiştir (Gülsevin, 2020, s. 40).

Gülsevin'in bu tespitlerinden yola çıkılarak Eşme ağzında görülen ünlü uyumları, *"Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar"* ve *"Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar"* olmak üzere iki başlık hâlinde aşağıda verilmiştir.

4.1.2.1.1.1.1.1.1. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

Kelimerin kök ve tabanlarında uyumun daha ileri olduğu görülmekle birlikte bazı ek ve edatlarda da uyumun ilerlediği örnekler görülebilir.

Kelime Tabanlarında Ünlü Değişimi

İlerleyici Benzeşme Yolu ile

Kalınlaşmalar:

amarika (22/112) "amerika"

anarşıt (22/98) "anarşist"

arafa (6/15) "arife"

ataşı (3/57) "ateşi"

avara (22/89) "avare"

bāşış (1/12) "bahşiş"

cafar (7/27) "Cafer"

çarası (21/90) "çaresi"

ġardaş (7/18) "kardeş"

ġatmar (11/70) "katmer"

ġayva (12/75) "kahve"

ġıymatımız (31/36) "kıymetimiz"

habarı (21/134) "haberi"

hakısına (3/106) "hangisine"

hanı (23/15) "hani"

ıramatlık (6/126) "rahmetlik"

kamaracı (28/181) "kameracı"

sayıbı (11/16) "sahibi"

şarat (24/35) "işaret"

vakıt (35/54) "vakit"

yaran (5/32) "yâren"

zatan (1/54) "zaten"

İncelmeler:

birez (1/51) "biraz"

cenēze (12/43) "cenaze"

ille (2/30) "illa

izinneme (2/63) "izinname"

cüzdeninde (17/3) “cüzdanında”

dükken (27/206) “dükkan”

dünyeye (23/174) “dünyaya”

filcen (12/75) “fincan”

heseb (3/135) “hesap”

kirmen (4/15) “kirman”

meyden (21/115) “meydan”

mezerden (13/20) “mezardan”

milyere (22/128) “milyara”

selemet (32/23) “selamet”

Gerileyici Benzeşme Yolu ile Kalınlaşnalar:

amanet (10/48) “emanet”

duşmanna (22/107) “düşmanla”

fıstanlarınıŋ (1/22) “fistanlarının”

halva (11/39) “helva”

ılaç (3/44) “ilaç”

ınaT (3/75) “inat”

ısan (21/67) “insan”

nışan (1/8) “nişan”

saval (29/178) “Seval”

talafon (16/64) “telofon”

İncelmeler:

direkdör (12/93) “traktör”

edet (7/13) “âdet”

esgere (3/20) “askere”

meellelere (1/21) “mahallelere”

tene (5/5) “tane”

İki Yönlü Benzeşme

barabar (16/47) “beraber”

halallaşām (3/11) “helalleşelim”

Ek ve Edatlarda Ünlü Değişimi

i-

dul‿udu (3/135) “dul idi”

göl‿üdü (21/12) “göl idi”

öylüydü (14/13) “öyleydi”

vadım‿ıdı (3/88) “vardım idi”

çoğ‿umuş (28/23) “çok imiş”

var‿ımış (7/15) “var imiş”

ile

anamıla (6/82) “annem ile”

duzula (5/14) “tuz ile”

atıla (5/46) “at ile”

ayşamıla (6/70) “akşamleyin”

paramıla (3/35) “param ile”

öküzüle (5/8) “öküz ile”

-ken

almanya’dıykana (26/26) “almanya’dayken”

çakılıka (12/87) “çakılırken”

çocūka (6/82) “çocukken”

durukana (36/42) “dururken”

oynarkan (39/14) “oynarken”

satarkana (17/25) “satarken”

yaparka (21/44) “yaparken”

yapcākana (21/47) “yapacakken”

yaşarka (14/1) “yaşarken”

yoğkana (33/118) “yokken”

ki bağlacında

bilmiyon ku (1/1) “bilmiyorum ki”

yoğ kun (10729) “yok ki”

yoğ‿udu ku (7/7) “yoktu ki”

+ki aitlik ekinde

abamıŋkı (3/134) “ablamınki”

annaçdakı (4/24) “annaçdaki; karşıdaki”

aydın’ıŋkı (26/1) “aydın’ınki”

bununŋku (3/133) “bununki”

halbuyku (14/12) “halbuki”

olmıyannāŋkını (19/25) “olmayanlarınkini”

onnāŋkını (21/148) “onlarınkini”

ordakı (27/69) “oradaki”

ordakınlar (9/20) “oradakiler”

yaşdakınnā (20/116) “yaşdakinler”

yokarkı (23/26) “yukarıdaki”

4.1.2.1.1.1.1.1.2. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

Standart yazı dilimizde kalınlık-incelik uyumuna girdiği görülen bazı kelimelerin, bölge ağızlarında uyumsuz olduğu görülmektedir. Genellikle “y, ş, c, ç, n” gibi sesler ünlü incelmelerine sebep olmakta ve ünlü uyumunu bozmaktadırlar. Kelime tabanlarındaki ünlü değişmeleri, ekleşmeden sonra gerileyici benzeşme ile oluşabilmektedir.

Kelime Tabanlarında Ünlü Değişimi

ağeşları (31/167) “ağaçları”

arabeynen (30/1) “arabayla”

arkedeş (42/95) “arkadaş”

arkedeşler (43/15) “arkadaşlar”

asdēneden (6/18) “hastaneden”

bakıciye (31/99) “bakıcıya”

bureye (31/104) “buraya”

buydey (30/25) “buğday”

çariğinna (31/18) ”çarığınla”

ġoley (30/44) “kolay”

kıneci (31/148) “kınacı”

kıneyi (44/55) “kınayı”

müteçdir (31/99) “muhtaçdır”

oreye (31/65) “oraya”

zurneynen (42/6) “zurnayla”

Eklerde Ünlü Değişimi

Şimdiki Zaman

bakiylē (43/23) “bakıyorlar”

doleşiyoŋ (30/13) “dolaşıyorsun”

Geniş Zaman

doleşir (31/134) “dolaşır”

Gelecek Zaman

alceklē (44/59) “alacaklar”

alcen (31/142) “alacağım”

alceŋ (43/29) “alacaksın”

bulcen (31/133) “bulacağım”

dutcez (31/138) “tutacağız”

okudameycen (42/73) “okutamayacağım”

olcek (42/33) “olacak”

oturmēcen (42/1) “oturmayacağım”

oynatcek (32/83) “oynatacak”

tanıycez (31/166) “tanıyacağız”

vācem (31/188) “varacağım”

yollēcen (31/146) “yollacağım”

Görülen Geçmiş Zaman

aŋleşdik (43/9) “anlaştık”

ūreşdik (43/36) “uğraştık”

Emir

aliyin (21/153) “alayım”

aŋladıveŋ (42/2) “anlatıverin”

Geniş Zamanın Hikâyesi

hoplerdik (42/60) “hoplardık”

oyneşıdık (31/153) “oynaşırdık”

oynerdik (31/140) “oynardık”

Gelecek Zamanın Hikâyesi

alceKdi (43/9) “alacaktı”

olcēdi (42/71) “olacaktı”

Ek Fiil

arasındēmiş (31/158) “arasındaymış”

burdeydi (42/33) “buradaydı”

malciydik (7/1) “malcıydık”

manise’di (31/54) “manisa’ydı”

sarıġamış’de (44/76) “sarıkamış’ta”

+gil

amcamgil (12/74) “amcamgil”

anamgil (3/64) “annemgil”

ġayınbubagil (19/3) “kayınbabagil”

ıramatlıkgil (21/53) “rahmetligil”

Diğer Ekler

çıkınceye (43/39) “çıkıncaya”

ġaçırmeye (31/56) “kaçırmaya”

ōreşe ōreşe (31/139) “uğraşa uğraşa”

4.1.2.1.1.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumudur. Bölge ağzında düzlük-yuvarlaklık uyumu yazı diline göre daha ileridir. Standart yazı dilimizde; içerisinde özellikle “b, p, v, m, f” gibi dudak ünsüzleri barındıran kelimeler düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmezken, Eşme ağzında bu kelimelerin söz konusu ünlü uyumuna girdiği görülmektedir.

babıca (19/45) “pabuca”

cavırlar (7/26) “gavurlar”

çamırı (2/45) “çamuru”

çapıt (3/64) “çaput”

çavışı (14/16) “çavuşu”

davılcı (1/30) “davulcu”

ġabığı (11/49) “kabuğu”

ġabıl (14/28) “kabul”

havızda (41/16) “havuzda”

karpız (16/19) “karpuz”

māmıt (23/182) “mahmut”

sabınla (5/28) “sabunla”

savıracaz (6/70) “savuracağız”

tabıra (28/57) “tabura”

tabırcısıŋız (6/26) “taburcusunuz”

tavıklar (16/40) “tavuklar”

ġambır (28/4) “kambur”	yāmır (2/44) “yağmur”
ġavın (28/43) “kavun”	yavıklıyı (25/11) “yavukluyu”
hamırı (10/42) “hamuru”	yavrım (10/51) “yavrum”

Fakat, bölge ağzında standart yazı dilinde olduğu gibi “a” ünlüsünden sonra “u” ünlüsünün geldiği örnekler de görmek mümkündür.

çamura (16/50)	tavuk (40/32)
çavuş (2/44)	yavrum (10/3)

Yazı dilindeki küçük ünlü uyumuna aykırı olan yabancı asıllı kelimelerin, bölge ağzında uyuma girdiği görülmektedir.

dokdura (16/62) “doktora”	salınımız (23/120) “salonumuz”
kamyunnara (23/5) “kamyonlara”	tokdurlar (15/83) “doktorlar”
moturlara (23/5) “motorlara”	

4.1.2.1.1.1.2. Ünlü Türemeleri

Eşme ağzından tespit edilen ünlü türemeleri; *başta ünlü türemesi*, *içte ünlü türemesi* ve *sonda ünlü türemesi* olmak üzere üç başlık adı altında yer verilmiştir.

4.1.2.1.1.1.2.1. Başta Ünlü Türemesi

Türkçede kelime başında “l, r,” seslerinin bulunmamasından dolayı, Türkiye Türkçesi ağızlarında bu ünsüzlerle başlayan yabancı kaynaklı kelimelerin başında ünlü türemesi olayı gerçekleştiği görülmektedir.

l’nin Önünde Türeme

ılazım (3/148) “lazım”	ileşberlik (15/66) “rençberlik”
ileğene (38/38) “leğene”	iliyanlā (17/46) “leğenler”

r’nin Önünde Türeme

erezilce (23/46) “rezilce”	irendelēsiŋ (32/62) “rendelersin”
ırahmet (37/151) “rahmet”	iresimler (36/106) “resimler”

ırakı (18/7) “rakı”

ıramatlık (6/126) “rahmetlik”

ıramazan (28/36) “ramazan”

ıraziye (21/139) “raziye”

irezil (20/78) “rezil”

örüzger (6/70) “rüzgar”

ürüyemde (23/180) “rüyamda”

4.1.2.1.1.1.2.2. İçte Ünlü Türemesi

İçte ünlü türemesi, kelime içinde iki ünsüzün yan yana geldiği örneklerde, telaffuz kolaylığı sağlamak amacıyla araya bir ünlü getirilmesi sonucu oluşmaktadır. Bölgede, kelime içinde “ı, i, u, ü” seslerinin türediği örnekler karşımıza çıkmaktadır.

ı Türemesi

abılam (6/20) “ablam”

afıyon (22/82) “afyon”

akırabaları (5/47) “akrabaları”

akıranım (21/84) “akranım”

çıkırıklā (31/176) “çıkrıklar”

ġıriz (21/42) “kriz”

masıraf (15/60) “masraf”

soŋıra (1/21) “sonra”

şavıkına (5/37) “şavkına”

tekırar (26/33) “tekrar”

topĭraŋ (32/152) “toprağın”

i Türemesi

beliki (3/33) “belki”

ediraf (39/15) “etraf”

filimde (21/96) “filmde”

ġadiriye (21/49) “Kadriye”

hepisine (3/26) “hepsine”

mecibur (20/89) “mecbur”

metire (3/74) “metre”

tekirar (14/17) “tekrar”

u Türemesi

kompule (2/6) “komple”

konturolü (21/107) “kontrole”

soŋuradan (14/6) “sonradan”

ü Türemesi

köpürü (17/16) “köprü”

küpüre (21/49) “Kübra”

lüküs (28/204) “lüks”

ümüran (21/39) “Ümran”

4.1.2.1.1.1.2.3. Sonda Ünlü Türemesi

Yöre ağzında, sonda ünlü türemesinin, "–ken" zarf-fiil ekinin sonuna "e" sesi getirilerek kullanıldığı örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Bazı örneklerde "-ken" zarf fiil eki uyuma girerek "–kana" şekline dönüşmüştür. Bir örnekte de "-cuk" küçültme ekinin sonuna "a" sesi getirilerek "–cuka" şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

-ken Zarf-Fiilinden Sonra

çalırkana (39/136) "çalarken"

çocūkene (36/59) "çocukken"

durukana (36/42) "dururken"

geçēkene (26/13) "geçerken"

gelikene (22/49) "gelirken"

satarkana (17/25) "satarken"

yapcākana (21/67) "yapacakken"

yoğukana (26/30) "yokken"

-cIk Küçültme Ekinden Sonra

biyocuka (1/50) "bir kerecik"

4.1.2.1.1.1.3. Ünlü Düşmesi

Eşme ağzında, ünlü düşmesi genellikle kelime içinde görülmektedir. Kelime başındaki ünlü düşmesinin örneği tespit edilememiştir.

4.1.2.1.1.1.3.1. İçte Ünlü Düşmesi

Bölgede hem kelime tabanlarında hem de ekleşme sırasında vurgusuz olan hece ünlüsünün düştüğü örnekler yaygın olarak görülmektedir.

a Düşmesi

burdan (2/14) "buradan"

burlar (14/8) "buralar"

çıkcak (3/77) "çıkacak"

ġoycak (23/104) "koyacak"

hurda (1/44) "şurada"

kokcak (11/49) "kokacak"

olcaĶ (6/32) "olacak"

orlāda (31/159) "oralarda"

orlarda (1/12) "oralarda"

sulancak (2/16) "sulanacak"

e Düşmesi

bişcek (35/13) “pişecek”

bişircek (32/72) “pişirecek”

düşceK (15/92) “düşecek”

etcek (6/52) “edecek”

gidilcek (12/24) “gidilecek”

kescek (19/20) “kesecek”

kiycek (23/97) “giyecek”

nerde (12/72) “nerede”

nerden (12/3) “nereden”

nerdiydiŋiz (4717) “neredeydiŋiz”

ı Düşmesi

açcık (2/66) “azıcık”

ayaĶġabları (31/19) “ayakkabıları”

dışardakınnar (34/15) “dışarıdakiler”

dışarlāda (7/5) “dışarılarda”

ġaynana (23/160) “kayınana”

ıscakda (32/170) “sıcakta”

yanna (3/5) “yanına”

yannı (44/30) “yanını”

i Düşmesi

dakka (34/16) “dakika”

dirliiŋle (14/26) “diriliğinle”

eğtimde (18/37) “eğitimde”

evmize (31/71) “evimize”

hakkat (23/83) “hakikaten”

içerdeki (3/64) “içerideki”

içerden (33/1) “içeriden”

ilerde (15/39) “ileride”

u Düşmesi

boynunu (3/13) “boynunu”

komtanna (15/64) “komutanına”

omzuna (39/122) “omzunu”

unna (1/32) “onunla”

ü Düşmesi

gönlü (23/130) “gönlü”

göTdülerdi (3/72) “götürdülerdi”

4.1.2.1.1.2. Bazı Kelimelerde Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünlü Değişmeleri

4.1.2.1.1.2.1. Dudaklılaşma

Düz ünlüler, yanlarında yer alan dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaşma/ dudaklılaşma eğilimi gösterebilirler. Bölge ağzında, bu yuvarlaklaşma eğilimi çok yaygın görülmemektedir. Ancak, belirli kelimelerde ve sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır.

buaŋ (31/8) “baban”

bubam (18/30) “babam”

bubaŋına (21/136) “babanla”

büber (2/21) “biber”

büver (15/68) “biber”

musafirlerimiz (34/1)“misafirlerimiz”

müsevirlē (32/132) “misafirler”

turpan (21/78) “tırpan”

ünüversdede (43/6) “üniversitede”

yümüye (32/132) “yıkamaya”

4.1.2.1.1.2.2. Geçişme

4.1.2.1.1.2.2.1. Biri Ünlü ile Biten Diğeri Ünlü ile Başlayan Kelimelerde Geçişme

Biri ünlü ile biten, diğeri ünlü ile başlayan iki kelime bir araya geldiğinde, ilkinin sonundaki ünlü, ikincisinin başındaki ünlü ile birbirine geçmekte ve iki kelime birleşerek tek bir kelime hâline gelmektedir. Geçişme adı verilen bu olay, genellikle yardımcı fiillerde karşımıza çıkmaktadır (Gülsevin, 2020, s.47).

naramış (37/188) “ ne aramış”

narār (12/32) “ne arar”

narıyı (37/189) “ne arıyor”

nencez (31/122) “ne edeceğiz”

neynēm (31/117) “ne eyleyelim”

nincek (32/93) “ne edecek”

ninceklerdi (6/33) “ne edeceklerdi”

nişlediKlerimizi(4/2)“ne işlediklerimizi”

nişlediŋ (4/13) “ne işledin”

nişlerle (41/3) “ne işlerle”

nişlesiŋ (41/34) “ne işlesin”

niyniyen (37/29) “ne eyleyeyim”

nolcek (42/89) “ne olacak”

Bazı özel isimlerde de geçişme örneği görülmektedir:

ġaramatlı (11/62) “Kara Ahmetli”

hacamatlar’ıŋ(7/23)“Hacı Ahmetler’in”

hacal dayı (3/104) “Hacı Ali dayı”

4.1.2.1.1.2.2.2. Biri Ünlü ile Biten Diğeri Ünsüz ile Başlayan Kelimelerde Geçişme

Biri ünlü ile biten, diğeri ünsüzle başlayan iki kelime bir araya geldiğinde ilkinin sonundaki ünlü ile ikincisinin başındaki ünsüz birbirine geçmekte ve tek bir kelime hâline gelmektedir.

napılı (29/102) “ne yapılır”

neyceŋ (32/50) “ne yapacaksın”

ötākada (31/52) “öte yakada”

ötāndan (31/179) “öte yandan”

ötȗzde (7/28) “öte yüzde”

4.1.2.1.1.2.3. İncelme

Ünlü uyumu konusunda bahsi geçen ve bölgede yaygın olarak kullanılan ünlü incelmesi, “y, ş, c, ç” gibi ünsüzlerin yanında görülen incelmelerdir. Bir diğer ünlü incelmesi ise, bazı kelimelerin sürekli olarak ince ünlülü kullanılmasıyla oluşan incelmelerdir. Metinlerde sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır.

üydü (21/106) uyudu”

üyküyü (3/147) “uykuyu”

üyüyu (3/85) “uyuyor”

yil (15/58) “yıl”

yüdürdülē (21/13) “yıkattılar”

yüdürmē (11/20) “yıkatmaya”

4.1.2.1.1.2.4. Daralma

Ünlü daralması; “a, e, o, ö” geniş ünlülerin yerini, “ı, i, u, ü” dar ünlülere bırakması sonucu oluşmaktadır. Bölgede; *ilk hecede*, *kelime içinde* ve *kelime sonunda* olmak üzere, üç tip yaygın ünlü daralması görülmektedir. *Kelime başında* görülen ünlü daralması ise, çok yaygın bir kullanıma sahip değildir.

4.1.2.1.1.2.4.1. İlk Hecede Ünlü Daralması

İlk hecede karşımıza çıkan ünlü bu ünlü daralmasının, “e’ nin i’ye”, “o’nun u’ya”, “ö’ nün ü’ye” dönüştüğü örnekleri tespit edilebilmiştir.

-i- < -e-

çiyiz (6/57) “çeyiz”

diyzem (2/30) “teyzem”

iyer (25/2) “eğer”

niler (3/36) “neler”

niydin (32/7) “neydi”

niyiŋ (1/22) “neyin”

niyse (2/66) “neyse”

piynirlē (17/64) “peynirler”

yidirilẹrdi (1/58) “yedirirlerdi”

yimek (15/4) “yemek”

yimēmizi (31/170) “yemeğimizi”

yinir (1/60) “yenir”

ziynep (2/30) “zeynep”

-u- < -o-

buğaz (3/97) “boğaz”

suğan (32/62) “soğan”

sūra (6/85) “sofra”

ūlanıŋ (15/62) “oğlanın”

unna (1/53) “onunla”

unnara (1/22) “onlara”

unuŋ (1/15) “onun”

ura (1/60) “ora”

urda (1/61) “orada”

-ü- <-ö-

hüyle (1/16) “şöyle”

üyle (1/33) “öyle”

4.1.2.1.1.2.4.2. Kelime İçinde Ünlü Daralması

Genellikle “y” sesinin bulunduğu kelimelerde, ekleşme sırasında karşımıza çıkan ve oldukça yaygın kullanılan bir ünlü daralmasıdır.

-ı- < -a-

alamıycan (2/31) “alamayacağım”

arabıya (6/22) “arabaya”

arıyıp (1/8) “arayıp”

duruşmıya (2/67) “duruşmaya”

ġavgıyla (21/45) “kavgayla”

ġaynınası (21/31) “kaynanası”

arkıya (17/64) “arkaya”

bağlıyalım (29/125) “bağlayalım”

baklavıyı (17/20) “baklavayı”

bakmıya (24/29) “bakmaya”

bamyıya (28/145) “bamyaya”

bedafıya (3/106) “bedavaya”

burıyı (9/3) “burayı”

-ı- < -e-

alimı’ya (3/99) “Alime’ye”

-i- < -e-

çevriyi (6/20) “çevreyi”

dediye (16/13) “dedeye”

deriye (1/26) “dereye”

dėviye (1/10) “deveye”

edividim (3/1) “ediverdim”

eşmi’ye (2/63) “eşme’ye”

etmiye (21/40) “etmeye”

geciye (3/82) “geceye”

-i- < -a-

oynatmiye (20/46) “oynatmaya”

-u- < -a-

boyuyu (4/16) “boyayı”

buruyu (28/12) “burayı”

ġaynıyınca (20/3) “kaynayınca”

kınıya (13/51) “kınaya”

olmıyanda (6/66) “olmayanda”

parıysa (3/30) “paraysa”

yabıyla (6/71) “yabayla”

yakıya (34/25) “yakaya”

yamıyı (3/83) “yamayı”

iyniyi (1/44) “iyneyi”

kesiye (6/97) “keseye”

kimsiye (28/144) “kimseye”

meşiyi (17/26) “meşeyi”

neniydi (3/64) “neneydi”

pençeriye (24/61) “pencereye”

tenike (3/110) “teneke”

tepiye (2/38) “tepeye”

oruyu (3/111) “orayı”

suluyup (17/67) “sulayıp”

4.1.2.1.1.2.4.3. Kelime Sonunda Ünlü Daralması

Bu ünlü daralması hem kelime kök ve gövdelerinde hem de eklerde karşımıza çıkabilmektedir.

-ı < -a

amıcı (31/68) “amca”

arabı (32/162) “araba”

burıyı (31/147) “buraya”

hastı (31/46) “hasta”

-u < -a

duru duru (31/91) “dura dura”

o du yok (31/107) “o da yok”

-ü < -e

böylü (30/18) “böyle”

öylü (31/72) “öyle”

-i < -e

pamıkkali (2/84) “pamukkale”

-ı-< -o-

saklıyır (31/132) “saklıyor”

4.1.2.1.1.2.5. Genişleme

Ünlü genişlemesi, bazı kelimelerdeki dar ünlülerin geniş ünlü ile telaffuz edilmesi sonucu oluşmaktadır.

-o- < -u-

doası (29/103) “duası”

istanbol (12/27) “istanbul”

şorda (36/52) “şurda”

yonan (31/177) “yunan”

yonannā (31/19) “yunanlar”

-ö- < -ü-

töyek (32/132) “tüfek”

-e- < -i-

yeğitlik (36/25) “yiğitlik”

4.1.2.1.1.3. Eskicil Biçimlerin Korunduğu Örnekler

Bölge ağzında, standart yazı dilindeki değişmiş şekillere rağmen hâlen eski biçimlerini koruyan kelimeler de görmek mümkündür.

a

yaşıl (32/150) “yeşil”

e

ekiz (30/29) “ikiz”

eyilēdi (31/72) “iyilerdi”

geyiyodu (23/62) “giyiyordu”

keyiyiz (23/72) “giyiyoruz”

keymiye (39/27) “giymeye”

i

didi (32/69) “dedi”

o

ōraşıyoŋ (27/72) “uğraşıyorsun”

osandık (41/23) “usandık”

yokarı (6/30) “yukarı”

ö

böyük (28/124) “büyük”

böyürke (28/191) “büyürken”

gözel (23/144) “güzel”

yörüyemez (28/192) “yürüyemez”

yörüyü (23/190) “yürüyor”

Ünlü düşmesine uğramayan kelimeler:

dokuzan (32/5) “doksan”

seKizen‿altı (37/32) “seksen altı”

4.1.2.1.2. Karakteristik Olmayan Ünlü Değişmeleri

4.1.2.1.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Kelimelerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görülenler

İlçe ağızlarından derlenen metinlerde, karakteristik olmayan ünlü değişmeleri; seyrek olarak karşımıza çıkan, yalnızca belirli kelimelerde tespit edilen, belirleyici nitelik taşımayan değişmelerdir.

4.1.2.1.2.1.1. Düzleşme

İlk hecede gerçekleşen ünlü düzleşmesi, genellikle dudak ünsüzleri yanında görülmektedir.

Genellikle dudak ünsüzleri yanında yuvarlaklaşma eğilimi görüldüğünden dolayı, bu düzleşme olayı genel yönelimlerin dışında bir kullanımdır. Bu sebeple Gülsevin bu olayın "başkalaşma" olarak da adlandırılabileceğini dile getirmiştir. Fakat, yazı dilimizden farklı olarak bölge ağzında dudak ünzüleri yanında "a-u" seslerinin "a-ı" şekline dönüştüğü "yağmır, çamır" gibi örnekler dikkate alındığında, buradaki düzleşme olayının, "örnekseme" yolu ile de oluşmuş olabileceğinden bahseder (Gülsevin, 2020, s. 49).

-ı- < -u-

bırçak (33/128) "burçak" ıfaksıŋ (39/84) "ufaksın"

çıbık çıbık (13/16) "çubuk çubuk" yımırtacı (28/151) "yumurtacı"

4.1.2.1.2.1.2. İncelme

Daha önce belirttiğimiz karakteristik olarak kullanılan ünlü incelmelerinden farklıdır. Bölgede yaygın olarak görülen bir kullanım değildir. Yalnızca şu iki örnekte tespit edilmiştir:

e- < a-

emme (3/53) "amma"

ü- < u-

ülen (23/75) "ulan"

4.1.2.1.2.1.3. Kalınlaşma

Bölge ağzında çok yaygın görülen bir ses olayı değildir. Yalnızca, "heves" kelimesinde, "e" ünlüsünün "a" ünlüsüne dönüştüğü örneklerde karşımıza çıkmaktadır.

-a- < -e-

havası (6/54) "hevesi" havaslīm (7/11) "hevesliğim"

havaslanı (3/126) "heveslenir"

4.1.2.1.2.1.4. Daralma

Bu ünlü daralması, bölge ağzı için belirleyici nitelikte değildir ve çok yaygın kullanılmamaktadır. Yalnızca sınırlı sayıda örneklerde karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2.1.2.1.4.1. Başta Ünlü Daralması

i- < e-

iyer (25/2) "eğer"

u- < o-

undan (32/73) "ondan" urlara (15/22) "oralara"

ura (15/38) "ora" urlardan (15/22) "oralardan"

ü- < ö-

üyüdü (5/39) "öğütür"

4.1.2.1.2.1.4.2. Kelime İçinde Ünlü Daralması

-ı - < -a-

arkıdeş (42/95) "arkadaş"

-ı - < -e-

atış (32/26) "ateş"

-u- < -e-

cuvabı (32/2) “cevabı”

-u- < -a-

ondun (43/4) “ondan” zuman (43/35) “zaman”

-ü- < -ö-

küyüŋ (1/20) “köyün”

4.1.2.1.2.1.5. Genişleme

Bölgede çok yaygın kullanılmayan ünlü genişlemesi örneğine yalnızca şu iki örnekte rastlanmaktadır.

getmedik (40/76) “gitmedik” löküs (10/55) “lüks”

4.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

4.1.2.2.1. Karakteristik Olan Ünsüz Değişmeleri

4.1.2.2.1.1. Yaygın Olan Fonetik Değişmeler

4.1.2.2.1.1.1. Ötümlüleşme

Oğuz grubu ağızlarındaki en karakteristik fonetik değişmelerden birisi ötümsüz ünsüzlerin ötümlüleşmesi hadisesidir. Oğuz lehçe ve ağızlarında, bu ötümlüleşme dereceleri ve yoğunlukları farklılık göstermektedir. Bu söz konusu farklılık Türkiye Türkçesi ağızları için de geçerlidir (Gülsevin, 2020, s. 52). Tıpkı Anadolu ağızlarında olduğu gibi, Eşme ilçesi ağızlarında da bu ötümlüleşme yazı dilinden daha ileridir ve oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir.

4.1.2.2.1.1.1.1. Kelime Başında Ötümlüleşme

g- < k-

Bölge ağzında, kelime başında g- < k- değişmesi, yazı dilinde olduğu gibi kurallıdır. Hatta yazı dilinde kelime başında ötümlüleşme olayının gerçekleşmediği "keçi, kişi, küçük" gibi kelimelerin bölge ağzında ötümlüleşmiş şekilleri görülmektedir. Bunun yanında, yazı dilinde ötümlüleşmiş olan bazı kelimelerin de ötümlüleşmeyip "k" sesinin korunduğu örnekleri de karşımıza çıkmaktadır.

geçi (2/16) "keçi"

gişi (2/11) "kişi"

gücücük (15/42) "küçücük"

güçük (2/2) "küçük"

Yazı dilinde g'li olduğu hâlde, Eşme ağzında ötümlüleşmemiş olan, "k" sesinin korunduğu örnekler şunlardır:

keydim (13/37) "giydim"

kitdim (32/35) "gittim"

kiyilmezdi (32/35) "giyilmezdi"

kiyim (29/54) "giyim"

kölgesinde (15/74) "gölgesinde"

kölgüye (15/74) "gölgeye"

kütmiye (32/12) "gütmeye"

künde (3/145) "günde"

ġ- < k

Bölgeden kelime başında ġ- < k değişmesi en yaygın görülen ötümlüleşmelerdendir. Bu ünsüz değişimi hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kaynaklı kelimelerde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

ġaba (2/66) "kaba"

ġabak (5/11) "kabak"

ġabıl (14/28) "kabul"

ġabīna (1/43) "kabuğuna"

ġabiriŋ (7/5) "kabrin"

ġablarıŋ (1/23) "kapların"

ġaçakcılık (28/80) "kaçakçılık"

ġaçarın (2/47) "kaçarım"

ġaçarlardı (1/56) "kaçarlardı"

ġaçırdı (3/25) "kaçırdı"

ġadak (4/25) "kadar"

ġaymakam (9/2) "kaymakam"

ġaynadırdıŋ (1/55) "kaynatırdın"

ġaynanası (5/51) "kaynanası"

ġayva (12/75) "kahve"

ġazanlarıŋ (1/23) "kazanların"

ġazık (18/29) "kazık"

ġılmadım (3/47) "kılmadım"

ġınadīna (3/67) "kınadığına"

ġırık (21/89) "kırık"

ġıriz (6/16) "kriz"

ġırmızı (1/16) "kırmızı"

ġader (31/114) “kader”

ġadı (28/2) “kadı”

ġadın (5/30) “kadın”

ġadif (13/16) “kadayıf”

ġadifadan (13/11) “kadifeden”

ġafama (23/25) “kafama”

ġalabalık (7/6) “kalabalık”

ġalbırıla (1/38) “kalburla”

ġaldım (3/20) “kaldım”

ġalemile (4/25) “kalemle”

ġalın (30/38) “kalın”

ġambır (28/6) “kambur”

ġanaTları (23/8) “kanatları”

ġanıvıdı (23/128) “kanıverdi”

ġaŋlı (5/5) “kağnı”

ġar (2/13) “kar”

ġara (5/2) “kara”

ġarabüber (32/62) “karabiber”

ġaraġol (9/15) “karakol”

ġaraŋı (13/55) “karanlık”

ġararlamışlar (3/139) “kararlamışlar”

ġardaş (7/18) “kardeş”

ġardeşimiz (2/77) “kardeşimiz”

ġarı (1/18) “karı”

ġarşı (2/99) “karşı”

ġaşık (17/11) “kaşık”

ġırsıŋlar (3/145) “kırsınlar”

ġışın (2/13) “kışın”

ġıtlıġ (21/53) “kıtlık”

ġıvrımlı (29/67) “kıvrımlı”

ġıyı (29/67) “kıyı”

ġıymalı (9/22) “kıymalı”

ġıymeti (2/32) “kıymeti”

ġıymıġ (6/87) “kıymık”

ġızaŋ (3/18) “kızanın”

ġızdırı (1/45) “kızdırır”

ġızıŋ (1/27) “kızın”

ġoca (2/18) “koca”

ġocaman (4/29) “kocaman”

ġocaya (3/15) “kocaya”

ġoley (30/50) “kolay”

ġoltukdan (6/61) “koltuktan”

ġolundan (5/45) “kolundan”

ġoŋşuya (1/40) “komşuya”

ġorkarsıŋ (23/29) “korkarsın”

ġoşardım (6/69) “koşardım”

ġoyūmaz (2/46) “koyuvermez”

ġoyun (1/2) “koyun”

ġucāna (23/80) “kucağına”

ġulakları (32/1) “kulakları”

ġullanamam (2/36) “kullanamam”

ġum (29/120) “kum”

ġatılıdı (1/37) “katılırdı”

ġatmer (27/58) “katmer”

ġavaḴ (2/6) “kavak”

ġavga (12/70) “kavga”

ġavun (18/34) “kavun”

ġayasa (28/172) “kayısı”

ġayınbabam (3/8) “kayınbabam”

ġayınımıŋ (23/18) “kaynımın”

ġayırıyoŋ (1/36) “kayırıyorsun”

ġumbar (30/41) “kumar”

ġuraklık (12/13) “kuraklık”

ġurban (3/48) “kurban”

ġuru (1/60) “kuru”

ġuruluşu (2/1) “kuruluşu”

ġuruş (12/80) “kuruş”

ġuşlā ġurtlā (29/109) “kuşlar kurtlar”

ġuyruğuna (17/31) “kuyruğuna”

ġuzu (1/69) “kuzu”

d- < t-

Bölge ağzında, kelime başında d- < t- ötümlüleşmesi de yaygındır. Hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı asıllı kelimelerde görülmektedir.

İnce Ünlülü Kelimelerde

defek (20/42) “tefek”

dene (17/5) “tane”

depesine (37/178) “tepesine”

depi depiveriyolā (31/179)“tepi tepiveriyorlar”

depme (21/113) “tekme”

deyzeleriydi (3/86) “teyzeleriydi”

deyzem (5/23) “teyzem”

direkdör (12/93) “traktör”

diyzem (2/30) “teyzem”

diyzemgil (32/124) “teyzemgil”

Kalın Ünlülü Kelimelerde

dabancaymış (35/50) “tabancaymış

dabanını (20/102) “tabanını”

daḴdırdım (3/3) “taktırdım”

dakımlarından (23/73) “takımlarından”

dakınıdık (31/127) “takınırdık”

dakıyolaṛdı (1/17) “takıyorlardı”

dakma (22/35) “takma”

datlı (6/41) “tatlı”

davşan (33/129) “tavşan”

dut (3/105) “tut”

dutā dutā (31/138) “tuta tuta”

dutmacı (13/58) “tutmaca”

duttuk (2/87) “tuttuk”

dutturūmuşun(2/37)“tutturuvermişim”

dakmışlar (15/9) “takmışlar”

darak (1/27) “tarak”

daş (5/17) “taş”

daşınırdı (38/16) “taşınırdı”

dutulmasında (40/50) “tutulmasında”

duzlu (5/15) “tuzlu”

duzula (5/14) “tuzla”

keklik dırnā (33/130) “keklik tırnağı”

Bölge ağzında, yazı dilimizin aksine t’lerin ötümlüleşmediği yerli ve yabancı kaynaklı kelimeler şu şekildedir:

tağıtırlādı (20/16) “dağıtırlardı”

tışardan (38/16) “dışarıdan”

tikdirdirdik (32/33) “dikdirirdik”

tikeldiyoduŋ (29/13) “dikeltiyordun”

tikenli (32/47) “dikenli”

tolu (37/151) “dolu”

Bazı örneklerde de genel eğilimin aksine “d” ünsüzünün ötümsüzleşerek “t” ünsüzüne döndüğü görülmektedir:

taha (33/24) “daha”

tiya (13/26) “daha”

toĶdura (3/38) “doktora”

tomas (5/9) “domates”

tomatı (10/41) “domatesi”

tükgende (38/76) “dükkanda”

4.1.2.2.1.1.1.2. Kelime İçinde Ötümlüleşme

-g- < -k-

Bu ünsüz değişiminin örnekleri genellikle kelime tabanlarındaki hece başlarında görülmektedir.

asgerden (2/32) “askerden”

bitgi (35/33) “bitki”

çüngü (16/53) “çünkü”

esgileri (3/1) “eskileri”

işgence (22/108) “işkence”

keşgek (6/39) “keşkek”

rengden (37/63) “renkten”

tükgen (38/76) “dükkan”

-ġ- < -k-

Bu ünsüz değişmesi de kelime tabanında görülmektedir. Genellikle hece başlarında karşımıza çıkan değişmelerdir.

alışġınık (37/153) “alışkınız”

ġaraġol (9/15) “karakol”

asġı (3/99) “askı”

baġalım (15/90) “bakalım”

bakġal (40/93) “bakkal”

başġa (3/27) “başka”

deliġanlı (31/91) “delikanlı”

fabriġada (23/52) “fabrikada”

paŋġada (42/48) “bankada”

şapġa (28/38) “şapka”

şaşġın (3/163) “şaşkın”

unutġanlık (38/89) “unutkanlık”

üşġāTcı (43/25) “üçkâğıtçı”

yufġa (24/40) “yufka”

-d- < -t-

Bu ünsüz değişmesi, bölgede yaygın görülen ötümlüleşmelerdendir. Hem kelime tabanlarında hem de ekleşme sırasında karşımıza çıkmaktadır.

afdası (26/42) “haftası”

batdēnem (3/155) “battaniyem”

bosdan (37/9) “bostan”

daşdan (36/33) “taştan”

desde (5/4) “deste”

dokdor (39/111) “doktor”

dosduydu (12/74) “dostuydu”

fısdık (39/102) “fıstık”

gütdüm (1/2) “güttüm”

hasdanede (16/22) “hastane”

hasdasınıŋ (39/111) “hastasının”

isdasyonda (36/20) “istasyonda”

işde (2/61) “işte”

kakdım (1/2) “kalktım”

muhdarı (28/198) “muhtarı”

süde (26/38) “süte”

tādil (6/23) “tatil”

usdaları (10/11) “ustaları”

üsdüne (1/22) “üstüne”

yasdık (19/13) “yastık”

4.1.2.2.1.1.1.3. Kelime Sonunda Ötümlüleşme

Ötümsüz bir ünsüz ile biten kelimelere, ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde, ilk kelimenin sonundaki ünsüzün ötümlüleştiği görülebilmektedir. Kelime ulanmaları sonucu oluşan bu tür ötümlüleşmeler de bölgede yaygındır.

-g < -k

bitmeg‿üzere (2/18) “bitmek üzere”

ileşberlig‿işliyip (15/24) “rençperlik işleyip”

kemig‿et (31/81) “kemik et”

-ġ < k

aldıġ‿ama (2/31) “aldık ama”

arıġ‿arıĶ (10/55) “ark ark”

bi buçuġ‿ay (35/70) “bir buçuk ay”

çoġ‿amma (26/23) “çok ama”

çoġ‿ınatsıŋ (26/5) “çok inatsın”

ġabaġ‿aşı (7/7) “kabak aşı”

ġıymıġ (6/87) “kıymık”

ırġ‿atılı (29/117) “ırk atılır”

rāmetliġ‿oldu (2/30) “rahmetli oldu”

tavıġ (1/38) “tavuk”

yoġ‿udu (32/168) “yok idi”

-d < -t

ard‿ardına (3/19) “art arda”

dörd‿ay (14/17) “dört ay”

kirkid‿ile (32/3) “kirkit ile”

muabbed‿olsun (38/54) “muhabbet olsun”

nalband‿ıdı (14/9) “nalbant idi”

selbend‿etcez (3/140) “selbent edeceğiz”

selbend‿idi (25/14) “selbent idi”

üsd‿üsdüne (20/101) “üst üstüne”

zapd‿edememiş (40/55) “zapt edememiş”

zayıd‿amcaŋ (3/40) “Sait amcan”

-b < -p

arab‿oyunu (6/46) “Arap oyunu”

ġalıb‿etmiş (23/58) “kalıp etmiş”

heseb‿ediyin (3/135) “hesap ediyorum”

hisab‿ediyolar (40/37) “hesap ediyorlar”

nasib (31/167) “nasip”

-c < -ç

bātı inanc‿oldu (19/26) “batıl inanç”

felc‿oldu (37/34) “felç oldu”

ġılınc‿ısmîl (4/12) “Kılınç İsmail”

gülec‿oldu (25/7) “güleç”

ılac‿aTdık (41/17) “ ilaç attık”

ılac‿atıvıran (3/149) “ilaç atıveren”

sadıc‿oldular (3/127) “sağdıç oldular”

saklambac‿oynarlādı (18/26) “saklambaç”

4.1.2.2.1.1.2. Yarı Ötümlüleşme

Yarı ötümlüleşme, ötümlüleşme eğilimine sahip olan ünsüzlerin, kelime içinde veya ekleşme sırasında, tam olarak ötümlüleşmenin hissedilmemesi ve iki ses arasında telaffuz edilmesi sonucu oluşmaktadır.

Bölgeden tespit edilen örneklerde, genellikle kelime içinde veya kelime sonunda karşımıza çıktığı görülmektedir.

Ön Damak "k" Ünsüzünün Yarı Ötümlüleşmesi

Ön damak "k "ünsüzünün yarı ötümlüleşmesi, kelime içinde ve kelime sonunda yaygın görülmektedir. Metinlerden tespit edilen örnekler şu şekildedir:

Kelime İçinde

asKer (6/77) "asker"

çeKdik (3/18) "çektik"

çiçeKleṛ (25/15) "çiçekler"

işlediklerimizi"

diKdim (3/84) "diktim"

döKgün (17/75) "dökkün"

döşşeKleṛimiz (1/11) "döşeklerimiz"

düKġan (37/190) "dükkan"

eriKlerim (28/173) "eriklerim"

esKiden (17/4) "eskiden"

geldiKden (2/32) "geldikten"

nişlediKlerimizi (4/2) "ne

örneKleṛŋiz (4/19) "örnekleriniz"

peşKir (37/71) "peşkir"

seKizen (37/32) "seksen"

sineKden (37/18) "sinekten"

yemeKli (20/50) "yemekli"

Kelime Sonunda

beK (3/76) "pek"

beleceK (3/103) "belecek"

büyüK (15/45) "büyük"

çegirdeK (15/70) "çekirdek"

çeliK (18/24) "çelik"

çevirmeK (22/108) "çevirmek"

gelinniK (6/49) "gelinlik"

gideceK (3/118) "gidecek"

güççüK (23/46) "küçük"

ırametliK (2/70) "rahmetlik"

işliK (6/60) "işlik"

seyreK (22/90) "seyrek"

çiftçiliK (28/15) “çiftçilik”

deŋK (6/15) “denk”

deyneK (22/20) “deynek”

düşceK (15/92) “düşecek”

eşşeK (1/12) “eşek”

etmediK (3/100) “etmedik”

fakirliK (21/8) “fakirlik”

geleneK göreneK (23/1) “gelenek görenek”

sineK (16/4) “sinek”

şiciK (17/66) “şeycik”

tüfeK (2/51) “tüfek”

yemeK (6/83) “yemek”

yeşilliK (23/43) “yeşillik”

yörüK (23/2) “yörük”

yükseK (15/82) “yüksek”

Arka Damak “k” Ünsüzünün Yarı Ötümlüleşmesi

Arka damak “k” ünsüzünün de kelime içinde ve kelime sonunda yaygın kullanıldığı örnekler şu şekildedir:

Kelime İçinde

aĶdarırdık (10/19) “aktarırdık”

aĶġuş (22/3) “akkuş”

aĶıllarımızda (39/131) “akıllarımızda”

ayaĶġabları (31/19) “ayakkabıları”

ayaĶlarımı (2/38) “ayaklarımı”

aylaĶcı (5/36) “aylakçı”

baĶarsıŋ (39/112) “bakarsın”

baĶdı (2/69) “baktı”

bakĶalı (2/83) “bakkalı”

baĶmadı (3/19) “bakmadı”

bardaĶda (5/18) “bardakta”

başĶa (2/82) “başka”

çıkarTcaĶlar (2/63) “çıkartacaklar”

çıĶdı (6/59) “çıktı”

kaĶdı (6/102) “kalktı”

koĶdum (3/32) “koktum”

musaĶġa (6/120) “musakka”

ocaĶda (17/4) “ocakta”

oĶuldan (42/59) “okuldan”

parĶlāda (42/62) “parklarda”

saĶadın (22/133) “sakatım”

saĶladılar (3/20) “sakladılar”

saĶlambac (13/57) “saklambaç”

tabaĶda (18/22) “tabakta”

toĶdura (3/38) “doktor”

yaĶdık (17/5) “yaktık”

yataĶları (15/25) “yatakları”

yazıĶdır (14/4) “yazıktır”

çocuĶlūmuzda (2/19) “çocukluğumuzda”

daĶdırdım (3/3) “taktırdım”

faĶat (38/2) “fakat”

yoĶarı (2/58) “yukarı”

yoĶdu (1/21) “yoktu”

yoĶluĶlarımızı (3/1)“yokluklarımızı”

Kelime Sonunda

aĶ (23/30) “ak”

buçuĶ (2/85) “buçuk”

çanaĶ (6/68) “çanak”

çocuĶ (2/26) “çocuk”

çoĶ (2/35) “çok”

daraĶ (13/7) “tarak”

duşaĶ (1/58) “duşak”

ġabaĶ (7/1) “kabak”

ġalabalıĶ (7/4) “kalabalık”

ġarmaşalıĶ (22/99) “karmaşalık”

ġavaĶ (2/6) “kavak”

hamlıĶ (27/49) “hamlık”

olaraĶ (2/22) “olarak”

oraĶ (21/83) “orak”

sandıĶ (19/12) “sandık”

sarılıĶ (1/47) “sarılık”

sıĶ (21/80) “sık”

şabıĶ (23/122) “çabuk”

vurduĶ (2/54) “vurduk”

yolculuĶ (20/83) “yolculuk”

“t” Ünsüzünün Yarı Ötümlüleşmesi

“t” ünsüzünün yarı ötümlüleştiği örnekler de genellikle kelime içinde ve kelime sonunda görülmektedir:

Kelime İçinde

aŋlaTacak (12/28) “anlatacak”

arTda (29/25) “artta”

aTdım (29/19) “attım”

baTdı (23/188) “battı”

biTTi (2/19) “bitti”

böyüTdüm (17/5) “büyüttüm”

çıkarTcaĶlar (2/63) “çıkartacaklar”

daı͡Tdım (3/150) “dağıttım”

göTdülerdi (3/72) “götürdülerdi”

hafTa (11/69) “hafta”

hasTa (6/60) “hasta”

haTda (9/15) “hatta”

ınaTdır (3/76) “inattır”

isTiyolā (22/108) “istiyorlar”

işTe (2/60) “işte”

kasTılar (3/61) “kastılar”

daTlı (12/68) “tatlı”

duTdu (10/38) “tuttu”

eTrafında (7/4) “etrafında”

eTTircen (3/7) “ettirecekler”

fısTan (13/11) “fistan”

ġanaTları (23/8) “kanatları”

ġaTdım (28/168) “kattım”

giTdik (28/166) “gittik”

gösTermiş (7/20) “göstermiş”

noo͡uTlu (6/116) “nohutlu”

nöbeTden (12/28) “nöbetten”

roboTda (10/42) “robotta”

saTdık (3/93) “sattık”

talimaTda (2/44) “talimatta”

unuTduk (29/40) “unuttum”

üsTüne (13/11) “üstüne”

zaTen (22/94) “zaten”

zayıTcīm (3/28) “Saitciğim”

Kelime Sonunda

aŋlaT (22/6) “anlat”

asvalT (28/160) “asfalt”

balambırT‿ağacı (29/94) “palamut ağacı”

bülenT (15/12) “Bülent”

çifT (23/102) “çift”

derT (3/2) “dert”

dörT (3/96) “dört”

duT (6/68) “tut”

harekeT (9/6) “hareket”

ınaT (3/71) “inat”

mamıT (23/157) “mahmut”

meeT‿abi (43/24) “Mehmet”

muraT dağı (36/24) “murat dağı”

nalbanT (12/83) “nalbant”

peliT‿ağacı (29/94) “pelit ağacı”

saTdım (28/130) “sattım”

selbenT (6/51) “selbent”

yaTdım (28/71) “yattım”

yurT‿olmuş (35/6) “yurt olmuş”

“p” Ünsüzünün Yarı Ötümlüleşmesi

Metinlerde, “p” ünsüzünün kelime içinde ve kelime sonunda yarı ötümlüleştiği örnekler şu şekildedir:

Kelime İçinde

dePmî (2/43) “tekmeyi”

kePce (6/87) “kepçe”

yaPdı (2/36) “yaptı”

yaPdım (2/51) “yaptım”

tertiPlerim (2/93) “tertiplerim”

yaPdırıP (10/13) “yaptırıp”

Kelime Sonunda

alıP (5/21) “alıp”

asılıP (2/29) “asılıp”

bakıP (43/37) “bakıp”

buluP (1/7) “bulup”

dutuP (19/24) “tutup”

ediP (6/33) “edip”

geliP (20/71) “gelip”

gıraP (33/114) “krep”

ġırıP (17/41) “kırıp”

gidiP (20/81) “gidip”

heP (6/88) “hep”

Pançak (15/51) “pançak”

4.1.2.2.1.1.3. Ünsüz Kaybolmaları

Eşme ilçesi ağızlarında ünsüz kaybolmaları yaygın görülen ses hadiselerindendir. Tespit edilen örnekler doğrultusunda, genellikle “b, ğ, h, k, l, n, r, v, y” seslerinin, yanlarında yer alan ünlülerin açıklığı sebebiyle kayboldukları görülmektedir.

Gülsevin, bu kaybolmaların Uşak ili ağızlarının en karakteristik değişmeleri olduğunu belirtmektedir. Ünsüz kaybolmalarında bazen bir ünlüden sonraki ünsüz kaybolur, bazen de iki ünlü arasındaki ünsüzün kaybolduğu görülür. Her iki tipte de geride kalan ünlü uzar veya ikiz ünlü hâline gelir. Fakat, geride kalan ünlünün uzamadığı örnekler de görülebilmektedir (Gülsevin, 2020, s. 60).

4.1.2.2.1.1.3.1. Erime

Erime, bir ünsüzün, kendisinden önce gelen ünlünün açıklığı sebebiyle kaybolması olayıdır. Kaybolurken de yanındaki ünlüyü uzatmaktadır. Erime, Eşme ağzının genelinde görülen karakteristik ses olaylarındandır.

“ğ” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < ağ

ārısı (15/77) “ağrısı”

āzında (11/17) “ağzında”

sādış (12/14) “sağdıç”

sālıından (30/31) “sağlığından”

bālıyolāmış (19/24) “bağlıyorlarmış”

bārına (1/46) “bağrına”

bārıŋı (2/68) “bağrını”

sādıcıydı (3/61) “sağdıcıydı”

sālıkçı (15/57) “sağlıkçı”

yāmadı (12/50) “yağmadı”

yāmır (2/44) “yağmur”

ē < eğ

üstēmen (2/37) “üsteğmen”

ī < ığ

sīdırdım (31/41) “sığdırdım”

î < iğ

çîdem (33/127) “çiğdem”

ō < oğ

dōru (2/85) “doğru”

dōruyolar (15/16) “doğruyorlar”

ōlan (1/24) “oğlan”

ōlum (31/39) “oğlum”

ȫ < öğ

ȫrenmek (38/124) “öğrenmek”

ȫretmenlik (28/134) “öğretmenlik”

ȫretmenlie̯ (42/75) “öğretmenliğe”

ū < uğ

būdayını (15/22) “buğdayını”

ūraşıyoŋuz (44/35) “uğraşıyorsunuz”

ūraşdık (36/88) “uğraştık”

ūreşdik (43/36) “uğraştık”

ūraşıka (21/141) “uğraşırken”

“h” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < ah

allāma (3/28) “Allah’ıma”

āmat (3/62) “Ahmet”

āmet (26/32) “Ahmet”

bāşış (1/12) “bahşiş”

māmut (38/116) “Mahmut”

māşar (7/4) “mahşer”

maşşallā (3/42) “maşallah”

sabāli (2/85) “sabahleyin”

ġāve (22/73) “kahve”

tāminim (22/33) “tahminim”

ırāmatlık (12/69) “rahmetlik”

tāsin (21/130) “Tahsin”

ē < eh

mēmet (28/36) “Mehmet”

zēra (29/155) “Zehra”

pēlifan (33/105) “pehlivan”

î < ih

îtiyacıŋ (20/88) “ihtiyacın”

îtiyarlar (16/17) “ihtiyarlar”

“k” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < ak

çıkcāmış (6/22) “çıkacakmış”

tabāla (6/83) “tabakla”

olcāsa (42/101) “olacaksa”

ē < ek

çekcēseŋiz (39/68) “çekecekseniz”

etcēseŋ (12/43) “edeceksen”

diynēle (3/44) “deynekle”

verecēsaŋ (23/177) “vereceksen”

ō < ok

yōdu (37/11) “yoktu”

ū̄ < ük

yörüKcülū̄müş (37/23) “yörükçülükmüş”

yū̄sek (37/121) “yüksek”

“l” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

e < el

ge bakam ge (21/34) “gel bakalım”

gegit (21/154) “gelgit 'vazgeç anlamında'”

ı < ıl

nası (1/1) “nasıl”

“n” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < an

tāsiyonum (15/78) “tansiyonum”

ē < en

bēzinnî (20/71) “benzinliği”

bēziyoŋuz (19/33) “benziyorsunuz”

î < in

îsanıŋ (2/45) “insanın”

îşallā (29/189) “inşallah”

ō < on

sōra sōra (2/17) “sonra sonra”

sōracım (38/58) “sonracım”

“r” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < ar

ākadan (2/21) “arkadan”

ġadā (10/36) “kadar”

ākadaşımdı (22/135) “arkadaşımdı”

ġarantıklāda (17/83) “karanlıklarda”

bakādı (10/36) “bakardı”

iliyanlā (17/46) “leğenler”

çalādı (11/36) “çalardı”

vādiğiniŋ (42/32) “vardığının”

çalādık (35/46) “çalardık”

yokāda (35/74) “yukarıda”

a < ar

ġada (11/43) “kadar”

va (3/156) “var”

ē < er

dikēdik (37/10) “dikerdik”

nēden (42/35) “nereden”

minē (42/62) “biner”

nēlēde (23/116) “nerelerde”

e < er

sıkıvediydim (23/187) “sıkıverdiydim”

vemezdim (12/71) “vermezdim”

vemeycen (3/5) “vermeyeceğim”

ı < ır

alı (1/57) “alır”

çıkılı (16/10) “çıkılır”

alılar (1/28) “alırlar”

yapılı (22/51) “yapılır”

çıkarı (23/64) “çıkarır”

i < ir

bi (1/11) “bir”

çikiniz (32/169) “çirkiniz”

geli (10/39) “gelir”

gelilerdi (1/28) “gelirlerdi”

kesili (6/119) “kesilir”

ö < ör

gömeden (31/30) “görmeden”

gömeŋ (3/156) “görmeyin”

gömüydü (5/31) “görmüyordu”

ū < ur

olū (24/11) “olur”

u < ur

du biyi (32/4) “dur”

olu (32/67) “olur”

otumuş (41/1) “oturmuş”

ü < ür

götüdü (3/49) “götürdü”

“v” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ē < ev

sēmîn (20/85) “sevmiyorum”

“y” Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar”

ā < ay

gāri (11/1) “gayrı”

sarācık (44/8) “saraycık”

ē < ey

dēze (37/208) “teyze”

her şē (31/22) “şey”

okuldēken (2/28) “okuldayken”

olsēdi (44/16) “olsaydı”

sēmennen (37/107) “seymanla”

sülēmen (3/127) “Süleyman”

î < iy

bekledîdim (23/116) “beklediydim”

geşdîdim (3/14) “geçtiydim”

dîzesiniŋ (34/60) “teyzesinin”

içindîdim (17/15) “evimizdeydim”

evimizdîke (23/55) “evimizdeyken”

ō̄ < öy

bō̄le (29/12) “böyle”

sō̄ledim (28/179) “söyledim”

ō̄le (35/23) “öyle”

sō̄lerlerdi (38/7) “söylerlerdi”

ū̄ < ey

görümcū̄le (3/86) “görümceyle”

sülū̄men (28/153) “Süleyman”

4.1.2.2.1.1.3.2. Büzülme ve Derilme

İki ünlü arasındaki “ğ, h, n, v, y, r” ünsüzlerinin, yanlarında yer alan ünlülerin açıklığı sebebiyle, ünlülerle birlikte büzülüp tek bir uzun ünlü hâline gelmesi olayıdır. Büzülme olayı sonucunda ikiz ünlülerin oluştuğu örnekler de görülebilmektedir (Gülsevin, 2020, s. 63).

“ğ” Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < ağa

ābey (5/41) “ağabey”

çanā (6/105) “çanağa”

ābisi (23/70) “ağabeyi”

ā < ağı

annecāzım (37/141) “anneceğizim”

bıçā (16/51) “bıçağı”

aşşāda (2/2) “aşağıda”

bucānı (32/15) “bucağını”

ayā (3/62) “ayağı”

çıkacā (40/16) “çıkacağı”

ayām (3/78) “ayağım”

darā (16/51) “tarağı”

ayāmız (19/45) “ayağımız”

duşānı (5/22) “duşağını”

bacāmdan (22/119) “bacağımdan”

ġulāna (23/176) “kulağına”

bardā (1/50) “bardağı”

toprām (37/55) “toprağım”

barmāmda (37/68) “parmağımda”

yumā (21/112) “yumağı”

bayā (22/68) “bayağı”

aı < ağı

āı͡zı “ağızı”

aşāıdıymış (2/1) “aşağıdaymış”

çā͡ımız (2/33) “çağımız”

dā͡ıdırlardı (1/36) “dağıtırlardı”

da͡ınık (20/110) “dağınık”

da͡ıŋ (38/32) “dağın”

aa < ağı

ka͡adımıla (3/35) “kağıdımla”

ka͡atlarım (36/9) “kağıtlarım”

ē < eğe

eşşē (17/80) “eşeğe”

ilēniŋ (33/71) “leğenin”

yelēnililer (33/121) “Yeleğenliler”

ē < eği

çörē (21/56) “çöreği”

döşşē (3/66) “döşeği”

ekmē (22/55) “ekmeği”

eşşēmiz (28/177) “eşeğimiz”

etēme (3/83) “eteğime”

gelenēmiz (23/16) “geleneğimiz”

görenēmizi (23/174) “göreneğimizi”

göynēnle (3/71) “göyneğinle”

inēmizden (17/62) “ineğimizden”

köpēm (37/30) “köpeğim”

mercimēne (15/17) “mercimeğine”

yemēni (1/41) “yemeğini”

ee < eğe

de͡erlidir (36/110) “değerlidir”

dire͡e (3/53) “direğe

e͡er (3/ 49) “eğer”

le͡en (33/123) “leğen”

ye͡enimiŋ (28/180) “yeğenimin”

yele͡enden (12/83) “Yeleğen’den”

ee < eği

de͡el (38/37) “değil”

de͡ermen (5/40) “değirmen”

ine͡em (37/36) “ineğim”

ei < eği

de͡irmeni (5/39) “değirmeni”

de͡işdi (2/4) “değişti”

e͡itimci (43/1) “eğitimci”

isde͡iŋe (29/15) “isteğine”

deı̯şik (19/51) “değişik”

yercie̯ (3/47) “yerciğe”

ī < ığı

ağladīŋ (21/154) “ağladığın”

ġarşılīnı (19/47) “karşılığını”

ağrıdīnda (19/24) “ağrıdığında”

ġızaŋlīmız (12/78) “kızanlığımız”

babacīm (21/61) “babacığım”

ocaklīŋ (21/20) “ocaklığın”

dağıtdīŋ (20/17) “dağıttığın”

yasdīnıŋ (6/111) “yastığının”

ıı < ığı

çıkıklıı̯nı (21/111) “çıkıklığını”

vardıı̯m (2/29) “vardığım”

sālıı̯ndan (30/31) “sağlığından”

î < iği

bēzinnî (20/71) “benzinliği”

ikicîmizde (37/34) “ikiciğimizde”

çekdîmi (3/21) “çektiğimi”

izzetcîm (3/124) “İzzetciğim”

dedîŋ (12/96) “dediğin”

keşlîmiz (17/63) “keşliğimiz”

gelinlî (6/50) “gelinliği”

ünnemedîŋ (1/41) “ünnemediğin”

genşlîmizde (20/43) “gençliğimizde”

ii < iği

asgerliı̯miz (35/47) “askerliğimiz”

deliı̯nden (3/125) “deliğinden”

birliı̯nde (44/76) “birliğinde”

sevdiı̯ŋ (30/43) “sevdiğin”

ua < oğa

su̯anı (21/120) “soğanı”

ou < oğu

çou̯nlukda (22/110) “çoğunlukta”

dou̯rmuş (3/41) “doğurmuş”

dou̯mluyun (8/3) “doğumluyum”

sou̯k (3/152) “soğuk”

uu < oğu

yuu̯rdumuz (33/122) “yoğurduğumuz”

öü < öğü

çöürden (31/173) “çöğürden”

söütlü (40/86) “söğütlü”

söüt (31/130) “söğüt”

ū < uğu

bollū (28/165) “bolluğu”

doğdūŋ (1/50) “doğduğun”

çocū (5/18) “çocuğu”

ġabūnla (20/30) “kabuğunla”

çocuklūmuzda (2/19) “çocukluğumuzda”

tavūnu (39/106) “tavuğunu”

uu < uğu

ġurulduunu (12/9) “kurulduğunu”

uurlaması (16/43) “uğurlaması”

soluum (3/43) “soluğum”

yokluundan (28/30) “yokluğundan”

ǖ < üğü

güccǖm (37/45) “küçüğüm”

sürdǖmü (36/89) “sürdüğümü”

üü < üğü

düün (1/4) “düğün”

öldüü (44/71) “öldüğü”

“h” Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < aha

mālleden (43/18) “mahalleden”

tā (1/49) “daha”

sabā (17/26) “”sabaha”

aa < aha

baarın (39/79) “baharın”

saan (3/153) “sahan”

daa (40/60) “daha”

sabaa (37/30) “sabaha”

maallisi (2/2) “mahallesi”

taa (1/55) “daha”

ā < ahı

allāma (3/28) “Allah’ıma”

maşşallā (3/ 42) “maşallahı”

ā < ahi

sābıydı (31/72) “sahibi”

şāin (26/1) “şahin”

āi < ahi

vallā͡i (2/35) “vallahi”

ē < ehi

alaşēr (3/38) “Alaşehir”

ee < ehi

şe͡erde (39/62) “şehirde”

ei < ehi

eskişe͡ir’de (26/40) “Eskişehir’de” şe͡irde (27/71) “şehirde”

şe͡id (31/181) “şehit”

ii < ihi

ziin (29/189) “zihin”

ā < iha

imtānına (36/3) “imtihanına”

ou < ohu

no͡ut (4/4) “nohut” to͡um (21/77) “tohum”

u͡a < uha

mu͡abbeT (36/48) “muhabbet”

ui < uhi

mu͡it (40/75) “muhit”

üe < ühe

mü͡endis (27/63) “mühendis”

“n” Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

üü < ünü

dü͡ür (38/8) “Dünür”

“v” Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < ava

oklā (33/121) “oklava”

oa < ova

koa͡lıyı (11/59) “kovalıyor”

ua < uva

ça͡ual (18/19) “çuval”

üe < üve

dü͡eniŋ (21/120) “düvenin”

üe < öve

dü͡en (17/51) “döven”

“y” Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < aya

çalışmā (38/123) “çalışmaya” yamamā (3/122) “yamamaya”

ē < aya

yollēcen (31/146) “yollayacağım”

ē < eye

söylēcek (3/123) “söyleyecek” üleşilmē (3/102) “üleşilmeye”

e < eyi

işgüvelîne (37/57) “içgüveyliği”

e < iye

decen (1/2) “diyeceğim”

ei < eyi

çei͡z (27/14) “çeyiz” evdei͡z (27/30) “evdeyiz”

ie < eye

etmie͡n (20/62) “etmeyen” gelemie͡nner (36/100) “gelemeyenler”

î < eyi

cenazî (39/48) “cenazeyi”

öü < öyü

köümüzüŋ (34/22) “köyümüzün”

“r” Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < arı

bunnāŋ (3/20) “bunların” onnāŋ (20/105) “onların”

ġırdaylāŋ (3/4) “Kırdayılar’ın”

ē < eri

anamgillēŋ (11/44) “annemgillerin” veledlēŋ (3/118) “Veletlerin”

4.1.2.2.1.1.4. Ünsüz Benzetmeleri

Ünsüz benzetmeleri, yan yana gelen ünlü ve ünsüzlerin kendi özelliklerini birbirlerine geçirmeleri sonucu ortaya çıkmaktadır (Gülsevin, 2020, s. 66). Eşme ağzında yaygın görülen ünsüz benzetmeleri, genellikle ekleşme sırasında ve kelime ulanmaları sonucunda meydana gelen değişmelerdir.

4.1.2.2.1.1.4.1. Tam Benzetme

4.1.2.2.1.1.4.1.1. Ek Alma Durumunda Tam Oluşan Benzetmeler

İlerleyici Tam Benzetme

nn < nl

+LAr çokluk ekinin getirilmesiyle oluşan benzetmeler

düşėnneri (15/53) “düşenleri” inennē (22/46) “inenler”

düünner (1/4) “düğünler” kamyunnara (2/5 “kamyonlara”

fıstannar (23/123) “fistanlar” onnar (2/41) “onlar”

ġadınnā (10/14) “kadınlar” öretmennēŋ (20/103) “öğretmenlerin”

gelinner (3/26) “gelinler” torunnarımı (10/34) “torunlarımı”

günneri (17/36) “günleri” zamannar (2/24) “zamanlar”

Yapım eklerinin getirilmesiyle oluşan benzetmeler

+LIk

bēzinnî (20/71) “benzinlik”

ġarannıklāda (17/22) “karanlıklarda”

ġurbannık (36/115) “kurbanlık”

nışannık (11/7) “nişanlık”

ormannık (28/7) “ormanlık”

ȫretmennik (18/37) “öğretmenlik”

+LI

enni (28/162) “enli”

tikenni (32/47) “dikenli”

+LA

annadırın (36/87) “anlatırın”

annadivisem (23/169) “anlatıversem”

annaşamamışlar (35/95) “anlaşamamışlar”

annaşıyo (34/19) “anlaşıyor”

aŋnadalım (42/4) “anlatalım”

ünnediklerіŋ (1/40) “ünlediklerin”

ünneni (1/40) “ünlenir”

Bazı örneklerde ekleşme sırasında bir “n” türemesi gerçekleşmiş ve sonrasında ünsüz benzeşmesi ortaya çıkmıştır.

berikinner (22/9) “berikiler”

burdakınnarı (36/113) “buradakileri”

dışardakınlar (34/15) “dışardakiler”

ötekinnere (3/25) “ötekilere”

yaşdakınnā (20/116) “yaşdakiler”

ss < st

akşamüssüye (11/43) “akşamüstüye”

Gerileyici Tam Benzetme

ll <rl

Bölge ağızlarında şimdiki zaman üçüncü çokluk kişi çekimlerinde yan yana gelen “rl” ünsüzlerinin “ll” şekline dönüştüğü örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Bölgeden derlenen metinlerde, bu söz konusu ll < rl değişiminin örnekleri yalnızca *Keklikli* ve *Şehitli* köylerinde tespit edilmiştir.

döyüşüyollā (21/107) “dövüşüyorlar”

geliyollā (10/16) “geliyorlar”

gidiyollā (21/132) “gidiyorlar”

kiyiyollādı (10/16) “giyiyorlardı”

ss < ls

güssün (6/95) “Gülsüm”

ss < zs

gelmesse (29/121) “gelmezse” olmassa (7/17) “olmazsa”

getirmesseŋ (22/70) “getirmezsen” vemesse (12/53) “vermezse”

inanmassaŋ (24/63) “inanmazsan”

ss < ts

yassıya (27/57) “yatsıya”

4.1.2.2.1.1.4.1.2. Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Tam Benzetmeler

İlerleyici Tam Benzetme

m_m < m_b

yavrım menim (21/58) “yavrum benim”

n_n < n_l

seksen nira para (35/44) “seksen lira para”

Gerileyici Tam Benzetme

s_ s < r_s

büs sürü (24/28) “bir sürü”

4.1.2.2.1.1.4.2. Yarı Benzetme

İlerleyici Yarı Benzetme

mn < ml

adamnan (37/47) “adamla” memneket (39/42) “memleket”

Gerileyici Yarı Benzetme

ŋg < ng

ciŋgenlē (11/33) “çingeneler” paŋġada (42/48) “bankada”

deŋginde (29/50) “denginde”

haŋgisini(38/63) “hangisini”

iŋgilisçe (16/68) “ingilizce”

keŋger (40/97) “kenger”

laŋgar (3/152) “hangar”

soŋgül (6/69) “Songül”

üzeŋgiye (3/61) “üzengiye”

yeŋge (1/18) “yenge”

zeŋgin (3/65) “zengin”

zoŋguldak (16/58) “Zonguldak”

nd < md

hindi (3/26) “şimdi”

şindi (2/4) “şimdi”

4.1.2.2.1.1.4.2.1. Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Yarı Benzetmeler

İlerleyici Yarı Benzetme

p_b < p_v

gidip barısıŋ (41/7) “gidip varırsın”

suluyup barıka (17/67) “suluyup varırken”

Gerileyici Yarı Benzetme

om beş biŋ lere (28/91) “on beş bin lira”

4.1.2.2.1.1.5. Ünsüz Uyumsuzluğu

Eşme ağzında ünsüz uyumsuzluğu hem kelime tabanlarında hem de eklerde karşımıza çıkmaktadır. Metinlerde geçen örneklerde, genellikle ayrılma ve bulunma hâl eklerinde, ettirgenlik ekinde, bildirme ekinde, görülen geçmiş zaman eki ve ek-fiilin görülen geçmiş zaman eklerinde ünsüz uyumsuzluğu görülmektedir.

fd

foturafdan (23/166) “fotoğraftan”

hafda (33/13) “hafta”

lafdan (41/33) “laftan”

sınıfdan (29/149) “sınıftan”

tarafda (2/6) “tarafta”

fc

foturafcı (39/128) “fotoğrafçı”

tefcilē (387128) “tefçiler”

hd

allahdan (6/6) “Allah’tan”

bahdıŋı (29/179) “bahtını”

karargahda (18/13) “karargahta”

muhdarı (28/198) “muhtarı”

kc

açıkcası (22/134) “açıkçası

akcalar’da (28/200) “Akçalar’da”

çıkıkcı (21/102) “çıkıkçı”

emlakcı (37/176) “emlakçı”

kd

asgerlikde (2/55) “askerlikte”

çokdu (2/16) “çoktu”

dökdürü (3/108) “döktürür”

ġoltukdan (6/61) “koltuktan”

pc

kePce (6/87) “kepçe”

pd

ayıpdır (34/45) “ayıptır”

çırpdı (21/53) “çırptı”

ipden (4/22) “ipten”

öpdürmiye (24/21) “öptürmeye”

sd

basdırıvıdıŋ (21/32) “bastırıverdin”

zayıfca (38/128) “zayıfça”

nikahdan (24/22) “nikahtan”

sabahdan (15/75) “sabahtan”

tahdadan (39/183) “tahtadan”

tarihde (28/39) “tarihte”

ġaçakcılık (28/80) “kaçakçılık”

gerçekci (43/35) “gerçekçi”

mutvakcı (28/69) “mutfakçı”

yemekcilik (23/53) “yemekçilik”

gücücükdür (3/90) “küçücüktür”

kakdım (1/2) “kalktım”

uzakda (2/35) “uzakta”

sapdı (21/69) “saptı”

tıpda (34/15) “tıpta”

tüpde (1/45) “tüpte”

yapdıysa (2/91) “yaptıysa”

isdanbul’a (16/57) “İstanbul’a”

bosdan (14/31) “bostan”

desde (5/4) “deste”

desdekliyo (16/77) “destekliyor”

dosduydu (12/74) “dostuydu”

hasdalanıvıdı (6/4) “hastalanıverdi”

isdesem (2/96) “istesem”

mısdava (2/95) “Mustafa”

usdaları (10/11) “ustaları”

üsdüne (1/22) “üstüne”

yasdık (3/67) “yastık”

şc

aşcı (32/59) “aşçı”

güleşciydi (33/109) “güreşçiydi”

şd

arkadaşdık (2/93) “arkadaştık”

bişdik (4/4) “biçtik”

düşdü (2/101) “düştü”

enişde (7/15) “enişte”

gelişdik (2/17) “geliştik”

geşdim (3/11) “geçtim”

işde (2/61) “işte”

yapışdı (2/46) “yapıştı”

şg

başgeydi (33/135) “başkaydı”

işgence (22/108) “işkence”

işgi (18/7) “içki”

keşgek (6/39) “keşkek”

tc

üşġaTcı (43/25) “üçkağıtçı”

td

çıkartdırıyoz (2/48) “çıkarttırıyoruz”

dörtde (2/27) “dörtte”

etdik (3/25) “ettik”

gitdim (2/40) “gittim”

gütdüm (1/7) “güttüm”

hayatda (3/151) “hayatta”

satdık (3/73) “sattık”

unutduk (13/59) “unuttuk”

4.1.2.2.1.2. Belirli Bir-Birkaç Kelimede veya Bölgede Görülen ve Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünsüz Değişmeleri

4.1.2.2.1.2.1. Benzetme Sonucu Oluşan Değişiklikler

Bu bölümdeki ünsüz benzetmeleri, benzer şartlarda ya da benzer kelimelerde yaygın görülen değişmelerdir.

4.1.2.2.1.2.1.1. Ünsüz-Ünsüz Benzetmesi

İlerleyici Benzetme

nn < nl

annatam (39/11) “anlatayım”

Gerileyici Benzetme

ŋg < ng

paŋġada (42/48) “bankada”

cc < zc

accık (3/146) “azıcık”

çc < zc

açcık (2/66) “azıcık”

nn < ln

annı (23/161) “alnı”

ss < ts

yassıya (27/57) “yatsıya”

4.1.2.2.1.2.1.2. Ünlü-Ünsüz Benzetmesi

4.1.2.2.1.2.1.2.1. Dudaklılaşma

Ünsüzlerin yanlarında yer alan yuvarlak ünlülerin etkisiyle dudaklılaşması sonucu oluşan ses değişmesidir. Gülsevin’e göre, Uşak ili ağızlarında v < g değişmesi, Kıpçakça bir unsur olarak değerlendirilmemelidir. Gülsevin, Uşak ili ağızlarında bu değişimin yalnızca dudak ünsüzlerinin yanında gerçekleştiğini; tarihî

ve yaşayan Kıpçak lehçelerinde ise diğer ünlülerin yanında da gerçekleştiğini belirtmiştir (Gülsevin, 2020, s. 70).

Eşme ağzında dudaklılaşma örneği yalnızca *Takmak* köyünde, "köy" ve "bağ" kelimelerinde tespit edilmiştir:

v < ğ

bavlanı (29/114) "bağlanır"

v < y

kövü (29/28) "köyü" kövüŋ (29/27) "köyün"

4.1.2.2.1.2.1.2.2. Sızıcılaşma

ş < ç

Gülsevin, Uşak ili ağzılarında görülen ş < ç sızıcılaşmasının Kıpçak grubu özelliği olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtmiştir. Çünkü, Kıpçak grubunda ş < ç değişimi kelime başında, iki ünlü arasında ve kapalı hece sonunda görülmektedir. Uşak ili ağızlarında ise yalnızca hece ve kelime sonlarında karşımıza çıkmaktadır (Gülsevin, 2020, s. 71).

Eşme ağızlarında ise, ş < ç sızıcılaşması genellikle kelime ve hece sonunda yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bazı örneklerde kelime başında da ş < ç değişmesinin ortaya çıktığı görülmektedir.

ağaşdır (29/111) "ağaçtır"

aş susuz (3/51) "aç susuz"

aşdım (2/69) "açtım"

aşdırılardı (12/52) "açtırırlardı"

aşsıŋ (30/43) "açsın"

bışā (21/10) "bıçağı"

bışkıyna (31/79) "bıçkıyla"

bişdik (4/4) "biçtik"

boduş (31/149) "boduç"

ilaşlandı (16/66) "ilaçlandı"

inanşlıydı (27/42) "inançlıydı"

iş güvelîne (28/23) "iç güveyliğine"

işcek (28/43) "içecek"

işgi (18/7) "içki"

işlendi (41/24) "içlendi"

iştima (2/47) "içtima"

kaş (2/67) "kaç"

ölşdü (15/83) "ölçtü"

ġaşmadım (3/6) “kaçmadım”

genşler (1/30) “gençler”

geş (4/18) “geç”

geşdim (3/1) “geçtim”

geşmiş (9/18) “geçmiş”

ġıraş (36/26) “kıraç”

göşdü (3/131) “göçtü”

göşmen (44/2) “göçmen”

güşlü (34/19) “güçlü”

hiş (1/2) “hiç”

pirinş (7/2) “pirinç”

sādış (13/14) “sağdıç”

saklambaş (18/25) “saklambaç”

saşcan (21/81) “saçacağım”

saşlık (23/23) “saçlık”

seşer (36/13) “seçer”

seşmendir (22/93) “seçmen”

uşdum (28/169) “uçtum”

üş (1/35) “üç”

üşġāTcı (43/25) “üçkağıtçı”

Kelime başında ş < ç sızıcılaşmasının tespit edildiği örnekler şu şekildedir:

şam (13/23) “çam”

şamaşır (17/48) “çamaşır”

şeşit şeşit (12/49) “çeşit çeşit”

şeşli şeşli (32/121) “çeşitli çeşitli”

şeşme (32/26) “çeşme”

şeşmiye (13/6) “çeşmeye”

ş < c

Bu sızıcılaşma örneği sadece “sac” kelimesinde tespit edilmiştir.

saşda (11/61) “sacda”

ğ < k

Eşme ağızlarında, kelime veya hece sonlarında genellikle “yok, çok” gibi kelimelerde ortaya çıkmaktadır.

bebeğ‿edili (37/48) “bebek edilir”

bitiğdi (21/30) “bitikti”

böyüğ‿anam (6/95) “büyük annem”

çocuğ‿üyüyu (3/85) “çocuk uyuyor”

çoğ‿ağladım (377119) “çok ağladım”

çoğ‿îsan (15/67) “çok insan”

erkeğ‿evinde (27/5) “erkek evinde”

eteğ‿etdim (3/84) “etek ettim”

ġaribliğ‿idi (37/8) “gariplik idi”

ġıtlığ‿oldu (21/53) “kıtlık oldu”

üslüğ‿örtünüdü (5/32) “üslük örtünürdü”

yoğ‿olanını (3/148) “yok olanını”

çoğ‿umuş (28/23) “çok imiş”

ekmeğ‿evi (3/111) “ekmek evi”

yoğ‿olsun (23/181) “yok olsun”

yoğ‿udu (3/69) “yok idi”

4.1.2.2.1.2.2. Yalnızca Belirli Kelimelerde Görülen Değişiklikler

4.1.2.2.1.2.2.1. Kelime Başında Ünsüz Değişmeleri

h- < ş-

Bu ünsüz değişimi “şu”, “şura”, “şurda”, “şöyle” ve “şimdi” kelimelerinde karşımıza çıkmaktadır.

heyle (37/123) “şöyle”

hinden keri (3/45) “şimdiden sonra”

hindi (1/1) “şimdi”

hindiye ġada (3/48) “şimdiye kadar”

höyle (1/44) “böyle”

hū (1/6) “şu”

hura (1/46) “şura”

hurasına (5/45) “şurasına”

hurda (1/44) “şurda”

hurdan (3/112) “şuradan”

hurlara (1/22) “şuralara”

hurlarına (3/84) “şuralarına”

hüyle (1/16) “şöyle”

m- < b-

Bu ünsüz değişimi “bin-” kelimesinde görülmektedir. Eşme’nin genelinde karakteristik olarak “min-” şekli yaygındır. Sınırlı sayıda “bin-” şekli de karşımıza çıkmaktadır.

mindim (1/9) “bindim”

mindirike (3/60) “bindirirken”

miniyiŋ (5/46) “biniyorsun”

minmedim (6/100) “binmedim”

z- < s-

zayıT (3/31) “Sait”

zeroş (3/56) “sarhoş”

zeyvi’yle (12/70) “seyfi’yle”

zıddıkı’ya (3/122) “Sıdıka’ya”

zini (1/30) “sini”

s- < z-

satan (18/32) “zaten” sāti (11/9) “zaten”

saten (33/136) “zaten”

c- < g-

cavır (22/28) “gâvur” cavırlā (21/21) “gâvurlar”

b- < p-

Eski Türkçedeki kelime başı b’ler yazı dilimizde p’ye dönüşmüştür. Ancak ilçe ağzında bazı kelimelerde bu kelime başı b’lerin korunduğu örnekler görülmektedir.

barmāmıŋ (17/47) “parmağımın” bekmez (12/69) “pekmez”

bek (3/68) “pek” bişirmişler (3/88) “pişirmişler”

Yazı dilimizde p’li olan bazı yabancı kaynaklı kelimeler de Eşme ağzında b’li şekillerle karşımıza çıkmaktadır.

babıca (19/45) “pabuca” balambırt (17/47) “palamut”

badılcan (5/10) “patlıcan” bazara (20/88) “pazara”

bahalı (4/22) “pahalı” bide (22/58) “pide”

4.1.2.2.1.2.2.2. Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri

-v- < -b-

Bu ünsüz değişimi Eşme ağzında yalnızca “baba” kelimesinde görülmektedir.

buvam (32/155) “babam” buvaŋ (29/192) “babanın”

-y- < -ğ-

İki ünlü arasında kalan “ğ” sesi, erime ve büzülmeye uğrayarak uzun ünlü ya da ikiz ünlüye dönüşmekle birlikte bazen de “y” sesine dönüşebilmektedir.

beyeniyin (13/27) “beğeniyorum” deyişdi (5/43) “değişti”

buydüy (4/3) “buğday” eyer (20/103) “eğer”

çiyniyip (5/47) “çiğneyip” eylence (9/13) “eğlence”

deyeni (3/72) “değeni” eytimde (22/129) “eğitimde”

deyil (10/46) “değil” iyer (25/2) “eğer”

-y- < -h-

Bu ünsüz değişmesi genellikle “kahve” ve “cahil” kelimelerinde yaygın görülmektedir.

cayil (15/8) “cahil” ġayva (12/75) “kahve”

dayi (18/30) “dahi” sayıbı (11/16) “sahibi”

ġayfa (17/87) “kahve”

4.1.2.2.1.2.2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmeleri

-s < -z

Bu ünsüz değişmesinin örnekleri şu kelimelerde karşımıza çıkmaktadır:

ġıs (41/2) “kız” sas (42/12) “saz”

otus (35/29) “otuz”

4.1.2.2.1.2.3. Eklerde ve Edatlarda Ünsüz Türemeleri

Bölgede kelime sonunda “n” ve “m” türemeleri görülmektedir.

“n” Türemesi

Eşme ağzında yaygın görülen ünsüz türemesidir. Genellikle geçmiş zaman ve hikâye birleşik çekimlerinde 3. kişilerde kelime sonunda bir “n” türemesi olduğu görülmektedir.

Görülen geçmiş zaman ve hikâye birleşik çekimi üzerinde görülen “n” türemesi:

çekiyidın (22/11) “çekiyordu” iyiydin (22/97) “iyiydi”

çıkarılādın (22/21) “çıkarırlardı” keyiyidın (22/12) “giyiyordu”

çıkarılādın (22/21) “çıkarırlardı” oluyudun (22/8) “oluyordu”

çıkarıylādın (22/7) “çıkarıyorlardı” oynanıdın (22/20) “oynanırdı”

çulluylādın (22/11) “çulluyorlardı” oynuylardın (22/7) “oynuyorlardı”

diyil‿idin (22/9) “değil idi”

öyleydin (22/9) “öyleydi”

ġalıdın (22/21) “kalırdı”

sererlerdin (22/25) “sererlerdi”

ġatıyolardın (15/51) “katıyorlardı”

toplarlardın (22/26) “toplarlardı”

gelidin (22/14) “gelirdi”

yaPdırıyolardın (15/51) “yaptırıyorlardı”

geliydin (22/9) “geliyordu”

yazarlardın (22/99) “yazarlardı”

gülüylardın (22/7) “gülüyorlardı”

yirlēdin (22/21) “yerlerdi”

indirilēdin (22/21) “indirirlerdi”

“ile” edatı üzerinde görülen “n” türemesi:

adamnan (37/47) “adamla”

davıllan zurnıylan (27/20) “davulla zurnayla”

annesinnen (37/98) “annesiyle”

ġardaşlarımılan (36/59) “kardeşlerimle”

arabeynen (30/1) “arabayla”

ġatırınan öküzünen (39/73) “katırla öküzle”

arkadaşlarlan (15/43) “arkadaşlarla”

ġayınbubaylan (29/71)“kayınbabayla”

“ki” Bağlacında “n” Türemesi

görünmüyo kun (29/88) “görünmüyor ki”

yoğ kun (10/29) “yok ki”

Ayrıca bazı kelime sonlarında da “n” ünsüzünün türediği örnekler görülebilmektedir:

ikindin (32/129) “ikindi”

haydan bakam (32/1) “haydi bakalım”

“m” Türemesi

Eşme ağzında “m” türemesi yalnızca şu iki örnekte karşımıza çıkmaktadır**:**

belkim (23/66) “belki”

halbîsam (20/95) “hâlbuki”

4.1.2.2.1.2.4. Ünsüz Düşmesi

4.1.2.2.1.2.4.1. Kök ve Tabanlarda Ünsüz Düşmesi

Ø < f

sūra (6/85) “sofra”

yuka (1/37) “yufka”

yukuyu (32/129) “yufkayı”

Ø < ğ

foturafını (4/22) “fotoğrafını”

Ø < h

besane (38/85) “besihane”

heralda (6/115) “herhalde”

itiyacı (16/36) “ihtiyacı”

masıl (14/10) “mahsul”

meşurdur (16/18) “meşhurdur”

taranası (20/48) “tarhanası”

tasin (21/106) “Tahsin”

zeroş (3/56) “sarhoş”

Ø < k

elētirik ve eletironik (26/40) “elektrik ve elektronik”

hakından (22/86) “hakkından”

yūsek (37/121) “yüksek”

Ø < l

bātı inanc (19/26) “batıl inanç”

diyisiŋiz (28/110) “değilsiniz”

ge (15/74) “gel”

kakar (22/48) “kalkar”

kakdım (1/2) “kalktım”

kakınca (6/50) “kalkınca”

nası (2/48) “nasıl”

Ø < n

file (3/47) “filan”

ısan (36/7) “insan”

ileşberlik (15/66) “rençperlik”

îşallā (29/189) “inşallah”

îşallah (32/38) “inşallah”

sōra (2/17) “sonra”

zati (11/62) “zaten”

Ø < r

bi (32/159) “bir”

ġada (11/43) “kadar”

çikiniz (32/169) “çirkiniz”

du (32/4) “dur”

duruka (6/3) “dururken”

Ø < s

anarşıt (22/98) “anaşist”

Ø < t

abdas (31/160) “abdest”

çiFçilik (2/12) “çiftçilik”

tavık çiflînde (34/71) “tavuk çiftliğinde”

Ø < y

böle (10/53) “böyle”

dēze (37/208) “teyze”

ġo (6/110) “koy”

sülēmen (3/127) “Süleyman”

Ø < z

ȭleydi ġı (17/28) “öyleydi kız”

gelikene (21/55) “gelirken”

gömüydü (5/31) “görmüyordu”

vedi (17/50) “verdi”

turis (26/32) “turist”

üs yanda (13/54) “üst yanında”

üsler (17/64) “üstler”

şi (11/7) “şey”

şiler (10/50) “şeyler”

tü mü (2/61) “tüy müy”

4.1.2.2.1.2.4.1.1. Grup Düşmesi

Bir ünlü ve bir ünsüzün kaybolmasıdır. Bölgeden derlenen metinlerde geçen bazı örnekler şunlardır:

Ø < -di-

hinden keri (3/45) “şimdiden sonra”

Ø < -or-

olmuydu (5/29) “olmuyordu”

oluydu (5/30) “oluyordu”

oynuydu (5/30) “oynuyordu”

Ø < -ra-

vucak (3/104) “vuracak”

Ø < -ür-

göTdülerdi (3/72) “götürdülerdi”

4.1.2.2.1.2.4.2. Eklerde Ünsüz Düşmesi

Genellikle “–ken” zarf-fiil ekinde, sondaki “n” ünsüzünün düştüğü görülmektedir.

Ø < -n

çakılıka (12/87) “çakılırken”

çıkarka (6/106) “çıkarken”

çocūka (6/82) “çocukken”

duruka (12/43) “dururken”

duruka (6/3) “dururken”

günüke (6/106) “gün iken”

mindirike (3/60) “bindiriken”

varıka (3/15) “varırken”

yoğuka (6/8) “yokken”

4.1.2.2.1.2.5. Ünsüz Alternansı

r ≈ l

bilāder (32/2) “birader”

gali (15/21) “gayrı”

gülec‿oldu (25/7) “güreş oldu”

güleşirdik (31/124) “güreşirdik”

ileşberlik (15/66) “rençperlik”

lapur (31/99) “rapor”

sekleter (28/142) “sekreter”

n ≈ l

dölüm (3/29) “dönüm”

filceniŋ (12/75) “fincanın”

laylomlā (17/46) “naylonlar”

r ≈ k

ġadak (4/25) “kadar”

r ≈ n

ġadan (29/19) “kadar”

y ≈ ŋ

çeŋiz (17/77) “çeyiz” çeŋizilen (24/24) “çeyizle”

ğ ≈ ŋ

deŋişik (40/45) “değişik”

4.1.2.2.1.2.6. Hece Tekleşmesi

Bölgede, -Ir hecesi ile biten kelimelere geniş zaman eki eklendiğinde hece tekleşmesi olayı ortaya çıkmaktadır. Bu hece tekleşmesi, genellikle 1. teklik ve çokluk kişi çekimlerinde görülmektedir.

Ø < -ır-

bişiriz (39/54) “pişiririz” duruz (36/20) “dururuz”

çığrışdırın (23/63) “çığrışdırırım” saydırın (1/52) “saydırırım”

çıkarın (39/101) “çıkarırım” varıp‿varın (38/104) “varıp varırım”

Hece tekleşmesi olayının “yan” kelimesinde de örnekleri görülmektedir:

Ø < -ın-

yanda (1/60) “yanında” yandan (2/54) “yanından”

4.1.2.2.1.2.7. İkizleşme

Ağızlarda sıklıkla karşımıza çıkan ünsüz ikizleşmesi, kelime içinde yer alan bir ünsüzün ikiz ünsüz hâline gelmesi olayıdır. Bölge ağzından derlenen metinlerde s, ş. ç, d, n ve l ünsüzlerinde ikizleşme örneği tespit edilmiştir.

şş < ş

aşşāda (2/2) “aşağıda” eşşeK (1/12) “eşek”

döşşē (3/66) “döşeği” işşallah (19/47) “inşallah”

döşşeKlerįmiz (1/11) “döşeklerimiz” maşşallā (3/42) “maşallah”

ss < s

assılamıyon (36/108) “asılamıyorum”

yüssük (16/29) “yüzük”

üssū̲n (14/13) “Hüseyin”

çç < ç

güççük (15/22) “küçük”

dd < d

sıddika’nıŋ (29/135) “Sıdıka’ya”

zıddikı’ya (6/122) “Sıdıka’ya”

nn < n

bu yanna (2/82) “bu yana”

ho yanna (3/13) “o yana”

ll < l

çille (23/160) “çile”

4.1.2.2.1.3. Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler

Bölge ağzında, standart yazı dilimizde değişmiş olmasına rağmen Eski Türkçedeki biçimlerinin korunduğu kelimer vardır. Örneğin, yazı dilimizde ötümlüleşmiş bazı kelime başı k’ler bölge ağzında korunmuştur. Yine yazı dilimizde n’li olmasına rağmen “ŋ” ünsüzünün korunduğu kelimeler de görülmektedir.

k = k

keydiler (6/47) “giydiler”

kölgüye (15/74) “gölgeye”

kiymem (3/72) “giymem”

ŋ = ŋ

abamıŋ‿öŋüne (3/10) “ablamın önüne”

seniŋ (1/28) “senin”

baŋa (2/88) “bana”

siŋir (28/105)

deŋizli’ de (2/57) “Denizli’de”

4.1.2.2.2. Karakteristik Olmayan Ünsüz Değişmeleri

4.1.2.2.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Kelimelerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görülenler

İlçe ağızlarından derlenen metinlerde, karakteristik olmayan ünsüz değişmeleri; seyrek olarak karşımıza çıkan, yalnızca belirli kelimelerde tespit edilen, belirleyici nitelik taşımayan değişmelerdir.

4.1.2.2.2.1.1. Ünsüz Benzetmeleri

ll < ly

fasille (5/10) “fasulye”

4.1.2.2.2.1.2. Ünsüz Türemeleri

4.1.2.2.2.1.2.1. Başta Ünsüz Türemesi

h- < Ø

ho (3/13) “o”

hora (1/7) “ora”

horda (22/33) “orada”

hordan (1/30) “oradan”

hōruyu (3/23) “orayı”

y- < Ø

yerişmedi (3/61) “erişmedi”

4.1.2.2.2.1.2.2. İçte Ünsüz Türemesi

-s- < Ø

yüzsüKde (29/89) “yüzükte”

4.1.2.2.2.1.2.3. Sonda Ünsüz Türemesi

-k < Ø

gayrık (37/90) “gayrı”

-y < Ø

dediy ki (3/41) “dedi ki”

4.1.2.2.2.1.3. Ünsüz Düşmeleri

4.1.2.2.2.1.3.1. Başta Ünsüz Düşmesi

Ø < h-

afta (6/15) “hafta”

aporne (11/34) “hoparlör”

asdēneden (6/18) “hastane”

emşeri (15/49) “hemşire”

emşerisi (28/66) “hemşehrisi”

üseyin (28/79) “Hüseyin”

üssūn (14/13) “Hüseyin”

Ø < y-

eŋgem (29/23) “yengem”

okarı (1/24) “yukarı”

umruklāsıŋ (32/65) “yumruklarsın”

4.1.2.2.2.1.4. Ünsüz Tekleşmeleri

Yan yana gelen aynı ünsüzlerin birinin düşmesi olayıdır.

f < ff

afedersiŋ (16/35) “affedersin”

h < hh

sıhat (34/59) “sıhhat”

k < kk

hakından (22/86) “hakkından”

v < vv

evel (6/112) “evvel”

eveli (1/4) “evveli”

eveliki (1/4) “evvelki”

4.1.2.2.2.1.5. Başkalaşma

Eşme ağzında görülen başkalaşma örnekleri, bir kelimedeki ünsüzden sonra gelen hecenin ilk ünsüzünün ötümlüleşmesiyle oluşmaktadır.

kg < kk / kġ < kk

bakġal (40/94) “bakkal” tekgeye (37/151) “tekkeye”

döKgün (17/75) “dökkün” tükgende (38/76) “dükkanda”

ŋl < ŋn

ġaŋlıya (5/5) “kağnıya”

sg < sk

esgi (1/4) “eski”

tg < tk / tġ < tk

bitgi (29/100) “bitki” yatġın (11/72) “yatkın”

4.1.2.2.2.1.6. Göçüşme

Kelime içindeki iki ünsüzün karşılıklı yer değiştirmesi olayıdır. Eşme ağzından tespit edilen göçüşme örnekleri şunlardır:

4.1.2.2.2.1.6.1. Yandaş Göçüşme

lm < ml

çölmek (5/49) “çömlek”

lb < pl

çısçılbaĶ (3/70) “çırılçıplak”

rg < gr

örgendim (4/27) “öğrendim”

yr < ry

meyrem (23/33) “Meryem”

4.1.2.2.2.1.6.2. Uzak Göçüşme

n-y < y-n

dinayet (40/39) “diyanet”

haldar (32/52) “hardal”

4.1.2.2.2.1.7. Karakteristik ve Yaygın Olmayan Diğer Ünsüz Değişmeleri

Bu bölümdeki ünsüz değişmeleri karakteristik ve yaygın olmayan diğer değişmelerdir. *Kelime başında*, *kelime içinde* ve *kelime sonunda değişmeler* olmak üzere üç başlık altında aşağıda verilmiştir.

4.1.2.2.2.1.7.1. Kelime Başındaki Ünsüz Değişmeleri

ci- < di-

cizerdik (17/42) “dizerdik”

c- < ç-

cerez (39/29) “çerez”

ciŋgenlē (11/33) “çingeneler”

ceyizi (23/4) “çeyiz”

cize cize (39/123) “çize çize”

cızgılı (33/113) “çizgili”

sarı cizme (31/121) “sarı çizme”

c- < j-

candarmadık (16/45) “jandarmaydık”

c- < s-

cığara (43/24) “sigara”

ç- < c-

çeket (17/11) “ceket”

f- < v-

fakıt (24/55) “vakit”

furuyo (24/50) “vuruyor”

l- < r-

lapur (31/99) “rapor”

lüzgar (14/33) “rüzgar”

m- < v-

mefat eTTi (12/9) “vefat etti”

p- < b-

paŋġada (42/48) “bankada”

pirez (15/80) “biraz”

pıçak (38/18) “bıçak”

püskῡdünü (23/100) “bisküvisini”

v- < f-

vaydası (15/54) “faydası”

4.1.2.2.2.1.7.2. Kelime İçindeki Ünsüz Değişmeleri

-c- < -j-

biyolocici (43/13) “biyolojici”

piskoloci (13/47) “psikoloji”

-ç- < -c-

hatça (29/58) “Hatice”

pençerelēden (31/101) “pencere”

-f- < -v-

ġayfa (23/132) “kahve”

şife (40/44) “şive”

-k- < -g-

haŋkısı (29/86) “hangisi”

-ŋ- < -ğ-

deŋişik (40/45) “değişik”

göŋsüm (3/89) “göğsüm”

-ŋ-< -y-

çeŋiz (17/77) “çeyiz”

-s- < -z-

ingilisçe (42/79) “ingilizce”

yüssük (29/4) “yüzük”

-t- < -d-

çartaklarımızı (31/180) “çardaklarımızı”

çatırlā (31/175) “çadırlar”

-v- < -f-

asvalt (28/155) “asfalt”

naviz’iŋ (13/50) “Nafiz’in”

kavamıŋ (15/77) “kafamın”

mısdava (2/95) “Mustafa”

mutvak (28/67) “mutfak”

müsevir (6/123) “misafir”

şerevim (28/28) “şerefim”

televon (31/37) “telefon”

zeyvi’yle (12/70) “Seyfi’yle”

-y- < -k-

eyşi (10/42) “ekşi”

iyşi (32/124) “ekşi”

-y- < -r-

böyülceyi (31/146) “börülceyi”

-z- < -s-

domatez (6/119) “domates”

löküzüŋ (17/39) “lüks”

4.1.2.2.2.1.7.3. Kelime Sonundaki Ünsüz Değişmeleri

-ç < -j

baraç (38/84) “baraj”

-ğ < -k

göğ (41/24) “gök”

-ş < -j

baraşdan (38/84) “barajdan”

silaş (38/84) “silaj”

silaşlık (38/84) “silajlık”

-ş < -s

herkeş (38/78) “herkes”

-y < -k

göy (3/147) “gök”

4.2. Şekil Bilgisi

4.2.1. Ekler

4.2.1.1. Çekim Ekleri

4.2.1.1.1. İsim Çekimi

4.2.1.1.1.1. Çokluk Ekleri

Türk dilinde çokluk ifade etmede kullanılan en yaygın ek +lAr ekidir. Bu ekin başta "çokluk" olmak üzere "sınıf, grup" isimleri yapma ve kişi zamirleri üzerine gelerek anlamı kuvvetlendirme gibi temel işlevleri vardır. Standart yazı dilinde ve ağızlarda hem isim kök ve gövdelerine hem de iyelik veya hâl eki almış sözcüklere getirilebilmektedir.

Bölge ağzında standart yazı dilimizdeki +lAr çokluk eki ve bu ekin çeşitli ses olaylarına uğraması sonucu ortaya çıkan +lĀ, +nAr, +nĀ biçimleri kullanılmaktadır.

+lAr

akırabalar (5/49)

bubalar (33/102)

cavırlar (7/26)

çaŋları (23/8)

çapıtlardan (15/42)

çullar (3/110)

davıllar (29/21)

dedelerim (28/1)

değmencilere (3/95)

dizlerimi (2/44)

esgiler (3/155)

eylenceler (9/13)

ġoŋşular (15/70)

güzeller (24/9)

ısanlar (6/92)

keseler (14/34)

kınalara (13/49)

meelleler (1/21)

oncazlar (1/47)

öküzlerle (14/7)

sadışlar (2/68)

sallangışlar (12/23)

seymancılar (6/39)

tarlaları (3/27)

ġara memetler (4/32)

ġazanlara (7/3)

gelinnikler (1/15)

genşler (1/5)

ġırepler (23/91)

ġızaŋlar (15/64)

ġızlar (2/24)

ġocalar (32/42)

tavıklar (16/40)

tokdurlar (15/83)

usdaları (10/11)

yaygıları (15/26)

yeŋgelerimiz (11/19)

yunanlar (35/8)

zenneler (5/30)

ziniler (3/130)

+lĀ

Bölgede yaygın olarak kullanılan +lĀ biçimi, +lAr çokluk ekinin sonundaki "r" sesinin kaybolması ve kaybolurken önündeki ünlünün uzun telaffuz edilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

adamlā (18/3)

ādetlē (20/36)

ağaşlā (31/179)

anamgillē (11/25)

araplarlılā (21/118)

bezlēden (27/44)

böyüklē (11/14)

cığalā (10/6)

ciŋgenlē (11/33)

çatırlā (31/175)

çocuḴlā (19/18)

dağlāda (27/44)

dışlāda (24/4)

duvaklā (29/9)

dü͡ünlē (18/5)

ġızaŋlā (11/29)

ġoŋşulā (22/54)

ġurutmalıklā (24/8)

hindikinlē (11/6)

iliyanlā (17/46)

kapılā (31/43)

kilimlē (29/34)

laylomlā (17/46)

misafirlē (18/6)

omarlāŋ (3/60)

ölülē (31/181)

paralā (17/33)

sizlē (31/9)

tuvaletlē (9/5)

urlāda (10/2)

ebelē (19/22)

evlatlā (31/31)

evlē (31/43)

ġaraġışlāŋ (5/35)

gelinniklē (10/12)

genşlē (11/11)

ġıraŋköylülē (21/146)

üzerliklē (30/15)

üzümlē (31/179)

yaşlılā (11/37)

yaygılā (29/34)

yerleşenlē (9 /8)

yimeklē (31/134)

zamanlā (10/7)

+nAr

Bu ek, +lAr çokluk ekinin "n" ve "m" ile biten kelimlere eklendiğinde, ilerleyici benzeşmenin etkisiyle "l" sesinin "n" sesine dönüşmesi sonucu oluşmuştur.

altınnara (30/12)

berikinnner (22/9)

bizikinner (34/72)

bunnar (2/65)

dışardakınnar (34/15)

dü͡ünner (1/4)

ekinneri (16/36)

evelkinner (33/102)

fıstannar (23/125)

ġadınnar (7/4)

ġazannar (31/134)

gelinner (3/26)

ġoyunnar(36/115)

günner (22/137)

hayvannar (35/32)

hindikinner (23/1)

hunnar (16/77)

isannara (30/6)

kamyunnar (23/5)

onnar (2/49)

oyunnar (13/59)

öretmenner (34/15)

ötekinner (3/94)

torunnarımı (10/34)

tütünneri (3/144)

urgannarı (31/123)

varannar (6/84)

yakınnar (23/99)

zamannar (2/81)

zenginner (40/67)

+nĀ

+lAr çokluk eki, “n” ve “m” ile biten kelimelere eklendiğinde baştaki “l” sesi ilerleyici benzeşme yoluyla n’ye dönüşmüştür. Sondaki “r” sesi ise, kaybolmuş ve kaybolurken önündeki ünlüyü uzatmıştır.

altınnā (31/175)
bayannā (22/53)
divannā (22/74)
dü͡ünnē (20/5)
evelikinnē (30/45)
ġadınnā (18/8)
ġızaŋnā (17/60)
günnē (17/70)
kirmannā (31/176)
komtannāŋ (18/13)
olannā (11/72)
onnā (17/21)
oyunnā (22/7)
pelivannā (31/123)
o͡retmennē (29/187)
seymannā (29/21)
yaşdakınnā (20/116)
yonannā (31/19)
zamannā (10/14)

Çokluk ekinin üzerine ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde büzülmeye uğrar ve uzun ünlülü tek bir hece hâline gelebilir.

anamgillēŋ (11/44) “annemgillerin”
komtannāŋ (18/13) “komutanların”
omarlāŋ “ömerlerin” (3/60)
öğretmennēŋ (20/103) “öğretmenlerin”
veledlēŋ “veletlerin” (3/118)

4.2.1.1.1.1.1. Çokluğun İşlevleri

Çokluk ekinin “çokluk işlevi”, “sınıf, grup yapma işlevi” ve “kişi zamirleri üzerine eklendiğinde anlamı kuvvetlendirme işlevi” gibi üç temel görevi vardır. Bu işlevler örnekleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

Çokluk işlevi

çullar (3/110)
dağlāda (27/44)
fıstannar (23/125)
günner (22/137)
kirmannā (31/176)
tütünneri (3/144)

Sınıf ve grup yapma işlevi

bi gün **davılcılar** oluyodu. (1/14)

genşler seke seke götürüyodu. (1/30)

ġoca ġoca **ġızlar** vardı. (2/24)

hindi eylem işlemedi **gelinner** de. (3/26)

değmencilere vedik birini erenler'de. (3/95)

okumuşlara beşer cahil vediler. (4/30)

zenneler oynuydu. (5/30)

cavırlar geliymiş. (7/26)

köye **yunanlılar** gelmiş. (9/14)

bizim de **yeŋgelerimiz** sakladı gitdi. (11/19)

anamgille minmiş onnara. (11/25)

ciŋgenlē bile çalıyudu. (11/33)

bura yerleşmiş **yörükler** derdi. (12/14)

hocalar dua ederdi. (12/51)

sadece bu **abdallar** bi düün̆ çalardı işTe. (12/58)

ġızaŋlar ekmēni aldı. (15/64)

dünya üzüm parası almışlar ho **ġoŋşular**. (15/70)

ġarılar vardı yanımda ik‿üş kişi. (15/76)

başġa hasdalara bakıyo başġa **tokdurlar**. (15/83)

biri **masaplar** diye. (16/3)

bi de **îtiyarlar** öldü. (16/71)

ġıraŋköylülē irenK‿etmedi bizi. (21/146)

güzeller içinde yarim aradım. (24/9)

Kişi zamirleri üzerine eklendiğinde anlamı kuvvetlendirme işlevi

bizlēde yoğ‿udu. (11/27)

hindi bu genşlikde olcaĶ **bizlē** dünyanıŋ parasını ġazanısıŋ. (17/33)

sizlē hoşgeldiŋiz. (31/9)

4.2.1.1.1.2. İyelik Ekleri

Bölge ağızlarında kullanılan iyelik eklerinde ikinci teklik ve çokluk kişilerde "ŋ" ünsüzünün korunmuş olması dışında yazı dili ile farklılık görülmemektedir.

Kişi	Ek	
1. teklik	+(I)m	+m, +ım, +im, +um, +üm
2. teklik	+(I)n	+ŋ, +ıŋ, +iŋ +uŋ, +üŋ; +n, +ın, +in, +un, +ün
3. teklik	+(s)I(n)	+ı(n), +i(n), +u(n), +ü(n); +sı(n), +si(n), +su(n), +sü(n)
1. çokluk	+(I)m(I)z	+mız, +miz, +muz, +müz, +ımız, +imiz, +umuz, +ümüz
2. çokluk	+(I)n(I)z	+ŋız, +ŋiz, +ŋuz, +ŋüz, +ıŋız, +iŋiz, +uŋuz, +üŋüz; +nız, +niz, +nuz, +nüz, +ınız, +iniz, +unuz, +ünüz
3. çokluk	+lArI	+ları, +leri

1.Teklik Kişi

abam (3/16), abılam (6/20), adım (1/1), ayaĶlarımı (2/38), ayām (2/54), benim haberim (2/92), buą̃zımı (2/65), çarığım (28/29), çiynimde (3/103), çocuĶlūm (2/2), çocūm (23/111), çulum (3/151), dedem (16/23), deli hocam (3/7), diyzem (2/30), donum (3/119), dünyam (2/90), düą̈nüm (3/3), fesim (13/39), foturafım (11/10), gagam (3/59), ġardışım (21/35), ġayınbabam (3/8), ġaynınam (29/184), gelinim (23/178), ġoŋşum (28/119), ġoyunum (8/2), ġuzum (1/1), havaslīm (7/11), ödümü bārımı (4/19), paramą̉ıla (3/35), yaşım (2/79), yürēm (3/76)

2. Teklik Kişi

ağaŋ (21/70), anaŋ (6/38), arkaŋą̉ıla (32/114), babaŋą̉ıla (12/67), babaŋa (1/52), bağçaŋ bosdanıŋ (37/9), bārıŋı (2/68), deyzēŋ (4/23), dizleriŋ (3/45), ebeŋ (1/44), ekmēŋi (1/13), eliŋe (12/30), ġablarıŋ ġazanlarıŋ (1/23), ġarnıŋı (5/28), ġonuŋ

ġoŋşuŋ (22/71), gücüŋe (1/4), helvaŋı, turşuŋu, ayranıŋı (32/75), imeciŋ (32/122), kapıŋda (7/10), malıŋ (32/12), **masdan‿**amcaŋ (3/103), oğluŋ (1/27), **osman** dayıŋ (4/26), öküzüŋ (12/66), öŋüŋe (1/2), paraŋ (32/40), seniŋ adıŋ (5/2), seniŋ duşāŋ (5/26), seniŋ nāsibiŋ (31/71)seniŋ‿ayaklarıŋ (3/79), yanıŋ yönüŋ (6/79), yazmalarıŋı fıstanlarıŋı (1/22), **zayıT** gāŋ (3/112)

Bölge ağzında ikinci teklik iyelik ekinin üzerine tamlayan eki geldiğinde tamlayan ekinin düştüğü örnekler görülebilmektedir:

a͡a émine **eŋgēŋ** oğlu o. (15/15)

allām **emēŋ** ġarşılīnı gösdersiŋ yavrum. (19/47)

deyzēŋ onu duyunca çözesi geldi. (4/23)

hindi serap **abāŋ** çocūna yirmi gün soŋra yirmi kırḴ‿eTdik. (6/103)

3. Teklik Kişi

ağzını (12/40), anasınıŋ fıstanı (3/120), bardak sayıbı (11/17), bekmeziŋ ġırmızısı (12/69), bereketi (17/59), bıyığı (23/84), çeŋizi (24/23), çocūŋ donunu (3/87), dilini (21/30), ebesi dedesi (13/31), evi (3/22), faydası (23/55), feneri (10/53), gecesi gündüzü (34/58).geliniŋ kiyafeti (10/6), ġıymatı (31/38), ġocası (21/48), göŋlü(25/4), hanımı (20/82), havası (6/54), hunuŋ kölgesi (15/74), ,huyu suyu (23/15), köylü dü͡ünü (8/4), köyüŋ geçimi (2/10), köyüŋ‿içinde (1/20), miyden ataşı (3/57), nışanlısı (5/31), oğlu (3/9), onuŋ parası (4/7), onuŋ‿öŋüne (3/14), onuŋ‿üsdüne (1/22), senesi (13/47), soytalāŋ ġızı (3/22), uğlan evine (1/33), yakası (6/2), yaygısı (4/22), yörük köyü (2/4).

Bazı örneklerde 3. teklik iyelik ekinin büzülme ve derilme sonucu uzun ünlüye dönüştüğü örnekler görülmektedir:

bazar **ekmē** diyî. (1/37)

bura diyo avrupa **soka͡a** diyi diyo. (2/42)

çamır îsanıŋ **ayāna** yapışdı mı ġoyūmaz. (2/45)

ayā üzeŋgiye yerişmedi dedi. (3/62)

geliniŋ **döşşē** kakmadı dedi. (3/67)

1. Çokluk Kişi

abamız (23/12), aklımız (9/17), amcamız (33/14), annımız (31/127), arkadaşlarımız (2/91), aslımız (9/9), babamıza (16/42), başımızda (24/37), bayçamız (5/10), bosdanımız (37/25), böyüklerimiz (38/3), buamız (31/12), çiyizlerimizi (1/10), çocuĶlūmuz (2/24), deremiz (10/29), doĶdurumuz (6/32), döşşeKlerimiz (1/11), ebemiz (10/34), ekmēmiz(3/158), elimiz (4/4), eşşēmiz (28/177), evsellerimiz (39/59), fırınımız (11/61), geçimiz (3/73), geleneklerimiz (8/1), ġızaŋlīmız (12/78), görümcemiz (23/45), harmanımız (37/37), inēmizden (17/62), işimiz(3/159), işlerimiz (3/1), keşlîmiz (17/63), kökümüz (12/13), köyümüz (10/1), lambamız (10/52), malımızdan (3/73), nışanımız (23/127), şapġamızı (28/38), teremiz (32/53), tomatimiz (20/86), yeŋgelerimiz (11/19), yokluĶlarımızı (1), yorganlarımız (1/11).

2. Çokluk Kişi

ağabeyiŋizle (36/86), altıŋıza (24/1), amcaŋız (36/49), ayaklarıŋıza sağlık (17/88), başıŋızı (31/59), başiğizda (39/89), düünüŋüzü (2/76), eliŋizi yüzüŋüze (3/158), emselleriŋiz (39/61), gelenēŋiz (11/74), köylüleriŋiz (28/119), köyüŋüz (33/17), nasibiŋiz (31/167), nesliŋizde (34/25), örneKlerįŋiz (4/19), yamaŋızı (3/88), yaşıŋız (32/6).

3. Çokluk Kişi

ayaklarınıŋ aralarına (32/148), başlarına örterlē (22/23), böyükleriŋ ellerini (24/26), bunnāŋ ġulakları (32/1), bunnarıŋ köylerinde (23/141), çoğunuŋ bağları (15/69), develeriŋ çaŋları, tokaları, ġanatları (23/8), deyzeleriydi neneleri (3/86), dirgenlerini (10/19), ellerini (12/52), inzibatlar çamaşırlarını (2/98), subayларıŋ hanımları (36/76), tarlaları (3/66), yaşlılarıŋ söylemleri (38/6).

4.2.1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılmaları

İlçe ağızlarında bazı durumlarda üçüncü teklik iyelik ekinin üst üste kullanıldığı örnekler görülmektedir.

kimisi kına yakını askerleriŋ. (16/45)

mesela git başġa ülkelere cenazede **kimisi** yakıyo **kimisi** de gömüyo. (38/74)

herkesde ġoyun, mal, **hepisi** de vardı. (14/5)

öŋden **birisi** ġoşā gelirdi. (24/33)

4.2.1.1.1.3. Hâl Ekleri

İlçe ağzında kullanılan hâl ekleri; yalın hâl, belirtme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli ve eşitlik hâli olarak ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

4.2.1.1.1.3.1. Yalın Hâl

Yalın hâl, standart yazı dilinde olduğu gibi Eşme ağzında da eksizdir.

ġoyun gütdüm ben. (1/2)

allı **gelin** oluyodu. (1/5)

kim **düün** ederse oŋa vacan dedim. (3/7)

ġadın tef çalıydı. (5/30)

hep hanı al **gelin** oluduk eveli. (23/22)

4.2.1.1.1.3.2. Belirtme Hâli +(y)I, +(y)U

Eşme ağzında kullanılan belirtme hâli eki, standart yazı diliyle benzerlik göstermektedir. Ünsüz ile biten kelimelere +ı, +i, +u, +ü; ünlü ile biten kelimelere +yı, +yi, +yu, +yü şeklinde eklenerek ünlü uyumuna girmektedir.

unna bu **esgisini** yıkardık. (1/53)

herkez **aşını** yiyōdu. (1/62)

iyniyi höyle ġızdırıdı da. (1/44)

çeketi soyunduk derken **yakalīmı** aşdım ben. (2/69)

yapıŋ **düünüŋüzü** dediler. (2/76)

ben **ġarıyı** sürerin oğluma düün ederin dedi. (3/9)

o da **boynunu** ho yanna dönüvüdü. (3/13)

yamıyı bek yamārın ben. (3/83)

onnar da hindi **tütünü** olamamışlar taha. (3/138)

ii‿sen hindi **boyuyu** boyayabili miŋ? (4/16)

a‿a benim **ödümü bārımı** kopardıŋız dedim. (4/19)

düyeni sürdük. **harmanı** ġaldırdık. (5/38)

bi de aha **tenesini** bi yanna, **samanını** bi yanna ayıran geldi. (6/73)

harman kakınca geli de toplardı nalbant **parasını**. (12/89)

cayil oldūmuza **ileriyi geriyi** bilmiyoz ku. (15/8)

ġaribanıŋ on iki ölçek **būdayını** alırlardı. (16/22)

dünyanıŋ **parasını** ġazanırsıŋ. (17/33)

çam **ġabūnu** bi dayı döydük döydük. (20/30)

ġadını kaldırı, **gelini** kaldırı. (23/65)

dedēŋ **tarlıyı** görüsüŋ. (28/162)

Belirtme hâli ekinin hece kaynaşmalarına sebep olan ses değişmeleri sonucu büzülmeye uğrayan şekilleri de görülmektedir:

hani hurda **çocū** kapar ġaçarlardı. (1/55) “çocuğu”

biz başladık **parkî** soyunduk. (2/68) “parkayı”

birini sözüm a‿a **eşşē** çulluylādın mulluylādın (22/11) “eşeği”

yanĭna da yaran dolaşıp geli **bardā** yere çarpıp ġırıydı. (5/33) “bardağı”

o da diyi ben oğlana dü‿ün etcen diye bak bi **süpürkū̆** alıvmıyo. (21/150) “süpürgeyi”

ekmē buldu ġarnıŋ da okumaya mı şi etmiyoŋ. (31/25) “ekmeği”

o yakada **pıçā** arādık. (32/35) “bıçağı”

bardā dolduruduk çeşmeden. (32/36) “bardağı”

pamıkkalî ziyareT‿edelim. (2/84) “pamukkale’yi”

o **duşā** kesiyiŋ ya düşmesiŋ diye. (5/25) “duşağı”

bizim burda hiş ben **ġaba‿a** görmedim. (6/118) “kabağı”

ma‿āllî gezmē gidēm diyo. (9/2) “mahalleyi”

darā bulusaŋ ġızıŋ olcak diyılā. **bıçā** bulusaŋ oğluŋ olcak diyılā. (11/13) “tarağı, bıçağı”

göynē nencez o ġadā? (31/122) “göyneği”

ġaldırıvıdı benim **döşşē** de. (3/66) “döşeği”

Tarihî dönemlerde sıklıkla görülen belirtme hâlinin eksiz kullanımı Eşme ağzında da sınırlı sayıda örneklerle karşımıza çıkmaktadır:

ama o vurduḴ sıra **ayām** çamırdan geri koparamıyon. (2/54) “ayağımı

güzeller içinde **yarim** aradım. (24/9) “yarimi”

o davşan **yağın** da bulamamışlar. (23/186) “tavşan yağını”

4.2.1.1.1.3.3. Yönelme Hâli +(y)A

Yönelme hâli eki, isimlere gelerek fiilin yönünü gösteren, yönelme ve yaklaşma ifade eden bir durum ekidir. Bu ekin bölge ağzındaki kullanımları standart yazı dili ile benzerlik gösterir. Ünsüzle biten kelimelere +a, +e; ünlü ile biten kelimelere +ya, +ye şeklinde getirilmektedir. Ünlü uyumuna girdiği görülür.

ata mindim bėn. (1/9)

dėviye çiyizlerimizi **dėviye** sarardık. (1/10)

ġışın ġar yağdıı̯ zaman geçilmiyodu burdan **dereye**. (2/14)

ben **hedefe** atcām yerde dutturūmuşun **tepiye**. (2/37)

deli hocam da ben eTTircen **deyzeme** dedi. (3/7)

onu seveṛdi de ben ġarıyı sürerin **oğluma** dü̯ün ederin dedi. (3/9)

ben onuŋ‿**öŋüne** geşdîdim **ġocaya** varıka dedim, ondan küsüyü **beŋe** dedim. (3/14-15)

dokuz şiyden bak bî **etēme**. (3/83) “eteğime”

biz **toḴdura** giTdik vadık. (6/6)

diyelim hindi yaran olan bu **ġoŋşuya**, ho **ġoŋşuya** derdiŋ. (6/42)

Ünlü ile biten sözcüklere eklendiğinde hece kaynaşması ile büzülmeye uğramış örnekler görülmektedir.

sen **hora** saklanıyoduŋ. (1/7) “oraya”

neyse ben **talimā** gönderdiler. (2/44) “talimgâha”

coplu **üleşilmē** varınca hani senediŋ çıkar demiş masdan‿amcaŋ. (3/102) “üleşilmeye”

aha çiynimde dedi **tüyē**. (3/103) “tüfeğe”

çocuk gideceK‿oldu türkü **söylemē** hora gölüŋ yanna. (3/118) “söylemeye”

yamamā yeŋi alamaycaz dedim. (3/122) “yamamaya”

ondaŋ keri halvıyla **ekmē** döndü. (6/87) “ekmeğe”

zatı ilkiŋ başladı mı **çanā** duz eder dökerin ben höyle. (6/105) “çanağa”

ma͡āllî **gezmē** gidēm diyo. (9/2) “gezmeye”

bura geliyorlā. (9/2) “buraya”

esgiden **ġabā** varasıya bişiriyodu. (10/22) “kabağa”

el **yüdürmē** gene işde gidildi (11/20) “yıkatmaya”

böyün̄ce işTe **yörün̄mē** durdu mu düşmesiŋ diye ayaklarını bağlıyolā. (13/30) “yürümeye”

o ölülē şei͡d mezerine ta͡a **yaylā** at ġoşdurmaları giTdilē. (31/182) “yaylak’a”

ġızım bizim **eşşē** minēdik arkamızıŋ çocūnna (32/103-104) “eşeğe”

direkden **dirē** bağlanırdı. (37/74) “direğe”

ayşama ġadā dağda, **sabā** ġadā dağdıydık işTe. (17/26) “sabaha”

Yönelme hâl eki bazı sözcüklere eklenirken aradaki yardımcı sesin kaybolması sonucu iki ünlünün yan yana geldiği örnekler görülmektedir:

otuz beş kırĶ zini ġaldırdılar **çamra’**ā deli hocama. (3/9-10) “Çamrak’a”

bi **yercie͡** çıkmıyın, (3/47) “yere, yerceğize”

bak ġaçar geliseŋ dedi **diree͡** dakar da köpek vuru gibi vurun seni dedi. (3/53) “direğe”

ni va hindi **yaşama͡a** ġuzum. (3/157) “yaşamaya”

bölük komutanı beni **mutva͡a** aldı. (28/65) “mutfağa”

bazlama **oca͡a** suya ġorsuŋ. (28/107) “ocağı”

4.2.1.1.1.3.3.1. Yönelme Hâl Ekinin Görevleri

Yönelme, yaklaşma anlamı verir; fiilin yönünü gösterir.

evce evce, evce evce toplarlar gelilerdi uğlan **evine.** (1/33)

ordan geldikden sōra da bi **almanyı'ya** gitdik. (2/59)

sen ekini hora **zıddikı'ya** git dedim. (6/122)

ordan geliniŋ arkadaşlarınna seyman seke seke **deriye** gidiyuz. (11/12) "dereye"

orta asya'dan **eşmeli'ye** göşmüşler. (12/5)

eşmeli'den de bu **köye** gelmiş dört yörüK derdi ebem ıramatlık. (12/6)

kendim **dağa** gitdim geldim ben. **dağa ormana** gitdim. höyle **ormana**. (13/19)

bazı ġızan ocaklīŋ **tepesine** çıkar da büber atıvırdı. (21/20)

biŋde bi **yabana** gidennēŋ‿olmuyu. (23/40)

Süre sınırlaması bildirir; zaman anlamı verir.

geciye ġada bi kelter esgiyi döküvüdü. (3/82) "geceye"

geciye ġada yama yamadım. (3/85)

ekmek yinsiŋ **ayşama** ġada da ayşam‿üstü çıkarıvıŋ dermiş (3/141) "akşama"

gayı o da biz a‿a **bayrama** yakın bi de ġız hasdalanıvıdı. (6/4)

bi de hindi kırkı çıkarka o **zamana** ġada duzlu su eder eder dökerin üstünden hani. (6/106)

bizim çocuklūmuzda da‿a bize **gelesiye** ġada çokdu. (10/1-2)

ertesi gün **öyleye** dōru gelin çıkādı. (10/5)

çocuĶları kırkı **çıkasıya böyüyesiye** ġadā ebem bakādı. (10/36)

eleKden geçiriz bide‿a seriyoz **ġuruyasıya** ġadā. (10/45)

elli **ikiye** ġada yedi hafTa. (11/68)

ayşama ġadā dağda, **sabā** ġadā dağdıydık işTe. (17/26)

burda olsa **hindiye** sene laf edivirdi aba aba diye. (19/36) "şimdiye"

taa gece **yassıya** ġadar anca dönülüdü. (27/57) “yatsıya kadar”

Sebep bildirme işlevi vardır; ‘için’ anlamını verir.

yaz geldi arpa **orāna** giTdik. buydüy **orāna** giTdik. (4/3) “orağına”

onnan öğlenden soŋ çift **sürmiye** gidēdi. (31/21)

o du beni **ġaçırmeye** gelmiş sürlēyo ben de ġaşmadım. (31/56)

orak **Pişmē** gidēdik. işTe bunnādın. üzüme gidēdik, pamuĶ‿**atlamıya** gidēdik. (32/10) “biçmeye, atlamaya”

ertesi gün çeşmiye kına **yümüye** gidēlēdi. (32/24) “yıkamaya”

ordan keşgek **döymüye** gidilidi. (6/39) “keşkek dövmeye”

antep’ten **antalyı’ya’**ya ilaç almiya gönderdiler beni. (16/66) “ilaç almaya”

onnarı **oynatmiye** aldım geldim bura. (20/46) “oynatmaya”

onnā da tekrar el **öpdürmiye** gelirledi onnā. (24/21) “öptürmeye”

burdan gelin **almıya** geliyolādı. (29/6) “almaya”

“+(y)A karşılık” görevinde kullanılarak bedel bildirir.

hindi adam biŋ hāniyse biŋ **hāniye** öte beri dağıdıyo. (12/40)

elli biŋ **leriye** ben ġosġoca bi direkdör aldıydım. (12/92)

hindi direkdörüŋ bi cam lambası patlasıŋ elli **leriye** alınmıyo. (12/93)

elli **ġuruşa** yim‿beş **ġuruşa** işe giTTik biz. (17/38)

allāŋ yüz elli **ġuruşuna** tütün saTdık biz. (17/39) “kuruşuna”

bi ġoyun sürü aldık biz. sürü ġoyun. ikişer buçuk **leriye**. (17/67)

“bir şey üzerine, bir şey üzerinden, bir şey içine” anlamlarını ifade etmede kullanılır.

dėviye çiyizlerimizi **dėviye** sarardık. (1/10)

ii‿aha **bėygire** miniyodu. (1/17)

şiyi o çam **ġabīna** yatırılırdı eveli. (1/43) “çam kabuğuna”

şindi **ġağnıya** çeŋizi sarāsıŋ öküzü de ġoşāsıŋ. (29/77)

o gün çeŋiz serilcē gün **sandıŋa** basarlā sandıĶ‿eşyasını. (29/80)

biygire miniylē. şi **taksiye** miniylē de ik‿üş gün gelmiylā (32/88)

Yönelme hâli eki ile oluşturulan kelime grubu örnekleri bulunmaktadır:

ama şimdi **ġol ġola yüz yüze**. **kim kime tum tuma**. (29/91)

4.2.1.1.1.3.4. Bulunma Hâli +DA

İsimlere +DA eki getirilerek fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren durumdur (Korkmaz, 2022, s. 112). Eşme ağzında bu ek, yazı dilinden farklı olarak ünsüz uyumuna girmez. Bu ekte yalnızca "d" ünsüzü kullanılır. Metinlerde ekin ötümsüz şekline hiç rastlanmamıştır. Sadece +da, +de biçimleri görülmektedir.

burası benim **çocuĶlūmda** aşāıda otuz, otuz beş hane bi köydü. (2/3)

öŋümde ġoyun kesiyolardı. (1/24)

uzakda yaptım ben çoĶ **uzakda**. (2/35)

güzün düünüm oldu **zeymerİde**. (3/4)

anamgilde yoğ‿udu vemediler. (3/69)

aha **çiynimde** dedi tüyē. (3/103) "omzumda"

bardaĶda kırk gün o daş duruyu. (5/18)

ġabiriŋ **başlarında** okurduk. (7/5)

yoĶ yavrım herkez **berberde** yaPdırıP geliyi. (10/13)

köyüŋ ortı **yerinde orda** ġaraġol yapmışlā. (9/15)

yüz‿üş **yaşında** mı ni mefat eTTi. (12/8)

örüzgerde savırıdık. (12/25) "rüzgarda"

ayda yılda biyü ihtiyar bi adam geldi mi (12/73)

ben gali **altında** duruyon unnar **yabanda** duruyo da. (15/45-46)

nüfuz **cüzdeninde** niy‿ise o. (17/3)

ocaĶda yaĶdık, **ocaĶda** bişirdik, **ocaĶda** daşırdık. (17/5)

ġarantıklāda böyütdüm ben onnarı. (17/83) "karanlıklarda"

bu da **ġaynınasıgilde** ġaldıydı aha. (19/46)

ağaŋ var mı **esgerde** veli dedi. (21/70)

a͡a **tükgende** çalışanıŋ biri sürmüş ayşe geçen sene. (38/76) “dükkanda”

4.2.1.1.1.3.4.1. Bulunma Hâl Ekinin Görevleri

Hareketin veya eşyanın, kişinin yerini bildirme işlevinde kullanılır.

arka tarafda dere kompule ġavaĶdı. (2//6)

önceden bu **köyde** her hānede elli altmış, yüz tane, yüz elli tane ġoyun vardı. (2/10)

sandīmda bile bi kefinim va. (3/154)

giderke de çıpıdımıs çıĶdı o moturuŋ‿**üsTünde**. (6/59-60)

orda ġız ġırıyodu kapınıŋ‿**āzında**. babasınıŋ kapısınıŋ **āzında.** (11/17)

sadece **saşda** bazlama yapıyız. (11/61)

çeşmeniŋ **başında** daraĶ saklanır şeşmiye. (13/6)

Zarf tümleçleri oluşturma işlevinde kullanılır.

elli dört, elli **beşlerde** diz boyu ġar oluyodu bizim burlarda. (2/15)

ben atmış **dörtde** okuldan çıkdım. (2/27)

bek altın file yoğ‿udu bizim **günümüzde**. (13/39)

bizim **çocuklūmuzda** da͡a bize gelesiye ġada çokdu. (10/1)

da͡a moturu ben biŋ dokuz seksen **sekizde** aldım yav. (28/18)

tā benim ġızaŋ **günümde** bilen seriliyōdu. (15/26)

Yüzdelik oranları belirleme işlevinde kullanılır.

bu tesbiklē var ġadınnarıŋ dakındıĶları **yüzde** seksen deyiviren ordan çıkar. (22/102)

şindi **yüzde** atmış ġarāmatlı o misafirperverlî ġaybetmiş. (28/149)

başġa da gelir yok köyde **yüzde** doksan hayvancı. (35/32)

4.2.1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli +DAn, +DAŋ

İsimlere eklenerek, fiilin gösterdiği hareketin isimden ayrıldığını, uzaklaştığını bildiren durumdur (Korkmaz, 2022, s. 112). İlçe ağzında bu ekin ünsüz uyumuna girmediği görülür. Yalnızca +dan, +den / +daŋ, deŋ biçimleri görülmektedir.

+dAn

ben gene maşşallā aldım ordan **ġarıdan**. (3/42)

giTTik yağ‿eTdiydik **malımızdan**. (3/73)

biri çekîydi ikisi **ġolundan** dutuydu. (5/45)

başġa **dokdurdan** isdiyin (6/31)

eşe ebeŋden korkuma ġaşdım. (7/9)

evelden dümbēne, saz da diyildi de hē böyle **tenikeden** oluyodu. (11/31)

bi de çeket kiyiliṛdi üsTüne **ġadifadan**. (13/11)

çorum'dan arkadaşla aŋlaşamadık. (14/18)

babadan atadan görmedim. (14/26)

a‿a onnar **bazardan** geliyi yalım. (15/13)

a‿a urlara vardıŋ mı **çeşmeden** doldurulu **ha‿ardan** doldurulardı. (15/23)

gelin oluyodu éveli gücücük gücücük **çapıtlardan** gelin ediyoduk. (15/42)

inēmizden ġoyunumuzdan oludu. (17/42)

güzden ni ekēseŋ ekēdiŋ. (17/68-69)

o ġardışımın ġızı hu da gene **kendimizden**. (21/36)

yörükden yerleşmiş **aşiretden** yerleşme bura. (22/1)

ni gerekiyosa köy yerinde **trakdöründen**, **arabasından**, **evinden**, **damından** her şiyini de aldım. (22/127)

bi de hu **nesinden** işTe **halasından**, hu **nesinden yeŋgesinden**. (23/96)

fesiŋ‿üsdüne **kasnakdan** bi kasnak yapıyoduŋ. (29/11)

üç **yerimden** bıçakladı beni böyle. (31/53)

sen nēdiydiŋ **nerlēden** geldiŋ dedi. (31/94)

öt‿āka, o **yakadan** bile ellē davılnan seymannan burdan bȭle bu **yakadan** giderlē. (31/131)

+dAŋ

Bölge ağzında ayrılma hâli ekinin ŋ'li +daŋ, +deŋ şekillerinin kullanıldığı örnekler de karşımıza çıkmaktadır. Bu ekin genellikle "keri" kelimesinden önce kullanıldığı görülmektedir:

ondaŋ keri gene ġız cuma günde büyük höyle kendi yeŋgelerimizden bilene el davılı çalādı. (11/34) "ondan sonra"

cumadan çıkınca **öğlendeŋ** keri saat birde cumadan çıkdıŋ mı başlardı. (12/54) "öğleden sonra"

okutdukdaŋ keri üş dene de düğün yapdım elimiŋ dirliiŋle. (14/25)

ondaŋ keri ekemezdiŋ gari. (17/69)

ii‿onlar **öldükdeŋ** keri ii‿hasan‿alı'yla dedemiŋ ġızaŋları da olmuş. (28/9)

ismayıl **doğdukdaŋ** keri oldu üş dört sene üsdüme. (23/56)

soŋıra **ondaŋ** keri biyo elli ikinci geldi. (1/38)

ondaŋ keri burlara davıl gelmedi ga. (3/59)

ondaŋ keri kilimci geldi köye, namazlācı geldi. (4/5)

bi **gündeŋ** keri onuŋ moturunla iki gün dikdiler. (6/1)

bizdeŋ keri edet oldu o. (7/13)

ġatıyuz onu daıdıyuz bu üç **gündeŋ** keri. (11/65)

biz de yapcaz da yarın mı **yarındaŋ** keri mi. (24/41)

ābey'e gitcen **bundaŋ** keri. (28/208)

4.2.1.1.1.3.5.1. Ayrılma Hâl Ekinin Görevleri

Fiilin çıkma, ayrılma, başlangıç noktasını bildirme gibi işlevi vardır.

cuma **namazından** sonra ġuran okunur, yemek yinir (1/59)

çamrak deresi'nden dut da yağıp çeşmi'ye gelince ġada bedafıya aldı. (3/105)

o hacamatlar'ıŋ ora tepeye ġoymuş **ordan** da **burdan** ga biri hõyle aha hura seniŋ olsun demiş (7/24)

biz nereden bilcez de **böyüklerden** duydūmuza göre işde köy ismi aydınlı. (38/1)

Zarf oluşturma işlevi vardır.

bi gün eveli **ayşamdan** orda kına yakmıya gidēdik. (38/59)

daa **önceden** pulluk deyil de sapan pullūla sapanla çift sürerdik. (39/82)

taa **evelden** evce evce geziliydi. (5/48)

sabahdan oturduk biyo açcık hõrda oturduk. (15/75)

Eşyanın neden meydana geldiğini bildirme işlevi vardır.

saz da diyildi de hē böyle **tenikeden** oluyodu biliyuŋuzdur. (11/31)

bi de çeket kiyiliṛdi üsTüne **ġadifadan**. (13/11)

babıcım yok çarığım va. öküz **göŋünden** dikilmiş çarık. (29/28) "derisinden"

humiyinden dikildi. **humiyinden** al dimiden. (25/14)

zinide **ekmeKden** zini ediyıŋ, üstünü örtüyüŋ tepeŋe alıyıŋ. (3/129)

bıyığı da **kömürden** yapıyolar (23/84)

"Bir şey nedeniyle, bir şey yüzünden" anlamlarını bildirme işlevi vardır.

o zaman ġaldı izzetcîm. ġaldı söylemedi diziniŋ **deliinden**. (3/124) "dizinin deliğinden"

su da burda **oldūndan** o dağdan adamlā burlara inmiş. (18/3)

köyüŋ **avaralīndan** muhtarlān **avaralīndan** (20/94)

benim babamıŋ **yokluundan** benimki ak dimiydi. (28/30)

bizlē cayil **oldūmuzdan** dibini bucānı örgenmedik ya. (32/14)

bi de çounlukda **olduklarından** berikinler işkence etmiye başladılā. (22/110)

Bir bütünün bir kısmını ifade etme işlevi vardır.

bunnā da o **otlādan** kiçirgen vādır. (29/99)

ordan ābisiniŋ **dakımlarından** keydirdiydi baŋa ġız. (23/73)

esgi **düünnerden** düün ġalmadı da. (37/85)

Yaşanılan yer veya doğum yeri bildirme işlevi vardır.

bunnarıŋ **köyünden** cemil vā. (16/79)

orta asya'dan eşmeli'ye göşmüşler. eşmeli' den de bu köye gelmiş dört yörüK derdi ebem ıramatlık. (12/5)

ġaramatlı'dan ġamalı dayı vardı belki bilisiŋiz. (12/73)

bi güzden bi güze **yeleen'den** nalbanT gelidi burda öküz çakardı. (12/83)

āmetler'den geldik burıya. (36/28)

bi de **ġarāmatlı'dan** bi de bizim gelinimiz vā. (31/11)

ġolaŋkaya'dan gelin geldim burıya. (29/2)

Karşılaştırma yapma işlevi vardır.

yalıŋız hepiŋizden hepiŋizin **yazısından** yazım gözeldir (36/11)

dedemden böyük, süllü dedeŋ bile **dedemden** böyük mümüş? (39/6)

esgiden çavuş dedeniŋ almasınla ġocaman ıbış'ıŋ **almasından** başġa bu memleketde elma yoğ‿udu. (28/164)

niden oldu bilmiyon valla oranıŋ **burdan** oranıŋ çifti çoḴ‿üredi. (21/82)

4.2.1.1.1.3.6. Vasıta Hâli + (I)lA, +(I)lAn, (I)nA, +(I)nAn, +lAyIn, +In

Fiildeki işin veya hareketin, ismin belirttiği varlığın veya nesnenin vasıtasıyla gerçekleştiğini bildiren veya "birliktelik" ifade eden durum ekidir (Korkmaz, 2022, s. 113).

Eşme ağzında bu vasıta hâli çeşitli biçimlerle karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağzında çokça kullanılan +(I)lA eki, "ile" edatının ekleşmiş hâlidir. Bununla birlikte +(I)lA vasıta ekine "n" getirilerek oluşturulan +(I)lAn eki de yaygın kullanımlardan bir tanesidir.

Yine bölge ağızlarında kullanılan +(I)nA ve +(I)nAn şekilleri ise n < l değişimine uğrayarak ortaya çıkmıştır (Gülsevin, 2020, s. 94).

Gülsevin, +lAyIn ekinin oluşumu hakkında, ekin başındaki +lA kısmının "ile" edatından farklı olduğunu ve Türk dilinin tarihî dönemlerinde görülen orijinal bir ek olabileceği görüşünü ileri sürmüştür. Sondaki +yın ekinin ise pekiştirme morfemi olarak kullanılmış olabileceğini belirtmiştir (Gülsevin, 2020, s. 94-95).

Bölgede kullanılan bir diğer vasıta eki ise, Eski Türkçeden bu yana dilin doğu ve batı kollarında kullanılan +In ekidir. Bu söz konusu ek, günümüz Türkiye Türkçesinde ve ağızlarda yalnızca yaz+ın, kış+ın, güz+ün, ilk+in gibi kalıplaşmış bazı zarflarda yaşayan ölü bir ek durumundadır (Korkmaz, 2022, s. 113).

+(I)lA

gelinle ōlan okarı çıkıyodu. (1/24)

evce evce **ġalbırıla** daıdılırlaṛdı. (1/38)

eŋ fazla **tütünle** buğday, arpa başġa bi şi yok. (2/20)

altı yedi, on üş tarla aldık **çalışmıyla** on üş tarla aldık. (3/24)

huzurevine de **paramıla**, **kaadımıla**, **tarlamıla** girerin dedim. (3/35)

hepsini eTdirdim elimiŋ **diriliğinle**. (3/57)

on da bi **ġarla** yāmır geldi. (3/62)

gece kakdım da eve geldim ga onnar burda ġaldı **görümcülle**. (3/86)

elimizile bişdik. **orağıla** bişdik. (4/3)

beş senede bi hu ġadak **ġalemile** bi yaprā osman dayıŋ vedi. (4/25)

ata miniydi **atıla**. (5/45)

birer tabak **yemēle anamıla** ben çok giderdim çocūka. (6/82)

eylem hindi iki dene üş dene **çocūnla** düyün oluyu. (7/14)

onuŋ **şavıkınla** arıġ‿arıḴ ġırādık (10/55)

motur olmūnca **öküzüle** sürüyoduk. (12/25)

sen o **suyula** onu bi suya ġatāṛsıŋ. (13/28)

+(I)lAn

ġuzu güdēṛdik **ġardaşlarımılan**. (36/59)

ertesi gün de ġızıŋ **çeŋizilen** bir onu geri oğlan evine götürülēdi. (24/24)

kapıyı **ayaŋılan** ört, **eliŋilen** ört. (29/183)

arkadaşlarlan yaranlarla oynuyoduk işde. (15/43)

gene de **tütünlen** bağ. (22/86)

el yüdürmē gitdiler **davıllan** siyman seke seke. (25/12)

günleri keşgek meşgek döyülüyodu o zamanlar **davıllarlan**. (27/6)

yani şiyli allı, işlemeli allı, selbent deniliyodu **yazmalarlan**. (27/9)

tülbentlerlen yapılıyodu. (27/10)

davıllan zurnıylan gelini hazırlıyolar. (27/20)

arpa, buğday, mercimek, no‿ut, mısır bunnar oluyodu hep **ellen** biçiliyodu. (27/31)

ēşeklen, **atlan** sabah erkenden ezandan önce kalkılıdı. (27/57)

şimdiki gelinler gibi beyaz **gelinlîlen** gelin oldum. (29/17)

sareycı'lan dereköy'üŋ arasında. (29/36)

ġocası öldü **ġayınbubaylan** duruyo. (29/71)

deveniŋ oğlanıŋ **yükünlen** işde (36/46)

babamlan ġaşmış buraya. (37/44)

ii‿ben de bi öŋsüz ġaldım bi dul **ġadınlan**. (37/46)

+(I)nA

gelin gelike **bubaŋına** bizimki eşme'de ġalmış. (21/136)

mūtar da niye halallaşmıyı o **senne** ya, dedi. (3/14)

onna sürtülüydü. (5/14)

o pıynarıŋ **şavıkına** heng‿oludu. (5/37) "şavkıyla"

bu köyde aha **tütünne** geçinüyler gülüm başġa bi iş yok. (6/64)

çift **öküzüne** sürülüdü. (10/18)

yabayıne savırıdık. (10/19)

bi **oklāyna** bi tas suyu duTdu mu **oklāyna** vurādı. (10/38) "oklavayla"

benim büyük oğlanıŋkındā **çalgıyna** etdik (11/3)

hindi gene gari değişik oluyo gene aynı **keşgēne** şi aynı da et oluyudu. (11/40)

ekinneri onna toplardık **düvenne**. (16/37)

aynı esKi el **davıllarınna** a͡a işTe. (17/18)

eşşēne a͡a sözüm a͡a beygiriŋ vāsa beygir. (17/29)

he o günneri biz **nilerne** bu çocukları böyütdü bilîŋ mi? (17/36)

ġarışdırırsıŋ hamuru **yağınna duzunna**. (20/51)

deŋk gelmiş ga da bişdi ağam onu **turpanna**. (21/83)

he͡e ġaldıramayınca ya **bıçāna** ya **okulayna**. (23/79) “bıçakla, oklavayla”

biŋ altı yüz **yüroyuna** aylık üç ay çalışdı. (26/42)

ġardaşlıklarna kına yıkamıya giderdik. (40/19)

+(I)nAn

ġatırınan öküzünen pulluk eliŋde **sabannan** çift sürmek gördüŋ mü? (39/73)

aa böyle beş çizgi çizēsiŋ **ayaŋınan** aha böyle. (30/36)

başîŋ **örtüsünnen** evce evce öŋümüzde davıl **sırıynan** gezerdik (39/30)

allah verise yağmuru **arpiynan** buydeyımız var. (39/43)

ġazayanan ebüzernen pulluk da diyi ebüzer var hindi (39/75)

örtülü **basmaynan** başiğinde zini getiriyi fadime (40/42)

on üç yaşındakı **kızınan** on üç yaşındakı oğlanı nikah yapmışlar (40/64)

a benim **adamnan** evlendim. (37/47)

mutarıŋ **annesinnen** ben iki ġardaş çocuğuyuk. (37/98)

davılnan sēmennen geldiler neyise (37/107)

yemek bişirmeye çıkdım **torunnarnan**. (38/132)

i͡i sen hani **arabeynen** mi geldiŋiz? (30/1)

yedinci günden **pilavnan**, **etnen**, **tavīnan** yimek veriyolā. (30/34)

benim öŋden olanlarıŋ çiçekli **gelinnînen**, seyvanlı **gelinnînen** oluyodu. (29/14)

+lAyIn

bizim doḴdur siz **sabala** erken geliŋ dedi. (6/29)

pazar gün **ayşamli** biterdi. (12/56)

sabālayin duza ġatarın suya ġatarlar çocū öyle emziriz. (23/175)

ayşamli bi ġucak çırpına çiviynen gidēsiŋ eve. (30/40)

millet **ayşamili** toplādı da oynālādı davuluŋ öŋünde. (32/26)

öküznen **sabali** git iki dölüm ayşama ġadar çift sür gel başġa yok. (35/69)

+In

baharın nışan daḴdırdım. **güzün** düünüm oldu zeymerịde. (3/3)

baharın iki üç ay olu (35/36)

zatı **ilkin** başladı mı çanā duz eder dökerin ben höyle. (6/104)

soŋra ġurur **ġışın** mal ġurusunu yir, **yazın** da tazesini yaşını yir. (35/37)

hindi **yazın** domatez, musaḴġa aşı, balcan, ġabaḴ, allah ni verise (6/119)

ġışın da nohut, tene fasilla, böyülce, mercimek, bulgur, diyelim (6/120)

4.2.1.1.1.3.6.1. Vasıta Hâli Ekinin Görevleri

Fiilde kullanılan vasıtayı bildirme işlevi vardır.

bu ılaçları çal, **diynēle** yörüceŋ dedi. (3/46) “değnekle, ‘baston’”

elimizile bişdik. **orağıla** bişdik. nout yolduk. (4/4)

bi gündeŋ keri onuŋ **moturunla** iki gün dikdiler. (6/1)

ben **taksiynen** gelin geldim. (29/37)

gelinner **atnan** inerdi dolaşırdı köyüŋ içini (35/20)

afedersiŋ ben **eşşēnen** de düen sürdümü biliyon. (36/89)

bi **ġalemıla** beş sene okudum ınanılı mı (12/79)

Birliktelik bildirme işlevi vardır.

ordan geliniŋ **arkadaşlarınna** seyman seke seke deriye gidiyuz. (11/12)

ondan keri o **adamıla** uzun süre ankara maden teknik aramada mektuplaştık telefonlaştık. (28/102)

burdan gelin giTdi orıya, ġocası öldü **ġayınbubaylan** duruyo. (29/71)

izmir'e gittilē **dünürünlen**. (29/153)

eşme'de duruyodum ben de **oğlumla**. (31/1)

aha bu ġız **çocuunna** ikimiz de duruyuk burda. (37/32)

Tarz zarfları yapma işlevi vardır.

barbarlīna zorbalīna bunnarıŋ elinden **zorla** almışlar bu köyleri. (33/6)

o etcen diye kim etcek zatan anam da vemeycen diye beni **zorla** vedi. (6/52)

bi benim gelin arabasını **zorla** kaĶdıra kaĶdıra getirdilē. (11/9)

başġa birine **intirikeynan** anam beni dutuvēdi. (31/58)

4.2.1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli +CA

Eklendiği isim ile cümlenin bir başka ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan eşitlik, gibilik, benzerlik gibi ilişkiler kurma durumudur. +CA biçiminde kullanılan bu ek, zamanla yapım eki fonksiyonunda kullanıldığı için isim çekiminde kullanılışı oldukça sınırlı kalmıştır (Korkmaz, 2022, s. 113).

Bölge ağzında bu ekin +cA ve +çA biçimleri kullanılmaktadır.

evce evce ġalbırıla daıdılırlaṛdı. (1/38)

iki üş **ġatca** elbise ediyolā. (17/77)

evce evce ünneniyodu eveli. o **evce evce** ünnedikleriŋ gelirdi. (1/40)

sözçe bi hünerli ısana daş saydırıyıŋ ona çeksiŋ diye. (5/17)

sözçe akırabaları bir bir geziyiŋ (5/47)

aha **öylelikce** benim görümce gezdirdi. (6/54)

hindi **sözçe** seni beyeniyin ya saŋa saydıracan. (13/27)

öylelikce köyden kakmadık gaylı. (37/25)

4.2.1.1.1.3.7.1. Eşitlik Hâli Ekinin Görevleri

“göre” anlamında kullanılır.

bugün bi belediyelik olsa karāmetli olur **bence**. (33/18)

oraya orda ataş yakdık piknik yapdık **kendimizce** (38/136)

Benzerlik, gibilik gibi anlamlarda kullanılır.

ordan anamgil şipit **gibice** çapıt minder sarıvıdı. (3/64)

Miktar bildiren zarf görevinde kullanılır.

fazlacası şindi şu anda **fazlacası** tütün buranıŋ işi bu. (12/64)

iki bin beş yüz **anca** ġaldı. (16/71)

iki üş **ġatca** elbise ediyolā. (17/77)

fazlaca senede ayda bi ĶonTrol gidiyo (31/7)

Tarz zarfları oluşturmada kullanılır.

güzelce de hura yağlı, terbiyeli hazırlāsıŋ (20/52)

zayıfca o zaman‿içi bi oğlandı yani. (38/128)

erezilce böyümüşler tabi bizi bura babam vēdi. (23/46)

iyice öğrenmişdirsiŋ. (33/30)

Zaman bildiren zarf görevinde kullanılır.

yeŋice cevize yönelindi. (33/44)

evelce sarı lere vādı. (31/125)

4.2.1.1.1.3.8. Hâl Eklerinin Birbirinin Yerine Kullanılması

4.2.1.1.1.3.8.1. Belirtme Hâli ve Yönelme Hâli Eklerinin Birbirlerinin Yerine Kullanılması

Eşme ağzında belirtme ve yönelme hâl eklerinin değiştiği yani birbirinin yerine kullanıldığı örnekler görülmektedir. Eski Türkçe döneminde, günümüz

lehçelerinde ve hatta ağızlarda da karşımıza çıkan bu kullanımın sebepleri ile ilgili çeşitli görüşler şu şekilde verilebilir:

Konuya ilk olarak dikkat çeken Korkmaz; Manisa, Denizli, Kütahya, Aydın gibi illeri içine alan Batı Anadolu ağızlarında +(y)A/ +(y)I eklerinin birbirinin yerine kullanıldığını belirtmiş, belirtme ve yönelme hâllerinde görülen bu değişimi daralma sonucu meydana gelen ünlü değişmelerine bağlamıştır. Bununla birlikte +(y)I > +(y)A değişimini de Eski Türkçedeki +Ig / +Ag belirtme hâli ekine dayandığı görüşünü ileri sürmüştür (Korkmaz, 1994b, s. 227-230).

Gülensoy, Kütahya ve yöresi ağızlarında belirtme ve yönelme hâl eklerinin çoğunlukla birbiri yerine kullanıldığını belirtmiş ve bu iki hâl eklerinin birbirine karıştığını ifade etmiştir (Gülensoy, 1988, s. 80).

İlker, Manisa ili ağızları için bu iki hâl eki arasındaki değişimi, isimlerin fiil-tamlayıcı ilişkisine bağlayarak "Yükleme ve yönelmeyi birbiriyle değiştirenler ve değiştirmeyenler" olarak iki kategoride incelemiştir. Belirtme ve yönelme hâl eklerinin özellikle hangi fiillerde yer değiştirdiğini tespit etmiştir (İlker, 2017, s. 277).

Gülsevin, Uşak ili ağızları için, belirtme hâl ekinin yönelme hâli yerine kullanıldığına değinmiş ve bu kullanımın yalnızca Banaz ilçesinin kuzeyindeki Kütahya iline yakın köylerde tespit edildiğini belirterek, bu hâl eklerinin değişiminin üç ayrı sebep ile yorumlandığını dile getirmiştir. İlk görüş, bu kullanımın Eski Uygur Türkçesinde +ag /+eg belirtme hâlinin ağızlardaki devamı olduğunu ileri sürmektedir. İkinci görüşün, fiillerin rejim değiştirmeleri ile ilgili olduğunu, üçüncü görüşün ise, ünlü daralması olayı sonucu meydana gelmiş olduğunu dile getirmektedir. Gülsevin, Uşak ili ağızlarında kullanılan örnekler doğrultusunda, ünlü daralmasından kaynaklanan bir değişim olduğu görüşüne katılmaktadır. Bu değişimin sebebini ise, örneklerin tespit edildiği köylerde diğer köylerde görülmeyen bir ünlü daralması olayı olmasına bağlar ve bu ünlü daralmasının yalnızca belirtme-yönelme eklerinde değil, diğer bazı durumlarda da meydana geldiğini belirtir (Gülsevin, 2020, s. 89).

Gülsevin, yönelme hâl ekinin belirtme hâli yerine kullanıldığı örneklere rastlamamıştır. Ancak, belirtme hâl ekinin yönelme hâli yerine kullanıldığı

örneklerin yalnızca Uşak iline bağlı Banaz ilçesinin kuzeyindeki köylerde tespit edildiğini belirtmiştir.

Gülsevin'in tespitlerinden farklı olarak, Eşme ilçesine bağlı bazı köylerde her iki hâl ekinin de birbirinin yerine kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir. Bu durum, Eşme ağzındaki değişmelerin ünlü daralmasından kaynaklanmadığı ihtimalini ortaya koymaktadır. İlçe ağzından derlenen metinlerde söz konusu değişimin tespit edildiği köyler ve örneklerin köylere göre dağılımı şu şekildedir: *Armutlu*, *Balabancı*, *Eşmetaş*, *Kazaklar*, *Şehitli, Karaahmetli*, *Cevizli*, *Dereköy, Güllü, Kıranköy.* Bunlardan *Armutlu*'dan 29 örnek, *Balabancı*'dan 14 örnek, *Eşmetaş*'tan 3 örnek ve diğer köylerden de 1'er örnek tespit edilmiştir.

4.2.1.1.1.3.8.1.1. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler

ġayınbaba edivirin **oğlumu** dedi. (3/8) "oğluma"

güneyleri ġadā işe giTdim. (31/10) "güneylere"

öğleni ġadā ġızaŋ okuduṛdu. (31/22) "öğleye kadar"

sekiz **oğlanı** sekiz hāne yapdık ġuzum. (31/34) "oğlana"

ben dedi ġoyuna gitcen, **malı** gitcen işim vā. (31/68) "mala"

ordan geldi ben de dağ **işini** gidiyon gāri. (31/77) "işine"

taa̯ üç **yaşını** tam gitmedi. (31/93) "yaşına"

devlet **beni** bakıciye mūteçdir diye lapur vēdi. (31/98) "bana"

ġara **başcāzımı** ġuzum. (31/ 98) "başcağızıma"

beni bu batıyo demiş alçıā̯. (31/79) "bana"

ordan o ġadın da giTdi vardı. başġa **yeri** vardı. 31/85) "yere"

ordan birini **içini** ġatādı. (31/138) "içine"

onuŋ **işlerini** hep ben pelit gömdürdüm. (31/168) "içlerine"

höyle **yolu** dōru bü̯eltdik. (31/174) "yola doğru"

izmirleri gitdiydi geri gelemedi. (31/7) "izmirlere"

kātib mi oluvēcediŋ **beni** dēṛdi. (31/6) “bana”

şimdi benim çocuĶlā bizim yapdīmız eviŋ bi **yannı** gelin ġatıyolā. (31/35) “yanına”

oğlan da **Ķonturolü** giTdiydi. (31/42) “kontrole”

benim evim hindi **eşmeleri** üş kere giTdim yavrum. (31/88) “eşmelere”

ben de bakmıyo diye **eşmeleri** göçdüm giTdim. (31/96) “eşmelere”

ondaŋ keri **burıyı** bayrama yollādı bene. (31/147) “buraya”

o ölülē şe͡id mezerine ta͡a yaylā at **ġoşdurmaları** giTdilē. (31/182) “koşturmalara”

bişirisiŋ **içini** salça ġatāsıŋ. (32/66) “içine”

hindi de͡e **yabanı** doğru gidip varıylā. (32/88) “yabana doğru”

selam söyleŋ **ġardaşını** (32/99) “kardeşine”

doğcā çocūŋ esgisine **varasıyı** hazırlıylā da ġatıylā. (32/142) “varasıya”

çemberiŋ **içini** ġatā elēdiŋ. (32/164) “içine”

cebel **ġarsını** anam bene götürü durudu çocūka. (32/166) “karısına”

balabancı de **burıyı** ge (32/176) “buraya”

memleketimizi gelmeŋ diye. (34/99) “memleketimize”

ordan **içini** aldı onlarıŋ yörüdü geldi burıya. (34/10) “içine”

sobi oynardık yumulurduk **şurıyı**. (42/64) “şuraya”

teri kokmasıŋ gibicesine **ayaklarını ellerini** onu sürerlēdi. (24/45) “ayaklarına ellerine”

atı mindim. (30/12) “ata”

burda pelivannā çiyiziŋ **içini** gelir toplanmazdı çiyiz. (32/129) “içine”

anaŋı bubaŋı selam söyle. (32/177) “annene babana”

ordan **birbirini** su dökerlē. (31/160) “birbirine”

ordan çariğini keydi ayānda **altını** dolaġordu. (31/20) “altına”

4.2.1.1.1.3.8.1.2. Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler

feneri yakmış da **bene** karşılamıya geldi. (21/72) “beni”

seksen **yediye** doldurcan yılbaşında. (25/17) “seksen yediyi”

bi de doğāŋ üsdünden geçirdilē **altınnara**. (30/11) “altınları”

o **mezerliklere** hep temizlededim (31/172) “mezarlıkları”

hu yaka parıynan‿aldık **yerlerine** çalışdık da. (31/35) “yerlerini”

bilmiyoz onnarıŋ **derdine** de soramıyoz da. (31/38) “derdini”

vēmeyince **bene** götürcen diye ġarşıda yeşil boyalı bi ev vādır. (31/52) “beni”

o zaman anam altınınna **fesine** bi de yazmasını yollamış ben inansıŋ deyi. (31/67) “fesini”

ondaŋ keri burıyı bayrama yollādı **bene**. (31/147) “beni”

yeŋgē bu mu bişircek **aşa** dedi. (32/72) “aşı”

cebel ġarsını anam **bene** götürü durudu çocūka. (32/166) “beni”

şişe ġurcalıyız çıkan seniŋ para, benim para. (32/155) “şişi”

ġızgın **şişe** bi vumuşun bacāndan. (32/158) “şişi”

bazlama ocaa‿ **suya** ġorsuŋ. (32/107) “suyu”

topalağa çok yaparız. (33/68) “topalağı”

aldığım **maa‿şa** hiç harcamıyon gitcek yer yok ga. (34/51) “maaşı”

4.2.1.1.1.3.8.2. Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler

tamam dediler bi sakınca yokdur bunuŋ‿**evlenmesine**. (2/76) “evlenmesinde”

izmir’e o çalışıyo. (2/82) “izmir’de”

yanĭna da yaran dolaşıp geli bardā yere çarpıp ġırıydı. (5/32) “yanında”

hindi sulā işTe bereŋ‿ağrı **evlere** sulā vā. (17/70) “evlerde”

foturaf çekili ormannarıŋ‿**arasına**. (23/43) “ormanların arasında”

seniŋ dosyanıŋ **tabanına** torpil yazıyı dedi. (28/52) “dosyanın tabanında (altında)”

4.2.1.1.1.3.8.3. Ayrılma Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler

onuŋ **peşine** ma‿u dede diye birisi gelmiş. (40/7) “peşinden”

ma‿u dedeniŋ **peşine** tıkı dede gelmiş. (40/8) “peşinden”

camınıŋ **arkasına** çok meyden‿ataşı yandı. (21/115) “arkasında”

tāsin’iŋ‿**arkasına** gitmişlē. (21/131) “arkasından”

4.2.1.1.1.3.8.4. Ayrılma Hâli Yerine Vasıta Hâlinin Kullanıldığı Örnekler

satışa çıkdī zaman oranıŋ tütün **fiyatınna** bura düşük gidiyi. (39/83) “fiyatından”

4.2.1.1.1.3.8.5. Vasıta Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanıldığı Örnekler

naci **abiŋe** o arkadaş benim adam da. (38/97) “ağabeyinle”

4.2.1.1.1.4. Aitlik Eki

Aitlik eki, eklendiği sözcüğe içinde bulunma ve aitlik bildirme gibi anlamlar yükler (Korkmaz, 2022, s. 280). Eşme ağızlarında aitlik ekinin +kı, +ki, +ku, +kü biçimleri kullanılmaktadır.

+ki

şimdikiniŋ (36/65)

ilki (3/8)

öŋündeki (3/111)

evelkinden (5/43)

benimkinde (11/8)

bizimki (21/100)

berikinnner (22/9)

hindiki (1/6)

içerdeki (3/64)

berikilî (5/34)

ötekiliyi (10/43)

deredeki (20/39)

kendimiziŋkini (21/148)

demiŋki (22/64)

genşlîmdeki (28/186)

annemiŋki (33/113)

+kı

abamıŋkı (3/134)

oğlanıŋkındā (11/4)

hurdakı (20/74)

yaşdakınnā (20/116)

ordakı (28/69)

yandakı (34/33)

başındakı (40/63)

+ku

bunuŋku (3/133)

+kü

bö͡önkü (41/5)

gelinleriŋkini (38/39)

içerdekinnerle (34/18)

annaçdakı (3/24)

olmıyannāŋkını (19/25)

yokardakı (20/74)

onnāŋkını (21/148)

ardındakı (28/183)

burdakınnarı (36/113)

yaşındakı (40/64)

4.2.1.1.1.5. İlgi Eki

Eklenmiş olduğu isimle başka bir isim arasında ilgi bağı kuran isim durumudur (Korkmaz, 2022, s. 112).

İlgi durumu eki Eski Türkçe döneminde ünsüzle biten kelimelerde +Iŋ, ünlü ile biten kelimelerde ise +nIŋ biçimindedir (Tekin, 2016, s. 101).

Günümüz standart yazı dilinde ise bu ek ünsüzle biten kelimelere +nın, ünlüyle biten kelimelere ise +ın şeklinde eklenmektedir.

Bölge ağzında ise standart dilden farklı olarak ilgi eki sonundaki 'ŋ' sesi korunmuştur. Tıpkı Eski Türkçe döneminde olduğu gibi ünlü ile biten kelimelere +nIŋ, ünsüzle biten kelimlere +ıŋ şeklinde getirilmektedir. n'li kullanılan örnekler çok az görülür.

4.2.1.1.1.6. Tamlama

İyelik eki almış bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuru ile oluşturduğu kelime grubudur (Karahan, 2017, s. 42).

İyelik ilgisi ile birbirine bağlanan bu kelime grupları iki şekilde karşımıza çıkar. Birincisi tamlayan unsurun ilgi eki aldığı, diğeri ise ilgi eki almadığı kelime grubudur (Gülsevin, 2020, s. 97).

4.2.1.1.1.6.1. Belirtili İsim Tamlaması

küyüŋ‿içinde (1/20)
elceziniŋ üslerine (1/45)
öküzüŋ ardına (6/68)
ayāmıŋ‿üslerine (2/38)
îsanıŋ ayāna (2/45)
abamıŋ‿öŋüne (3/10)
döKüntünüŋ üstüne (3/22)
ġarınıŋ biri (3/38)
elimiŋ diriliğinle (3/57)
bunuŋ göynēnle(3/72)
çekişimiziŋ birincisi (3/77)
hunuŋ kölgesinde (15/74)
anasınıŋ fısTanı (3/140)
oğlanıŋ arkadaşları (3/142)
babamıŋ develeri (23/2)
çiynimiŋ çarası (21/90)
oranıŋ tabırı (28/67)
ayānıŋ çariğinna (31/18)
konşunuŋ evinden (37/75)
pıynarıŋ şavıkına (5/37)
zininiŋ‿içine (6/41)
daıŋ tepesine (38/31)
halamıŋ ġıyına (6/96)
eliŋ pantolonu (28/30)
geliniŋ kiyafeti (10/6)
ekmēŋ arasına (11/64)
ġabiriŋ ġıyında (10/30)
çeşmeniŋ başında (13/6)
ağanıŋ‿üsTüne (14/1)
bosdanıŋ içine (14/33)
oğlanıŋ sādıcı (40/22)
kavamıŋ ārısı (15/77)
torunumuŋ torunu (20/45)
geliniŋ dünyasını (41/11)
develeriŋ seysenası (23/8)
fesiŋ‿üsdüne (29/11)
ġocasınıŋ gönlü (31/57)
ormanıŋ arasına (32/17)

geliniŋ döşşē (3/67)

bekmeziŋ ġırmızısı (12/69)

köyüŋ çıkışında (16/43)

köylünüŋ dü͡ünü (17/8)

dünyanıŋ parasını (17/33)

ocaklīŋ tepesine (21/20)

Bölge ağzında belirtili isim tamlamalarında büzülme sonucu hece kaybına uğramış olan örnekler görülebilir:

o **dutdūŋ** yerde ga kölle ġatarlar. (1/57) “tuttuğun yerde”

bardāŋ içine ġatılırdı. (1/50) “bardağın içine”

konāŋ orda he. (2/2) “konağın orda”

bunnāŋ yanda ġaldım. (2/20)

çolāŋ‿ormanda beş altı dölüm yerim va. (3/29) “çolak’ın ormanda”

osman aldı ġaşdı **omarlāŋ** ġızını. (3/60) “ömerlerin kızını”

çocūŋ donunu unudūmuşun orda. (3/87) “çocuğun donunu”

bunnāŋ ekmeğ‿evi. (3/111) “bunların ekmek evi”

a͡a hindi serap **abāŋ** çocūna yirmi gün soŋra yirmi kırĶ‿eTdik. (6/103) “serap ablanın çocuğuna”

deyzēŋ‿ettiği gibi a͡a. (8/2) “teyzenin ettiği gibi işte”

anamgillēŋ ġıyında dokuydum ben de. (11/44) “annemgillerin yanında”

a͡a **émine** eŋgēŋ oğlu o. (15/14) “emine yengenin oğlu”

eşşēŋ ġuyruğuna yapışıp da. (17/30) “eşeğin kuyruğuna”

abēŋ sazını değerlendir sen çal gāyri demiş. (39/136) “ağabeyinin sazını”

başîŋ örtüsünnen evce evce öŋümüzde davıl sırıynan gezerdik. (39/30) “başının örtüsüyle”

4.2.1.1.1.6.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

uğlan evine (1/32)

sakal tıraşı (2/62)

ġız evine (1/33)

ġurban paramı (3/48)

bazar ekmē (1/37)

miyden ataşı (3/56)

bulgur‿aşı (1/37)

tavıġ‿eti (1/38)

yörük köyü (2/4)

ġarı ġıymedi (2/32)

köylü düünü (6/37)

arab‿oyunu (6/46)

harman işini (6/67)

kına gecesi (10/4)

harman yerine (10/31)

bulgur kapaması (11/38)

sadış zinisi (13/14)

üzüm parası (15/70)

köy odası (16/47)

ġaşık sapı (17/11)

düğün seysenası (23/3)

davşan yağı (23/185)

sandıĶ‿eşyasını (29/80)

buğaz altını (3/97)

anġara yarımı (3/100)

alın teri (3/107)

arpa orāna (4/3)

eşşeg‿oyunu (6/46)

el öpüsü (6/55)

uğur parası (6/79)

ġabaĶ datlısına (10/22)

bardak sayıbı (11/16)

nalbant parasını (12/89)

yaran zinisi (13/14)

yeleēn karpuzu (16/18)

davulcu parası (16/53)

gaz yağı (17/23)

arap saçlıkları (23/23)

takmak kilimi (29/47)

ceyran parası (31/112)

4.2.1.1.1.6.3. Zincirleme İsim Tamlaması

ġırdaylāŋ‿eviniŋ‿öŋünden (3/4)

hepsiniŋ birériniŋ başında (3/107)

hacınıŋ ġızlarınıŋ üçü (3/134)

çocūŋ yasdīnıŋ altına (6/111)

bizim eviŋ oldū yeriŋ altında (9/16)

babasınıŋ kapısınıŋ āzında (11/17)

gagacīmıŋ miydan ataşı (3/58)

oğlumuŋ biriniŋ dizi (3/122)

emin dayılarıŋ eviniŋ altında (6/44)

benim kapınıŋ āzında (7/12)

benim büyük oğlanıŋkında (11/4)

benim aklımıŋ‿erdiği zamanda (12/16)

benim düğün etdîm zamanlarda (12/57)

köyüŋ esas ġurulduğunu (16/1)

garibanıŋ on iki ölçek būdayını (16/22)

bunnaŋ halasınıŋ oğlu (19/41)

dünyanıŋ büber parasını (15/68)

köyüŋ içindeki dediye (16/13)

unnarıŋ olduğu yerlere (16/14)

buranıŋ hacı molla amaT‿alı'nıŋ ġızı (21/1)

anamıŋ dayısınıŋ torunu (21/37)

benim düeniŋ suanı (21/120)

benim ayāmıŋ çıkıklıını (21/111)

altı ġardaşıŋ bicez sıyırmasını (23/13)

4.2.1.1.1.6.4. Zamirlerde Tamlama

Zamirlerle yapılan tamlamalarda birinci teklik ve çokluk kişiler ilgi eki alırken ilerleyici benzeşme sonucu +im şeklinde eklenir.

benim bağırlarımda (2/62)

benim çocuĶlūmda (2/3)

benim kafam (2/46)

bizim‿ōlan (2/52)

bunuŋ göynēnle (3/72)

onuŋ‿öŋüne (3/14)

seniŋ ayaklarıŋ (3/79)

siziŋ dede dalı (13/53)

unnarıŋ olduğu yerlere (16/14)

İsim tamlamarı cümle içinde yer değiştirebilir, devrik olarak kullanılabilir:

aha ga **daŋına** giTTi **mūtarıŋ**. (3/16)

hindi **yüzüne** örtüveriyolā gāli **gelinneriŋ**. (30/19)

ikisi ġolumdan duTdu **adamlarıŋ**. (30/12)

kafa saat gibi çalışıyo daa **adamıŋ**. (33/11)

öŋünde deveniŋ bi eşşeK‿oluyodu. (1/11)

4.2.1.1.2. Fiil Çekimi

4.2.1.1.2.1. Kişi Ekleri

Eşme ağzında kişi ekleri, standart yazı dilimizdeki gibi, zamir, iyelik ve emir kökenli olmak üzere üç şekillidir.

4.2.1.1.2.1.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri

Zamir kökenli kişi eklerinin; şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik kipi çekimlerinde kullanıldığı görülmektedir.

1.Teklik Kişi: -In / -Un / -Im / -Um / -n / -m
2. Teklik Kişi: -sIŋ /-sUŋ / -sIn / -sUn / -ŋ / -m
3. Teklik Kişi: Ø
1. Çokluk Kişi: -Iz / -Uz / -z
2. Çokluk Kişi: -sIŋIz / -sUŋUz / -ŋIz / -ŋUz
3. Çokluk Kişi: -lAr / -lĀ / -lA

1. Teklik Kişi

bi şîcik **çekmedim** ben. bi **geldim**, bi **öldüm**, bi **ġaldım** aha bu. (4/1)

ben o öküzüŋ böyle düeniŋ üsdünde **ġoşardım**. (6/69)

yörüyemiyin ümmüm kekselîp gidiP **yıkılıyın**. (3/46)

ben de **diyon**, ben onu **almıycan** diyon. ben **diyon**, ille bunu **alcan diyon**. (2/30)

valla ni **decen** hiş **bilemiyon** yavrım. (1/2)

ben acaba na zaman **ġaçarın** na zaman **giderin** diye **düşünüyon**. (2/47)

yıl olarak tam **kestiremicen** elli dokuz mesela. (2/9)

anam **vemeycen** dedi. (6/53)

çekdîmi bi allah bili, bi de ben **bilirin** dedim (3/21)

bi ben **olmuşun** böyük, benim güccūm bi daa vardı ġız (37/45)

2. Teklik Kişi

ekini anlatırın bak ni güzel yerden **girdiŋ**. (2/61)

bıçak mı **buluyoŋ**, darak mı **buluyoŋ**, oğluŋ olcak, ġızıŋ olcak diyolardı. (1/27)

beliki **bakmaycaŋ**, seniŋ ġarı bakmaycak da dedim huzurevine gitcen. (3/34)

ii nasıl **etceŋ** dedi. (3/45)

zinide ekmeKden zini **ediyıŋ**, üstünü **örtüyüŋ** tepeŋe **alıyıŋ** (3/129)

gel bakām, sen **nişlediŋ** eveli ip **boyadıŋ** mī? (4/13)

niye **götüdüŋ** diye osman dayıŋı döydü. (4/26)

üş gün soŋra dağdan kil **getiriydiŋ**. (5/13)

asgerlikde ni görüp de ni **aŋlatcaŋ**? (12/27)

nöbeti varsa nöbetiŋe **gidersiŋ**, nöbeTden **gelisiŋ**, **yatarsıŋ**. başġa **nişlersiŋ** asgerde. (12/28)

3. Teklik Kişi

çaydan vile geçerke **düşēŗ** dedi. (3/62)

bek **ġonuşu dökdürü** lafı. (3/107)

ıla istanbullu bi teymen vardı bi **görüyo**. (2/50)

genşlē **keyiniyo kuşanıyo**. (22/23)

1. Çokluk Kişi

harman yerine **çıkarız**. (1/59)

ille diyo onu **verecez** saa diyo diyzem. (2/30)

tüfek at tüfek **çıkartdırıyoz**. (2/48)

bizim şi öldü mahkeme. ee ne **yapacaz**? (2/70)

buğaz altını yerine tarla **alcaz** dediler. (3/98)

kırkında işTe ağzını **açıyız** diye hayır eder. (6/92)

eleKden **geçiriz** bidea **seriyoz** (10/45)

2. Çokluk Kişi

tütün **ediyoŋuz** mu? (30/46)

ismini duysaŋız belki **bilisiŋiz** de. (38/97)

ben de erken **gelceŋiz** o zaman dedim. (37/105)

nası dü͡ün **ediyuŋuz**, köyde gelenēŋiz ni o da böyle sordu (11/74)

geş **ġalmışıŋız** dedim. (4/18)

3. Çokluk Kişi

he onnar başġa yerlerde **alıyolā satıyolā** yalım. (15/71)

damı üş kere dolaşīyı **dutuylar** o ipi **kesiyler**. (5/22)

bayramlarda urgan **oynarlar**. urganı böyle **gererler**. (16/27)

ordan da **alceklē**. (44/59)

bende para **atcaklar** diye halamıŋ ġıyına durudum. (6/96)

orta asya'dan eşmeli'ye **göşmüşler**. (12/5)

4.2.1.1.2.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri

İyelik kökenli şahıs ekleri, görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde karşımıza çıkmaktadır.

1. Teklik Kişi: -m
2. Teklik Kişi: -ŋ / -n
3. Teklik Kişi: Ø
1. Çokluk Kişi: -k
2. Çokluk Kişi: -ŋIz / -ŋUz / -nIz / -nUz
3. Çokluk Kişi: -lAr / -lĀ / -lA

1.Teklik Kişi

beş sene **okudum**. beş sene de gene de hepsini **örgendim**. (4/27)

ben bile fes **keydim**. (13/37)

yok **desem** şöyle harici şöfördük biz üç arkadaşdık. (35/42)

2. Teklik Kişi

arzanim ni ġada to͡um **ġatdıŋ** ya dedi. (21/77)

sen nerde **okuduŋ**? (26/69)

tarna **baksaŋ** ya kaş çeşiTden oluyu. (19/28)

3. Teklik Kişi

hoca namazı **ġıldı geldi**. (40/2)

gözüm **göse** arkam **ağrımasa** ta͡a dokucan. (4/6)

1. Çokluk Kişi

üçüne dü͡ün **etdik**. üçü **ġaçırdı**. (3/25)

sevdim ġocamı. o da beni **sevdi**. **ayrılmadık**. (3/55)

bunnardan **alsak** kaş parıya verisiŋiz ya? (4/20)

2. Çokluk Kişi

tütüncülü͡ü siz **aldıŋız** bizden. (22/87)

ismini **duysaŋız** belki bilisiŋiz de. (38/97)

3. Çokluk Kişi

gene tenike **aldılar geldiler** de zayıt örtüvüdü. (3/110)

çıksālā biyo iyi dēmi çıkılmadı da. (31/156)

4.2.1.1.2.1.3. Emir Kipinde Kullanılan Kişi Ekleri

1. Teklik Kişi: -(y)An / -AyIn / IyIm
2. Teklik Kişi: Ø
3. Teklik Kişi: -sIn /- sIŋ
1. Çokluk Kişi: -(y)Am / -(y)AlIm
2. Çokluk Kişi: -Iŋ
3. Çokluk Kişi: -sIŋlAr /-sIŋlĀ

1. Teklik Kişi

ben ora ġaç **giden** de **bakan gelen** diye giTdim vadım. (4/10)

elimden çeker alıdı ula bi de ben **yalıyin** derdi. (12/72)

annadivisem ni **anladayin** başġa. (23/170)

altıŋıza **veren** oğlum. (24/2)

2. Teklik Kişi

ōlum dedi şu bārıŋı **aç** bakim dedi. (2/68)

sen dediler bu caddeye **düş**. dōru yukarı **çık** alaya. (2/98)

ana bize saa͡n **ve** diyeni vedim. ana bize dığan **ve** diyeni vedim. (3/153)

gir diyin hala **gir**! dedi. (4/13)

3. Teklik Kişi

bu atatürk'üŋ türküsünü söylēcek **çıksıŋ** mı, **çıkmasıŋ** mı? (3/123)

oğlanıŋ arkadaşları **gelsiŋ** gündüz gelini **alsıŋ gitsiŋ**. (3/142)

to͡um saçıvı da arzanim **sürsüŋ** bereŋ‿ağrı demiş. (21/62)

benim de bir liram gelmişse param varsa allah beni daş **etsiŋ**. (28/48)

1. Çokluk Kişi

ben de aba dedim, **halallaşām** mı, dedim. (3/12)

gel **bakām**, sen nişlediŋ eveli ip boyadıŋ mī?

nerden **bulām** hindi iki buçuk leriyi de buŋa **verēm** diye. (12/88)

2. Çokluk Kişi

gelini **dutuŋ** dedi palloş āmat. (3/61)

siz **gömeŋ** ġuzum. (3/156)

bir ay soŋra bi diye **geliŋ** dedi. (6/27)

bu hoca da sakın diyi enem menem **ġomaŋ** çocūŋ yasdīnıŋ‿altına diyi. (6/111)

3. Çokluk Kişi

olsuŋ da elleme **ġırsıŋlar**. (3/145)

hastalığı allah o ġadar ta͡a vesiŋ de dedi bizi **görmesiŋler** dedi. (21/159)

bunlara söyle **yapmasıŋlar** bunu yoksa vurcan. (22/112)

4.2.1.1.2.2. Fiilde Zaman

4.2.1.1.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman

Eşme Ağzında görülen geçmiş zaman eki iyelik kaynaklı kişi ekleri ile çekimlenmektedir. Çekimlenirken birkaç ses değişikliği dışında standart yazı dili ile benzerdir. Birinci çokluk kişi çekimlerinde "k" ünsüzü kullanılmaktadır. İkinci teklik ve çokluk kişilerde ise "ŋ" ünsüzü kullanıldığı görülür. Üçüncü çokluk kişi çekiminde ekin sonundaki "r" ünsüzünün düşmesi sonucu –dIlA/ -dIlĀ şekilleri de ortaya çıkabilir. Ek, çekimlenirken ünlü uyumuna girer. Ancak ünsüz uyumuna girmez ve "t" ünsüzü ile biten kelimelere de d'li şekilde eklenir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -dIm
2. Teklik Kişi: -dIŋ
3. Teklik Kişi: -dI
1. Çokluk Kişi: -dIK
2. Çokluk Kişi: -dIŋIz
3. Çokluk Kişi: -dIlAr / -dIlA/ -dIlĀ

1. Teklik Kişi

a‿ã **okumadım**. ġoyun **gütdüm** ben. (1/2)

atmış beşiŋ on birinci ayında **evlendim** ben. (2/28)

ben de dü‿ün **oldum** abamıŋ‿öŋüne **geşdim** de. (3/10)

aş da **ġaldım**, susuz da **ġaldım**. hepsinden laf da **duydum**, dayak da **yidim**. **gitmedim**. (3/52)

evimde bi şi **ġomadım**. **da‿ıTdım** ġızaŋa. (3/150)

bi şîcik **çekmedim** ben. bi **geldim**, bi **öldüm**, bi **ġaldım** aha bu. (4/1)

beş sene **okudum**. beş sene de gene de hepsini **örgendim**. (4/27)

hemen ga etem de hura ayşegiliŋ ora oŋa **bağırdım** (6/21)

eşe ebeŋden korkuma **ġaşdım**. (7/9)

ben bile fes **keydim**. (13/37)

çul, kilim, namazla, torba onnarı hep **dokudum**. (13/45)

hep esKi zamanda ġaranlıklāda **böyütdüm** beşini de ben bunnāŋ. (17/22)

ben hatta ġadiriye **çekişdim**. (21/50)

ġocadım ga geşdi ga nilē geldi geşdi kafadan. (32/103)

ben de bakmıyo diye eşmeleri **göçdüm giTdim**. (31/96)

2. Teklik Kişi

bö‿ön **öldüŋ** ga. (1/35)

ekini anlatırın bak ni güzel yerden **girdiŋ**. (2/61)

sen niye **çıkmadıŋ** dedim. (3/78)

sen **nişlediŋ** eveli ip **boyadıŋ** mī? (4/13)

zatan yedi yaşına **gitdiŋ** mi okula gidilidi. (12/66)

ıscā baylı **oturduŋ** açcık kölgüye ge. (15/73)

sen hindi nerden **çıktıŋ** bu yola? (21/34)

böyle şeyi vardı da bene niye **ünnediŋ** dedim. (21/50)

hindi niye **aldıŋ geldiŋ**. geş **ġaldıŋ** diyo ga. (21/73)

arzanim ni ġada to‿um **ġatdıŋ** ya dedi. (21/77)

sen nerde **okuduŋ**? (26/69)

ben de kaç ya sen **ölşdüŋ** mü, dedim. (28/158)

neden **batırdıŋ** ya? (33/148)

3. Teklik Kişi

geldi ayāmıŋ‿üslerine bi **dikeldi**. (/38)

bizim‿ōlan bi **başladı** ba‿a bi **girdi** bu şurdan. (2/53)

mūtar da **güldü** bıyık **ġaçırdı** hõle. (3/13)

adam esgere **gitdi**. (3/20)

beni genş **sandı** ġarı. (3/42)

aha ga alaşeir’e **götüdü** (3/49)

niye götüdüŋ diye osman dayıŋı **döydü**. (4/26)

aldı geldi fatmānim namazlā **yazdı**. (4/19)

o çaldı nışanıŋ düünüŋ şeyini o **çaldı**. (6/99)

o gun bizim hoca **çekişdi**. (12/42)

gelmiş ga da **bişdi** ağam onu turpanna. (21/82)

onuŋ ġarşısına dükġan **aşdı** o. (28/44)

soŋra bu izmir karşıyaka’ya **göşdü**. (28/104)

o da niye ġaşmıyoŋ diye beni üş kere bıçak **sokdu**. (31/57)

hoca namazı **ġıldı geldi**. (40/2)

o bõrek hasdalīna **dutuldu öldü**. (37/46)

1. Çokluk Kişi

bi gün atışa **giTTik** tabi. (2/ 36)

şimdi şüyle iştima yerine **çıkdık**. (2/47)

ordan geldikden sōra da bi almanyı’ya **gitdik**. (2/59)

niyse biz **başladık** parkî **soyunduk**. (2/68)

altı yedi, on üş tarla **aldık** çalışmıyla on üş tarla **aldık**. (3/23)

üçüne düün **etdik**. üçü **ġaçırdı**. (3/25)

sevdim ġocamı. o da beni **sevdi**. **ayrılmadık**. (3/55)

çekişividik o‿ġun biribirimizi **yidik**. (3/80)

erenler’i **üleşdik ġuymadık**. (3/105)

biz namazla **dokuduk**. kilim **dokuduk**. (4/3)

yaz geldi arpa orāna **giTdik**. buydüy orāna **giTdik**. (4/3)

dört çadır **ġonduk** biz bura derdi oğlum. (12/6)

ocaĶda **yaĶdık**. ocaĶda **bişirdik**. ocaĶda **daşırdık**. (17/5)

allāŋ yüz elli ġuruşuna tütün **saTdık** biz. (17/39)

allah verince hepsini **everdik barkardık**. (23/109)

2. Çokluk Kişi

a͡a benim ödümü bārımı **kopardıŋız** dedim. (4/19)

birer çay ġayfa içēm **içmediŋiz** ya. (17/87)

tütüncülü͡ü siz **aldıŋız** bizden. (22/87)

gerçekden siz birinci **olduŋuz** hindi köy olarak. (22/91)

ii͡sen hani o arabeynen mi **geldiŋiz**? (30/1)

bu ma͡allede a͡a ordan **ağdıŋız** mı? (31/33)

ġızlar bilgi olanını **aldıŋız** heralde ġızım çoĶ‿almaŋ bilgiyi bak. (37/183)

şey yapdılādı üş tane kişiniŋ nası **tanışdıŋız** nası **evlendiŋiz**? (43/31)

3. Çokluk Kişi

geçiyi zatan **yasakladılar**. (2/17)

geçi zaten bizim çocuĶlūmuzda **bitirdiler**. (2/19)

tabi sıra **yatırdılar**. (2/36)

ba͡a ne tüfek **verdiler** ne tesisat. (2/40)

bi de bu͡ãzımı **sardılar** şeyle. (2/66)

üçü **bölüşdüler** o pariyi, beni iki gün, üş gün soŋra bi diya **çā͡ırdılar** bunnar. (2/74)

sabāli saat sekiz buçuĶ dokuzda **mindirdiler** beni bunnar yanlarına. (2/85)

döydüler, **söydüler**, ben de vacan dedim. (3/6)

otuz beş kırĶ zini **ġaldırdılar** çamra͡'ā deli hocama. (3/10)

ayām üzeŋgiye yerişmedi. **kasTılar**. (3/61)

gene tenike **aldılar geldiler** de zayıt örtüvüdü. (3/110)

okumuşlara beşer cahil **vediler**. (4/30)

höyle ġocadon **keydiler** şi **etdiler**. bi eşşeK **getirdiler**. (6/48)

dü̆ünü edince el yüdürmē gidēkene **kiydiler** benim görümcegil bilene. (11/8)

kelle höyle daş **ġodulā**. (21/53)

ordan bureya ġadan seyman **seKdilē geldilē**. (29/22)

benim evimi **kösdülē**. (31/101)

4.2.1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu

gene de **ġaşmadım**. (3/6)

namazımı file **ġılmadım**. (3/47)

sen niye **çıkmadıŋ** dedim. (3/78)

bunnar **baĶmadı** ayırıvıdı. (3/19)

on dört yaşlarında mı on beş mi nikah bile **düşmedi**. (17/8)

erenler'i üleşdik **ġuymadık**. (3/105)

ge gidiŋ erenler'e de bunu **ġuymaŋ** dedi. (3/104)

içerdeki neniydi. bi şî **vemediler**. (3/64)

4.2.1.1.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Eşme Ağzında öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde yazı dilinde olduğu gibi –mIş eki kullanılır.

Bu ek hem şekil hem de zaman ifade eder. Şekil olarak bildirme, zaman olarak ise, öğrenilen geçmiş zamanı karşılama görevinde kullanılır (Ergin, 2013, s. 300).

Bu söz konusu zaman eki, içinde bulunulan zaman diliminden daha önce gerçekleşmiş olan bir fiilin, anlatan kişi tarafından görülmediği, başkasından öğrenildiği veya kendisinin işleyip sonradan farkına varıldığını bildiren bir zaman şeklidir (Korkmaz, 2022, s. 540).

Bölge ağzında bu ek, standart yazı dilinde olduğu gibi zamir kökenli kişi ekleri ile çekimlenmektedir. Birinci teklik kişi çekiminde "n" ünsüzü kullanılması

karakteristik olup, ikinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde "ŋ" ünsüzü kullanılması dikkat çekicidir. Üçüncü çokluk kişi çekimlerinde, çokluk ekindeki "r" sesinin düşmesi sonucu ünlü uzunluğu meydana geldiği örnekler de görülmektedir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -mIşIn
2. Teklik Kişi: -mIşIŋ
3. Teklik Kişi: -mIş
1. Çokluk Kişi: -mIşIz
2. Çokluk Kişi: -mIşIŋIz
3. Çokluk Kişi: -mIşlAr / -mIşlĀ

1. Teklik Kişi

yığıldım seher'im bî ni diyiler bak, **demişin**. (6/19)

ben de **dutmuşun**. (21/99)

hindi bilemedim. gelin öğdükleri vādı. **unutmuşun** a͡a bak. (32/105)

ġızgın şişe bi **vumuşun** bacāndan. (32/158)

asgerden gelince iki çocu͡u olmuş, bi ben **olmuşun** böyük(37/45)

ağlamışın yarı yolda ġarşıladılar bizim köylüler davılcıyı. (37/117)

2. Teklik Kişi

sen yazzānede orda yazıcıymışıŋ çok adam **döymüşüŋ** ifade alıka. (28/84)

çok şükür bak ne mutlu sen tahsiliŋi **yapmışıŋ**. (34/58)

3. Teklik Kişi

oncazım da bek şaşġın **olmuş**. (3/143)

bene durdu deyzem bi ġoyun **vemiş**. (5/23)

gā gülşen abam **gelmiş** (6/5)

adam bura höyle **diŋelmiş** de bu çevriyi bi **gösTermiş** ondaŋ keri bura vatan **dutmuş**. (7/19)

eşe ebeŋ bi yere anası **saḲlanmış**. (7/27)

ordan yüz‿aşşā **geşmiş gitmiş**. (9/18)

cafaroğlu buraya **ġonmuş**, molla ötākıya **ġonmuş**. (12/12)

ıla adamıŋ bosdanına **girmiş**. (14/31)

bosdan **yolmuş**. **doldurmuş** keseleri. (14/31)

ġarı burda ağır **hasdalanmış ölmüş** ġarı. (16/79)

oncaz da ormana **ġaşmış**. (21/134)

ābisi şey **saŋmış** beni. hakkat erkek **sanmış**. (23/70)

o da bi **kiymiş** emme. şapka gözlük **dakmış**. (23/84)

bu gene malıŋ başında **örgenmiş**. (38/105)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

geş **ġalmışıŋız** dedim. (4/18)

iyi **seşmişiŋiz**. (44/82)

3. Çokluk Kişi

vadım‿ıdı ümmü'm bulambaş **bişirmişler** de. (3/88)

ordan onnarı **ġomuşlar** ötüüzde birini **öldürmüşler** camide birini **öldürmüşler**. (7/28)

köyüŋ ortı yerinde orda ġaraġol **yapmışlā**. (9/15)

tavınā, ekmēŋ arasına bezdirme **dizmişlē**. (11/65)

orta asya'dan eşmeli'ye **göşmüşler**. (12/5)

geliniŋ başını **düzmüşlē** (21/144)

tāsin'iŋ‿arkasına **gitmişlē**. (21/131)

soŋıra narlı'ya **çevirmişler**. (22/3)

orda **aŋlaşmışlā** şifre **ġurmuşlā** (22/114)

onnar esgi zaman işde bi şiler **ġomuşlar**. (33/87)

hanı yazmalar **örtmüşler** saraylı gibi lokum gibi. **kapmışlar gelmişler**. (33/88)

4.2.1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Olumsuzu

beni **okutmamışīŋ,** dērdim anama da. (31/25)

iki ġardaşı orda **geçindirememiş**. (7/23)

gene **düşmemiş**. (15/84)

onu da iyi **yapmamış** tekrar amalēt oldum. (16/73)

ona bile **gitmemiş** gayı. (21/102)

a͡a **girmemiş** o. çok çille çekmiş ġaynana canım. (23/160)

beni hiş **ġatmamışlā** (29/150)

4.2.1.1.2.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Soru Şekli

süllü dedeŋ bile dedemden **böyük mümüş**? (39/6)

4.2.1.1.2.2.3. Şimdiki Zaman

Uşak ağzı ile ilgili bugüne kadar yapılmış en kapsamlı çalışma Gülsevin'in hazırlamış olduğu *Uşak İli Ağızları* adlı çalışmasıdır. Gülsevin, bu çalışmasında ilçe ağzında kullanılan şimdiki zaman biçimlerini esas alarak Uşak ağzını bölgelere ayırmada bir ölçüt olarak kullanmıştır. Buna göre şimdiki zaman ekinin çekimindeki farklılıklara dayanarak bölgeyi üç ana ağız bölgesine ayırmıştır. I. Bölge –(I)yo Ağzı, II. Bölge –(I)yI Ağzı, III. Bölge –(I)yA Ağzı. I. Bölge'de görülen –(I)yo biçimli şimdiki zaman eki Uşak ağızlarında en yaygın kullanılan ektir. II. Bölge'de kullanılan –(I)yI şimdiki zaman eki sadece Eşme ilçesine bağlı bazı köylerde görülür. III. Bölge olarak ayrılan ağız bölgesi oldukça dardır. Bu bölgede kullanılan –(I)yA şimdiki zaman eki sadece Denizli sınırına yakın Buğdaylı ve Bekiköy köylerinde tespit edilmiştir. Gülsevin, bu bölgeleri ayırmada Karahan'ın yapmış olduğu sınıflandırmayı esas almıştır (Gülsevin, 2020, s. 177).

Eşme ağzı şimdiki zaman çekimi kullanımları bakımından oldukça çeşitlilik göstermektedir. –(I)yo biçimli, –(I)yI biçimli ve –(I)yA biçimli şimdiki zaman eklerinin yanı sıra daha önce Uşak ili ağızları ile ilgili çalışmalarda belirtilmemiş olan yat-, dur-, var-, gel-, git-, gibi yardımcı fiilerle oluşturulan şimdiki zaman çekimleri de tespit edilmiştir.

Uşak Eşme ağzında tespit edilen şimdiki zaman yapıları şunlardır:

4.2.1.1.2.2.3.1. -(I)yo Biçimli Şimdiki Zaman

Standart Türkçedeki –yor ekinin sonundaki "r" sesinin düşmesiyle oluşmuş bu şimdiki zaman şekli, bölge ağzında yaygın olarak kullanılmaktadır. Sondaki "r" ünsüzü yaygın olarak kaybolmuştur. Ünlüsü geniş ve yuvarlaktır. Birinci teklik kişi çekimi genellikle n'li olarak karşımıza çıkar, fakat m'li örneklere de rastlanır. İkinci teklik ve çokluk kişilerde ŋ'li kullanım söz konusudur. Şimdiki zamanda üçüncü çokluk kişi çekimlerinde gerileyici benzeşme ile /ll/ </rl/ değişmesi görülebilir.

Çekimi:

1.Teklik Kişi: -(I)yon /- (I)yom /- (I)yorum
2.Teklik Kişi: -(I)yoŋ/ -(I)yosuŋ
3.Teklik Kişi: -(I)yo
1.Çokluk Kişi: -(I)yoz
2.Çokluk Kişi: -(I)yoŋuz/ -(I)yonuz
3.Çokluk Kişi: -(I)yola(r)

1. Teklik Kişi

nası aŋlatcaz ben hindi **bilmiyon** ku. (1/1)

ben acaba na zaman ġaçarın na zaman giderin diye **düşünüyon**. (2/47)

ben gali altında **duruyon** unnar yabanda duruyo da. (15/45)

gine de dayantılīmışın **yaşîyon** gene. (17/75)

bēziyoŋuz mu diye **bakıyon** da. (19/33)

düünümü **hatırlıyon** (24/16)

duramıyom ben şe͡irde artık ya köyü daha çok **seviyon**. (27/71)

ordan geldi ben de dağ işini **gidiyon** gāri. (31/77)

bureye geldim mi **içerliyon** ġuzum. (31/105)

aşşā tarlada bö͡ülce **yoluyon**. (31/147)

gariplik güççükden yetimlik çekdim. ta͡a **çekiyon** ta͡a **çekiyon** ġuzum. (31/186)

gitsem mi gitmesem mi **şaşıyon** ġuzum **dayanamıyon** (31/188)

aldığım ma͡aşa hiç **harcamıyon** gitcek yer yok ga. (34/51)

bu dağdan mı aldı ordan mı aldı **bilmiyom**. (35/78)

ben emme doğrusunu **söylüyon**. (36/7)

o da demiş ben bura demiş cami **yapıyon** demiş. (39/13)

karāmetli'yle karacāmetli'yi **ġarışdırıyon** ben. (39/64)

akĭrabamızmış ya bene başıŋızı arıtma͡an diye **ediyon** ġuzum. (31/59)

beş yüz lere ev kirası **veriyon**. (31/111)

2. Teklik Kişi

bıçak mı **buluyoŋ**, darak mı **buluyoŋ**, oğluŋ olcak, ġızıŋ olcak diyolardı. (1/27)

bö͡ön **ġayırıyoŋ**, **ağlıyoŋ**, **sızılıyoŋ**. yarın da **duruyoŋ** da, bir gün bi ekmek dā͡ıdı̣rlardı. (1/36)

hani biyocuka doğdūŋ zaman **sayıyoŋ**. (1/50)

ama oranıŋ da çamırı ne biçim **biliyoŋ** mu amcam. (2/45)

eŋ aşşa elli biŋ lere **veriyoŋ**. (12/94)

oŋa çok **benziyoŋ** zatı. (13/13)

bi de böyle **eğiliyoŋ** ya **eğiliyoŋ** üsdünden **hopluyoŋ**. (16/32)

yayan‿ısa yayan **gidiyoŋ**. (17/29)

ona da ya şeker **basıyoŋ** ya duz **basıyoŋ**. (21/33)

gelinnik ġızları **ġaldırıyoŋ** orda. (23/80)

bi şeylernen **ōraşıyoŋ**. (27/72)

kövüŋ bu yakasından ötü yakaya el yıkamıya **gidiyoŋ** kövü doleşip **geliyoŋ** gāli. (29/28)

ya darak **saklıyoŋ**, ya bıçak **saklıyoŋ**, ya ayna **saklıyoŋ** (29/29)

moturuŋ vāsa **ekiyoŋ**, moturuŋ yoksa **ekmiyoŋ** (29/64)

sümbül diyi ya **varıyoŋ** gene de. (30/45)

emekli parası vā açcık. a͡a onna idare **oluyoŋ**. (32/44)

burda o gelin ġızıŋ eşyası oluyo onu **sarıyoŋ** deveye **gezdiriyoŋ** şi **ediyoŋ indiriyoŋ** (36/42)

allah'a **yalvarıyoŋ** yāmır **diyoŋ** amma olmuyo. (38/34)

ġuru ya duzla **ġarışdırıyoŋ** onu üsdüne **ekiyoŋ** (38/45)

3.Teklik Kişi

hindi zini **olmuyo** ga. (1/29)

herkes iştimāda güzel **yürüyō**. (2/40**)**

ıla istanbullu bi teymen vardı bi **görüyo**. (2/50)

bizim aklımız **ermiyo**. (9/17)

işde niyse genşlē **toplanıyō**. ġız evine **geliyō**. ordan gelini **alıyo**. (11/11)

derede orda bıçak, darak **saklanıyō**. (11/12)

hindi adam biŋ hāniyse biŋ hāniye öte beri **dağıdıyo**. (12/40)

tarnaşı **bişiriyo** anam ıramatlık ġatardı. (12/68)

varıyon bakkala bi şi **vēmiyo** bunna **diyo**. (12/96)

üyle fazla hırlı berli şi mi **oluyo**? (15/17)

hani **geşmiyo** ya a͡a ora eŋse kökü kafamıŋ‿ardı **arıyo** valla. (15/91)

aslı **oluyo olmuyo** öyle oluyo yani. (20/26)

onda ben başı sıkılan **ünnüyo** yavrım. öyle başı sıkılmıyan **ünnemiyo** beni. (21/44)

kelliyi vura vura vura kelle **dökülüyo** hani tene **dökülüyo**. (21/54)

genşlē **keyiniyo kuşanıyo**. (22/23)

bi tencere **furuyo** üş daş **ġoyuyo** üsdüne üç daş **ġoyuyo**. (24/50)

ni yapceŋ ġuzum dal başını idare **ediyo**. (31/43)

mesela git başġa ülkelere cenazede kimisi **yakıyo** kimisi de **gömüyo**. (38/74)

ordan aha su parası, ceyran parası derken altı yedi yüze **varıyo**. (31/112)

onuŋ üsdüne de allah **yetiriyo bitiriyo**. (31/113)

1. Çokluk Kişi

valla yavrım aynı öleni **defnediyoz**. (10/25)

ġaynatıyoz ertesi gün **diŋlendiriyoz**. (10/42)

aha aycık eyşi hamırı **üretiyoz**. (10/42)

üç afta **bekletiyoz** ondaŋ keri **seriyoz**.(10/44)

zini ġapadıyız **yiyyoz**.(10/47)

cayil oldūmuza ileriyi geriyi **bilmiyoz** ku. (15/8)

aha bunuŋ ġızına **bakıyoz** gāri. (19/33)

hindi bi tek günde **yapıyoz** gāri fark etmiyi. (20/6)

öylen yemek **yidiriyoz**. (20/11)

anam‿ırāmatlıĶ ga o zuman esgi köyde **duruyoz** ya. (21/71)

bilmiyoz onnarıŋ derdine de **soramıyoz** da. (31/38)

gidiyoz ga darı dökdüm kitdim dökdüm kitdim. (32/35)

ġırab **diyoz** bizde kırmızı yok. (33/33)

gāri öyle **savlaşdırıyoz** gāri öyle. (36/84)

aydınlı ismini ordan almış. bunu **biliyoz** yani. (38/4)

ya ademde ġalan ya sizde ġalan tarlanıŋ birisinde çifT **sürüyoz** biz. (44/21)

2. Çokluk Kişi

h‿ee bi de orlara mı **geziyoŋuz** gali? (15/32)

siz kimiŋ adına **yapıyoŋuz** bunu? (16/56)

seyreK‿**atıyoŋuz**. (22/90)

hu bilgiden para mı **ġazanıyoŋuz** siz? (30/1)

siz bunuŋ içinde **üşümüyoŋuz** mu, derlēdi. (36/93)

yani siz şimdi köyüŋ kuruluşunu mu araşdırma **yapıyoŋuz**? (40/5)

tütün **ediyoŋuz** mu? (30/46)

siz akşamıŋ oldūnu **bilmiyoŋuz** mu diye. (27/48)

3. Çokluk Kişi

tabi baa **diyolar** şindi rametliġ‿oldu ya ziynep**.** (2/29)

maāllî gezmē gidēm diyo bura **geliyorlā**. (9/2)

olma mı ġız hindi bile **ġaçıyolā** yavrım. (10/9)

aynı berberden **geliyollā**. (10/16)

aa tütün **işliyolar**, kekik **yapıyolar** (12/63)

hindi de arabıya **miniyolar**. (13/5)

o böyn̄ince işTe yörn̄mē durdu mu düşmesiŋ diye ayaklarını **bağlıyolā**. (13/30)

tomas mı **dōruyolar**. büver mi **dōruyolar** ni **dōruyolar**. (15/16)

hindi gāli bi şi **sermiyolā** evi **döşüyolā** öŋden **döşüyolā**. (15/27)

bilmiyon hindi **yaPdırıyolar** mı hiş bilmiyon gáli. (15/52)

tütün **ġıramıyolar**. (15/66)

he onnar başġa yerlerde **alıyolā satıyolā** yalım. (15/71)

yirmi beş yıl olan binayı nası çürük **çıkarıyolā**. (20/102)

hindi gāri yeŋiler ġaldı da bi de esgileri mi **ariyyolar**. (24/60)

papaz‿ali'niŋ hacı'yla hurda **döyüşüyollā** öküz güdēke. /21/107)

öldn̄ gün üş gün soŋra helva ekmek **daıdıyolā.** (26/21)

burda etmiyo şimdi beyaz gelinlik **geyiyolar**. (27/8)

salatalıḴ‿**ediyolā** hindi buydey **ekiyolā**. (30/25)

yeşil **ġaldırıyolā**. arpa **ġaldırıyolā** ġarışık hepsini **ediyolā**. (30/26)

4.2.1.1.2.2.3.1.1. -(I)yo Biçimli Şimdiki Zamanın Olumsuzu

nası kakdım **bilmiyon** da. (1/2)

yalıŋız onnar yürüyo ama ben onnara **bakmıyon** ki. (2/41)

moturuŋ yoksa **ekmiyoŋ** (29/64)

o da niye **ġaşmıyoŋ** diye beni üş kere bıçak sokdu. (31/56)

onu etdilē mi başġa **etmiyo**. (10/23)

hindi direkdörüŋ bi cam lambası patlasıŋ elli leriye **alınmıyo**. (12/93)

hani **geşmiyo** ya a͡a ora eŋse kökü kafamıŋ͡ardı arıyo valla. (15/91)

bide dağıdıvırılıyo yavrum **bilmiyoz** ku ga. (13/34)

siz bunuŋ içinde **üşümüyoŋuz** mu, derlēdi. (36/93)

hindi gāli bi şi **sermiyolā** (15/27)

4.2.1.1.2.2.3.1.2. -(I)yo Biçimli Şimdiki Zamanın Soru Şekli

biraz da geç gitdim **biliyoŋ mu** asgere.

sen niyde **okuyoŋ**?

ama oranıŋ da çamırı ne biçim **biliyoŋ mu** amcam. (2/45)

4.2.1.1.2.2.3.2. -(I)yI Biçimli Şimdiki Zaman

Bölge ağzında yaygın kullanılan bir diğer şimdiki zaman biçimi –(I)yI biçimli şimdiki zaman şeklidir. Standart Türkçedeki –yor ekinin sonundaki "r" sesinin düşmesi ve ek ünlüsünün daralması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu ekte şimdiki zaman eki dar ünlülüdür. Birinci teklik kişi çekimi bu kullanımda da genellikle n'li biçiminde olup, ikinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde ŋ'li kullanım söz konusudur. Birinci çokluk kişi çekimlerinde de k'li örneklerin kullanıldığı görülür. Karahan'ın sınıflandırmasına göre şimdiki zaman eki dar ünlülü olan ağızlar Batı Grubu Ağızlarının VI. ve VII. alt gruplarında yer almaktadır (Karahan, 2017, s. 144-145).

Çekimi:

1.Teklik Kişi: -(I)yIn /-(I)yIm

2.Teklik Kişi: -(I)yIŋ

3.Teklik Kişi: -(I)yI

1.Çokluk Kişi: -(I)yIz/-(I)yIk

2.Çokluk Kişi: -(I)ŋIz

3.Çokluk Kişi: -(I)y(I)lA(r)

1.Teklik Kişi

aha hapını **atıyın** ümmüm. (3/43)

aha ayaklarıma ılaç **çalıyın**. (3/44)

kekselîp gidiP **yıkılıyın**. bi yercie **çıkmıyın**, (3/46)

gene de **geliyin**. vacak yerim yok **geliyin**. (3/80)

ekmeğ‿ediyin zayıt da **bişiriyi**. (3/117)

hindi imzamı **atıyın** çok şükür adımı **yazıyın** hōra. (4/34)

biri bi oğlan **veriyin** der mahsus gülüşdürü. (5/52)

baya **bilmiyün** dokuz yüz elek bile oldu diyüler. (6/10)

düünümde bi ġar **hatırlıyun**. (11/27)

İşte ona gari hindi fatma'nıŋ huyunu **seviyün** ben niyse. (11/52)

ona **saydırıyun** ġızım olusa. (11/53)

on üş senedir **dokumuyun**. (13/44)

imzamı bile **atıyun** da. (15/35)

alla **korkuyun** da eveli canavar var‿ımış. (21/66)

hora varınca bi taŋkerin boynuna **oturuyun**. (23/118)

bak şerevim üzerine yemin **ediyin**. (28/28)

yedinci bölüğe ben **düşüyün**. (28/59)

ben ga öte beri **hazırlıyın**. (32/69)

hiç babamıŋ ne şekil adam olduunu **bilmiyim** yavrum. (37/43)

indiye ġada ne gördüm ne işiTdim hiş de **hatırlamıyın**. (37/7)

2.Teklik Kişi

zinide ekmeKden zini **ediyıŋ**, üstünü **örtüyüŋ** tepeŋe **alıyıŋ**. (3/129)

biz öyle bi şi olsak havaslanı da nası ġırarız **biliyiŋ** mi (3/146)

ni va makeneniŋ üstünde **dikiyiŋ**. (3/156)

nişlediKlerimizi mi **soruyuŋ** hindi sen beŋe? (4/2)

çocuĶ doğdu mu hōra üş gün **yatırıyıŋ**. (5/12)

suya **ġuyuyuŋ**, **yatırıyıŋ**. (5/13)

o kırk daş kırk gün sōra anası çocuĶ kırklandı mı daşı **döküyüŋ**. (5/19)

ayāna ip **dakıyıŋ** duşak kesceŋ ga. (5/21)

o duşā **kesiyiŋ** ga. (5/25)

sabınla **sarıyıŋ** ġarnıŋı **çekiyiŋ**. (5/28)

hindi taksiye **miniyiŋ** hadi. (5/46)

hopluyuŋ böle arasından **hopluyuŋ**. (16/30)

allān emri **diyiŋ gidiyiŋ geliyiŋ**. (23/139)

ondaŋ keri ni **arıyıŋ** va. (28/43)

on beş güne bi **dolduruyuŋ** dolaba. (32/111)

doaya çıkıyız **yakıyıŋ kesiyiŋ çıkıyıŋ** allah'a yalvarıyoŋ yāmır diyoŋ amma olmuyo. (38/34)

düünü bi ayrı **yapıyıŋ**. (38/68)

ni **ediyiŋ** ya? (41/1)

bölük komtanı senden şüpheleniyi ġaçakcılık **yapıyıŋ** (28/98)

3.Teklik Kişi

anam ırametliĶ **ġayırıyı** hindi. (2/70)

ben onuŋ ‿öŋüne geşdîdim ġocaya varıka dedim ondan **küsüyü** beŋe dedim. (3/15)

aylıcāmı **yiyî**, tarlamı **sürüyü**. (3/28)

o da yalıŋız ġalıvıdı mı be͡e ünnṻp **geliyi**. (3/80)

geciye ġada yama yamadım. çocuğ‿**üyüyu**. (3/85)

ora vadım biri aş‿ekmek **hazırlıyı**. (3/121)

avara gelin. yerde **alıyı** göyde **yiyî**. (3/147)

kelebek **uçuyū** güve düşdü. (3/149)

künde **uzuyu** diyler. (3/146)

kırk daşı bardā ġatıyıŋ bardaĶda kırk gün o daş **duruyu**. (5/18)

ocalıya ocalıya yerine **getiriyi**. (5/27)

a͡a bu ik‿üş gün evel **ağlıyı kakıyı** çocuk, **ağlıyı kakıyı.** (6/112)

biri **alıyĩ gidiyi** çocū **ko͡alıyı**, (11/58)

eşme'den geliP **gidiyü** biri. mesela **gidiyü** geri **geliy**‿eşme'den. (20/71)

millet gidiyusa bile gene **geliyü**. (20/113)

canınıŋ isdedîne çiçeK‿**atıyı** canınıŋ isdedîne mendil **atıyı**. canınıŋ isdedîne bıçā **ġavrıyı**. (23/85)

akşamüstü **başliyi**. gece **bitiyü** düğün. (33/24)

eŋ fazla iki gün **çalınıyı** davıl (37/92)

baraşdan sulama **yapılıyı** darı ekiyler, malına **yidiriyi satıyı** böyle yani. (38/85)

şindi oynuylaŗ orda yemek **bişiyi**. (42/93)

1. Çokluk Kişi

kirmende **eyiriyiz**. (4/15)

nere **gidiyüz** ana, derdim ben. gıta **gidiyüz**, derdi. (6/82)

kırkında işTe ağzını **açıyız** diye hayır eder (6/92)

biz ġabire **çıkıyız**. (10/29)

hora ġabiriŋ ġıyında harman yerinde orda do͡a **ediyiz**. (10/30)

bizim hura ġabiriŋ ġıyına harman yerine **duruyuz**. (10/31)

işTē tomatı, büberi getiriyı, soğanı hepsini roboTda **çekiyuz**. (10/41)

onlara **ġatıyız**. āzına bi zini **ġapadıyız**. (10/46)

öylelikce köyden kakmadık gaylı burda **duruyuk**. (37/25)

ordan geliniŋ arkadaşlarınna seyman seke seke deriye **gidiyuz**. (11/12)

niyse bir iki saat **durduruyuz**. ondaŋ keri **yīkıyuz**. (11/50)

ġatıyuz onu **da͡ıdıyuz** bu üç gündeŋ keri. (11/65)

esgiden **bilmiyuz** da. (18/16)

dağlara bosdan bayça başına **göçmüyük** bile gayrı herkez dağlara bağça vilen **ekmiyik**. (37/23-24)

aha bu ġız çocu͡unna ikimiz de **duruyuk** burda. (37/33)

satın alma bi şey yokdu ki bebek **yapıyık** derdik. (37/161)

işde bildîmiz bu ġızım daha esgiler **bilmiyik** (38/125)

arpa, buğday, bi de ġoyun **ġudüyük**. (39/40)

hoca namazı ġıldı geldi biz da͡a **uyuşuyuk**. (40/2)

ta öyle erkek bıyık **yapıyız**, şapka **keyiyiz** (23/72)

2. Çokluk Kişi

çıkırıkla mı **eyiriyiŋız**? (4/15)

nası dü͡ün **ediyuŋuz**, köyde gelenēŋiz ni o da böyle sordu (11/74)

saz da diyildi de hē böyle tenikeden oluyodu **biliyuŋuzdur**. şîlerde **görüyuŋuzdur**. (11/31-32)

köyleri **dolaşıyŋız** mı hep? (37/41)

ikiŋiz **gidiyiŋiz** babaŋ gelseydi o da ya. (38/115)

hiç **sapmıyŋız** gelip geçerke (41/4)

nēden **geliyŋuz**? (42/30)

karāmetlide mi **duruyŋuz**? (42/30)

3. Çokluk Kişi

hindi eylem işlemedi gelinner de çalışmadı da **satılar**. (3/26)

bizim vedîmiz tarlaları **satılar** (3/27)

künde uzuyu **diyler**. (3/145)

damı üş kere dolaşīyı **dutuylar** o ipi **kesiyler**. (5/22)

gündüz bek **gezdirmiyler** de gene akırabaları **geziyler**. (5/50)

baya bilmiyün dokuz yüz elek bile oldu **diyüler**. (6/10)

saat dokuz buçuk on gibi bi telefon asdēneden **arıylar** dedi. (6/18)

seherim bî ni **diyiler** bak, demişin. (6/19)

stajerler arada geliyi **baküylar**. (6/25)

randevu dolu **diyular** bilmiyin nı zaman boşalcaḴ. (6/28)

bu köyde aha tütünne **geçinüyler** gülüm başġa bi iş yok. (6/64)

gülüm bilmiyin aa. şeytan çocū deişdiri **diyüler**. korkar **diyüler**. (6/109)

darā bulusaŋ ġızıŋ olcak **diyılā**. bıçā bulusaŋ oğluŋ olcak **diyılā**. **buluylā**. (11/13)

minceK‿olanlar **getiriylē** sünedinde düününde. (11/26)

çam ġabığı **döyüylā**. **sürtüylā**. mersin **ġatıylā**. (11/49)

duz **ġatıylā**. onu **duzluylā**. (11/50)

höyle iriŋ çıkdı **diyılar**. (23/185)

onu lafa **dutuylar.** (37/204)

ileşberlik **yapıylar** ġızım. darı sıleci **ekiyler**. (38/80)

ya bi şantiye vā **gidiylē geliylē** yola mı **bakiylē** bi yere mi **bakiylē**. (43/23)

4.2.1.1.2.2.3.2.1. -(I)yI Biçimli Şimdiki Zamanın Olumsuzu

bi yercie **çıkmıyın** (3/47)

o daşıla çocū bazı suya ġuyuyūŋ, bazı **ġuymuyuŋ**. tabi her gün **ġuymuyuŋ** da. (5/19)

baya **bilmiyün** dokuz yüz elek bile oldu diyüler. (6/10)

bi fiyet verseŋe ne **ġonuşmuyuŋ** ne **seslenmiyiŋ** der‿imiş. (37/177)

mūtar da niye **halallaşmıyı** o senne ya, dedi. (3/14)

dili **dönmüyü** de ondan halallaşmıyı mūtar dedim soŋra ga. (3/17)

bizler gari **harcanmiyüz** ya. (17/60)

dağlara bosdan bayça başına **göçmüyük** bile gayrı herkez dağlara bağça vilen **ekmiyik**. (37/24)

hiç **sapmıyŋız** gelip geçerke. (41/4)

onlar köyde **durmuylar** gayrı. (39/64)

benim ġoŋşum **bakmiyler etmiyler**. (28/119)

yalıŋız bunnar aynı köyden **istemıylarmış** dedim. (28/121)

4.2.1.1.2.2.3.2.2. -(I)yI Biçimli Şimdiki Zamanın Soru Şekli

okuy **muyuŋ** taa͡? (32/94)

4.2.1.1.2.2.3.3. -(I)yA Biçimli Şimdiki Zaman

Anadolu ağızlarında şimdiki zamanı karşılamak için kullanılan bir diğer ek, geniş düz ünlülü –(I)yA ekidir. Karahan, bu şimdiki zaman eki için bölgenin kuzey kesimlerinde yaygın olduğunu söyleyerek, birinci ve ikinci şahıs çekimlerinde yerini bazen –yor ve -yo ekine bıraktığını, üçüncü şahıslarda ise genellikle korunduğunu belirtmiştir. Karahan, bu şimdiki zaman ekini kullanan ağızların, Batı Grubu ağızlarının II. III. ve V. alt gruplarında yer aldığına değinmiştir (Karahan, 2017, s. 143).

Gülsevin, Uşak İli Ağızları'nda bu şimdiki zaman şeklinin yalnızca Karahallı ilçesinin Denizli iline yakın iki köyünde tespit edildiğini belirtmiştir. Ancak, bu ekin Eşme ilçesinde de bir örneği görülmüştür.

İlçe ağzında bu –(I)yA biçimli şimdiki zaman ekinin tek örneğine *Camili* köyünde rastlanmıştır.

safran **deniye**, çidem **deniye**. (39/80)

4.2.1.1.2.2.3.4. -Ip batır / -Ip batı Biçimli Şimdiki Zaman

Caferoğlu, –Ip batır şimdiki zaman şekli için Türkmencede tespit edilmiş olan *yatmak* fiili ile bağlantı kurmuş ve *yatmak* yardımcı fiilinin Oğuz Türkçesi alanında

kullanılmasının uzun bir geçmişi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Türkmencedeki *bar-ı-yat-ır* şeklinin, Muğla ağzında *gel-i-p-batırı < gel-i-p yatırı* telaffuzunu aldığını ileri sürmüştür. Muğla ağzında kullanılan *gelipbatır*'ın ise Nogaycanın *barıpyatır*'ını andırdığını belirtmiş ve bu örnekten de yola çıkarak Muğla ağzında görülen bu şimdiki zaman şeklinin Anadolu ağızlarında; Türkmen, Nogay, Azerî ve sahil boyu Kırım halkı gibi ağızların yerleşik bir etkisi olduğunu açıkça ortaya koymuştur (Caferoğlu, 1963, s. 108-109).

Ercilasun ise, bu fiil çekiminin yardımcı fiil olan *–yat* fiilinden geldiğini düşünmekle birlikte buna şüpheyle yaklaşmaktadır. *-Ip zarf fiili ve bat (<yat?)* yardımcı fiilinin geniş zamanı ile teşkil edilen şimdiki zaman; **yoğurup-batırın** "yoğuruyorum"; **diyi-batısıŋ** "diyorsun"; **oturu mu batıŋ** "oturuyor musun"; **dökülüp batı** "dökülüyor"; **gelip batırı** "geliyor"; **ġızardı-batımış** "kızartıyormuş"; **üşüyü-batırız** "üşüyoruz"; **çağırı-batıllā** "çağırıyorlar". Ercilasun, söz konusu şimdiki zaman fiilinin –yat yardımcı fiilinden ortaya çıktığını ve bu fiilin –ip ekindeki "p" sesinin etkisiyle ses değişmesi sonucunda –bat-, -pat- şekline dönüştüğünü ifade eder (Ercilasun, 1983b, s. 262).

Zeynep Korkmaz ise, bu şimdiki zaman fiil çekimini *–yat-* ve aynı fiilin sesçe değişmesinden ibaret olan *–bat, -pat-* şekilleri sözüyle ifade etmiştir (Korkmaz, 1994, s. 92).

Eşme ağzında ise bu çekimin –Ip batır ve -Ip batı şekilleri karşımıza çıkmaktadır.

Çekimi:

1.Teklik Kişi: -Ip batırın*
2.Teklik Kişi: -Ip batırsıŋ / -Ip batısıŋ*
3.Teklik Kişi: -Ip batır / -Ip batı
1.Çokluk Kişi: -Ip batırız*
2.Çokluk Kişi: -Ip batırsıŋız / -Ip batısıŋız*
3.Çokluk Kişi: -Ip batırlar /- Ip batılar

dünyanıŋ büber parasını **alıp-batırlar.** (15/69)

he valla ġarıyı bek irezil **ediP-batır.** (41/10)

valla onnar geliniŋ dünyasını **gösdermiyiP-batır.**(41/11)

benim tomaslar bile yeŋice **erip-batı** büberler de yeŋice **döküp-batı.** (41/14)

eyşe de iyi mi diyi bek **çekişip-batı** bi **ġızıp-batı** sen göseŋ diŋleymiyler. (41/32)

anam hasda mı **diyip-batı.** (41/35)

4.2.1.1.2.2.3.5. -Ip dur-(ur) (<tur-ur) Biçimli Şimdiki Zaman

Orta Türkçe döneminde kullanılmaya başlanan bu –Ip turur yapısı, -Ip zarf fiili ile tur- yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden kalıplaşmasıyla oluşmuştur.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde de kullanılmış olan -(y)Ip dur- biçimi; sürmekte olan, devam etmekte olan, süreklilik bildiren bir yapıdır. Türkiye Türkçesi ağızlarında da –(y)Ip eki dur- yardımcı fiiliyle birlikte şimdiki zaman işlevinde kullanılmaktadır (Ay, 2020, s. 237).

Eşme ağzında –Ip dur- (ur) biçimiyle karşımıza çıkmaktadır. Kişilere göre çekimleri ve metinlerde geçen örnekleri aşağıda verilmiştir.

Çekimi:

1.Teklik Kişi: -Ip durun
2.Teklik Kişi: -Ip durusuŋ
3.Teklik Kişi: -Ip duru
1.Çokluk Kişi: -Ip duruz
2.Çokluk Kişi: -Ip durusuŋuz
3.Çokluk Kişi: -Ip durular

bi gün eğitim **yaPdırıp durun** yāmır yağdı. (2/44)

ni ediyiŋ ya? oturup **duru muŋ**? (41/1)

burda ölü cenēze **ġuruluP duruka** dedi, hurda bide alınıp yinilmez dedi (12/43)

tomas mı dōruyolar büver mi dōruyolar ni dōruyolar şamata **ediP durular** ya. (15/16)

kafamıŋ ardı **ağriyip duru** gene. (15/87)

sakındırıp duru onu o ya. (21/65)

hu ayām zatı belli ayrı. çiynim de hurası **domalıp duru.** (21/91)

bi adamcıḴ‿**oturup duru. (**21/93)

ni yapām **yaşıyıp duruz** aha mecibur. (41/3)

gelin de gideriz ana hazırlan **diyip duru**. (23/151)

benim emekli maa‿şım cebimde **durup duru**. (34/53)

ġız siziŋ eviŋ öŋünde aha burdan da **görünüp duru** de‿e bak. (41/2)

yüksek oluyu gene de **sallanıp duru.** (37/199)

4.2.1.1.2.2.3.6. -Ip var-(ır) Biçimli Şimdiki Zaman

-Ip zarf fiili eki ile var- yardımcı fiilinin birleşmesi sonucu oluşmuş süreklilik bildiren bir şimdiki zaman şeklidir. Eşme Ağzında, bu şimdiki zaman şekli yalnızca bir örnekte tespit edilmiştir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -Ip varın
2. Teklik Kişi: -Ip varısıŋ*
3. Teklik Kişi: -Ip varı*
1. Çokluk Kişi: -Ip varız*
2. Çokluk Kişi: -Ip varısıŋız*
3. Çokluk Kişi: -Ip varılar*

yaşım bin dokuz yüz kırk üç do‿umluyun seksene **varıp varın.** (38/104)

4.2.1.1.2.2.3.7. -Ip bar-(ır) Biçimli Şimdiki Zaman

var- fiilinin yardımcı fiil olarak kullanılması sonucu oluşmuş bu şimdiki zaman şekli, süreklilik bildirmektedir. Bu yapıda kelime başı “b” sesinin korunmuş

olduğu ve Eski Türkçedeki bar- fiilinden geldiği düşünülmektedir (Akar, 2001). Eşme ağzında da kullanılan bu şimdiki zaman şeklinin kişilere göre çekimleri ve metinlerde geçen örnekleri aşağıda verilmiştir.

Çekimi:

1.Teklik Kişi: -Ip barın
2.Teklik Kişi: -Ip barısıŋ
3.Teklik Kişi: -Ip barı
1.Çokluk Kişi: -Ip barız*
2.Çokluk Kişi: -Ip barısıŋız*
3.Çokluk Kişi: -Ip barılar*

ünnecek oldum bakdım‿ıdı arkaŋa bakmadan bi **gidip-barısıŋ.** (41/7)

he gı ben de gödüm onu inēŋ yanına **gidiP-barıka** gödüm. (41/8)

hindi ha? hindi fidanıŋ yanına **gidiP-barın**. (41/9)

dağlara darı ekēdik de çifte ġundak verili ġalıdı. hani hindi? **suluyup-barıka** olmuyo. (17/67)

4.2.1.1.2.2.3.8. -Ip gel-(ir) Biçimli Şimdiki Zaman

-Ip zarf fiil eki ile gel- yardımcı fiilinin birleşmesi sonucu oluşmuş süreklilik ve devamlılık bildiren bir şimdiki zaman şeklidir (Demir, 1996, s. 136-146). Bu söz konusu yapının Eşme ağzındaki çekimi ve örnekleri aşağıda verilmiştir.

1.Teklik Kişi: -Ip gelirin
2.Teklik Kişi: -Ip gelisiŋ*
3.Teklik Kişi: -Ip geli
1.Çokluk Kişi: -Ip geliriz*
2.Çokluk Kişi: -Ip gelisiŋiz*
3.Çokluk Kişi: -Ip geliler*

dee anam da hindi dağdan **gelip geli** bayça sulamadan. (41/20)

ben de nişiyen aha tütün ġırmadan **gelip gelirin** dedim. (41/28)

4.2.1.1.2.2.3.9. -Ip gider- Biçimli Şimdiki Zaman

-Ip zarf fiil eki ile git- yardımcı fiilinin birleşmesiyle ortaya çıkan bu şimdiki zaman şeklinin ilçe ağzında kullanımı ve örnekleri aşağıda verilmiştir. Süreklilik ve devamlılık bildirir.

Çekimi:

1.Teklik Kişi: -Ip giderin
2. Teklik Kişi: -Ip gidersiŋ*
3.Teklik Kişi: -Ip gider
1.Çokluk Kişi: -Ip gideriz*
2.Çokluk Kişi: -Ip gidersiŋiz*
3.Çokluk Kişi: -Ip giderler

bak hӧyle hiş ġalmamış göseŋ biyi şaşgınlıkdan **ölüp gider.** (41/11)

bi ak dünyadan bi dünya gömeden **gidip giderin**. (41/29)

ġaş‿ġız öŋümüzden dedi motursikledile nere **ġoşup giderle** bunnar ya. (41/30)

4.2.1.1.2.2.3.10. -Ip börü- Biçimli Şimdiki Zaman

Bu şimdiki zaman şekli de –Ip zarf fiil eki ile –yörü- yardımcı fiilinin birleşmesi sonucu oluşmuştur. –Ip zarf fiil ekindeki "p" sesinin etkisiyle –yörü- yardımcı fiilinin ilk sesinde meydana gelen b- < y- değişimi sonucu bu kalıp –Ip börür haline gelmiştir (Akar, 2001, s. 8). İlçe ağzından tespit edilen bir örnekte olumsuzluk ifade ettiği ve –Ipböme- şeklinde eklendiği görülmüştür. Bu şimdiki zaman şeklinin kişilere göre çekimleri ve metinlerde geçen örnekleri aşağıda verilmiştir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -Ip börün*

2. Teklik Kişi: -Ip börüsüŋ

3. Teklik Kişi: -Ip börü

1. Çokluk Kişi: -Ip börüz*

2. Çokluk Kişi: -Ip börüsüŋüz *****

3. Çokluk Kişi: -Ip börüler *****

veresiye **çekişiPböme** ġızaŋa. (41/33)

durmuyu ġızım durmuyu aha bu ġızaŋ böyle. alaŋda **ġoşup-börü** dē. (41/31)

iyi olmuş ölcek diylerdi. aşşa okarı **gezip-börü.** (41/34)

nişlesiŋ onuŋ kiyfi deŋk fikirsiz **gülüp-börü.** (41/35)

4.2.1.1.2.2.3.11. -mAcI Biçimli Şimdiki Zaman

-mAcI şimdiki zaman biçimi –mA mastar eki ile +cI isimden isim yapım ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuştur. Anlam ve işlev bakımından yapılan eylemin sürekliliğini ifade eden bu kip –mAktA işlevinde kullanılmaktadır (İlker, 2017, s. 336). -mAcI şimdiki zaman eki ile ilgili metinlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yav sözçe ben **hazırlamacı** o **yimeci**. (41/36)

ben öŋünden **ġaşmacı** o ardımdan **kualamacı** (41/37)

4.2.1.1.2.2.4. Gelecek Zaman

İlçe ağızlarında gelecek zaman kipini karşılamak üzere –(A)cAk ve -IcI / -UcU eklerinin kullanıldığı görülmektedir. –(A)cAk ekleri, ilçe genelinde yaygın kullanılan gelecek zaman ekiyken. -IcI / -UcU gelecek zaman eki yalnızca *Camili* köyünde tek bir örnekte tespit edilmiştir.

4.2.1.1.2.2.4.1. -(A)cAk Biçimli Gelecek Zaman

Bölge ağzında gelecek zamanı karşılamak için, yazı dilimizde olduğu gibi –(A)cAk eki kullanılmaktadır. Genellikle ekin başındaki "a/e" ünlüsünün düşmesi sonucu fiillere –cak / -cek şeklinde eklendiği görülmektedir. Gelecek zaman eki fiilere eklenirken ünlü uyumuna girse de kalın sıradan fiillere ince ünlülü –cek ekinin getirildiği örnekler görmek de mümkündür. Yazı dilinden farklı olarak birinci teklik kişi çekiminde "n" ünsüzü kullanılması bölge ağzında karakteristiktir. İkinci teklik ve çokluk kişilerde ise "ŋ" ünsüzü kullanımı oldukça yaygındır.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -cAn / -cAm
2. Teklik Kişi: -(A)cAŋ / -(A)cAksıŋ / -(A)cAksIn
3. Teklik Kişi: -(A)cAk / -(A)cAḴ
1. Çokluk Kişi: -(A)cAz
2. Çokluk Kişi: -(A)cAŋIz
3. Çokluk Kişi: -cAklA / -cAklĀ/ -cAklAr

1. Teklik Kişi

valla ni **decen** hiş bilemiyon yavrım. (1/2)

ben diyon, ille bunu **alcan** diyon. (2/31)

ben ġaba **görüncen** ga. (2/61)

babam **vemeycen** dedi ben **vacan** dedim. (3/5)

deli hocam da ben **eTTircen** deyzeme dedi. (3/7)

bö͡ön zayıT gāŋıla ille o tarlaŋı da **satcan** dedi (3/31)

seniŋ ġarı bakmaycak da dedim huzurevine **gitcen**. (3/34)

e͡er dizim iyi olusa namazıma **başlacan** iyi olmazsa yok. (3/49)

ni **çekcen** aynı seŋ gibi ben de oldum. (4/1)

gözüm göse arkam ağrımasa ta͡a **dokucan**. (4/6)

genşler onu **ġırcan** diye uğraşır. (11/15)

valla tabı burlarını bu köyüŋ kuruldu͡unu ben bilmem tabi nerden **bilcen**. (12/3)

sen yalaycaŋ ben **yalaycan** diye zeyvi'yle ġavga ederdik. (12/70)

hah otur. ben **kakacan** zatan. (22/5)

ben beyaz gelinnik **keydircen** dedi. (29/16)

onu **dutcen** de **alcen** diye ġoşādık. (31/142)

2. Teklik Kişi

unuŋ‿üsdünden hoplıyabiliseŋ **hoplıycaŋ**. (1/56)

beliki **bakmaycaŋ**, seniŋ ġarı bakmaycak da dedim huzurevine gitcen. (3/34)

ii͡ nasıl **etceŋ** dedi. bu ılaçları çal, diynēle **yörüceŋ** dedi. (3/45)

ayāna ip dakıyıŋ duşak **kesceŋ** ga. (5/21)

asgerlikde ni görüp de ni **aŋlatcaŋ**? (12/27)

sen **yalaycaŋ** ben yalaycan diye zeyvi'yle ġavga ederdik. (12/70)

öküz çakınca dü͡en **süreceŋ** de üç ölçek arpa **atacaŋ** eşşēŋe. (12/84)

o ġatda **durcaŋ**. ġatdan **inceŋ** bazara **varcaŋ** mecibur. (20/89)

ni **yapceŋ** ġuzum dal başını idare ediyo. (31/43)

erkēŋ ġahrını niye **çekceŋ**? (32/41)

sen tarih buna **sorcaksıŋ** bu ni geldi ni gitdi havızası ġuvvetlidir. (34/71)

emlakcı da dermiş oğlum sen **alacaŋ** bu evi bi fiyet verseŋe (37/177)

para topluyo bunnar **vēceŋ** mi dayı? (43/20)

ni **vurucaŋ**? a͡a hindi de unnā olu halve edēdik. (32/74)

ō̄retmen mi **çıkcaŋ**? (32/38)

3. Teklik Kişi

ben çıkmadım bu **çıkcak** dimi? (3/77)

bu atatürk'üŋ türküsünü **söylēcek** çıksıŋ mı, çıkmasıŋ mı? (3/123)

esgisi yepyeŋi **olcak** dedi. (3/124)

randevu dolu diyular bilmiyin nı zaman **boşalcaḴ**. (6/29)

aha böyle örüzger **çıkacaḴ** ayşamıla da savıracaz. (6/70)

askerliği yapan adam ni **aŋlaTacak** başġa? (12/28)

çekerse saŋa **çekecek**. (13/28)

yani işe ıla benim yarın māsıl **biçilcek** yav. (14/10)

o gāli üş sene ta‿a **okucak** o da mü‿endiz okulu gāli. (15/61)

benim suğan da valla bi kilo **gelcek**. (19/29)

benim senem'iŋ torunu **çıkacak**. (23/150)

geldim komtanım dedim bu iş **cımbızlayacak** bu adam dedim. (28/100)

suya ġaynadırsıŋ gayı **devrilcek ġaynaycak** (32/66)

şē dedi ġızıŋ biri bene yeŋgē bu mu **bişircek** aşa dedi. (32/72)

nişan yeŋi **olcek** tā da. (42/33)

ġızlarıŋ başında yarısı bura **gelecek** yarısı oğlan evine **gidecek**. (40/43)

1. Çokluk Kişi

nası **aŋlatcaz** ben hindi bilmiyon ku. (1/1)

ille diyo onu **verecez** sa‿a diyo diyzem. (2/30)

bizim şi öldü mahkeme. e‿e ne **yapacaz**? (2/70)

yamamā yeŋi **alamaycaz** dedim. (3/123)

aha böyle örüzger çıkacaḴ ayşamıla da **savıracaz**. (6/70)

öŋüne çalı **gerecez** diye anam böyle yabıyla höyle höyle höyle savırıdı. (6/71)

ġızaŋa **bakdırcaz** diye. (15/33)

yarın bi tiya **gitcez** gāli. (15/88)

harman **ġaldırcaz**, harman **savırcaz**. (17/51)

çivi oynādık biz de **ütcez** diye ölüdük. (30/37)

hak **tanıycez** dedilē bene. (31/166)

gel gayrı oturuyuz biz çay **içeceğaz**. (37/185)

2. Çokluk Kişi

bak siz bunu **yazcaŋız** bi taraflara ġayıt olcakdır (35/81)

başġa ni **soracaŋız**? (37/5)

ġuzum haŋkından **içecāŋız**? çay mı **içecāŋız**? (37/96)

ni **yapcaŋız** siz düünneri esgi dü͡ünneri (37/97)

ben de erken **gelceŋiz** o zaman dedim. (37/105)

olur mu misafirimiz sayılırsınız **işcēŋiz** (39/1)

bunu biyi bunuŋ işini **görcēŋiz** bunnarıŋ. (42/3)

3. Çokluk Kişi

onnar gene pamıkkali'ye **gitcekler gezcekler** orda. (2/88)

ben onu ga öldü **deycekler** diye bi korkuvudum (6/19)

bende para **atcaklar** diye halamıŋ ġıyına durudum. (6/96)

baya söze **gelcekler**, denidi. (23/131)

ordan da **alceklē**. (44/59)

4.2.1.1.2.2.4.1.1. -(A)cAk Biçimli Gelecek Zamanın Olumsuzu

babam **vemeycen** dedi. (3/5)

ana **gitmeycen** donum delik. (3/119)

beliki **bakmaycaŋ** (3/34)

gelmeycek mi içeriye ġuzum? (37/4)

gündüz onnar **yapılmıycak** gelin çıkamıycak (37/113)

o çocuḴ soŋunda **yıkılmacak** mı? (38/54)

yamamā yeŋi **alamaycaz** dedim. (3/123)

pėrde başından bile **bakdırmīcaz** diye böyle beklerlēdi. (11/29)

baş **olmacaḴ͡**o yanınıŋ tütünü. (3/145)

ben onu **almıycan** diyon. (2/31)

4.2.1.1.2.2.4.1.2. -(A)cAk Biçimli Gelecek Zamanın Soru Şekli

göynē **nencez** o ġada? (31/122)

4.2.1.1.2.2.4.2. -IcI / -UcU Biçimli Gelecek Zaman

Yazı dilinde ve Anadolu ağızlarında gelecek zamanı karşılamak için -acak/ -ecek ekleri kullanılmaktadır. Bunun dışında belirli ağızlarda seyrek olarak -IcI / -UcU gelecek zaman eklerinin de kullanıldığı görülmektedir.

Ay, *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi* adlı eserinde bu söz konusu gelecek zaman eki ile ilgili, -AcAk ekinin bazı bölgelerde tamamen ince sıradan ünlülerle çekimlenmesi sonucu ortaya çıktığını dile getirmiş ve bu ekin ağızlardaki kullanımları ile ilgili örneklere yer vermiştir (Ay, 2020, s. 56).

Günşen ise, *"Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi: -ıcı / -ici ; -ucu / -ücü"* başlıklı konuyu ele aldığı makalesinde, bu söz konusu ekin, -acak / -ecek ekinin fonetik hadiseler sonucu değişikliğe uğramış şekli olmadığını dile getirmiş ve bu ekin Eski Türkçedeki –ġuçı / -güçi isim-fiil ekinden gelişerek, gelecek zaman anlamı kazandığını belirtmiştir. Ayrıca makalesinde, konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalarda bu ekin sadece -ıcı / -ici düz dar biçimlerinin değerlendirildiğini söylemiş ve bu ekin -ucu / -ücü olarak dar yuvarlak şekillerinin de var olduğuna dikkat çekmiştir (Günşen, 2006, s. 54-84).

Eşme Ağzında ise, bu gelecek zamanın ekinin metinlerde geçen tek örneğine *Camili* köyünde rastlanmıştır.

okuycuk diye ağladık, yollamadı. (39/91)

4.2.1.1.2.2.5. Geniş Zaman

Eşme Ağzında geniş zaman ekinin fonksiyonları yazı dili ile aynıdır. Geniş zamanı karşılamak için –(A)r ve -(I)r ekleri kullanılır. Standart yazı dilinden faklı olarak birinci teklik kişi çekiminde "n" ünsüzü, ikinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde ise "ŋ" ünsüzünün kullanımı dikkat çekmektedir. Ayrıca geniş zaman ekindeki "r" ünsüzünün birinci kişi çekimlerinde korunmasına rağmen, diğer ikinci ve üçüncü kişi çekimlerinde kaybolması da yaygın görülen bir özelliktir. Birinci

çokluk kişi ekinde genellikle z'li şekiller kullanılır. Fakat k'nin kullanıldığı örneklere de rastlamak mümkündür.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -(V)rIn / -(V)rIm
2. Teklik Kişi: -(V)rsIn /-(V)rsIŋ / (V)sIŋ
3. Teklik Kişi: -V / -(V)r
1. Çokluk Kişi: -(V)rIz /- (V)rIk
2. Çokluk Kişi: -(V)rsIŋIz / -(V)sIŋIz
3. Çokluk Kişi: -(V)rlAr / -(V)rlA / -VlA

1. Teklik Kişi

kırk gün durunca, bi kere hu dayıŋa **saydırın** (1/52)

ekini **anlatırın** bak ni güzel yerden girdiŋ. (2/61)

ben cafer‿amcāŋ arkadaşı **olurun** ben. o deliyi çok **severin** ben. (2/102)

onu seveṛdi de ben ġarıyı **sürerin** oğluma düün̆ **ederin** dedi. (3/9)

uu̯! çekdîmi bi allah bili, bi de ben **bilirin** dedim mi, hu ben de çekdim diyi yalan. (3/21)

yamıyı bek **yamārın** ben. (3/83)

ben burda **okurun** dedi. (4/32)

zatı ilkin başladı mı çanā duz eder **dökerin** ben höyle. (6/105)

eviŋde dedi asılır **ölürün** kapıŋda dedi. (7/11)

hanı çok **severin** iyidir huyu suyu. (23/15)

erkek gibi bi oludum emme ġızım. valla erkek saŋar çır çır **çığrışdırın**. (23/63)

sabālayin duza **ġatarın** (63/175)

ben yeleen̆'e **giderin** durmadan ya. (28/207)

kovaların seni dutabilsem **dutarın**. (29/170)

hindi sen birini vurusuŋ ben birini **vurun**. (30/39)

sorannar oluyo biliyoŋ mu bazı **çaların** da. ben de seni **oynadırın** diyon. (36/82)

2. Teklik Kişi

sen o suyula onu bi suya **ġatāṛsıŋ**. (13/28)

hayvanı oludu ayrı bi dama dakardıŋ yemini **verisiŋ**. (16/48)

bulgurla ince bulgurla şeyi **ġarışdırırsıŋ** hamuru yağınna duzunna. (20/51)

sonra da yuvarlā yuvarlā **ġorsuŋ**, yuvarlā yuvarlā **ġorsuŋ**. (20/52)

güzelce de hura yağlı, terbiyeli **hazırlāsıŋ** onuŋ‿içine de **ġatāsıŋ** hamur **bişirisiŋ** (20/53)

bekmeziŋ varsa bekmezile **çalāsıŋ** her yanna. (21/26)

atlar şaha kakar düşecen diye **ġorkarsıŋ titirersiŋ** böyle atıŋ‿üstünde. (23/29)

hakkat bak sen hindi adēlet'e sorsaŋ güle güle **ölürsüŋ**. (23/74)

iyi **bilisiŋ** sen benden iyi **bilisiŋ**. (24/1)

şindi ġağnıya çeŋizi **sarāsıŋ** öküzü de **ġoşāsıŋ**. (29/77)

tobalayı bulgur **ġatāsıŋ**, üsdünü suğan **irendelēsiŋ**. kimyan **ġatāsıŋ**, ġarabüber **ġatāsıŋ** (32/62)

salçîle yağı **ġızardırsıŋ** üsdünü **dökēsiŋ**. aynı sarmı bulguru gibi **tavlāsıŋ**. (32/63)

ġarāsıŋ ġarāsıŋ umruklāsıŋ bakarsıŋ daa‿ldı mı aycık da‿a un **ġatāsıŋ**. (32/65)

3. Teklik Kişi

benim adam çok bilir onnarı da o da ġoyunda hem saz **çalır** hem **söyler**. (39/134)

her akşam **geli** bî park **eder** benim yanıma. (2/103)

çaydan vile geçerke **düşēṛ** dedi. (3/62)

bek **ġonuşu dökdürü** lafı. (3/107)

döndür sen duruka **gelir** hindi onuŋ suyu. (6/3)

ġonuma ġoŋşuya **ünneni**. (1/40)

cuma namazından sonra ġuran **okunur**, yemek **yinir**. (1/59)

siziŋ köy da‿a aycıḴ da‿a bizden çok **dakā** da. (10/7)

genşler onu ġırcan diye **uğraşır**. (11/15)

cuma gün işTe ille geliniŋ başı ağrımasıŋ diye davıl **çalını** (11/42)

sāde arpa, buydey **ekili**, no͡uT **ekili**, bırçaĶ ‿**ekili** bunnar var‿ıdı. (12/17)

o da gā veresiye **çakar** giderdi (12/89)

bulusa bulgur aşı **bişiri**, bulmazsa **yatar** de. (13/2)

çeşmeniŋ başında daraĶ **saklanır** şeşmiye. gelin de **arār bulur**. (13/6)

cumartesi gün zini **kakar**. (13/15)

da͡a onuŋ oğlu bülenT dayıŋa sor var. a͡a ona sor. **bili bili** o da **bili**. (15/12)

bi gün kına gecesi **olu**. misafirlē **geli**. (18/6)

o zaman **kokā** derlē. teri **kokār** derlē. (20/32)

çalı çırpı **keser** geceye heleşe yapcaz diye. (22/15)

türkü **ġaldırır**. ġadını **kaldırı**, gelini **kaldırı**. (23/65)

üzerlik **olu** hurlar üzerlikler **sokulu**. (32/84)

1.Çokluk Kişi

var de͡e dağıŋ‿üsdünde tekkemiz var ora **çıkarık**. (37/138)

harman yerine **çıkarız**. (1/59)

bura da elverişli biz burda idare **oluk** diye ordan bura göç ediyler. (37/20)

biz öyle bi şi olsak havaslanı da nası **ġırarız** biliyiŋ mi, üyküyü file **terk‿ederiz**. (3/146)

ta͡a **dokuruz** ta͡a **dokuruz**.(4/6)

ikisini der, iki milyara **veriz** der. (4/21)

ona yeŋi örtü **deriz** biz. (11/15)

āyşam kına sabah geline **çıkārız**. āta **mineriz**. (13/4)

ekmekle helva **alırız**. mesela arabıya **ġatarız** evce evce evce evce bi ekmek bi helva bi ekmek bi helva **da͡ıdırız.** (20/58)

tomatimiz, badılcan büber hepsini **ederiz**. (20/87)

iki gün üş günlūkene çam ġabī **sürteriz**. (21/25)

sabālayin duza ġatarın suya ġatarlar çocū öyle **emziriz**. (23/175)

koskolak **oynarız**. (24/60)

ġazannar yimeklē **vurarız**. mallā **keseriz**. (31/135)

gene davılla baş yoldan seyman seke seke seke doleşır **geliriz**. (31/134)

sōra da bi ayrı bi yere duzlu su **ġatarız**. soŋra da **dökeriz** o duzu. durlamasını onnan **yaparız**. (42/41)

hocıya ġulāna **okuduruz**. (23/176)

biz hamırlı ekmeę **diriz ederiz**. (33/119)

iteę **diriz** yere yazılana. (33/120)

2. Çokluk Kişi

bunnardan alsak kaş parıya **verisiŋiz** ya? (4/20)

olur mu misafirimiz **sayılırsıŋız** (39/1)

siz belki pullukları **bilmezsiŋiz**. (39/82)

ġaramatlı'dan ġamalı dayı vardı belki **bilisiŋiz**. (12/74)

ismini duysaŋız belki **bilisiŋiz** de. (38/97)

3. Çokluk Kişi

şeytan deişdiri **derler**. (6/109)

işTe dediye aş **vurular**. (6/119)

gelin geldi mi öŋünde ġurban **keserler**. (8/9)

asgere gitcek kişiniŋ aynı eline kına **yakarlā**. (9/12)

ötekiliyi kekremsi oluyı **derlē**. (10/43)

aa anasınıŋ **bililer** hepsini **bililer**. (15/13)

bayramlarda urgan **oynarlar**. urganı böyle **gererler**. (16/27)

köy odasında barabar yemek **yirler** (16/47)

ora çamura darak **saklarlar**. bıçak **saklarlar**. (16/50)

tavīna pilavı **ġarışdırılā**. (18/21)

bizim eşme bölgesinde yemeKli şîlēde topalak **vurarlā**. (20/50)

terini **silēler** cebine **ġatarlar** mēndili. (23/87)

düŋür gezme he canım **giderlē gelirlē**. (29/156)

çocūŋ ayānı **bağlālā**. (29/168)

sadicınna namaz **ġılālā**. (31/133)

beygire **mindirilē** ġolundan **tutarlā**. (32/85)

gelin sabāsı gelini **kiydirilē kuşdırılā** kınacı ġarı oludu. (32/91)

ama şuan hala daa kırşehirde o abdallar saz çalar keman **çalālar**. (44/43)

4.2.1.1.2.2.5.1. Geniş Zamanın Olumsuzu

ġaşmam dedim. kim düün ederse oŋa vacan dedim. (3/6)

alla ben içeri **gelmem** dedim. (4/12)

ben okulumu **yıkdırmam** diyivise (20/95)

bu muit bizim diyo yani sen bura **giremeŋ** deyi (40/75)

bilmezsiŋ sen **bilmezsiŋ**. (29/74)

hindi biri olumlu dedi mi seniŋ yanıŋa **uğramaz**. (7/16)

köyüŋ ġuruluşunu biz **bilmeyiz** (18/1)

siz belki pullukları **bilmezsiŋiz**. (39/82)

bizim orda **yapdırmazlā** bunu. şöyle **etmezlē** bunu. (22/90)

4.2.1.1.2.2.5.2. Geniş Zamanın Soru Şekli

oynamamız yav? (28/38)

el yüdürme **olma mı** canım. (28/183)

4.2.1.1.2.3. Tasarlama Kipleri

4.2.1.1.2.3.1. Emir Kipi

Yalnızca şekil bildiren eklerden olan bu ek, tasarlanan hareketi emir veya istek şeklinde ifade etmektedir. Emir kipinde şahısların her birinin ayrı ayrı ekleri vardır ve bu yönüyle diğer fiil çekimlerinden ayrılır. Yalnızca üçüncü çokluk şahıs emir eki, üçüncü teklik şahıs emir ekine çokluk eki getirilerek oluşturulmaktadır. Emir ekleri aynı zamanda şahıs eklerini de ifade ettiğinden, ayrıca bir şahıs eski almazlar (Ergin, 2013, s. 304).

Eşme ağzında, emir kipinin birinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde istek fonksiyonunda kullanıldığı görülür. Diğer kişi çekimlerinde ise emir işlevinde kullanılmaktadır. Diğer fiil çekimlerinde olduğu gibi birinci teklik kişi çekiminde "n" ünsüzü, ikinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde ise "ŋ" ünsüzü kullanıldığı görülür.

Ayrıca emir kipinde, üçüncü teklik kişi çekiminde de "ŋ" ünsüzü kullanımı dikkat çekmektedir. Gülsevin, bu durumu Uşak ili ağızlarında yaygın olarak kullanılan diğer ŋ'lere örnekseme yolu ile –sıŋ şekline dönüşmüş olabileceği şeklinde açıklar (Gülsevin, 2020, s. 114).

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -(y)An / -AyIn / IyIm
2. Teklik Kişi: Ø
3. Teklik Kişi: -sIn /- sIŋ
1. Çokluk Kişi: -(y)Am / -(y)AlIm
2. Çokluk Kişi: -Iŋ
3. Çokluk Kişi: -sIŋlAr /-sIŋlĀ

1. Teklik Kişi

ben ora ġaç **giden** de **bakan gelen** diye giTdim vadım. (4/10)

elimden çeker alıdı ula bi de ben **yalıyin** derdi. (12/72)

valla ni **aŋlatan**? (22/97)

şimdi nerden **başliyin** nası **aŋlatiyim**? (22/120)

annadivisem ni **anladayin** başġa. (23/170)

seni ben hududa **çıkaran** da ġaçakcılık bayı yap dedi. (28/80)

altıŋıza **veren** oğlum. (24/2)

üşüdüm orda zobamı bile **götüren** diye geldiydim. (31/4)

alıġonca ben dedi emnātlı bi el **yollayan** sanı dedi. (31/63)

zobam vilen **getiren** diye geldim ben bureye. (31/104)

salgın gibi bi şey mi vā ne **bilen**? (31/104)

ni diyi diyvi de ben **söyliyen**. (32/102)

kalem **vereyin** mi? (33/3)

ġızım ġāve mi **yapan** çay mı **yapan**? (33/83)

ġonuşayın mı? **anladayın** mı? (36/5)

kaç ġat adam burdan gitmiş de uşak'dan ev **aleyin** diye. (37/174)

nişlerle bi **dolaşan gelen** dedim. (41/3)

2. Teklik Kişi

ōlum dedi şu bārıŋı **aç** bakim dedi. (2/68)

sen dediler bu caddeye **düş**. dōru yukarı **çık** alaya. (2/98)

ana bize saa͡n **ve** diyeni vedim. ana bize dığan **ve** diyeni vedim. (3/153)

gir diyin hala **gir**! dedi. (4/13)

arafa bile etmeycen bi paket şi **al ge** dedim seher'e. (6/17)

şu suğana **bak** bi hep buna gircek. (19/28)

hah **otur**. ben kakacan zatan. (22/4)

sen **aŋlaT**‿işTe. (22/6)

ben de yıldız **kak** seniŋ sıra dedim (23/91)

hadi sen **git** dedi. (28/88)

baŋa dediler varıvı alma **çal ge.** (28/166)

ört kapıyı ayaŋılan **ört**. eliŋilen **ört**. **gel geç**. (29/183)

bunnar **dur dur** ana **sallama** derlerdi. (38/41)

ġızlarıŋ öŋüne dōru **ġo** ekini. (37/216)

3. Teklik Kişi

bu atatürk'üŋ türküsünü söylēcek **çıksıŋ** mı, **çıkmasıŋ** mı? (3/123)

oğlanıŋ arkadaşları **gelsiŋ** gündüz gelini **alsıŋ gitsiŋ**. (3/142)

çalgıcı dî mi bu? **otusuŋ** da **çalsıŋ**. (3/143)

sözçe bi hünerli ısana daş saydırıyıŋ ona **çeksiŋ** diye. (5/17)

hee inşallah allah zihin açıklığı **vesiŋ**. (13/46)

allah **bilsiŋ**. (17/37)

allā razı **olsuŋ** siziŋ ayaklarıŋıza sağlık. (17/88)

işşallah gāri allām emēŋ ġarşılīnı **gösdersiŋ** yavrum. (19/47)

toum saçıvı da arzanim **sürsüŋ** bereŋ‿ağrı demiş. (21/62)

benim de bir liram gelmişse param varsa allah beni daş **etsiŋ**. (28/48)

öğrensiŋ yemek bişirmiyi diye. (28/65)

hayırlı kapılā **açsıŋ** yavrım. (29/179)

bizim dağıŋ otu **yazsıŋ** onnarı da. (32/54)

1. Çokluk Kişi

yeşilġavaĶ olaraĶ **ġoyalım** buranıŋ adını diye o deişdirdi (2/8)

bunnar dediler seni asgere bırakıp **gelelim** biz. (2/83)

biz dediler hem pamıkkalî'ye **gidelim.** pamıkkalî ziyareT‿**edelim**. (2/84)

ben de aba dedim, **halallaşām** mı, dedim. (3/12)

gel **bakām**, sen nişlediŋ eveli ip boyadıŋ mī? (4/13)

yaran **diyem** bi zini ġaldırılardı. (6/40)

maāllî gezmē **gidēm** diyo bura geliyorlā. (9/2)

burıyı ayrı köy **edēm** demişlēr. (9/13)

nerden **bulām** hindi iki buçuk leriyi de buŋa **verēm** diye. (12/88)

birer çay ġayfa **içēm** içmediŋiz ya. (17/87)

karpız **kesēm** mi ġavun mu? (18/34)

ya bi şi **yiyēm** amcam ya. (18/34) “yiyelim”

duruŋ **bağlıyalım** ya giTdim gālip ağa’ya ırġ‿atdırdım rahmetliye. (29/125)

2. Çokluk Kişi

gelini **dutuŋ** dedi palloş āmat. (3/61)

benim yanımda **bişiriŋ** yamaŋızı yamıyvıdım geciye ġada. (3/88)

ge **gidiŋ** erenler’e de bunu **ġuymaŋ** dedi. (3/104)

ben hep ġızaŋa vedim ılazım olanını **alıŋ**. (3/148)

siz **gömeŋ** ġuzum. (3/156)

şükür **deŋ** allah’a eliŋizi yüzüŋüze **çalıŋ** hiç **acızlanmaŋ**. (3/158)

bir ay soŋra bi diye **geliŋ** dedi. (6/27)

bu hoca da sakın diyi enem menem **ġomaŋ** çocūŋ yasdīnıŋ‿altına diyi. (6/111)

ama burada bunu **yapmaŋ** dedi. (12/45)

oğlum ben ölüsem benim başıma o gün bide **getirtmeŋ**. (12/46)

üş gün beş gün soŋra eliŋiz deyince **dağıdıŋ** (12/47)

ik‿üş gün **deneŋ** de dedi. ondan soŋra şiye **geliŋ** dedi. (15/88)

siz **görmeŋ** gari o günneri. (17/82)

güle güle **gidiŋ** hayırlı işlē ġuzum. (17/88)

hepiŋiz allā emanet **oluŋ**. (17/89)

3. Çokluk Kişi

olsuŋ da elleme **ġırsıŋlar**. (3/145)

hastalığı allah o ġadar taa‿vesiŋ de dedi bizi **görmesiŋler** dedi. (21/159)

bunlara söyle **yapmasıŋlar** bunu yoksa vurcan. (22/112)

töbelē olsuŋ yarabbim. **eselsiŋlē** deyi. (31/115)

4.2.1.1.2.3.1.1. Emir Kipinin Olumsuzu

başıŋızı **arıtmaan** diye ediyon ġuzum. (31/59)

gurbatlāda orlāda **ġalmayan** diyon. (31/189)

bunnar dur dur ana **sallama** derlerdi. (38/41)

o esgiler gitsiŋ de **gelmesiŋ**. (3/156)

yav dedi yörük olarak şe **yapmāylım** biz bunu. (2/8)

ni va hindi yaşamaa ġuzum. hiç **acızlanmaŋ**. (3/157)

memleketimizi **gelmeŋ** diye (34/9)

ūraşıka bi de hadi **götürmiyem** demişlē. (21/141

bizi **göstermesiŋ** dedi. (21/158)

de dedesi **gücenmesiŋ** dedim (23/181)

4.2.1.1.2.3.1.2. Emir Kipinin Soru Şekli

onnarı saTdık biz gāri **neynēm**? (31/116)

4.2.1.1.2.3.2. Dilek Kipi

Hem yazı dilimizde hem de bölge ağzında –sA biçiminde kullanılmaktadır.

Dilek kipi, Eski Türkçe döneminde –sar, -ser şeklinde kullanılmış olup, dönemin sonlarında ekin sonundaki "r" ünsüzünün erimesi ve kaybolması sonucu –sA şekline dönüşmüş ve sonraki dönemlerde de –sA şeklinde kullanılmaya devam etmiştir (Ergin, 2013, s. 309).

Bölge ağzında dilek kipinin ikinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde "ŋ" ünsüzü kullanımı dikkat çekmektedir. İkinci teklik kişi çekiminde –sAŋ / -sAŋA ekleri, ikinci çokluk kişi çekiminde ise –sAŋIz / -sAŋIzA ekleri kullanılmakta ve bu yönüyle yazı dilinden ayrılmaktadır.

Gülsevin; -sA eki almış şart işlevindeki fiillerin, cümlede yüklem görevinde kullanılamayacağını söyleyerek, şart fonksiyonundaki kullanımların zarf-fiil kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Gülsevin, 2020, s. 116).

Gülsevin'in bu görüşü doğrultusunda, aşağıda yalnızca dilek ve istek bildiren örneklere yer verilmiştir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -sAm
2. Teklik Kişi: -sAŋ / -sAŋA
3. Teklik Kişi: -sA
1. Çokluk Kişi: -sAk
2. Çokluk Kişi: -sAŋIz
3. Çokluk Kişi: -sAlAr / -sAlĀ

1. Teklik Kişi

benim kapınıŋ‿āzında öldükden keri ben **yaşasam** ni olcak **yaşamasam** ni olcak (7/12)

ii‿aha böyle ġızım **annadivisem** ni anladayin başġa. (23/169)

gitsem mi, **gitmesem** mi şaşıyon ġuzum. (31/187)

yok **desem** şöyle harici şöfördük biz üç arkadaşdık. (35/42)

2. Teklik Kişi

aldıġ‿ama **alsaŋ** nolcak. (2/31)

sen hura minderi baylı **alsaŋa** altıŋa. (15/73)

hindi öyle bi şi **etseŋ** çocuĶlā ölmüye bile duruvucak sāten. (19/17)

tarna **baksaŋ** ya kaş çeşiTden oluyu. (19/28)

a yavrım dedi sabala **toplasaŋ gelseŋ**‿idi(21/73)

ekerseŋ susam, aklıŋa ni gelise darı, bağ var tütün de var. (22/83)

hakkat bak sen hindi adēlet'e **sorsaŋ** güle güle ölürsüŋ. (23/74)

benim genşlîmdeki almanya'dakı burdakı foturafları **göseŋ** baş‿olmaz bak (28/186)

bi dokdur bilen **olsaŋ** da bi ölmeden bize muayne baylı **etseŋ**. (29/190)

evi nerde **deseŋ** bilmem. (35/96)

yani bi eviŋ içinde dama **girseŋ** ateş yakmayınca buz gibi olur (36/95)

3. Teklik Kişi

bunuŋku bayı sağ‿**olsa** da gelene haf **dese** iyîydi o da öldü. (3/133)

ortu yeri ataş yanıyı ya yāmır **yağsa** onuŋ gözenekleri geriliviri (36/94)

şuan **yaşasa** seksen beş olurdu. (44/60)

gözüm **göse** arkam **ağrımasa** taa dokucan. (4/6)

1. Çokluk Kişi

bunnardan **alsak** kaş parıya verisiŋiz ya? (4/20)

acaP ġaraġol **götürsek** mi **götürmesek** mi? (21/140)

. iį akşam eylenceye **gitsek** direk olmuycak. (37/113)

2. Çokluk Kişi

ismini **duysaŋız** belki bilisiŋiz de. (38/97)

3. Çokluk Kişi

o biçez foturafdan **üretseler**. (23/166)

çıksālā biyo iyi dēmi çıkılmadı da. (31/156)

4.2.1.1.2.3.2.1. Dilek Kipinin Olumsuzu

sen **olmasaŋ** nerde bi dā gidebilcedik biz. (36/110)

gözüm göse arkam **ağrımasa** taa dokucan. (4/6)

benim kapınıŋ‿āzında öldükden keri ben yaşasam ni olcak **yaşamasam** ni olcak (7/12)

acaP ġaraġol götürsek mi **götürmesek** mi? (21/140)

gitsem mi, **gitmesem** mi şaşıyon ġuzum. (31/187)

4.2.1.1.2.3.3. Gereklilik Kipi

Eşme Ağzından derlenen metinlerde gereklilik kipinin "–mAlI" ve –"mA+iyelik lazım" yapıları tespit edilmiştir.

4.2.1.1.2.3.3.1. -mAlI

iyi gözel ġabadayı. huyu gözel **olmalı**. (31/91)

taŋkerde de yalım havızda su ġalmamış onu doldurup **gelmeli** bayı. (41/16)

valla onnā siz burdan **gitmēsiŋiz** diyo, biz diyoz siz burdan **gitmēsiŋiz** diyoz. (22/79) "gitmelisiniz"

4.2.1.1.2.3.3.2. -mA+ iyelik lazım

elli ikicisinde muhakak kuran **okutmaŋ lazım**. (20/62)

martda **gitmem lazımdı**. (2/80)

4.2.1.1.2.4. Birleşik Çekimler

4.2.1.1.2.4.1. Hikâye

4.2.1.1.2.4.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Eşme ağzında görülen geçmiş zamanın hikâyesi –dIydI ve –dUydU ekleri ile çekimlenmektedir. Bazı durumlarda aradaki "y" yardımcı sesin düştüğü örnekler görülmektedir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -dI(y)dIm / -dU(y)dUm
2. Teklik Kişi: -dIydIŋ / -dU(y)dUŋ
3. Teklik Kişi: -dI(y)dI / -dU(y)dU
1. Çokluk Kişi: -dIydIk / -dUydUk
2. Çokluk Kişi: -dIydIŋIz / dUydUŋuz
3. Çokluk Kişi: -dIlArdI /-dIlĀdI / dUlArdI / dUlĀdI

1. Teklik Kişi

ben onuŋ‿öŋüne **geşdîdim** ġocaya varıka dedim, ondan küsüyü beŋe dedim. (3/14)

ben hiş **gitmediydim**. (6/2)

elli biŋ leriye ben ġosġoca bi direkdör **aldıydım**. (12/93)

bi oldum, öyle **olduydum** hakkat bak sen hindi adēlet'e sorsaŋ güle güle ölürsüŋ. (23/74)

o zamannar diriydim başını **beklediydim** gelinimiŋ gene çocuklarınna. (23/114)

hani emzirtmiye yardımcı **olduydum**. (23/115)

oraya höyle **sıkıvediydim** diyo anası böyle bürtledi çıkdı (23/187)

ben de yazzānede çok adam **döydüydüm**. (28/81)

hōra dalıŋ dibine giTdim **oturduydum** el çok ya. (29/175)

üşüdüm orda zobamı bile götüren diye **geldiydim**. (31/3)

işgüvelîne eviçine **getidiydim**. (37/57)

dedim ya kerziman yeŋgeme **sorduydum** (38/87)

ġız aha accık tomas **dikdiydim**. (41/21)

soŋura dura dura **bakdıydım** anam fatiş abılam bu ya dedim. (41/6)

2. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Teklik Kişi

sandīmda bile bi kefinim va. bi de ıraz şi **vediydi**. (3/154)

bi de o ġarı birez kına **vediydi** o va. (3/154)

köyde gelenēŋiz ni o da böyle sordu **geldiydi** de ondan dedim (11/75)

güççük oğlan da geçēn sıparta'da **okududu**. (15/58)

geçēn yurtda **durdudu**. (15/59)

manisa'da **duruydu**. (15/63)

bu da ġaynınasıgilde **ġaldıydı** aha. (19/46)

gönül'üñ düünde de fatma **olduydu** bizim fatma seniñ ġızıñ. (23/69)

benim ġız da yazılım şeysine **girdiydi** iki yıllīna onu da **ġazandıydı**. (27/65)

orda bi aa onnaŋ **evlendiydi**. (31/11)

beş altı **öldüydü** çoğalmışdır o. (37/207)

1. Çokluk Kişi

giTTik yağ‿**eTdiydik** malımızdan. (3/73)

vardıydık bütün köylü orda. (19/48)

bozuk memed'iŋ ġızını **aldıydık**. (21/123)

işgi **yolladıydık**. (21/125)

ben meyrem **verdiydik** orda uşak'da. (23/179)

bizde o gün üç yüz yirmi ġoyun **geçirdiydik**. (28/96)

bizim çocuklara **yapdıydık** biz. (39/35)

aha üs yanna da karpız dülek **eTdiydik**. (41/22)

biz haŋgi köye **giTdiydik** yav. (43/2)

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

zini sadıc‿**oldulardı**. (3/126)

bi senecék giTdim‿idi de **yolladılardı**. (15/32)

ondan da **isdedilēdi**. (27/65)

halbuki bizi bak bir iki höyle **sıraladılardı**. (28/62)

bizim zamanımızda beyaz keymiye **başladılardı**. (39/27)

deŋizliye **gitdilēdi** geri geldi. (43/16)

şey **yapdılādı** üş tane kişiniŋ nası tanışdıŋız nası evlendiŋiz? (43/31)

4.2.1.1.2.4.1.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu

ben hiş **gitmediydim**. (6/2)

hiş taa **olmadıdı** bu hiş taa yokdu. (15/78)

4.2.1.1.2.4.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Eşme ağzında öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi –mIşdI ve -mUşdU ekleri ile çekimlenmektedir. Metinlerde yalnızca üçüncü teklik kişi çekiminin örneği tespit edilebilmiştir.

1. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Teklik Kişi

bura izine **gelmişdi**. (26/37)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

4.2.1.1.2.4.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Şimdiki zamanın hikâye çekimi; ilçe ağzında –yodu ve -(I)ydI ekleriyle çekimlenmektedir. Diğer çekimlerde olduğu gibi ikinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde "ŋ" kullanılmaktadır. Bazı örneklerde üçüncü teklik ve çokluk kişi çekimlerinde son seste bir "n" ünsüzü türediği görülmektedir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -(I)yodum / -(I)ydIm

2. Teklik Kişi: -(I)yoduŋ / -(I)ydIŋ

3. Teklik Kişi: -(I)yodu / -(I)ydI

1. Çokluk Kişi: -(I)yoduk / -(I)ydIk

2. Çokluk Kişi: -(I)ydIŋIz

3. Çokluk Kişi: -(I)yolardı / -(I)yolādı / -(I)ydIk

1. Teklik Kişi

hindi sen ediyoduŋ bi zini, ben **ediyodum**. (1/30)

hiş sakal tıraşı **olmuyodum** ben evlendîmde. (2/62)

anamgillēŋ ġıyında **dokuydum** ben de. (11/44)

okul bile yoğ‿udu köyde de ben siziŋ köyde **okuydum**. (12/24)

éveli **yazıyodum** onu ben o zaman unutduk gali. (15/36)

bunuŋ‿anası doğum yapcākana dağa **gidiyodum** yollamadılā çevirdilē. (21/47)

korkuyun da zorla şiyi ġatıp şi **ediydim**. (21/67)

şükür şükür. eşme'de **duruyodum** (31/1)

nilē **biliydım** ben nilē ġocadım ga. (32/103)

o gun ben köyden **geliydim** o hayırıŋ olduğu gün. (41/5)

2. Teklik Kişi

sen hora **saklanıyoduŋ**. (1/7)

bi gün ahã ġuzum okucu geliyodu, ekmēŋi **yîyoduŋ**. (1/13)

selbend‿**ediydiŋ**. (3/138)

işçi lazım **diydiŋ** dedim. (28/120)

biri seni çekiyodu, sen de **miniyoduŋ**. (1/18)

hindi sen **ediyoduŋ** bi zini, ben ediyodum. (1/29)

sen **götürüyoduŋ** bi zini. eviŋden çıkarıp **geliyoduŋ**. (1/31)

eveli aycık sen **vuruyoduŋ** aycık sen, aycık sen. (1/62)

okuldan **çıkıyoduŋ** mesela **evleniyoduŋ** hemen. (2/25)

üş gün soŋra dağdan kil **getiriydiŋ**. (5/13)

al gelini **düzüydüŋ**. öŋünü **örtüydüŋ**. ardını **örtüydüŋ**. hurasına şi **sokuyduŋ**. (5/44)

onu **güdüyoduŋ**. ertesi gün çifte **gidiyoduŋ** babaŋıla. (12/67)

gece hani ni **oynuyduŋ**? (22/36)

kına gecesi **keyiyoduŋ**, gelinnik **keyiyoduŋ**. (29/7)

ne otu **ġazıydıŋ** diyve. (32/51)

seniŋ iki malıŋ varsa onna idare **oluyuduŋ**. (37/8)

3. Teklik Kişi

ii aha bėygire **miniyodu**. (1/17)

gelinle ōlan okarı **çıkıyodu**. (1/24)

esgi oluP da höyle birez esgi mi var yavrum zatan bi çocuk, bi esgi **kiyiyodu**. (1/54)

duzula ikisi **ekiliydi** çocuğa. bi saat duzlu **yatıydı** çocuĶ. (5/14)

bi saat yatdı mı ondaŋ keri banyo yapıp **çıkıydı**. (5/16)

ġadın tef **çalıydı**. (5/30)

yanĭna da yaran dolaşıp geli bardā yere çarpıp **ġırıydı**. (5/33)

ertesi gün gelin **çıkıydı** ga. (5/33)

ondaŋ keri dāmat öyle **görünüydü**. (5/34)

gelin ata **miniydi**. (5/44)

çok **bakıydı**. (7/16)

esgiden ġabā varasıya **bişiriyodu**. (10/22)

aynı çalgıcı **geliyudu**. (11/3)

adam nerde ayşam oldu orda **ġalıyodu**. (22/75)

yüzünü gözünü **saklıydı**. (23/62)

1. Çokluk Kişi

orağıla **biçiydik**, desde **ediydik**. (5/4)

ġaŋlıya **ġatıydık**. **çekiydik**, dü͡enle **sürüydük**. yabıyla **savırıydık**. (5/5)

samanı ayrı **alıydık**. teniyi ayrı **getiriydik**. aha böyle. (5/6)

misafirlere gene aynı yemek **bişiriyüdük**. (11/5)

hindi gari kınada ġırıylā ya evelden öyle **ġırıyuduk**. (11/18)

biliyun **dokuyduk**. (11/44)

onna eviŋ içinde ni vāsa **yıkıydık** gari kırklanıyuz diye. (11/57)

motur olmūnca öküzüle **sürüyoduk**. (12/25)

hırlı berli oyun mu **oynuyoduk**. (15/41)

aha bu eviŋ sā͡ıbı hindiki beyim **sevişio͡duk.** (31/51)

dü͡ün oldu geçen hafta **tanışıydık**. (33/125)

bi de şi **oynuyduk** onuŋ adı niydi enişde? (33/145)

kırk kesme **diydik**. (37/134)

a͡a demin beni aradı siz aradīŋızda onnan **ġonuşuyuduk**. (40/72)

2. Çokluk Kişi

ii͡bu ipi kendiŋiz mi **eyiriyidıŋız**? (4/14)

3. Çokluk Kişi

yanıŋ yönüŋ birer uğur parası ġatıvırıydıŋ **gidıylardı** asKere. (6/80)

ġaçırıyolādı ya. (10/10)

arada bi **kiyiyollādı** ya hindi hiç yok gari. (10/16)

bizim de şi **ediylādı**. (11/7)

o da dümbek oluydu işTe bi de. onla **çalıylādı**. (11/34)

suya **ġuyuyolardı** eveli. (15/50)

onu **endiriviyolādı** ora. (21/7)

oğlan evine varınca **indiriyulādı**. (30/13)

abam iyi olmuş ölcek **diylerdi**. (41/34)

Son seste 'n' türemesinin görüldüğü örnekler:

a͡a yeŋi doğdu mu iki Pançak duz **ġatıyolardın** suyuŋ içine. (15/51)

onna banyo **yaPdırıyolardın**. (15/51)

meyden yerlerinde **oynuylardıŋ**, **gülüylardıŋ**. (22/7)

tā tā çeşitli oyunnā **çıkarıylādın**. (22/7)

böyle **oluyudun**. (22/8)

hani hurda oyun **çıkarıylādın**. (22/10)

birini sözüm a͡a eşşē **çulluylādın mulluylādın**, biri **çekiyidın**, (22/11)

biri ardında işTe efe elbisesi **keyiyidın** bi şiler bi şiler öyley͡idi. (22/12)

4.2.1.1.2.4.1.3.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu

suyu olmayan **etmiydi**. (5/9)

ġız öyle hindiki gibi nışanlısını file **gömüydü**. (5/31)

eveli **sürmüyudu** öyle. (11/24)

erkek ġızaŋına bile **bakdırmıylādı** oynākana. (11/31)

başġa bi şi **oynamıyoduk** biz. (15/43)

4.2.1.1.2.4.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Bölge ağzında gelecek zamanın hikâyesi –cA(k)dI ekleri ile çekimlenmektedir. –AcAk gelecek zaman ekinin başındaki "a /e" ünlüsü genellikle düştüğü için -cAk şeklinde eklenmektedir. Bazı durumlarda da –AcAk ekinin sonundaki "k" ünsüzünün düşmesiyle –cAdI veya –cĀdI biçimleri ile çekimlendiği görülmektedir. Diğer fiil çekimlerinde olduğu gibi ikinci teklik ve çokluk kişilerde "ŋ" ünsüzü kullanılmaktadır.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -cĀdIm

2. Teklik Kişi: -cĀdıŋ

3. Teklik Kişi: -cĀdI / -cAkdI

1. Çokluk Kişi: -cĀdIk

2. Çokluk Kişi: -cĀdIŋIz

3. Çokluk Kişi: -cAklĀdI / -cAklArdI

1. Teklik Kişi

ben öyle **etcēdim** ceyda'mı. (3/138)

onu esgi gelin **etcēdim** ben. anasınıŋ fısTanı duruydu. (3/140)

üş gün davıl **çaldırcādım**. (3/141)

tāsin ırāmatlıḴ da bizimki dedi iki gelin **alcādım**, bi gelin alıvıran vuruŋ siz de dedi. (21/127)

ıraz yengem ırāmatlık ağam demiş iki gelin **alcādım** bi gelin alıvırın (21/142)

bunu kesdim de **aşılıycādım** ben. (28/173)

2. Teklik Kişi

kātib mi **oluvēcediŋ** beni dēṛdi. (31/26)

3. Teklik Kişi

de͡e ona memet dayıŋ ıramatlık sağ **olcādı.** (6/36)

adamlar **yapcādı**. üzüldüler de eTdirmedi. (7/10)

niden nîyle **oynacādı** çocuk? (12/21)

babam emme bura **vemeycēdi**. (3/53)

atatürk'üŋ türküsünü **söylecēdi** izetci͡im. (3/117**)**

ayşa‿bam sağ olsa hindi oncāz emekli **olcādı** (23/59)

iki yıllīnı onu da **bitircekdi**. (27/67)

ordan bakım **etdircēdi** beni ġuzum. (31/95)

okusa iki senelik **olcēdi** canım araŋızda çok diyil o zaman. (42/71)

cumartesi pazar ora gidiP ingilizce ġursu **alceKdi**. (43/9)

1. Çokluk Kişi

davılcıyla zurnacıyı iki gelini bir alıp **gelcēdik**. (21/123)

birini şiyden ġıraŋköy'den birini ābiy'den **alcādık**. (21/124)

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

yesyeŋi ordakı esgi okulu güllü'yü **yıkcaklādı**. (20/104)

güllü'yü bura **alcaklādı** öyle olmasa. (20/106)

baya da **alcaĶlardı** ya, almadılar ga. (4/23)

on‿sonra yurT dışına üç aylık şeye **gönderceklēdi** onu işde. (43/30)

4.2.1.1.2.4.1.4.1. Gelecek Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu

vemeycēdi babam bura. ben de vacan dedim. sevdim ġocamı. (3/54)

4.2.1.1.2.4.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi

İlçe ağızlarında geniş zamanın hikâye çekimi –ArdI / -IrdI ekleri ile çekimlenmektedir. Bazı durumlarda –Ar geniş zaman ekindeki "r" ünsüzünün düşmesiyle –AdI ve –ĀdI şekilleri kullanıldığı görülür. İkinci teklik ve çokluk kişilerde "ŋ" ünsüzü kullanılmaktadır. Bazı örneklerde üçüncü teklik ve çokluk kişi çekimlerinde sonda bir "n" ünsüzünün türediği görülmektedir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: -(V)rdIm / -AdIm / -ĀdIm / -IdIm

2. Teklik Kişi: -(V)rdIŋ / -AdIŋ / -ĀdIŋ / -IdIŋ

3. Teklik Kişi: -(V)rdI(n) / -AdI(n) / -ĀdI(n) / -IdI(n)

1. Çokluk Kişi: -(V)rdIk / -AdIk / ĀdIk / IdIk

2. Çokluk Kişi: -(V)rdIŋIz / -ĀdIŋIz

3. Çokluk Kişi: -(V)rlArdI(n) / -(V)llĀdI

1. Teklik Kişi

a͡a boyamadım ya dedim, **boyardım** dedim. (4/14)

ben o öküzüŋ böyle dü͡eniŋ üsdünde **ġoşardım**. (6/69)

anamıla ben çok **giderdim** çocūka. (6/82)

bende para atcaklar diye halamıŋ ġıyına **durudum** (6/96)

halam ben orda alı hora **ġatardım** bi kesiye. (6/97)

birlek bek **oynaṛdım** birlek. (13/55)

ben de yardım **ederdim**. (14/24)

ġırādım meşiyi ben, o da sürēdi. (17/26)

samandan yanna **geçēdim**. (17/52)

küllü suyu **vurudum**. bi bakır kül **ġatādım**. (17/47)

onna şamaşır **yaykādım**. ġar gibi gibi. (17/48)

giderdim gice saba͡a ġadar ġoyunumu **güderdim**. (37/30)

2. Teklik Kişi

hala ta͡a oluyo o. kölle **ġaynadırdıŋ**. (1/55)

diyelim hindi yaran olan bu ġoŋşuya, ho ġoŋşuya **derdiŋ**. (6/42)

et ġavırılıdı, ġoyun **keserdiŋ** (13/41)

ayrı bi dama **dakardıŋ** yemini verisiŋ. (16/48)

o da bek dayı üsdüne daş altına daş, üsdüne daş **bastırıdıŋ**. (17/65)

ġazā ġazā **yirdiŋ** bi şiciK‿olmazdı. (17/66)

güzden ni ekēseŋ **ekēdiŋ**. (17/69)

ġaŋlı **çıkarıdıŋ**. bi yığın pıynar alı **gelidiŋ**. (21/114)

sen bi görseydiŋ güle güle. foturavımı **çekēdiŋ** benim. (23/64)

çeŋizini ertesi gün **serēdiŋ**. (24/28)

dokuz daş **oynādıŋ**. (30/38)

her yere diyi de elleri **öpēdiŋ** akrabalarıŋ para verilēdi onnāda. (32/92)

yanık bağlarını **bağlādıŋ** düşēk vādı. **çalkādıŋ**. kepçeyne yağını **alıdıŋ** içinden **boşaldırdıŋ**. (32/113)

3. Teklik Kişi

onu **çekerdi** biri, bāşış **alıdı**. (1/12)

deriye **saklanırdı**. (1/26)

eşe ebem bi babamı **severdi**. (28/22)

harman işini eveli düen **sürerdi** anam bak. (6/67)

o şiyiŋ eTrafında **dolaşırdı**. (7/4)

bi oklāyna bi tas suyu duTdu mu oklāyna **vurādı**. (10/39)

hep çocuĶları kırkı çıkasıya böyüyesiye ġadā ebem **bakādı**. (10/36)

o benim yanımda **yatārdı** çocuĶlara **bakādı**. (10/36)

tarnaşı bişiriyo anam ırāmatlık **ġatardı**. (12/69)

bi güzden bi güze yeleen'den nalbanT **gelidi** burda öküz **çakardı**. (12/83)

ġırādım meşiyi ben, o da **sürēdi**. (17/26)

düğün seysenası **ġaldırıdı**. (23/4)

çeşit çeşit **kiyerdi** gelin (23/126)

böyükleriŋ ellerini gelin **öpēdi**, **girēdi** içeri. (24/26)

1. Çokluk Kişi

dėviye çiyizlerimizi dėviye **sarardık**. (1/10)

unna bu esgisini **yıkardık**. (1/53)

içeri çuvala **ġatardık**. ġaŋlıya **atardık**. gider diribolu'da üyüdü **gelidik** dēįrmeni. (5/39)

hem de ınar alı geli de **yirdik**. (5/41)

ābey'de **üyüdürdük**. (5/41)

yabayıne **savırıdık**. rüzgar esmesini **beklēdik**. **aĶdarırdık**. (10/19)

cuma gün işTe ille geliniŋ başı ağrımasıŋ diye davıl çalını kendilerimiz **çalādık oynādık**. (11/42)

nerden gelmiş ebe bizim kökümüz **derdiK**. (12/13)

bi de birlek **sekerdik** höyle **sekerdik** daş atardık (13/56)

yeri **ġazādık**. buz gibi suyu **dökēdik**. ora **gömēdik**. (17/63)

dü͡ün yerine filen gelince biz **görüdük** tabı devemizi süslü. (23/11)

el yüdürme bizim davılla dereye çıkasıya **ölüdük** bura. (23/41)

ata **binerdik**. (23/26)

bizim çocuklūmuz kuzu **güdēdik** dağlāda. oyun **oynādık**. (27/43)

yapādan eğrē çorabı **örēdik**. (31/21)

beyaz **kiyēdik**. üsTünden ġıreb düşen **dērdik** ipekli onu **kiyerdik**. (31/119)

2. Çokluk Kişi

ni **yapādıŋız** diyi. (32/3)

3. Çokluk Kişi

orlarda öŋüŋe **geçerlerdi**. bāşış **alırlardı**. (1/13)

anna bi şîŋ olmucak seniŋ çocuk olmucak **derlerdi**. alılar **gelilerdi**. (1/28)

ağzına file **ekerlerdi** duzu. bi **yatırılardı** (5/15)

başġa yerlere höyle seymencılar keşgek **döyerlēŗdi**. (6/39)

tef **çalarlardı**. (6/94)

onda orda ġızaŋlā pėrde başından bile bakdırmīcaz diye böyle **beklerlēdi**. (11/29)

bi tavık **keserlēdi**. ya͡uT iki tavık **keserlēdi**. (12/39)

esgiden böyle ırakı şu bu **içerlēdi**. (18/7)

yau͡T çocuḴlara çua͡l **keydirilēdi** (18/19)

götürülēdi ondaŋ keri ġızı gelin **ederlēdi**. **mindirilēdi** ata sokakda **gezdirilēdi**. (24/25)

Son seste 'n' türemesinin görüldüğü örnekler:

hani onuŋ‿içine de koku **ġatādın**. (21/27)

at var‿ısa ondan soŋra yemē **yirlēdin**, (22/20)

gelin **çıkarılādın**, **indirilēdin**, millet dağılı gidēdi. (22/21)

akırabaŋ **ġalıdın** hah. (22/21)

bundan on beş yirmi sene eveli var‿ıdı. **sererlerdin** hurlara. (22/25)

ayşamüstüye dōru bi de **toplarlardın** millet görsüŋ diye hani. (22/26)

sırayna nöbet **yazarlardın** (22/99)

4.2.1.1.2.4.1.5.1. Geniş Zamanın Hikâyesinin Olumsuzu

zamanlā hindiki gibi **olmazdı**. ġız oğlanı **görmezdi**. (10/8)

biyo da ga ben ga böyücēn diyin ben oŋa **vemezdim**. (12/71)

altın file **dakılmazdı**. (13/39)

bizim günümüzde erkekler kınıya **gelmezdi**. (13/51)

ġatmazlādı erkekleri. (18/8)

4.2.1.1.2.4.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi

İlçe ağzında istek kipinin hikâye çekimi –AydI ekleri ile oluşturulmaktadır. Bölgeden derlenen metinlerde yalnızca birinci teklik kişi ve üçüncü teklik kişi çekimlerinin örnekleri tespit edilebilmiştir. Birinci teklik kişi çekiminin –AydIm ve üçüncü teklik kişi çekiminin –AydI şeklinde eklendiği görülmüştür.

1. Teklik Kişi

ben **görüydüm** onu ġatādım yerine demiş ırāmatlık. (21/111)

keşke **okuyaydım**. (37/196)

2. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Teklik Kişi

allah delilik ya bu. hindiki aklım **olaydı** bicāzını bile etmezdim (37/65)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

4.2.1.1.2.4.1.7. Şart Kipinin Hikâyesi

Eşme ağzında şart kipinin hikâyesi, –sAydI ekleri ile çekimlenir. Bazı örneklerde, aradaki "y" yardımcı sesinin düştüğü ve -sĀdI biçimiyle çekimlendiği görülmektedir. İkinci kişilerde "ŋ" ünsüzü kullanımı bu çekimde de yaygındır. İlçeden derlenen metinlerde, birinci, ikinci ve üçüncü teklik kişilerin örnekleri tespit edilmiştir. Birinci teklik kişi çekiminde -sAydım ve -sĀdım ekleri; ikinci teklik kişi çekiminde –sAydıŋ ve –sĀdIŋ ekleri; üçüncü teklik kişi çekimlerinde ise –sAydI ve –sĀdI ekleri kullanıldığı tespit edilmiştir.

1. Teklik Kişi

keşke **buluşdursaydım**. bir hafda oldu gideli. (33/13)

a͡a sen evelden diye ġosādıŋ da ben onu yaza **ġosādım**. (24/16)

2. Teklik Kişi

sen bi **görseydiŋ** güle güle. foturavımı çekēdiŋ benim. (23/64)

a͡a sen evelden diye **ġosādıŋ** da ben onu yaza ġosādım. (24/16)

3. Teklik Kişi

ikiŋiz gidiyiŋiz babaŋ **gelseydi** o da ya. (38/115)

benim ġızıŋ tek şeyi pandemi **çıkmeseydi** bi şeylē olurdu. (43/26)

osmanlıda **olsēdi** cumhuriyet ġurulunca devam edēdi. (44/16)

ġoca iyi mi oluyo? ġoca iyi **olsādı** lale zümbül olurmuş. (30/44)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

4.2.1.1.2.4.2. Rivayet

4.2.1.1.2.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti –mIşmIş

Öğrenilen geçmiş zamanın rivayetinin -mIş(I)mIş şeklinde çekimlendiği görülür. Bölgeden derlenen metinlerde yalnızca üçüncü teklik ve çokluk kişi çekimlerinin örnekleri saptanmıştır. Üçüncü teklik kişinin –mIş(I)mIş şeklinde, üçüncü çokluk kişinin ise –mIşlArImIş şeklinde çekimlendiği görülmüştür.

1. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Teklik Kişi

Örneği Tespit edilememiştir.

3. Teklik Kişi

benim görümceniŋ fatma da o da allahdan işden **çıkmış‿ımış** (6/6)

ġaraköy'e iki ġardaş **gelmişmiş** bi yandan. (7/21)

bak bizim azize'ye benim adam koçan **etmiş‿imiş.** (23/57)

bi ġalıb‿**etmiş‿imiş** üsdüne ādem. (23/58)

bubası çanakkale'de **ġalmışmış**. (36/55)

kaldırılmış geçen **yazmış‿ımış** baŋa. (40/32)

a͡a aydın'ıŋkını sağıvıdım eşmi'ye **gitmişmiş**. (26/1)

esgiden **atatürk'**üŋ geldînde **hāmiliymiş‿imiş** (29/184)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

ayşamıla bi ġoyun kesmişler **yüzmüşler‿imiş**. (28/69)

4.2.1.1.2.4.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Eşme ağzında şimdiki zamanın rivayet çekimi –yormuş ve –(I)ymIş ekleri ile karşılanmaktadır. İlçeden derlenen metinlerde ikinci teklik, üçüncü teklik ve üçüncü çokluk kişilerin örnekleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda ikinci teklik kişide –yomuşuŋ ve -(I)ymIşIŋ ekleri, üçüncü teklik kişide –yomuş ve –(I)ymIş ekleri, üçüncü çokluk kişide ise –yo(r)lA(r)mIş ve –(I)ylA(r)mIş ekleri kullanıldığı saptanmıştır.

1. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Teklik Kişi

bilmiyoŋdur sen **okuyomuşuŋ** ni bilceŋ? (29/73)

ġaçakcılık yapıyıŋ bunu **vemiymişiŋ** sen bölük komutanna. (28/99)

3. Teklik Kişi

gelmiş bi yere ġurulmuş orda demir **yapıymış**. (5/2)

eşe ebeŋ atatürk bura geldi mi bilmiyin de şi cavırlar **geliymiş**. (7/26)

bize de ırāmatlık ebem **biliyomuş**. (9/18)

griz mi **geçiriyomuş** ġarı do͡um yaparka öldü ġaldı (21/42)

ana! duyan memet halı'sı kelle **döğüyomuş**. (21/55)

adam altı ayda memlekete **dönüyomuş dolaşıyomuş** onnar için. (22/77)

tedavi **oluyomuş** hindi tokdurda. (29/136)

diyomuş ki ġadın evela gelelim gidelim sōra allāŋ emri diyelim **diyomuş** ġadın. (29/162)

ġaynınam, ġayınbubam **özeniyomuş** ata mindircen diye. (30/9)

adam öldürünce o zamanıŋ ġadı **deniymiş** hākime. (28/2)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

etem gelivi dedim ben seray'ı **çıkarıylarmış** (6/21)

a͡a höyle çölmek dutuP da **bālıyorlāmış**. (19/24)

yalıŋız bunnar aynı köyden **istemıylarmış** (28/121)

bizim neslimize osmanlı tarihinde eceler **diyolarmış**. (34/27)

4.2.1.1.2.4.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Eşme ağızlarında gelecek zamanın rivayeti –cAkmIş ve –cĀmIş ekleri ile çekimlenmektedir. Genellikle gelecek zaman ekinin sonundaki "k" ünsüzü düşerek kendinden önceki ek ünlüsünün uzamasına sebep olmaktadır. Ancak düşmediği örnekler de görmek mümkündür. Bölgeden derlenen metinlerde yalnızca üçüncü teklik kişi çekiminin örnekleri tespit edilmiştir.

1. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Teklik Kişi

ben seni bulurun. sen de onu **bulcēmişiŋ**. (42/3)

3. Teklik Kişi

cenab‿allah bi şiler isdesem **vercekmiş** bana heralde. (2/96)

ben seray'ı çıkarıylarmış servise **çıkcāmış** gidelim. (6/22)

ii‿aa höyle dıŋġılıp **düşüvücekmiş** gibi oluyon. (15/79)

öŋce darā bulusa ġızı **olcāmış**. bıçā bulusa oğlan **olcāmış** derler. (16/51)

ora da buydüy‿**ekilcēmiş**. (21/74)

iki **olcāmış** gelin, bi oluvusuŋ dedi. (21/128)

sıvacāmış fayans **döşeycāmış**. (37/191)

tütün **yapcēmiş** daa bi sene gelcek sene **olcēmiş**. (42/98)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir

4.2.1.1.2.4.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti

Bölge ağzında geniş zamanın rivayeti –(V)r(I)mIş ekleriyle karşılanmaktadır. Bölge ağzından derlenen metilerden yalnızca üçüncü teklik kişi ve üçüncü çokluk kişi çekimlerinin örnekleri tespit edilmiştir. Üçüncü teklik kişide –(V)r(I)mIş ekleri kullanılırken, üçüncü çokluk kişi –(V)rlArImIş ve -(V)rlĀmIş ekleriyle çekimlenmektedir.

1. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir**.**

3. Teklik Kişi

ekmek yinsiŋ ayşama ġada da ayşam‿üstü çıkarıvıŋ **dermiş** (3/141)

burda yunanı gördü mü tavıklar bile içeri **ġaçarmış**. (16/40)

sözüm a‿a cavır ġırġuş **der‿imiş** de buranıŋ ilk adı akġuş. (22/29)

burdan kākan ora ġaracaamad'a file **gider‿imiş** (22/47)

ġaracaamat'dan bura **gelir‿imiş.** (22/48)

ġızım ta‿a öŋlēden derede **çalkanımış** (32/114)

herkeş **yakmazmış** da bazıları **yakarmış**. (38/78)

kimisi yakmadan çamaşırınna **gömermiş**. (38/79)

ufacıĶ çocuklara böyümeyi diye aydaş aşı **bişirilirmiş** o zaman. (40/70)

ġoca iyi olsādı lale zümbül **olurmuş**. (30/44)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

öyle olmuyunca **ġatmazlar‿ımış** dedim. (3/35)

ondan sonra **gelirlēmiş** (16/39)

beğendiği hayvanları **götürülēmiş**. (16/40)

keserler **yirlēmiş**. (16/41)

bi ebe var böyle **ederlerimiş** de. (23/176)

ta‿a çoĶ‿evelden sabā ġadā ġızlā dē‿irmeci bile **oynarlāmış** (30/3)

kına ġız evinde **yatālāmış**. (30/4)

ġızım o yukuyu bu yannarı çok **yaparlāmış**. (32/109)

ġossünner aynalı ġatmarlı ġossünner gidiyiz, **derlēmiş**. (32/123)

4.2.1.1.2.4.2.4.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Olumsuzu

o zaman îsanlarıŋ teri **kokmazmış** (33/55)

alacaĶ‿adam da hiç **seslenmezmiş**. (37/176)

herkeş **yakmazmış** da bazıları yakarmış. (38/78)

tavık yemi hiç iyi **gelmezmiş** ġoyuna şiye. (39/141)

bu badılcan eliŋ de **dökmez‿imiş** duyuyun ben yılından yalım. (41/19)

4.2.1.1.2.4.2.5. Şart Kipinin Rivayeti

İlçe ağzında, şart kipinin rivayet çekimlerinde, –sA şart ekinin ünlüsünün eklendiği kelimenin ünlüsüne göre uyuma girerek –suymuş, -siymiş şekillerinde çekimlendiği görülmektedir. Metinlerde sadece üçüncü teklik kişi çekiminin örnekleri tespit edilmiştir.

1. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Teklik Kişi

o zaman **olsuymuş** o günler be çavış dede, eş‿ebe. (28/171)

yirmi beş gün olsa rapor **vesiymiş** eve gelebilecekdim. (26/15)

1. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

4.2.1.1.3. Ek-Fiil Çekimi

4.2.1.1.3.1. Ek-Fiilin Geniş Zamanı

Bölge ağzında, ek-fiilin geniş zamanının birinci teklik kişi çekimlerinde, yazı dilinden farklı olarak "n" ünsüzünün kullanıldığı görülür. Fakat m'li örneklere de rastlamak mümkündür. Birinci çokluk kişi çekimlerinde "z" ünsüzü yanında, "k" ünsüzünün kullanıldığı örnekler dikkat çekmektedir. Yine yazı dilinden farklı olarak ikinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde "ŋ" ünsüzü kullanılmaktadır. Üçüncü teklik ve çokluk kişi çekimlerinde ise, -dIr ekinin getirildiği görülmektedir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: +(y)In / +(y)Im
2. Teklik Kişi: +sIŋ / +sIn
3. Teklik Kişi: +dır
1. Çokluk Kişi: +(y)Iz / +(y)Ik
2. Çokluk Kişi: +sIŋIz
3. Çokluk Kişi: +lAr

1.Teklik Kişi

ben de açcık **topluyun** ama canım. (2/66)

o zamannar edirne'de **asgerin**. (2/97)

ben de ġaramusalar'dan **evliyin**. (2/102)

yaşım da atmış dört **doumluyun** gülüm. (6/34)

buralıyın canım. (8/1)

şindi ben **imamın** dedi. (12/45)

ev **hanımıyın**. (13/2)

seksen **yaşındıyın** ben. (14/29)

ilkokul **mezunuyun**. (20/38)

doğma böyüme bu **köylüyün**. (20/39)

gaziyin ben. (22/131)

saĶadın ben bādaş ġurup oturamıyon (22/133)

benim bubam bi deveci **ġızıyın** ben yörüK **ġızıyın**. (23/2)

ben kaş çocūŋ **anasıyın** (31/36)

ben onnāŋ **enişdesiyim** ya. (26/36)

2. Teklik Kişi

kaçıncı **sınıfsıŋ** ō̄retmen olmak isdiyin diyi (37/193)

hee **nerdensiŋ**? (16/56)

kaş **yaşındasıŋ** dediŋ mi iki iki diyo. (19/37)

sen kaç **ġardeşsiŋ** ya? (30/51)

amma kazık **adamsıŋ** (26/5)

sen **torpillisiŋ** (28/52)

onnar git **yorgunsuŋ** yat dediler (28/71)

sen kına **eŋgemsiŋ** (29/24)

maşşalla pek de **gözelsiŋ**. (29/92)

3. Teklik Kişi

ınaTdır bu. beK‿**ınaTdır**. (3/76)

bi de **meyremetsizdir** açcık. (3/76)

hindi hu **ġocamandır** da hu **gücücükdür**. (3/90)

yarandır o benim **yarandır** o ya. (13/60)

he benim **sadıştır** o. (16/57)

seşmendir o yüz‿atmış. (22/93)

oğlan olusa **yunus'dur** dedeniŋ‿adı. (29/115)

ibrahim benim asger **arkadaşımdır**. (36/85)

bunnar çoğu **akrabadır** biri birinne. (38/90)

1. Çokluk Kişi

şu anda **kapalıyız** üç aydır. (20/40)

amcaoullarıyız. (22/78)

şindi biz emekli olunca **evdeiz.** (27/30)

biz sarı tekeli **yörüüz**. (28/14)

biz de aha **burduyuz**. (28/140)

muhtarıŋ annesinnen ben iki ġardaş **çocuğuyuk**. (37/98)

amca **ġızaŋıyız** biz onnan. (42/35)

ġızım bek **çikiniz** biz. ġocadık biz gari be. (32/169)

biz **emekliyiz**. (33/46)

zaten **aylaaz biz**. (33/154)

2. Çokluk Kişi

ondaŋ keri **tabırcısıŋız** siz (6/26)

hindi biz bi yere giTdik mi siz arap **diyisiŋiz**, diyler. (6/125)

he iki **ġardeşsiŋiz**. (13/61)

ġarāmetlideŋsiniz ha eyi. (37/187)

siz sorması **nerdensiŋiz**? (39/51)

siz **gençsiŋiz** daha elbise ayakkabi lazım size. (34/49)

siz **nerelisiŋiz**? (35/94)

ġızım **oğlumsuŋuz**. (17/89)

3. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

4.2.1.1.3.2. Ek-Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

Bölge ağzında, ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekimlerinde, 2. teklik ve çokluk kişilerde "ŋ" ünsüzü kullanılmaktadır. Çekimlenirken ek-fiil ekinin başındaki ünlünün bazen düştüğü, bazen ise düşmeyip kullanıldığı örnekler görülmekte ve büyük ünlü uyumuna girmektedir.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: +(y)dIm / +(I)dIm
2. Teklik Kişi: +(y)dIŋ
3. Teklik Kişi: +(y)dI / +(I)dI
1. Çokluk Kişi: +(I)dIk / +ydIk
2. Çokluk Kişi: +ydIŋız
3. Çokluk Kişi: +lAr(I)dI / +lĀdI

1. Teklik Kişi

ben yurt **dışındıydım** o zaman. (18/32)

atdā diyarbakır gibi yerde asgerlik şubesinde **yazıcıydım**. (36/18)

ben o zaman olsam olsam sekiz‿on **yaşlarındıydım**. (12/87)

ben asgerken **sıhiyedim**. (16/60)

atmış itilāfında ben **asgerdim**. (16/9)

o gün ben **nöbetçîdim** hasdanede. (16/62)

ben köyüŋ **içindîdim**. (17/15)

ben **şöfördüm** amcam da he karargahda **şöfördüm**. (18/12)

yirmi yaşında iki çocuḴ‿**anasıydım**. (20/69)

jandarmıydım ben. (28/46)

çok **fağkirdim** ben ya. (28/110)

ben burdan birine **aşığ‿ıdım**. (28/179)

gözeldim o zaman yalıŋızın. (31/62)

2. Teklik Kişi

ana‿a dedi ebem sen **nerdiydiŋ** dedi çocuk. (31/94)

3. Teklik Kişi

yamadım dā sünet **esgisiydi**. (3/119)

ġayınbaba bek **hatırlıydı**. yapıya giderdi. **hatırlıydı**, **āzıydı**. (3/130)

bunuŋku bayı sağ‿olsa da gelene haf dese **iyîydi** (3/133)

feti ġarsı **dul‿udu.** (3/136)

güccük gelin bu. görümcemiŋ **ġızıydı** bu. (37/85)

dedeleri bilen de **sağ‿ıdı** ya. (37/119)

sarı bi **adamdı**. (37/216)

bu yemek yapdı orda **yemekciydi**. (38/33)

zayıfca o zaman‿içi bi **oğlandı** yani. (38/128)

palloş āmat gagamıŋ **sādıcıydı**. (3/61)

içerdeki **neniydi**. (3/64)

1. Çokluk Kişi

esgiden biz **malciydik**. (8/1)

biz iki gişi gitdik **candarmadık**. (16/45)

ayşama ġadā dağda, sabā ġadā **dağdıydık** işTe. (17/26)

atmışda **asgerdik** biz. (34/65)

yok desem şöyle harici **şöfördük** biz üç **arkadaşdık**. (35/42)

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

çamraklı **sādışlardı**. (3/68)

emme oda baca sābıydı **iyilēdi**. (31/72)

eyilēdi ya ben genşlik haberim yok öylü şeyden. (31/72)

4.2.1.1.3.3. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı

Bölge ağzında, ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde, yazı dilinden farklı olarak 1. teklik kişi çekiminde “n” ünsüzü kullanılmaktadır. Bu söz konusu

çekimde ek-fiil ekinin başındaki ünlünün bazen düştüğü, bazen ise düşmediği görülür.

Çekimi:

1. Teklik Kişi: +(I)mIşIn
2. Teklik Kişi: +(I)mIşIŋ
3. Teklik Kişi: +(I)mIş
1. Çokluk Kişi: +(y)mIşIz / +(I)mIşIz
2. Çokluk Kişi: +(I)mIşIŋız
3. Çokluk Kişi: +(I)mIşlAr

1 . Teklik Kişi

gine de **dayantılīmışın** yaşîyon gene. (17/75)

bu͡āmıŋ öldü͡ünde anamıŋ **gövdesindēmişin** (31/15)

2. Teklik Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Teklik Kişi

dedemiz bubamıŋ dedesi **bey‿imiş**. (36/23)

orda āmetler'iŋ ġıyında hatdā dağ oŋa **aid‿imiş**. (36/23)

bunuŋ ahar dağı, burkaz dağı, muraT dağı bunuŋ **otlākıyesiymiş**. (36/24)

hanımına da söyleyiŋ **yatalāmış**. (36/103)

anam da āmatlar **köyündenmiş** (37/43)

burdan geçen yörükler **zēŋgin‿imiş** (39/9)

heralda foturafcı **yoğ‿umuş**. (39/28)

esas bizim köken **alevimiş** ya. (40/48)

ābiŋe bi ebecik **ġonuşġan‿ımış** gene ġonuşuvudu baŋa de. (23/193)

Metinlerde iki tane –mIş ekinin üst üste kullanıldığı örnekler görülmektedir:

bizim bu köyümüz **akcaköy'deyimiş‿imiş**. (37/16)

yörük aŋması ayıp afedersiŋ develer **varımış‿ımış** (37/17)

bizim bura **ormanlığımış‿ımış**. (37/20)

esgiden atatürk'üŋ geldînde **hāmiliymiş‿imiş** benim görümcem vādı bi tane. (29/184)

1. Çokluk Kişi

biz **ödemiş'liymişiz**. (28/1)

biz ġarāmatlı'ya **bağlıymışız** öŋceden. (28/12)

2. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

3. Çokluk Kişi

Örneği tespit edilememiştir.

4.2.1.1.3.4. Ek-Fiilin Olumsuzu

Bölge ağzında ek-fiilin olumsuzu standart yazı dilimizde olduğu "değil" edatı ile oluşturulmaktadır.

dokdura haber verdim ağır **hasTa diyildir**. (16/62)

işler yolunda ġızım kimsiye **muhtaç diyiliz**. (28/144)

yavrum ben **buralı deyilin**. (29/2)

şindigi gibi **diyil‿idi**. (37/3)

okudūma göre diŋledîme göre o da hayırlı bi şey **değil‿imiş** (22/59)

a tambıdı tumbudu tambıdı tumbuyla **diyil‿idin** hani. (22/9)

abi siz benim elimi öpcek **adam diyisiŋiz** (28/117)

4.2.1.2. Yapım Ekleri

4.2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler

+AcIk

Küçültme ekidir.

ġıvrıcık (28/62)

+cAz (+cAğIz)

Küçültme, sevgi, acıma gibi ifadeler bildirir. +cAkIz yapısı, büzülmeye uğrayarak +cAz hâline gelmiştir.

anacāzım (37/54)

annecāzım (37/141)

başcāzımı (31/98)

başcāzınŋı (19/47)

bicāzını (37/65)

bicez (23/13)

cePcezine (3/30)

elcāzında (23/185)

elcezineiŋ (1/45)

ġızcāzım (30/42)

huncāz (23/120)

oncāz (6/24)

oncazım (3/143)

oncazlar (1/47)

+cI / çI

Bölgede işlek olarak kullanılan yapım eklerindendir. Özellikle bir işle meşgul olma, bir mesleği icra etme gibi anlamlarda isimler türetmektedir. Genellikle ünsüz uyumuna uymadığı c'li şekilde kullanıldığı görülür. Fakat sınırlı sayıda ç'li örnekler de görülebilmektedir.

araşdırmacı (40/3)

aşcı (32/59)

aylaĶcı (5/36)

bağcı (3/113)

bazarcı (2/95)

çabacı (22/55)

çalgıcı (3/143)

davılcı (1/30)

davulcu (16/53)

değmenci (3/95)

hasTa bakıcı (16/60)

hayvancı (2/12)

icrācı (4/10)

işçi (28/120)

kamaracı (28/181)

kıneci (31/148)

kilimci (4/5)

mobilyacı (29/85)

mutvakcı (28/69)

namazlācı (4/5)

demirci (5/1)

deveci (23/2)

doŋdurucu (33/118)

düŋürcü (31/55)

e‿itimci (43/5)

emlakcı (37/176)

ġaçakcı (28/86)

ġavramcı (21/85)

gelin alıcı (31/148)

ġırıkçı çıkıkçı (21/92)

ġumbarcı (32/42)

oduncu (37/89)

okucu (1/14)

otobüscüler (34/60)

sālıkçı (15/57)

sazcı (36/84)

tamirci (21/132)

uncular (28/150)

üşġāTcı (43/25)

yardımcı (9/22)

yımırtacı (28/151)

zurnacı (1/30)

+cIk

Kelimelere; küçültme, acıma, sevimlilik, şefkat gibi anlamlar yükleyen isimden isim yapan ektir.

aycık (1/62)

bicecik (23/14)

ebecik (23/192)

evcik (36/56)

gelincik (32/52)

ġızaŋcıklarım (31/39)

göynecik (23/161)

gücücük (15/42)

güççük (33/74)

ıfacīdı (17/74)

şîcik (4/1)

şiycik (23/178)

tepecik (28/94)

yakıncık (31/117)

+LI

Bölgede oldukça işlek kullanılan isimden isim yapım ekidir. Eklendiği kelimeye sahiplik, aidiyet, bağlılık gibi anlamlar yüklemek için kullanılmaktadır.

allı (1/5)

allı yaşıllı (23/144)

almanyalı (2/50)

görevli (15/49)

ġuvvetli (34/73)

güllü (19/7)

altınlı (13/36)

aralı muralı (22/60)

aynalı (6/55)

bahalı (4/22)

bekmezli (13/42)

bilgili (30/6)

boylu (40/48)

buralı (26/23)

cığalı (11/7)

çalgılı (6/62)

dalgalı (24/14)

daşlı (6/1)

datlı (6/41)

davullu (9/13)

deliġanlı (31/65)

dikenli (42/81)

duvaklı (23/23)

duzlu (5/15)

emekli (18/35)

evli (2/101)

ġavgalı (21/137)

ġıymalı (9/22)

güşlü (34/19)

hamırlı (13/16)

haneli (2/12)

hayırlı (17/88)

hünerli (5/17)

ınarlı (5/40)

kokulu (21/25)

küllü (17/47)

kümeli (40/9)

kȫylü (3/131)

masıraflı (19/14)

nışanlı (5/31)

no͡uTlu (6/116)

paralı (32/171)

pavrazlı (13/10)

saplı (10/53)

sö͡ütlü (40/86)

sulu (18/20)

süslü (23/7)

terbiyeli (20/53)

yağlı (20/52)

yavuklu (25/10)

+LIK

Bölgede son derece işlek kullanılan isimden isim yapım eklerinden bir diğeri de +lIK ekidir. Kelimelere eklenerek; meslek, araç, yer isimleri ve soyut isimler yapma gibi görevlerde kullanılmaktadır.

ağalık (36/24)

güzlük (41/26)

ağırlık (12/22)
asgerlik (2/56)
asırlık (35/87)
aşlık suluk (21/125)
azınlık (22/107)
bağcılık (22/84)
belediyelik (33/18)
çalılık (39/123)
çiFçilik (2/12)
çiftlik (19/49)
çobanlık (28/22)
çoğunculuk (29/66)
dağınıklık (20/111)
delilik (37/47)
dokdurluk (42/74)
ġaçakcılık (28/80)
ġardaşlık (40/20)
gariblik (31/16)
geçicilik (34/44)
gelinlik (29/97)
genşlik (17/33)
ġoyunculuk (38/86)
ġuraklık (12/13)
ġurutmalık (24/38)
gümüşlük mümüşlük (23/103)
hayvancılık (16/16)
ıramatlık (6/36)
ileşberlik (15/66)
köylük (39/98)
malcılık (29/62)
mezerliklere (31/172)
miydanlıkda (25/12)
muhdarlık (39/52)
namazlık (23/36)
pıynarlık (23/43)
pislik (32/161)
ō̄retmenlik (28/134)
sığırcılık (38/86)
tütüncülük (22/84)
unutġanlık (38/89)
yarımlık (13/40)
yataklık (44/37)
yeğitlik (36/25)
yemeklik (38/31)
yetimlik (31/186)
yıllık (20/84)
yokluk (36/89)
yolculuĶ (20/83)
yörükcülük (37/9)

+lIK eki; “n” ünsüzü ile biten kelimelere eklendiğinde, ilerleyici benzeşme sonucu ekin başındaki “l” ünsüzünün “n”ye dönüştüğü örnekler görülebilmektedir.

ġarannık (17/22)	kötünüK (37/2)
gelinnik (21/17)	nışannık (11/7)
ormannık (28/7)	ȫretmennik (18/37)
ġurbannık (36/115)	

+sAl

İsimden isim yapım eklerinden olan +sAl eki, yalnızca şu iki örnekte tespit edilebilmiştir.

kırsal (34/41)	yüzeysel (33/32)

+sIz

Bölgede yaygın olarak kullanılan yapım eklerindendir. +lI ekinin olumsuz şeklidir.

anlamsız (40/40)	huysuz (38/46)
bensiz (6/123)	imkansız (2/34)
celimsiz (21/80)	keşgeksiz (20/54)
çalgısız (19/4)	mantıksız (44/72)
evsiz (20/77)	meyremetsiz (3/76)
fikirsiz (41/35)	öŋsüz (37/42)
ġardaşsız (32/100)	susuz (3/51)

+Ak

Eski Türkçede küçültme eki olarak kullanılan +Ak ekine metinlerde yalnızca şu iki örnekte rastlanmıştır.

çanak (5/49)	tozak (40/25)

+Al

Yalnızca iki örnekte tespit edilmiştir.

özel (18/37)	topal (21/14)

+An

Eski Türkçede çokluk işlevlerinde kullanılan –An eki, günümüzde sadece kalıplaşmış kelimelerde isimden isim yapım eki olarak karşımıza çıkmaktadır.

kökenden (14/34) oğlan (3/41)

kökene (14/34) ōlan (42/99)

+Ay

Çok işlek bir ek değildir. Genellikle yer yön bildiren "kuzey" ve "güney" kelimelerinde ve "üvey" kelimesinde karşımıza çıkmaktadır.

güney (2/81) yüzey (33/32)

üvey (31739)

+dAş

+dAş eki, eklendiği kelimeye yakınlık, akrabalık veya benzerlik gibi anlamlar yüklemektedir. Metinlerde geçen bazı örnekler şu şekildedir:

arkadaş (2/91) ġardeşiŋ (13/60)

aydaş (24/49) vatandaş (14/9)

ġardaş (7/18) yaşdaş (32/165)

+dIç /dIş

Bölge ağzında yalnızca "sağdıç" kelimesinde görülen çok yaygın olmayan bir ektir.

sādıcı (40/22) sādış (13/14)

sādıcıydı (3/61)

+düz

Bu ek yalnızca "gündüz" kelimesinde karşımıza çıkmaktadır.

gündüz (3/142)

+dım

Ekin tek örneği tespit edilmiştir.

yardım (6/5)

+cA / +çA

Çok işlek bir ek değildir. Bölgeden tespit edilen örneklerde, genellikle dil isimleri türetmede kullanıldığı görülmektedir.

almanca (38/121)

ingilisçe (42/79)

sözçe (5/17)

tarzanca (38/121)

+ka /+ġa

İşlek bir ek değildir. Tespit edilen tek örneği "başka" kelimesidir.

başġa (2/20)

başka (22/72)

+ ġan

İşlek bir yapım eki değildir. Metinlerde geçen tek örneği "başkan" kelimesindedir.

başġan (40/64)

+gil

Aile, akrabalık ve topluluk adları oluşturma gibi görevlerde kullanılır. Özel isimlere doğrudan eklenir, akrabalık belirten isimlere ise iyelik ekinden sonra eklenir. Ünlü ve ünsüz uyumuna girmez. Yalnızca +gil şekli vardır.

amcamgiliŋ (38/115)

anamgil (3/64)

atalaygil (42/96)

ayşegiliŋ (6/21)

boduçgil (28/151)

cafar dedegil (28/21)

davutgilleri (22/136)

dedemgil (28/4)

diyzemgil (32/124)

ebemgiliŋ (2/2)

ġayınbubagil (19/3)

ġaynınagile (11/76)

ġoca ıbışgiliŋ (28/27)

görümcegil (11/8)

hanımgiliŋ (36/62)

hatçagile (23/164)

ıramatlıkgil (21/53)

kerem hacıgile (3/96)

mūtargiliŋ (23/154)

oğlangiliŋ (31/116)

+hane

Yer adları yapan isimden isim yapım ekidir.

habishaneden (39/65) hasdanede (16/62)

+ıl

Benzerlik ifade etmede kullanılan bu ek, sadece "kızıl" ve "yeşil" kelimelerinde tespit edilmiştir.

ġızıl (28/7) yaşıl (1/15)

+(i)ndi

Vakit anlamı olan "ikindi" kelimesini türetmiştir. Yöre ağzında genellikle bu ekin sonunda bir "n" ünsüzü türeyerek "ikindin" şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

ikindine (32/129)

+kek

İşlek kullanılan bir ek değildir. "erkek" kelimesinde karşımıza çıkmaktadır.

erkek (6/43) erkekleri (5/31)

+la

Yaygın bir ek değildir. Tek örneği tespit edilmiştir.

yayla (36/20)

+lak

+lA isimden isim yapım eki ve +k isimden isim yapım eklerinin birleşmesi sonucu oluşmuştur. Yaygın bir ek değildir. Sınırlı sayıda örneği tespit edilmiştir.

otlak (36/24) yaylak (31/166)

+lAmA

+lA isimden isim yapım eki ve +mA isimden isim yapım ekinin birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Tek örneği tespit edilmiştir.

diyişleme (25/1)

+man

Yaygın bir ek değildir. Yalnızca iki örneği tespit edilmiştir.

çırakman (28/40) ġocaman (3/90)

+(I)msI

Eklendiği kelimeye benzerlik, yaklaşıklık ve gibilik gibi anlamlar yükleyen yapım ekidir.

kekremsi (10/43)

+(I)ncI

Sıralama sayı sıfatları yapan isimden isim yapım ekidir. Bölge ağızlarında yaygın görülmektedir.

altıncı (28/60)

ardıncı (37/198)

beşinci (38/106)

birinci (22/91)

birincisiydi (43/6)

elli ikincisi (38/71)

kaçıncı (13/46)

yedinci (28/57)

+(ş)Ar

Üleştirme sayı sıfatları yapan isimden isim yapım ekidir. Ünlü ile biten kelimelere +şAr, ünsüz ile biten kelimelere ise +Ar şeklinde eklendiği görülür. Bölge ağzında işlek olarak kullanılmaktadır.

beşer (4/29)

birer (1/63)

birerine (31/140)

dörder (6/11)

ikişer (17/57)

kırkar (3/99)

üçer (6/11)

üçer dörder (37/72)

+tı

Yansıma kelimelere eklenen yapım ekidir.

takırtı (28/169)

4.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

+LA-

En yaygın kullanım alanına sahip isimden fiil yapım ekidir.

açıkladīm (37/184)

işlemedi (3/26)

ağırladık (37/114)

aşılamışlar (40/62)

ataşlamıyı (24/51)

azarladı (28/104)

bağlarlardı (16/15)

başladī (15/10)

bazarlayamıyduk (17/17)

bıçakladı (31/53)

camlayıp (23/166)

duzlamadım (10/34)

elleme (3/145)

ġararlamışlar (3/139)

ġucakladım (34/13)

hatırlacām (12/65)

hazırlan (23/151)

hoplarsıŋ (16/30)

ilaşlandı (16/66)

ilerlemiş (27/2)

irendelēsiŋ (32/62)

karşılamıya (21/72)

kiraladım (31/103)

parçaladılar (23/156)

patlamış (2/53)

sıraladılar (28/59)

sıralanırdı (1/23)

sulamadan (41/20)

süslerler (37/81)

tavlāsıŋ (32/63)

temizlededim (31/172)

terlemesin (6/107)

toplardı (12/89)

toplarlar (1/32)

ünnemedim (41/8)

yasakladılar (2/17)

yolladı (21/139)

zayıflıyo (34/18)

zimmetlediler (28/75)

+LAn-

+lA- isimden fiil yapım ekinin, -n- fiilden fiil yapım eki ile birleşerek genişlemiş hâlidir. İşlek kullanılan yapım eklerindendir.

acızlanmaŋ (3/157)

akıllandı (28/204)

ayaklanmış (22/109)

bağalandı (18/38)

havaslanı (3/146)

ilgilendirmez (28/122)

küfleni (29/117)

seslenen (23/13)

bahalandı (29/66)

değerlendir (39/136)

evlendim (2/28)

ġaynaklanıyo (19/43)

hasdalanıvıdı (6/4)

seslenmezmiş (37/176)

şüpheleniyi (28/98)

yaralandım (22/117)

yaşlandıĶ (23/110)

yerlenmiş (37/21)

+lAş-

+lA- isimden fiil yapım ekinin, -ş- fiilden fiil yapım eki ile birleşerek genişletilmiş hâlidir.

acarlaşıyolā (32/122)

birleşdirdik (3/114)

dolaşılıyı (5/32)

fazlalaşdı (39/75)

halallaşām (3/11)

iyileşdi (6/14)

mektuplaştık (28/103)

moderinleşiyo (38/21)

telefonlaştık (28/103)

ulaşmadan (21/68)

yakınlaşınca (21/133)

yaklaşdı (10/16)

yerleşenlē (9/8)

+lAt-

+lA- isimden fiil yapım ekinin –t- fiilden fiil yapım eki ile genişletilmiş şeklidir.

tenekelettim (14/13)

+(A)l-

Vasıf isimlerinden geçişsiz fiiller türeten yapım ekidir.

azaldı (16/70)

boşalcaĶ (6/29)

boşaldırdıŋ (32/113)

çoğalıyo (34/7)

dikeldi (2/38)

diŋeli (25/10)

diŋelip (21/144)

düzeldi (16/66)

düzeltcek (13/47)

körelttilē (20/104)

tikeldiyoduŋ (29/13)

yönelindi (33/45)

+(A)r-

Ek sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir.

everdik barkardık (23/109) ġızardılı (23/98)

+A-

Çok yaygın bir kullanıma sahip değildir. Tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

beŋzesin (11/53) uzatmış (23/162)

boşanırdı (32/40) yaşadık (34/35)

oynarlā (32/127)

+Ik-

Geçişsiz fiiller türeten yapım ekidir. Yaygın değildir, sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır.

acıkmadın (37/201) biriKdiriviriyin (6/97)

+sA

İki örneği tespit edilmiştir.

önemsedî (38/83) susamadın (37/202)

4.2.1.2.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

-amak

Yaygın bir yapım eki değildir. Tek örnekte görülmektedir.

basamaklı (44/84)

-AnAk

İşlek kullanılan bir yapım eki değildir. Az sayıda örnekte görülür.

geleneklerimiz (8/1) olanak (35/72)

göreneK (23/2)

-AlAk

Yaygın değildir. Sadece "yatalak" örneğinde karşımıza çıkmaktadır.

yatalak (21/62) yatalāmış (36/103)

-ebe

Ekin tek örneği vardır.

göçebeciliK (37/14)

-ev

Tek örneği vardır.

görevli (37/193)

-(y)IcI

Eklendiği kelimeye, bir işi sürekli olarak yapan kişiyi veya bir mesleği ifade etme gibi anlamlar yükleyen ektir.

bakıciye (31/99)

hasTa bakıcı (16/60)

doŋdurucu (33/118)

yazıcıya (28/74)

gelin alıcı (31/148)

-(y)I

İşlek olarak kullanılan yapım eklerindendir. Metinlerde geçen bazı örnekler şu şekildedir:

başarı (29/189)

batıya (34/8)

çatı (20/74)

doğudan (31/90)

dolu (6/28)

ġazı (44/28)

koku (21/27)

korkuma (6/106)

ölü (12/43)

örtü (11/15)

sorunuŋ (22/120)

sürü (33/45)

yapı (3/92)

yarı (37/117)

yazı (6/111)

-In

Çok yaygın bir ek değildir. Sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir.

ekin (35/71)

oyun (11/24)

tütün (12/16)

yığın (6/40)

satın (32/117)

-gA / -kA

Yalnızca iki örnekte tespit edilmiştir.

bölge (44/15) süpürke (21/149)

-gAn

Yaygın bir ek değildir. Az sayıda örnekte görülmektedir.

ġonuşġan (23/193) unutġanlık (38/89)

-gAş

İşlek bir ek değildir. “salıncak” kelimesinde görülmektedir.

sallangeş (31/170) sallangışlar (12/23)

-GI

Eklendiği fiile genellikle +gI şeklinde gelir ve ünsüz uyumuna uymaz. Az sayıda “k” ünsüzünün kullanıldığı örnekler de görmek mümkündür.

bışkıyna (31/79) işgi (18/7)

bilgi (33/133) örgü (21/88)

cızgı (24/57) sevgi (28/137)

cızgılı (33/113) sorguları (39/65)

çalgı (33/21) üyküyü (3/148)

ilgilendirmez (28/122) yaygısı (4/22)

-GIn

Fiillere gelerek sıfat yapan +GIn eki, yaygın olarak kullanılmaktadır.

alışġınık (37/153) sürgün (14/18)

döKgün (17/75) şaşġın (23/65)

ġızgın (32/158) yatġın (11/72)

salgın (31/104) yaygın (5/51)

-l

Tek örneği vardır. Dil İnkılabından sonra türetilmiştir.

okul (4/24)

-erli

Tek örnekte tespit edilmiştir.

geçerli (44/46)

-mAcA

-mA fiilden isim yapım eki ve +cA isimden isim yapım eklerinin birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Genellikle oyun adları yapmada kullanılmaktadır.

şapġa atmaca (28/38)

-mAç

Bölge ağzında oyun adları yapmada kullanılan bir diğer ek –mAç ekidir. Metinlerde az sayıda örneği vardır.

duz dağıtmaç (24/58)

urgan dutmeç (31/137)

hoplamaç (28/41)

-(I)ntI

İki örnekte tespit edilmiştir.

ġalıntı (44/23)

sıkıntı (29/56)

-AK

İşlek kullanılan bir ektir. Metinlerde geçen bazı örnekler şu şekildedir:

bıçak (1/27)

kaçak (34/47)

ġaçak (34/47)

ölçek (12/84)

ġıvrak (23/189)

saçak (39/103)

ġonak (22/41)

yatak (6/60)

ġucak (30/40)

-IK

Metinlerde yaygın kullanılan fiilden isim yapım eklerindendir. Başlıca örnekler şu şekildedir:

açık (3/152)

belik (14/27)

bozuk (21/157)

bölük (16/60)

böyük (21/152)

buçuk (2/98)

cıvık (32/70)

çıkık (44/77)

çürük (20/102)

değişik (11/40)

delik (3/119)

dilek (21/40)

döşşek (32/132)

düşük (38/83)

ġarışık (16/27)

ġırık (44/77)

ışık (22/48)

kuşak (35/76)

soluu̯m (3/43)

sou̯k (15/77)

uzak (35/53)

yanıkdır (23/167)

yazıḲdır (14/4)

yıkık (35/6)

yılıḲdır (21/97)

yörükden (16/2)

yuvarlak (22/44)

-(I)m

Çok işlek kullanılan fiilden isim yapım eklerindendir. Dil inkılabından sonra türetilen kelimelerde yer alır.

bakım (31/95)

biçim (2/45)

çekim (43/33)

doğum (19/41)

dölüm (3/29)

durumda (20/116)

dürüm (6/86)

gece güdümünde (37/29)

geçimi (2/10)

kesim (27/17)

kiyim (29/54)

milli eytimde (22/129)

ölüm (12/34)

tarım (33/41)

ulaşım mulaşım (22/74)

üretim (35/28)

yapımı (10/41)

yarıma (23/158)

-mır

Çok işlek bir yapım eki değildir. Sadece "yağmur" kelimesinde tespit edilmiştir.

yāmır (2/44) yāmur (18/17)

-men

İşlek değildir. Sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır.

değmen (5/42) ȫretmen (18/37)

eğitmen (31/17) seşmendir (22/93)

göşmen (44/2)

-em

Yalnızca "dönem" kelimesinde tespit edilmiştir.

dönem (39/52)

4.2.1.2.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

-AlA-

Fiillere gelen sıklık eklerindendir.

ġoa͡lıyodu (20/35) koğalardı (37/212)

ġovalamış (40/95) kovaların (29/170)

ġurcalıyız (32/155) ocalıya (5/27)

4.2.1.2.5. Fiilimsiler

Fiilimsiler, eklendikleri fiilleri geçici isim, sıfat veya zarf yapan eklerdir. Fiilimsiler; isim-fiil ekleri, sıfat-fiil ekleri ve zarf-fiil ekleri olarak üç başlık altında incelenmiştir.

4.2.1.2.5.1. İsim-Fiil Ekleri

Eklendikleri fiilleri geçici isim hâline getirirler. İsimlere getirilen bütün ekleri alabilirler.

-mA (-ma, -me)

çiyiz **serme** yoḴdu o zaman. (1/21)

bizim **evlenme** çāı̯mız on beş ile yirmi yaş arasında. (2/33)

onnardan **ayrılması** bana öyle zor geldi ki (2/89)

ma̯āllî **gezmē** gidēm diyo. (9/2)

rüzgar **esmesini** beklēdik. (10/19)

işTe duşak **kesme** deni. (11/58)

asger **u̯urlaması** yapardık. (16/43)

ikinci gün de el **yıkama** ho bu olu (16/49)

-mAk (-mak, -mek)

mecibur **almak** zorundasıŋ yani çare yok yicek. (20/89)

güllü'ye **akdarmak** için bak eyer öretmennēŋ müdürüŋ şeysi di̯i̯lse ondaŋ keri. (20/102)

ya güllü'yü **gelişdirmek** isdedilē. (20/103)

çalarım ya **çalmak** istemiyon gāri. (36/81)

türkiye de oŋa ayaḴ‿**uydurmak** zorunda. (38/21)

ama **okumak** eŋ güzel şey. (38/113)

harmanı **eritmek** için dü̯enne öküzüne sürülüdü. (10/18)

bize bile ġayva **vemek** nerde o zamanda? (12/76)

-(y)Iş (-ış, -iş, -uş, -üş, -yış, -yiş, -yuş, -yüş)

kırkda da veriyı, ellide de veriyı **hazırlanabilişine** yani. (22/67)

bundan benim **duyuşuma** akĭraba bir tek orman‿ımış bura. (32/16)

tokdurdan **gelişine** gore dediğiŋ gibi dokdurdan **gelişine** gore. (23/171)

öŋce göl vardır şurda köyüŋ **çıkışında**. (16/44)

iki saat **çıkış**, iki saat **iniş**. (38/133)

buranıŋ **ġuruluşu** önceden aşā͡ıdıymış bu köyler. (2/1)

benim **görüşüm** oranıŋ adı ġolaŋdaşı olduu͡na göre bura da ġolaŋkaya daş kaya ordan tahmin ediyon. (35/79)

4.2.1.2.5.2. Sıfat-Fiil Ekleri

Sıfat-fiil ekleri, fillere eklenerek geçici sıfatlar oluştururlar. Bölge ağzında kullanılan sıfat-fiil ekleri birkaç ses değişikliği dışında yazı dili ile aynıdır.

-(y)An (-an, -en, -yan, -yen)

İlçede oldukça yaygın kullanılan sıfat-fiil eklerindendir. Metinlerde geçen bazı örnekler şunlardır:

urda **gelen** yirdi, **gelen** yirdi. (1/61)

bu esgi muhTar var ya bizim **ölen**. (2/7)

bozōlu o zaman eşme'niŋ önde **gelen** adamlarından. (2/71)

onuŋ ‿arkasına **deyeni** kiymem ben dedi bu. (3/74)

o duşānı **kesen** ona bi hediye veriyi. (5/22)

kekik, ceviz, va da **olanda** va, **olmıyanda** da yok. (6/66)

aha normel tenesini bi yanna, samanını bi yanna **ayıran** geldi. (6/74)

a͡a o **varannara** da yemeK ġonuydu ga. (6/84)

eveli gülüm **ġaçana** düyün müyün olmuydu. (7/14)

bi kişi güzel **yörüyen** bi kişi onu eviŋ eTrafında çevirir (33/59)

ana! **duyan** memet halı'sı kelle döğüyomuş. (21/54)

ordan da bura gelikene **görenlē** var sözde öyle diyilē. (22/49)

yörüKlēden eveli **ġonan** olmuş derlē (42/17)

orda da͡a hala o sülale **sevilmeyen** sülaledir. (44/38)

-(V)r / -V (-r, -ar, -er, -ır, -ir; -ā, -ē)

Geniş zaman sıfat-fiil ekidir. Metinlerden tespit edilen örnekler şu şekildedir:

bi çeşmeniŋ hõle şiyi saklancak bi **akar** yeri olusa ora saklanı. (19/10)

bu **batar** vā **batar** var diye hemen esgerden geldi üş dört gün soŋĭra manisı'ya giTdi. (31/75)

he͡e yidîmiz otlar. **kokar** otu, kelemli, haldar (32/51)

-cAk (-cak, -cek)

İlçe ağızlarında, gelecek zaman sıfat-fiil eki olan –AcAk ekinin genellikle baştaki ünlüsünün düştüğü örnekleri görülmektedir. Ekleşme sırasında ünlü ile başlayan ek aldığında ise büzülme olayı meydana gelebilir.

kokcak kına ġatıylā. (11/49)

vacak yerim yok geliyin. (3/80)

bi diya **alacak** para yok. (12/80)

hindi valla gümüşlük mümüşlük doluyo da **ġoycak** yer de bulunmuyu hindi. (23/104)

ni **yatcak** yer bulabildik ni ev bulabildik. (28/118)

korkulcak bi şey yok sizden korkulur mu? (37/99)

asgere **gitcek** kişiniŋ aynı eline kına yakarlā. (9/12)

idara **edilcek** şekilde hakından **gelebilcēŋ** ġada. (22/85)

kiycek kıyafet, **yiycek** yemek ġatılı, tavık ġızardılı. (23/97)

abi siz benim elimi **öpcek** adam diyisiŋiz (28/118)

geçilcek ipi ayrı olur. (29/43)

-dIk (-dık, -dik, -duk, -dük)

Geçmiş zaman sıfat-fiil eki olan –dIk ekinin genellikle iyelik ekleri ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Metinlerde yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

sarı lira **dedîmiz** reşat altınnarı. (40/24)

baş bağlama **dedikleri** o gāri. (20/14)

mesela benim hindi oğlanıŋ ilker'iŋ **sevdî** ġız va (29/161)

o evce evce **ünnediklerіŋ** gelirdi. (1/40)

unnarıŋ **olduğu** yerlere çıkıyoduk. (16/14)

benim **gödüüm** bu. (5/38)

o **dutdūŋ** yerde ġā kölle ġatarlar geliler. (1/57)

hemen **öldüü** anda hemen bideciyi ara bakām. (44/71)

beğendiği hayvanları götürülēmiş. (16/40)

ben o **vādiğiniŋ** deyzesiyin. (42/32)

-mIş (-mış, -miş, -muş, -müş)

Geçmiş zaman sıfat-fiil ekidir. Tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

okumuşlara beşer cahil vediler, okutcaŋ diye. (4/29)

öküz göŋünden **dikilmiş** çarık. (28/29)

ġaŋlı iki ağaç **çatılmış** ağaçdan tekerlekleri var. (16/35)

köyüŋ tarihi **geşmişi** çoĶ esgiye dayanıyo. (44/29)

ġarı dediy ki ümmü altı oğlan **dourmuş** gibi görünmüyü dedi. (3/41)

burdakı genşlerin hepsi de **okumuş**. (33/42)

4.2.1.2.5.3. Zarf-Fiil Ekleri

Zarf-fiil ekleri, fiillere eklenirler ve geçici zarflar oluştururlar. Eşme ağzından tespit edilen zarf-fiil ekleri, "Asıl Zarf-Fiil Ekleri" ve "Birleşik Zarf-Fiil Ekleri" olmak üzere iki başlık olarak değerlendirilmiştir.

4.2.1.2.5.3.1. Asıl Zarf-Fiil Ekleri

-(y)A (-a, -e, -u, -ya, -ye)

İlçede yaygın kullanılan zarf-fiil eklerindendir. Genellikle ikilemeler hâlinde karşımıza çıkmaktadır.

gidiyollā bunnā beri yakınlaşınca **süye süye süye** bozuĶ‿üssūn! (21/133)

hööyle dağa **gide gide** mezerden **baka baka** gitdim. (13/20)

biz esgidik esgidik! **dokuya dokuya**, **eğįre eğįre** esgidik! dedim. (4/18)

anam hu yanna ġaşmış göbēŋ diye hōyle **ocalıya ocalıya** yerine getiriyi. (5/27)

seyman **seke seke** gelin gitdim burdan ben. (8/8)

bi benim gelin arabasını zorla **kaḴdıra kaḴdıra** getirdilē. (11/9)

ağaçdan **dolaşa dolaşa** sürerdik. (16/37)

göç **vere vere** gençler **gide gide** bi de îtiyarlar öldü. (16/71)

ġazā ġazā yirdiŋ bi şiciK‿olmazdı. (17/65)

kelliyi **vura vura vura** kelle dökülüyo hani tene dökülüyo. (21/54)

davıl **çala çala** foturaf çekili ormannarıŋ‿arasına. (23/42)

sen bi görseydiŋ **güle güle** foturavımı çekēdiŋ benim. (23/64)

benim **seve seve** verdi benim adam. (23/178)

Aşağıdaki örnekte -(y)A zarf-fiil ekinin daralmaya uğrayarak –(y)U biçimine dönüştüğü görülmektedir:

ordan ona **duru duru** o oyuk yerden kemig‿et ver edivedi ordan. (31/81)

-(y)ArAk (-arak, -erek)

Bir diğer zarf-fiil eki olan –(y)ArAk ekinin tespit edildiği örnekleri şu şekildedir:

yeşilġavaḴ adı şindi burası yörük köyü **olarak** geçiyodu. (2/4)

ben mesela çocuḴ‿**olarak** ben atmış dörtde okuldan çıkdım. (2/26)

ilk bu evi hanay‿**olarak** biz yapdık bak sen. (14/11)

mesleK‿**olarak** ni yapacak burda? (22/82)

-(y)AlI (-alı, -eli, -yalı, -yeli)

Bölgede kullanılan bir diğer zarf-fiil eki –(y)AlI ekidir. Fiillere eklenerek belirli bir süreyi ifade etmede kullanıldığı görülmektedir.

tütün **çıkalı** bereŋārı oldu. (14/8)

dilbar yesyeŋi daha yirmi beş yıl olduydu bu okul **yapılalı**. (20/94)

işde bir ay oldu **başlıyalı**. (27/64)

bi de bu hasdalık **çıkalı** zaten bi yere çıkılmadı. (27/73)

aşşa okarı ben yetmiş sene oluyon asgerden **geleli**. (12/31)

öleli beş sene oldu yavrum çoḴ‿oldu. (29/151)

keşke buluşdursaydım bir hafda oldu **gideli**. (33/13)

-(y)Ip (-ıp, -ip, -up, -üp, -yıp, -yip, -yup, -yüp)

-(y)Ip eki ilçe ağızlarında en çok görülen zarf-fiil eklerindendir. Metinlerde geçen örneklerden bazıları şunlardır:

gelini **arıyip** geliyolardı. (1/8)

bunnar dediler seni asgere **bırakıp** gelelim biz. (2/83)

bi saat yatdı mı ondaŋ keri banyo **yapıp** çıkıydı. (5/16)

yanĭna da yaran **dolaşıp** geli bardā yere **çarpıp** ġırıydı. (5/33)

a‿a duruyoz gene **gelip** gidiyolar bazı. (15/46)

çoluğna çocuğna dağda ileşberlig‿**işliyip** buydüy **ġaldırıp** (21/24)

ġız zatan bunuŋ böyle hani ġıriz **olup** geçiyodu (6/14)

ben öyle fazla **ġonuşup** şi etmem. (15/1)

üsdünden **hopluyup** geçiyoŋ böyle. (16/33)

öküzü **ġoşup** şi edēke gün aşıvıdı. (21/66)

iki **bükülüp** ġalıyın. (23/117)

onu atatürk, cavırları **sürüp** de gelince atatürk şu çam ağacı gibiymiş bi dal. (29/185)

ġız siziŋ eviŋ öŋünde aha burdan da **görünüp** duru de‿e bak. (41/2)

-(y)IncA (-ınca, -ince, -unca, -ünce, -yınca, -yince, -yunca, -yünce)

İlçe ağızlarında yaygın görülen zarf-fiil eklerindendir. Çeşitli fonksiyonlarda kullanıldığı görülür.

"-DIğIndA" işlevinde kullanılır:

coplu üleşilmē **varınca** hani senediŋ çıkar demiş (3/102)

hindi benim ġız burdan da tekel ġoçanı **olunca** üzerine beyinden eveli emekli olcak. (23/54)

selbenT dakılıdı gelin **edince**, selbenT‿edēlerdi hö‿öyle. (13/12)

tabi başında giden **olmuyunca**. (27/12)

he höyle **sokunca** eline ġum geliyomuş. (29/129)

çocuk dikelip de pat **düşüvürüyünce** o zaman ārkaŋa mesela sen mindirisiŋ. (29/168)

asdāneden geldi yapdı ya oğlan **görünce** korkdu. (38/44)

emme hemen **diyince** akıla geli mi o? (24/2)

"-DIktAn sonra" işlevinde kullanılır:

sabala **kakınca** a͡a beŋe gelinnî keydirdiler. (6/50)

dü͡ünnerde **varınca** olurdu. (7/1)

aha bi de eve **gelince** eve ölşdürdü bi de bayram. (15/86)

girince ata mindim ben ġızım. (23/26)

saz hem çalır hem söyler abēysi **ölünce** kendi kendine saz almış (39/134)

böyüyünce bi biçer geldi işTe biçer gördüm. (6/75)

Bazı örneklerde tıpkı Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi "–(y)IncAyA kadar" anlamını vermektedir:

o benim yanımda yatārdı çocuĶlara bakādı **böyüyünce**. (10/37)

"kadar" edatı ile genişlemiş şekilli örnekler de görülmektedir:

okuldan **çıkınca ġada** da işde ya orak biçiyodu, ya turpan biçiyodu, ya düyen sürüyodu. (12/22)

üstünü de bekmez **ġatınca ġada** tasıŋ o ġıvrında bekmeziŋ ġırmızısı ġalırdı. (12/69)

daşı kırk **dolunca ġadak** sayılı. (13/26)

o iyi **olunca ġadak** çocuk bi irezil oldu bi irezil oldu. (32/159)

çamrak deresi'nden dut da yağıp çeşmi'ye **gelince ġada** bedafıya aldı. (3/105)

ben **evlenince ġada** hiç yavıklıyı görmedim. (25/10)

-mAdAn (-madan, -meden)

İlçede yaygın kullanılan zarf-fiil eklerindendir. İlçe ağzından derlenen metinlerde geçen bazı örnekler şu şekildedir:

iki yaşını **doldurmadan** bunuŋ ġızı hindi her şiyiŋ adını bili. (19/43)

biz aylıḴ‿**olmadan** ey de çocuk doğdu mu iki gün üş günlṻkene çam ġabī sürteriz. (21/24)

o ısan bene **ulaşmadan** yola çıkıvıran diye kendim sıra ġayret ediyin. (21/68)

hiş **durmadan** çocuk ayānı höyle ede ede düşēdi yerde. (24/46)

hindi bi de bi şi beğenmîz ağzımıza **bakmadan**. (28/146)

hiç **duymadan** çıḴdım ben almaları aldım torbama ġaTdım inivicedim. (28/167)

bi dokdur bilen olsaŋ da bi **ölmeden** bize muayne baylı etseŋ. (29/190)

o şehid olmuş bura **gelmeden** asgerde bubamıŋ bubası asgerde namı var. (34/36)

bi ak dünyadan bi dünya **gömeden** gidip giderin. (41/30)

bizimki **ese** dayıma **gösdermeden** eşmi'ye götürüy tokdura. (21/100)

-sA+kişi (-sa+kişi, -se+kişi)

-sA eki şart fonksiyonunda kullanıldığında zarf-fiil görevi görmektedir. Metinlerde geçen bazı örnekler şunlardır:

aldıġ‿ama **alsaŋ** nolcak. (2/31)

bi dokdur bilen **olsaŋ** da bi ölmeden bize muayne baylı **etseŋ**. (29/190)

hinden keri amalēt **olsaŋ** olmaz bu dedi. (3/45)

bak ġaçar **geliseŋ** dedi diree dakar da köpek vuru gibi vurun seni dedi. (3/63)

bunnardan **alsak** kaş parıya verisiŋiz ya? (4/20)

ii akşam eylenceye **gitsek** direk olmuycak. (37/113)

-kA(n)(A)(n) (-ken, -kan, -kene, -kana)

İlçe ağızlarında sıklıkla kullanılan zarf-fiil ekidir. Ekin sonundaki "n" ünsüzü bazen düşebilir. Bazen de düşmeyip üzerine "a/e" ünlüsü alarak genişlemeye uğrayabilir.

ben onuŋ‿öŋüne geşdîdim ġocaya **varıka** dedim, ondan küsüyü beŋe dedim. (3/15)

döndür sen **duruka** gelir hindi onuŋ suyu. (6/3)

anamıla ben çok giderdim **çocūka**. (6/82)

erkek ġızaŋına bile bakdırmıylādı **oynākana**. (11/31)

ben o zaman olsam olsam sekiz‿on yaşlarındıydım öküz **çakılıka**. (12/87)

sivas, çorum **derke** yirmi dörd‿ay. (14/20)

aycık aycık dökerlerdi ga **giderke**. (15/23)

valla ben **asgerkene** sığığēdim hastanede. (16/8)

o yörüycēne yaşına **gidēkene** onuŋ ayānı bağlıyolā gāri (19/19)

o bene bi kilo ve, o gelip, o **gelikene** kendimize ġalmıyayazdı. (21/55)

millet **öŋsürüke** bi ġalıdı ġa. (21/20)

ben **görüke** atlamadılā. (21/117)

saĶadın ben bādaş ġurup oturamıyon, **yürürken** topallıyon. (22/134)

her gün onu duzlāsıŋ banyo **yabdırıkan**. (29/166)

onnarna **satarkana** çolū çocuğu böyütdük. (17/25)

4.2.1.2.5.3.2. Birleşik Zarf-Fiil Ekleri

Eşme ilçesi ağızlarında çeşitli birleşik zarf-fiil ekleri kullanıldığı görülmektedir. Bu ekler normalde zarf-fiil eki olmayan bazı eklerin, başka ek veya edatlarla birleşerek oluşturdukları geçici zarflardır.

dIK+iyelik+dA

"-dIK" sıfat-fiil ekinin sonundaki "k" ünsüzü iyelik eki aldığında iki ünlü arasında kalarak sızıcılaşır ve büzülmeye uğrar. Büzülme sonucunda ya ünlü uzunluğu meydana gelir ya da ikiz ünlü ortaya çıkar.

o zamanlar bizim aklımızıŋ **erdînde** bi dürüm ederlerdi. (12/47)

ceyran **geldînde** bile biz ceyran yoğukana bile yaşadık. (26/30)

esgiden atatürk'üŋ **geldînde** hāmiliymiş‿imiş (29/184)

bu ġavuruŋ burdan **geşdînde** diyi süllü dede biliyo yani iyi biliyo. (39/115)

ġarnıŋ **ağrıdında** bilene onu bilene a‿a höyle çölmek dutuP da bālıyorlāmış. (19/24)

bene bile bu tembiy‿edēdi ġonuşmıya **başladında**. (19/44)

savaşıŋ **oldūnda** amarika'daydı başbakan ecevit**.** (22/113)

-dIK+iyelik+A

geliniŋ döşşē kakmadı dedi. **daŋladīna**, **ġınadīna**. (3/67)

hindi o kakdı. herkez kendi **bildîne**. (21/4)

canınıŋ **isdedîne** çiçeK‿atıyı, canınıŋ **isdedîne** mendil atıyı. (23/85)

benim yaşım **geşdîne** ben yalıŋız üş sene gece güdümünde ġoyun güTdüm. (37/29)

uzak **gitdîne** diyi üzülüyü. (37/120)

fazla diyi üçer dörder sıra ġomuşlar ġocaman **oldūna**. (6/11)

ġalabalıḴ da **oldūna** māşar yeri gibi olurdu. (7/4)

ii‿annesi eŋgücü ēğtim şiyi **oldūna** her şi düzgün ġonuşdūna her şi ġavrıyı. (19/37)

-dIK+iyelik+dAn

bi şi nasılsa ga davılcı **geldînden** mi oluyo. (21/138)

damadın habarı yok geliniŋ bura **geldînden**. (33/100)

alaya ceyran **olmadīndan** onuŋ etrafında eylenilir. (22/16)

evlē kapılā **açılmadīndan** da açık hava almıyo nası olsa almamış da. (31/43)

herkez fakir zeŋgin herkez **vardīndan** geçini giderdi. (37/4)

su da burda **oldūndan** o dağdan adamlā burlara inmiş. (18/3)

-dIK sıra

sōra sōra çifçilik **gelişdik sıra** ġoyundur, geçiyi zatan yasakladılar. (2/17)

ama o **vurduḴ sıra** ayām çamırdan geri koparamıyon. (2/54)

-dIK+iyelik için

çünkü ben ordan almanya'dan **geldîm için** zaten herkez gitmişler (2/92)

düu̯nümde bi ġar hatırlıyun. bi yere **çıkamadīm için**. (11/27)

siziŋ dede dalı mezeriŋ ġıyında **olduu̯ için** ondan orda. (13/53)

bura gelmeden asgerde **ġaldıu̯ için** asger lakıbını dakıyolar. (34/38)

afyon'a atandı yüksekdi puanı orda ġaldı eşi ordan **olduu̯ için**. (37/128)

-dIK+iyelik gibi

benim bir‿iki ġoyunum va deyzēŋ‿**ettiği gibi** a͡a. (8/2)

dedîŋ gibi bak on biŋ leriye motur aldık geldik. (12/96)

bu köyde eŋ zeŋgin babam vardı seniŋ **etdiğiŋ gibi**. (14/9)

şimdiki iran'ıŋ **olduu͡ gibi**. (22/109)

-dIK+dAn keri

cenazelerde a͡a böyle **öldüKden keri** ayşamıla gıta gelirlerdi. (6/81)

okutdukdaŋ keri üş dene de düğün yapdım elimiŋ dirliin͡le. (14/25)

üş dört sene de burda oldu hindi ismayıl **doğdukdaŋ keri**. (23/56)

-dIK+dAn soŋıra / soŋra / sōna

elli ikincisinde **okuTTukdan soŋıra** da hayırıŋı edēsiŋ. (20/61)

okudukdan sōna çıkālā. (29/103)

ondan sōra namazı **ġıldıḴdan soŋra** eliŋi orıya ġoğuğa sokāsıŋ. (29/119)

olduḴdan sōna da adı oğlan **yōnüs**, ġız **meliya** böyledir. (29/121)

ġabardıkdan soŋra unna onu yoğurusuŋ. (33/73)

ediraf köylerde îsanlar da͡ıŋ **çıkdıkdan sonra** orda yağmır do͡ası yapılırdı. (38/32)

işde **yıkadıKdan soŋra** önceden yıkārız. (42/40)

-dIK+iyelik zaman

hani biyocuka **doğdūŋ zaman** sayıyoŋ. (1/50)

ġışın ġar **yağdıı͡ zaman** geçilmiyodu burdan dereye. (2/13)

benim aklımıŋ‿**erdiği zamanda** bu köyde o zaman tütün yoḴdu. (12/16)

osmanlı döneminde bir cinayet **işlendiği zaman** bi ilde öbür ile **geşdîŋ zaman** af olumuş‿umuş. (40/10)

o **düşdüğü zaman** okusuŋ diye kitabıŋ arasına ġodum hep. (33/63)

esgiden beri aynı daha esgiden bi ölü **olduu͡ zaman** imamlar ısgat var bunuŋ derdi. (16/20)

-dI+kişi mI

çamır îsanıŋ ayāna **yapışdı mı** ġoyūmaz. (2/45)

o da yalıŋız **ġalıvıdı mı** be͡e ünnū̲p geliyi. (3/80)

bi yatırılardı bi saat **yatdı mı** ondaŋ keri banyo yapıp çıkıydı. (5/15)

o kırk daş kırk gün sōra anası çocuĶ **kırklandı mı** daşı döküyüŋ. (15/20)

ondaŋ keri açcık yörümē bir‿iki adım atmā **durdu mu**, ayāna ip dakıyıŋ duşak kesceŋ ga. (5/21)

eveli ad **yazdıŋ mı** o imzay‿ıdı. (4/28)

öğlendeŋ keri saat birde cumadan **çıkdıŋ mı** başlardı. (15/55)

emme köyde **durmadıŋ mı** mecibursuŋ (20/88)

yele͡en'e **vadım mı** elimdeki sevgilimi vedim de boşda ġaldım diyi. (28/139)

-mIş gibi

ġarı dediy ki ümmü altı oğlan **do͡urmuş gibi** görünmüyü dedi. (3/41)

biz yirmi günde bi harmandan **kakmış gibi** olurduk yānı (36/67)

-(V)r gibi / -A gibi / -I gibi

bak ġaçar gelise͡ŋ dedi dire͡e dakar da köpek **vuru gibi** vurun seni dedi. (3/53)

burdan aynı benim ġız bi başġası ġoŋşuya gelin **gider gibi** evden gelin çıkardık. (37/107)

-(y)An+A ġada(r)

zikzak cize cize kaşmış hani onnar silahı alıp da beni **vurana ġada** amma ayāndan yaralanmış ġurtulmuş. (39/124)

-(y)AsIyA ġada(r)

bizim çocuklūmuzda da͡a bize **gelesiye ġada** çokdu. (10/1)

hep çocuĶları kırkı çıkasıya **böyüyesiye ġadā** ebem bakādı. (10/36)

eleKden geçiriz bide͡a seriyoz **ġuruyasıya ġadā**. (10/45)

bizim burda kırkı **çıkasıya ġadā** o suyunan yıkarlar. (24/57)

4.2.1.2.6. Fiilde Çatı

4.2.1.2.6.1. Oldurgan-Ettirgen

-dIr-, -Ar-, -Ir-, -(I)t- ekleri, geçişsiz fiillere gelerek onları "oldurma" bildiren geçişli fiiller hâline getirirler. Aynı ekler geçişli fiillere eklendiğinde ettirgen çatıyı oluştururlar ve eylemi başkasına yaptırmayı ifade ederler.

4.2.1.2.6.1.1. Oldurgan

-dIr-

zini bi eviŋ biri almadı da bi de sakar'ıŋ evine **doldurdular** ziniyi. (3/129)

ordan onnarı ġomuşlar ötüüzde birini **öldürmüşler** camide birini **öldürmüşler**. (7/28)

niyse bir iki saat **durduruyuz** ondaŋ keri yīkıyuz. (11/50)

kim‿idi o **güldüren** niydi yav? (14/30)

ipi bağlarlardı ayāna **diŋeldirlerdi**. (28/191)

sabāli saat sekiz buçuĶ dokuzda **mindirdiler** beni bunnar yanlarına. (2/85)

gülüm soŋuna ġada **döndür** o ondaŋ keri geli. (6/3)

-Ar-

seni ben hududa **çıkaran** da ġaçakcılık bayı yap dedi. (28/80)

ama o vurduĶ sıra ayām çamırdan geri **koparamıyon**. (2/54)

aa benim ödümü bārımı **kopardıŋız** dedim. (4/19)

-Ir-

vadım‿ıdı ümmü'm bulambaş **bişirmişler** de. (3/88)

bizde valla anca şindi ġarnını **doyurcak** ġada ekiyi. (34/41)

çocuĶ doğdu mu hōra üş gün **yatırıyıŋ**. (5/12)

geçi zaten bizim çocuĶlūmuzda **bitirdiler**. (2/19)

onuŋ ayānı bağlıyolā gāri de biri höyle **ġaçırıyı.** (19/19)

yeleen'e **göçürdü**. (34/26)

neden **batırdıŋ** ya? zarar mı ediyi? (33/148)

-(I)t-

ordan bi o **korkudurlā**. (31/150)

akıtmıya gidiyolardı. (2/14)

hepsini roboTda çekiyuz. **ġaynatıyoz**. (10/42)

harmanı **eritmek** için dü͡enne öküzüne sürülüdü. (10/17)

kimyan ġatāsıŋ, ġarabüber ġatāsıŋ salçîle yağı **ġızardırsıŋ** üsdünü dökēsiŋ. (32/62)

hep esKi zamanda ġarannıklāda **böyütdüm** beşini de ben bunnāŋ. (17/22)

4.2.1.2.6.1.2. Ettirgen

Bölge ağzında, geçişli fiil veya geçişlilik eki almış fiillere –dIr- ve -It- eklerinin getirilmesiyle ettirgen çatı oluşturulmaktadır.

-dIr-

o şî sayıbı, bardak sayıbı **ġırdırmıcan** diye eve ġadā getirdi mi iyi. (11/16)

bi kere hu dayıŋa **saydırın**, bi de babaŋa **saydırıdık**. (1/52)

ordan ābisiniŋ dakımlarından **keydirdiydi**. (23/73)

o dutdūŋ yerde ġā kölle ġatarlar geliler bi tas **yidirileṛdi**. (1/57)

üş gün davıl **çaldırcādım**. (3/140)

çıkardılar ġızaŋa **bakdırcaz** diye bi diya da gitmedik. (15/34)

onuŋ işlerini hep ben pelit **gömdürdüm**. (31/168)

-It-

esgi takmak'dan amaleler **atlatdım** geldim. (31/169)

ben tembi ederin oğlum ben ölüsem benim başıma o gün bide **getirtmeŋ**. (12/46)

çeşmiye el **yıkatmaya** giderlēdi. (24/31)

okumuşlara beşer cahil vediler **okutcaŋ** diye. (4/31)

benim evimi kösdülē pençerelēden **kapaTdılā**. (31/101)

4.2.1.2.6.2. İşteş

-(I)ş eki; fiillere gelerek, yapılan eylemin karşılıklı veya ortaklaşa yapıldığını bildirmektedir. Eylemin karşılıklı veya ortaklaşa yapıldığını ayırt etmek zordur. Aşağıdaki örnekler cümle bağlamından hareketle belirlenmiştir.

4.2.1.2.6.2.1. Ortaklaşa

Eylemin ortaklaşa yapıldığını bildirir.

-(I)ş-

on erketdir dedi on **gülüşdüler** dedi içerdeki subaylar. (36/6)

tefine gelin överlēdi **ağlaşırdık** ga. (32/96)

bi eve birikir **oynaşırdık**. (31/163)

pelivannā gelidi yağlanıdı **güleşirdik** (31/124)

her yerleri urgannārı böylü dolandırıdık içinde **oyneşırlādı**. (31/123)

4.2.1.2.6.2.2. Karşılıklı

Eylemin karşılıklı yapıldığını anlatır.

-(I)ş-

aha bu eviŋ sā͡ıbı hindiki beyim **sevişi͡oduk**. (31/51)

hadi dedi götüreyin seni dedi gitdik oraya öyle **tanışdık**. (38/98)

papaz‿ali'niŋ hacı'yla hurda **döyüşüyollā** öküz güdēke (21/107)

4.2.1.2.6.3. Meçhul-Edilgen

Bölge ağzında meçhul ve edilgenlik ekleri -ıl ve –(I)n- olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.1.2.6.3.1. Meçhul

Fiilin öznesi belli değildir. Geçişsiz fiillerde karşımıza çıkmaktadır.

-ıl-

derelere **gidilidi**. (1/26)

taa evelden evce evce **geziliydi**. (5/48)

birini de çiyniyip geçmiyen diye akıraba olsuŋ olmasıŋ diye ona da **varılıydı**. (5/47)

bizim zamanımızda taksiye **miniliyodu**. (20/22)

4.2.1.2.6.3.2. Edilgen

Geçişsiz fiillere –ıl- ve -(I)n- ekleri eklenerek, cümlenin nesnesi, sözde özne hâline gelmektedir.

-ıl-

hüyle meellelere urgan **gerdirildi**. (1/21)

üş kerede **ediliyodu** aş eveli. (1/35)

yuka **edilidi** onuŋ içine bulgur aşı **ġatılıdı**. (1/37)

çeŋiz **serilirdi** şindi onnā file kakdı. (20/10)

yörümesi aydaş aşı **bişirili** aydaş olmasıŋ diye. (40/70)

-(l)n-

üş gün davıl **çalınıydı**. (3/57)

hindi direkdörüŋ bi cam lambası patlasıŋ elli leriye **alınmıyo**. (12/93)

emme çāresi **bilinmezdi**. (37/48)

bi dizi **delinmiş** onu içinden yamadım. (3/119)

hayvan **sulancak** mecburen (2/16)

hindi çiyiz vile yok ga ev **döşeniyi**. (32/138)

cuma namazından sonra ġuran **okunur**, yemek **yinir**. (1/59)

4.2.1.2.6.4. Dönüşlü

-(I)n ve –Il- ekleri ile oluşturulmaktadır. Dönüşlü çatı, cümlede eylemi yapanın yine öznenin kendisi olduğunu bildirir. Kendi kendine olma veya yapmayı ifade eder.

-(I)n-

bi de annı altını vādı annımız **dakınıdık**. (31/127)

ona yeŋi örtü deriz biz **örtünüylēdi**. (11/15)

genşlē **keyiniyo kuşanıyo** başlarına örterlē. (22/23)

çalaŋkı **sarını** gelirdik. (38/8)

başa gāri fesiŋ edrafından gözel oludu **süslenidi**. (38/27)

görünmüyo kun damat ġıyında. (29/88)

hindi eve geldi mi ġoyundan gelir bi saat çalır türküsünü şarkısını kendi kendine **söyleni**. (39/137)

-Il-

sevdim ġocamı, o da beni sevdi, **ayrılmadık**. (3/55)

sinekden bi ġaçıyı bizim burda mağara vadır, ora **sokulmuş** sinekden. (37/18)

çekildik ondan sonra kendimiziŋ var bizim. (36/113)

seçiliviriyi dēmi? (23/143)

o da bi ġoşardı onu dutcez diye **dutulmazdı**. bi onu saldırıdı **dutulmazdık**. (31/139)

benim göz kör gibi çıkmışdır ıscakda **açılmıyı**. oldu **görülüyüz** mü? (32/170)

4.2.1.2.6.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması

Bazı durumlarda, bir fiile, iki veya daha fazla çatı ekinin üst üste geldiği görülebilmektedir. Bu durumda fiilin çatısını belirleyen ek, genellikle en sondaki ektir. Bu konuyla ilgili olarak, ilçe ağzından tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

-(I)n-dIr-

iki ġardaşı orda **geçindirememiş**. (7/23)

her yerleri urgannārı böylü **dolandırıdık**. (31/123)

-(I)n-ıl-

burda ölü cenēze ġuruluP duruka dedi, hurda bide alınıp **yinilmez** dedi. (12/43)

her gün bi kişi ziyafet veridi. orda **yinili** içilidi (35/49)

çapacı **deniliyodu** buna. (37/34)

-t-dIr-

tüfek as tüfek **çıkartdırıyoz**. (2/48)

-T-ıl

tabakları şunu bunu yimeği çeşmiye gidilip el **yıkadılırdı**. (38/17)

-Ir-ıl-

şiyi o çam ġabīna **yatırılırdı** eveli. (1/43)

iki gün üş gün **yatırılı**. banyo yapdırılı. (13/24)

-dIr-Il-

gelin gülüm **gezdiriliydü**. (6/50)

ya bi hap **aTdırılıyodu**, ya bi kiremit **ġızdırılıp** ġonuyodu. (12/35)

öyle bide **yaPdırılıp** geliyo ġabirde dā͡ılıyodu. (12/41)

kına gün zini **kaldırılı**. (13/14)

yemek yapılıdı **yidirilidi**. (13/34)

a͡a onu **yapdırılardı** eveli öyle. (15/54)

öyle **gezdirili** atıla gezilme mi canım? (17/79)

onna banyo **yapdırılıyo** öyle. (27/28)

mezardan gelenlere **yediriliyodu**. (37/34)

moturuŋ yoksa ekmiyoŋ şimdi gāli eveli **ekdiriliyodu**. (39/64)

niden **ġırılıdıla** o be? (32/46)

gezdirilirdin, **gezdirilirdin**. (32/90)

yazma, al örtünü annĭ altını oluyodu ya onu başına **kiydirilidi**.(33/115)

fındık fısdık böyle çekirdek **ġarışdırılırdı** (39/102)

kaldırılmış geçen yazmış‿ımış baŋa. (40/32)

kölleniŋ ora bi ip **gerdirilirdi**. (1/56)

a‿a urlara vardıŋ mı çeşmeden **doldurulu** ha‿ardan **doldurulardı**. (15/23)

-dIr-t-

yuvarlak olur başlarında bi ebe vardır ebe onnara **biŋdirtmez.** (24/58)

-dIr-t-dIr

otuz kırk ufak okul ġızaŋı götürülerdi, amin **dedirTdirilerdi**. (12/52)

-(I)ş-dIr

keşke **buluşdursaydım**. (33/13)

biri bi oğlan veriyin der mahsus **gülüşdürü**. (5/52)

allām hayırlı îsannarna **görüşdürsüŋ** ġonuşdursuŋ yavrum. (29/180)

gedikden bi de çatal vādı onna **sıkışdırıdık**. (17/73)

valla erkek saŋar çır çır **çığrışdırın**. (23/63)

şurlāda iresimler benim kendi şeylerimi **tanışdıran** size. (36/106)

4.2.2. Kelime Çeşitleri

4.2.2.1. İsimler

Eşme ağzında isimler konusu daha önce detaylı olarak ele alındığından dolayı burada kısaca hatırlatmalar yapılacaktır.

4.2.2.1.1. İsim Çekimi (bk. 4.2.1.1.1.)

4.2.2.1.1.1. Çokluk (bk. 4.2.1.1.1.1.)

basidine ġaşdı **ısanlar**. (6/92)

niyse yeŋgelermiz oluyōdu **böyüklē**. (11/14)

öretmenner de yalvardı ya. (43/11)

yonannā vurmuş yıkmış gitmiş gariblik vā ġuzum. (31/19)

4.2.2.1.1.2. İyelik (bk. 4.2.1.1.1.2.)

1. teklik kişi: çarığ+ım (28/29)

2. teklik kişi: ayaklar+ıŋ (3/79)

3. teklik kişi: nışanlı+sı (5/31)

1. çokluk kişi: gelenekler+imiz (8/1)

2. çokluk kişi: köy+üŋüz (33/17)

3. çokluk kişi: nene+leri (3/86)

4.2.2.1.1.3. Hâl (bk. 4.2.1.1.1.3.)

öŋünde **gelin** oluyodu. (1/19)

dedēŋ **tarlıyı** görüsüŋ. (28/162)

allah! dedi babacīm beni **ata** mindirike (3/60)

ġızaŋ hindi on biŋ lere ve **düKKende** bi şi vemiyolar. (12/91)

hö͡öyle dağa gide gide **mezerden** baka baka gitdim. (13/20)

elimizile bişdik. **orağıla** bişdik. (4/3)

erezilce böyümüşler tabi bizi bura babam vēdi. (23/46)

4.2.2.1.1.4. Tamlama (bk. 4.2.1.1.1.6.)

valla onnar **geliniŋ dünyasını** gösdermiyiPbatır. (41/11)

anasınıŋ fısTanı duruydu. (3/140)

kına gecesi oludu. (10/4)

dünya **üzüm parası** almışlar ho͡o ġoŋşular. (15/70)

4.2.2.1.2. İsim Yapımı (bk. 4.2.1.2.3.)

4.2.2.1.2.1. İsimden İsim Yapımı (bk. 4.2.1.2.3.1.)

anacāzım (37/54)

babamgiliŋ (27/56)

davulcu (16/53)

diyişleme (25/1)

erkek (28/189)

fikirsiz (41/35)

ġavgalı (21/137)

genşlik (17/33)

hamırlı (13/16)

hasdanede (16/62)

yardım (6/5)

4.2.2.1.2.2. Fiilden İsim Yapımı (bk. 4.2.1.2.3.3.)

basamaklı (44/84)

başarı (29/189)

bölge (44/15)

çalgı (33/21)

doğum (19/41)

geçerli (44/46)

ġızgın (32/158)

göçebeciliK (37/14)

göreneK (23/2)

görevli (37/193)

satın (32/117)

yatak (6/60)

yatalak (21/62)

yazıcıya (28/74)

yıkık (35/6)

4.2.2.2. Sıfatlar

Sıfatlar, isimlerin önüne gelerek onları nitelendiren, vasıflandıran ve belirten kelimelerdir. Eşme ağzında sıfatlar; “vasıflandırma sıfatları”, “belirsizlik sıfatları”, “soru sıfatları” ve “belirtme sıfatları” olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

4.2.2.2.1. Niteleme Sıfatları

ağaçdan düven (16/37)

ak gelin (23/22)

al gelin (23/22)

aynalı tas (6/55)

bi parça ekin (14/6)

böyük hayır (13/35)

böyük oğlana (11/58)

çeliK diynēle (13/55)

duzlu su (6/107)

esgi gelin (3/139)

ezme ġabaĶ (7/1)

ġara örtü (14/13)

ġara patoz (6/72)

ġızıl ağaç (28/7)

ġoca ziniler (3/130)

ġosġoca bi direkdör (12/93)

gücücük çapıtlardan (15/42)

güççük bakıra (15/22)

hamır ġadif (13/16)

hünerli ısana (5/17)

ıfak çocukların̨ (28/134)

iri üzümleri (15/71)

kapalı yerde (13/51)

yeŋi örtü (11/15)

4.2.2.2.2. Belirsizlik Sıfatları

az buçuk bi şi (22/8)

başġa dokdurdan (6/30)

başġa hasdalara (15/83)

başġa ülkelere (38/74)

başka illēde (22/72)

bazı düşėnneri (15/53)

bazı ġızan (21/19)

bi adamcıĶ (21/93)

bi eşşeK (1/11)

bi ġarı (15/14)

bi gün (1/14)

birez kına (3/154)

birkaç gişide (40/100)

birkaç sefer (44/53)

büs sürü (28/24) “bir sürü”

bütün civarın̨ (14/22)

bütün köylü (19/48)

bütün vatandaş (14/9)

çok ġalaba (22/80)

çok güzel (22/74)

her tarafdan (35/14)

her yerde (35/26)

bi ısan (21/67)

bir iki îsan (33/152)

birez el (4/8)

birez esgi (1/53)

öbür taraflarda (38/82)

öte yakadan (17/15)

öteki kilimi (29/44)

öteki oğlana (15/60)

4.2.2.2.3. Soru Sıfatları

hangi pantolonu (28/176)

hangi sene (36/51)

hangi tarihde (44/5)

kaş çeşiT (7/3)

kaş parıya (4/20)

kaş sene (13/59)

nası fesdival (31/177)

ne gün (35/53)

ne günnē (32/133)

nı zaman (6/28)

4.2.2.2.4. Belirtme Sıfatları

4.2.2.2.4.1. İşaret Sıfatları

böyle edet (7/13)

bu dere (2/6)

bu esgisini (1/53)

bu köyler (2/1)

ho ġoŋşuya (6/42)

ho yanda (15/29)

höyle kirmeni (4/15)

höyle yapışak (5/14)

hu adamlar (4/12)

hu ev (3/109)

o aralarda (15/28)

o gun (15/11)

şöyle ağaş (36/58)

şu bārıŋı (2/68)

şu ġoca köy (2/18)

4.2.2.2.4.2. Sayı Sıfatları

4.2.2.2.4.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

altı ġızaŋa (3/97)

bir hafta (2/54)

dört yemeK (10/23)

iki gün (2/74)

on üş tarla (3/23)

üş düün (3/94)

4.2.2.2.4.2.2. Sıralama Sayı Sıfatları

altıncı bölüğe (28/60)

beşinci gün (12/36)

dördüncü gün (31/152)

ikinci gün (16/49)

on birinci ayında (2/28)

üçüncü derecede (34/57)

4.2.2.2.4.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

beşer cahil (4/29)

birer şeker (32/29)

birer tepsi (39/29)

ikişer buçuk leriye (17/57)

kırkar tura (3/99)

üçer dörder sıra (6/11)

4.2.2.2.4.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

yüzde atmış (28/158)

yüzde seksen (22/102)

4.2.2.2.5. Sıfatlarda Dercelendirme

Eşme ağzında sıfatlarda derecelendirme yapılırken “çok”, “daha”, “en” gibi zarflar kullanıldığı görülmektedir. Metinlerde geçen bazı örnekler şu şekildedir:

çok ġalaba (22/80)

çok gariban (14/7)

çok masıraf (15/60)

daha cofcoflu gelin (23/141)

daha esgi (33/17)

eŋ aşşa (12/92)

eŋ fazla tütün (2/20)

eŋ kısa (12/95)

eŋ soŋra kurulan köy (33/4)

eŋ zeŋgin (14/9)

4.2.2.3. Zamirler

Zamirler, ismin yerini tutan kelimelerdir. Eşme ağzında görülen zamirler; "kişi", "soru", "belirsizlik" ve "dönüşlülük" zamirleri olmak üzere dört başlık adı altında verimiştir.

4.2.2.3.1. Kişi Zamirleri

Eşme ağzında kullanılan kişi zamirleri, birkaç fonetik değişikliğin dışında yazı dili ile benzerdir. Birinci teklik kişi zamiri genellikle "ben" olarak karşımıza çıksa da bir örnekte "beŋ" ve bir örnekte de "men" şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir. İkinci teklik kişi zamirinde ise "sen" kullanımı yaygın olmakla birlikte "seŋ" şeklinde kullanılan örnekler de görülmektedir. Üçüncü teklik kişi zamirinde genellikle "o" kullanımı yaygın olurken, birkaç örnekte "u" biçiminde kullanıldığı görülmüştür. Birinci ve ikinci çokluk kişi zamirlerinde, yazı dilimizde olduğu gibi "biz" ve "siz" şekilleri kullanılmaktadır. Üçüncü çokluk kişi zamiri ise "onlar", "onnar", "onnā", "unnar" ve "unnā" olmak üzere beş farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

1. Teklik Kişi: ben / beŋ / men
2. Teklik Kişi: sen / seŋ
3.Teklik Kişi: o / u
1. Çokluk Kişi: biz
2. Çokluk Kişi: siz
3. Çokluk Kişi: onlar / onnar / onnā / unnar / unnā

nası aŋlatcaz **ben** hindi bilmiyon ku. (1/1)

iyi biliyin **beŋ** bunu. (6/71)

ikiyi giTTim **men** değmene. (21/58)

sen dedi memet halısı biliyo muŋ dedi. (21/69)

seŋ kaç yaşlarındasıŋ? (23/140)

öyle **o** gidēdi, öteki de gelir **o** yanna gidēdi (24/10)

u derlēdi yani. (18/15)

esgiden olurdu yani hep tuzlama yapādık **biz**. (20/31)

bi gelin alıvıran vuruŋ **siz** de dedi. (21/128)

yeŋi yetişen nesil yok **onlar** köyde durmuylar gayrı. (39/64)

benim ġamalı dedem var o çok şey yapmış **onnar** baya düşmanna savaşmışlar (39/116)

dün burdeydi **onnā**. (42/33)

ben gali altında duruyon **unnar** yabanda duruyo da. (15/45)

unnā emekli çıkdılar. (32/45)

Bazı örneklerde "biz" ve "siz" şahıs zamirlerine +lAr çokluk ekinin eklendiği görülmektedir:

bizlēde yoğ‿udu. (11/27)

bizler gari harcanmiyüz ya. (17/60)

sizlē hoşgeldiŋiz. (31/9)

bizler görmedik gene allaha şükür. (22/50)

4.2.2.3.1.1. Kişi Zamirlerinin Hâl Ekleri ile Çekimi

Eşme ağzında kişi zamirlerinin hâl ekleri ile çekimlenmesi, yazı dili ile benzerlik gösterir. Ancak bazı durumlarda belirtme ve yönelme hâl eklerinin birbirinin yerine kullanılması, yazı dilinden ayrılan bir özelliktir.

4.2.2.3.1.1.1. Belirtme Hâli ile Çekimi

Bölge ağzında kişi zamirlerinin belirtme hâli ile çekimi birkaç ses değişikliği dışında yazı dili ile benzerlik göstermektedir. Ancak birinci teklik kişi zamirinin belirtme hâli çekiminde yaygın olarak kullanılan "beni" şekli yanında, belirtme ve yönelme hâl eklerinin birbirinin yerine kullanıldığı *Şehitli, Armutlu* ve *Balabancı*

köylerinde “bene” şekli de karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü teklik kişi zamirinin belirtme hâli çekiminde “onu” biçimi yaygınken, bazı örneklerde “unu” şeklinin de kullanıldığı görülmektedir. Üçüncü çokluk kişi zamirinin belirtme hâli çekiminde ise “onları ve “unnarı” biçimleri kullanılmaktadır.

1. Teklik Kişi: beni / bene
2. Teklik Kişi: seni
3. Teklik Kişi: onu / unu
1. Çokluk Kişi: bizi
2. Çokluk Kişi: sizi
3. Çokluk Kişi: onları / onnarı

ben ġocadan ayrıyın onnar **beni** peker biliyo. (29/148)

ondaŋ keri burıyı bayrama yollādı **bene**. (31/147) “beni”

cebel ġarsını anam **bene** götürü durudu çocūka. (32/166) “beni”

feneri yakmış da **bene** karşılamıya geldi. (21/72) “beni”

kovaların **seni** dutabilsem dutarın. (29/170)

o da bi ġoşardı **onu** dutcez diye dutulmazdı. (31/138)

ta͡a **unu** da yapmıylar ga. (32/116)

paralı zeŋgin biri vāsa **bizi** alsıŋ. (32/171)

ġoyūvmam ben **sizi** oturuŋ siz. (14/14)

onları ilgilendirmez dedi iş benim. (28/122)

ayrı **onnarı** hȭyle ġor gari güzelce. (29/83)

4.2.2.3.1.1.2. Yönelme Hâli ile Çekimi

Bölge ağzında birinci teklik kişi zamirinin yönelme hâli eki ile çekiminde genellikle “bana”, “baŋa”, “bene”, “beŋe” şekilleri yaygındır. Ayrıca birkaç örnekte de “ba͡ã” şekline rastlanmıştır. Belirtme ve yönelme hâl eklerinin birbirinin yerine kullanıldığı *Armutlu* köyünde ise “beni” şeklinde kullanıldığı örnekler tespit

edilmiştir. İkinci teklik kişi zamirinin yönelme hâli çekiminde “sana”, saŋa”, “sene” şekilleri yaygındır; birkaç örnekte “sa͡ã” biçimi de kullanılmıştır. Üçüncü teklik kişi zamiri için ise “ona” ve “oŋa” kullanımı yaygındır. Birinci ve ikinci çokluk kişi zamirlerinin yönelme hâli çekimleri “bize” ve “size” şeklindedir. Üçüncü çokluk kişi zamiri için ise “onlara”, “onnara”, “unnara” şekilleri kullanılmaktadır.

1. Teklik Kişi: bana / baŋa / bene / beŋe / ba͡ã / beni

2. Teklik Kişi: sana / saŋa / sene / sa͡ã

3. Teklik Kişi: ona / oŋa

1. Çokluk Kişi: bize

2. Çokluk Kişi: size

3. Çokluk Kişi: onlara / onnara / unnara

bu sefer **bana** hiç bi şi soran yok. (2/75)

baŋa dediler sen dediler bu caddeye düş. (2/88)

o **bene** çeksiŋ diye o duşānı kesen ona bi hediye veriyi. (5/22)

sabala kakınca a͡a **beŋe** gelinnî keydirdiler. (6/50)

ordan **ba͡ã** bi takım elbise giydirdi bunnar. (2/64)

devlet **beni** bakıciye mūteçdir diye lapur vēdi. (31/98) “bana”

beni bu batıyo demiş alçı͡ā. (31/79) “bana”

kātib mi oluvēcediŋ **beni** dēṛdi. (31/6) “bana”

seŋ mi biliyiŋ lan! dedi bölük komutanı. **sana** ne. (28/63)

elimde bi sevgilim va **saŋa** verîn demiş. (28/137)

sene şimdi bu üssῑ̄n‿ābēŋ gelcek amma. (14/13)

ille diyo onu verecez **sa͡ã** diyo diyzem. (2/30)

o bene çeksiŋ diye o duşānı kesen **ona** bi hediye veriyi. (5/22)

hemen ga etem de hura ayşegiliŋ ora **oŋa** bağırdım. (6/21)

bize de ırāmatlık ebem biliyomuş. (9/18)

siz gençsiŋiz daha elbise ayakkabi lazım **size**. (34/49)

onlara ġatıyız. (10/46)

anamgillē minmiş **onnara**. (11/25)

unnara ġa yazmalarıŋı, fıstanlarıŋın, niyiŋ varsa onuŋ‿üsdüne atarlardı. (1/22)

4.2.2.3.1.1.3. Bulunma Hâli ile Çekimi

Kişi zamirlerinin bulunma hâli ile kullanımı birkaç ses değişikliğinin dışında yazı dili ile aynıdır. Yazı dilinden farklı olarak üçüncü çokluk kişide "onnarda" ve "onnāda" şekilleri kullanılmaktadır.

1. Teklik Kişi: bende
2. Teklik Kişi: sende
3. Teklik Kişi: onda
1.Çokluk Kişi: bizde
2. Çokluk Kişi: sizde
3. Çokluk Kişi: onnarda / onnāda

işde şimdi ben **bende** tü mü yokdu amcam. (2/61)

abi yok mu **sende** cığara şimdi. (43/24)

onda varan gelen inip kakma yoĶdur. (29/45)

bizde piynar yok. (33/38)

sizde ġalan tarlanıŋ birisinde çifT sürüyoz biz. (44/21)

babam **onnarda** on sene çobanlık yapmış. (28/22)

tabi **onnāda** da altın fes örtme, onnā da gelinniklē de keyiliyodu. (29/25)

4.2.2.3.1.1.4. Ayrılma Hâli ile Çekimi

Şahıs zamirlerinin ayrılma hâli ile çekimlenmesi, birkaç ses değişikliği dışında yazı dilimiz ile aynıdır. Yazı dilinden farklı olarak üçüncü teklik kişi

zamirinde “ondan” ve “undan” şekilleri; üçüncü çokluk kişi zamirinde ise “onnardan”, “onnādan”, “unnardan”ve “unnādan” şekilleri kullanılmaktadır.

1. Teklik Kişi: benden
2. Teklik Kişi: senden
3. Teklik Kişi: ondan / undan
1. Çokluk Kişi: bizden
2. Çokluk Kişi: sizden
3. Çokluk Kişi: onnardan / onnādan / unnardan / unnādan

ekmeK saĶladılar **benden** aş ġaldım. (3/70)

bölük komutanı **senden** şüpheleniyi (28/98)

o͡o aynı o da **ondan** okudu. (15/63)

aycık pasaklıca duruy da **undan** dedi. (32/73)

bir iki îsan ġaldı evlerde **bizden** sōra yok gari. (33/152)

korkulcak bi şey yok **sizden** korkulur mu? (37/99)

onnardan ayrılması bana öyle zor geldi ki. (2/89)

hep **onnādandı** işTe. (17/13)

unnardan yapıp yiyviriylē. (32/117)

unnādan bi şi ġalmadı. (32/93)

4.2.2.3.1.1.5. Vasıta Hâli ile Çekimi

Bölge ağzında kişi zamirlerine vasıta hâli eki +lA, +lAn, +nA, +nAn ekleri ile eklenir. Birinci ve ikinci çokluk kişi zamirlerinin vasıta hâli ile çekimlenmiş örnekleri metinlerde tespit edilememiştir.

1. Teklik Kişi: bennen

2. Teklik Kişi: senne / senle

3. Teklik Kişi: onla / onna / onnan

1. Çokluk Kişi: *bizle / *bizinen

2. Çokluk Kişi: *sizle / *sizilen

3. Çokluk Kişi: onlarla / onnarla / onnarna

o da boynunu ho yanna dönüvüdü halallaşmadı **bennen** ümmü. (3/13)

mūtar da niye halallaşmıyı o **senne** ya, dedi. (3/14)

bu **senle** gidē dedi (21/96)

onla çalıylādı. (11/34)

onna oynanıydı. (11/37)

onnan salıncak ġurardık dalıŋ şîsine. (27/52)

üş dört **onlarla** uğraşılıyo. (12/63)

aa **onnarla** oynuyoduk. (15/42)

onnarna satarkana çolū çocuğu böyütdük. (17/25)

4.2.2.3.1.1.6. Eşitlik Hâli ile Çekimi

1. Teklik Kişi: bence

2. Teklik Kişi: *sence

3. Teklik Kişi: *onca

1. Çokluk Kişi: *bizce / *bizçe

2. Çokluk Kişi: *sizce / *sizçe

3. Çokluk Kişi: *onlarca / *onnarca / *onlāca / *onnāca

aşşa yokarı mesela bugün bi belediyelik olsa karāmetli olur **bence**. (33/18)

4.2.2.3.2. Soru Zamirleri

kim düün ederse oŋa vacan dedim. (3/6)

o etcen diye **kim** etcek zatan anam da vemeycen diye beni zorla vedi. (6/52)

kim ġavrama ġocaman etcek diye. (21/83)

kimiŋ ölüp de **kimiŋ** ġalcānı allah bili oğlum dedim. (3/33)

şimdi sene bi masal. **kim**‿idi o? (14/30)

siz **kimiŋ** adına yapıyoŋuz bunu? (16/56)

evliya var‿amma **kimidîni** yaşıydīnı ni bilceŋ? (22/46)

çalādık üzüm çalādık bosdan çalādık acız yok **kime** gitceŋ asgersiŋ. (35/46)

ama hiş bilen yok bunnarı **kime** ait oldūnu bilen yok. (44/24)

4.2.2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

zennelē erkeklē de **bazı** ġızan ocaklīŋ tepesine çıkar da büber atıvırdı. (21/19)

bazısı veriyı **bazısı** vēmiyi. (22/58)

herkeş yakmazmış da **bazıları** yakarmış. (38/78)

bazıları yedi gün hisab‿ediyolar **bazısı** yapıyı **bazısı** yapmıyı yani. (40/37)

berikinner yoğ‿udu. (22/9)

berikinler işkence etmiye başladılā. (22/110)

onu çekerdi **biri**, bāşış alıdı. (1/12)

biri seni çekiyodu, sen de miniyoduŋ. (1/18)

birisi ortaya geçer. (16/28)

oğlumuŋ **biri** şî sürüyu tır sürüyu. **birisi** de işTe bēzinnî çalışdıruyu. (20/70)

bilmiyün ekmek ġo der **kimi**. **kimi** de enem ġo başınıŋ altına diyi. (6/110)

o dediye çıkdīmız yerde **kimi** mal keserdi, **kimi** pirinş doŋdurması, **kimi** aşıre. (7/2)

beni **kimse** uğurlamadı. (18/30)

giden araba almıyodu bi **kimse** ġalmamış. (21/131)

kimisini memnuniyetle çıkarıyo vatandan **kimisine** zaruri çıkarıyo. (34/19)

hepisine birer tarla vedik. (3/26)

onnarıŋ **hepsi** öldü şindi. (44/61)

herkes bi ġaŋlı pınar getiridi. (5/35)

herkez‿aşını yiyōdu. (1/62)

ötekinnere de esgi eTdik gene ümmü'm. (3/25)

ötekiniŋ bi ġocası yoğ‿udu yabandıydı. (21/48)

öbürünüŋ hanımı orda oldūna o da ordan varıP bura geliyi işTe. (20/82)

sen ben toplanıdı. (13/37)

4.2.2.3.4. Dönüşlülük Zamirleri

Eşme ağzında dönüşlülük zamiri olarak "kendi" kelimesi kullanılmaktadır. Dönüşlülük zamirinin kişilere göre çekimleri ve metinlerde geçen bazı örnekleri aşağıda verilmiştir.

1. Teklik Kişi: kendim
2. Teklik Kişi: kendiŋ
3. Teklik Kişi: kendi
1. Çokluk Kişi: kendimiz
2. Çokluk Kişi: kendiŋiz
3. Çokluk Kişi: kendileri

bi hayata ġatıvıdılar beni de, hōruyu **kendim** aldım. (3/23)

kendim diKdim ben bunu. (3/84)

kendiŋ evde bişiriyoduŋ. (9/21)

onuŋ yüz leresini **kendi** almışdır o. (2/73)

dokuz güne iki gün de **kendi** doĶduru geldi ga. (6/25)

ben de **kendimiz** arap diyil ya köyümüzüŋ adı arap diyin ben. (6/126)

cuma gün işTe ille geliniŋ başı ağrımasıŋ diye davıl çalını **kendilerimiz** çalādık oynādık. (11/42)

ii̯ bu ipi **kendiŋiz** mi eyiriyidıŋız? (4/14)

böyle aporne bile yok işTe sadece **kendileri** sesini (11/34)

onnar orda yapıyo **kendin** sıra. (2/49)

4.2.2.3.5. Zamirlerde Tamlama

Zamirlerle oluşturulan tamlamalarda birinci kişilere eklenen tamlama eki +Im şeklinde eklenmektedir. Bu yönüyle isim tamlamalarından ayrılır.

burası **benim çocuḴlūmda** aşāı̯da otuz, otuz beş hane bi köydü. (2/3)

allah var o ġadar çoḴ‿etdirmedi **benim çocuḴlarım** ya. (23/105)

ii̯ **seniŋ‿ayaklarıŋ** iyi a̯a ya. (3/79)

şu ġayınıŋ şu görümceniŋ bunnarı ayırır **seniŋ boğçaŋdan**. (29/83)

onuŋ hesabı ġalsıŋ ġuzum ġalsıŋ. (29/177)

onuŋ parası bereketliydi. (4/7)

bizim zamanımızda gülüm aha dü̯ün aynı normel köylü dü̯ünü oldu. (6/37)

bi de ġarāmatlı'dan bi de **bizim gelinimiz** vā. (31/11)

allā razı olsuŋ **siziŋ ayaklarıŋıza** sağlık. (17/88)

mesela **siziŋ köyüŋüz** daha esgidir. (33/17)

oğlannarı onlarıŋ boyluydu. (23/72)

ordan **onnarıŋ misafirlerini** de ağırladık. (37/114)

4.2.2.4. Zarflar

Zarflar, cümlede fiilleri çeşitli şekillerde niteleyen, belirten kelimelerdir. Eşme ağzında zarflar konusu; "yer-yön", "zaman", "niteleme ve durum", "azlık-çokluk", "soru" ve "süreklilik" zarfları olmak üzere altı başlık adı altında incelenmiştir.

4.2.2.4.1. Yer-Yön Zarfları

inanmassaŋ gel **yokarı** bak dedi. (24/63)

burnu **yokarı** dōru höyle sarı cizme oludu hurdan. (31/121)

tak geri bi **yokarı** çekēlēdi. (31/150)

dōru **yukarı** çık alaya. (2/89)

gidiyollā bunnā **beri** yakınlaşınca süye süye süye bozuḴ‿üssn̄! (21/13)

beri yannarında bina vādın. (31/173)

ġızım **beri** bak biyo. (32/154)

ge **bura** otur gā yeriŋe otur ge. (32/174)

yani bu antalya'dan gelen yörüklēden gelmiş **bura** iki üş kişi **bura** dört aile gelmiş. (33/5)

saklanıdı hindi **hura** ġorduŋ. (33/141)

hora ġoduŋ mu diynē bi vurarladın (33/142)

ora dağıŋ‿arası şey geldi. (36/26)

geç sen **içeri** dedi. (4/12)

filceniŋ dibinde ġalan ġayvıyı **dışarı** alı gider de yalardık. (12/75)

mesela gidiyü **geri** geliy‿eşme'den. (20/71)

höyle **ileri** varmış çalılıkların arasına varınca silahı bi atıyo. (39/122)

ġıyı ġıvrımlı olur. (29/47)

biri de onuŋ **ötü** yanda esgi mūtargiliŋ‿evi. (23/154)

kövüŋ bu **yakasından** ötü **yakaya** el yıkamıya gidiyoŋ. (29/27)

annaca gitmedik ġar gelividi de. (3/4)

4.2.2.4.2. Zaman Zarfları

on da **ayşam** oku dağıdıŋ ekmek yinsiŋ. (3/141)

bi gün başlandī gün davıl gėziyodū **ayşamüstü**. (15/4)

aha benim **hindi** hu ūlanıŋ ġızı güççük ġız sinem va bi de onuŋ. (15/62)

sene **şimdi** bu üssū̆n‿ābēŋ gelcek amma çok birez bi saat soŋra gelir. (14/13)

hatda **bö◡ön** horda yapıyolā. (24/40)

demin ġonuşduk ağabeyiŋizle. (36/86)

a◡a **eveli gün** belirdi bu. (15/78)

gelinli◡im işTe **eveli** dürmen vādı. (17/11)

gece gündüz erken kakāṛdık. (17/28)

okuldan geri geliniyodu **ayşam sabah**. (12/66)

ġışın mal ġurusunu yir **yazın** da tazesini yaşını yir. (35/37)

oğlanıŋ arkadaşları gelsiŋ **gündüz** gelini alsıŋ gitsiŋ. (3/142)

güzün dü◡ünüm oldu zeymerịde. (3/3)

zatı **ilkin** başladı mı çanā duz eder dökerin ben höyle. (6/104)

öylen yemek yidiriyoz. (20/11)

öŋüşden duzlālādı. (32/145)

önce yolu açıyolardı. (2/14)

bizim doḴdur siz **sabala** erken geliŋ, dedi. (6/29)

soŋra bi ġara patoz çıkdı. (6/72)

yarın bi tiya gitcez gāli. (15/88)

4.2.2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları

urganı **böyle** gererler. (16/27)

kilimleri **bȭle** dokuduk. (29/50)

ii◡aha büyle oluyodu eveli dü◡ün ġuzum, **dayı** oluyodu. (1/6)

iyniyi **höyle** ġızdırı da, hȭyle tüpde de elceziniŋ üslerine **höyle** bası basıvırdı. (1/44)

hemen **hüyle** pürlüyüvüyolaṛdı. (1/16)

iyi biliyin beŋ bunu. (6/71)

ġandemirler'le siziŋ köyüŋ arası yol **güzel** oldu. (16/72)

düğür bi **gözel** ġarşıladı beni dermiş. (37/121)

güzelce aŋladıveŋ. (42/4)

öyle böyüTdüm beş dene ġızaŋı ġaraŋıda. (17/5)

şöyle etmezlē bunu. (22/90)

barbarlīna zorbalīna bunnarıŋ elinden **zorla** almışlar bu köyleri. (33/7)

4.2.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

taa iki yaşına gitmedi de **az** ġaldı. (19/36)

ben de **açcık** topluyun ama canım. (2/66)

yapısını **açcık** büeltdik. (31/174)

ni var‿ısa eliŋde **az çok** verisiŋ dedeye bunna çıkılı bizde. (29/106)

unuŋ‿içine toprak bardā ġatardık. o ġā **birez** durudu. (1/51)

ordan arap alimleri gelince **biraz** aşılamışlar (40/62)

he **çok** durdu emekli oldu o gāri o. (42/34)

yapılıdı onnar biz **fazla** bilmiyuz. (44/52)

hiç okumadım sırf cayil. (17/4)

siziŋ köyden **bek** gelirlerdi. (28/196)

ya şindilerde **pek** yapılmıyo da esgiden baya yapılıyodu (38/30)

4.2.2.4.5. Soru Zarfları

nası oluyodu ġızım. (22/6)

nası anlatîm mazi diye **ni** diye anlatîm bilmim ki. (22/117)

sorunuŋ cevabını verin ben de şimdi nerden başliyin **nası** aŋlatiyim? (22/120)

4.2.2.4.6. Süreklilik Zarfları

ġızaŋ **ard‿ardına** oldu, **ard‿ardına** oldu. (3/19)

kafam sağda solda **bōyna** bakıyon ben. (2/41)

boyna randevi alcan diye uğraşıyı serap. (6/27)

güllü gari allahdan **vēre** cığalı gelin oluyo. (19/7)

kırk daşınan banyo yapdırıla **vîre**. (24/56)

4.2.2.5. Edatlar

Edatlar, kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, kelime veya kelime grupları arasındaki bağlantıyı gösteren sözcüklerdir. Eşme ağzında kullanılan edatlar; "ünlem edatları", "bağlama edatları", "cümle başı edatları", ve "son çekim edatları" olmak üzere dört başlık altında değerlendirilmiştir.

4.2.2.5.1. Ünlem Edatları

4.2.2.5.1.1. Ünlemler

4.2.2.5.1.1.1. Ünleme Edatları

buraya arabeynen **amanın** eŋginli yumurlu dolaniyi gibi. (42/97)

yav dedi yörük olarak şe yapmāylım biz bunu. (2/7)

şindi çıkdı dört yüz milyon, beş yüz milyon **ah**! (12/97)

allah! dedi babacīm. (3/60)

ana! orda bi tütün oluvudu bi tütün oluvudu hȫyle. (6/2)

valla yavrım **de gidi de**! (17/31)

4.2.2.5.1.1.2. Seslenme Edatları

a yavrım dedi sabala toplasaŋ gelseŋ‿idi dedi. (21/72)

o zaman ben diyün dört gün ben diyün bi kapan çeketile başında bekledîdim **a** yavrım diyin. (23/115)

biz aylıḴ‿olmadan **ey** de çocuk doğdu mu iki gün üş günlṻkene çam ġabī sürteriz. (21/24)

aha bu gibi geldi bi çocuk yanıma oturdu. ebe **ēy** şu mu? ebe **ēy** bu mu? (29/175)

ıla istanbullu bi teymen vardı bi görüyo. (2/49)

ıla benim yarın māsıl biçilcek yav. (14/10)

ıla adamıŋ bosdanına girmiş. (14/31)

ılan bi ġuru ġola basıvmışın. (28/168)

ülen sen ni ediyiŋ, demiş ısbā. (23/75)

seŋ mi biliyiŋ **lan**! dedi bölük komutanı. (28/63)

yo **lē** bi sene filene giTdim. (22/78)

ōleydi **ġı**! a‿a diyon ya sene. (17/28)

4.2.2.5.1.1.3. Sorma Edatları

var **mı** hindi tā? (1/49)

hakim bilme **mi** bizim‿ōlan. (2/67)

coplu üleşilmē varınca **hani** senediŋ çıkar demiş masdan‿amcaŋ. (3/102)

4.2.2.5.1.1.4. Gösterme Edatları

işde oraya geldik. (36/27)

burada benim evim **işde**. (37/52)

aa bunuŋ torunu bö‿ön on beş oluyu onun yapdık. (42/39)

aa horda eveli tepe vādı. (42/54)

aha hu benim‿adam dedi. (3/40)

aha çiynimde dedi tüyē. (3/103)

ta bura bosdanıŋ içine düşdüm diyo. (14/33)

bi de **ta** ilerde şi vardı. (15/38)

dā dabanını ġomuşlā. (20/101)

4.2.2.5.1.1.5. Cevap Edatları

o zaman ordan biri eriŋ biri dedi ki **hayır** komutanım yanlışız. (28/63)

a͡a dedi esgisi yepyeŋi olcak dedi. (3/123)

yo lē bi sene filene giTdim. (22/78)

ben de **yo** ben bişirdim. (32/72)

yapılırdı **evet**. hepsi yapılırdı. (13/22)

evet o suyla da banyo yapālādı. (13/27)

he öŋceden vardı. (1/29)

he beşe ġada okudum. (6/34)

hee inşallah allah zihin açıklığı vesiŋ. (13/46)

tabi ben yaPdım. (2/51)

tabi genelde bayannā geliyo. (22/52)

4.2.2.5.2. Bağlama Edatları

4.2.2.5.2.1. Sıralama Edatları

amma şi o elētirik **ve** eletironik müe͡ndizini ġazandı. (26/40)

ali alkan köyümüzüŋ yaşlılarından **ve** köyüŋ ġuruluşunu iyi bilir. (34/1)

kırk **daşınan** banyo yapdırıla vîre. (24/56)

eveli **atınan** doleşiliyodu. (29/20)

deveniŋ oğlanıŋ **yükünlen** işde geliniŋ **çeyizlerinen** yıkarlardıŋ (36/46)

o **kilnen** bi yıllık yeycēmiz şeyi toplardık deveniŋ **şeyinnen** bi şi etmez. (36/68)

4.2.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları

ya ġoyun veceŋ **ya** bi hediye alıvıcaŋ o duşānı kesen adam ga. (5/24)

ya bi hap aTdırılıyodu **ya** bi kiremit ġızdırılıp ġonuyodu. (12/35)

adam **bi yandan** yapı yaPdı, ben **bi yandan** namazlā dokudum. (3/91)

ben **bi yandan** hazırlıyın, o da ga **bi yandan** yiyi he. (41/36)

amma bulgur **amma** keşgeklik verisiŋ **amma** para verisiŋ. (29/104)

şimdi bizim köyüŋ **hemi** üst tarafında **hemi** alt tarafında çoḴ esgilēden kalma yerleşim belirtileri var. (44/8)

o dediye çıkdīmız yerde **kimi** mal keserdi, **kimi** pirinş doŋdurması, **kimi** aşıre. (7/2)

4.2.2.5.3. Cümle Başı Edatları

ama ağırlık ceviz üzerine şu anda. (2/22)

emme ġaşmam dedim. (3/55)

fakat yani eŋ yabancı olan o bandırma'dan gelen. (40/83)

halbuyku ġullanış yok hā. (14/12)

halbîsam sağlam çıkmadısa ben okulumu yıkdırmam diyivise diree̯tli bi muhtar olsa yıkdırmazdı. (20/95)

hatda bö̯ön horda yapıyolā. (24/40)

4.2.2.5.4. Son Çekim Edatları

çünkü ben ordan almanya'dan geldîm **için** zaten herkez gitmişler. (2/92)

hindiki **gibi** nışanlısını file gömüydü. (5/31)

aha diyelim anaŋ **gibi** biri gelidi. (6/38)

taa̯ yukarılara **ġadar** çıkılıyodu eveli. (27/38)

dere selemet orda güleş ikindine yakına **ġadak** güleş olurdu. (32/129)

yatırıvırıydı o hindiye **ġada**. (3/48)

ġurbandan **beri** gitti gāli o. (15/57)

cafar dedegil de babamdan **başġa** kimsî sevmezdi**.** (28/21)

insanına **göre** ortada da biri feneri alıdı. (10/54)

ondaŋ **keri** yīkıyuz. (11/50)

ondan **soŋra** burda bi ġız evinde çeŋiziŋ serilir. (29/78)

4.2.2.6. Fiiler

Eşme ağzında fiiller konusuna daha önce detaylı olarak yer verildiği için burada tekrar ele alınmayacaktır.

4.2.2.6.1. Fiillerde Zaman (bk. 1.1.2.2.)

4.2.2.6.2. Fiillerde Kip (bk. 1.1.2.3.)

4.2.2.6.3. Fiillerde Çatı (bk. 1.2.1.1.2.)

4.2.2.6.4. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk –ma / - me ekleri ile yapılmaktadır.

o esgiler gitsiŋ de **gelmesiŋ**. (3/155)

valla ni yörüdū̃nü fazla **bilmiyon** aslımız yörük. (9/8)

babadan atadan **görmedim**. (14/26)

4.2.2.6.5. Birleşik Fiillller

4.2.2.6.5.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar

İsimlerle oluşturulan birleşik fiiller, bir isme et-, ol-, kıl-, eyle-, kal-, işle- gibi yardımcı fiillerinin eklenmesiyle ortaya çıkar.

4.2.2.6.5.1.1. İsim + et- Fiili ile Oluşturulanlar

güllü yeŋgeŋle ikisi **yaranlıḲ‿ediyler** höyle. (3/39)

ben de bizden başġa yok mu, **heseb‿ediyin**. (3/135)

bura da ġolaŋkaya daş kaya ordan **tāmin ediyon**. (35/80)

öyle bi gelenek görenek halā daa‿ **devam ediyo**. (44/66)

herkez **davet edilir** ora. (33/81)

ėveli gücücük gücücük çapıtlardan **gelin ediyoduk**. (15/42)

dünya ġaldırdık gene emme **para etmiyodu** oğlum. (17/54)

bunnā **nişan eTdilē**. (42/32)

ġıraŋköylülē **ireng‿etmedi** bizi. (21/146)

dışardakınnar da **yardım ediyi**. (34/15)

4.2.2.6.5.1.2. İsim + ol- Fiili ile Oluşturulanlar

bi sene **ġıtlığ‿oldu**. (21/52)

o iyi olunca ġadak çocuk bi **irezil oldu** bi **irezil oldu**. (32/159)

şindi **rāmetliġ‿oldu** ya ziynep. (2/30)

seniŋ iki malıŋ varsa onna **idare oluyuduŋ**. (37/8)

uşak'da **amalet oldu**. (16/74)

yaylakları gördüŋüz mü bilmio‿n. **nasib oldu** mu? (31/166)

hani aralıklarla gidip geldik de biz kaçak ġaçak gitdik şindi **emekli olduk**. (34/46)

çok şükür tabi biz gari **takavıt olduk**. (34/49)

memur oluyo adam memur. (33/152)

adamlā güngör dedilē bek **hasda olmuş** dedilē. (21/156)

4.2.2.6.5.1.3. İsim + kıl- Fiili ile Oluşturulanlar

iki reket **namaz ġılāsıŋ**. (29/119)

sadıcınna **namaz ġılālā**. (31/133)

açcık **namaz ġıldım**. (15/76)

4.2.2.6.5.1.4. İsim + eyle- Fiili ile Oluşturulanlar

ġızaŋda yoğ‿olanını alıŋ dedim. **niyniyen**? (3/149)

onnarı saTdık biz gāri **neynēm**? (31/117)

4.2.2.6.5.1.5. İsim + kal- Fiili ile Oluşturulanlar

geş ġalmışınız dedim. (4/18)

bazan da **aş ġalırdık** gitdîmiz yerde **aş ġalırdık**. (35/45)

aş da **ġaldım**, **susuz** da **ġaldım**. (3/52)

4.2.2.6.5.1.6. İsim + işle- Fiili ile Oluşturulanlar

takmak'da da bi **cinayet işlemiş**. (40/12)

oya örüdük başında **işleme işlerdik**. (39/93)

4.2.2.6.5.2. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar

Bu yapı, zarf fiil eki almış bir fiil ile "bil-", "ver-", "koy-", "gel-", "dur-", "yaz-" gibi yardımcı fiillerin birleşmesi sonucu oluşmuştur.

4.2.2.6.5.2.1. Yeterlilik Fiili (Fiil-(y)A bil-)

Eşme ağzında yeterlilik fiilinin olumlu hâli –(y)Abil- şeklindedir. Olumsuz şekli ise yazı dilimizde olduğu gibi –(y)AmA- eki ile yapılmaktadır.

unuŋ‿üsdünden **hoplıyabiliseŋ** hoplıycaŋ. (1/56)

peki dedi, komut verdîŋ çocuĶlar **yapabiliyo** mu, dedi. (2/52)

iį‿sen hindi boyuyu **boyayabili** miŋ? (4/16)

bu düzeni geri **dutabili** miŋ? (4/16)

hayır yapāsa **yapabilcese**. (20/60)

akşamları bayannā tabi erkeklē gibi şiye gelmiyü zenne de **gelebilir**. (22/52)

bu köylerimiz aynı not **alabilisiŋ** ġızım. (33/29)

ni yatcak yer **bulabildik** ni ev **bulabildik**. (28/118)

adam otuz beşde de ediyı, kırkda da veriyı, ellide de veriyı **hazırlanabilişine** yani. (22/67)

kovaların seni **dutabilsem** dutarın. (29/170)

birez bilgi **yazabildiŋ** mi? (33/133)

çoḴ yardımcı oluyu gidiP orda **ġonuşabilisiŋ**. (43/18)

her **yetişebilcēm** şeylerden de aldım yani. (22/126)

bakalım **yörüyebilceŋ** mi filen diyilā. (23/118)

yirmi beş gün olsa rapor vesiymiş eve **gelebilecekdim**. (26/15)

4.2.2.6.5.2.1.1. Yeterlilik Fiilinin Olumsuzu (Fiil-(y)AmA-)

Yeterlilik fiilinin olumsuzu, "umak" fiilinin çeşitli ses olaylarına uğraması sonucu ortaya çıkan –(y)AmA- eki ile karşılanmaktadır.

onnar da hindi tütünü **olamamışlar** taha. (3/138)

dağda **yıkanamamışlar**. (16/63)

he‿e **ġaldıramamış** şaşġın‿ısbā derler. (23/65)

cenazasına **gidemedim** ġardaşımıŋ. (23/146)

mesela benim hindi oğlanıŋ ilker'iŋ sevdî ġız va hu yanda köyüŋ‿adını **bilemedim**. (29/161)

bi hasTa oldum **gidemedim** (31/105)

yörüyemiyin ümmüm. (3/46)

4.2.2.6.5.2.2. Tezlik Fiili (Fiil–(y)I ver- / -ıvı(r)- / -ivi(r)- / -uvu(r)- -üvü(r))

Gülsevin, bu yapının Uşak ili ağızları için çok karakteristik bir yapı olduğunu belirtmiştir (Gülsevin, 2020, s. 162). Bu yapı hemen hemen bütün fiillere eklenebilmektedir. Bölge ağzında tezlik ifadesi gerektirmeyen durumlarda da kullanılması dikkat çekmektedir. Bu yapı fiillere eklenirken "–ver" yardımcı fiilinin ünlüsünün, eklendiği fiillerin ünlüsüne göre uyuma girdiği görülür. Ayrıca –ver yardımcı fiilinin sonundaki "r" ünsüzünün erimeye uğradığı örnekler de mevcuttur.

esgileri laf **edividim**. yoĶluĶlarımızı laf **edividim**. (3/1)

annaca gitmedik ġar **gelividi** de. hū ġırdaylāŋ‿eviniŋ‿öŋünden bu yanna **gelividim**. (3/4)

o da boynunu ho yanna **dönüvüdü** halallaşmadı bennen. (3/13)

zayıTcīm **alıvırıyı**, **bakıvırıyı**, **ediviriyı**, aylıcāmı yiyî, tarlamı sürüyü. (3/28)

soluu̯m **sıkışıvırıyı**. (3/43)

ġurban paramı bile **yatırıvırıydı**. (3/48)

ya ġoyun veceŋ, ya bi hediye **alıvıcaŋ** o duşānı kesen adam ga. (5/24)

ana! orda bi tütün **oluvudu** bi tütün **oluvudu** hȭyle. (6/2)

gayı o da biz a̯a bayrama yakın bi de ġız **hasdalanıvıdı**. (6/4)

baya bir hafta on gün oncaz yardım **edivimiş**. (6/5)

gene iyi millet **çokaşıvmış**. (6/10)

arafa bile etmeycen bi paket şi al ge dedim seher'e **dağıdıvıdık** hurlara. (6/17)

dokdura biri **aŋladıvırıydı** biri de benim ġıyımda. (7/22)

sor **deyiviren** ġızım. (31/15)

kātib mi **oluvēcediŋ** beni dēṛdi. (31/26)

hadi dedi anaŋ dedi **getirivē** dedi beni dedi. (31/65)

yaşıŋız on dört dedilē. biz de **çıkarıvıdılar**. (32/6)

ayşamüstü alılā gidēlē de **endiverilēdi** oğlanıŋ‿evine. (32/25)

o gunneriŋ hindi ne var adam şey **ediveriyo**. (36/80)

özledi mi hemen **miniveriyler** geliyler. (37/130)

4.2.2.6.5.2.2.1. Tezlik Fiilinin Olumsuzu (Fiil- mı-y-(ı)vı(r)- / -mi-y-(i)vi(r)- /-mu-y-(u)vu(r)-/-mü-y-(ü)vü(r)-)

Tezlik fiilinin olumsuzu, -mA olumsuzluk eki ile ver- yardımcı fiilinin birleşmesiyle oluşmaktadır. Eklenirken hem -mA olumsuzluk ekinin ünlüsü hem de ver- yardımcı fiilinin ünlüsü, eklendiği kelimeye göre uyuma girmektedir. Bazı örneklerde ver- fiilindeki "r" ünsüzünün düştüğü görülebilir.

olmassa **olmuyvusuŋ** bizimki de eysik oluvusuŋ.

böyüyünce bir‿iki aylık oldu mu ondaŋ keri **yatmıyvırdı** gari. (10/37)

4.2.2.6.5.2.3. Süreklilik Fiili (Fiil-(y)A ġo- / -(y)I ġo- / -(y)A gel- / -(I)p dur-)

Bölge ağzında süreklilik fiili olarak Fiil- (y)A ġo-, -(y)I ġo-, -(y)A gel-, -(I)p dur- yapıları kullanılmaktadır.

4.2.2.6.5.2.3.1. Fiil-(y)A ġo-

gelini düzüŋ de demiş damıŋ‿üsdüne **çıkaraġoŋ** demiş. (21/143)

eş **duraġosuŋ** biyo ekmek vesiŋ evele. (29/195)

ordan çariğini keydi ayānda altını **dolaġordu**. (31/20)

ġolundan tutā hoca nikah ġıyar piygamber nikahı **ġıyaġor**. (32/89)

4.2.2.6.5.2.3.2. Fiil-(y)I ġo-

getiriken şey dedi **alıġodu** elimden dedi alā ġaçalā filen deyi. (31/61)

alıġonca ben dedi emnātlı bi el yollayan sanı dedi. (31/62)

4.2.2.6.5.2.3.3. Fiil-(y)A gel-

o da tarlanıŋ‿içine sapdı mı **çıkageldi**. (21/69)

4.2.2.6.5.2.3.4. Fiil-(I)p dur-

asılıP duruyodum devamlı benim vardıım‿ġarıya. (2/29)

geliniŋ başını düzmüşlē damıŋ‿üsdünde **diŋelip duruyodu** bizim vardīmızda. (21/144)

oturup duru muŋ? (41/1)

benim ġızaŋ gene hepsiniŋ birériniŋ başında **ġonup duru**. (3/106)

4.2.2.6.5.2.4. Yaklaşıklık Fiili (Fiil-(y)A yaz-)

ev de **yanayazdı**. (3/109)

gelen o bene bi kilo ve, o gelip, o gelikene kendimize **ġalmıyayazdı**. (21/55)

4.3. Cümle Bilgisi

Eşme ağzında kullanılan cümle tipleri yazı dili ile büyük ölçüde benzerlik gösterir.

4.3.1. Yüklemin Türüne ve Anlamına Göre Cümleler

Yüklemin türüne göre cümleler, fiil cümleleri ve isim cümleleri olmak üzere ikiye ayrılırlar. İsim veya fiil cümleleri de anlamlarına göre olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilir.

4.3.1.1. Fiil Cümlesi

Yüklemi fiil olan cümlelerdir. Metinlerden tespit edilen örnekler Olumlu fiil cümlesi ve olumsuz fiil cümlesi olarak iki başlık halinde verilmiştir.

4.3.1.1.1. Olumlu Fiil Cümlesi

onu seveŗdi de ben ġarıyı sürerin oğluma dü͡ün **ederin** dedi. (3/9)

ben burda **okurun** dedi. (4/32)

ben bunnarı **okutdum**, o namaz dersini de **örgetdim** bunnara. (4/33)

hindi öyle bi şi **etseŋ** çocuĶlā ölmüye bile duruvucak sāten. (19/17)

birini şiyden ġıraŋköy'den birini ābiy'den **alcādık**. (21/124)

ġızım ġāve mi **yapan** çay mı **yapan**?

çok şükür bak ne mutlu sen tahsiliŋi **yapmışıŋ**. (34/58)

işde annem **biliyi** eŋ fazla. (38/86)

atla köyü hö͡öyle ġarşılāra **dolaşıdık**. (42/23)

vadım‿ıdı ümmü'm bulambaş **bişirmişler** de. (3/88)

benim yanımda **bişiriŋ**. (3/88)

4.3.1.1.2. Olumsuz Fiil Cümlesi

4.3.1.1.2.1. -mA- ile yapılanlar:

a͡ã **okumadım**. ġoyun gütdüm ben. (1/2)

ġaldı **söylemedi** diziniŋ deliį̄nden. (3/124)

bizim ġızaŋlīmız zamanını allah **göstermesiŋ** ga canım. (12/78)

öyle çok **bilmiyin** hanı sürelerden biliyin. (23/37)

öyle olmuyunca **ġatmazlar‿ımış** dedim. (3/35)

üşenmez‿idi millet o zaman aylaĶcı mıdı? (5/36)

hindi evelkinden bi şi **ġalmadı**. (5/43)

her taraf burda gari kimse **bulmaz** diye burda yerleşiyo. (40/13)

tavık yemi hiç iyi **gelmezmiş** ġoyuna şiye. (39/141)

ġız aha accık tomas **dikdiydim**. (41/20)

nışan filen **olmuyodu** yavrum o zaman. (1/8)

hani hindi? suluyup barıka **olmuyo**. (17/67)

4.3.1.1.2.2. Fiil-zaman+kişi mI ile yapılanlar:

eveli **biliyoz mu** ġızım biz belediye reisini kimiŋ seşdini filen bilmiyoz. (36/14)

4.3.1.1.2.3. Fiil-dIk+iyelik yok ile yapılanlar:

asgerlikde **yaşadīm yok**. (35/42)

hiç de bi şey açıkladīm **aŋlatdīm yok**. (37/184)

onuŋ için adam bek **önemsedî yok**. (38/83)

4.3.1.2. İsim Cümlesi

Yüklemi isim olan cümlelerdir. İsimlerin ek-fiil ile çekimlenmesiyle oluşurlar.

4.3.1.2.1. Olumlu İsim Cümlesi

İsimlerin yüklem olabilmesi için i- (< er-) fiili kullanılmaktadır. Geniş zaman için +dır (< tur-ur) bildirme eki de kullanılmaktadır. Eşme ağzında, üçüncü teklik ve çokluk kişi çekimlerinde genellikle +dır (< turur) kullanılır. Birinci teklik kişi çekimlerinde, bölge ağzı için karakteristik olan "n" ünsüzü kullanılmaktadır. İkinci teklik ve çokluk kişi çekimlerinde ise "ŋ" kullanımı söz konusudur.

benim düünde çalgı **var‿ıdı**. (6/97)

güssün böyüğ‿anam da **tefciydi**. (6/95)

seksen **yaşındıyın** ben. (14/29)

buralıyın canım. (8/1)

kayapınar kayanıŋ dibinde orda pınar **var‿ımış**. (20/2)

esgiden biz **malciydik**. (8/1)

üzüm **varımış‿ımış** döküldü. (24/1)

bu ġaramusalar'dan evli, ben de ġaramusalar'dan **evliyin**. (2/101)

elli **dō͡umluyun** ben. (2/27)

ben de açcık **topluyun** ama canım. (2/66)

ınaTdır bu. beK‿**ınaTdır**. bi de **meyremetsizdir** açcık. (3/76)

hindi hu **ġocamandır** da hu **gücücükdür**. (3/90)

yarandır o benim **yarandır** o ya. (13/60)

aynı **köylüyüz.** (10/40)

ev **hanımıyın**. (13/2)

maşşalla pek de **gözelsiŋ**. (29/91)

sen **ıfaksıŋ** ta͡a. (39/84)

4.3.1.2.2. Olumsuz İsim Cümlesi

Eşme ağzında olumsuz isim cümleleri, standart yazı dilimizde olduğu gibi, ek fiilin "değil" edatı ile yapılmaktadır.

bi **sülale değil**. (27/3)

gelinlik değil de başġa bi şey giydiriyo. (27/21)

dokuzan üç **az değil** ġuzum. (31/188)

beyaz de͡ildi eveli. (37/62)

"ne… ne…" edatının da bazen olumsuz isim cümleleri yaptığı görülebilmektedir.

hurda idare olurduk hindi **ne** ekenim var **ne** sürenim var. (37/38)

ne dedem var **ne** ebem var. (37/39)

4.3.2. Soru Cümlesi

Eşme ağzında soru cümleleri oluşturulurken, şahıs ekleri bazen zaman veya kip üzerine gelir, bazen de soru edatı olan "mI" ekinin üzerine gelebilmektedir.

4.3.2.1. Fiil-zaman/kip+kişi mI Yapısı ile Oluşturulanlar

onlar **yapdılar mı** bilmiyorum. (2/94)

biz öyle bi şi olsak havaslanı da nası ġırarız **biliyiŋ mi**? (3/146)

şimdi sen okul **gördüŋ mü**, dedi. (36/8)

çamır îsanıŋ ayāna **yapışdı mı** ġoyūmaz. (2/45)

ġonuşayın mı? **anladayın mı**? (36/5)

eveli **biliyoz mu** ġızım biz. (36/14)

cafar ġarsı **doğdu mu**? (7/27)

saklambaş **biliyüŋ mü**? (18/25)

4.3.2.2. Fiil-zaman /kip mI+kişi

bu düzeni geri **dutabili miŋ**? (4/16)

sen dedi memet halısı **biliyo muŋ**, dedi. (21/69)

oturup **duru muŋ**? (41/1)

4.3.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Bölge ağzında cümle tipleri yazı dilimizde olduğu gibi kurallı cümle ve devrik cümle olmak üzere iki şekildedir.

4.3.3.1. Kurallı Cümle

4.3.3.1.1. Kurallı Fiil Cümlesi

herkez‿aşını **yiyōdu**. (1/62)

önce yolu **açıyolardı**. (2/14)

bu döKüntünüŋ üstüne **geldi**. (3/22)

adam iki buçuk sene esgerde **durdu**. (3/51)

he zaTen köyde îsan **ġalmadı.** (22/94)

esgiden ġabā varasıya **bişiriyodu**. (10/22)

4.3.3.1.2. Kurallı İsim Cümlesi

benim bütün hu ġada bile adım **va**. (6/33)

orda çeşmede **yazıḴdır**. (14/4)

biz gibi çekmiş **yoḴdur**! (3/116)

ılac‿atıvıran **yok**. (3/149)

onuŋ parası **bereketliydi**. (4/7)

benim bir‿iki ġoyunum **va**. (8/2)

esgiden bizim ebemiz **vādı**. (10/34)

4.3.3.2. Devrik Cümle

4.3.3.2.1. Devrik Fiil Cümlesi

baş‿olmaz benim derT de. (3/2)

çığırıdı oncazlar da ġā. (1/46)

otuz beş kırḴ zini **ġaldırdılar** çamra’‿ā deli hocama. (3/10)

ondaŋ keri kilimci **geldi** köye. (4/5)

onu dü‿enle **sürüydük** öküzüle. (5/7)

bizim **oluydu** bayçamız emme. (5/10)

alı geli **gezelēdi** senidiŋ üsdünde. (10/39)

bizde nası **olcaḴ** tarna yapımı. (10/41)

sen **götürüyoduŋ** bi zini. (1/31)

4.3.3.2.2. Devrik İsim Cümlesi

önceden **aşāıdıymış** bu köyler. (2/1)

fazla çiFçilik **yoḴdu** bizim o dönemde. (2/12)

elli **dōumluyun** ben. (2/27)

bi sakınca **yokdur** bunuŋ‿evlenmesine. (2/76)

keklik **çokmuş** esgiden. (10/1)

olsam olsam sekiz‿on **yaşlarındıydım** öküz çakılıka. (12/87)

hee onnar çok **yanıkdır** ebelerine. (23/167)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Eşme İlçesi Ağızlarının Karakteristik Özellikleri

Ses Bilgisi

1. Kalınlık-incelik uyumu, ilerleyici benzetmenin etkisiyle yazı dilimizden daha ileridir. Standart yazı dilimizde uyuma girmeyen birçok kelimenin Eşme ağzında uyuma girdiği görülmektedir.

Kalınlaşmalar:

alı (3/127) “Ali”

amat (5/2) “Ahmet”

ataşı (3/57) “ateşi”

ġardaş (7/18) “kardeş”

habarı (21/134) “haberi”

ıramatlık (6/126) “rahmetlik”

İncelmeler:

birez (3/154) “biraz”

cüzdeninde (17/3) “cüzdanında”

filcen (12/75) “fincan”

mezeriŋ (1/60) “mezarın”

2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu da standart yazı dilinden daha ileridir.

çamır (18/19) “çamur”

çıbık (13/16) “çubuk”

hamırı (10/42) “hamuru”

havızda (41/16) “havuzda”

karpız (16/19) “karpuz”

tavık (18/21) “tavuk”

yāmır (18/20) “yağmur”

yavıklıyı (25/11) “yavukluyu”

3.Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi Eşme ilçesi ağzında da ötümsüz ünsüzlerin ötümlüleşmesi oldukça ileri ve kurallı bir eğilimdir. Örneğin standart yazı dilimizde yalnızca ince ünlülü kelimelerin başındaki k’ler ötümlüleşerek g’ye

dönüşüyor olsa da, Eşme ağzında hem ince ünlülü hem de kalın ünlülü kelimelerin başındaki k'ler ötümlüleşmektedir.

İlçede görülen kelime başı ötümlüleşme örnekleri şu şekildedir:

g- < k-: İlçede yaygın görülen ötümlüleşmelerdendir ve yazı dilimizde olduğu gibi kurallıdır. Yazı dilimizde "k" olarak kalmış bazı kelimeleri ilçe ağzında ötümlüleşmiş olarak görmek mümkündür. Ayrıca yazı dilinde "g" olan ve Eşme ilçesi ağzında "k" şeklini koruyan kelimeler de vardır. İlçede hem yerli hem de yabancı kaynaklı kelimelerde görülebilmektedir.

geçinüyler (6/65) "geçiniyorlar"
gөŋül (37/96) "gönül"
getidim (37/55) "getirdim"
güşlü (34/19) "güçlü"

Standart yazı dilimizde ötümlüleşmeyip k'li kullanılan kelimelerin bölge ağzında ötümlüleşerek g'ye dönüştüğü örnekler görülmektedir.

geçi (2/16) "keçi"
gücücük (15/42) "küçücük"
gişi (2/11) "kişi"
güçük (2/2) "küçük"

Yazı dilinde g'li olduğu hâlde, Eşme ağzında ötümlüleşmemiş olan, "k" sesinin korunduğu kelimeler de görülmektedir.

keydim (13/37) "giydim"
kölgesinde (15/74) "gölgesinde"
kitdim (32/35) "gittim"
kölgüye (15/74) "gölgeye"
kiyilmezdi (32/35) "giyilmezdi"
kütmiye (32/12) "gütmeye"
kiyim (29/54) "giyim"
künde (3/145) "günde"

ġ- < k-: İlçe ağzında yaygın görülen ötümlüleşmelerdendir. Hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kaynaklı kelimelerde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

ġabak (5/11) "kabak"
ġayasa (28/172) "kayısı"
ġadın (5/30) "kadın"
ġoŋşuya (1/40) "komşuya"
ġambır (28/6) "kambur"
ġoyun (1/2) "koyun"
ġavaĶ (2/6) "kavak"
ġurban (3/48) "kurban"

d- < t-: İlçe ağzında yaygın olarak kullanan bir diğer ötümlüleşme d- < t- ötümlüleşmesidir. Hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kaynaklı kelimeler de görülür.

İnce Ünlülü Kelimelerde

defek (20/42) “tefek”

dene (17/5) “tane”

depesine (37/178) “tepesine”

deyzeleriydi (3/86) “teyzeleriydi”

deyzem (5/23) “teyzem”

direkdör (12/93) “traktör”

Kalın Ünlülü Kelimelerde

dakma (22/35) “takma”

darak (1/27) “tarak”

daş (5/17) “taş”

datlı (6/41) “tatlı”

davşan (33/129) “tavşan”

duzlu (5/15) “tuzlu”

Bölgede; yazı dilimizin aksine, t’lerin ötümlüleşmediği yerli ve yabancı kaynaklı kelimeler şu şekildedir:

tağıtırlādı (20/16) “dağıtırlardı”

tışardan (38/16) “dışarıdan”

tikdirdirdik (32/33) “dikdirirdik”

tikeldiyoduŋ (29/13) “dikeltiyordun”

tikenli (32/47) “dikenli”

tolu (37/151) “dolu”

Bazı örneklerde de genel eğilimin aksine “d” ünsüzünün ötümsüzleşerek “t” ünsüzüne döndüğü görülmektedir:

taha (33/24) “daha”

tiya (13/26) “daha”

toĶdura (3/38) “doktora”

tomas (5/9) “domates”

tomatı (10/41) “domatesi”

tükgende (38/76) “dükkanda”

4. Eski Türkçedeki “ŋ” ünsüzü, Eşme ilçesi genelinde bütün köylerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

aŋlatcaz (1/1) “anlatacağız”

deŋizli (2/57) “Denizli”

doŋuz (37/24) “domuz”

ġoŋşuya (6/42) “komşuya”

biŋ (12/90) “bin, 1000)

öŋünde (1/11) “önünde”

seniŋ (2/94) “senin”

yeŋi (3/122) “yeni”

5. İlçe ağzında kelime başı m- < b- değişimi yalnızca bin- kelimesinde görülmektedir. Bu kelimenin ilçe genelinde karakteristik olarak min- şekli kullanılmaktadır. Sınırlı sayıda bin- şekli de karşımıza çıkmaktadır.

mindim (1/9) “bindim”

mindirike (3/60) “bindirirken”

miniyiŋ (5/46) “biniyorsun”

minmedim (6/100) “binmedim”

6. İlçe ağızlarında yanlarında yer alan açık ünlülerin etkisiyle “b, ğ, h, k, l, n, r, v, y” seslerinin erime, büzülme ve derilme gibi ses olayları sonucunda kaybolduğu görülmektedir.

“ğ”

āzında (11/17) “ağzında”

dōruyolar (15/16) “doğruyorlar”

su͡anı (21/120) “soğanı”

yu͡urdumuz (33/122)“yoğurduğumuz”

“h”

āmat (3/62) “Ahmet”

bāşış (1/12) “bahşiş”

îtiyacıŋ (20/88) “ihtiyacın”

tāminim (22/33) “tahminim”

“k”

çıkcāmış (6/22) “çıkacakmış”

diynēle (3/44) “deynekle”

yōdu (37/11) “yoktu”

yӣsek (37/121) “yüksek”

“l”

ge bakam ge (21/34) “gel bakalım”

nası (1/1) “nasıl”

“n”

bēziyoŋuz (19/33) “benziyorsunuz”

îsanıŋ (2/45) “insanın”

îşallā (29/189) “inşallah”

tāsiyonum (15/78) “tansiyonum”

“r”

çıkılı (16/10) “çıkılır”

çikiniz (32/169) “çirkiniz”

götüdü (3/49) “götürdü”

olū (24/11) “olur”

“v”

sēmîn (20/85) “sevmiyorum”

“y”

dēze (37/208) “teyze” sēmennen (37/107) “seymanla”

kö͡ümüzüŋ (34/22) “köyümüzün” sülēmen (3/127) “Süleyman”

7. İlerleyici Benzetme

Ekleşmeler sırasında “n” ve “m” ünsüzleri ile biten kelimeler, “l” ünsüzü ile başlayan bir ek aldığında ilerleyici ünsüz benzetmesi hadisesi gerçekleşmektedir.

nn < nl

annadırın (36/87) “anlatırın” ġarannıklāda (17/22) “karanlıklarda”

enni (28/162) “enli” ġurbannık (36/115) “kurbanlık”

ġadınnā (10/14) “kadınlar” ünneni (1/40) “ünlenir”

8. Gerileyici Benzetme

ll < rl

İlçe ağzında, şimdiki zamanın üçüncü çokluk kişi çekimlerinde yan yana gelen “rl” ünsüzlerinin gerileyici benzetme ile “ll” ünsüzlerine dönüştüğü örnekler karşımıza çıkmaktadır. İlçe ağzından derlenen metinlerde bu değişimin örnekleri yalnızca *Keklikli* ve *Şehitli* köylerinde tespit edilmiştir.

döyüşüyollā (21/107) “dövüşüyorlar” gidiyollā (21/132) “gidiyorlar”

geliyollā (10/16) “geliyorlar” kiyiyollādı (10/16) “giyiyorlardı”

9. İlçe ağzında ünlü türemesi hâdisesi; kelime başında, kelime içinde ve kelime sonunda görülmektedir. Kelime başında ünlü türemesi “l” ve “r” ünsüzlerinin önünde görülür. Kelime içinde ünlü türemesi, iki ünsüzün yan yana geldiği kelimelerde telaffuz kolaylığı sağlamak amacıyla gerçekleşmektedir. Sonda ünlü türemesi ise genellikle –ken zarf fiil ekinde görülmektedir. Bir örnekte de +cuk küçültme ekinin sonunda “a” ünlüsü getirilerek +cuka şeklinde telaffuz edildiği tespit edilmiştir.

Kelime Başında Türeme

ılazım (3/148) “lazım” örüzger (6/70) “rüzgar”

irendelēsiŋ (32/62) “rendelersin” ürüyemde (23/180) “rüyamda”

Kelime İçinde Türeme

akırabaları (5/47) “akrabaları” köpürü (17/16) “köprü”

kompule (2/6) “komple” lüküs (28/204) “lüks”

Kelime Sonunda Türeme

-ken zarf fiil ekinde:

çocūkene (36/59) “çocukken” gelikene (22/49) “gelirken”

durukana (36/42) “dururken” satarkana (17/25) “satarken”

+cuk küçültme ekinde:

biyocuka (1/50) “bir kerecik”

10. Geniş ünlülerin yerini dar ünlülere bırakmasıyla ortaya çıkan daralma olayı, ilk hecede, kelime içinde ve kelime sonunda görülmektedir.

İlk Hecede Daralma

çiyiz (6/57) “çeyiz” piynirlē (17/64) “peynirler”

diyzem (2/30) “teyzem” suğan (32/62) “soğan”

Kelime İçinde Daralma

arkıya (17/64) “arkaya” neniydi (3/64) “neneydi”

kınıya (13/51) “kınaya” tenike (3/110) “teneke”

Kelime Sonunda Daralma

amıcı (31/68) “amca” böylü (30/18) “böyle”

arabı (32/162) “araba” hastı (31/46) “hasta”

Şekil Bilgisi

1. İlçe ağzında çokluk ifade etmede +lAr eki ve bu ekin fonetik varyantları olan +lĀ, +nAr, +nĀ biçimleri kullanılmaktadır. Bunlardan en yaygın kullanılanları +lAr ve +lĀ’dır. Sonu “n” ve “m” ünsüzleri ile biten kelimelerde ilerleyici benzeşmenin etkisiyle ortaya çıkan +nAr ve +nĀ biçimleri de ilçede yaygın olarak kullanılmaktadır.

bizikinner (34/72) gençler (1/5)

ciŋgenlē (11/33) ō̄retmennē (29/187)

ebelē (19/22) yonannā (31/19)

2. Gülsevin, Uşak ili ağızlarında belirtme hâl ekinin yönelme hâl eki yerine kullanıldığını ve örneklerinin yalnızca *Banaz* ilçesinin *Kütahya* iline yakın köylerinde tespit edildiğini belirtmiştir. Ancak Eşme ilçesine bağlı bazı köylerde de her iki hâl ekinin de birbirinin yerine kullanıldığı örnekler görülmektedir. Eşme ağzında söz konusu değişimin tespit edildiği köyler ve örneklerin köylere göre dağılımı şu şekildedir: *Armutlu, Balabancı, Eşmetaş, Kazaklar, Şehitli, Karaahmetli, Cevizli, Dereköy, Güllü, Kıranköy.* Bunlardan *Armutlu*'dan 29 örnek, *Balabancı*'dan 14 örnek, *Eşmetaş*'dan 3 örnek ve diğer köylerden de 1'er örnek tespit edilmiştir.

beni bu batıyo demiş alçıā. (31/79) "bana"

anaŋı bubaŋı selam söyle. (32/177) "annene babana"

feneri yakmış da **bene** karşılamıya geldi. (21/72) "beni"

yeŋgē bu mu bişircek **aşa** dedi. (32/72) "aşı"

3. Fiil çekimlerinde birinci teklik kişi eki için "n" ünsüzünün kullanılması ilçe genelinde yaygın ve karakteristiktir.

aha ayaklarıma ılaç **çalıyın**. (3/44)

eer dizim iyi olusa namazıma **başlacan** iyi olmazsa yok. (3/49)

çanā duz eder **dökerin** ben höyle. (6/105)

buyruŋ dedi yarı yolda ġarşıladı, **ağlamışın** (37/117)

ora ġaç **giden** de **bakan gelen** diye giTdim vadım. (4/10)

4. Fiil çekimlerinde ikinci teklik ve çokluk kişilerde "ŋ" ünsüzü kullanılması ilçe genelinde yaygın ve karakteristiktir.

oŋa çok **benziyoŋ** zatı. (13/13)

ni va makeneniŋ üstünde **dikiyiŋ**. (3/156)

çıkırıkla mı **eyiriyiŋız**? (4/15)

o ġatda **durcaŋ**. ġatdan **inceŋ** bazara **varcaŋ** mecibur. (20/89)

ġuzum haŋkından **içecāŋız**? çay mı **içecāŋız**? (37/96)

birer çay ġayfa içēm **içmediŋiz** ya. (17/87)

geş **ġalmışıŋız** dedim. (4/18)

5. –yI biçimli şimdiki zamanın birinci çokluk kişi çekiminde görülen k'li şekiller *Bekişli*, *Aydınlı*, *Akçaköy* ve *Camili* köylerinde görülmektedir. Geniş zamanın birinci çokluk kişi çekimlerinde görülen k'li şekiller ise *Bekişli* köyünde tespit edilmiştir. Bunların dışında diğer köylerde z'li şekiller yaygındır.

dağlara bosdan bayça başına **göçmüyük** bile gayrı herkez dağlara bağça vilen **ekmiyik**. (37/23-24)

arpa, buğday, bi de ġoyun **ġudüyük**. (39/40)

hoca namazı ġıldı geldi biz da͡a **uyuşuyuk**. (40/2)

var de͡e dağıŋ ‿üsdünde tekkemiz var ora **çıkarık**. (37/138)

bura da elverişli biz burda idare **oluruk** diye ordan bura göç ediyler. (37/20)

6. İlçe ağzında yardımcı fiillerle kurulmuş, süreklilik ifade eden -Ip batır, -Ip dur(ur), -Ip var(ır), -Ip bar(ır), -Ip gel(ir), -Ip gider, -Ip börü(r) gibi şimdiki zaman şekillerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

he valla ġarıyı bek irezil **ediP-batır.** (41/10)

kafamıŋ ardı **ağriyip duru** gene. (15/87)

yaşım bin dokuz yüz kırk üç do͡umluyun seksene **varıp varın.** (38/104)

hindi ha? hindi fidanıŋ yanına **gidiP-barın**. (41/9)

de͡e anam da hindi dağdan **gelip geli** bayça sulamadan. (41/20)

bi ak dünyadan bi dünya gömeden **gidip-giderin**. (41/29)

nişlesiŋ onuŋ kiyfi deŋk fikirsiz **gülüp-börü.** (41/35)

7. –IcI / -UcU biçimli gelecek zaman ekinin tek örneğine *Camili* köyünde rastlanmıştır.

okuycuk diye ağladık, yollamadı. (39/91)

8. Şimdiki zamanın hikâye çekiminde ve geniş zamanın hikâye çekiminde üçüncü teklik ve çokluk kişi eklerinin sonunda bir "n" türemesi meydana gelmektedir. Söz konusu türemenin örnekleri *Yeleğen*, *Narlı* ve *Şehitli* köylerinde tespit edilmiştir.

çıkarılādın (22/21) gülüylardıŋ (22/7)

ġatādın. (21/27) oynuylardıŋ (22/7)

ġatıyolardın (15/51) yazarlardın (22/99)

9. İlçe ağızlarının genelinde tezlik fiili –ıvı(r), -ivi(r), -uvu(r), -üvü(r) biçimlerinde kullanılmaktadır. Yazı dilimizdeki şekli olan –ıver biçimine az da olsa rastlamak mümkündür. İlçe ağzında bu yapının hemen hemen bütün fiillere eklenebildiği görülmektedir. Tezlik anlamı olmayan, tezlik ifadesi gerektirmeyen durumlarda da kullanılması oldukça dikkat çekmektedir.

esgileri laf **edividim**. yoĶluĶlarımızı laf **edividim**. (3/1)

o da boynunu ho yanna **dönüvüdü** halallaşmadı bennen. (3/13)

gene iyi millet **çokaşıvmış**. (6/10)

arafa bile etmeycen bi paket şi al ge dedim seher'e **dağıdıvıdık** hurlara. (6/17)

hadi dedi anaŋ dedi **getirivē** dedi beni dedi. (31/65)

sor **deyiviren** ġızım. (31/15)

10. -yA biçimli şimdiki zaman ekinin tek örneğine *Camili* köyünde rastlanmıştır.

safran **deniye**, çidem **deniye**. (39/80)

Karahan'ın tasnifine göre, Anadolu topraklarında en geniş alana yayılmış olan ağız grubu, Batı Grubu ağızlarıdır. Batı Grubu ağızlarının I. Alt grubunu Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan ağızları oluşturmaktadır (Karahan, 2017, s. 114-115).

Karahan'ın tasnifine göre, Eşme Ağzını da Batı Grubu Ağızlarının I. alt grubu içerisinde değerlendirmek gerekmektedir.

5.2. Öneriler

Uşak iline bağlı Eşme ilçesinin ağız özelliklerinin incelendiği bu araştırmanın sonuçlarına göre, günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler, eğitime verilen önemin artması ve köylerden kentlere göçün artması gibi nedenler, ağız özelliklerinin korunmasına engel olmakta ve dolayısıyla ağızların kaybolmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Nitekim Eşme ilçesi de aynı tehlike ile karşı karşıyadır. Ağız

özelliklerinin kaybolmadan kayıt altına alınması ve gelecek nesillere aktarılması bu bakımdan önemlidir. Günümüzde dilbilimciler tarafından birçok ağız araştırması yürütülmekle birlikte hâlâ incelenmemiş bölgelerin varlığı bilinmektedir. Bu çalışmaların tamamlanması; bir dil atlası oluşturulması, söz varlığının ortaya konması, dilin tarihsel gelişiminin takip edilmesi gibi nedenler ağız araştırmalarının önemini vurgulamaktadır. Bu sebepler, ağız araştırılmalarına öncelik verilmesi gerektiğini ve daha önce çalışılmamış bölgelerin ağız özellikleri yok olmadan kayıt altına alınması gerektiğini göstermektedir.

Uşak Eşme Ağzı başlıklı bu çalışma, ilçenin ağız özelliklerini tespit etmek ve incelemek amacıyla yapılmıştır. Aynı ilçeye bağlı, birbirine çok yakın köylerde bile ağız çeşitliliği görülebilmektedir. Bu çeşitlilik Eşme ağzı için de geçerlidir. Bu çeşitliliğin sebepleri araştırılabilir. Eskicil biçimlerin kullanıldığı sözcüklerin tespiti ve derlemesi yapılabilir. Köylerde kullanılan, ancak standart dilde yer almayan birçok sözcüğün varlığı söz konusudur. Dolayısıyla yörenin söz varlığı üzerine bir ağız araştırması yapılması önerilebilir. Günümüzde daha dar alanda çalışmalar da yapılmaktadır. Bu doğrultuda, sadece köyler üzerine daha detaylı ağız çalışmaları yürütülmesi hem ağız çeşitliliğini görmemizi hem de bu çeşitliliğin altında yatan sebepleri anlamamızı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akar, A. (2001). Muğla ve yöresi ağızlarında şimdiki zaman biçimleri. *Muğla Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü Dergisi,* 1(4), 1-10.

Akar, A. (2006). Ağız araştırmalarında yöntem sorunları. *Turkish Studies,* 1(2), 37-53.

Akar, A. (2013). *Muğla ve yöresi ağızları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Akçay, H. (1997). *Sivaslı ağzı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep ağzı.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Arıkan, İ. (1974). *Eşme ağzı.* Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

Ay, Ö. (2020). *Türkiye türkçesi ağızlarında fiil çekimi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Beysanoğlu, Ş. (1966). *Diyarbakır ağzı.* Diyarbakır: Diyarbakır Halkevi.

Boz, E. (2006). *Afyonkarahisar merkez ağzı.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Caferoğlu, A. (1963). Muğla ağzı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 10, 107-130.

Demir, N. (1996). Güneybatı anadolu ağızlarında kullanılan şimdiki zaman eki -ik gelir. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi,* 7, 136-148.

Demir, N. (2001). *Ordu ili ve yöresi ağızları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Demir, N. (2013). *Ankara örneğinde ağızların belgelenmesi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dülger, E. (2007). *Banaz ilçesi ağzı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ercilasun, A. B. (1983a). *Kars ili ağızları.* Ankara: Gazi Üniversitesi.

Ercilasun, A. B. (1983b). Muğla ağzında kullanılan bir şimdiki zaman şekli. *Şükrü Elçin Armağanı*, 261-262.

Ercilasun, A. B. (1999). Ağız araştırmalarında kullanılacak transkripsiyon işaretleri. *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni,* (697), 43-49.

Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi.* İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.

Gemalmaz, E. (1978). *Erzurum ili ağızları.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Gülensoy, T. (1979). Türk fonetik transkripsiyonu üzerine. *Türkoloji Dergisi,* 8(1), 169-190.

Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve yöresi ağızları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülsevin, G. (2002). *Uşak ili ağızları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülsevin, G. (2020). *Uşak ili ağızları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Günşen, A. (2006). Anadolu ağızlarında farklı bir gelecek zaman eki ve çekimi: -ıcı /-ici ; -ucu /-ücü. *Journal of Turkish Studies,* 1(2), 54-84.

İlker, A. (2017). *Manisa ili ağızları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karahan, L. (2017). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (1953). Batı anadolu ağızlarında asli vokal uzunlukları hakkında. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten,* 1(1953), 197-203.

Korkmaz, Z. (1963). *Nevşehir ve yöresi ağızları.* Ankara: AÜ DTCF.

Korkmaz, Z. (1976). Anadolu ağızları üzerindeki araştırmaların bugünkü durumu ve karşılaştığı sorunlar. *Türk Araştırmaları Yıllığı- Belleten,* 23-24(1975-1976), 143-172.

Korkmaz, Z. (1994a). *Bartın ve yöresi ağızları.* Ankara: Türk Dil kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (1994b). *Güney-batı anadolu ağızları-ses bilgisi (fonetik).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2022). *Türkiye türkçesi grameri şekil bilgisi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Küçükayvaz, Ç. (1979). *Karahallı (uşak) ve yöresi ağzı.* Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

Kürkçüoğlu, K. E. (1945). *Urfa ağzı.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Pekacar, Ç. ve Dilek, F. (2009). Uluslarası fonetik alfabe ve türkiye'de ağız araştırmaları. *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı,* 1(989), 575-591.

Şenli, B. (2007). *Milli mücadele döneminde eşme (1919- 1923).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tekin, T. (1995). *Türk dillerinde birincil uzun ünlüler.* Ankara: Simurg Yayınları.

Tekin, T. (2016). *Orhon türkçesi grameri.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tuna, Y. (1965). *Uşak ağzı*. Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

http-1:

http://esme.gov.tr/tarihce (Erişim Tarihi: 23.04.2024).

http-2:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Eşme (Erişim Tarihi: 23.04.2024).

http-3:

https://www.nufusu.com/ilce/esme_usak-nufusu (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

EKLER

EK-1 METİNLER

1
Konuşan : Hatice Kaçer.
Yaşı : **77**
Eğitimi : Okula gitmemiş, okuma yazması yok.
Mesleği : Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Yeşilkavak Köyü.

nası aŋlatcaz ben hindi bilmiyon ku. adım **hatice kaçer** ġuzum. okumadım. aa okumadım. ġoyun gütdüm ben. valla ni decen hiş bilemiyon yavrım. nası kakdım bilmiyon da.

Düğünler: düünner eveli, eveliki düünnerden oluyodu ġuzum. esgi zaman düünü. **(5)**allı gelin oluyodu. düün herkes sekiyodu, gènşler bayrak çekiyodu. iiaha büyle oluyodu eveli düün ġuzum, dayı oluyodu. hindiki düünner hū evden aynı yerden olup geçiyo. sen hora saklanıyoduŋ. ordan buluP geliyolardı gelini. aha böyle oluyodu. gelini arıyip geliyolardı. böyle oluyodu düün. nışan filen olmuyodu yavrum o zaman. benim yetmiş yedi sene olmuş bak biyo. bilmiyonkuna nişlendîni. ata mindim bèn. **(10)**ata mindim ġuzum bèn, deve vardı. dèviye çiyizlerimizi dèviye sarardık. döşşeKlerįmiz vardı, yorganlarımız vardı. dèviye sarardık. öŋünde devenіŋ bi eşşeK oluyodu, sözüm yabana. onu çekerdi biri, bāşış alıdı. orlarda öŋüŋe geçerlerdi. bāşış alırlardı. üş gün. bi gün ahã ġuzum okucu geliyodu, ekmēŋi yîyoduŋ. bi gün davılcılar oluyodu, okucu geliyodu. ertesi gün de kına oluyodu. **(15)**unuŋ ertesi gün gelin çıkıyodu. gelinnikler yaşıl ġırab düşüren oluyodu. ġırmızı ġırab düşüren oluyodu. yüzüŋe al geriyolardı. hüyle aldan hemen, hüyle pürlüyüvüyolaṛdı. cıŋgışdak dakıyolaṛdı. cıŋgışdaklı gelin oluyodu. iiaha bèygire miniyodu. biri seni çekiyodu, sen de miniyoduŋ. āṛdında da yeŋge oluyodu. üş ġarı

oluyodu bėygirde. öŋünde gelin oluyodu. aa̯ büyle gezdiriyolaṛdı ġuzum hö̯öyle. **(20)**küyüŋ‿içinde gezdiriyolaṛdı.

Çeyiz Serme: çiyiz serme yoḴdu o zaman. soŋıra soŋıra oldu. hṻyle me̯ellelere urgan gerdirildi. unnara ġa yazmalarıŋı, fıstanlarıŋın, niyiŋ varsa onuŋ‿üsdüne atarlardı. hurlara ġablarıŋ, ġazanlarıŋ varsa unnarı sıralanırdı. aha dü̯ün böyle oluyodu ġuzum. öŋümde ġoyun kesiyolardı. gelinle ōlan okarı çıkıyodu. dü̯ün **(25)**bitiyodu.

El Yüdürme: gidiliyodu. derelere gidilidi. deriye saklanırdı. orda aranıdı. bulabilisoŋ bıçak mı buluyoŋ, darak mı buluyoŋ, oğluŋ olcak, ġızıŋ olcak diyolardı. ii̯ ondā bulamazsaŋ, anna bi şîŋ olmucak seniŋ çocuk olmucak derlerdi. alılar gelilerdi.

Zini Kaldırma: vardı. hindi zini olmuyo ġa. he öŋceden vardı. hindi sen ediyoduŋ bi **(30)**zini, ben ediyodum. hordan hordan hordan gezerdi davılcı zurnacı. genşler seke seke. sen götürüyoduŋ bi zini. eviŋden çıkarıp geliyoduŋ. tepeŋe alıyoduŋ da bi gözel bi şi örtülüyodu. unna gezdiriliyodu. evce evce, evce evce toplarlar gelilerdi uğlan evine. aycak durunca da bi de ġız evine giderlerdi. ġız evinden üyle gene aynı toplarlar gelilerdi. bi de ġız evine getirileṛdi. aha böyle oluyodu ġuzum.

(35)Cenaze Âdetleri: üş kerede ediliyodu aş eveli. hindi bi cenaziye. bö̯ön öldüŋ ġa. bö̯ön ġayırıyoŋ, ağlıyoŋ, sızılıyoŋ. yarın da duruyoŋ da, bir gün bi ekmek dā̯ıdıṛlardı. böyle ekmek dîli. bazar ekmē diyî. yuka edilidi. onuŋ içine bulgur‿aşı ġatılıdı. üstüne tavıġ‿eti ġonuludu. evce evce ġalbırıla da̯ıdılırlaṛdı. soŋıra ondaŋ keri biyo elli ikinci geldi. annā elli ikinci geldi elli ikincisi geldi denidi. mevlüt ederlerdi. **(40)**ġonuma ġoŋşuya ünneni. evce evce ünneniyodu eveli. o evce evce ünnediklerin gelirdi. orda yemēni yir giderdi. ünnemedîŋ gelmezdi.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar:

Yakma: şiyi o çam ġabīna yatırılırdı eveli. çam ġabında bekmezile ġararlardı onu. çam ġabīna yatırılardı. bi de bi ebeŋ oludu. hurda bizim bi ebe vardı. iyniyi höyle **(45)**ġızdırı da, hȭyle tüpde de elcezinin üslerine höyle bası basıvırdı. yakma denilidi. bārına ġorlar. hura annına ederler. bi de elcezinin höyle üslerine ederler. çığırıdı oncazlar da ġā. sarılıḴ‿olmasıŋ diye. oncazlar da çığırıdı ġā. aha böyle oludu ġuzum.

Taş Sayma: var mı hindi tā? oluyo mu tā valla bilmiyon ġuzum. kırk daş sayılıdı. **(50)**hani biyocuka doğdūŋ zaman sayıyoŋ. bardāŋ içine ġatılıdı. eveli ocak bardā oluyodu höyle. ataşa sokuludu. unuŋ‿içine toprak bardā ġatardık. o ġā birez durudu. kırk gün durunca, bi kere hu dayıŋa saydırın, bi de babaŋa saydırıdık. tamam kırk gün oldu ġā. unna bu esgisini yıkardık. esgi oluP da höyle birez esgi mi var yavrum zatan bi çocuk, bi esgi kiyiyodu. yoġ‿udu eveli. a͡ā böyle oludu ġuzum.

(55)Duşak Kesme: hala ta͡a oluyo o. kölle ġaynadırdıŋ. o köllenin hani hurda çocū kapar ġaçarlardı. köllenin ora bi ip gerdirilirdi. unuŋ‿üsdünden hoplıyabiliseŋ hoplıycaŋ. biri alı ġaçardı höyle. o dutdūŋ yerde ġā kölle ġatarlar geliler bi tas yidirileṛdi. duşaḴ diyolar ġã oŋa.

Yağmur Duası: harman yerine çıkarız. cuma namazından sonra ġuran okunur, **(60)**yemek yinir. ėveli mezeriŋ yanda bi ġuru dal vardı. ura çıkılıyodu. urā herkes hȳyle aş vurudu. urda gelen yirdi gelen yirdi. ēre soŋra soŋra da çoḴ‿aş vuruldu. eveli aycık sen vuruyoduŋ aycık sen, aycık sen. herkez‿aşını yiyōdu. soŋıra soŋıra dü͡ün aşı oldu. herkez yalıŋız birer tavık keserdi. birer ġuzu keserdi. üyle oludu. gücüŋe göredi.

2
Konuşan **:** Halil Güngör.
Yaşı **:** 72
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Çiftçilik.
Derleme Yeri: Yeşilkavak Köyü.

Köyün Tarihi ve Kuruluşu: buranıŋ ġuruluşu önceden aşā͡ıdıymış bu köyler. bi güçük yörük köyü var. **konāŋ** orda he. bi de aşşāda ebemgiliŋ orda ma͡allisi var. burası benim çocuḴlūmda aşā͡ıda otuz, otuz beş hane bi köydü. yörük yani. **yeşilġavaḴ** adı şindi burası yörük köyü olarak geçiyodu. ne zaman dei͡şdi, **(5)**zannedersem ya atmış ya elli elli dokuzlarda buranıŋ‿ismi dei͡şdi. o zaman burası, bu dere kompule ġavaḴ dayım. arka tarafda dere kompule ġavaḴdı. bu esgi muhTar var ya bizim ölen, o dedi ki, o zaman muhTar o oldu. yav dedi yörük olarak

şe yapmāylım biz bunu. **yeşilġavaĶ** olaraĶ ġoyalım buranıŋ adını diye o deiş̲dirdi yani buranıŋ adını. yıl olarak tam kestiremicen elli dokuz mesela.

(10)Köyün Geçimi: köyüŋ geçimi önceden bu köyde her hānede elli altmış, yüz tane, yüz elli tane ġoyun vardı. gişi başına. yäni hane başına. çüngü kırk, kırk beş haneli bi köy. hayvancı geçiniyodu. fazla çiFçilik yoĶdu bizim o dönemde ama fazla yem, şu, bu alamıyolardı. devamlı güdülüyo yani dışarda. ġışın ġar yağdı̲ zaman geçilmiyodu burdan dereye. akıtmıya gidiyolardı. önce yolu açıyolardı. çok ġar **(15)**yağīyı çünkü. elli dört, elli beşlerde diz boyu ġar oluyodu bizim burlarda. hayvan sulancak mecburen buğuya giderken yolu açıyolardı. tabi zamanla geçi ġoyun çokdu. ama sōra sōra, sōra sōra çifçilik gelişdik sıra ġoyundur, geçiyi zatan yasakladılar. ormanı bitiriyi diye. ġoyun da bitmeg‿üzere zaten. her evde şindi, şuanda, şu ġoca köyde üç sürü var. gerisi hep biTTi. geçi zaten bizim çocuĶlūmuzda bitirdiler. **(20)**dėycēm şimdi de tütün. eŋ fazla tütünle buğday, arpa başġa bi şi yok. amma yavaş yavaş geçim devam ediyo hayat. büber yetişiyo. ākadan salatalık, ne diyim ceviz, yani meyve olaraĶ hepsi yetişi bizim bu arazide. ama ağırlık ceviz üzerine şu anda.

Çocukluğu: biz o zamannar bizim çocuĶlūmuz zamanında ġoca ġoca ġızlar vardı. **(25)**on üç on dört yaşlarında. okuldan çıkıyoduŋ mesela evleniyoduŋ hemen. okuldan on dört, on beş yaşında çıkarılıyodu çocuk. ben mesela çocuĶ‿olarak ben atmış dörtde okuldan çıkdım. elli dō̲umluyun ben. kaç yaşında çıkdım? on dörT yaşında çıkdım. atmış beşiŋ on birinci ayında evlendim ben. durmadım zaten okuldēken. asılıP duruyodum devamlı benim vardı̲m ġarıya. on da tabi ba̲ā̲ diyolar şindi **(30)**rāmetliġ‿oldu ya **ziynep.** ille diyo onu verecez sa̲ā̲ diyo diyzem. ben de diyon, ben onu almıycan diyon. ben diyon, ille bunu alcan diyon. aldıġ‿ama alsaŋ nolcak. çocuĶluk. ġarı ġıymedi bilen yok ki. bizde hindi asgerden geldiKden sōra çok güç evlenmesi. ġalmış derlē yani. bizim evlenme çā̲ımız on beş ile yirmi yaş arasında. ondan sonra ġız bulması imkansız yani.

(35)Askerliği: uzakda yaptım ben çoĶ uzakda. **denizli'**de. asgerde vallai̲ ben pek silah ġullanamam. bi gün atışa giTTik tabi. herkez yaPdı. tabi sıra yatırdılar. başımızda bi tane teymen var. üstēmen. ben hedefe atcām yerde dutturūmuşun tepiye. geldi ayāmıŋ‿üslerine bi dikeldi. ayaĶlarımı çiyniyi bi dayım. niyse. ben ġa **almanya'**dan geldim o zaman. biraz da geç gitdim biliyoŋ mu asgere. devre ġaybı **(40)**olarak gitdim. herkes iştimāda güzel yürüyō. ba̲a ne tüfek verdiler ne tesisat.

arkada ben. yalıŋız onnar yürüyo ama ben onnara bakmıyon ki. kafam sağda solda bōyna bakıyon ben. gene görüyü beni. **almanyalī** diyo. bura diyo **avrupa** sokaa diyi diyo. gene veriyi dePmî. bi şî diyemiyosuŋ. deycēm epî devam etdi bu şekilde. neyse ben talimā gönderdiler. talimaTda çavuş oldum. bi gün eğitim yaPdırıp durun yāmır **(45)**yağdı. ama oranıŋ da çamırı ne biçim biliyoŋ mu amcam. çamır îsanıŋ ayāna yapışdı mı ġoyūmaz. benim kafam devamlı burda köyde. ben acaba na zaman ġaçarın na zaman giderin diye düşünüyon. şimdi şüyle iştima yerine çıkdık. tüfek at tüfek çıkartdırıyoz. onnara ben komut veriyon ama ben onnar nası çıkarıyo, nası dakıyo vallai bakmıyon hiç. benim kafa bu yanda. onnar orda yapıyo kendin sıra. ıla **(50)istanbullu** bi teymen vardı bi görüyo. **almanyalı** dedi buyruŋ komutanım dedim. bi selam çakdım buna. dedi tüfeK‿as tüfeK ġuşa bakîn dedi. tabi ben yaPdım. peki dedi, komut verdîŋ çocuĶlar yapabiliyo mu, dedi. yok yok dedi. bizim‿ōlan bi başladı baa bi girdi bu şurdan. tak! tak! tak! tak! tak! ben bura hep patlamış içerden. bi de bu yandan. ama o vurduĶ sıra ayām çamırdan geri koparamıyon. tam bir hafta **(55)**yemek yiyemedim amcam. bir hafta. patladı içerden. deycēm asgerlikde şimdi dayak mı var. adam bugün gidiyo, bir hafta sonra izine geliyo. asgerlik yok şimdi amcam. bi sene ġaldım **deŋizli'**de. bi seŋe sōra tabur olarak şeye giTTi. **çorlu**'ya **istanbul çorlu'ya**. aşşa yoĶarı bi on‿iki, on‿üç ay da orda ġaldım. ordan geldikden sōra da bi **almanyı'**ya gitdik. on beş yirmi sene ġaldıĶ **almanya'da** da. **(60)**işTe böyle amcam.

Düğünü: ekini anlatırın bak ni güzel yerden girdiŋ. işde şimdi ben bende tü mü yokdu amcam. benim bağırlarımda şurda hiş sakal tıraşı olmuyodum ben evlendîmde. şindi izinneme çıkarTcaĶlar. **eşmi**'ye vardık. gün aldılar tabi. **bozōlu'**nuŋ dükkanını biliyoŋ sen. ora girdik. ordan baã bi takım elbise giydirdi **(65)**bunnar. üzerine normal bi çeket. onuŋ üzerine ġoca bi parke. bi de buãzımı sardılar şeyle. ben ġaba görüncen ġa. ben de açcık topluyun ama canım. niyse duruşmıya girdik. girdik hakim bilme mi bizim‿ōlan. hakim benim gibi günlük kaş gişi geliyi yani. ōlum dedi şu bārıŋı aç bakim dedi. niyse biz başladık parkî soyunduk. çeketi soyunduk derken yakalīmı aşdım ben. bi baĶdı. bu dedi su! su! su! **(70)**dedi. çık dışarı! bizim şi öldü mahkeme. ee ne yapacaz? anam ırametliK ġayırıyi hindi. eyvah! **bozōlu** o zaman **eşme'**niŋ önde gelen adamlarından. ee abi dedi ne yapacaz bunu? o da ırametliK öyle dedi. sen dedi bi üç yüz lere para hazırla. ee? anam‿ırametliK. biz dedi bunu dedi savcıya, hakime, onuŋ yüz leresini kendi

almışdır o. üçü bölüşdüler o pariyi, beni iki gün, üş gün soŋra bi diya çā͡ırdılar **(75)**bunnar. formilite icabı. bu sefer bana hiç bi şi soran yok. ben aynı böyle vardım. tamam dediler bi sakınca yokdur bunuŋ‿evlenmesine. yapıŋ dü͡ününüŋüzü dediler. böyle amcam. ġardeşimiz nereli? yok canım. **deŋizli**'de mi okuyo? he͡e çok güzel.

Asker Uğurlamaları: asger uğurlaması şöyle. ben **almanya'**dan geldim. asgere gitmeden ben **almanyı'**ya gitdim. o zaman yaşım on sekizdi. geç geldim asgere. **(80)**devre ġaybı olarak geldim. martda gitmem lazımdı. ben haziranıŋ yirmi ikisinde geldim. geldim o zamannar burda araba çalışmıyo ki. o dönemde **güney**lileriŋ bi araba var. **izmir'**e o çalışıyo. başḴa araba yok. bu yanna araba yok. tabi köyüŋ bakḴalı var, mūtarı var, amcam var. bunnar dediler seni asgere bırakıp gelelim biz. biz dediler hem **pamıkkali'**ye gidelim**. pamıkkalî** ziyareT‿edelim. niyse araba **(85)**geldi. sabāli saat sekiz buçuḴ dokuzda mindirdiler beni bunnar yanlarına. dōru **denizli'**ye. giTTik. **pamıkkali'**ye sağa sola gezdik tozduk. ertisi gün akşam bi otel duttuk. o **bayramyeri**'nden otelde yatdık kakdık orda. günnerden pazar bi gün. sabah kakdık. onnar gene **pamıkkali'**ye gitcekler. gezcekler orda. baŋa dediler. sen dediler bu caddeye düş. dōru yukarı çık alaya. onnardan ayrılması bana öyle zor geldi ki. **(90)**yani sorma. benim sanKi o anda dünyam yıkıldı yani. böyle amcam.

Asker Eğlencesi: o zaman yokdu. bizde yokdu çünkü. arkadaşlarımız yapdıysa dahi benim haberim yok. çünkü ben ordan **almanya**'dan geldîm için zaten herkez gitmişler asgere benim tertiPlerim. biz yedi sekiz arkadaşdık burda. tabi üç dört tanesi öldü. onlar yapdılar mı bilmiyorum. bu seniŋ‿**osman**, **cevce͡ali**, **hörüşeniŋ (95)mısdava**, **bazarcı mısdava, süzmen** va. sen ni okuyosuŋ amcam? **balıkesir** merkezdesiŋ. ben çok ne diyim yani cenab‿allah bi şiler isdesem vercekmiş bana heralde. **almanya'**dan geliyom bak. o zamannar **edirne**'de asgerin. cumartesi bi gün. asgerler inzibatlar çamaşırlarını yıkamışlar, sermişler. akşamüzeri saat iki buçuk, üç arası herkes güneşe ġarşı hö͡öyle yatıyo. yav allahım dedim yav. beni dedim şöyle bi **(100)**yere dedim acaba dedim nasip eder misiŋ? ni diyon bak. bir sene soŋra ora düşdü yolum. aynı yere bak. o͡ov bacanaḴ hoş geldin. bu **ġaramusalar**'dan evli, ben de **ġaramusalar**'dan evliyin. ben **cafer**‿amcāŋ arkadaşı olurun ben. o deliyi çok severin ben. her akşam geli bî park eder benim yanıma.

3
Konuşan **:** Elif Fidan. **Yaşı** **:** 90 **Eğitimi** **:** İlkokul. **Mesleği** **:** Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Karaahmetli Köyü.

aha ġuzum böyle. işlerimiz böyle. esgileri laf edividim. yoĶluĶlarımızı laf edividim. baş‿olmaz benim derT de.

Düğünü: evlenmem ha? dü͡ün oldum. baharın nışan daĶdırdım. güzün dü͡ünüm oldu zeymeŗide. annaca gitmedik ġar gelividi de. hū **ġırdaylāŋ**‿eviniŋ‿öŋünden bu **(5)**yanna gelividim. babam vemeycen dedi ben vacan dedim. babam vemeycen dedi. döydüler, söydüler, ben de vacan dedim. gene de ġaşmadım. ġaşmam dedim. kim dü͡ün ederse oŋa vacan dedim. **deli hocam** da ben eTTircen deyzeme dedi. ġayınbabam îyiydi. ġayınbaba edivirin oğlumu dedi. **deli hocam**ı seveŗdi. ilki ya, ilk oğlu ya. onu seveŗdi de ben ġarıyı sürerin oğluma dü͡ün ederin dedi. otuz beş kırĶ **(10)**zini ġaldırdılar **çamra͡’**ā **deli hoca**ma. ben de dü͡ün oldum abamıŋ‿öŋüne geşdim de. ebeŋe, mūtar gelmiş ora abamıŋ yanĭna. mūtar, bî halallaşām de abaŋa dedi mūtar. bizim yeŋi mūtar. o da hu ġada ġarnı va. ben de aba dedim, halallaşām mı, dedim. o da boynunu ho yanna dönüvüdü halallaşmadı bennen ümmü. mūtar da niye halallaşmıyı o senne ya, dedi. ben de ni diyen orda? ben onuŋ‿öŋüne geşdîdim **(15)**ġocaya varıka dedim, ondan küsüyü beŋe dedim. mūtar da güldü. bıyık ġaçırdı hȫle. aha ġa daŋına giTTi mūtarıŋ. ondan diyî de dedim, abam dedim, açcıĶ dedim, dili dönmüyü de ondan halallaşmıyı mūtar dedim soŋra ġa. oh! aha böyle **ümmü**’m. niler çeKdik. bî bura geldim yokluk bi yanımdan, çocuk bi yanımdan, ġızaŋ ard‿ardına oldu, ard‿ardına oldu. yok. yicek yok, kiycek yok. bunnar baĶmadı **(20)**ayırıvıdı. adam esgere gitdi. bunnāŋ yanda ġaldım. ekmeK saĶladılar benden. aş ġaldım. u͡u! çekdîmi bi allah bili, bi de ben bilirin dedim mi, hu ben de çekdim diyi yalan. çeKmedi. bu döKüntünüŋ üstüne geldi. **soytalāŋ** ġızı gitdi. gene evi vardı. bi hayata ġatıvıdılar beni de, hōruyu kendim aldım. altı yedi, on üş tarla aldık çalışmıyla on üş tarla aldık.

(25)Çocukları: üçüne düün etdik. üçü ġaçırdı. ötekinnere de esgi eTdik gene **ümmü**'m. hepisine birer tarla vedik. hindi eylem işlemedi gelinner de çalışmadı da satıylar. bizim vedîmiz tarlaları satıylar **ümmü**. sorma **ümmü** başġa derdim yoĶ allāma şükür. **zayıT**cīm alıvırıyı, bakıvırıyı, ediviriyı, aylıcāmı yiyî, tarlamı sürüyü. **çolāŋ‿orman'**da beş‿altı dölüm yerim va. onu sürüyu. aylıcāmı da alıyı kaç **(30)**parıysa. cePcezine ġatıyı, ötekinnere vemiyı. onnar da bize vemiyı diye küsüyu. uu! iş çok deriŋe giderseŋ. böön **zayıT** ġāŋıla ille o tarlaŋı da satcan dedi de ben de saTdırmam dedim. ben o toprakları dedim alıp altın mısıŋız, diye koĶdum koĶdum da öyle aldım dedim. kimiŋ ölüp de kimiŋ ġalcānı allah bili oğlum dedim. beliki bakmaycaŋ, seniŋ ġarı bakmaycak da dedim huzurevine gitcen. huzurevine de **(35)**paramıla, kaadımıla, tarlamıla girerin dedim. öyle olmuyunca ġatmazlar‿ımış dedim. öyle **ümmü**, niler çekdim **ümmü**'m! niler çekdim **ümmü**'m! bu arada altı ġızaŋ‿oldu.

Hastalığı: toĶdura giTTik **alaşēr'e.** ġarınıŋ biri altı oğlu va dedi. **güllü** yeŋgeŋle ikisi yaranlıĶ‿ediyler höyle. altı oğlu va bunuŋ dedi. ġarı auv! dedi. altı oğlu mu, **(40)**dedi. **zayıd‿**amcaŋ da höyle gelividi. aha hu benim‿adam dedi. altı oğlu va bunuŋ dedi. ġarı dediy ki **ümmü** altı oğlan dourmuş gibi görünmüyü dedi. beni genş sandı ġarı. ben gene maşşallā aldım ordan ġarıdan. ben maşşallā aldım. dizim olmasa iyiyin ben. bi de soluum vā. soluum sıkışıvırıyı. aha hapını atıyın **ümmü**m. aha ayaklarıma ılaç çalıyın. **alaşēr'**e gitdik. toĶdur bakdı dizlerimi geçirdi hõyle. ölmüş **(45)**dizleriŋ dedi. hinden keri amalēt olsaŋ olmaz bu dedi. ii‿nasıl etceŋ dedi. bu ılaçları çal, diynēle yörüceŋ dedi. yörüyemiyin **ümmü**m. kekselîp gidiP yıkılıyın. bi yercie çıkmıyın, namazımı file ġılmadım. namaz borcum bile **zayıd‿**amcāŋ boynuna. yatırıvırıydı o hindiye ġada. ġurban paramı bile yatırıvırıydı. aha ġa **alaşeir'**e götüdü de eer dizim iyi olusa namazıma başlacan iyi olmazsa yok.

(50)aha böyle **ümmü**m, dayı **ümmü**m. çekmedîm ġalmadı. on yedi yaşında geldim bura. on yedi yaşında. adam iki buçuk sene esgerde durdu. iki buçuk sene! aş susuz. aş da ġaldım, susuz da ġaldım. hepsinden laf da duydum, dayak da yidim. gitmedim. babam emme bura vemeycēdi. bak ġaçar geliseŋ dedi diree dakar da köpek vuru gibi vurun seni dedi. vemeycēdi babam bura. ben de vacan dedim. sevdim ġocamı. o da **(55)**beni sevdi. ayrılmadık. emme ġaşmam dedim. hem nışan daĶdırdım hem düün eTTim. hem de olan tamāğmı çıkartdım. miyden ataşı yandı. zeroş da oldu. hepsini eTdirdim elimiŋ diriliğinle. üş gün davıl çalınıydı. miydan‿ataşı yanıydı. benim

miydan‿ataşı hurda **gülüsden'iŋ** eviniŋ‿öŋünde oldu, gagacīmıŋ miydan ataşı, gagam da dü͡ün oldu. ondaŋ keri burlara davıl gelmedi ga. abam ġaşdı. bu böyle oldu. **(60)osman** aldı ġaşdı **omarlāŋ** ġızını. allah! dedi babacīm. beni ata mindirike **palloş āmat** gagamıŋ sādıcıydı. ayām üzeŋgiye yerişmedi. kasTılar. gelini dutuŋ dedi **palloş āmat**. çaydan vile geçerke düşē̱ dedi. ayā üzeŋgiye yerişmedi dedi. on da bi ġarla yāmır geldi. **ġırdaylāŋ** eviniŋ‿öŋünden höyle ġoyvudular ġa beni. çekmedîm ġalmadı. içerdeki neniydi. bi şî vemediler. oh! ordan anamgil şipit gibice çapıt **(65)**minder sarıvıdı. dört kile ni olu? bi minder olu mu? görümce de ga zeŋgin ġızı ya. zeŋgin midi? bi tarlaları vardı **çolāŋ tepe**de. ġaldırıvıdı benim döşşē de anam! anam! anam! anam! geliniŋ döşşē kakmadı dedi. daŋladīna, ġınadīna. bi yasdık, bi yorgan, bi döşşek. başġa yok. böyle geldim de **çamrak**lı sādışlardı. nışanım bek dayı oldu. anamgilde yoğ‿udu vemediler. nışana atılanı vile vemediler ġuzum beŋe.

(70)Kardeşi: bura geldim çısçılbaĶ. adam esgere giTdi. çısçılbaĶ ġaldım. bunuŋ göynēnle toĶdura gitdim. bunuŋ göynēni aldım da burda ga geldik bura. bunuŋ göynēnle toĶdura göTdülerdi. ben onuŋ‿arkasına deyeni kiymem dedi bu. giTTik yağ‿eTdiydik malımızdan. geçimiz vardı ik‿üç. onu satdık geldik de buŋa üç metire basma getirividik. onuŋ‿arkasına deyeni kiymem ben dedi bu. de oŋa üç **(75)**metire basma **güney**'e gitdi de adam getirividi buŋa. siylim midi, ınaT mıdı, bilmîn. ınaTdır bu. beK‿ınaTdır. bi de meyremetsizdir açcık. benim yürēm eriyviri. benim yürēm eriyviri. ben çıkmadım bu çıkcak dimi? hindi çekişimiziŋ birincisi bu. ben çıkmadım ayām dutmuyu düşerin ele ġarşı diye. sen niye çıkmadıŋ dedim. ben de dedi düşerin diye korkdum. ii͡ seniŋ‿ayakların iyi a͡a ya. çekişividik o‿gun **(80)**biribirimizi yidik. gene de geliyin. vacak yerim yok geliyin. o da yalıŋız ġalıvıdı mı be͡e ünnū̲p geliyi. aha böyle **ümmü**'m, dayı **ümmü**'m.

Yaşadığı Zorluklar: beş sene durdum neneniŋ yanda. beş sene aş susuz. geciye ġada bi kelter esgiyi döküvüdü. yamıyı bek yamārın ben. dokuz şiyden bak bî etēme. ekledim çıkmadı bu da hurlarına ekledim ekledim de eteğ‿etdim. kendim diKdim **(85)**ben bunu. beş sene durdum. geciye ġada yama yamadım. çocuğ‿üyüyu. gece kakdım da eve geldim ga onnar burda ġaldı görümcū̲le. **gülüsden** halam deyzeleriydi neneleri. bura geldim geri çocūŋ donunu unudūmuşun orda yama yamadīm yerde. vadım‿ıdı **ümmü**'m bulambaş bişirmişler de. benim yanımda bişiriŋ. yamaŋızı yamıyvıdım geciye ġada. deliğe saklıyvıdılar bundan bi göŋsüm ağrıdı. hindi hu **(90)**ġocamandır da hu gücücükdür.

niler çekdim. durdum‿emme çekdim. çalışdıḴ‿emme gel de beŋe sor. adam bi yandan yapı yaPdı, ben bi yandan namazlā dokudum. adam bi yandan yapı yaPdı, ben içerde dokudum. on‿üş tarla aldık. ikisini motur aldık saTdık. ikisini düün‿nerde saTdık, üş düün eTdik. **zayıt** gāŋa, **cevcet** gāŋa, **izzet**'e. ötekinner ġaçırdı hepsi. üş **(95)**düün eTdik onda satdık tarlamızı. **değmenciler**'e vedik birini **erenler**'de. birini **kerem hacı**gile vedik. ordan biri nerde bi yerdiydi onu da vedik. üş dene mi, dörT dene mi tarla saTdık. altı ġızaŋa altı tarla vedik. annĭ altını etdik. buğaz altını etmedik. buğaz altını yerine tarla alcaz dediler. hepsine birer tarla vedik buğaz altınınıŋ yerįne. emme başına kırkar tura, on iki asġı. kırk tura, on iki asġı! **alimı**'ya **(100)**etmediḴ‿o ġaşdı. oŋa da iki **anġara** yarımı dakıvıdık buğazına. baş‿altınĭnıŋ yerine. oŋa da vedik tarla, **alimı'**ya da vedik.

ġayınbaba **çamıŋ‿içi'**ni vedi buŋa. **coplu** üleşilmē varınca hani senediŋ çıkar demiş **masdan‿**amcaŋ. aha çiynimde dedi tüyē. senet çiynimde dedi ga. beleceḴ‿olusaŋ vucak. ge gidiŋ dedi **hacal** dayı. ge gidiŋ **erenler'**e de bunu ġuymaŋ dedi. **erenler'**i **(105)**üleşdik ġuymadık. **çamrak deresi'**nden dut da **yağıp çeşmi'**ye gelince ġada bedafıya aldı. hakısına beş ġuruş vedi? nere giTdi hani? biri ġalmadı. benim ġızaŋ gene hepsiniŋ birerinin başında ġonup duru. ille alın teri olcak ġuzum. bek ġonuşu dökdürü lafı.

hu ev yandı. gene **zayıT**cīm örtüvüdü. ev yandı. evde bi şi ġalmadı giTdi. ev de **(110)**yanayazdı. içindeki malzemeler çullar da yandı. gene tenike aldılar geldiler de **zayıt** örtüvüdü. bunnāŋ ekmeğ‿evi. öŋündeki deredeki kesik bizim. oruyu gagama ev vemedim diye hu evi hurdan dut da hura ġada. aha hu **zayıT** gāŋ aha laŋgarı. buruyu biz **bağcı ġızı'**nıŋ‿evini yapıvıdık da öyle aldık. bağcı ġızınıŋ eviydi bura. benim gelin‿evi vardı. hepisini birleşdirdik. ho evi de yetmiş beş ġaymaya soŋ **(115)**ġaldıya aldım. iki oda, bi salon, bi mutlak, şiye yapıvıdık **amad**'a yapıvıdık. iki oda bi mutlak bi hayat **cevcet**'e yapıvıdık. biz gibi yoḴdur! biz gibi çekmiş yoḴdur!

Oğluyla İlgili Anısı: atatürk'üŋ türküsünü söylecēdi **izet**ciim. ekmeğ‿ediyin **zayıt** da bişiriyi. çocuk gideceḴ‿oldu türkü söylemē hora gölüŋ yanna. **veled**lēŋ‿eviniŋ yanna. ana gitmeycen donum delik. yamadım dā sünet esgisiydi. bi dizi delinmiş onu **(120)**içinden yamadım. olmaz dedi hocalar. ille yeŋi olcak dediler. kakıvıdım o **tekel amad**'ıŋ eviniŋ yanda hocalar duruydu iki hoca. ora vadım biri aş‿ekmek hazırlıyı. onnara sordum. böyle böyle oğlumuŋ biriniŋ dizi delik dedim. yamamā yeŋi alamaycaz, dedim. bu **atatürk**'üŋ türküsünü söylēcek çıksıŋ mı, çıkmasıŋ mı? aa

dedi. esgisi yepyeŋi olcak dedi. o zaman ġaldı **izzet**cîm. ġaldı söylemedi diziniŋ **(125)**deliiŋden.

Zini Kaldırma Geleneği: zini sadıc‿oldulardı. **masdan** dedeŋile **çamrak**lı **çakal‿alı sülēmen** vardı. sadıc‿oldular ikisi. ora zini kakdı. otuz beş kırk zini ġaldırdılar. bura benim düüne geldiler, nışanda geldiler. zini bi eviŋ biri almadı da bi de **sakar**'ıŋ evine doldurdular ziniyi. zinide ekmeKden zini ediyıŋ, üstünü örtüyüŋ **(130)**tepeŋe alıyıŋ. ġoca ġoca ziniler! ġayınbaba bek hatırlıydı. yapıya giderdi. hatırlıydı, āzıydı. kȫylü göşdü gitdi ora.

çekmedîmiz ġalmadı. allāma biŋ kere şükür. üstüne adam öldü de. benimki öldü ya bunuŋku da öldü. bunuŋku bayı sağ‿olsa da gelene haf dese iyîydi o da öldü. nası edēm? abamıŋkı da öldü. el laf etmiş bizi **hacı'**nıŋ ġızlarınıŋ üçü de dul ġaldı diye. **(135)**ben de bizden başġa yok mu? heseb‿ediyin. **ummān** vardı. dul‿udu. ordan **ıraz** ġaldı dul‿udu. **feti** ġarsı dul‿udu. bi bizi mi gödü el, diyin. el laf etmiş bizi üçü de dul ġaldı diye abacīm ölmeden.

Torunu: selbend‿ediydiŋ. ben öyle etcēdim **ceyda'**mı. onnar da hindi tütünü olamamışlar taha. olcak ga. eylülüŋ on beşine ġararlamışlar ya. onu esgi gelin **(140)**etcēdim ben. anasınıŋ fısTanı duruydu. selbend‿etcez hȫyle. üş gün davıl çaldırcādım. on da ayşam oku dağıdıŋ ekmek yinsiŋ ayşama ġada da ayşam‿üstü çıkarıvıŋ dermiş çıkartmam. oğlanıŋ arkadaşları gelsiŋ gündüz gelini alsıŋ gitsiŋ. üş gün davıl çalınsıŋ davıl. çalgıcı dî mi bu? otusuŋ da çalsıŋ. oncazım da bek şaşġın olmuş. iş fazla. tütünneri bi yil çok. bi yil de allah **alabarak** yanna bi tütün vedi. baş **(145)**olmacaĶ‿o yanınıŋ tütünü. künde uzuyu diyler. olsuŋ da elleme ġırsıŋlar. accık gelin cıvzıklı, gelin ġırmiyı. biz öyle bi şi olsak havaslanı da nası ġırarız biliyiŋ mi, üyküyü file terk‿ederiz. avara gelin. yerde alıyı göyde yiyî.

Evi: ben hep ġızaŋa vedim ılazım olanını alıŋ. ġızaŋda yoğ‿olanını alıŋ dedim. niyniyen? hindi hayatta ik‿üç çulum va. sili çul. ılac‿atıvıran yok. kelebek uçuyū. **(150)**güve düşdü. evimde bi şi ġomadım. daıTdım ġızaŋa. bi şi yok benim evde. bi yatām va. bi de buzdolabım va. hayatda iki de çulum vā. altımda üç çulum va. laŋgarıŋ āızı açık taa ordan souk geliyi diye üç çulum va altımda. ġomadım bi şi. ana bize saan ve diyeni vedim. ana bize dığan ve diyeni vedim. ni ılazım vedim. ik‿üç çul va hayaTda. sandīmda bile bi kefinim va. bi de **ıraz** şi vediydi. bi de o ġarı birez **(155)**kına vediydi o va. bi de sandīŋ birinde iki batdēnem va. o esgiler gitsiŋ de

gelmesiŋ. siz gömeŋ ġuzum. onnar ġaybolsuŋ gitsiŋ. ni va makeneniŋ üstünde dikiyiŋ. çapıyı makene ediyi. ni va hindi yaşamaa ġuzum. hiç acızlanmaŋ. şükür deŋ allah'a eliŋizi yüzüŋüze çalıŋ hiç acızlanmaŋ. şükür deŋ. ekmēmiz de bol ġatīmız da bol. işimiz de iyfen.

4
Konuşan **:** Fatma Fidan.
Yaşı **:** 77
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Karaahmetli Köyü.

bi şîcik çekmedim ben. bi geldim, bi öldüm, bi ġaldım aha bu. ni çekcen aynı seŋ gibi ben de oldum. nişlediKlerimizi mi soruyuŋ hindi sen beŋe? biz namazla dokuduk. kilim dokuduk. yaz geldi arpa orāna giTdik. buydüy orāna giTdik. tütün bu ġada meşur diyildi. soŋra soŋra tütün dikdik. elimizile bişdik. orağıla bişdik. nout **(5)**yolduk. fiy yolduk. hep yolduk elimizile. ondaŋ keri kilimci geldi köye, namazlācı geldi. aldık dokuduk. taa dokuruz taa dokuruz. gözüm göse arkam ağrımasa taa dokucan. o bereketliydi. onuŋ parası bereketliydi.

Anısı: hora **ġuller**e giTdim‿idi. ille o **ġılınc‿ısmîl** ünnedi de. birez el gelmiş. iki ġarı, iki adam. geçeen midi **ayşe** bu eveli sene mi? geçeen. vadım‿ıdı. ben de hurda **(10)**her gün icrācı geliyi, her gün icrācı geliyi. ben ora ġaç giden de bakan gelen diye giTdim vadım. bu ni eli kaātlı. alla! icrācı mı geldi bura, dedim. ni icrācısı, dedi **ġılınc‿ısmîl**. ben de hu adamlar niye geldi ya, dedim. geç sen içeri dedi. alla ben içeri gelmem dedim. gir diyin hala gir! dedi. gel bakām, sen nişlediŋ eveli ip boyadıŋ mī? aa boyamadım ya dedim, boyardım dedim. ii‿bu ipi kendiŋiz mi eyiriyidıŋız? **(15)**çıkırıkla mı eyiriyiŋız? nerde? kirmende eyiriyiz. höyle kirmeni vā. **fatmana** bi kirmen aldı geldi. ii‿sen hindi boyuyu boyayabili miŋ? bu düzeni geri dutabili miŋ? dutamam siz hindiye ġada nerdiydiŋiz siz, dedim. nerdiydiŋiz siz hindiye ġada? biz esgidik esgidik! dokuya dokuya, eğįre eğįre esgidik! dedim. geş ġalmışıŋız dedim. aa benim ödümü bārımı kopardıŋız dedim. hani örneKleriŋiz? aldı geldi **fatmānim** **(20)**namazlā yazdı. bizim köyde de hiç bi vicdan yok. bunnardan alsak kaş parıya

verisiŋiz ya? ikisini der, iki milyara veriz der. iki namazlā ġodu ortu yere, iki milyar diyi. onnar da foturafını çekdiler. ġa o ipden yaygısı varmış. bahalı geldi bize ga. baya da alcaĶlardı ya, almadılar ga. deyzēŋ onu duyunca çözesi geldi.

Eğitimi: okudum. beş sene okudum burda. hu annaçdakı okulda. beş sene okudum. **(25)**beş senede bi hu ġadak ġalemile bi yaprā **osman** dayıŋ vedi. onna vadım geldim. babam alıvıramadı. yoğ‿udu. niye götüdüŋ diye **osman** dayıŋı döydü. onna gitdim geldim. hiş ġalmadım. beş sene okudum. beş sene de gene de hepsini örgendim. adımı yazdım. eveli ad yazdıŋ mı o imzay‿ıdı. ondaŋ keri de beş de namaz dersi örgendim. soŋıra okuldan çıkdım ġocaman oldum. bi kanun çıkdı. okumuşlara beşer **(30)**cahil vediler. okutcaŋ diye. bi sene okutdum ben bunnarı bi ġışın okutdum. beş ġarı vediler. **şıkıdık memed'**iŋ ġarısı, **ġocababış** ġarsı, **ġara memetler'**iŋ **sülemen**'iŋ ġarsı, **berber** ġarsı bi de **ümmü** abam gitmedi. ben burda okurun dedi. ben bunnarı okutdum, o namaz dersini de örgetdim bunnara. **ġocababış** ġarsı bile allā razı olsuŋ ben onna ġılıyın namazı diyi hindi. hindi imzamı atıyın çok şükür **(35)**adımı yazıyın hōra.

5
Konuşan **:** Ümmü Girgin
Yaşı **:** 73
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Karaahmetli Köyü.

Köyün tarihi: köy nası ġuruldu? bi demirci varmış. gelmiş bi yere ġurulmuş orda demir yapıymış. adama seniŋ adıŋ ni, demişler. **ġara amat** demiş. bu köyüŋ adı **ġara amat** olsuŋ demiş. o adam ġurmuş üremiş gitmiş.

Eskiden Köyün Geçimi: arpa, buyday di mi? orağıla biçiydik, desde ediydik. **(5)**ġaŋlıya ġatıydık. çekiydik, düenle sürüydük. yabıyla savırıydık. tene bi yanna saman bi yanna. samanı ayrı alıydık. teniyi ayrı getiriydik. aha böyle. harman‿oluydu. harman oluyu höyle ġoca harman oluydu. onu düenle sürüydük öküzüle.

Bahçe: eden ediydi. suyu olan ik‿üç ġarıḴ ediydi. suyu olmayan etmiydi. tomas, **(10)**büber, badılcan, fasille. bizim oluydu bayçamız emme. fasille, büber, badılcan, ġabak, tomas, darı bunnar oluydu.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: çocuḴ doğdu mu hōra üş gün yatırıyıŋ. suya ġuyuyuŋ, yatırıyıŋ. üş gün soŋra dağdan kil getiriydiŋ. kil deni bi toprak vadır höyle yapışak. onna sürtülüydü. duzula ikisi ekiliydi çocuğa. bi saat **(15)**duzlu yatıydı çocuḴ. teri kokmasıŋ diye. ağzına file ekerlerdi duzu. bi yatırılardı bi saat yatdı mı ondaŋ keri banyo yapıp çıkıydı.

ondaŋ keri çocuḴ kırk daş saydırıyıŋ. sözçe bi hünerli ısana daş saydırıyıŋ ona çeksiŋ diye. kırk daşı bardā ġatıyıŋ bardaḴda kırk gün o daş duruyu. o daşıla çocū bazı suya ġuyuyūŋ, bazı ġuymuyuŋ. tabi her gün ġuymuyuŋ da. o kırk daş kırk gün sōra **(20)**anası çocuḴ kırklandı mı daşı döküyüŋ. ondaŋ keri açcık yörümē bir‿iki adım atmā durdu mu, ayāna ip dakıyıŋ duşak kesceŋ ga. biri alıP ġaçıyı çocū. damı üş kere dolaşīyı dutuylar. o ipi kesiyler. o bene çeksiŋ diye o duşānı kesen ona bi hediye veriyi. bene **durdu** deyzem bi ġoyun vemiş. ondan üremiş benim ġoyun. ya ġoyun veceŋ, ya bi hediye alıvıcaŋ o duşānı kesen adam ga. o çocua bi hediye veriyiŋ ga. **(25)**düşmesiŋ diye. o duşā kesiyiŋ ya düşmesiŋ diye. çocuḴ bek düşüyű de seniŋ duşāŋ kesilmedi mi, deniyi. aha ondan onuŋ‿içi.

Karın Çekmek: göbēŋ bi yanna anam hu yanna ġaşmış göbēŋ diye hȭyle ocalıya ocalıya yerine getiriyi. sabınla sarıyıŋ ġarnıŋı çekiyiŋ.

Düğünler: düünner ġuzum esgiden böyle olmuydu. getiriydiŋ bi davılcı. içerde **(30)**heng‿oluydu. dışarda olmuydu. ġadın tef çalıydı. zenneler oynuydu. davılcı sekmeğ‿içi erkekleri oynadıydı. ġız öyle hindiki gibi nışanlısını file gömüydü. bi üslüğ‿örtünüdü höyle. eline bi bardağ‿alıdı kına dolaşılıyı ga. yanĭna da yaran dolaşıp geli bardā yere çarpıp ġırıydı. ertesi gün gelin çıkıydı ga. gelin‿oluydu ondaŋ keri dāmat öyle görünüydü. berikilî hindiki gibi diyîdi. miydan‿ataşı bazı **(35)**yanardı. bizim **ġaraġışlā**ŋ eviniŋ yanda yandı bî. herkes bi ġaŋlı pıynar getiridi. üşenmez‿idi millet o zaman aylaḴcı mıdı? motur bile yoğ‿udu. hindiki de ceyran yoğ‿udu. o pıynarıŋ şavıkına heng‿oludu. çatır! çatır! çatır! çatır! yanardı.

Değirmen: benim gödüüm bu. düyeni sürdük. harmanı ġaldırdık. savırdık. içeri çuvala ġatardık. ġaŋlıya atardık. gider **diribolu**'da üyüdü gelidik dēįrmeni. hindi **(40)**deermen file. ınarlı bi dere vadır ordan hem un üyüdü gelidik. hem de ınar alı

geli de yirdik. köy canım **diribol**. adı **diribol deresi**. **ābey'**de üyüdürdük. **ābey'**e geldi soŋra değmen ġuruldu. ora uzak diye gidilmedi. bi de **ābey**'e gitdik. hindi her şi düzen deyişdi. hindi deyişdi ġa. hindi evelkinden bi şi ġalmadı.

Gelin Gezdirme: gelin ata miniydi. al gelini düzüydüŋ. öŋünü örtüydüŋ. ardını **(45)**örtüydüŋ. hurasına şi sokuyduŋ. biri çekîydi ikisi ġolundan dutuydu. ata miniydi atıla. hindi taksiye miniyiŋ hadi. bazĭsı al gelin oluyu hindi bazĭsı olmuyu. gezdirilîydi. akırabaları. sözçe akırabaları bir bir geziyiŋ, birini de çiyniyip geçmiyen diye akıraba olsuŋ olmasıŋ diye ona da varılıydı. taa evelden evce evce geziliydi. beş on ġuruş veriliydi. çanak çölmek veriliydi. soŋra akırabalar çıkdı. ta soŋra hindi **(50)**ayşam gidiliyi ga, gündüz bek gezdirmiyler de gene akırabaları geziyler. hindi o ġada yaygın diyi. at gelidi dayanıdı eviŋ öŋüne. ni veriyiŋ? ġayınbabası, ġaynanası ni veriyiŋ? biri bi oğlan veriyin der mahsus gülüşdürü. biri bi ġuzu veriyin, biri bi ġoyun veriyin tarla veriyin. indirilerdi gelini.

6
Konuşan : Eşe Hanım Okur **Yaşı** : 58 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Araplar Köyü.

Tütün İşleri: bi gündeŋ keri onuŋ moturunla iki gün dikdiler. dā ora **daşlı**yla hu yakası ikisi. ana! orda bi tütün oluvudu bi tütün oluvudu hȭyle. ben hiş gitmediydim. gülüm soŋuna ġada döndür o ondaŋ keri geli. döndür sen duruka gelir hindi onuŋ suyu. hē olmuşdur. gayı o da biz aa bayrama yakın bi de ġız hasdalanıvıdı. biz **(5)**toĶdura giTdik vadık. gā **gülşen** abam gelmiş baya bir hafta on gün oncaz yardım edivimiş. benim görümceniŋ **fatma** da o da allahdan işden çıkmış‿ımış yirmi gün de o ġırıvmış. onuŋ parasını vedik. onunu o vedi, onunu da biz vedik. baya iki gün **emine** gelmiş **periyan‿**abamıŋ‿**emine**. o yardım edivimiş biz yoğuka. bi gün **serab'**ıŋ ġocası gelmiş ayşamıla o yardım edivimiş. bi gün **halıl** ġayınıŋ ġızı **(10)**gelivimiş o yardım edivimiş. gene iyi millet çokaşıvmış. baya bilmiyün dokuz yüz elek bile oldu diyüler. fazla diyi üçer dörder sıra ġomuşlar ġocaman oldūna ya

olsuŋ gene de bi buçuk ton olur o. aa otuz beş milyar para aldılardı üsdünü de gā ni ġalı bilmiyin. ġocámanın demedi o da bek dayı ġurumuş.

Kızının Rahatsızlığı: iyi iyi. şükür iyileşdi gā. ġız zatan bunuŋ böyle hani ġıriz olup **(15)**geçiyodu da bayrama deŋK geldi bizim şiy. bir‿afta yoğun bakımda ġaldı. arafa gün ben dedim, ben arafa bile canım isdemiyi böön dedim. ga bu orda ya orda yanına varıp geliyi. arafa bile etmeycen bi paket şi al ge dedim **seher**'e. dağıdıvıdık hurlara. ana! saat dokuz buçuk on gibi bi telefon asdēneden arıylar dedi. ben onu ga öldü deycekler diye bi korkuvudum **durdu**m yığıldım **seher**im bî ni diyiler bak, demişin. **(20)**anne dedi abılam şiye çıkmış, servise çıkmış. iyi yavrım tamam. hemen ga **etem** de hura **ayşe**giliŋ ora oŋa bağırdım **etem** gelivi dedim ben **seray**'ı çıkarıylarmış servise çıkcāmış gidelim. mindik arabıya ga vadık çıkardılar. ii‿o da bayrama girdi dokuz gün de tādil. dokuz gün aa arada aynı diyelim aa **tuğçe** dii‿midi bunuŋ‿adı? hee dur! **tuğçe cafer**'iŋ ġızınıŋ‿adı. gā oncāz geldi giTdi. hani böyle şîler arada o **(25)**stajerler arada geliyi baküylar. dokuz güne iki gün de kendi doĶduru geldi ga o esas doĶdur. ondaŋ keri tabırcısıŋız siz dedi. aa ondan beri de iyi şükür. aa o bi o gun kontroluna vadık geldik. bir ay soŋra bi diye geliŋ dedi. boyna randevi alcan diye uğraşıyı **serap**. onda randevu dolu, randevu dolu diyular bilmiyin nı zaman boşalcaĶ. almazsaŋız dedi bizim doĶdur siz sabala erken geliŋ, dedi. oŋa göre dedi **(30)**yokarı erkenden şi ediŋ ben bakarın oŋa diyi ya. haTTa dün aradīmız başġa dokdurdan isdiyin aa dedim bizim konturol de ġızım sen dedim ben esas kendi doĶdurumuz olcaĶ dedim. ni diyvicen ya? **eşe hanım okur**. he böyle. **eşe hanım okur** yazıyo. benim bütün hu ġada bile adım va benim. ninceklerdi o ġada ediP de. yaşım da atmış dört doumluyun gülüm. okudum. ilkokulu bitirdim he beşe ġada **(35)**okudum. başġa okul görmedim. aa gülüm köyüŋ ġurulduunu bilmem ben. dee ona **memet** dayıŋ ıramatlık sağ olcādı. o bek bili.

Düğünler: bizim zamanımızda gülüm aha düün aynı normel köylü düünü oldu. bi kōfer mōfer yoğ‿udu. aha diyelim anaŋ gibi biri gelidi. hura bi toka dakıvırĭdı. ik‿üş şî. ordan keşgek döymüye gidilidi. başġa yerlere höyle seymencılar keşgek **(40)**döyerlēṛdi. zini kakardı. yaran diyem bi zini ġaldırılardı. bi yığın zini gelidi düünnerde. datlı zininiŋ‿içine datlı ederlerdi. saraylı denidi. diyelim hindi yaran olan bu ġoŋşuya, ho ġoŋşuya derdiŋ. otuz beş kırk zini kakardı. bizim düünler öylüydü. kınada eveli erkek girmezdi. benim düünde hiç erkek ġatmadılar mesela baĶ. kına oldu hu **emin dayılar**'ıŋ eviniŋ‿altında. kapıya **emin dayı** durdu. hiç

(45)erkek girmedi. sırf zenneler arasında kına oldu. ondaŋ keri şi oyunu çıkardılar hurda eşşeg‿oyunu çıkardılar. arab‿oyunu mu ni diyler? hurda **ethem**giliŋ ho bizim eviŋ ġıyında ga. birez **eşme** yandan geldiler. esgi keydiler. höyle ġocadon keydiler şi etdiler. bi eşşeK getirdiler. erkekler oyun çıkardılar. benim kendi düünüm öyle oldu. gelinniK‿aynı beyaz gelinnîm vardı.

(50)Gelin Gezdirme: gelin gülüm gezdiriliydü. sabala kakınca aa beŋe gelinnî keydirdiler. eveli o al gelin bile yoğ‿udu. selbenT bile yoğ‿udu benim. eden ediyodu da benim ġaynına zatan bi dul ġarıydı. o etcen diye kim etcek zatan anam da vemeycen diye beni zorla vedi. ben kendim vādım. anam vemeycen dedi. onuŋ da hiç bi havası yoğ‿udu. aha öylelikce benim görümce gezdirdi. höyle giTdik. ho **(55)**evden, ho eve her eve vadık. birer aynalı tas vediler beŋe el öpüsü yerine. aa benim gelinliim böyle gidi.

Çeyiz Serme: benim, eve döşendi. çiyiz serme ben abamda gördüm. **ġandemirler**e giden **gülşen**‿abamda serildi. aa böyle hura hu okuluŋ şiyine höyle serdiler hep eşyaları. bi de yāmır geliyi diye toplanıvıdılar. giderke de çıpıdımıs çıĶdı o **(60)**moturuŋ‿üsTünde. işliK bile serilmedi bizim de. yatak, ġap ni varĭsa. hani bi o beyaz eşya, ġoltukdan gerisini hep serdiler hu gidene. böyle oldu çul çuval. nışan oldu benim. aynı benim nışan aa hindiki olan gibiydi gülüm. çalgılı nışanım oldu benim. yemekliydi. baya bi dasdayı nışanım olduydu.

aa başġa bi şi yok arpa, buydüy, tütün. başġa bi iş yoğ‿udu. bu köyde aha tütünne **(65)**geçinüyler gülüm başġa bi iş yok. aa arpa buydüy ekiyler. **ġaramatlı** nası aynı öyle. kekik, ceviz, va da olanda va, olmıyanda da yok.

Harman İşleri: harman işini eveli düen sürerdi anam bak. onu biliyun. anam düen sürerdi. o şi ederdi. beŋe de öküzüŋ‿ardına çanaĶ duT derlerdi. ben o öküzüŋ böyle düeniŋ üsdünde ġoşardım. aha baĶ **soŋgül** deyzeŋ de diyi. ordan onu bi de höyle **(70)**tınas yaparlardı höyle. aha böyle örüzger çıkacaĶ ayşamıla da savıracaz. öŋüne çalı gerecez diye anam böyle yabıyla höyle höyle höyle savırıdı. iyi biliyin beŋ bunu. soŋra bi ġara patoz çıkdı. samanı her şiyi bir arada olan. bi de o savrıldı, o geldi moturla dökdü dökdü. ondaŋ keri bi de aha normel tenesini bi yanna, samanını bi yanna ayıran geldi. ondaŋ keri bi de biçer geldi. aa gene de gördük canım. **(75)**çocuĶlūmda gördüm canım. öyle böyüyünce görmedim. böyüyünce bi biçer geldi işTe biçer gördüm. patozu da gördük.

Asker Uğurlamaları: asKer uğurlamaları valla gülüm benim bildîm ġadar a͡a hindiki gibi gezmiye gidiyoduŋ. hora çıkıylardı. eveli bu kına muna olmuydu yalım gı. eveli bu kına yoğ‿udu. a͡a giderke ik‿üş kişi toplanıydıŋ yanıŋ yönüŋ birer uğur parası **(80)**ġatıvırıydıŋ gidıylardı asKere.

Cenaze Âdetleri: cenazelerde a͡a böyle öldüKden keri ayşamıla gıta gelirlerdi. birer tabak yemēle. anamıla ben çok giderdim çocūka. nere gidiyüz ana, derdim ben. gıta gidiyüz derdi. ona gıt deniymiş adı nidense. birer tabāla yemeK‿alı giderdik ora. a͡a o varannara da yemeK ġonuydu ga. ora her varan getiriydü ora birer tabak. o **(85)**gelenlere de höyle sūra yazılüydü.

Cenazeden Sonra Ağız Açma Geleneği: dürüm var‿ıdı. bulgurla tavık kesiliydü. içine bi ġıymığ‿et, bi kePce bulgur dürüm oluyodu. ondaŋ keri halvıyla ekmē döndü. esgiden heP bulgurla dürüm oludu bak. benim çocuĶlūmda heP dürüm oluyodu.

(90)Cenaze İçin Hayır Yemeği: hayır soŋura oluyu gülüm kırkında. üş gün soŋura burda o helvayile ekmek yerine dürüm oludu. o dürüm hindi helvayile ekme͡e döndü. basidine ġaşdı ısanlar. hayır oluyodu canım oluyodu. kırkında işTe ağzını açıyız diye hayır eder, edemiyen bi sene soŋra ediyodu.

dü͡ünnerde bi de gülüm eveli çalgı mulgu yoğ‿udu. tef çalarlardı. tef var‿ıdı. **(95)güssün** böyüğ‿anam da tefciydi. halam ıramatlıĶ da tefciydi. onlar ga höyle tef çalardı. bende para atcaklar diye halamıŋ ġıyına durudum. halam ben orda alı hora ġatardım bi kesiye. o parıyı ga. halama biriKdiriviriyin. benim dü͡ünde çalgı var‿ıdı da eveli hani çocuĶlūmda tef çaldırılardı. benim dü͡ünde çalgı vardı. bu **halil** vardı **şe͡idler'**de. o çaldı nışanıŋ dü͡ünüŋ şeyini o çaldı.

(100)Ata Binme: he. aha **serab** abaŋ da ata mindi dü͡ününde. ben ata bile minmedim gülüm. ben arabıya mindim. iki gün oluyo gülüm. esgiden cuma gün ayşam genşler içiyodū, gece ġız evine varılıyodū. hindi onnar bile kaĶdı.

Yeni Doğan Bebeği Tuzlama: a͡a hindi **serap** abāŋ çocūna yirmi gün soŋra yirmi kırĶ‿eTdik. o zaman balla duzu, çam ġabīnı şi eTdik. ona yatırdık. zatı ilkin başladı **(105)**mı çanā duz eder dökerin ben höyle. hindi millet üş gün duzladıŋ mı bi şi olu diye korkuma etmedim. bi yirmi günüke eTdim. bi de hindi kırkı çıkarka o zamana ġada duzlu su eder eder dökerin üstünden hani. terlemesin kokmasıŋ diye. eviŋ‿içindeki herkeze banyo eder, o suyu da bi de hö͡öyle eviŋ içine seperlerdi.

şeytan deişdiri derler. gülüm bilmiyin aa. şeytan çocū deişdiri diyüler. korkar diyüler. **(110)**bilmiyün ekmek ġo der kimi. kimi de enem ġo başınıŋ altına diyi. bu hocá da sakın diyi enem menem ġomaŋ çocūŋ yasdīnıŋ altına diyi. enem hani esgi yazı ġuran'da yazı oluyu ya onu. kimi de ġomaŋ diyi. aa bu ikiüş gün evel ağlıyı kakıyı çocuk, ağlıyı kakıyı. ben de vedim ona. bî dedim okuyvu hoca buna dedim. okuyvudu. sakın diyi bi yazı mazı ġomaŋ çocūŋ kafasınıŋ altına diyi. zatan öyle bi **(115)**şi ġomadıĶ. heralda ondan diyi bene ġalısaŋ.

Yemekler: aa düünnerde nouTlu et, keşgek, pilav oluyu hindi esgiden bulgur vardı. hindi pilav va. başġa da turşu. başġa bi şi olmuyu işTe çorba. bizim burda ben hiş bilmiyün. bizim burda hiş ben ġabaa görmedim. yāmır yağmadı mı dediye çıkılır burda. işTe dediye aş vurular. ġurban kesili canım ġurban va. hindi yazın domatez, **(120)**musaĶġa aşı, balcan, ġabaĶ, allah ni verise, bamya, fasilla. ġışın da nohut, tene fasilla, böyülce, mercimek, bulgur, diyelim tarna çorbası, tarnası meşhur bi de işde bizim buranıŋ. ben dedim dünyada edemem dedim. sen ekini hora **zıddıkı**'ya git dedim. giTdi mi gitmedi mi? oturuyun. müsevir va. bensiz bi iş yapamadıŋ di mi?

Köyün Adı: gülüm araboğulları diye bi adam ġurmuş buruyu. ondan **araplar** öyle **(125)**ġalmış bura. hindi biz bi yere giTdik mi siz arap diyisiŋiz diyler. ben de kendimiz arap diyil ya köyümüzüŋ adı arap diyin ben. dedem ıramatlık derdi de ben ondan bilidim eveli.

7
Konuşan : Songül Doğruer.
Yaşı : 58
Eğitimi : İlkokul.
Mesleği : Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Araplar Köyü.

Yemekler: önceden ezme ġabaĶolurdu. düünnerde varınca olurdu. dediye çıkardık. o dediye çıkdīmız yerde kimi mal keserdi, kimi pirinş doŋdurması, kimi aşıre. böyle kaş çeşiT yemeKler olurdu. orda ġazanlara vurulurdu. o ėrkekler, o ġadınnar, o çocuĶlar, o şiyiŋ eTrafında dolaşırdı. ġalabalıĶ da oldūna māşar yeri

(5)gibi olurdu. çoĶ olurdu. ben de dolaşdım. çoĶ dolaşdık. ġabiriŋ başlarında okurduk.

hindiki gibi no͡uT, pilav, pirinş yoğ‿udu ku. bulgur pilavı, ordan ezme ġabaġ‿aşı, keşgek, çorba, turşu olurdu. aha bunlar olurdu.

Düğünü: ben olmadım. ġaşdım. **eşe** ebeŋ vemedi. **eşe** ebeŋden korkuma ġaşdım. **(10)**burda da **eşe** ebeŋ eTdirmedi. kapıŋda asılır ölürün dedi. adamlar yapcādı. üzüldüler de eTdirmedi. bu havaslīm içimde ġaldı. eviŋde dedi asılır ölürün kapıŋda dedi. ben de benim kapınıŋ‿āzında öldükden keri ben yaşasam ni olcak yaşamasam ni olcak dedim. öŋceden böyle edet diyildi. bizdeŋ keri edet oldu o. eveli gülüm ġaçana düyün müyün olmuydu. eylem hindi iki dene üş dene çocūnla düyün oluyu. **(15)**gene de var‿ımış da anam zatan dedi öŋceden. i͡**sabatdin** enişdîle **avni** enişde yapdırmadı. çok bakıydı. hindi biri olumlu dedi mi seniŋ yanıŋa uğramaz. anamıŋ nası işine geldi. olmassa olmuyvusuŋ bizimki de eysik oluvusuŋ.

Köyün Tarihi: ġaraköy yandan bura kaç ġardaş gelmiş o? bura bi kişiniŋ mimiş? ordan biri gelmiş **ġaraköy** yandan mı gelmiş, ni etmiş. adam bura höyle diŋelmiş de **(20)**bu çevriyi bi gösTermiş ondaŋ keri bura vatan dutmuş. ondaŋ keri üremiş. **araboğlu** denince de köyüŋ adına **araplar** demişler. **ġaraköy'**e iki ġardaş gelmişmiş bi yandan. dokdura biri aŋladıvırıydı biri de benim ġıyımda. dokdur buruyu sordu. iki ġardaşı orda geçindirememiş. birini beygire mindirmiş gelmiş. o **hacamatlar'**ıŋ ora tepeye ġoymuş ordan da burdan ga biri hȭyle aha hura seniŋ olsun demiş vatan **(25)**ġurmuş.

eşe ebeŋ **atatürk** bura geldi mi bilmiyin de şi cavırlar geliymiş. **eşe** ebeŋ bi yere anası saĶlanmış. **cafar** ġarsı doğdu mu? **cafar** ġarsı doğdu mu? **cafar** ġarsı doğdu demişler buruyu basmış. ordan onnarı ġomuşlar ötȗzde birini öldürmüşler camide birini öldürmüşler.

8
Konuşan : Gülseren Kungul. **Yaşı** : 61 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Araplar Köyü.

buralıyın canım. **gülseren kuŋgul**. geleneklerimiz esgiden biz malciydik. sade ġoyunum va. benim bir‿iki ġoyunum va. deyzēŋ‿ettiği gibi a͡a. başġa bi şiyim yok. atmış bir do͡umluyun. okudum beşe ġadar.

benim dü͡ünüm aynı köylü dü͡ünü oldu nası olcak. üş gün dü͡ün oldum ben. aynı ġızım **(5)**aynı hindiki gibi. ilk önce a͡a cuma gün kına gibi bi şi olu. ertesi gün kına olu. pazar gün gelin çıkar aha öyle. ben ak gelin oldum. burda da oluyo benim ġız al gelin oldu da hatta **serap** da oldu aha ya. nışanım oldu. arabıyla gittim. ata minmedim. seyman seke seke gelin gitdim burdan ben. seyman seke seke dü͡ün olduk geldik işte. gelin geldi mi öŋünde ġurban keserler.

9
Konuşan :Mehmet Gök. **Yaşı** : 64. **Eğitimi** : Lise Mezunu. **Mesleği** : Çiftçi. **Derleme Yeri:** Keklikli Köyü.

Köyün Tarihi: bu köyüŋ‿adı esgiden **yıkık damları'**ymış. **yeniköy**'e bağlı bi ma͡allesi. sonra bura bi ġaymakam geliyo. ma͡allî gezmē gidēm diyo. bura geliyorlā. burda gezeŗkeŋ ii͡bura o köyden fazla oluyo nüfūsu. burıyı ayrı köy edēm demişlēŗ. ġaymakama. o da adını **yıkık damları** diye köy olmas. ġaymakam bi gün burda **(5)**misavir ġalıyo. e͡e tabi müsavir tuvaletlē esgiden köylerde dışarlāda oluyo ya. tuvalede giderken kekliKlēŗ pırıl pırıl böyle harekeT‿ediyo. kekliklēri görünce buranıŋ‿adı demiş keklik bol **keklikli** diyelim demiş. o ġaymakamıŋ vasıtasıyla

keklikli olmuş. adı ordan gelme. ilk yerleşenlē yörük. valla ni yörüdün̄ü fazla bilmiyon. aslımız yörük.

(10)Köyün Geçimi: geçim tütündu̱r. önceden de tütün. ondan sonra bağ bağçe, yani çiftçilik arpa, buğday, üzüm.

Köyde Askerlik Uğurlaması: olurdu. asgere gitcek kişiniŋ aynı eline kına yakarlā. eylence olūsa. çok esgilēden yoḴdu da soŋra eylenceler davullu.

Köye Yunanlıların Gelmesi: köye **yunanlılār** gelmiş. **yunanlılār** bizim burda **(15)**haTda eviŋ‿ardında durmuş. köyüŋ ortı yerinde orda ġaraġol yapmışlā. bizim eviŋ oldū yeriŋ altında bi kesik vā. o burda eylenmişlē yani. **yunanlı**lar gelmiş. hatta **atatürk** dahi gelmiş bu köye. bizim aklımız ermiyo. yaşlılādan burda bi **höyük** diye bi yer vā. ordan yüz‿aşşā geşmiş gitmiş. bize de ırāmatlık ebem biliyomuş.

Cenaze adetleri: ağız açma gine aynı devam ediyo. yasindir hayırdır devam ediyo. **(20)**bi de esgiden şöyleydi. yemekle gidilidi cenaze evine. hep ordakınlar yemek yisiŋ diye. kendiŋ evde bişiriyoduŋ. mesela ġoŋşuya cenaze evine götürüyoduŋ hep beraber orda yiyoduŋ ona bir yardımcı olmaḴ‿için. şindi o ġalmadı. şindi ġıymalı bide geldi.

10
Konuşan **:** Eşe Çetin.
Yaşı **:** 70
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Keklikli Köyü.

bizim köyümüz **keklikli**. keklik çokmuş esgiden. bizim çocuklūmuzda da‿a bize gelesiye ġada çokdu. ötüyodu urlāda. ondan adını **keklikli** ġomuşlā. onnarı ben bilemem yavrum.

Düğünler: valla aşşa yokarı bizim a‿a böyle oludu. kına gecesi oludu. bi gün önce **(5)**davıl gelidi cuma gün de. ertesi gün kına oludu. ertesi gün öyleye dōru gelin çıkādı. üş gün oludu. ata binilidi. yeşil‿oludu geliniŋ kiyafeti. cığalā bile dakılı aynı aynı. esgiden öylüydü. siziŋ köy da‿a aycıḴ da‿a bizden çok dakā da. oludu. o zamanlā

hindiki gibi olmazdı. ġız oğlanı görmezdi. ondan saĶlı oludu. başġa yerde büyüklē şi edēdi. o orda oturu şerbet içerlēdi. işde öyle öyle. olma mı ġız hindi bile ġaçıyolā **(10)**yavrım. ġaçırıyolādı ya.

Gelin Başı Bağlama: onuŋ şîleri vādı. usdaları vādı. birkaç ġadın vadı. onlā derēdi geliniŋ başını. yok hindi nerde o gelinniklē yavrum. yoĶ ġızım. yoĶ yavrım herkez berberde yaPdırıP geliyi. bizde öyle bi şi yok. aynı esgiden bize gelin başı deren bi ġadınnā oludu. emme hindi bizde yok. hee bizde öküle yok gari. bi zamannā bi **(15)**olduydu ökünlē. bundan yirmi, yirmi beş sene eveli bilene. nerdiyse otuz seniye yaklaşdı. arada bi kiyiyollādı ya hindi hiç yok gari. aynı berberden geliyollā.

Geçim: çiftçilikdi yavrım. arpa, buğday, darı, no‿uT, her şî ekēdik. öküzüŋ oludu. çift öküzüne sürülüdü. harmanı eritmek için dü‿enne öküzüne sürülüdü. biz sürdük. yabayıne savırıdık. rüzgar esmesini beklēdik. aĶdarırdık. erimesi için. dirgenlerini. **(20)**işTe böyle.

Düğün Yemekleri: hepimiziŋ aynı. no‿ut, keşgek, çorba. işTe öyle. her şiylerden ediliyo. esgiden çoĶ‿oluyodu. esgiden ġabā varasıya bişiriyodu. ġabaĶ datlısına varasıya. dolma edelēdi. hindi dört yemeK vā zaten. onu etdilē mi başġa etmiyo. esgiden bi şi ġalmadı gari.

(25)Ölüm Âdetleri: valla yavrım aynı öleni defnediyoz. he‿e bizde de vādır. üş gün tavukla dürüm ederiz. ondaŋ sōŋra hindi ekmek dağıdıvırıyolā gari helva ile ekmek dağıdıvırıyorlā. he‿e mevlüt okunu elli ikinci derlē mezeri yapma derlē. hindi gine oluyo. oluyo yavrum oluyo.

Yağmur Duası: bizim dedemiz bilene yoğkun. biz ġabire çıkıyız. hora ġabiriŋ **(30)**ġıyında harman yerinde orda do‿a ediyiz. he siz onu şi etmişiŋiz uğur bellemişiŋiz ondan. bizim yoĶ öyle bi ağacımız. bizim hura ġabiriŋ ġıyına harman yerine duruyuz.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: esKiden vādı ya hindi yok gari. ben torunnarımı hiş duzlamadım. esgiden bizim ebemiz vādı. ben duzlamadım yavrum **(35)**da. benim annennem vādı o duzlādı. sāten ben çok becerikli bi şî diyildim. hep çocuĶları kırkı çıkasıya böyüyesiye ġadā ebem bakādı. o benim yanımda yatārdı çocuĶlara bakādı. böyüyünce bir‿iki aylık oldu mu ondaŋ keri yatmıyvırdı gari. kırk daşı sayarlādı. duşak biri alı ku‿alādı. biri de dutādı. bi oklāyna bi tas suyu duTdu

mu oklāyna vurādı. suyu da tepesi bi serpdiridi. alı geli gezelēdi senidiŋ üsdünde. **(40)**aynı köylüyüz aramızda ni ġadā fark va?

Tarhana Yapımı: bizde nası olcaĶ tarna yapımı. işTē tomatı, büberi getiriyı, soğanı hepsini roboTda çekiyuz. ġaynatıyoz. ertesi gün diŋlendiriyoz. aha aycık eyşi hamırı üretiyoz. ekşimesi datlı olması için. ötekiliyi kekremsi oluyı derlē. sizde derlē mi bilmiyon. ondaŋ keri ertesi gün sabah ġarıyuz üç afta bekletiyoz. ondaŋ keri seriyoz, **(45)**ġuruyyo. ocalıyuz. eleKden geçiriz bideą seriyoz ġuruyasıya ġadā. ondaŋ keri daąrlarmız vā bizim küp şeklinde de küp deyil. ağzı geniş. onlara ġatıyız. āzına bi zini ġapadıyız. yiyyoz.

Çocukları: dört amanet dört ġızım va. he altı da torunum va. amin cümlemiziŋ yavrım.

(50)valla benim o işlerde başım olmaz. ben çok dikdatöründür. ben öyle şiler bilmem yavrıcım. yok yok onnarı bilemem ben yavrım. aramızda ni vā? bi **çamrak** va le.

Eski Günler: gaz lambamız vādı. evlerimizde vādı. dışa çıkāken oturmā giderkene onuŋ bi de saplı feneri vādı. o feneri yakādık. onuŋ böle üstünde sapı vādı. tütünü de onna ġırādık. iki kişi bi yanna geçēdi, iki kişi bi yanna geçēdi. insanına göre ortada **(55)**da biri feneri alıdı. onuŋ şavıkınla arıġ‿arıĶ ġırādık. soŋra lökü̈s çıkdı. soŋıra bi de tüplüsü çıkdı. hindi leydler çıkdı. çıkdı da çıkdı.

11
Konuşan : Döne Yayla **Yaşı** : 53 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Keklikli Köyü.

Düğünler: dü̈ą̈nümüz nası oluyo bizim işTe. hindi bi gün oluyo gāri de. evelden üş gün oluyodu. hindi söz oldu işTe. aynı çalgılı. öŋceden aynı gine davetiye yollādık. evelden gündüz oluyodu. aynı hindi gece oluyo gāri. aynı çalgıcı geliyudu. bizim zamanımızda çalgıcı yoğ‿udu. benim büyük oğlanıŋkındā çalgıyna etdik. **(5)**misafirlere gene aynı yemek bişiriyüdük. ağırluyuz oluyu.

Gelinlikler: öŋceden aynı hindikinlē gibiydi. beyaz gelinnik oluyodu da renkli nışannık oluyodu. pembe, mavi. cığalı, ben onu olmadım. bizim de şi ediylādı. düünü edince el yüdürmē gidēkene kiydiler benim görümcegil bilene. benimkinde benim sāti düün ġarda oldu. bi benim gelin arabasını zorla kaĶdıra kaĶdıra getirdilē. koföre **(10)**bile gidemedim ben. hiş gelinlîlē foturafım yok.

El yüdürme: işde niyse genşlē toplanıyō. ġız evine geliyō. ordan gelini alıyo. ordan geliniŋ arkadaşlarınna seyman seke seke deriye gidiyuz. derede orda bıçak, darak saklanıyō. darā bulusaŋ ġızıŋ olcak diyılā. bıçā bulusaŋ oğluŋ olcak diyılā. buluylā. o zaman orda evelden orda bardā dolduruyuduk. niyse yeŋgelermiz oluyōdu böyüklē. **(15)**ona yeŋi örtü deriz biz. örtünüylēdi. onu saklādı. genşler onu ġırcan diye uğraşır. o şî sayıbı, bardak sayıbı ġırdırmıcan diye eve ġadā getirdi mi iyi. orda ġız ġırıyodu kapınıŋ ‿āzında. babasınıŋ kapısınıŋ āzında. e ġırılısa ordan bi daa bulup da öŋüne geçiriyuduk gari. ötekiliyi olunca. hindi gari kınada ġırıylā ya evelden öyle ġırıyuduk. ora geliyodu. oldu aynı bizim de işde bizim de yeŋgelerimiz sakladı gitdi. **(20)**el yüdürmē gene işde gidildi de yalıŋız işde diyin ya ġardan başġa yere gidemedik biz. her yeri kitli ġaldı ġardan. ġışın aralığın yirmi yedisine mi yirmi dördüne mi ni oldu. aralıkdıydı bizim. yılbaşına bir‿afta vādı.

evelden çalgı olmuyodu. davetiye daıtdık. gündüz geldilē. aynı millet höyle bi dakılı. dakıldı. herkez daīldı gitdi. hindi tabi çok sürüyu da. eveli sürmüyudu öyle. oyun **(25)**olmūnca ni olcak? ata binmedim. o daa öŋcelerdenmiş. anamgillē minmiş onnara. hindi at yok gari. hindi herkez sevennē gene getiriyi minceĶ‿olanlar getiriylē sünedinde düününde. bizlēde yoğ‿udu. düünümde bi ġar hatırlıyun. bi yere çıkamadīm için.

saya gibi bi yerde olıyodu da. onda orda ġızaŋlā pėrde başından bile bakdırmīcaz **(30)**diye böyle beklerlēdi. hindi ortada oynanıyĭ ya. erkek ġızaŋına bile bakdırmıylādı oynākana. evelden dümbēne. saz da diyildi de hē böyle tenikeden oluyodu biliyuŋuzdur. şîlerde görüyuŋuzdur. saz diyil işTe de bi ni diyin ona ciŋgenlē bile çalıyudu. aynı saz şeklinde de saz diyil yalıŋız. o da dümbek oluydu işTe bi de. onla çalıylādı. böyle aporne bile yok işTe. sadece kendileri sesini. ondaŋ **(35)**keri gene ġız cuma günde büyük höyle kendi yeŋgelerimizden bilene el davılı çalādı. onna oynadırlādı. cumadan başlangıcı ondan oludu. gene aynı kendimiz toplanıdık. genşlē yaşlılā. onna oynanıydı.

Yemekler: aynı keşgek, çorba, kapama oluyodu evelden pilav olmuyodu. bulgur kapaması oluyodu. ondaŋ keri halva, turşu aynı oluyodu işTe. hindikinlē gibi de **(40)**hindi gene gari değişik oluyo gene aynı keşgēne şi aynı da et oluyudu. biz üş gün oluyodu bizim. cuma ayşam başlıyodu bizim. cuma gün işTe ille geliniŋ başı ağrımasıŋ diye davıl çalını kendilerimiz çalādık oynādık. cumartesi de kına oluyodu pazar gün de gelin çıkıydu. akşamüssüye ġada.

Kilim Dokuma: vādı. biliyun dokuyduk. anamgillēŋ ġıyında dokuydum ben de. öyle **(45)**tek başıma dokumadım da okuldan gelince bilen anamgille. ben de ortası kolay oluyo diye ortadan atıvırıdım.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: yapdık. ben böyük oğlana da yapdım. **sabri**'ye de yapdık yalım ikisini de duzladım ben. üş gün sonra he. işde şi onuŋ içine ni onuŋ adı? çam ġabığı döyüylā. sürtüylā. mersin ġatıylā. kokcak kına **(50)**ġatıylā. duz ġatıylā. onu duzluylā. niyse bir iki saat durduruyuz. ondaŋ keri yīkıyuz.

Taş Sayma: he vā. kırk daş sayıyı. İşte ona gari hindi **fatma**'nıŋ huyunu seviyün ben niyse. ona saydırıyun ġızım olusa. onu sevüyseŋ oğlanı ona saydırın. ona beŋzesin diye. o da kırk şi ediyüz onu gari kırk daşı bi ġatıyūz. çocuğu onu baya ediyuz kırk **(55)**günde. ondaŋ keri eviŋ içinde ni ġadā vāsa onu ġazana ġatıyız. evelden elle yıkanıydı ya ġızım. ġazan vuruyduk hura biz. ona ġatıyuduk. onna eviŋ içinde ni vāsa yıkıydık gari kırklanıyuz diye.

Duşak Kesme: böyük oğlana yaPdım ben. işTe duşak kesme deni. biri alıyĭ gidiyi çocū koalıyı, biri de dutcan diye. höyle eviŋ eTrafını dolaşıylā. ondaŋ keri kesiyi. **(60)**işde ġaçırıp da dutuylā onu ediylā.

Ekmek: yuka vā. bazlama vā. fırınımız yok. sadece saşda bazlama yapıyız. bi de yuka yapıyız işTe**. ġaramatlı**, burlā **ġazaklā** biz hepimiz aynıyız zati.

Cenaze Âdetleri: işTe bugün aa ekmek daıtmışlā. iki gün eveli halam öldü bizim. bugün ekmek daıtmışlā. ondaŋ keri işTe dürüm gibi pilav ediylē. tavınā, ekmēŋ **(65)**arasına bezdirme dizmişlē. ġatıyuz onu daıdıyuz bu üç gündeŋ keri. ondaŋ keri haftada bir aynı öldüğü gün her gün haftada bir gari yedi hafta hayır ediyüz. yasin yedi gün okunuyŭ. öldükden keri yani yedi gün sōra okunuyŭ. yedi gün okunuy‿üsT‿üsTüne. bi de işde gari yedi hafta hayır ediyüz öldū̃ gün. elli ikiye ġada yedi hafTa yani böön hindi niyse ni olusa yani ille hayır aynı olcaḴ diye bi şi

(70)yok. bi gün ekmek dağıt. bi gün ġatmar‿et. bi gün lokum dağıt. emme onu öldū gün ediyüz. yedi hafTa. soŋra elli ikide böyük ġazaŋlā yemek yapıyuz.

hiç onu bilmem aha belki dili yatġın olannā edē ya. ben onu bilemem öyle. işTe bizim de hindi bu burda dü‿üne mi geldiŋiz siz? işTe bu dü‿ün olan ġız o da aynı böle sormuşlā evelden nası dikiyoŋuz, nası dü‿ün ediyuŋuz, köyde gelenēŋiz ni o da böyle **(75)**sordu geldiydi de ondan dedim ben okuyuŋ mu, diye. o da öyle sordu gitdi. büyüklere benim ġaynınagile, **yıldıray** abiŋe onnara sordu da.

12
Konuşan **:** Ahmet Telli.
Yaşı **:** 87
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Çiftçi.
Derleme Yeri: Poslu Köyü.

he‿e yanı bizim bilcēmiz bi iş‿ise biz diyviriz. **ahmet telli** benim‿adım. seksen yedi. okudum beşe ġadā **ġarāmatlı'**da okudum.

Köyün Kuruluşu: valla tabı burlarını bu köyüŋ kurulduunu ben bilmem tabi nerden bilcen. duyduyum ġadarını **eşmeli'**den gelmiş denilir bu köye. esgiden ben duydūm **(5)**göre **eşmeli**'den gelmiş. **orta asya**'dan **eşmeli'**ye göşmüşler. **eşmeli**'den de bu köye gelmiş dört yörüK derdi ebem ıramatlık. dört çadır ġonduk biz bura derdi oğlum. bura **cafaroğlu** denen bi adam ġondu. ötāakıya **molla** diye bi adam ġondu. **poslu** diye de üş yörüK ġonduḴ derdi. benim ebem vardı, yüz‿üş yaşında mı ni mefat eTTi. o aŋladırdı yānı. o bu köyüŋ ġurulduunu biliyodu. biz de onnardan **(10)**duydūmuza göre. yörüK yerleşmiş evelden zatan üş yörük yerleşmiş. biriniŋ‿adı **molla**, biriniŋ‿adı **poslu**, biriniŋ adı **cafaroğlu**'ymuş. **cafaroğlu** buraya ġonmuş. **molla** ötākıya ġonmuş. **poslu** dereye ġonmuş. üç çadır derdi. nerden gelmiş ebe bizim kökümüz derdiK. ōlum derdi ġuraklık yüzünden **orta asya'**dan göç etmişler de **eşmeli**'den gelmiş da bura yerleşmiş yörüKler derdi. belki yüz‿elli iki **(15)**yüz sene. da bizim duydūmuz bu.

Köyün Geçimi: benim aklımıŋ‿erdiği zamanda bu köyde o zaman tütün yoḴdu. başġa bi şî yoḴdu. sāde arpa, buydey ekili, nou‿T ekili, bırçaḴ‿ekili bunnar

var‿ıdı. bu tütün mütün soŋradan bulundu geldi. başġa şeyler yoğ‿idi yani. o zamanlar öylüydü.

(20)Çocukluğu: valla çocūka bizim oynāycaḴ‿oyunumuz zatan yoğ‿udu. niden nîyle oynacādı çocuk? zatan altı yedi yaşına giTTi mi ondaŋ keri okula gidiyodu. okuldan çıkınca ġada da işde ya orak biçiyodu, ya turpan biçiyodu, ya düyen sürüyodu. olanı buydu. hindiki zaman gibi bi oyuncalık, sallangışlar yaụT böyle bi şi var da ona mı gidilcek? yok. okul bile yoğ‿udu köyde de ben siziŋ köyde okuydum.

(25)motur olmūnca öküzüle sürüyoduk. örüzgerde savırıdık. bunnar vardı bizim zamanımızda. amma hindi niler oldu da.

Askerliği: istanbol topkapı'da asgerlikde ni görüp de ni aŋlatcaŋ? askerliği yapan adam ni aŋlaTacak başġa? nöbeti varsa nöbetiŋe gidersiŋ, nöbeTden gelisiŋ, yatarsıŋ. başġa nişlersiŋ asgerde. yok. o zamannar yokdu ġızım. nerde asgere giderke. adam **(30)**eliŋe iki yumurta veriyodu, ya yirmi beş ġuruş ġatıvırıyodu uğur parası. sat da yi diye. bizim zamanımızda öylüydü. aşşa okarı ben yetmiş sene oluyon asgerden geleli. yetmiş sene eveli narār eylence? adam asgere gitcēne yirmi beş ġuruş bulamazdı da onu bile ġatıvıramazdı eylenceyi bırak.

Cenaze Âdetleri: ölüm aynı hindiki ölüm gibi oluyodu. tabi dokdur mukdur **(35)**yoğ‿udu. ya bi hap aTdırılıyodu, ya bi kiremit ġızdırılıp ġonuyodu. adam bağıra bağıra üç gün çekiyi, beşinci gün ölüyodu sözüm. dokdur mu var? benim aklımıŋ erdiği **eşme**'de dokdur yoğ‿udu.

Hayırlar: o zamannar bizim aklımız erdiịnde bu yoğ‿udu. yedi eve yedi dürüm edivirlēdi. bi tavık keserlēdi. yaụT iki tavık keserlēdi. yedi dürüm edirledi. yedi eve **(40)**veŗdiŋ mi āğzını açıvıdık denidi. hindi adam biŋ hāniyse biŋ hāniye öte beri dağıdıyo. ama bu da taạ yeŋi çıkdı. ạa ik‿üş sene arasında. öyle bide yaPdırılıp geliyo ġabirde dāị̄lıyodu. o gun bizim hoca çekişdi. arkadaşlar dedi bu gideri ġaldırıŋ dedi. burda ölü cenēze ġuruluP duruka dedi, hurda bide alınıp yinilmez dedi. etcēseŋ hayırı dedi bundan beş gün soŋra cuma geli, cuma günü et daị̄t. ama burada bunu **(45)**yapmaŋ dedi. şindi ben imamın dedi. benim öğluma ben tembi ederin oğlum ben ölüsem benim başıma o gün bide getirtmeŋ. üş gün beş gün soŋra eliŋiz deyince dağıdıŋ başġa, bunu hindi dedi. o zamanlar bizim aklımızıŋ erdînde bi dürüm ederlerdi. yedi yukanıŋ arasına dürüm ederlerdi. yedi eve verilerdi. ağzı açılıvıdı denidi. amma şimdi şeşit şeşit şeşit şeşit bi şiler oluyo başḴa.

(50)Yağmur Duası: o zaman var‿ıdı. bizim zamanımızda vardı. yāmır yāmadı mı dua yerine gidilidi. mal kesilidi, hocalar dua ederdi. otuz kırk ufak okul ġızaŋı götürülerdi. amin dedirTdirilerdi. ellerini aşdırılardı da. **cenabı allah** verise veridi. vemesse. ġabirde tabi.

Düğün: bizim dü‿ün üş gün sürerdi. cumadan çıkınca öğlendeŋ keri saat birde **(55)**cumadan çıkdıŋ mı başlardı. pazar gün ayşam biterdi. cuma gün oludu, cumertesi gün okucu gelidi. pazar gün ayşamli biterdi. davul çalınuydu canım. davıl zurna var‿ıdı. amma böyle saz muz bunnar yeŋi çıkdı. esgiden benim dü‿ün etdîm zamanlarda saz muz nerde? sadece bu abdallar bi dü‿ün çalardı işTe. gelin işTe gelini burdan alırlardı camiye ġada dolaşdırılardı camıda orda hoca bi dua edivirdi ordan **(60)**geliniŋ ince‿ eviŋ öŋüne ġada alı gelirlerdi gelin inērdi. esgilerde edet böylüymüş dersiŋ.

Çocukları: üş ġızıla bi oğlan var. ġızlarıŋ biri **deŋizli**'de. ikisi de burda. a‿a tütün işliyolar. kekik yapıyolar, ġoyun ġuzu oluyo üş dört onlarla uğraşılıyo. köy yeriniŋ işi. başġa iş yok işTe. fazlacası şindi şu anda fazlacası tütün buranıŋ işi bu.

(65)Çocukluk Anıları: çocuĶlān hatırlacām başġa niyim olacak? zatan yedi yaşına gitdiŋ mi okula gidilidi. okuldan geri geliniyodu ayşam sabah. bi çift öküzüŋ oluyodu. onu güdüyoduŋ. ertesi gün çifte gidiyoduŋ babaŋıla. işTe öylüydü bizim zamanımızda. böyle şeker. daTlı, baĶĶal nerde? bi şi yoğ‿udu da. tarnaşı bişiriyo anam ırāmatlık ġatardı. üstünü de bekmez ġatınca ġada tasıŋ o ġıvrında bekmeziŋ **(70)**ġırmızısı ġalırdı. sen yalaycaŋ ben yalaycan diye **zeyvi'**yle ġavga ederdik. biyo da ga ben ga böyücēn diyin ben oŋa vemezdim. ben ikiyi file fazla mı yalıyvırdım bilmiyin ben. elimden çeker alıdı ula bi de ben yalıyin derdi. daTlı yok. nerde görceŋ daTlı? çay nerde? ayda yılda biyü ihtiyar bi adam geldi mi **ġarāmatlı**'dan **ġamalı dayı** vardı. belki bilisiŋiz. **ġamalı** dayı bura **ali** amcamgiliŋ dosduydu. bura gelidi de **(75)**bi ġayva oŋa bişirilivirdi. onuŋ da dibinde filceniŋ dibinde ġalan ġayvıyı dışarı alı gider de yalardık. bize bile ġayva vemek nerde o zamanda? o ġayvanıŋ filceniŋ dibinde ġalan şiyi seŋ yalaycaŋ bėn yalaycan diye bi de ġavga ederdik. bizim ġızaŋlīmız zamanını allah göstermesiŋ ga canım.

Maddi Sıkıntılar: bi ġalemıla beş sene okudum ınanılı mı? bi ġalemıla beş sene **(80)**okudum! bi diya alacak para yok. beş ġuruş isTe babaŋa. oŋ ġuruş isTe. aha ben saŋa o‿gun alıvıdım bi ġalem. valla‿i böylüydü bi ġalemıla bėş sene okudum ben.

şindi bi ġızaŋ yirmi otuz biŋ lerelik belki ġalemle okunuyo. belki daha fazla. çüŋkü niden yok. para yok. para nerde yav! bi güzden bi güze **yeleen'**den nalbanT gelidi burda öküz çakardı. öküz çakınca düen süreceŋ de üç ölçek arpa atacaŋ eşşēŋe. **(85)eşme**'de satacaŋ da iki buçuk lere nalbanT geli diye para hazırlarlardı. öküz çakdırdı. iki buçuk lere diye. para yok. bundan yetmiş sene eveli. belki seksen sene eveli. ben o zaman olsam olsam sekiz‿on yaşlarındıydım öküz çakılıka. nalbanT geldi allahım! derlerdi. nerden bulām hindi iki buçuk leriyi de buŋa verēm diye. o da gā veresiye çakar giderdi de harman kakınca geli de toplardı nalbant parasını. **(90)**böylüydü yāni. şindiki varlığa göre maşşalla subanalla. ġızaŋ hindi on biŋ lere ve düKKende bi şi vemiyolar bunna diye aTdırıvıyo benim torun. on biŋ lere ve. valla dede bu bi şî etmiyi diye atdırıvırıyo. eŋ aşşa elli biŋ lere veriyoŋ. elli biŋ leriye ben ġosġoca bi direkdör aldıydım. hindi direkdörüŋ bi cam lambası patlasıŋ elli leriye alınmıyo. hah on lere de. hadi git dede bunna bi şi vēmiyolār diyi adam yav. **(95)**çocuĶ‿aTdırıvırıyı parıyı. eŋ kısa yirmi ġayma veceŋ. ya elli ġayma veceŋ. seŋ baŋa veriyoŋ on ġayme, varıyon bakkala bi şi vēmiyo bunna diyo. dedîŋ gibi bak on biŋ leriye motur aldık geldik. şindi çıkdı dört yüz milyon, beş yüz milyon ah!

13
Konuşan : Latife Baş.
Yaşı : 74
Eğitimi : İlkokul.
Mesleği : Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Poslu Köyü.

adım **latife baş**. yaşım yetmiş dört. okudum ilkokuldan başġa okumadım. ev hanımıyın. bulusa bulgur aşı bişiri, bulmazsa yatar de.

Düğünler: üş gün davıl vurulu. ondaŋ keri düün olunu gelin kına ederiz. āyşam kına sabah geline çıkārız. āta mineriz. ordan atıla gezdirilerdi eveli. hindi bilmiyon ga. **(5)**hindi de arabıya miniyolar. cuma gün davıldan başlā.

El Yüdürme: el yüdürme çeşmiye gidili. çeşmeniŋ başında daraĶ saklanır şeşmiye. gelin de arār bulur. daraĶ bulursa ġız olu, bıçak bulusa oğlan olu diyolār.

Çeyiz Serme: çiyiz serilidi. höö̲yle ipe ederlerdi. gömlek sererlēdi. kirlik serērleṛdi. fıstan serērleṛdi. şalvar kesērlēdi. işde serērleṛdi yavrım bilmiyon ku.

(10)Gelinlikler: gelinnikler hindiki gibi olmazdı. alt yanı pavrazlı oludu. höyle ġırmalı oludu. höyle fısTan oludu fısTan. bi de çeket kiyiliṛdi üsTüne ġadifadan. ben böyle biliyin. bilmiyin. selbenT dakılıdı gelin edince, selbenT‿edēlerdi höö̲yle. fes keyer. **ġaramatlı**'da olu taha selbenT. sen **kemal**'iŋ ġızı mıŋ? oŋa çok benziyoŋ zatı.

Zini Kaldırma: he olu, olu. sādış zinisi olu. yaran zinisi olu. kına gün zini kaldırılı. **(15)**zini gelir. cumartesi de. cumartesi gün zini kakar. işTe öyle gülüm yavrum. zinide hamırlı, hamır ġadif olu. uzun uzun, çıbık çıbık oludu. ordan baklava oludu. lokum ġatarlardı. şeker ġatarlardı. aha öyle zini ederlerdi yavrum bilmiyon ku. kendi dü̲ünümde benim bi şicik olmadı. a̲a dü̲ün oldum. fıstanım vardı purgülü mürgülü. kendim dağa gitdim geldim ben. dağa ormana gitdim. höyle ormana. ata mindim **(20)**hö̲yle dağa gide gide mezerden baka baka gitdim. valla başġa bi şi bilmiyon ki yavrım.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: yapılırdı. evet. hepsi yapılırdı. hindi gene yapılıyı o. şam ġabīna yatırlırdı höyle bekmezile. yani çılbaĶ iki üş gün olunca. iki gün üş gün yatırılı. banyo yapdırılı. duzlarlardı terlemesiŋ diye kokmasıŋ **(25)**diye.

Taş Sayma: daşı kırk dolunca ġadak sayılı. kırk gün soŋra bi tiya sayılı. evet o suyla da banyo yapālādı. hindi sözçe seni beyeniyin ya saŋa saydıracan. kırk gün duru. sen o suyula onu bi suya ġatāṛsıŋ. çekerse saŋa çekecek. çekmezse allahım ni yazdıysa o olcak.

(30)Duşak Kesme: o böyün̄ce işTe yörün̄mē durdu mu düşmesiŋ diye ayaklarını bağlıyolā. ġoyun, ġuzu veri ebesi dedesi. ordan onu makasıla kesē.

Ölüm Âdetleri: öldü mü, üş gün durdu mu, dürüm dağıdılırdı hōyle. bulgurdan dürüm edilidi eveli. hindi halva dağıdıvırīlar. bazar ekmē dağıdırıvırīlar. yemek yapılıdı. yidirilidi. hindi öyle yok. bide dağıdıvırılıyo yavrum bilmiyoz ku ga. elli **(35)**ikide böyük hayır olur. elli iki gecesi böyük hayır olu.

Kız İsteme, Nişan: oldu**.** nışanım oldu. nışan öŋceden gülüm fes keyilidi. altınlı fes. kōfer mi biliniyodu. ben bile fes keydim. ordan bi dü̲ün, davıl çalınıdı. sen ben toplanıdı. bir iki çapıt çeleŋ atılıdı eveli. para dakılıdı. bek altın file yoğ‿udu bizim

günümüzde. altın file dakılmazdı. valla bilmiyon yavrım ga be. benim fesim vardı. **(40)**beş yarımlık dakdı. aha bunna gelin çıkdım ben.

Yemekler: et ġavırılıdı, ġoyun keserdiŋ, topça oludu, keşgek oludu. makarna bişerdi. ġabaġ‿aşı bişer‿idi. bekmezli ġabaĶ. öyle bunnarı biliyon başġa bilmiyon yavrım. bizim günümüzde bal ġabaĶ oludu.

Kilim: çok dokudum. on üş senedir dokumuyun. çok dokudum. çul, kilim, namazla, **(45)**torba onnarı hep dokudum.

sen niyde okuyoŋ? kaçıncı sınıfsıŋ? hee inşallah allah zihin açıklığı vesiŋ. benim ġızımıŋ da bi senesi ġaldı ga ya. piskoloci o da bizi düzeltcek piskoloci. onuŋ yeŋi sene bitiyo. bu sene eses üniversdesi bitiyo.

eveli kınalara erkek girmezdi burda eveli kimiŋ kınası oldu aklım ermiyo da he‿e **(50)naviz'**iŋ kınası oldu. bunu yapan bi kişi herkez çokuvuruyo. bizim günümüzde erkekler kınıya gelmezdi. kapalı yerde oludu.

bizde de ġabire çıkıyoz. bizim öyle dedemiz yok. ġoca dalımız yok bizim de. ġabire çok çıkdık dediye. siziŋ dede dalı mezeriŋ ġıyında olduu‿ için ondan orda. biz mezeriŋ üs yanda bi harman yeri gibi bi yer vardı ora çıkardık evelleri.

(55)Çocukken Oynadığı Oyunlar: birlek bek oynaṛdım birlek. ġaraŋı çeliK diynēle. bi de birlek sekerdik höyle sekerdik daş atardık. oynardık yavrım başġa bilmiyon ku. saĶlambac oynardık. eviŋ duvardan duvara oynardık ġoşardık. biz çok oynardık biz eveli. urgan oynardık. urgan gerilirdi. ġol dutmacı oynanıdı. höyle ondan atlardık. çok oyunnar bilidik biz eveli emme unutduk kaş sene oldu yavrım. kırĶ‿eli sene **(60)**oldu. ebeŋ kaş yaşında? yarandır o benim yarandır o ya. kaş ġardeşiŋ var? he iki ġardeşsiŋiz.

14
Konuşan **:** Kemal Tokat **Yaşı** **:** 80 **Eğitimi** **:** İlkokul. **Mesleği** **:** Çiftçi. **Derleme Yeri:** Ağabey Köyü.

Köyün Adı ve Kuruluşu: bu köyüŋ ġuruluşu, ilk önce bi ağa gelmiş. ağa yaşarka ağanıŋ‿üsTüne bey gelmiş. ismi **ağabey** ġalmış. iki ağa birden. biri ilk önce bi ağa geli soŋra bey **ağabey**. bu ġuruluş böyle. biŋ yazıyodu orda biŋ yedi yüz elli altı sene olmuş bu köyüŋ ġuruluşu. orda çeşmede yazıĶdır.

(5)Köyün Geçimi: esgiden burda, herkesde ġoyun, mal, hepisi de vardı. tütün mütün yokdu. bi parça ekin ekilidi. başġa soŋuradan tütüne döndü. aynı siziŋ köy gibi. burlar çok gariban‿ıdı ilk önce. öküzlerle uğraşılıyodu. siziŋ‿orlar da öyledir yav.

Eski Günler: burlar daha esgiden çok garibendi yav. tütün çıkalı bereŋārı oldu. bu köyde eŋ zeŋgin babam vardı seniŋ etdiğiŋ gibi. o da nalband‿ıdı da bütün vatandaş **(10)**minnettardı. yani işe ıla benim yarın māsıl biçilcek yav. toplanırlardı. adam iki leriye iki buçuk leriyi ödiyemezdi öküz parasınna. ilk bu evi hanay‿olarak biz yapdık bak sen. halbuyku ġullanış yok hā. içinde eviri zıvırı yoĶ‿amma. o fakit öylüydü. ġara örtü bu. ben tenekelettim. sene şimdi bu **üssūn**‿ābēŋ gelcek amma çok birez bi saat soŋra gelir. ġoyūvmam ben sizi oturuŋ siz.

(15)Askerlik: ben ha? ben askerlî **amasya**, **çorum**, **sivas,** piyade olarak giTTim. yüz‿altılık havan çavışı olarak **çorum**'a giTTim. **çorum** bölümünden yüz‿altılık havan çavışı. ordan talimġağa giTTim **sivas**'a. dörd‿ay orda kaldım. tekirar **çorum**'a geldim. **çorum**'dan arkadaşla aŋlaşamadık. beni sürgün eTdiler geri **amasyı**'ya. **amasya**'da hedef çavuşu hani ateş atiliyi ya orda onu şî yapdık. orda **(20)**bitirdim on üç ayını. on bir ayını arada burada geçirdik. **sivas**, **çorum** derke yirmi dörd‿ay.

Eski Günler: esgiden burda öküzler çakıliyodu. babam nalband‿ıdı. bütün civarıŋ **ġaramatlı** siziŋ ora gider midi bilmiyon ya. **koparan, ġaragözler, ġaraköy**, **davutlar**, bütün benim peder öküz çakardı. ben de yardım ederdim. ben şindi, ben **(25)**demiyen kör şiyten sözüm yabana üş dene oğlan okutduk. okutdukdaŋ keri üş dene de düğün yapdım elimiŋ dirliiŋle. babadan atadan görmedim. tütün yapdım birer belik. mal yapdık filen işTe. cenab‿allah bu güne geldi. iki biŋ on dokuzda hacıya giTTim. hacıya da vardım geldim. allah ġabıl etsiŋ. yeŋgeŋile birlikde. ee işiŋ sonu benim yaşım seksen. seksen yaşındıyın ben. bo͞le ġızım.

(30)Masal: şimdi sene bi masal. kim‿idi o? güldüren niydi yav? kim‿idi o? aa hatırlıyamadım yav. ıla adamıŋ bosdanına girmiş. kim‿idi o yav? bosdan yolmuş. doldurmuş keseleri. bosdan sayibi geliviriyo. ni yapıyoŋ hocam sen? **nasreddin hoca** ni yapıyoŋ hocam sen diyo. lüzgar bi atdı beni diyo. ta bura bosdanıŋ içine düşdüm diyo. o kökenden o kökene. duur! diyo. o keseler ni, diyo. acele etdiŋ onu da **(35)**diyivicedim diye sayibina. acele etdiŋ diyo. onu diyivicedim diyo. bu ġadar.

15
Konuşan **:** Alime Yılmaz
Yaşı **:** 76
Eğitimi **:** Okula gitmemiş, okuma yazması yok.
Mesleği **:** Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Yeleğen Köyü.

Düğünü: aa bereŋārı oldu. davulla oluyodu eveli. ben öyle fazla ġonuşup şi etmem. bilmiyon ku. ėveli aa hırlı berli düün mü oluyodu. iki gün üş gün oluyodu. hindi ġali bi günde yapuylar hemen düünü. ėveli böyle yavrım düün mü vardı. şi açcık aa yimek bişiriliyodu. bi gün başlandī gün davıl gėziyodū ayşamüstü. o gėziyodū. ertesi **(5)**gün bi‿diya gėziyodū. bi de gelin almıya gidiyolardı. üş gün davıl gėziyodu. aa öyle oluyodu.

Köyün Tarihi: aha daa ta şiden ġurulu heralde **atatürk**. ta o zaman ġurulmuş. bėn valla bek bilmiyon. cayil oldūmuza ileriyi geriyi bilmiyoz ku. ni bilen ben ya bi aT dakmışlar işde öyle.

(10)olma mı yapdık. düün bu nışanla şi yeŋi davıl başladī gün nışan oluyodu bi gün hani o gun gāli. o gun nişan oluyudu. ertesi gün de kına oluyodu. açcık kına oluyodu. işde öyle öyle. daa onuŋ oğlu **bülenT** dayıŋa sor var. aa ona sor. bili bili o da bili. aa anasınıŋ bililer hepsini bililer. aa onnar bazardan geliyi yalım. valla pek yoḴ burda. daa hurda va bi ġarı. hurda hu bizim eviŋ ardında. aa bunnar da bili gene aa **ėmine** **(15)**eŋgēŋ oğlu o. gelin de va. bazardan geliy‿onnar. yaşli insan aa hōrda da vā bi ġarı. tomas mı dōruyolar. büver mi dōruyolar ni dōruyolar. şamata ediP durular ya.

Düğün Âdetleri: ėveli düünner üş gün oluyodu. üyle fazla hırlı berli şi mi oluyo? kına bile olmuyodu hırlı berli. bi gün ayşamıla aycık oluyodu aa bu. iki gün yalıŋız davıl geziyōdu. bi gün kına gidiyodu. ertesi gün de ana kınası gidiyodu. el yümüye **(20)**gidiyolādı. aha büyle büyle oluyodu işTe. gezdirilerdi. hee. hem ata ondan sonra araba çıkdı gali. dolaşırlardı aha höyle. hō çeşme. ötüüzlerde çeşme vardı. mėzeriŋ yanlarında aa urlardan. bakır höyle bi güççük bakıra darı ġatarlardı. aa urlara vardıŋ mı çeşmeden doldurulu haardan doldurulardı. aycık aycık aycık aycık dökerlerdi ga giderke.

(25)Düğünde Çeyiz Serme: vardı. çiiz her yere hurlara yataḴları da seriyolardı yaygıları da seriyolardı. tā benim ġızaŋ günümde bilen seriliyōdu. biz de serdik ġızāŋ kimini. hindi gāli bi şi sermiyolā. evi döşüyolā öŋden döşüyolā. işde bu. vardı ta eveli vardı o. baya bizikinde olmadı yalım ya. valla o aralarda yeni oluyo mudu bilmiyon. oluyodu gene oluyodu aa baya oŋ ġadak zini ġaldırıyolardı. o ho yanda **(30)**çoḴ oluyodu o **ābey** yanda **poslu** yanda orlarda. dayıydı. hindiki gelinler gibi olmuyodu. açcık ġalın bi şi oluyodu höyle.

Okula Gidememesi: hee bi de orlara mı geziyoŋuz gali? bi senecėk giTdim‿idi de yolladılardı. ġızaŋa bakdırcaz diye. ėveli babam ıramatlık yollamadı da geri çıkardılar. üş dört ay anca giTdim. okula gidilmedî ki. çıkardılar ġızaŋa bakdırcaz **(35)**diye bi diya da gitmedik. gene öyle iyi kötü biliyon gene adımı imzamı bile atıyun da. ėveli yazıyodum onu ben o zaman unutduk gali.

Yağmur Duası: ėveli çıkılıyoladı. hindi gali kaş senedir çıkmıyolar. aa hindi yakınlarda çıkmıyolar. aa hūrda **hacı ġıran** vardı ura tepede ura çıkarlādı. bi de ta ilerde şi vardı. daa dede vardı. hu yanda **devderisi'**nde ura çıkarlardı. hu yanda vardı **(40)**mezeriŋ yanda urda çıkarlardı.

Çocukken Oynadığı Oyunlar: hırlı berli oyun mu oynuyoduk. gelin oluyodu ėveli gücücük gücücük çapıtlardan gelin ediyoduk. aa onnarla oynuyoduk. başġa bi şi oynamıyoduk biz. aa ġızaŋ vardı. arkadaşlarlan yaranlarla oynuyoduk işde.

Çocukları ve Torunları: olma mı dört çocuk vā benim. çoğ‿oldu evlendi. **(45)**torunlarım va benim. hurda büyüK‿oğlanıŋ evi. ben gali altında duruyon unnar yabanda duruyo da. aa duruyoz gene gelip gidiyolar bazı. ġızıŋ biri de hōrda baĶĶal vadır biliyoŋ mu? horda baĶĶal vadır. biri de **izmir**'de duruyo ġızıŋ biri. uğlan burda hunuŋ sāpısı da **manisa**'da duruyodū. **afyon**'da duruyolar. ġızıŋ biri urda zaTan. dokuz on senedir urda. görevli ga emşeri oldu o da.

(50)Bebeklere Yapılan Uygulamalar: suya ġuyuyolardı eveli. aa hindi yok. aa yeŋi doğdu mu iki Pançak duz ġatıyolardın suyuŋ içine. onna banyo yaPdırıyolardın. bilmiyon hindi yaPdırıyolar mı hiş bilmiyon ġali.

Duşak Kesme: hē ō da höyle bazı düşėnneri, ġızaŋ kimi pek düşerdi. aa onu yapdırılardı eveli öyle. vaydası oluyo mu işTe.

(55)Çocukları ve Torunları: saŋa ni vaydası va bunnarıŋ? nerde okuyoŋ seŋ? aha benim torunuŋ biri de u da şîde **istanbol'**da duruyo hunnarıŋ oğlu. **bayram**'ıŋ oğlu. ġocaman gali sālıkçı oldu. atandı gāli o gitti gāli. ġurbandan beri gitti gāli o. güççük oğlan da geçēn **sıparta'**da okududu. bi yil da urda okumūcan dedi. **uşak**'da aynı okul varmış ora geldi gāli. ordan ev tutdūlar**.** geçēn yurtda durdudu. bi yil de orda duruyu **(60)**gāli. ėv duTdular. **istanbol**'dan da öteki oğlana duTdular. masıraf bi çok masıraf işde ni yapcaŋ? o gāli üş sene taa okucak o da müendiz okulu gāli. ġazanı di mi? ii aha benim hindi hu ūlanıŋ ġızı güççük ġız **sinem** va bi de onuŋ. iki ġızı va. biri **alime** biri de **sinem**. oo aynı o da ondan okudu. dört sene okudu. **manisa'**da duruydu. hindi geçēnden beri çalışıyo urda gali. çalışıyo urda işde. ġızaŋlar ekmēni aldı. u taa üş **(65)**sene okucak. bi yildan sonra iki sene taa okucak. bunnar zatan iş görmez bunnar. ileşberlik yapamazlar bunnar. tütün ġıramıyolar.

Köyde Yetiştirilen Tarım Ürünleri: vār çōk! yapar çoğ‿îsan yapıyo. büber yabıyolar bayça yabıyolar aha ya. hėr yėr bayça milletiŋ büver. dünyanıŋ büber parasını alıpbatırlar. bağları da çoğunuŋ bağı. üzüm satıyolar. kimi mor üzüm kimi **(70)**ötekinden. dünya üzüm parası almışlar hoo ġoŋşular. çegirdeK üzümü seriyolar da, öteki iri üzümleri satıyolar yalım bunnar. he onnar başġa yerlerde alıyolā satıyolā yalım. dışlarā mı gidiyo nereye gidiyo onnar bilmiyon.

Hastalığı: sen hura minderi baylı alsaŋa altıŋa. a͡a minder boşda. ıscā baylı oturduŋ açcık kölgüye ge. a͡a ben de hunuŋ kölgesinde. hurū sō͡uk. bü͡ün açcık örüzger esiyo. **(75)**sō͡uḴ‿esiyo. sabahdan oturduk biyo. açcık hōrda oturduk. bî burda oturduk. ġarılar vardı yanımda ik‿üş kişi. açcık namaz ġıldım. bi tiya geldim a͡a bura. so͡uḴ‿olu. so͡uk hasTa etcek insanı. bi de ik‿üş gündür kavamıŋ ārısı açcık tāsiyonum çıkı çıkıvırıyı. hiş ta͡a olmadıdı bu. hiş ta͡a yokdu. a͡a eveli gün belirdi bu. o gun gitdik gece duramadım kı. i͡i a͡a höyle dıŋgılıp düşüvücekmiş gibi oluyon. **(80)**dıŋgılıp gidiyon bi yannıŋ üsdüne. a͡a oğlan götürdü gāli. pirez durduk orda. iki dil altı hapı vediler. bi de ondan vaydası olmadı. on yedi olmuş. baya on sekize yaklaşmış. yükseK‿oldu. a͡a ondan dutmadı kavam file. otura otura orda onlarda başġa hasdalara bakıyo başġa tokdurlar. pirez durunca bi‿diyā ölşdü. gene düşmemiş. ondan sonra bi hap ta͡a buldu geldi. aycık acı bi şi onu da atdırdı gāli. **(85)**baya onuŋ açcık oldu vaydası. ondan sonra ona altıya indi. on beşe indi. ik‿üşlüyü üş dörtlüyü ölşdüler. aha bi de eve gelince eve ölşdürdü bi de **bayram**. o da on ikiye inmiş gāli dedi. dün gene ağrıyo sabahdan beri. kafamıŋ ardı ağriyip duru gene. yarın bi tiya gitcez gāli. ik‿üş gün deneŋ de dedi. ondan soŋra şiye geliŋ dedi. tokduruna geliŋ dedi. yarın gitcez yalım ga a͡a randovanını almış oğlan. **ėşmi**'ye **(90)**gitcez gari valla. niyiŋ nîsi bu bilmiyon. baġalım. heralda tāsiyon‿apı mı vecekler? hani geşmiyo ya a͡a ora eŋse kökü kafamıŋ‿ardı arıyo valla. bi de bu belirdi ik‿üş gündür. bek ağrıyo a͡a ondan düşceK gibi oluyon.

16	
Konuşan **:** Hüseyin Özkaya.	Kemal Çakal.
Yaşı **:** 85	80
Eğitimi **:** İlkokul.	İlkokul.
Mesleği **:** Çiftçi.	Çiftçi.
Derleme Yeri: Yeleğen Köyü.	Yeleğen Köyü.

hüseyin özkaya. seksen beş. ilkokul beş. tabi tabi. köyüŋ esas ġurulduğunu burda bilen yok. ondan sōra şeyden yörükden geldî aŋlaşılıyo. iki üç sülale gelmiş. biri **masaplar** diye. ora ġurulmuş. biri de bu yakıya gelmiş. onnardan üremiş gitmiş. **yeleğen** yani sineK‿olmuyu burda hiç. he yelden **yeleğen**.

(5)Düğün: olmaz mı? düünner üç gün oluyodu. davulla yapılıyodu. öyle yani. başlık parası yokdu esgiden yani yüz lere iki yüz lere bi şey. süt hakkı diye bi şi veriliyolardı. öyle.

Askerlik: izmir, **iskendurun**, **antep**. valla ben asgerkene sığığēdim hastanede. itilaf oldu. atmış itilāfında ben asgerdim.

(10)Yağmur Duası: burda da çıkılıyodu. çeşitli üç dört yere çıkılı burda. dede ağaçları var büyük. onlarıŋ olduu yerlere gidiyolardı. ondan soŋra şurda **dereli** diye bi köy var. çam köyü. onuŋ üsdüne dağa gidiyoduk. yakında gidilmedi. beş on senedir gidilmiyo. köyüŋ içindeki dediye gidilidi. he dede ağaçları vardı yaşlı. unnarıŋ olduğu yerlere çıkıyoduk. önceden öylüydü de şimdi yapılmıyo. soŋra o dede **(15)**ağacına çapıt bağlarlardı.

Köyün Geçimi: sade hayvancılık, çifçilik. tütün çok esgiden burda. atmış senedir filen devam ediyi yani. mercimēne varınca va, nout. çok karpuz olu burda. karpuz bayramları oludu. **yeleēn** karpuzu diye meşurdur. burda **eşme'**den ġaymakam gelidi. ziraat müdürleri filen gelirdi. ödül verilerdi. karpız otuz beş kilo tane karpız oluyodu.

(20)Ölüm Âdetleri: aynen. esgiden beri aynı daha esgiden bi ölü olduu zaman imamlar ısgat var bunuŋ derdi. isgat demek de geşmiş namazlarını affetdiriyolar. garibanıŋ on iki ölçek būdayını alırlardı. varlıklıysa eğer. garipse onuŋ yarım‿ısgat derlerdi. on ikiniŋ yarısı altı. altı ölçeK būday alırlardı. hatta benim dedem de imamdı. yani öyle soyarlardı vatandaşı yav. yok kendileri yiyolardı.

(25)Çocukluğu: hiş ben oyun bilmem. ömür boyu oynamadım. hiç babam günah derdi oynatmazdı. hiç bi şi oynamadım. sade devamlı iş. çocuĶlar oynarlardı esgiden. bayramlarda urgan oynarlar. urganı böyle gererler. ġız erkek ġarışık dutarlar. birisi ortaya geçer. on yedi yaşımda evlendim. beş çocuk var beşi de yurt dışında dışda yani. üçü **uşak'**da biri **izmir**'de. biri **belçika**'da. **yeleen**'de yok. yüssük **(30)**saklama. biri burdan biri burdan. sıralanmıya burdan hoplarsıŋ yani. hopluyuŋ böle arasından hopluyuŋ. körebe oynarlardı. mendil kapmacı. urgan ġalgımacı çok çeşitli şiler vā. soŋra deve oyunu çıkarılardı akşam. bi de böyle eğiliyoŋ ya eğiliyoŋ üsdünden hopluyoŋ. üsdünden hopluyup geçiyoŋ böyle.

Eskiden Ulaşım: araba yoĶdu. ġaŋlıyla giderdik. yayan giderdik **eşmi'**ye. iki saatda **(35)**varıyoduk. on kilometre. afedersiŋ eşşeklerle. yayan. ġaŋlı iki ağaç çatılmış. ağaçdan tekerlekleri var. öküzleri ġoşuyuz. bütün îtiyacı onna gideridik. ekinneri

onna toplardık düvenne. ağaçdan düven var. ağaçdan dolaşa dolaşa sürerdik. yabıyla savırıdık. rüzgarda. öyle ġaldırıdık. zāten bizi onnar yıprattı hep.

yunan burda üş sene ġalmış. şō tepede ġarargah ġurmuşlar. ondan sonra gelirlēmiş **(40)**burda **yunan**ı gördü mü tavıklar bile içeri ġaçarmış. beğendiği hayvanları götürülēmiş. keserler yirlēmiş. para yok. hu yok. bu yok. üslerine eziyet etmişler babamıza annemize. hep aŋladırlar. ağlarlardı.

Asker Uğurlaması: asger u͡urlaması yapardık. öŋce göl vardır şurda köyüŋ çıkışında. ora toplanırlar hocalar dua ederdi. ordan yayan giderlerdi. öyle gitdik. **(45)**kimisi kına yakını askerleriŋ. biz iki gişi gitdik candarmadık. başġa bi şi olmadı.

Köy Odası: köy odası beş tane vardı. misafirler ġalıdı. onnara yemek çıkarılardı. beş tane köy odası vardı. şimdi yok. köy odasında barabar yemek yirler, sohbet ederlerdi. hayvanı oludu. ayrı bi dama dakardıŋ yemini verisiŋ.

Düğün Gelenekleri: üç gün. ilk gün nışan oldu. ikinci gün de el yıkama ho bu olu. **(50)**gelin ġız urda elini yıkar. ora çamura darak saklarlar. bıçak saklarlar. gelin ġız onu arar. öŋce darā bulusa ġızı olcāmış. bıçā bulusa oğlan olcāmış derler. böyle ādetler vardı. gezdirili atla beygirle. ġırmızı gelin. hüyle beyaz diyi de. haTTa ben iyi hatırlıyon. üç gelin bi anda çıkdı bi davulla. çüngü davulcu parası yok. gariban insanlar. biri dedi benim dü͡ün etcen benim davılla siz de gezdiriŋ. üç gelin atlarla **(55)**üçer beşer yeŋge ġadın diyolar onnara. onnar da içinde dolaşılıdı. böyle oldu.

siz kimiŋ adına yapıyoŋuz bunu? hee. nerdensiŋ? he **necati** vardı orda öldü. oğlu va **basiri deŋizli**'de duruyo. he benim sadıştır o. ben **isdanbul'a** gitdim evela. ondaŋ soŋra **zonguldā** geldim. **zoŋguldak**'da. asgerlik iyidir yav.

Askerlik Anısı: zātüre oldum asgerde beş senede bitirdim. iki sene. ben asgerken **(60)**sıhiyedim. ben hasTa bakıcı. **adana**'ya iki bölük gitdi. **adana**'da olay olusa basdırmaĶ͡ için. orda iki ay ġalmışlar geldiler. dediler hasTa vā. adana'da gelen bölükde o gün ben nöbetçîdim hasdanede. dokdura haber verdim ağır hasTa diyildir. yatdılar. ben sabala bi bakdım. hėr tarafı bit örmüş. dağda yıkanamamışlar. çamaşır dé͡işdirememişler. soŋra gāri talafon etdim alay komtanna. komtanım burda böle böle **(65)**bit olayı var. alay komtanı geldi. baŋa biraz para vediler. **antep'**ten **antalı'ya'**ya ilaç almiya gönderdiler beni. ondan soŋra ġoğuşlar ilaşlandı. düzeldi.

Çocukları: çocuklar dışarda hepsi dışarda. memur. valla ikisi ev hanımı. polise vēdik. bi tanesi de sağlık memuru. biri havaalanıŋda çalışıyo. hostes. iŋgilisçe öğretmeni tayini çıkmıyo. her allahıŋ günü gidiyo.

(70)Köyün Nüfusu: dört biŋ yedi yüz elli beş tane nüfuzu vardı. hindi azaldı. göç vere vere gençler gide gide bi de îtiyarlar öldü. iki bin beş yüz anca ġaldı. büyük canım. buranıŋ dört mutarı va. **ġandemirler**'le siziŋ köyüŋ arası yol güzel oldu.

Yaşadığı Sağlık Problemleri: benim ayaĶ da kazayıla ġırıldı. onu da iyi yapmamış tekrar amalēt oldum. sağ ol. tekrar ġırdılar. amalēt etdi canım. **uşak'**da amalet oldu. **(75)**iyi olmamış. ondan soŋra bekledik bekledik olmucak. tekırar gitdik. başġa biri tekırar amalēt yapdı bunu. beyenmedi zaten. söKdü attı ni varsa. yeŋikden yapdı yani. hu anda iyi. hunnar desdekliyo biraz desdekliyo. oluyo yav. akıla gelmedik şi oluyu.

bunnarıŋ köyünden **cemil** vā. **almanyı**'ya turis gitdi. ġarı burda ağır hasdalanmış. **(80)**ölmüş ġarı. oŋa telefon ediyolar. ācil ge diye. **izmir'**e varı vamaz geliyi orda cezası varmış. alıyo da bi ġatıyolar içeri. bi seŋe sonra geldi. **cemil** berduş zāten. iyi de bi hanımı vardı. geziyo a͡a. mobiletle geziyo.

17
Konuşan **:** Zikriye Şahin
Yaşı **:** 86
Eğitimi **:** Eğitimi yok, okula gitmemiş.
Mesleği **:** Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Yeniköy Köyü.

unutdum gari ben ni vāsa. hoşgeldiŋiz bakam. şükürler olsuŋ allah. **zākire** deniliyo da **zikriye şahin** diye geçiyo gari her yerde. kaç yaşında olduu͡mu bunnar biliyo ben gari unuTTum yavrum. nüfuz cüzdeninde niy‿ise o. evelden okumadık dokumadık bilmiyoz ku. hiç okumadım. sırf cayil. esKiden ni olcaĶ yavrım? ni hu vardı. ocaĶda **(5)**yaĶdık. ocaĶda bişirdik. ocaĶda daşırdık. öyle böyüTdüm beş dene ġızaŋı ġaraŋıda.

Evlenmesi: düün mü? olma mı düün? on dört yaşlarında mı on beş mi nikah bile düşmedi. iyi oldu gine yavrım. o zaman he köylünüŋ düünü ni ġadā olu. abdal davılınla endik işTe. ġızaŋlara ha? bilmîn anam ni biliyin ya. gelin oldūmu biliyin de. **(10)**gelin oldūmu bilmemin canım. gezdirdilē ata mindirdilē. aynı vardı vardı. gelinliim işTe eveli dürmen vādı. çeket oluydu. ġumaş esgi zaman ġaşık sapı işTe onnā. esKiden ni vā yavrım işTe ni varsa o vardı. gördūŋüz hindi gari gösTeriyler hurlāda keyiyolāṛ da kısa donlu ya. hep onnādandı işTe.

Düğünde Yapılan Zini Kaldırma Geleneği: ġaldırdık. yirmi, yim‿beş zini **(15)**ġaldırdık. baklava eTTik. ben köyüŋ içindîdim. öte yakadan bura dolaşdırdık. köpürü de yoğ‿udu. çaylādan geçdik. eveli nērde bu köpürülēṛ. yayan gidiyoduk **eşmi**'ye. sellēden geçip de bazar bazarlayamıyduk. öyle gördük biz gari.

Nişanı: oldu. nişan da oldu düün de oldu. aynı esKi el davıllarınna aa işTe. el davıllarınna. nışan atılıyudu. üstüŋe başıŋa ni pırtı varsa onu atarlaṛdı. çapıt çelent. o **(20)**baklavıyı etdîmiz dağıdırdıḴ‿onuŋ yerine gelirlēdi. ikişēṛ metre ik‿üş şi atarlādı işTe. çapıt atarlāṛdı işTe. hindi nerde ġızım onlāṛ nerde gitti onnā.

Yaşadığı Zorluklar: aha yavrum böylūydük. hep esKi zamanda ġarannıklāda böyütdüm beşini de ben bunnāŋ. gaz yağı bile yoğ‿udu. gaz yağı satılmıyodu. idare eTTik işTe kendimizi. çoluğna çocuğna dağda ileşberlig‿işliyip buydüy ġaldırıp **(25)**arpa ġaldırıp, nout ġaldırıp bırçak ġaldırıka, onnarna satarkana çolū çocuğu böyütdük. ayşama ġadā dağda, sabā ġadā dağdıydık işTe. ġırādım meşiyi ben, o da sürēdi. ayşama ġada bi dölüm çift sürülüdü. sözüm aa öküzüne. hindi herkez bi günde hepsini yapıyo. ōleydi ġı! aa diyon ya sene. gece gündüz erken kakāṛdık. **eşme** bazarı bulunu mu? eşşēne sözüm aa, beygiriŋ vāsa beygir. yayan‿ısa yayan gidiyoŋ. **(30)ġaraderi'**ye bi sėl ginēdi. hurlara ġadā sel vurudu da öyle geçilidi. eşşēŋ ġuyruğuna yapışıp da. valla yavrım de gidi de! nilē gōṛdük ġızım biz nilē gōṛdük. allah göstermesiŋ onnarı ga. kendiŋi anca idare ediyoduŋ. çolūŋu çocūŋu. nerde bu bol paralā nerde bu şilē. hindi bu genşlikde olcaḴ bizlē dünyanıŋ parasını ġazanısıŋ. yoğ‿udu o zaman. elli ġuruş, iki buçuk lere. ġoyun iki buçuk. ġoca altın iki buçuk **(35)**lere. buydeyiŋ, arpanıŋ ölçē iki buçuk lere. hē valla böylüydü. bunna ġızaŋ idare olu mu? oldu işTe. he o günneri biz nilerne bu çocukları böyütdük bilîŋ mi? allah bilsiŋ. gėne de bol alıdı ıramatlık. ni ġaldırısak gine de bol alı gelidi. iki buçuk lere hindikiniŋ kaç leresi? elli ġuruşa yim‿beş ġuruşa işe giTTik biz. allāŋ yüz elli ġuruşuna tütün saTdık biz. o zamannā ġarandık her yer. löküzüŋ vāsa feneriŋ vāsa

(40)onna işliyoduŋ. damar damara olmiyinca olmazdı ekisber ġargıynā. hindi herifler bi günde ġırıP gelî tütünü. zor günner böyle geşdi ġızım işTe. alluu! suya suya köfüyü suya bandırıdık da cizerdik. ilaş ġareş mi vā. allah ni vediyse o. hindi hepsi va. böyle geçirdik işde.

bi gün ayşama ġada anca durduruduk. yeŋi doğanı. ondaŋ keri suya ġatādık. her **(45)**yerleri ayaklarınıŋ altına ağızlarını, gözlerine duzu dolduruduk. eveli vāṛ mı ilaç ġaraç? yok! hiç yok! sabın vā bi. başġa bi şiy yok. o iliyanlā, o laylomlā yok. yok! küllü suyu vurudum. bi bakır kül ġatādım. balambırt külü. on barmāmıŋ onu da delēdi. ġanādı böyle. onna şamaşır yaykādım. ġar gibi gibi. onnarı yaykādım hep. ġaynatmıya atāṛdım. benim günnerim gitsiŋ de gelmesiŋ. zor günnēdi! zor günnēdi **(50)**gine de yaşadım ġızım ben. çok çekdim. gine de allah yaş vedi bene.

gece gündüz düen sürēdik. harman ġaldırcaz, harman savırcaz. adamıla bir yaba atādım. samandan yanna geçēdim. o teneden yanna geçēdi. yaba var‿ıdı eveli. saman yapādım sabā ġada. ikimis. yok onuŋ da yok bi ġanadı ġulpu benim de yok. ikimis. dünya ġaldırdık gene emme para etmiyodu oğlum. ambar ambar buydüy, arpa **(55)**ġaldırdık. etmezdi. dēvirin ā ġoyun iki buçuk lere, arpa buydüy iki buçuk lere ölçē. etmiyodu.

bi ġoyun sürü aldık biz. sürü ġoyun. ikişer buçuk leriye. onla da ilk oğlana düün eTTim. bi ġatar altın bozduk. ikişer buçuk lere. ġaldırdım iki buçuk. aa böyle geçindik. değerliydi işTe az‿ıdı ya değerliydi. hindi de çok, bereketi yok. hurdan **(60)**geliyi, hu yanna gidiyü. ġızaŋnā öyle diyi. bizler gari harcanmiyüz ya. ġızaŋna öyle diyo. bereketi yok.

nerde buzdolabı? yeri ġazādık. yağımız oludu. inēmizden ġoyunumuzdan oludu. yeri ġazādık. buz gibi suyu dökēdik. ora gömēdik. ordan yirdik. keşlîmiz oludu. sözüm arkıya. piynirlē basādık. o da tülü. ġara dam‿üsdüydü eveli. ġaradam‿ üsler. **(65)**toprakdan. o da bek dayı üsdüne daş altına daş, üsdüne daş bastırıdıŋ. ġazā ġazā yirdiŋ bi şiciK‿olmazdı. her gün yāmır yağādı. o zamannā bereket çoğ‿udu ġızım. dağlara darı ekēdik de çifte ġundak verili ġalıdı. hani hindi? suluyup barıka olmuyo. allām o zaman ni derelē sel alıdı. ġar bir ay yatādı. bir ay ġar yatādı. güzden ni ekēseŋ ekēdiŋ. ondaŋ keri ekemezdiŋ gari. ġar ġar ġar ġar! adam boyu ġar yatādı. o **(70)**günnē giTdi yavrım giTdi. bi şiy ġalmadı. hindi sulā işTe bereŋārı evlere sulā vā. o da gitcek bu gidişle. dağa kuy ġazan, hora kuy ġazan, bura kuy ġazan. su bile

ġalmadı gari. çok çekdik ġızım da aklıma gelen bu. otuz ġayma ben saman ġatdım. gedikden bi de çatal vādı onna sıkışdırıdık. hunuŋ bubaları gelesiye, arkam hu gibi oludu. ayaklarım ter. otuz ġan hem içinden hem dışından. bunnā ıfacīdı taā o zaman. **(75)**hep ıfādı bunnā döKgün. aa böyle çekdik ġızım. gine de dayantılīmışın yaşîyon gene.

Çeyizi: yok yavrım o zaman çeŋiz mi oluyo. iki üş ġatca elbise ediyolā. düün ediyolā işTe bu. nerde vā da yok. yoklukdan edili mi? olan serēdi. böyle ip bağlādı. olmiyan işTe o ġadak. tabi ya eliŋe günüŋe. öyle gezdirili atıla gezilme mi canım? aynı **(80)**hindiki seyman sekdikleri gibi. olanlā ederlēdi. eşşē, sözüm aa beygire bi ġat adamıŋ oludu, bi ġat benim oludu aha bu. sandık sepet. işTe bi beygire sarāṛ gelidik. o günnē gitsiŋ gelmesiŋ. siz görmeŋ gari o günneri. çok çekdik ġızım biz çok çekdik. ġarantıklāda böyütdüm ben onnarı. hep ġarantıklāda böyütdüm. ni zobası ġız! ocaĶda yanan ateşine. beşiğe yorgan örtēdim yorgan. üşüyceklēṛ diye. ġar, buz böyle **(85)**dışda. öyle böyütdük yavrum. adıŋ ni bilmiyon da. aa böyle yavrım. çok çekdik biz. saçım bile vā mı dışda yavrum. gözellîme bakma da. sağ ol allā razı olsuŋ. sağ oluŋ yavrum. birer çay ġayfa içēm içmediŋiz ya. işTe bu ġadā biliyon gari. sağ oluŋ, allā razı olsuŋ siziŋ ayaklarıŋıza sağlık. güle güle gidiŋ hayırlı işlē ġuzum. hepiŋiz allā emanet oluŋ. ġızım oğlumsuŋuz hepiŋize güle güle.

18
Konuşan : Mehmet Başbuğa **Yaşı** : 67 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Çiftçi. **Derleme Yeri:** Yeniköy Köyü.

benim ismim **memet başbuğa**. yaşım atmış yedi. beşe ġada. köyüŋ ġuruluşunu biz bilmeyiz de aa bu eveli şu ġarşılāda dağlādıymış bu köylē. su bulamıyınca burlara inmişlē. esgiden tanker yok. bi şi yok. su da burda oldūndan o dağdan adamlā burlara inmiş. çoĶ‿esgi köy amcam bura da. **yeniköy** demişlē öyle ġalmış.

(5)Düğünler: hatırlama mın canım? esgiden düünlē üş gün oludu. üş gün düün oludu. bi gün kına gecesi olu. misafirlē geli. üş gün yemek olu. üş gün düün oludu.

hindi yani öyle işgi müşgü yok. esgiden böyle ırakı şu bu içerlēdi. düün oludu yani bōle. he üş gün tabi. ġadınnā erkeklē ayrı oludu. ġatmazlādı erkekleri. öyle oludu. hee aynen. ġadınnā zini ġaldırıdı. zini datlı yaparlādı. zini ġaldırılādı. esgiden **(10)**öylüydü. üş gün düğün oludu amcam.

Askerliği: askerlîmi ben **deŋizli**'ye giTdim. **deŋizli**'den **sökü**'ye giTdim. **söke**'den **narlıdere**'ye giTdim. **narlıdere**'den gene **söke**'ye geldim. ben şöfördüm amcam da he karargahda şöfördüm. komtannāŋ gezdiridim ben onnarı. temsil bi yere gitceK‿olusa onnarı götürüdüm. öle geşdi işTe.

(15)Yağmur Duası: burda u tarafda bi dede vardı bizde. u dede derlēdi yani. yoo böyle bi yığın gibi bi şi. orıya çıkılıdı. orda dede vā derlēdi. esgiden bilmiyuz da orda yāmur duası yaparlādı. şuan giden olmuyo gari esgi adetlē kakdı. gene de hani yāmır yağmazsa böle hayır yapalādı. bi şi keserlē hani yāmır duasında hayır yapalādı. yauT çocuĶlara çual keydirilēdi de bayçede çamır bilmem ni ver allahım **(20)**sulu sulu yāmır diye böle çocuĶlā mani söylēdi kendi kendine. aynı böle geçēdi.

Hayır Yemekleri: aynı dürüm yaparlā. tavık. tavīna pilavı ġarışdırılā. kimisi ōle şi yapā. hindi şi yapıyolā tabaĶda. esgiden emme öyle diyidi. esgiden bezdirme yaparlā ekmek yaparlādı da aralarına ġorlā onu dağıdırlādı. böyük hayır yapalādı.

Çocuk Oyunları: çōk. şey çeliK‿oynarlādı biliyoŋ mu? böyle ağacın iki yannı **(25)**höyle düzēsiŋ. çeliK‿atılıdı. ondan kerim saklambac‿oynarlādı. saklambaş biliyüŋ mü bilmem. saklambac‿oynarlādı. ondaŋ keri şî daşları döşerlēdi de böle seksek mi derlē ona? he sekseK‿oynarlādı. böle dizlerlēdi böle. dizēlēdi o gāri bi tane daşı vura vura vura getirceŋ höyle. oynarlādı hep. çoĶ‿oynadım. ondaŋ keri ġazık cizerlēdi ġazık oynarlādı.

(30)asger uğurlaması şimdi yapılıy da. beni kimse uğurlamadı. beni bubam dayi gelmedi valla. köyden bi kişi geldi uğurladı. bi kişi. kendim mindim giTdim. benim satan devre ġaybetdim ben. otuz yaşında asgere giTdim. ben yurt dışındıydım o zaman. gelmedim burıya. ordan hemen direk beni asgere aldılar.

maden suyu içiŋ birer dene. karpız kesēm mi ġavun mu? ya bi şi yiyēm amcam ya. **(35)**burda tütün vā. ondaŋ keri hindi emekli olduk. her şiyi bırakdık. tütün ondan keri işTe nout, buğday, arpa ekili burda. böyle geçerdi vakit amcam. seŋ ni okuyoŋ? bu da ōretmen. bu da şi okudu. özel eğtimde okuduyu çocuĶ. **deŋizli**'de ōretmennik yapıyo. hindi çalışıyo. çok zor hayat şartı bağalandı.

19
Konuşan : Şerife Başbuğa **Yaşı** : 61 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Yeniköy Köyü.

şerife başbuğa. beşe ġada. eveli böyle okul mu vardı.

Düğünü: nışanım düğünüm oldu. tabi hindiki gibi çalgılı şiyli. düğün çalgılı oluyodu da. öyle nışan muşan çalgılı olmuyodu. ii gelen işTe aa ġayınbubagil altın dakıyodu. gelen para dakıyodu. aa öyle çalgısız şiysiz nışan öyle oluyodu. ata minmedim de **(5)**yalıŋız cığalı gelin oldum. giydim canım gelinnik keydim de. cığalı gelin olunca da tabi aynı hindiki gibi yeşil elbise giyiyolā ya. siziŋ orlā da öyle aha ya. hindi de o meşur oldu ya. **güllü** gari allahdan vēre cığalı gelin oluyo. esgiden hani ni ġaldı gāri ya? bi şi ġalmadı.

El Yüdürme, Çeyiz Serme: var. el yüdürme darak bıçak saklāsıŋ su akan yere **(10)**gidēsiŋ ya bi çeşmeniŋ hõle şiyi saklancak bi akar yeri olusa ora saklanı. öyle şilē olu işTe. valla esgiden vādı da hindi yok ga heralda yalım gāri. hindi alıp gidiyolā mobilyacılā zatan ġoyup geliyi. eveli seriliyodu. sandıĶ ġonuyodu hõra. iküş yorgan, yasdık, döşşek işte bu. esgiden mobilya bile mi vādı. sini vādı esgiden de. şindi yok. şindi onnar kakdı gāri. o masıraflı iş gāri.

(15)Bebeklere Yapılan Uygulamalar: esgiden duzlanıyodu. duzladım. ben duzlamadım da anamgillē duzlayıvedi. ben bilmezdim de. üç gün soŋra bile. yoo üç gün soŋra bilene. üş gün, iki gün bile duzda yatırılādı esgiden. hindi öyle bi şi etseŋ çocuĶlā ölmüye bile duruvucak sāten.

Bebeğin Duşağını Kesme: o yörüycēne yaşına gidēkene. onuŋ ayānı bağlıyolā gāri **(20)**de biri höyle ġaçırıyı biri höyle bıçağna kescek gibi şi ediyi aha öyle bi şeylē yapıyorlādı. o sayılıyo canım. o devam.

Eskiden Hastalara Yapılan Uygulamalar: esgiden çekiyodu. esgi ebelē de. hindi bilen yoĶonu gari. çölmek vurulādı. onu da herîsan öyle edemez de aha. ġarnıŋ

ağrıdında bilene onu bilene aa höyle çölmek dutuP da bālıyorlāmış. çocū **(25)**olmıyannāŋkını bile aynı öyle çölmelē şîne esgi îsanlā. yoḴ‿onlā kaḴdı onlā esgide ġaldı. onnā bātı inanc‿oldu şimdi. işTe teriniŋ kokmaması için o. valla ben gine ġızlāŋ hep de çocuklarını iyi kötü bereŋārı duzlıyivedim.

Kış İçin Yaptığı Hazırlıklar: tarna baksaŋ ya kaş çeşiTden oluyu. şu suğana bak bi hep buna gircek. benim suğan da valla bi kilo gelcek. bulgur, tarna, konserve, **(30)**domates şişesi yaPdık. geçenlēde dört yüz, beş yüz tane. dört dene eviz. iki ġız **eşme'**de vā benim. bi de bu. bi de ben. dört dene eviz ya. şişe domatesi yapıyuz.

Çocukları Ve Torunu: üç amanet ġızım vā. sen kaş ġardeşsiŋ? hē bi ġız bi oğlan. bēziyoŋuz mu diye bakıyon da. aha bunuŋ ġızına bakıyoz gāri. hē üş gün bakıyon ben ona. aha o şî okula gidiyo bu ya özel‿eğtim okuluna. hani fazla şi etmiyo. iyi **(35)**kafa dayanıyo bunuŋ. kendi ġızı da bek akıllı. babannesinde ġalmış hindi. burda olsa hindiye sene laf edivirdi aba aba diye. taa iki yaşına gitmedi de az ġaldı. kaş yaşındasıŋ dediŋ mi iki iki diyo. ii annesi eŋgücü ēğtim şiyi oldūna her şi düzgün ġonuşdūna her şi ġavrıyı. hîç bilmediği yok. televizyonu açıvırıyı millet öŋüne nolcak. o daa televizyonu daha yeŋi gösderiyo. iki yaşına gidiyo aa ayıŋ on altısında. **(40)**bebeksi ġonuşuyo. biz bunuŋ ġızınıŋ adı **tuana**'dır. **tuanacīm** annennecîm der o da bene. akşam doğum günü vādı bunnāŋ halasınıŋ oğlu maşşalla ni güzel ġonuşuyo bu, ni güzel ġonuşuyu her şî diye millet hani tamarıyo. anneden babadan ġaynaklanıyo. iki yaşını doldurmadan bunuŋ ġızı hindi her şiyiŋ adını bili. bene bile bu tembiy‿edēdi ġonuşmıya başladında. ben de demedim gene allah vā. düzgün **(45)**ġonuşuyu hem. valla iki ayāmız bi babıca giriyi aha ayşam geldik bak saat on bir midi niydi? sabahdan beri aa bura ben bî endim. bu da ġaynınasıgilde ġaldıydı aha. nerde okuyoŋ ya? işşallah gāri allām emēŋ ġarşılīnı gösdersiŋ yavrum. oku başcāzıŋı ġurtar. gine bi memur oluŋ da. herkez hayıra gitmiş şiye **ġazaklar'**a. vardıydık bütün köylü orda. satan fazla îsan yok da. sen eŋ iyisi va ya şurda tepede ikinci çiftlik vādır **(50)**ora çık. aha o benim kanki sene epiy şi veri. ee tabi siziŋ‿oranıŋ ġonuşmasınna bak bizim bura deişik. bunuŋ hep **ġarāmatlı**lıydı arkadaşları.

20
Konuşan : Rabia Kunt **Yaşı** : 66 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Kayapınar Köyü.

Köyün Kuruluşu: ya burası mesela yörüKden ġonma ġonmuymuş esas. üç ağa ġonmuş bura. ondan üremiş bu köy. **kayapınar** kayanıŋ dibinde orda pınar var‿ımış. şo şeyiŋ dibinde baĶ‿o. pınar ġaynıyınca **kayapınar** olmuş adı. kayanıŋ dibinde pınar olunca **kayapınar** olmuş.

(5)Düğün Âdetleri: oldu. esKiden normal şey gibi olurdu. dü͡ünnē üş gün olurdu. mesela iki gün üş gün uğraşılırdı. hindi bi tek günde yapıyoz gāri fark etmiyi. giydim beyaz o zaman kırmızı gelin oluyudu bizim zamanımızda. bi gün eveli. ertesi gün şey kına gün beyaz oluyodu. ertesi gün ġırmızı gelin oluyudu. yani iki türlü oluyodu gelin. oluyodu. eviŋe. mesela bi gün eveli döşenirdi eve. bakmıya gelirledi bir hafta **(10)**file. çeŋiz serilirdi şindi onnā file kakdı. he he he seriliyodu. esKiden öyleydi yani. hindi tek zāti tek günde bitiriyoz zati dü͡ünü. öylen yemek yidiriyoz. akşam bitiriyoz. he he var‿ıdı var‿ıdı. benim işTe dedîm ġırmızı gelin dedîm o. kına gün beyaz ederlēdi bizim. hindi bi gün eveli kına olurdu. ertesi gün gelin olcā gün de kırmızı gelin işTe o. baş bağlama dedikleri o gāri.

(15)Düğünlerde Zini Kaldırma Geleneği: var‿ıdı. nasıl? ġız evinden oğlan evine zini gidēdi. o ziniyi tağıtırlādı. ġonu ġoŋşuya niy‿ise. ondan sōra gelin ora gidērdi. ordan o dağıtdīŋ insanlā ya para dakādı ya basma atādı. nışan gibi bi şi olurdu yani öyle. he he. beş on kişi datlı götürürdü ġız evine oğlan evinden. şî ġız evinden oğlan evine gidēdi. oğlan‿evi de o datlıyı dağıtırdı. ondaŋ keri nışan yaparlādı yani o şekil **(20)**bi şiy.

Düğünlerde El Yüdürme Geleneği: vardı. ata binmedim ben. bizim zamanımızda at yoktu zati. o annemgiliŋ zamanlarıymış. bizim zamanımızda taksiye miniliyodu. haTTa ben cip gibi bi şiye mindim. cip vardı. cibe mindim. bizim a͡a hu derede. çeşmeniŋ yanna varırdı. ora bıçakla darak saklanır. onu yaran saklā. yaranı olan ġız.

(25)o da bulur. darak bulursa ġız derlē ötekini bulusa bıçak bulusa oğlan olcak eveli derlē. aslı oluyo olmuyo öyle oluyo yani. benim oğlan oldu eveli soŋıra ġızım oldu. bıçak buldum. belli olmuyo yani o da. bulamıyan bulamıyı işTe. o öyle bi ādet. bulamıyan gāri sakladī yerden buluvuruyo o‿zuman yaranı. o buluvuruyo gāri.

Bebekler İçin Taş Sayma Geleneği: daş sayma var‿ıdı. bebekleri biz hem şi **(30)**ġabīnla ni onuŋ adı? çam ġabūnla, çam ġabūnu bi dayı döydük döydük. tuzla ġarışdırdık. öyle yani tuzladık. esgiden olurdu yani hep tuzlama yapādık biz. o zaman kokā derlē. teri kokār derlē. şimdi duzlu suya ġatıvırıyolar hindi gāri olmuyo.

Bebeklerin Duşağını Kesme: evet evet. vardı vardı. çocuk yeŋi yörürke duşak kesēdik. yapdım ben çocuklarımı. he he şey oluyodu. yani biri ġaçıyodu, biri **(35)**ġoalıyodu. duşağı o zaman kesiliy çocūŋ derlēdi öyle bi şi. ondan sōra diş çıkma yapılır işTe kölle yinir şunna bunna. çocūŋ dişi çıkāka onu daıtırlırdı öyle ādetlē öyliydi yani.

Geçim Kaynakları: elli altı doumluyun işTe. ilkokul mezunuyun. doğma böyüme bu köylüyün. geçimimiz hayvancılık, deredeki petrol bizim. aşşāda petrol bizim. şu **(40)**anda kapalıyız üç aydır. petrol çalışdırıyuz. iri böyükbaş. valla işTe kırk ġadā kırk beş ġadā var‿ıdı. hindi saTTı biraz ev aldı da oğlan **eşme'**de. otuz ġadā bile va ıfak defek. on tanesini bile saTTı. tütün şu anda bağ, ceviz populer oldu da yani esgiden tütün‿üdü hep. daha esgiden ekin. arpa, buğday tütün‿üdü. bizim genşlîmizde tütünden para ġazandık yani. şu anda bağ, hayvancılık hepsi var gāri. **(45)**ġarışık. torunnarım. ikisi torunumuŋ torunu. bi ġızıla iki oğlan onuŋ, bu ġızına ho oğlan da oğlumuŋ. oğlanla torun birbirine ġarışdı. onnarı oynatmiye aldım geldim bura.

Yemekler: buranıŋ taranası mēşur. doğru. eŋ böyük şeysi **eşme'**niŋ tarnası mēşur. kilimi mēşurdur. tarnası mēşurdur buranıŋ. topalak mēşurdur. bizim **eşme** bölgesinde **(50)**yemeKli şîlēde topalak vurarlā. bizim köyde vurmuylā bek de **eşme'**de hep böyledir. bulgurla ince bulgurla şeyi ġarışdırırsıŋ hamuru yağınna duzunna. ondan sonra da yuvarlā yuvarlā ġorsuŋ, yuvarlā yuvarlā ġorsuŋ. güzelce de hura yağlı, terbiyeli hazırlāsıŋ onuŋ‿içine de ġatāsıŋ hamur bişirisiŋ güzel olu yani. etli bi de çoĶ güzel olu topalak. bizim burda da keşgek meşurdur zati. keşgeksiz düğün olmaz **(55)**yani. keşgek nout zāti onnā yani kapama bulgur kapaması. bunnā meşurdur zati.

şindi kimi pilava döndürdü kimi şiye döndürdü. bizim zamanımızda hep bulgur pilavıydı yani hep ciğerli bulgur pilavı yapādık biz. öyle olurdu yani.

Ölüm Âdetleri: var. ekmekle helva alırız. mesela arabıya ġatarız evce evce evce evce bi ekmek bi helva bi ekmek bi helva daıdırız. ādet böyledir. elli iki gün soŋra da **(60)**elli ikincisini okuduruz. hayır yapāsa yapabilcese. yapamıcāsa mevlüdüŋü okudursuŋ elli ikincisinde okuTTukdan soŋıra da hayırıŋı edēsiŋ. yani öyledir ādet. elli ikicisinde muhakak kuran okutmaŋ lazım. oluyo. eden oluyo etmieŋ oluyo. oluyo eksereti ediyolā.

Çocukluğu: valla şi oynādık ni onuŋ‿adı? o çigoz gibi bi şi olurdu onu oynādık. **(65)**marik deriz höyle marike dēdik onu oynādık genşlikde. çizilirdi hÖyle. tek tek höyle basılırdı ayāŋına öyle oynanırdı. öyle bi oyundu yanı. okulduyka onnarı oynādık.

Çocukları: on‿altı yaşında. on‿altı yaşında evlendim. yirmi yaşında iki çocūm meydana geldi. biTTi. yirmi yaşında iki çocuĶ‿anasıydım. ondan sōra da çocuĶ **(70)**edinmedim gāri. iki oğlum va amanet. oğlumuŋ biri şî sürüyu tır sürüyu. birisi de işTe bēzinnî çalışdıruyu. hē hepsi köyde. **eşme'**den geliP gidiyü biri. mesela gidiyü geri geliy‿**eşme**'den. hanımı **eşme**'de duruyu. yani ev **eşme**'de. bura geliP gidiyü. ii‿ işTe ni deceŋ öyle. **eşmeli** benim geliniŋ biri de. bu da çocuĶ‿okuduyo. o da gidiy‿**eşme**'ye aha. aa hurdakı bak hu yokardakı çatı ġatlı ev vā ya o bizim. orda **(75)**böyüK‿oğlan da orda oturuyu. güççüK‿oğlanıŋ‿evi de hem bi de ayrı ayrı yaPdım. üçē ġat oğlanlara. bak üş ġat biriniŋ vā. üş ġat da o hasTaneniŋ annacında biriniŋ vā yavrım. ikisine de üçē ġat ev yapdım. kendim evsizlikden çok çekdim diye. kendimiŋ evim yoğ‿udu. kendim bek irezil oldum da. **eşmi'ye** de yapdık gāri **eşme**'de de vā da. olsa nolcak gāri burdaki evlē boş ġaldı. ya varıP geliylē. burdan da **(80)**varıP geliylē. öbür oğlan da şiyde çalışıyo. varıP geliyi her gün. ni onuŋ adı? yem kamyonunda yem çekiyü. varıP geliyü her gün aa arabasınna gidiP geliyi. onnā burda duruyu. öbürünüŋ hanımı orda oldūna o da ordan varıP bura geliyi işTe ni yapcaŋ yolculuĶ ara yerde. aylık bi milyar gidiş geliş parası oluyo. onu bi ceplerine ġalır yıllık ni edē? on‿iki milyar para edē. ni yapcaŋ? ġarişmicaŋ. herkesiŋ geçimi. **(85)**nası canı isderse öyle geçinsiŋ. ben de **eşmi**'yi sēmîn hiç. ben de köyümü seviyin. masrafıŋ‿olmaz. iyi kötü biz aa oğlumuza bayçemizi ederiz. tomatimiz, badılcan büber hepsini ederiz. iyi kötü bosdanımızı ederiz. yani masrafıŋ fazla olmaz ki bazara gitmiye îtiyacıŋ bile olmaz. köyde durduŋ mu. emme köyde durmadıŋ mı

mecibursuŋ. o ġatda durcaŋ. ġatdan inceŋ bazara varcaŋ mecibur. mecibur almak **(90)**zorundasıŋ yani çare yok yicek.

Köyde Okul Meselesi: biri **eşmi**'ye gidiyi benim hindi torunuŋ. ilkokula. biri de burda anaokuluna gidiyü. burdakı okulu yıkdılā ya. hani okul burda okul vardı işTe. ilkokul ortaokul hepsi vādı a͡a ya. **güllü**'ye akdardılā buruyu yıkdırdılā. dilbar yesyeŋi daha yirmi beş yıl olduydu bu okul yapılalı. köyüŋ avaralīndan muhtarlān **(95)**avaralīndan halbîsam sağlam çıkmadısa ben okulumu yıkdırmam diyivise dire͡etli bi muhtar olsa yıkdırmazdı. yapılcak da o͡o başa çıkmaz gāri. ne zaman olcak? hora akdardılā. burda bak hindi çevrede burda bura orta köydür aslında. bak **şehitler** bura geliy. **narlı** bura geliy. **çiftlik** bura geliyodu. **güllü'**de **yeniköy, keklikli** gidiyodu. iki köy gidiyodu. buranıŋ köylerine hindi bak **yörük**, **çiftlik, şehitler** mesela hurda **narlı** **(100)**hep bura geliyodu. bura toplanıyudu. ortası, ortaokulu, ilkokulu burda hepsi var‿ıdı. üsd‿üsdüne üş şey‿idi. bu binada da͡a yirmi beş yıl oldu yapılalı. dā dabanını ġomuşlā. yirmi beş yıl olan binayı nası çürük çıkarıyolā. **güllü**'ye akdarmak için bak eyer öretmennēŋ müdürüŋ şeysi di͡ilse ondaŋ keri. ya **güllü'**yü gelişdirmek isdedilē. buruyu körelttilē. köreltdilē yani. yesyeŋi ordakı esgi okulu **güllü**'yü **(105)**yıkcaklādı. **güllü**'yü yıkdılā. onnāŋ kakdı orda şi binasını okul yapdılā. buranıŋ okulu sağlam‿ıdı. **güllü**'yü bura alcaklādı öyle olmasa. bu sefer torpil yani orda ō̄retmen var‿ımış. şî **mazan**ıŋ‿ōlu aha o diyolā. valla bilmiyon burıy yıkdıran o diyulā. künā vāsa kendi çeksiŋ öbür dünyada. günah yani yazık. çocuklara da yazık yani. çocuklā hindi burda ni güzel köyüŋ‿içinde bizim köyümüz gene çevre köye **(110)**fazla da͡ınık diyi yani. mesela herkeziŋ köyü bomboş. sağa sola da͡ıldı **denizli'**ye ora bura. bizim köyümüzde o ġadā bi dağınıklık yokdur. burda vā giden burda da vā da. o ġadar çok diyildir yani. aşırı giden yok yani bizim köyde. millet gidiyusa bile gene geliyü. köye emekli olunca geliyü köyüne. mesela sağa sola gidennēŋ çoğu emekli olan geldi. emekli olmıyan gidiyü yani. o şekil. genşlē gidiyü **(115)**yani gitmesi mecbur. okuyu mecbur bi yere gidiyi onnā çoğu gelmiyü. biz yaşdakınnā gitmiyi yani köyünü atmıy gene. yaşlılā ġaldı köyde şu durumda öyle. yapcak bi şi yok yavrım böyle yani.

21
Konuşan : Arzu Öztürk **Yaşı** : 104 **Eğitimi** : Eğitimi yok, okula gitmemiş. **Mesleği** : Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Şehitli Köyü.

babam **günüy**'den geldi. anam da buranıŋ **hacımolla amaT‿alı**nıŋ ġızı. **hacımolla amaT‿alı.**

Düğün Gelenekleri: kendi dü̱ünüm yavrım eveli dü̱ünnē ana buba veriyodu. ne zıman gelin olcaĶ gelin ediviriyolārdı. hindi o kakdı. herkez kendi bildîne. mindim **(5)**yavrum ata mindim. he eve bi gün eveli döşenmedi. eveli bi ġat seniŋ oluyodu, bi ġat benim oluyodu. eşşē sarılıyodu sözüm yabana eşşē, beygire. o senne bir gidiyodu. onu endiriviyolādı ora. bereŋārı āyşam yüklüğe ġoyuyosaŋ ġoyuyoŋ ġoymuyosaŋ yok. eveli fakirliK vardı yavrım bizim günümüzde bek fakirdi. hē hē bi oda bile gösdermediler. öyle yuva gibi yer. derelere gidēdik bıçak saklarlā darak saklalā. darā **(10)**bulusaŋ ġızıŋ‿olcaĶ derlē. bışā bulusaŋ oğluŋ‿olcaĶ derlē. a̱a hura bile gömdürdük biz bıçā şiyi. şiyiŋ düğününde kimiŋidin‿o? gelin geldi valla baĶ‿unuTTum. su yoğ‿udu derede de hunuŋ dibi göl‿üdü. dolduruldu da burda el yüdürdülē. duduŋ dibinde. burda yok. burda yoğ‿udu yavrum. eveli oluyodu da. ġaldırdık biz de ġaldırdık dur. ben de ġaldırdım yavrım. benim ġız **topal hatcı'**yla **(15)**yaran‿oldu **fatma**. benim anam ölüvüdü de olmadı. bubam yatalādı anam da ölüvüdü. ġaldırmadık biz. o yaran diye onu ġaldırdık biz. dört ġızım va. dört ġızım va, üç oğlan‿ıdı hindi bi oğlan ġaldı. gelinniklē cığalıdı. dürmen derlēdi. eveli höyle ġırmızı çiçekli çiçekli ondan oludu. başıŋı cığalā oludu düzerlēdi. yüzüne al gererlēdi işlentili. öylüydü eveli erkekleri ġatmazlādı zennelē erkeklē de bazı ġızan **(20)**ocaklīŋ tepesine çıkar da büber atıvırdı. millet öŋsürüke bi ġalıdı ġa. **sülümen** dayınıŋ‿evi kına eviydi. ora geniş‿idi. onu cavırlā gelmiş de yakmış onu da sonra yapılmış o.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar:

Bebeği Tuzlama: duzladım hepsini duzladım. biz aylıḴ‿olmadan ey de çocuk **(25)**doğdu mu iki gün üş günlūkene çam ġabī sürteriz. kokulu öte beri edēriz. bekmeziŋ varsa bekmezile çalāsıŋ her yanna. ağzına ġatāsın. burnunuŋ yanları hurları kokmasın diye sürēsiŋ her yerine şam ġabīnna. hani onuŋ‿içine de koku ġatādın. mersin öte beri. öyle duzladık yavrım.

Bebeğin Duşağını Kesme: a‿a ben kestirmedim. o duşak kesmiy de yalıŋız dil **(30)**bitiğ‿idi. dilini kesdirdim. diliniŋ‿altında. hu diliniŋ‿altı bitiğ‿idi. **güney**'e gitdik **güney**'de kestirdik **alimi'yi**. **fazil**'i da hurda **abdıl**'ıŋ ġaynınası höyle yırtıvıdı baş barmānna. diliniŋ‿altında höyle basdırıvıdıŋ mı teziyke ġızaŋ. höyle yırtılıp gidiyo. ona da ya şeker basıyoŋ ya duz basıyoŋ. aha benim ġız geldi. encek yalıma. **bediriye** mi o? enen **bediriye** mi? ge bakam ge. sen hindi nerden çıktıŋ bu yola? hē **(35)**dolaşıyoŋ. biz üş ġardışız burda. hu da ġardışım hu da ġardışım. üş ġardaşız biz biri öldü. akırabıyız biz bunnarna. o ġardışımın ġızı hu da gene kendimizden. o da anamıŋ dayısınıŋ torunu. yakın gene o da. burda el yok zatı. ben ġa eskisi gibi yavrım aklımız da ermiyo bizim bi şiye.

Ebelik Yapması: ben çok yapdırmadım yavrum. bi **ümüran** bi de **şükrü**'nüŋ **(40)**ġarısını. ikisini onun he bi de **dilek**. suçlancaḴ‿o zaman. hani allām etmiye bi ölüm zulum olsa **şükrü**'nüŋ ġarısı öldü ġaldı da şi var‿ımış onda. ni diyolā ona? gıriz mi geçiriyomuş ġarı do‿um yaparka öldü ġaldı da şamarlarka aklını başına getirdim. kendilîmden yavrım birinden bile örgenmedim. kendilîmden. tabi ben do‿um yaparka mecibur ebe geliyi işte aha o yüzden. onda ben başı sıkılan ünnüyo **(45)**yavrım. öyle başı sıkılmıyan ünnemiyo beni. sözüm yaz günü oluyo. ho ġoŋşu o da el diyi bizim. o gece do‿um yapcaḴ‿olmuş. **talip** ġoşdu geldi. bunuŋ‿anası doğum yapcākana dağa gidiyodum yollamadılā çevirdilē. hani doğum olcak diye o da. ötekiniŋ bi ġocası yoğ‿udu yabandıydı. **alaman**'dıydı. onuŋ da ġardışı yoğ‿udu burda. **küpüre** ünnedi giTTi. şi **ġadiriye** aldı giTTi eltisi. ben hatta **(50)ġadiriye** çekişdim. böyle şeyi vardı da bene niye ünnediŋ dedim. ġarı öldü ġaldı, şamarlarka şamarlarka aklını başına getidim.

Eskiden Köyde Yaşanan Kıtlık: öküz vardı yavrım. hu eviŋ oldū yerde. bi sene ġıtlığ‿oldu. babam ıramatlıkgil horda kelle çırpdı. kelle höyle daş ġodulā. kelliyi vura vura vura kelle dökülüyo hani tene dökülüyo. ana! duyan **memet halı**'sı kelle **(55)**döğüyomuş. gelen o bene bi kilo ve, o gelip, o gelikene kendimize ġalmıyayazdı. hani ġıtlığ‿olmuş öyle. anam ıramatlık pelit çörē yidik yavrım biz derdi.

Eski Günler Yaptığı İşler; hu yeŋi ġuruldu. giTTim bi **diribol'**a giTTim. bi de **bağırsığ**'a giTTim. ikiyi giTTim men değmene. yavrım menim görmedîm ġalmadı. çift de sürdüm. harman da savırdım. desde de sardım ġaŋlıya. yapmadīm iş yok. **(60)**meşe de ġırdım. çift de sürdüm. ağam ırāmatlıĶ‿esgerdiydi. ağam da esgere gitceK‿oldu. esgeri geçirmiye giTTi. eveli **eşme**'de handa yatarlādı. onda babacīm ıramatlık yatalak ya **ali** demiş **çıralı dayı**ya. toum saçıvı da **arzanim** sürsüŋ bereŋārı demiş. o saçıvırdı bene toumu. üs yanna çıkıvırdı kendi tarlasına. ben sürēdim orda. onda, birinde oldum ga tarlıyı. öküze pulluğu şiyi. öküz yörümedi. eşşē **(65)**ġoşdum‿udu. eşşeK de öŋü yanna enividi. sakındırıp duru onu o ya. o enividi. öküzü ġoşup şi edēke gün aşıvıdı. alla korkuyun da eveli canavar var‿ımış. korkuyun da zorla şiyi ġatıp şi ediydim. **ġayapıŋar** yandan bi ısan belirdi. allah! o ısan bene ulaşmadan yola çıkıvıran diye kendim sıra ġayret ediyin. o da tarlanıŋ‿içine sapdı mı çıkageldi. sen dedi **memet halısı** biliyo muŋ dedi. ben de **(70)**benim bubam o dedim. ağaŋ var mı esgerde **veli** dedi. ben de vā dedim. al mektubu dedi de mektubu vedi elime de dönüvüdü. anam‿ırāmatlıĶ ga o zuman esgi köyde duruyoz ya. feneri yakmış da bene karşılamıya geldi. çekişdi. a yavrım dedi sabala toplasaŋ gelseŋ‿idi dedi. hindi niye aldıŋ geldiŋ. geş ġaldıŋ diyo ga. sabala da **eriklibuğaz**'a gitcen çifte. ora da buydüy‿ekilcēmiş. anamgil bir ayar **(75)**buydüy ġatıvıdı bene. ben de o bir ayar yetmez diye bir ayar da kendim ġatdım onnā görmeden. onu kendim saşcan ga. saşdım sürdüm ayşama ġada. **kezim mamıt**‿ırāmatlıĶ geldi. **arzanim** ni ġada toum ġatdıŋ ya dedi. ben de ağa dedim bi ayar onnar ġatıvıdı ya dedim bi ayar da kendim ġatdım dedim. alluu! dedi. turpan kesmez onu ya dedi. eliŋ malı yir ga dedi ırāmatlıĶ. gene biçildi deŋK geldi. **(80)**sıĶ‿olusa tabi turpanı yatıvıcak. sık oldu mu bi de celimsiz oluyo ya. turpanı bişdiŋ mi yatıvırı o. aa deycem o da deŋK gelmiş. emme oranıŋ çifti üredi. niden oldu bilmiyon valla oranıŋ burdan oranıŋ çifti çoĶ‿üredi. deŋk gelmiş ga da bişdi ağam onu turpanna. eveli yavrım böylüydü. oraĶ‿oludu. ġavramca yarışıdık. kim ġavrama ġocaman etcek diye. benim akıranım vardı. içimizde babaŋ yapardı **(85)**ġavramı. bi de ben. bi de asıl ġavramcı **poslu**'dıydı. mūtar‿**ali**'niŋ gelini. onuŋ‿ünü gidēdi. iki kişiniŋ ġavramı bi ananatı almazdı. hani höyle yarısında iyice ördüŋ mü o aynı saç‿örüğü gibi örülür‿o. biyi bi yanna atāsıŋ biyi bi yanna atāsıŋ. aynı örgü o. öyle öyle yavrım çok çalışdık da. aa hindi oturduk ġaldık.

Sağlık Problemleri ile İlgili Anıları: benim hu ayām ġırık yavrım. çiynim de ġırıldı. **(90)**çiynimiŋ çarası yok. kazā yapdım. he her yanım ġırık yavrım ya bi ızdıraP‿eden yerim yok allā şükür. he allā şükür. hu ayām zatı belli ayrı. çiynim de hurası domalıp duru. tokdura giTTik. filim çekdilē bilemedilē. **elyaz** deyze dedi. benim bi ġırıkçı çıkıkçı vā a ora gidēm dedi **deŋizli'**de. ora giTTik. bi adamcıĶ‿oturup duru. bakdı ġızım dedi. seniŋ kemik dedi, hu kemik kürēŋ içine girmiş benim. huranıŋ o giden **(95)**kemik kürēŋ içine girmiş. buna tokdur da bi şi yapamaz dedi ben de yapamam dedi. bu senle gidē dedi. emme filimde bilemedilē ya. a‿a benim o ġolum hindi accık yılıĶdır bak. benim eveli **tahsin**'iŋ ġırıldı. ġarşıda payam dalı vardı. çocuk payam dalından düşmüş. cuma gün müdü? bilmiyon. bi ġoşdum ben çocūŋ kemî höyle çıkmış dışa iki kemik. deriyi delmiş de böyle çıkmış. ben de dutmuşun. aldım **(100)**geldim. **ese** dayım ırāmatlık vādı o‿zuman. bizimki **ese** dayıma gösdermeden **eşmi'**ye götürüy tokdura. orda **ġayapıŋar**lı **ıbıram berber** vardı. dayı demiş tokdura gösderme ekini ġırıkçıya çıkıkcıya gösder demiş. ona bile gitmemiş gayı. geri aldı geldi çocū. **ese** dayım ırāmatlıĶ‿o kemî içine ġatdı sarıvıdı. çocuk demek ġolu şişdi. çocuk bağırıyo bağırıyo ġız aycık gevşedivirēm diyin ben gevşetmiyi bizimki **(105)**gā. dayım sardı diye ga giTTim **ese** dayımı gece aldım geldim. aycık gevşedividiydi üydü ġaldı çocuk. **tāzin'**iŋ ġolunu da aynı **tasin**'iŋ ġolu ġırıldı. aynı ġırıldı. ekiz‿idi onnā. aynı ġırıldı. **papaz‿ali'niŋ hacı**'yla hurda döyüşüyollā öküz güdēke. **papas‿ali'niŋ hacı** bi diynek vuruyo çocūŋ ġoluna. küt ġırılmış. o küt ġırılmış höyle kemik file şi olmamış. onu da **ese** dayım sarıvıdı. ırāmatlıĶ‿o **(110)**yannarından iyiydi ya hani ġızaŋında hiş bi hünerlisi yok. benim ayāmıŋ çıkıklıını onu ben demiş hani hiş o aklımıza gelmedi. ben görüydüm onu ġatādım yerine demiş ırāmatlık. hani ora bi yumak ġordum demiş. kirmen yumā. üsten bi depme vurduŋ mu girēdi o demiş.

Anısı: eveli dü‿ünlēde meydan‿ataşı yanādı. ġaŋlı çıkarıdıŋ. bi yığın pıynar alı **(115)**gelidiŋ. cāmınıŋ arkasına çok meyden‿ataşı yandı. ordan deve yaparlādı. ısandan. iki ısanı bir araya getirdiŋ mi deve yaparlādı. üstüne çul atarlādı. aynı deve gibi dolaşırdı. odun gelidi pıynar gelidi. ben görüke atlamadılā. onu görmedim. eveli okucular evce evce oturudu. **araplarlı**lā bizim eve bi oturdu. dü‿ünde bu **çam‿alı**'nıŋ dü‿ününde. gelin giTTi gezdi geldi. ta‿a bizim evdeki okuculā içiyo **(120)**kakmadı. meze! meze! meze! benim dü‿eniŋ su‿anı vardı tükeTdilē. meze yetmedi ki. eveli işgi çok oluyodu yavrım. hindi işgi öyle bek yok ga. **fazil**'iŋ

düününde yolluyuvudulā. bizim davılcıyla zurnacıyı **ābeylilē**. **bozuk memed'**iŋ ġızını aldıydık. **üssn̄'**üŋ o da yolluyvudu. davılcıyla zurnacıyı iki gelini bir alıp gelcēdik. birini şiyden **ġıraŋköy**'den birini **ābiy**'den alcādık. davılcıyla zurnacıyı **(125)**gece yolluymuşlā. işgi yolladıydık. işginiŋ‿içinden burdan ora öte beri aşlık suluk ġoyun gidiyi ya. içinden bi şişe almışlā. bu bi şişe niye alınıyo burda diye davulcuyu yolluymuşlā geri. **tāsin** ırāmatlıḴ da bizimki dedi iki gelin alcādım, bi gelin alıvıran vuruŋ siz de dedi. hani davılı siz de vuruvuŋ dedi. iki olcāmış gelin, bi oluvusuŋ dedi. bir‿ay sonra bi diya edelim dedi ırāmatlık. onna niy‿ise benim **(130)tāsin** duyvuruyo. miniviriyo arabıya arkasından ho giden araba almıyodu bi kimse ġalmamış. **tāsin**'iŋ‿arkasına gitmişlē. varıyı **eşme**'ye bi koli taa alıyo ırakıyı. ordan miniy‿arabıya. arkasından gāri tamirci dimi. arkadaşı çok. gidiyollā bunnā beri yakınlaşınca süye süye süye **bozuḴ‿üssn̄**! **bozuḴ‿üssn̄**! dışarı çık! **bozuḴ‿üssn̄** mü yolluyo? beliki habarı va beliki yok. oncaz da ormana ġaşmış. **(135)**aşşā yanda orman vardı. ormana ġaşmış. hepsini gördük de. gelin gelike bubaŋına bizimki **eşme'**de ġalmış. hani **ġıraŋköy'**den aldık gelini de bi de ordan alcaz. onda açcık ġavgalı gibin bi şiydin o. öyle ġavga diyil de elle diyil de. işTe ġız tarafı vecez alcaz mı bi şi nasılsa ga davılcı geldînden mi oluyo. davılcıyı gece yolladı ondan‿oluyo. **ıraz** yengem ıramatlık da varmış eveli. daa arabanıŋ bir ucu **(140)**yarıda, bir ucu vardı zatı ora. onnā da **eşme**'de ġalmış. acaP ġaraġol götürsek mi götürmesek mi? bubaŋıla ikisi. ūraşıka bi de hadi götürmiyem demişlē. gā onnā da gelmiş. **ıraz** yengem ırāmatlık ağam demiş iki gelin alcādım bi gelin alıvırın bir ay sonra bi diya edelim demiş. gelini düzüŋ de demiş damıŋ‿üsdüne çıkaraġoŋ demiş. geliniŋ başını düzmüşlē damıŋ‿üsdünde diŋelip duruyodu bizim vardīmızda. **(145)**ısanlā yavrum hepsi de bir olmuyo. o ġarı ġavgıyla yabandan‿ıdı yavrum. **ġıraŋköylülē** ireng‿etmedi bizi. onnā zatı hepsi almış kendi alcaḴlarını. ii biz de aldık. öteki çeyizleri yolla bene dedi. hiş bi elek teli alıvıdılā ġıza. ġız da ağlıyı biz ga hepsini aldık ya. onnāŋkını da aldık, kendimiziŋkini de alıyoz biz. ağlamıya durdu ġız. ii höyle dînele sürülen bi süpürke var‿ımış. gırgır. onu anası ana diyo ben de **(150)**görmedim‿idi. ana ille alıvı diyo. o da diyi ben oğlana düün etcen diye bak bi süpürkū alıvmıyo. bizimki de çıka geldi. niye ağlıyo bu dedi bene. ben de bilmin bi şi var‿ımış dedim. onu alıvı diyo anası da alivmiyo dedim. o da böyük bi şi sanıyo. ġızım dedi niy‿ise dedi ġaŋlınıŋ ġanadına onu da sarām dedi. hani onu da aliyin dedi ga. ana! ġız giTTi aldı geldi. bu mu seniŋ ağladīŋ dedi bizimki. ge git ge git

(155)dedi. anaŋ‿almazsa biz alırız dedi ırāmatlık. hani deycēm ġarı bek kötüydü. ġarı ortalığı yidi. adamlā **güngör** dedilē bek hasda olmuş dedilē. ora **deŋizli'**de duruka bi oğlan geldi. onnardan‿ımış. **bozuk memet'**den‿imiş yalım o ya. allah o ġadar taa vesiŋ de dedi. bizi göstermesiŋ dedi. hastalığı allah o ġadar taa vesiŋ de dedi bizi görmesiŋler dedi.

22	
Konuşan : Hasan Tülü	Ali Rıza Tülü
Yaşı : 70	82
Eğitimi : İlkokul	İlkokul
Mesleği : Çiftçi	Çiftçi
Derleme Yeri: Narlı Köyü.	Narlı Köyü

Köy Hakkında: vallā o konuda bi bilgim yok. yörük köyü de. yörükden yerleşmiş. aşiretden yerleşme bura. yörükden aşiretden. yörükleriŋ ġalmasıyla yerleşim olmuş de yav. ilk ismi **aĶġuş**‿umuş buranıŋ. soŋıra **narlı'**ya çevirmişler. ilk adı **akġuş**‿umuş. soŋıra **narlı** yapmışlar. **eşme** yani kazāmız. hökemet. hah otur. ben **(5)**kakacan zatan.

Düğünler: sen aŋlaT‿işTe. nası oluyodu ġızım. alay‿eŋleri oluyodu. meyden yerlerinde. oynuylardıŋ, gülüylardıŋ. tā tā çeşitli oyunnā çıkarıylādın. böyle oluyudun. hindiki gibi bi hurda az buçuk bi şi a tambıdı tumbudu tambıdı tumbuyla diyil‿idin hani. u zaman öyleydin. hep çalgıcı geliydin ġoca davıllı. berikinner **(10)**yoğ‿udu. hani hurda oyun çıkarıylādın. sözüm aa eşşeK‿oyunu, yauT başġa türlü, birini sözüm aa eşşē çulluylādın mulluylādın, biri çekiyidın, biri ardında işTe efe elbisesi keyiyidın bi şiler bi şiler öyley‿idi. hani tā ni diyiviren?

cuma gün öğleden soŋra başlādı. hah düğün cuma gün öğleden sonra başlādı. cumertesi gün okucu gelidin. cumartesi gün de esgiden okucu gelidi canım. okucu **(15)**diyi yav oduna gidilmez midi yav? genşleri oduna yollarlādı. çalı çırpı keser geceye heleşe yapcaz diye. alaya ceyran olmadīndan onuŋ etrafında eylenilir oynanılırdı cumartesi gün. hem davetiyeci oludu. oyun çıkarılādın dedem. öğleden sonra gecesi de eylenilirdi. ertesi gün de gine yemek, pazar gün gelin çıkādı. üş gün her yer öyley‿idi gerçi de. bu şekilde düün olayı cuma gün öğle soŋra başlādı.

(20)var. aynı hindiki gibi deyneK‿oynanıdın. at var‿ısa ondan soŋra yemē yirlēdin, gelin çıkarılādın, indirilēdin, millet dağılı gidēdi. akırabaŋ ġalıdın hah. akırabaŋ‿oludu. iki sefer yemek oludu. vardı olurdu. yapılmaz mı yapıldı. ediy ediy. bu ġız‿evinden oğlan‿evine işTe hediye gibi. genşlē keyiniyo kuşanıyo. başlarına örterlē. o şekil oğlan‿evine götürülē çalgıyna. eveli var‿ıdı. esgiden var‿ıdı. hindi **(25)**yok. bundan on beş yirmi sene eveli var‿ıdı. sererlerdin hurlara. niyi var‿ısa ġızıŋ. ayşamüstüye dōru bi de toplarlardın millet görsüŋ diye hani. böyleydi dedem var‿ıdı yalan diyi.

Köyün Adı Hakkında: burası ilk adı, hindi **narlı** ya. sözüm a͡a cavır ġırġuş der‿imiş de buranıŋ ilk adı **akġuş**. cavır **ġırġuş** der‿imiş sözüm a͡a. cavır geldî **(30)**zaman **ġırġuş** der‿imiş. cavır giTdikden soŋra esas **akġuş**‿umuş bura **narlı**'ya çevirdiler. valla onu bilemem dedem. kaş sene oldu. insan unuduyu. mesela ben yaşamışındır onu da. atmışda **narlı**'ya kaç yıldır takip etmedik ki. atmışdan bu yana olmuşdur tāminim. bi tene nar va horda eyşi nar. avlunuŋ birinde horda. ordan mı takma valla bilmiyon. orasını bilemicez dedem. ilk adı işTe dedim ya sözüm a͡a cavır **(35)ġırġuş** der‿imiş. soŋıradan **narlı**, **ġırġuş** murġuş seniŋ benim dakmam yani.

çocuk ni olcak? niydin onuŋ‿adı le? gece hani ni oynuyduŋ? bi oyun vardın ya. ġaraġuş. harmandalı, zeybek başġa ni oynarlādı la? aynı her yerde olan bi oyun evet dü͡ünnēde. sepetçōlu deriz her yerde vādır. siziŋ orda da vadır. aynı yav de͡işen bi şi yok.

(40)Köyde Evliya Olması: çıkdīmız oluyo yani bu sene çıkılmadı heralda da. şurda bizim bi ġabir vā üş köyüŋ ortu yerinde **ġayapınar**, **ġonak**, üçümüzüŋ birlikde evliya ġabiri. **ġayapuŋar**'dan geldiyseŋiz sağ eliŋize geli tepeniŋ başına. burası evliya hani böyük daşı vardı. evliya ġabirlî burası evliya ġabirlî diye geçiyomuş. ġabiriŋ‿adı evliya. bi tek daş va. yuvarlak silindir şeklinde daş. evliya böyle ermiş. **(45)**ġızım evliya **ġaracaamat'**na burunuŋ‿arasında gece şavk şeklinde, löküs şeklinde inennē görmüş de esgiden evliya denmiş bura. evliya var‿amma kimidîni yaşıydīnı ni bilceŋ? burdan kākan ora **ġaracaamad**'a file gider‿imiş **ġaracaamat**'dan bura gelir‿imiş. öyle diyiler. ışık burdan kākar ora gider‿imiş. **ġaracaamat** var orda ya ora. ordan da bura gelikene görenlē var sözde öyle diyilē. **(50)**bizler görmedik gene allaha şükür.

Cenazede Yapılan Uygulamalar: nası yapılı? ölü yerine bi gün iki gün sonra işTe akşamları bayannā tabi erkeklē gibi şiye gelmiyü. zenne de gelebilir. tabi genelde bayannā geliyo. cenaze yerine birer parça yemek ni varsa işTe onu götürüyolā. baş sağlīna geliler tekrar. onuŋ üzüntüsünü gidēmeK‿için ġoŋşulā köylü varı geli işTe. **(55)**soŋra şi çıkardılā. çabacı ekmē deriz biz. ġabir ġazılıyo ya. ġabir ġazılanlara ġabir ġazanlara akşamı mı gari cenazeniŋ akşamı esgiden o beş altı kişi ġabir ġazan kişilē yemek verilerdi birkaç gün soŋra. adetimiz buy‿udu. soŋra şiye çevirdilē. ġabire ġonunca bide olayına çevirdilē. şuan öyle devam ediyo. bazısı veriyı bazısı vēmiyi. okudūma göre diŋledîme göre o da hayırlı bi şey değil‿imiş o **(60)**yemeK‿olayı da. daa aralı muralı gelen olusa hiç olmasıŋ aş ġalmaması filen için bide dağıdıylar dedem bide dağıdıylar. **eşme**'den yaPdırıp geliylā. bide dağıdıylar herkese. okudūma göre duydūma göre vēmiyen vēmiyo. bu konuları bilen vēmiyı. bide de vēmiyo. işTe o şiye ādete uyuyuz yani veren de oluyo.

Hayır Yemeği: işTe o demiŋki gāri eveT‿o oluyo. o genelde oluyu. elli‿ki günden **(65)**soŋra kesip millete buyuruŋ ediyiler ha. ille elli iki olasıya şart diyi yani. adı elli iki de. elli iki gün geçiyo yani. ille elli iki günde değil de oluyo yani. adam otuz beşde de ediyı, kırkda da veriyı, ellide de veriyı hazırlanabilişine yani. durum deyil bayā oluyu o elli iki olayı oluyu. olsuŋ olmasıŋ durumu yapar. var‿ıdı cāminiŋ ġıyındıydı. gelen musafirlē orda yani yatıyodu. yemek götürme olayı vā mıdı o odaya **(70)**gelen misafire? getirivirseŋ getirivirsiŋ. getirmesseŋ mecibur diyil yani. gören duyan olusa köy‿adına oda heralda götüren ġonuŋ ġoŋşuŋ götürülüyomuşdur ben götürmedim görmedim de. o başka illēde kazalāda gördüm. **kütahya**'da mesela çoḴdur **afyon'**da. ora maallelēde her yerde şey vā. oda vā. evet ġāve gibi aynı divannā ġomuşlā eTrafı çok güzel hoşuma gitdi. o zaman ulaşım mulaşım mı vā yav? **(75)**adam nerde ayşam oldu orda ġalıyodu. tabi atına eşşēne niy‿ise çerçici olurdu esgiden. sırtında eşşēŋ beygiriŋ ni var‿ısa bayanlarıŋ iynesi ipliği, pulu onnarı köyleri dolaşıyo adam altı ayda memlekete dönüyomuş dolaşıyomuş onnar için. amcaoullarıyız. yo lē. bi sene filene giTdim **güllü**'ye gitmedim ondan soŋra he ilkokul bir deyve. valla onnā siz burdan gitmesiŋiz diyo, biz diyoz siz burdan **(80)**gitmesiŋiz diyoz. onnā bizden çok tabi onnā bi mahalle köy. onnā bizden çok ġalaba ya.

Köyün Geçim Kaynağı: mesleK‿olarak ni yapacak burda? arpa, buyday, afıyon, haşhaş yani. ekerseŋ susam, aklıŋa ni gelise darı, bağ var tütün de var. eksere tütün

zatan gelir tütün, bağcılık, tütüncülük geliri. bağa döndük. şuan tütünden fazla bağ **(85)**vā. bağ tütünü ġodu geşdi. hayvancılık vā çok diyil normal. idara edilcek şekilde hakından gelebilcēŋ ġada. gene de tütünlen bağ. elek vā. şu bizim çevre köylē hep elek. ekseri elek. tütüncülüu siz aldıŋız bizden. eŋ fazla **ġarāmatlı**'da tütün. bizi ġodu geşdi. tütünde bire geliyi satışta bilene. benim yapdīm işi beyenmedilē yani tütün dikdîmi beyenmedilē. dayı sen hızlı gidiyoŋ. tarlaŋ avara. bizim orda **(90)**yapdırmazlā bunu. şöyle etmezlē bunu. seyreK‿atıyoŋuz. tütüncülū ora aldı demek istiyon yani gerçekden siz birinci olduŋuz hindi köy olarak.

Köyün Nüfusu: mūtar kaç nüfusu var buranıŋ la? kaş nüfüsu var köyüŋ? nüfüsu nüfüsu. yüz atmış yedi. o atdı onu yav. seşmendir o yüz‿atmış. atdı kafadan. he zaTen köyde îsan ġalmadı yav. he **serder'**iŋ oğluna diyi. tütünü bıraĶdı da bağı vā. **(95)**dikmiy mi tā hindi? bağı vā köyüŋ ġıyında. oğlanları memur etdi mi bilmiyon. hiç gelmiy de çocuklā bura. yaşları da baya.

Askerliği: **erzurum oltu**'da. valla ni aŋlatan? bizim zamanımız çoĶ‿iyiydin. anarşıt bile yoğ‿udu dedem. istedîŋ şekilde gezerdiŋ tozardıŋ sırayna nöbet yazarlardın gider beklerdiŋ. öyle şey ġarmaşalıĶ‿olmadı emme kaş sene oldu bak **(100)**asgerlî ben bitireli. seksen beş yaşına giTdim. eŋ aşşā atmış sene oldu tā geşdi. iyiydin‿o zaman emme hindileri bilemem **erzurum oltu**'da. **erzurum**'uŋ kazası **oltu**. bu tesbiklē var ġadınnarıŋ dakındıĶları yüzde seksen deyiviren ordan çıkar. hah oltu daşı.

ben **kıbrıs**'ta yapdım. ben gāziyin zaten. **kıbrıs** gazisiyin ben. malulen emekli **(105)**oldum. çürükden emekli eTdilē beni. ni diyen hepsi māzi benim yaşadıklarımıŋ. hayatım māzi. savaşdık anı ni oldu? kıbrıs barış harekatı. asger‿idim o zaman ben. ġatılmasa vurulu mu ġatılmış tabi mecibur. uğraşcaz duşmanna. o gün için azınlıkda türk **kıbrıs**'da ya. işgence ediyolā. yani kendi dinlerine çevirmeK‿isTiyolā. **türk**leri bi şi yerine ġomuyolā. bizim **türkiye** de ayaklanmış. şimdiki **iran**'ıŋ olduu gibi. **(110)**ayaklanınca bi de çounlukda olduklarından berikinler işkence etmiye başladılā. **ecevit** başbakandı yetmiş dörtte. o ne ġadā şeyleri şey yoldan diyemedim işTe. etmeŋ dutmaŋ dediyse de diŋlemedilē. **amarika**'ya söylüyo. bunlara söyle yapmasınlar bunu yoksa vurcan. **amarika'**ya giTdi zatan. savaşıŋ oldūnda **amarika**'daydı başbakan **ecevit.** orda aŋlaşmışlā şifre ġurmuşlā. **erbakan** yardımcısıydı bunuŋ. **(115)**ordan şiyi alınca ben vuruyun diye vurdurdu yani vurduk biz savaşdık orda. ben yaralandım. orda yatdım kakdım. altı ay hastanede ġaldım. ni diye anlatîm, nası

anlatîm mazi diye ni diye anlatîm bilmim ki. vuruldum, yaralandım, yaTdım niyse **adana**'da yaTdım. **ankara gülāne'**de yaTdım. ordan gönderdilē burda yaTdım üç ay. bacāmdan vuruldum. mazi anlatmayla başa çıkmaz şurda ni yaptın şurda ni **(120)**yaptın gibi sorunuŋ cevabını verin ben de şimdi nerden başliyin nası aŋlatiyim? nasi aŋlatiyim ben sene? hayātım mazi, asgerlik mazi. ben nere giTdim ilk **sökü**'ye giTdim. **söke**'den **ispartı'**ya giTdim. i**sparta**'dan **ēğril**'e giTdim. **ēğril**'den **bolu**'ya giTdim. **bolu**'dan **kıbrıs**'a giTdim. **kıbrıs**'dan bura geldim. hayatım mazi oldu. askerlikde oldu bu olay. çok gezdim her şi de çekdik. tecelliyi de çekdik. alla şükür **(125)**işimden de ġalmadım. her şîŋ fazlasını da yaPdım. ni diyim hayatımı doya doya da yaşadım. her yetişebilcēm şeylerden de aldım yani. ni gerekiyosa köy yerinde tırakdöründen, arabasından, evinden, damından her şiyini de aldım. çalışdım. dokuz on milyere yakın da maaş alıyon. devlet destek de veriyo kömür, yakıt, şu bu. böyle yani. vā. benim adıma biri siziŋ‿orda da va iki ġardeş ya. biri milli eytimde. **(130)**ġaymakamıŋ yanı siziŋkiniŋ biri ya biri de ormanda. öteki de ormanda. benimki de milli eytimde beriki okulda. he milli eytimde okulda idare bölümünde. gaziyin ben. esas gaziyin yani normal asgere gidip teskereyi alıp gelennē onnā da gazi diye geçiyü de ben malulen harp malülü diye geçiyü benim. saĶadın ben bādaş ġurup oturamıyon, yürürken topallıyon. saĶadın ben açıkcası. böyle yani**. hasan doğmuş (135)**benim asger ākadaşımdı. o gitmedi ben giTdim. tatmin olduŋ mu diyon bu ġada? siziŋ ordan mı? **davut**gilleri tanıyon burlara gelip gitmeyne. epiyden beri varmıyon gāri. hayırlı günner, hayırlı işler.

23
Konuşan **:** Meryem Köseçakmak **Yaşı** **:** 76 **Eğitimi** **:** Okula gitmemiş, eğitimi yok. **Mesleği** **:** Ev Hanımı **Derleme Yeri:** Konak Köyü.

Düğünler: eveli düünnerde şi oluyodu ġızım. hindikinner gibi olmuyodu. geleneK göreneK‿oluyodu tabi. benim bubam bi deveci ġızıyın ben yörüK ġızıyın. babamıŋ develeri vardı. **ġarāmatlı**'da, **yeşilġavaĶ**'da **ābey'**de deermen öyüdüveridi. düğün seysenası ġaldırıdı. **yeşilġavaĶ**'da filen develere sararlardı ceyizi. hindiki gibi

(5)moturlara, hindiki gibi kamyunnara sarılmazdı. hindi araba. he ceyiz öyle. yorgan yataḴ‿olu çoḴ ceyiz olmazdı. develere sararlardı. develeri süslüydü bubamıŋ. yörüKde bi deneydi bubam. yörüK ġızıyın ben. develeri süslü oludu bubamıŋ. o develeriŋ seysenası çaŋları dakarlardı. tokaları ġanaTları urda kafasında ak deve boncūndan. develeri çok süslü oludu bubamıŋ. seysena ġaldırıdı bubam. ben onnarı **(10)**iyi biliyin höyle çocuḴlūmda hanı. ben ıfacīdım emme biz deve süslü filen ordan düu̯n yerine filen gelince biz görüdük tabı devemizi süslü. benim‿abam benim düŋürüm de. benim abam da eŋ böyüK‿abamız ġızını aldım ben. aa̯ hindi kapıdan seslenen böyüK‿abam. altı ġardaşıŋ bicez sıyırmasını aldım. beş benim var ġız oğlan. oğlan bicecik de ġız dört. onda gayrı ben de onuŋ eŋ‿ıfānı ben aldım oğlana. **(15)**hindi ġızlarım nasıl‿ısa gelinim de öyledir. hanı çok severin iyidir huyu suyu. işTe ney deceŋ esgi gelenēmiz görenēmiz bizim böyley‿idi evelleri. ev döşeniyi hindi sözüm herkeziŋ‿evi başına oluyo ġızım. eveli ev bilen hepimiz biz bî hoo̯ ev bizim bak. şo evde hindi büyük ġayınımıŋ ġüççū ġaldı. biz beş dene gelin du̯aklı gelin geldik biz. hepimiz allı gelin‿olduk. beş dene gelin o eve gelin geldik biz. **(20)**herkez soŋıra soŋıra ayrıldık. ho eŋ böyük ġayınımızıŋ‿evi. ho onuŋ güççūnüŋ‿evi. ho ortancınıŋ‿evi de bu benim adamımıŋ‿evi.

Eski Gelinlikler: hep hanı al gelin oluduk eveli. hindi ak gelin oluyolar. o zaman ġırmızı yeşil keyilidi. duvaklı şaşlıklar getirilerdi. şeyden **güllü'**den. arap saçlıkları dakarlardı. saçlıklı gelin. selbent ediy ille saçlıklı gelin alacan diye benim dü̯ünümde **(25)**saşlık getirdi ordan ġafama. ben de ev o zaman o eve gāri gelin girdim o eve. yokarkı eve gelin girdim. girince ata mindim ben ġızım. ata binerdik. atına gelin olduk. arabıya minmedik hiç taksiyne gelin olmadık biz. altı ġardaş hepimiz ata mindik. o zaman atına olunuyudu. davıllar döyülü, atlar şaha kakar düşecen diye ġorkarsıŋ titirersiŋ böyle atıŋ‿üstünde. arap saçlıkları böyle cıyış cıyış cıyış cıyış **(30)**gelinleriŋ. hindiki gibi olmazdı. hindi aḴ gelin oluvuruyu nere giderse. bi de gelinnik çıkarıylar bi de keyiyilar. hindiki gelinler taha güzel oluyu da bizim günümüzde taha ağır‿ıdı. seniŋ adıŋ ne? aha böyle gelin olduk biz ġızım.

benim adım **meyrem**. annemiŋ‿adı **ıraz**‿ıdı. **ıraziye**. soyadım **köseçakmak**. yaşım ġızım yetmiş, yetmişiŋ üstünde ya kaş altı, yetmiş altı vilen varın. okumadım. hocada **(35)**açcıḴ‿okudum da öyle hiç şiyde okumadım. hani biz ġuran ġursu biyi açcık gelin olduu̯m sene aa̯ o hocıya giTdik de namazlık ġadar. beş‿altı okuma biliyin

namazlıḴ ġadar. öyle çok bilmiyin hanı sürelerden biliyin. ordan gene süre namazımı ġılcaḴ ġadar biliyin. ev hanımıyın öyle hanı okumuşluum‿olmadı.

Düğünlerde Yapılan El Yüdürme Geleneği: var‿ıdı. he aynı evelki gibi **(40)**devam‿ediyi. aynı evelki gibi. biŋde bi yabana gidennēŋ‿olmuyu. el yüdürme bizim davılla dereye çıkasıya ölüdük bura. ta dereye gidiliyi. çeşme vardı ora. çeşmeniŋ‿ayāna saklarlardı bıçā darā bululardı neyse. davıl çala çala foturaf çekili ormannarıŋ‿arasına. ne dayı yeşillik yeşilliK‿ormannar pıynarlıklar. ii‿aha böyle oluyoduḴ ġızım gelin bizler. duvaklı gelin‿olduk. beş dene bi eve biz gelin‿olduk. **(45)**hiç ġız görümcemiz yoğ‿udu. ġaynanamızıŋ ġocası da ölmüş eveli gencike. eŋ güççüK‿oğlan gövdesinde ġalmış. erezilce böyümüşler tabi bizi bura babam vēdi. daa benim babamıŋ‿evi hu depe. bak moturuŋ‿üsdünden görünüyo. benim bubamıŋ‿evi orda.

Emeklilik Meselesi: ii‿seniŋ üsduŋa tütün vardır. yok bi‿yil kaş senedir yok eveli **(50)**oldu ik‿üş sene. ordan vilen emekli olmaŋa vilen faydası olū. ġaybeTdirme tekelden vilen var‿ısa. tekelden vilen benim **kerziman'**ıŋ vardı bak faydası oldu. benim böyük ġızım böyügüŋ güççū̄ işTe ortancıl **izmir**'de duruyo. fabriġada çalışıy ġocası. orda benim ġızım bornā okulunda on iki sene yemekcilik temizlik yapdı. hindi benim ġız burdan da tekel ġoçanı olunca üzerine beyinden eveli emekli olcak. **(55)**faydası oluyu oluyu. benim var. evimizdîke de var bura geldik. beliki vaydası olu ġaybetme şeylerini. üş dört sene de burda oldu hindi. **ismayıl** doğdukdaŋ keri oldu üş dört sene üsdüme. bak bizim **azize**'ye benim adam koçan etmiş‿imiş. **azize'**niŋ hindi yatırısa hemen iki sene sōra olcak. bi ġalıb‿etmiş‿imiş üsdüne **ādem**. **hava**'ya etmiş. **ayşa‿bama** etmiş. **ayşa‿bam** sağ olsa hindi oncāz emekli olcādı **(60)**çokdan. lah!

Kınalarda Yapılan Isbā Geleneği: burda eveli ġızım ısbā oluydu. ġadınnar erkek elbisesi geyiyodu. kınalarda ısbā oluydu. yüzünü gözünü saklıydı. ben çoğ‿oldum. erkek gibi bi oludum emme ġızım. valla erkek saŋar çır çır çığrışdırın. o ġadınnarı oynamaya çıkarı bu. sen bi görseydiŋ güle güle. foturavımı çekēdiŋ benim. mendil **(65)**atarlar ısbā. hee ġaldıramamış şaşġın‿ısbā derler. türkü ġaldırır. ġadını kaldırı, gelini kaldırı. belkim sen duymuşdursuŋ ısbā türküsü yaparlar. hee onnar ayrı. o gene ayrı. ġadınnar oklayı dürtü dürtüvürü ġaldırı oynadır. o gene ayrı o erkekleriŋ şiyi. ġadınnāŋ içinde de bu **meyrem** yeŋgem çok yakışırdı oŋa. **göŋül**'üŋ düünde de **fatma** olduydu bizim **fatma** seniŋ ġızıŋ. ġoŋşu **fatma** benim abāŋ gelini. he he he

(70)olduydu olduydu orta gelin. ben **adēlet**'iŋ düününde oldum. ābisi şey saŋmış beni. hakkat erkek sanmış. abamıŋ yandan alıŋ ekünü demiş. hii! tüfā seyirtmiş. ta öyle erkek bıyık yapıyız, şapka keyiyiz erkek dakımı oğlannarı onlarıŋ boyluydu. ben de boyluydum. ordan ābisiniŋ dakımlarından keydirdiydi baŋa ġız. bi oldum, öyle olduydum hakkat bak sen hindi **adēlet**'e sorsaŋ güle güle ölürsüŋ. beni diyi seni **(75)**ġardaşıŋ erkek sanmış diye bî sor deŋK gelise. valla bak tüfā seyirtmiş. ülen sen ni ediyiŋ, demiş ısbā. ısbā etdim ben onu **meyrem** abam demiş. **ethem** dayımıŋ ġızı vardı **deŋizli**'de. **güney**'e düğüne geldi. burdan da biz de vardık düğüne. öteki dayımıŋ ġızınıŋ düğününde ısbā olmuşlar. ısbānıŋ elinde çiçek var, mendil var, bi de bıçak va. hee ġaldıramayınca ya bıçāna ya okulayna. dolayı dolayıverir oklayı. oyuna **(80)**ġaldırıyo gelinnik ġızları ġaldırıyoŋ orda. bizim **yıldız**'ıŋ ġucāna aTdı mendili. ben de **yıldız** kak seniŋ sıra dedim seni kaldırıyı ısbā. aba erkek mi o dedi ġadın mı, dedi. ben de ġadın ġızım, dedim. elinde yüssū var. ben onu dedim yarın bi takip ederin erkek mi ġadın mı? o da hakkat benzeyen de çok benziyi canım. o da bi kiymiş emme. şapka gözlük dakmış. onda bi olmuş. bıyığı da kömürden yapıyolar. **(85)**canınıŋ isdedîne çiçeK‿atıyı canınıŋ isdedîne mendil atıyı. canınıŋ isdedîne bıçā ġavrıyı. onu da bi dayı dürüyler cebine ġātıylar ısbānıŋ ġızım. terini silēler cebine ġatarlar mēndili. aynı oğlan oluyo ya damat gibi. böylüydü o zaman geleneklerimiz görenenlerimiz a yavrım.

Çerezlik Bohça Geleneği: var vardı çerezli. dereleri önden geziydi seysenayla **(90)**arkadan ġadınnar sıra sıra. o seysenayla o çerezler, o baklavalar, ziniler yapılı, çerez ġatarlar. herkez gücünüŋ yetdîni ġatar. ġırepler örtülü, o ġırepleri höyle ġatarı olu. bek güzel‿olu. hani o oğlan‿evine, ġız‿evinden kakar. ġız‿evinden, oğlan‿evine sözüm. o çerez ille o yapılır‿o. o yapılıyı. o daha yakınlara ġada yapılıydı da hindi kaldırdılar. o bi yığın boğçalar kaldırıldı. bizim günümüzde boğça **(95)**gelidi. başġa yerlerde hu yannarda hu köylerde. **aysel**'iŋ böyüK‿oğlana **izmir**'e bizim ġız on bir boğça yapdı. hindi o dāmada ġatılıy da. bi de hu nesinden işTe halasından, hu nesinden yeŋgesinden. kiycek kıyafet yiycek yemek ġatılı, tavık ġızardılı. tabi o da ilāzım canım yeniliy. yenir ġış günne güzel‿olur. damada ayşam nikah ġıyıldı mı herkez. çerez merez olsa yeyni olu gene. emme hindi yakınnara **(100)**ġadar oluyudu da hindi olmuyo gāri. eŋ iyisi çerez oluyu gene. püskūdünü filen çerezini ġatıylar pakedinne. aa böyle ġızım bizim işTe.

Çeyiz Serme: he he he he kaç çifT‿ayakkabı var deniydi. emme bu ġadar çoĶ‿olmuydu ġızım hindi çoĶ‿oluyu. hindi valla gümüşlük mümüşlük doluyo da ġoycak yer de bulunmuyu hindi. ben de ġız çıkādım, dört dene ġız çıkardım. hindi **(105)**allah var o ġadar çoĶ‿etdirmedi benim çocuĶlarım ya. esgi gelenēmize görenēmize göre bek de çoğ‿etdirmediler gene allah var.

Çocukları: bi oğlan evērdim. üş dört dene ġız çıkardım. allah vērmedi. soŋradan vedi allah'ım. üsd‿üsde vedi. iki denesi de düşdü. allah'ıŋ verecē bi şiy bu. vermedi soŋıra verividi. allah verince hepsini everdik barkardık. gāri hindi **(110)**yaşlandıĶ‿oturuyuz evde. gelincîm üsTünde. hurası oğlanıŋ‿evi. hu üsTü. altında biz duruyoz. bi de ġız çocūm var. o benim yanımda yatiyo. oğlanıŋ torun. iki çocuĶ zatan. iki çocuĶ‿edindiler fazla edinmediler. sezeryanna alındı çocuĶlā hep. onu da çocuk ters gelince sezeryanna alındı **uşak**'da alındı. o zamannar diriydim başını beklediydim gelinimiŋ gene çocuklarınna. hani emzirtmiye yardımcı **(115)**olduydum. o zaman ben diyün dört gün ben diyün bi kapan çeketile başında bekledîdim a yavrım diyin. hindi diyin nēlēde? hindi nerlerde? kendimi götüremîn zor gidiyin tuvalete. iki bükülüp ġalıyın. götürū̄ oğlan çokcalı arabayna götürüyü. bakalım yörüyebilceŋ mi filen diyilā. hora varınca bi taŋkerin boynuna oturuyun. o taŋkeriŋ okuna oturuyun ordan geşdim mi **ismiceŋ**giliŋ ora avlu duvara oturuyun. **(120)**ondaŋ keri öyle varıyın. huncāz yere aha dü͡ün salınımız yakın. aha böyle oludu ġızım bizim günnerimizde böyleydi.

hindi gāri hindi dü͡ün bilmiyin şabıĶ‿oluyu. hem ak gelin oluyu hem gene balo olsuŋ şeyi güzel oluyu gine güzel oluyu da bindallı keyiyolar çeşit çeşit hindi de güzel gene. gelenek görenek güzel gene. bizleriŋ gününde o ġadak çoğ‿alınmaz **(125)**elbise filen. ällı gelin, yeşil gelin olular. ġırep düşen alınıdı eveli fıstannar. çeşit çeşit kiyerdi gelin ik‿üş gün gelin gelince.

Nişanı: nışanımız hep isdemeyne oldu. hiç bicecîmiz ġaşmadık. bi ġardaşım ġaşdı. o da işTe bi ġanıvıdı nası olduysa. o da gene gelin çıkardı bubam. onu da evden çıkardı gene. duvaklı gelin çıkardı. **yeŋice** yanna vedi ġardaşımızıŋ biri. gerimiz hep **(130)**isdemeyne oldu. hanı göŋlü olusa olacaĶ‿olmazsa olmaycak. baya söze gelcekler denidi. o zaman ġızım ekmeK‿alıdı. halve alınıdı. öte beri alınıdı o eve. ġız isdemeye gelenler orda yiygi getiridi. orda yini içilidi. ayşam orda ġız ġayfa bişiridi. ġayfa dağıdırdı. orda isdeme oludu. allāŋ emiri demek oludu orda. aha öyle oludu bizim eveli. gene yemek yinidi orda. yalıŋız oğlan evi bi şiyler getiridi ora.

(135)datlı ekmek getiridi ora ġız evine. biz de ġız evinde ġayfasını çayını yapardık. hoş geldiŋini hörmetini yapardık. ondan keri allāŋ‿emiri denidi. oldu mu kesilidi söz verdim diye. hindi de öyle de. hindi yalıŋız tabi evelkine uymuy gibi geliyi bize açcık. hindi ġızıla oğlan aŋlaşıyı. aŋlaşıyı da saŋa da allāŋ‿emri demek düşüyü. allān emri diyiŋ gidiyiŋ geliyiŋ. gene ġayfasını çayını da yapıyı. iyi iyi gene hindiki **(140)**de iyi güzel. seŋ kaç yaşlarındasıŋ? ġardaşıŋ var mı başġa? hay‿allahīm! bunnarıŋ köylerinde daha cofcoflu oluyu gelin. bunu gelin aldık geldik. seymen seke seke siziŋ‿orda daha cofcoflu oluyu. seymen sekiyi bunnar orlarda. benim hoşuma gitdi oranıŋ düğünü. seçiliviriyi dēmi? iyi güzel oluyu canım hindi de güzel oluyu hindi de höyle demem hanı allı yaşıllı gözel‿oluyu.

(145)Kardeşi: lah! gidili miyi? gidilmiyi aha bu koronadan gidemedik ya. benim ġardaşcīm öldü de iki sene eveli. korona çok şidddetliydi o zaman. cenazasına gidemedim ġardaşımıŋ. **alaşēr**'iŋ **bağılcan** köyündeydi **bālcan** köyünde. cenazasına gidemedik ya mevlidine giTdik soŋra. bilmiyin bi dā vilen etcekler‿ise. sen kimden duyduŋ? bilmiyin valla. a͡a düün var da bizim ġız gelin oluyu. benim **senem**'iŋ **(150)**torunu çıkacak. **māmıd**'ıŋ ġızı çıkacak **sarıgöl**'e. ona yarın gidermiz bilmiyon. gelin de gideriz ana hazırlan diyip duru. ġız yavrum onnara işTe **sığırtmaç**'da duruyular. benim ġız ġardaşımıŋ torunu oluyo çıkacaĶ‿olan.

Köyün Kuruluşu: çakmaklar çok **eğerci** çok iki gişi. ġuruduğu ha? dokuz gişi ġurdu burayı dokuz. bak biri ho ev. biri de onuŋ ötü yanda esgi mūtargiliŋ‿evi. biri **(155)**de siziŋ ġayınbubalarıŋ dedeleriŋ‿evi. dokuz gişi ġurdu burayı ġızım. dokuz hisdeden parçaladılar burayı sonra. bi ağadan aldılar. şi derlēdi **müzever** ağa derlerdi satan adama. **mamıT**‿ağa derlerdi. **müzever**‿ağadan aldık biz bunu. herkez soŋra üleşdi. dokuz hisse. ikisi yarıma girdi. biri benim bubam yarıma gireniŋ. biri de gene benim eltimiŋ bubası. iki gişi girmiş hissiye, yarıma girdik. onnar bütüne girmişler. **(160)eğerciler**. a͡a girmemiş o. çok çille çekmiş ġaynana canım. hee **ayşa**'nıŋ. **ayşa** ebeniŋ. vardır olma mı vardır. annı çekili çekili. a͡a çekili file diyil. bi göynecik kiymiş. ayācında hȫyle uzatmış ırāmatlık. ayşe ebem. hē hȫyle ikisi de uzanık. huracī da hȫyle hura ġada açık yakası. açıĶ‿oludun o. saşları da hurdan çıkmış. yaz günne benim adam da çekmiş. **ādem** çekmiş onu. iki mi üş mü foturafı va. birini **hatça**gile **(165)**vercen. **orhan memet** de birini çekecek. o birden üredirler onu ġız. o biçez foturafdan üretseler. camlayıp da ġoycaklardır ebemiz diye ġızlar. ġızlar

havaslanıydır ona analarınıŋ. **nayide**'niŋ anası gāri ya. hee onnar çok yanıkdır ebelerine yanıkdır. dayılarına yanıkdır onnar.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamar: ii‿aha böyle ġızım annadivisem ni **(170)**anladayin başġa. he yapılıyı. onu dünyaya geldi mi hindi yapdırmıyolar. tokdurdan gelişine gore dediğiŋ gibi dokdurdan gelişine gore. neyse üç gün iki gün elleme çocū diyolar. datlıya ġatılıyı, hee‿ ordan çam ġabīndan datlıya ġatarlar, bekmeze ġatarlar. ordan kopük halveyne gene datlıyla oluyo. biz duzuna edēdik. esgiden bizim gelenēmiz görenēmizi sorcāsaŋ doğdū gün sabalayin gece dünyeye **(175)**geli çocuk. sabālayin duza ġatarın suya ġatarlar çocū öyle emziriz. hocıya ġulāna okuduruz. ondaŋ keri emziriz. bak bunu yaz ura. bi ebe var böyle ederlerimiş de. bubasından tabi ne verecēsaŋ adı dedeniŋ adını verilerdi eveli. çok aTlar dedeniŋ adı. benim seve seve verdi benim adam. oğlum gelinim bi şiycik demedi. benim torunumuŋ‿adı **māmıt**. ġızımıŋ‿adı **pınar**. ben **meyrem** verdiydik orda **uşak'**da. **(180)meyrem** olmasıŋ dedi. ben ürüyemde **pıŋar** vedim dedi. dedesi evdeydi. ben de dedesi gücenmesiŋ dedim veriŋ. yoğ‿olsun varsın dedim. hindi **pıŋar** çağrılıyı benim ġızımıŋ‿adı. biri **pıŋar** biri **māmıt**. **pıŋar** da bizde yoğ‿udu da dedesine işTe rüyasında öyle demişler. **pıŋar** ve çocūŋ‿adını demişler. dedesi şiyini ġırmasıŋ diye vedik. rüyada vedik biz bunu ya. bek de gülmedi çocūmuŋ başı. gülmedi. **(185)**elcāzında bi şi çıkmış hindi. höyle iriŋ çıkdı diyılar. davşan yağı aramıya giTdiler. o davşan yağın da bulamamışlar. lokum sarıvemişler. oraya höyle sıkıvediydim diyo anası böyle bürtledi çıkdı diyi çıban mı çıkdı elinde. hiş aklına gelmeden bi şiy mi baTdı da farkına vamadı mı? sarıtikenmişdir o. aa‿ iyileşdi ġızım. tökezlemesiŋ diye. bi şi alılar geliler datlı alılar geliler. duşarlar. kim iyi hanı ġıvrak **(190)**yörüyü düzgün yörüyü oŋa duşadırlar. gel gel gel derler gayı orda onuŋ datlısı yenir bi de. duşānı kesivirler. aha öyle kesili gider. hanı kim dayı yörüyü düz yörüyu oŋa kesdiriler. geçelim eve geçelim çay ġayfa içelim. ābiŋe bi ebecik ġonuşġan‿ımış gene ġonuşuvudu baŋa de.

24
Konuşan : Müfide Peker **Yaşı** : 82 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Ev Hanımı **Derleme Yeri:** Güllü Köyü.

iyi bilisiŋ sen benden iyi bilisiŋ. hoşgeldiŋiz. üzüm varımış‿ımış döküldü. altıŋıza veren oğlum. sende vā mı hah? emme hemen diyince akıla geli mi o? evelden yaza ġosādım ben. **müfide peker**. seksen iki. beşi bitirdim ilkokulu. bayramlarda neyni çekerlēdi. şöyle dışlāda meydan yerlerinde. harım arası çekēledi. neyni çekelēdi. **(5)**neyni bayramlāda hep kadınnā, genşlē ġızlā toplanırdı. orlāda niyni çekerlēdi eylenirlēdi. öyle ederlēdi. birbirine geli giderlēdi höyle. biri durar onnar mani bitesiye onuŋ ġıyına gidē. geri geri gelini. geri dönmek yok.

harım arasında, harım aradım.

güzeller içinde yarim aradım.

(10)öyle o gidēdi, öteki de gelir o yanna gidēdi;

ayva dibi serin olū yatmıya.

ġızlā gelmiş sürüsünle bakmıya.

altın ister ak gerdana dakmıya

ni yaman ni yaman dalgalı başım var benim.

(15)Nişan El Öptürme Geleneği: o da öyle gelirdi. dā decen mi? hep çok da hindi aklıma gelmedi. a‿a sen evelden diye ġosādıŋ da ben onu yaza ġosādım. dü‿ünümü hatırlıyon nişan dakılırdı eveli gelirdik. akırabalarıŋı bütün milleti oğlan eviniŋ akırabalarını, ġız eviniŋ akrabalarını ünnerlē bi nışan dakarlādı. nışanıŋ‿olurdu. onnā altın salkım bi hediye getiri. dakarlā giderlēdi. ondaŋ keri nışanlı olurduŋ sen **(20)**gāri. o ġız evi oğlan evine bi zini yemek zinisi kaldırıdı. o da onnarı yidirilēdi. onnā da tekrar el öpdürmiye gelirledi onnā. yiyenlē edenlē öyle olurdu. soŋıra da nikaha götürülēdi. nikahdan keri de dü‿üne hazırlanırdı. dü‿ünde dü‿ün ederlēdi.

gelirlēdi ora çeŋiz getirilēdi oğlan evi ni çeŋizi var‿ısa ġız evine getirirdi. getirdi mi ertesi gün de ġızıŋ çeŋizilen bir onu geri oğlan evine götürülēdi. götürülēdi ondaŋ **(25)**keri ġızı gelin ederlēdi. mindirilēdi ata sokakda gezdirilēdi. endirilēdi oğlan evine, oğlan evinde sadıc‿olurdu. ekisi enēdi. böyükleriŋ ellerini gelin öpēdi, girēdi içeri. ondaŋ keri de nikahıŋı ġıyarlādı. bindim. dolaşdım köyüŋ‿içinde. vardı. çeŋizini ertesi gün serēdiŋ. gece serēdiŋ onu sen gelinike. gece çeŋiziŋi sererdiŋ eviŋ içlerine hepsini dışarlara içerlere çeŋiz sererdiŋ. iki üş gün köylü ona bakmıya gelirdi **(30)**eveli.

El Yüdürme Geleneği: a͡a hu çeşmiye gelirlēdi. çeşmiye el yıkatmaya giderlēdi. geliniŋ ġızıŋ evinden alırlādı. arkadaşlarıŋnan bir çeşmiye el yıkatmıya gelirlēdi. öŋden birisi ġoşā gelirdi. çeşmeniŋ suyunuŋ‿içine ya bi bıçak, bi ayna bi şiy saklarlādı. o niy‿imiş bıçak olursa oğluŋ olcak ilk çocū geliniŋ. eyer darak olursa **(35)**ġızı olcak diye bi şarat verilēdi soŋra. onu bulurlādı. çalā geri götürülēdi. evine teslim ederlēdi. o bi ādet gibi yaparlādı onu. onu arıycak o gelin bulcak onu.

Kış İçin Yiyecek Hazırlıkları: tarna yapıyoz. aşşāda gelin bulgur ġaynadıyo. bulgur yapıyo. ondaŋ kericim ġurutmalıklā yaparız. tomatis, büber, patlıcan, salça yaparız. eviŋ öŋlerinde seriliy höyle. ederiz. hazırlarız ġışlıklarımızı. ekmek de **(40)**evimiziŋ‿altında. yufġa. hatda bö͡ön horda yapıyolā. biz de yapcaz da yarın mı yarındaŋ keri mi. yaparız öyle dizeriz ġoruz böyle bi ġış yi. bi şi olmaz yuka. sen nerelisiŋ ya?

Bebek Tuzlama: şi derlēdi. şu çamıŋ ġabīndan çamıŋ ġabīnı sürterlēdi. açcık da duz ġatarlādı. duzlarlādı. çocū duzlarlādı. sonuŋda çocuk çok terlemesiŋ ondaŋ kericim **(45)**teri kokmasıŋ gibicesine ayaklarını ellerini onu sürerlēdi.

Bebeklerin Duşağını Kesme: hiş durmadan çocuk ayānı höyle ede ede düşēdi yerde. düşdü mü a͡a bu çocūŋ duşānı kesiŋ derlēdi. biri ġaçādı arkasından biri de öŋünden su sepe sepe ġoşā onu dutādı. duşak kes derlēdi. duşāŋı kes biyi. aydaş olmuş bu çocuk duşāŋı kes derlēdi. aydaş olmuş aha çocuk hiş durmadan ayānı böyle edēdi. ikisini **(50)**birbiriniŋ üsTüne atādı. bi tencere furuyo üş daş ġoyuyo üsdüne üç daş ġoyuyo. üsdüne bi tencere ġoyuyo. içine çocū oturduyo altına çılı çırpı ġoyuyo. ataşlamıyı yalıŋız. iki üş gişi gelip geçiyo. ebe͡e! aşıŋ hayırlı olsuŋ ebe aşıŋ hayırlı olsuŋ. gelip geçiyo o da o. o da kesilmiş oluyo.

Bebeklerin Kırk Taşını Sayma: kırk daş caminiŋ su akan yerinden kırk daş **(55)**toplarlā. çocuk yeŋi doğduğu fakıt. her zaman çocū banyo yapdırıka o bardāŋ‿içine onu ġatarlā o kırk daşı. kırk daşınan banyo yapdırıla vîre. bizim burda kırkı çıkasıya ġadā o suyunan yıkarlar. saklambac‿oludu, cızgı, ondaŋ keri duz dağıtmaç taşları yığā yığā birisi atā. hamam ġızdı oynanır. yuvarlak olur başlarında bi ebe vardır. ebe onnara biŋdirtmez sırt birbirine höyle ġavşırmış olurlar. koskolak **(60)**oynarız. hindi gāri yeŋiler ġaldı da bi de esgileri mi ariyyolar.

bir daş aTdım pençeriye tık dedi

bir ġız çıkdı anam evde yok dedi

inanmassaŋ gel yokarı bak dedi

ni yaman ni yaman dalgalı başım vā benim.

(65)sesim dıkanıyı. çoğ‿udu o zaman ya bilemiyoz işde hindi aklımıza gelmiyo.

25
Konuşan **:** Saadet Erdoğan.
Yaşı **:** 87
Eğitimi **:** Okula gitmemiş, okuma yazması yok.
Mesleği **:** Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Kazaklar Köyü.

diyişleme:

u ġarşıdan gelen iyer oyusa

demir ġollarıŋı ġaldır demir ġayısa

iyer ġızıŋ gönlü bene varısa

(5)on iki ayıŋ birisine gidelim.

yollar çamır ġurusuŋ da gidelim.

ġazaĶlarlıyın. gezmiye geldim ben. benim dü‿ünde gülec‿oldu. eveli zamanda gelinnē bi sarı üslüK dartınıdı oturudu hōra. kapıda beklēdi. hindikinler başı cığalı, her yeri oynuyolā ortu yerde. esgiden bi sarı üslüK vādı. dartınıdı. bi peştamal

(10)gerinidi. horda diŋeli durudu kapıda. ġaçılıdı. yavukludan ġaçılıdı. ben evlenince ġada hiç yavıklıyı görmedim. ġoca davıl olma mı? gülec‿oldu dü̱ünümde. miydenlik var‿ıdı orda. miydanlıkda gülec oldu. el yüdürmē gitdiler davıllan siyman seke seke. benim gelinlîm eveli böyle gelinnik mi vardı. humiyinden dikildi. humiyinden al dimiden. selbend‿idi. fes var‿ıdı fes. cığalı muğalı fesler vādı. **(15)**hurlarına çiçeKleŗ soktulaŗ. peyşan vardı. ata mindim. atına giTdim. iki yanımdan duttulaŗ. bizim köyüŋ tepelerini höyle gezdileŗ. tarlalaŋ‿içine seyman seke seke götürḍüleŗ beni. seksen yediye doldurcan yılbaşında. hiç okul yüzü görmedim.

26
Konuşan **:** Fahrettin Tokat
Yaşı **:** 65
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Çiftçi.
Derleme Yeri: Kazaklar Köyü.

a̱a **aydın'**ıŋkını sağıvıdım **eşmi'**ye gitmişmiş. iki inē va. sen **şā̱in** abiŋle **halil** abiŋi biliyoŋdur. **eşme**'de mi okuyo bu?

Köyün Kuruluşu: burası **kazaklar**. burda üş ġardeşmiş bunnāda. birisi **yeniköy**'de. biri burda. üş ġardeş birisi çoḴ‿inatmış. kazıkmış. ġardeşlē arasında aŋlaşamıyınca **(5)**birisi bura gelince amma kazık adamsıŋ demiş ordan **kazaklā** ġalmış. inaT‿adamsıŋ demiş. çoġ‿ınatsıŋ demişlē. ġardeş ġardeşile aŋlaşamıyınca biri burda ġalmış. birisi **yeniköy**'de ġalmış. ondan **kazaklar** olmuş. öle yaz yazcaksaŋ. tütün aynı gene tütün. bi de arpa, buyday kekik, bağ vā da. eŋ fazla geçim ġaynā tütün.

(10)Askerliği: konya'da. ni dicez? nası dicez? ben dağ eğtim komandosūdum. **almanya**'da kilo yetmiş beş, boy yetmiş beş. **manisa**'da muyane oldum. ora gönderdilē. tam aradīmız adamı buldum dedi adam. **manisa**'da. i̱ ni? dağ eğtim komandosu. **ısparta eğirdir** ilk acemi birlî. i̱ orda engellēden geçēkene bacak ġırıldı benim. alçıya alındı. hava de̱işimine de göndermedilē. orda yirmi iki gün ġaldım. **(15)**yirmi beş gün olsa rapor vesiymiş eve gelebilecekdim. yirmi iki gün rapor

verince orda ayak alçıda ġaldım. sonra **ankarı**'ya gitdim. o seksende devirdaim yapdı ya o zaman ben urda sıkıyönetimdēdim. sekiz ay ġaldım **ankara**'da böyle işlē oldu yav. olurdu. ġonuŋ ġoŋşu hayır yapıyo öŋce. ondan sonra bi gün cuma gün ni zaman gitcekseŋ asger eylencesi oluyo. şimdi olmuyo. millet hayır yapamıyo şimdi.

(20)Ölüm Âdetleri: yedi gün bile mevlüd‿okuduyo evde. ondaŋ keri elli ikinci gecesi yapıyolā. hayırını yapıyo. öldū gün üş gün soŋra helva ekmek daıdıyolā. ġabirde adam hali vakdi iyise bide yapdırıp ayranla ölüm gün yapıyo. yaşlı ġadın vā. çoġ‿amma. **ayşa**. evde. o normal bu köylü. o hem dul ġadın he şi bilir. buralı buralı. çıkışta emme beş‿evlēde.

(25)Köye Elektrik Gelmesi: o zaman lamba bile vardı. elektrik yokdu. bu **almanya**'dıykana geldi. dā yetmiş yedi yetmiş sekizlēde geldi. ben **almanyadı**'ykene yeŋgen mektubu yazıyodu. bizim eviŋ öŋüne direk dikildi. aa bu annemiŋ evi benim ev orda. biliyoŋ ya. besāne de ilerde. bizim eviŋ öŋüde direk dikildi ceyran geldi diyi ben hiç inanamıyın. ağaç direk vādı o zaman böyle beton **(30)**yokdu da soŋıradan. ceyran geldînde bile biz ceyran yoğukana bile yaşadık. yetmiş altı da evlendim ben. yetmiş yedide falan ceyran geldi. ben de bi sene durdum **almanyı'**ya gitdim. otuz ay turis. siziŋ köyden çokdu ya. siziŋ köyden **āmet** yok mu? onna beraber gitdik aynı gün yetmiş yedide. yetmiş sekize ġadā durdum. tekırar seksede bi dā gitdim. siziŋ köyden çok arkadaş vā benim **almanya**'da. **ıbış hasan** vā **(35)**ya. **ġadir**. turis gitdim ben. **ġocábıçaklā** yok mu bizim amcalā. **ġocábıçak āmat**, **ġocábıçak ramazan** onnā götürdü beni. ben onnāŋ enişdesiyim ya. onnāŋ sayesinde. onnāŋ bura izine gelmişdi. onnāŋ minibüsünle gitdim ben. tirenle gitdik **āmed**ile aa yetmiş yedide siziŋ köylü. sağıvıdım git. süde geldi. sen nerde okuyoŋ? **balıkesir**'de? ni bölümü? hee tamam.

(40)Torunları: benim torun da **eskişeir**'de, **şahin**iŋ oğlu. amma şi o elētirik ve eletironik müendizini ġazandı. yurt dışında staj görüyo. üç aydır **almanya**'da. biŋ altı yüz yüroyuna aylık üç ay çalışdı. hem staj gördü hem çalışdı. üç ay işTe bir afdası ġaldı gelcek. bu sene soŋ yılı **eskişeir**'de. öteki ġız da veterinerlî ġazandı **konya**'da. yoĶ‿ıla köyde. şide **eşme**'de merkez camisi vā ya. onuŋ ġarşısına dükġan aşdı o. **(45)halil'**e bırakdı o televon yerini ġardeşine. kendi o galerici gibi ofis gibi ġullanıyo.

27
Konuşan : Ayşe Ermez. **Yaşı** : 71 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Ev Hanımı. **Derleme Yeri:** Kazaklar Köyü.

benim torun da yapdı böyle. köylē esgiden biz tabi ġuruluşunu bilmiyoz da yörükden ġurulmuş bizim bura. he yörük gelmiş ġonmuş ondan sonra ilerlemiş böyümüş köy. bi sülale değil. iki sülaleden böyüme.

Eski Düğünler: düğün üş gün oluyodu önceden. cumadan başlıyodu. cuma gün **(5)**erkeğ‿evinde eylence oluyodu. cuma günleri keşgek meşgek döyülüyodu. o zamanlar davıllarlan. ondan sonra cumartesi günü kına gecesi oluyodu. kadınlar ayrı erkekler ayrı oluyodu.

Gelin Başı Bağlama: vardı. burda etmiyo şimdi beyaz gelinlik geyiyolar. esgiden cığalı gelin oluyodu. yani şiyli allı, işlemeli allı, selbent deniliyodu yazmalarlan. **(10)**tülbentlerlen yapılıyodu. fes keydiriliyodu. karanfil boydan boya. bi de tel dakılıyodu yanlarına. bizim zamanımızda var‿ıdı onlar. o zamannar ortaokul yoğ‿udu. ġız çocū okumaz diye okutmadılā. tabi başında giden olmuyunca.

Çeyiz Serme: iplere. cumartesi günden seriliyodu. ip gerdiriliyodu. toplanıyodu. bi de gelin günü gidiyo çeiz öŋceden. cığalı gelin olunca ata biniliyodu.

(15)Zini Kaldırma: o nışanda o nışan öncesi oluyo. şindi köyde ev ev yapılıyodu tepsi. bugün işde oğlan evine gidiliyodu ġız evinden. tepsiler onnā daıtıyodu. bi de kesim oluyodu. toplanıyodu herkez ġıza bi şeyler getiriliyodu. orda elbise kesiliyodu. iç elbisesine varınca esgiden elde dikiliyodu. böyle hazır yokdu. gelinlik bile bi terzi dikiyodu.

(20)El Yüdürme Geleneği: şimdi de var. deriye. davıllan zurnıylan gelini hazırlıyolar. gelini şiyi geydiriyolar o zaman. gelinlik değil de başġa bi şey giydiriyo. götürülüyodu orda işde bıçak darak saklanıyo aynı şindiki gibi.

Yenidoğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: evelden vardı da şindi yok. ben büyük oğlumu tuzladım. tuzlama da nasıl oldu. biz o zaman **istanbul**'da kalıyoduk. **(25)**banyodan sonra üsdünden döküdü. öŋceden ekiliyodu. yani bizim zamanımızda öyle yapmışlar. annem benim aklım ereli küçük ġardeşim bile öyle yapdı. aydaş olusa ġazanda altında ateş yakıyo gibi şi yapmalar. o kırkda. kırk çıkınca kırk daş sayılıyo. onna banyo yapdırılıyo öyle.

Köyün Geçim Kaynağı: leşberlik. maaş yokdu. şindi herkeziŋ maaşı var. esgiden **(30)**öyle deildi. bizim yaşlāda insanlar çalışıyodu. şindi biz emekli olunca evdeiz. arpa, buğday, mercimek, nout, mısır bunnar oluyodu hep ellen biçiliyodu. orakla, turpanla, ġağnılarla toplanıyodu. böyle tırakdör yoğ‿udu.

Cenaze Adetleri: cenaze kakdıktan sonra şindi pide tağıtılıyo ya o zaman yemek yapılıyodu. çapacı deniliyodu buna. mezardan gelenlere yediriliyodu. üş gün sonra **(35)**ağız açma dürüm yapılıyo. ya helva yapılıyo. elli ikinci gecesi mevlüt okunuyu. işTe öyleydi. şindi gene aynı öyle de yalıŋız çapacı ekmē yok şindi. o pide tağıtılıyodu cenaze olduğu günü.

Gelin Gezdirme: taa yukarılara ġadar çıkılıyodu eveli. şindi köyüŋ içinde gezdirip alıp götürüyolar. arabaylan olduğu için. eveli atlan geziliyodu ya. tarlalāŋ içinde bile **(40)**seymancılar geziyodu.

Dedeye Çıkma: varıdı. önceden var‿ıdı şindi yok. artık inanç ġalmadı. eveli inanşlıydı insanlar. şindi inanmıyolar ki.

Çocukluğu ve Oynadığı Oyunlar: çok oynardık. bizim çocuklūmuz kuzu güdēdik dağlāda. oyun oynādık. böyle oyuncak yokdu. atık bezlēden sopalarna gelin yapādık. **(45)**bebek yapādık. annemiz yasdıktan yünden dikiviridi beziŋ içinde. öyleydi. bi de şi saklambaç oynardık. şindi çocuklar öyle bi şey yok. şindi çocuklar sokā salınmıyı. gece biz on bire ona ġadar oynardık. annemiz bizi koalıya koalıya getirirdi eve. siz akşamıŋ oldūnu bilmiyoŋuz mu diye. ġoca ġoca ġızdık. biz oynādık sokaklāda. hele bayramlāda dört gün bayram yapardık. hamlıḴ‿olurduk bi de. bayram nası geçerdi **(50)**bizim köyüŋ ortasında bi salıncak ağacı vardı. onuŋ eveli ġağnınıŋ ġanatları vardı bilir misiŋ? babaŋ belki bilir de ġanat deriz ağaçdan ġağnınıŋ kenarlarına ġonuyodu. babaŋ belki bilir de onnarı ipe bağlardık. onnan salıncak ġurardık dalıŋ şîsine dört gün bilesin biz eylence yapardık. evlerde oynardık. kına yakılırdı. urgan

kapmacı oynārdık. kürd‿oynādık. şindi nerde? urgan biri bi yanda tutuyodu biri bi **(55)**yanda.

Eski Günler: bizim zamanımızda **eşmi**'ye gidilidi. babamgiliŋ zamanında **buldan'**a gidiliyomuş. ēşeklen, atlan sabah erkenden ezandan önce kalkılıdı. taa gece yassıya ġadar anca dönülüdü. buralarıŋ taranası meşhur. bulgur başġa ne burda? ġatmer, bükme bunnar ekmeK‿olunca. bazlama, yufka.

(60)Çocukları: iki tane. biri polis emekli oldu. **sakarya**'da. ġız da **denizli**'de. sen görmüşüŋ ġızı seni bindiriymişler orda şeyde. durdurmuşlar da anlatıyodu. babanlan gidiyolardı. o zaman seni anlatıyodu çok güzel bir ġızı var dedi. torun birisi dört yıllık ġazandı ō̄retmen olcak. oğlan da müendis o işe başladı gāri. **izmir torbalı**'da. işde bir ay oldu başlıyalı. annesi de yanında. benim torun da yaPdı öyle. ondan da **(65)**isdedilēdi. o da yaPdı. sen ne okuyoduŋ? benim ġız da yazılım şeysine girdiydi iki yıllīna onu da ġazandıydı. ġayıt gününü unutmuş. bi ō̄retmen arkadaşı dedi öŋce kendi şeyiŋe bak. o sonra olur dedilē öyle ġaldı. iki yıllīnı onu da bitircekdi. ikisini beraber. yazılım şeysini. ġız sınıf ō̄retmeni olcak. dört yıllī ġazandı. **düzce'**de okuyo. sen nerde okuduŋ? **balıkesir**'de güzeldir. isdanbul'a gelip gidēkene önceden **izmir'**e **(70)**gelirkene geçiyoduk. altı senede **izmir'**de ġaldım ben. ondan sōra da köye geldik. **denizli**'de de vā ev orda da duruyoz da duramıyom ben şeirde artık ya köyü daha çok seviyon. bi şeylernen ōraşıyoŋ. orda otura otura temelli insan şey oluyo. bi de bu hasdalık çıkalı zaten bi yere çıkılmadı.

28
Konuşan **:** Hüseyin Güngör.
Yaşı **:** 77
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Çiftçi.
Derleme Yeri: Kandemirler Köyü.

Köyün Tarihi: ben saŋa aŋlatan. biz **ödemiş**'liymişiz. **ödemiş**'de dedelerim yani oğlanları adam öldürmüş. adam öldürünce o zamanıŋ ġadı deniymiş hākime. ġadısı demiş ki **hacı** sen bu oğlanları burdan götür. hudud değişdir. yoksa valla hepsini içeri alırın ben demiş. o zaman bu **hacı ġambır** dedemgil bu **hacı molla amatlar'**ıŋ oldū

(5)yere gelmişler. **hacı molla amatlar'**ıŋ ora var ya hindi. ora iki ġardaş yerleşmiş. orda iki ġardaş geçinememişler. benim **hacı ġambır** dedem gelmiş bura bakmış. ormannık, çam ormanı, ġızıl ağaç çok güzel. almış çocuklarını bura gelip yerleşmiş. yörük yani. **sarıtekeli yörüü̯**. gerçek yörük yani. ondan soŋra yerleşince iki oğlu olmuş. biri **hasan‿alı**, biri **hacı** benim dedem. ii̯ onlar öldükdeŋ keri ii̯ **(10)hasan‿alı**'yla dedemiŋ ġızaŋları da olmuş. **hasan‿alı'**yla **hacı** dedem de öldü. ii̯ babamıla öbürleri de öldü. hindi biz ġaldıK‿ortada. bura köyüŋ adı da **hacı ġamburlar‿**ımış. biz **ġarāmatlı**'ya bağlıymışız öŋceden. devlet buruyu dei̯şdirince **kandemirler** koymuş. **hacı ġambırlar'**ı **kandemirler** etmişler. yani bizim köyüŋ ġuruluşu, gelişi böyle. biz sarı tekeli yörüü̯z. gerçek yörük yani.

(15)Tarım: esgiden tarım benim çocuklūmda öküzle çiftçiliK sürülürdü. arpa, buğday, fiy, no̯ut, susam, haşaş, mercimek, ġara fiy. bu filikale da̯a soŋradan bulundu geldi nerden geldiyse. öküzlerle dü̯en sürerdik. öküzüle sürerdik. ġaŋlıyla çekerdik. da̯a moturu ben biŋ dokuz seksen sekizde aldım yav. moturu bin dokuz seksen sekizde gödüm ben. bin dokuz seksen sekize ġada öküzümüz vardı. **tokakuy**'da **(20)**dedeŋgiliŋ ġoca çeşmede ayranı yoğurdu ıslādık. **cafar** dedegil orda oturudu. **cafar** dedegil de babamdan başġa kimsî sevmezdi**. ġambırlar**'la hiç geçinemezdi valla. **eşe** ebem bi babamı severdi. onda niye? babam onnarda on sene çobanlık yapmış. **cafar** dedemde ġoyun çoğ‿umuş. **āmat** dediy de **cafar** dedem iş güvelîne almış. onuŋ da hiç oğlu olmamış ġızı olmuş büs sürü dört beş ġada ġızı va.

(25)Çocukluğu: hem de nası. burdan **ġarametli**'ya okula isdediler bizi gidemedik. bu dere vardı burda. bi de **ġaramatlı** mezeriniŋ bu **hacı molla amat** deresi yukardan geliy ya o dere de vardı ora. ora **hüsmüler deresi** deniyi dēmi? bi de **ġoca ıbış**giliŋ ora va. üş dere va. bizde a̯a ora gitmēlim biz dedik. **ābey'**e giTdik. bak şerevim üzerine yemin ediyin. babıcım yok çarığım va. öküz göŋünden dikilmiş çarık. eliŋ **(30)**pantolonu siyah ġara dimi derler ona. benim babamıŋ yokluu̯ndan benimki ak dimiydi. **ābey**'iŋ köpekleri beni sevmezdi. baŋa gelivirdi köpek. donu ak diye. **ābey**'de de öyle okudum. beş sene. ondan soŋra beniki dönemimdeki olan öğrenciler hepsi mēmur oldu. bizim burdan gidenler bi **memeT‿**işde bizim **memet ertaş** devlet demiryollarına girdi. **araplarlı mısdava**'nıŋ enişdesiniŋ yüzünden bizim **(35)ġabır hallibıram**'ıŋ yüzünden. ben köyde ġaldım, **ıbış** köyde ġaldı. **ġoca ıbıram**'ıŋ mēmet köyde ġaldı. **ıramazan** köyde ġaldı. biz burda ġaldık işTe yaş oldu yetmiş yedi.

Çocukken Oynadığı Oyunlar: oynamamız yav? şapġa atmaca, şapġamızı atardık. dînēle vurulardı. ona gayı dîne atmaca mı deni, şabġa atmaca mı denidi o tarihde **(40)ābey'**e giderke. çırakman oynardık daş. ondan sōra çizerdik ni onuŋ adı? hoplamaç. hoplaya ġayanıŋ birine hoplardık. oyunda buy‿udu yani. şindi niler yok bak. yok yok şimdi yok yok. şu tıraktöre bak. hura benim damda arabıya bak. benim oğlanıŋ orda arabıya bak. ondaŋ keri ni arıyıŋ va. yiyeceK‿işcek, karpız, ġavın, arı balı armut duruy bak hurda yiyen yok.

(45)Askerlik: ben asgerlî **diyarbakır silvan**'da dörT‿ay eğtim gördüm. jandarmıydım ben. **van**'a sevk edildim. he çavış ġursuna gönderdiler. çavuş **tunceli**'ye **tunceli'**den subay bakdı. beni dosyanıŋ altına yeni gelmiş bi subay vardı. bu kişi torpille gidiyi ora diye yazıvmış not. benim de bir liram gelmişse param varsa allah beni daş etsiŋ. görmedim para mara görmedim. babam fağkirdi yav. orda **(50)**çağırdı beni **diyarbakır silvan** çavuş adayı **hüseyin güngör** dedi. ben de çıkdım. sen çavuş olamazsıŋ dedi. ben de aynen böyle dedim. annımda sakar mı var, dedim. ben imtāna girdim ġazandım geldim. sen torpillisiŋ dedi. seniŋ dosyanıŋ tabanına torpil yazıyı dedi. ıla komtanım nası torpilli olabilir, dedim yav. benim sor dedim. **diyarbakır silvan**'da bölük komtanıma bir liram gelmişse bir liram! allah beni daş **(55)**etsiŋ, dedim. devlet ni vediyse onu yedim devlet ni vediyse onu kiydim ben dedim. olmadı la. geri **diyarbakır silvan'**a geldik. **diyarbakır silvan**'dan beni **van**'a vediler. **van'**dan **özalp** tabıra vediler ora gitdik. ordan dediler ki bana yedinci bölükde seniŋ astsubay hemşeriŋ va. biri de dediyki sakın ha yedinci bölüğe gitme beşinci bölüğe git dedi. şindi şöyle sıraladılar. üç kişiyiz biz. yedinci bölüğe ben **(60)**düşüyün. altıncı bölüğe birimiz. dokuz kişiyiz. olacak ya bizi sağdan say dediler. **hüseyin güngör, ramazan bütün, ismayıl çelik** beşinci bölük dedi. halbuki bizi bak bir iki höyle sıraladılardı. biz ġıvrıcık höyle söyledik. o zaman ordan biri eriŋ biri dedi ki hayır komutanım yanlışız. seŋ mi biliyiŋ lan! dedi bölük komutanı. sana ne. şindi biz **van**'a vadık. şiye beşinci jandarma bölūne vadık. bölük komutanı beni **(65)**mutvaa aldı. öğrensiŋ yemek bişirmiyi diye. arkadaşıŋ birini de fırına aldı **manisalı**yı. benim o **ısbartalı** arkadaşı da **burdurlu** emşerisi varıdı. onu da yazzāniye aldı. şimdi daıldık. benim iş de daha iyi mutvak. oranıŋ tabırı dağda ġoyunu kendi kesiyi. dağda ġoyun çobanı var‿ımış. ayşamıla bi ġoyun kesmişler yüzmüşler‿imiş. benim ordakı usda erler yemiş oŋu mutvakcılar. sabala bölük **(70)**komutanı geldi ġoyun yok. **güngör** hani ġoyun? komtanım ben daa dün geldim

dedim. onnar git yorgunsuŋ yat dediler ben de yaTdım. yemişler dedim. eet! seŋ yapamazsıŋ çık eğtime dedi. hopbala yavrım yaz geldi. eğtime çıkdım ben o gün. ertesi gün o heralde **ısbarta**lı arkadaş demiş onu ya. **burdurlu** arkadaş komtanım bi yazıcıya daa ihtiyacım va bizi demiş. beni de alıvıdılar yazzāniye levazım, fırın, **(75)**mutvak, nöbet, benim üstüme bi zimmetlediler. oldum ben anasını satan bi kıral. yemē şiye file gitmîz ga. mutvakda yiyvirîz biz. elatıla yemîz. kendimiz ordan alıp geliz levazımdan kendimiz hazırlıyıp yuduyuz anasını satan. onu da **elazığ'**dan maden teknik arama müendisi, o da benim takım komtanıydı. valla ellerde niler var bakdı bakdı da ıla seniŋ **üseyin güngör** hiç paraŋ gelmiy yav, dedi. seni ben hududa **(80)**çıkaran da ġaçakcılık bayı yap dedi. diyelim ki tabır burda, beni **güllü'**ye ġaraġola vediler. **aksıkı** karakolu diye. ben de yazzānede çok adam döydüydüm. ıla **deŋizlili cavır üssün̄** ġaraġola çıkmış diye allahıŋ bi ġulu gelmî la. sineK‿uşmuy yav. ıla arkadaşlar dedim. niden gelmiylar. abi sen mimlisiŋmişiŋ dedi. sen yazzānede orda yazıcıymışıŋ çok adam döymüşüŋ ifade alıka. ee sen dediler şu **(85)**köyde **siirtliçukur** var. ora gitseŋe sen. ora vadım selamu aliküm ağam. aliküm selam. o da ġaçakcılık yapmā gelmiş ora. ikinci ġarı almış adam yav. ġaçakcı adam. ya **şükrü** amca dedim böyle böyle durum. ben garibin dedim yav. beni takım komutanı çıkardı ġaçakcılık yap diye sinek geşmiy benden dedim yav. hadi sen git dedi. hemen ertesi gün on tane atlı yük. gitdîmiz yerde dağ da o **omur baba** dağı va **(90)**ya **kemer** dağı valla billa o atlarıŋ çıkdī yer öyle. ordan çıkarıyı adamlar onu. ana bi başladık. inince ġada on beş ġayma ben aldım o günde. om beş biŋ lere. onar ġayma da erlerim aldı. komtan vediler beni ora. indik bahar geldi bi dia çıkaran seni dedi **güngör**. bi dā beni ora çıkardılar. benim esas bölük komutanı hindi **izmir tepecik'**de o adresimi ġodum internete. beni buldu aradı o. bu **güngör** demiş soytarı **(95)**ġaçakcılık yapıyı ya bizi görmüyü demiş ya. gidiŋ şunu araŋ bi. bizde o gün üç yüz yirmi ġoyun geçirdiydik. ġoyun geşdi. allah bi yamır vedi. ġaynattı. iz ġayboldu. iki er bi onbaşı bi çavuş geldiler. bakdılar burlarda iz yok dediler. niymiş ıla arkadaşlar bu dedim. bölük komutanı senden şüpheleniyi ġaçakcılık yapıyıŋ bunu vemiymişiŋ sen bölük komutanna. ıla ben almıyın ki ekine nerden vecen bende yok **(100)**ki. orda da açcık yapdık. geldim komtanım dedim bu iş cımbızlayacak bu adam dedim. ben incen ġaraġoldan dedim indim.

terhis olduk geldik. ondan keri o adamıla uzun süre **ankara** maden teknik aramada mektuplaştık telefonlaştık. o da **ödemiş**'den evlendi. soŋra bu **izmir karşıyaka'**ya

göşdü. ben gine telefonla aradım buldum bunuŋ. ıla bi gün ġarı beni azarladı. kapat **(105)**sen başġa bi ġarıyı arıyıŋ dedi. ıla ġadın dedim. beni siŋir etme. ben komutanımı arıyın dedim ġadın aramıyın ben dedim. seni de **ödemişli yahudi**niŋ birisiŋ sen seni taniyin ben dedim. ben de **ödemişli**yin amma seniŋ gibi çıkmaz dedim ya. ondaŋ keri kartı da bi bloko oldu. hindi onu tekirar internetten arıyacan. internete vecen onu. onuŋ çüŋkü hakkı bende çok. baŋa çok desdek çıkdı. çok **(110)**fağkirdim ben ya. benim babam fağkirdi. bir ġuruş gelmediy ki. bi lere isdediysem anam avradım olsuŋ. yok ki ni göndersiŋ adam baŋa. devlet veriyi. on beş lere maaşım vardı benim aylık. erleriŋ on lere. ekmek va. içecek va. ayakkabı va. elbiseniŋ kralını kiyerdim ben. yokluuŋ yüzünden görmedîm yer ġalmadı.

burdan bi de ben turis **almanyı'**ya giTdim. on beş yirmi sene de orlarda sürüdüm. **(115)**siziŋ bu **ġocababıc**ıla **emin**iŋ **alı almanyı'**ya gelmiş. **ġocababıc memeT‿alı**. siziŋ köylü de çok. bi yerde çalışıylar. ağaç firmasında amma ora ni almışlar yanlarına misafir. işe ġatmışlar iki gişi ağlıyı benim elimi öpüyü. abi siz benim elimi öpcek adam diyisiŋiz benim yaşım ġaç yav? ni yatcak yer bulabildik ni ev bulabildik. ii‿aha köylüleriŋiz va aha. benim ġoŋşum. bakmiyler etmiyler. geliŋ la ura siz dedim **(120)**ben. hemen vadım. bi selam çakdım. şef baŋa bakdı. işçi lazım diydiŋ dedim. işçi dedim aha dedim ikisi. hemen işe başlasıŋ dedi. yalıŋız bunnar aynı köyden istemıylarmış dedim. onları ilgilendirmez dedi iş benim. vallahi billahi köye geldiklerinde tekrar elimi öpdüler benim. borcumu ödedik. para ġazandık. kırallar gibi yaşadık. **üssün̄** abi diyler. ıla ikisi de benden çok böyük yav. abi decek yeri yok **(125)**bunuŋ yav.

çok çekdim ġızım ben yoklukdan. ama allaha çok şükür hindi bi ġızım va iyi. oğlum da iyi aha oğlumuŋ‿evi. ġızıŋ‿evi de dee orda. bi torunum va **eşme'**de müdür. üniverste mezunu. sekiz sene dört sene bi, dört sene biyi okudu bu üniverstiyi. **kırgızistan'**da okudu ilk yılını vallayi billayi bi trakdör sattım. **şitayir**imi **(130)**saTdım. amma hindi takdir eden va mı? **tokakuy'**daki o **erenler'**deki tarlıyı saTdım. yetmiş iki milyar da kıredi çekdim **eşme'**den yüz kırk dört milyara ev alıvıdım. bi tirilyon diyler hindi. benim morelimi bozan şu. geliyler bura gerçekden oğlan geliyı. oğlanı everdik de. **yeleen'**den bi ġızıla benim gelin siziŋ köyde ōretmenlik yapmış. yedek ōretmenlik. benim gelin ıfak çocukları ni ōretmeni diyler **(135)**ona? ana ōretmeni. çalışmıy ki. tayin olamıy. orda bu yeleenli ġızla **nevzat**'ıŋ ġızı benim **üssün̄**'e aşık. tanışıylar ya hani. yalıŋız dört yaş böyük. ıla **sıla** demiş dört

yaş böyün. elimde bi sevgilim va. saŋa verîn demiş. alo **üssün** saŋa bi sevgili buldum ġonuşuŋ demiş. hemen ġonuşdular. düün eTdik aldık. hindi de baŋa diyi. **yeleen**'e vadım mı elimdeki sevgilimi vedim de boşda ġaldım diyi.

(140)ii oğlanıŋ evi bu ġızıŋ evi de orda. biz de aha burduyuz. oğlan da **eşme**'de. ġızımızda **eşme'**de. torunum **hanim** va benim torun. tokide duruyu. torunumuŋ biri **deŋizli'**de kimsiyi beğenmez. o da yüksekokul mezunu. sekleter çalışıyı. torun **elvanlar'**a ġaşdı ġocıya. onuŋ iki tene çocū oldu böön onuŋ yandıydık aa gezmiye giTdik geldik. iki tene torun va höyle. işler yolunda ġızım kimsiye muhtaç diyiliz. **(145)**başımızdan geçen çok da. aha bak şu bamyıya nası ak basıra düşmüşse benim yoklukdan valla billa ak basıra düşdü baŋa. amma hindi her şî va. hindi bi de bi şi beğenmîz ağzımıza bakmadan.

esgiden benim tek sevdîm **ġarāmatlı'**yla **ġaragözler'**di. misafirperver. şindi yüzde atmış **ġarāmatlı** o misafirperverlî ġaybetmiş. valla ġaybetmiş yav. bi gün benim **(150)ġarāmatlı**'da sülalem bek çokdur. diŋle **hacāmatlar** kompule. **uncular** kompule. **boduçgil** kompule. ondaŋ sōra **yımırtacı** dayıŋ kompule. ondaŋ keri **cırmıllar** kompule. amca ġızı ölen **hacāmat** dayınıŋ ġarısı. **alı**'nıŋ ġarısı amcamıŋ ġızı. **sülümen**, **fiyzi**, halamıŋ oğulları. benim **ġarāmatlı'**da sülalem bek çok. hani ya gidiP gelmiyiz ama yol güzel oldu ga. yol çok güzel oldu. helesiŋ bu giden **(155)**ġaymakam yolu asvalt yapıvıdı bize. ıla ġaymakam bey dedim **ābey**'de. benim ıla bi de derdim va dedim. **ġandemirler ġarāmetli** arasında bi yol va. bunu baŋa asvalt atıvı dedim. kaş kilometre ora, dedi. iki biŋ sekiz yüz metire dedim. yaŋlış ölçmüşüŋ dedi. ben de kaç ya sen ölşdüŋ mü, dedim. üç biŋ beş yüz metire dedi. ii o zaman ġaymakam bey sen yap da isderse dört biŋ olsuŋ dedim. benim araba yaŋlış **(160)**ölşmüş dedim. aa hindi bitti gayı asvalt. sıcak asvalT atmadılar. altına o siyaha onuŋ üsdüne çakılı dökdüler. yuvarlāla yuvarladılar. asvalt güzel oldu yav. hem de enni yol. hem giderke bî çeşmeniŋ yanda dedēŋ tarlıyı görüsüŋ. siziŋ de va diy mi yer orda? damıŋ oldū yer siziŋ mi la? esgiden **çavuş** dedeniŋ almasınla **ġocaman ıbış**'ıŋ almasından başġa bu memleketde elma yoğ udu. babam da **(165)cafar**'ıŋ çobanı olduundan bize bi şi demezdi. ama bi de vişne bollū vardı aa dedēŋ orda. bi vişne var ıdı. dağa giTdik ġoyun güdüyüz. baŋa dediler varıvı alma çal ge**. çavuş** dedem de dibinde yatiy. hiç duymadan çıĶdım ben almaları aldım torbama ġaTdım inivicedim. ılan bi ġuru ġola basıvmışın. küüt **çavuş** dedemiŋ üsdüne. bi kakıvıdı adam bi takırtı çıkardım. uşdum. bak elma olarak çeşmeniŋ

(170)başında bi **çavış** dedemiŋ elması vardı. bak **eşmi'**ye öyle elma geliyse öyle kaliteli valla yok. onuŋ‿o elmanıŋ şiyi bitti la. o zaman olsuymuş. o günler be. **çavış dede**, **eş‿ebe**. o meyveden yok. benim gene burda bak ġayasa va, badem va, ceviz va, eriKlerim va. aha bağ. bunu kesdim de aşılıycādım ben. kesmiş atıvmışın. kurucaĶ diye korkdum‿udu. yeŋkden sürdü bak. aha bağ daa üzümlere bak biyi. **(175)**allah vedi mi veriy yav. ġızım bizim gelmiş geşmiş böyle. yoĶlūla gelmiş yoklūla gitmiş. şindi varlık va ġayı canım. va va. hindi hangi pantolonu takımı kiycēmi valla bilmiyin. arabamız da va. eşşēmiz yoğ‿udu.

Düğün: atmış üşde düün oldu bizim. olma mı canım olma mı yav? ben burdan birine aşığ‿ıdım. bi **hanim**'a. anama da sōledim. anam da babama söylemiş. babam da **(180)**yook öyle yağma demiş. o da **hanim** bu da **hanim**. ben yeenimiŋ ġızını alcan demiş. bunu alıvıdılar baŋa. bizim düünde kamaracı bile yoğ‿udu. yalıŋız böyle allı pullu gelin, aTda seymenciler vardı sekerler. dooh deeh taŋgıdı toŋgudu taŋgıdı toŋgudu. el yüdürme olma mı canım. mezeriŋ‿ardındakı çeşmede hoo **ġarāmatlı**'ya giderke hu yüzde bi çeşme vadır. el yüdürme bizim ora gitmişler. bıçak darak **(185)**saklarlardı. onu arıydı. gelin olan kişi arıydı onu. aa hindi o zamannar olsa benim genşlîmdeki **almanya'**dakı burdakı foturafları göseŋ baş‿olmaz bak.

Yenidoğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: daş gene sayılıyu. hee kırk daş derler ona. kırk daş kırk gün duruydu bardaĶda. oğlan olursa şöyle, ġız olusa böyle akıllı bi ġarıya, erkek olusa erkek ona. biriniŋ daşını saydım da saŋa çekmiş diylerdi. dounca **(190)**duzlanıyı. duşak kesme senidiŋ üsTüne ġorlardı çocū. ipi bağlarlardı ayāna. diŋeldirlerdi. işTe dedesi bi ġuzu veridi. keserlerdi. bi de çocuk böyürke hani yörüyemez ayaa dolaşır ya. burda bizim bi ebe vardı. ona duşak kesdirilerdi. **ġarāmatlı**'dan gelme bu ebe. aydaş bişirilerdi. aydaş‿aşı diye. çocūŋ duşānı keserlerdi. esgiden böyle. ġazan vuruy gibi üş daş ġordu. üsTüne bi haranı. çocuğu **(195)**içine oturdurdu dolaşırdı. tırĶ tırĶ dolaşırdı. dört kere **ġulfallad**ı okurdu.

siziŋ köyden bek gelirlerdi. **ġarāmatlı'**da o çamırda çaylaĶda. bizim uzun süre hocamız **ġarāmatlı**'dandı. **cırmıl üssün** amcam, **unculu** halamıŋ ġocası bizim imamdı burda. bizim **kandemirler** giTdi mi **ġarāmatlı'**nıŋ muhdarı dikelidi. **araplar** da **ġaramatlı**'ya bağlıydı. bizim bura da **karahmetli**'ye bağlıydı. **(200)akcalar**'da **ġarāmatlı**'ya bağlıydı. şindi **araplar** bura ayrı köy oldu. atmış altı yılında da biz köy olduk. **akcalar** da **eziler**'e geşdi. şimdi gene bu çevreniŋ eŋ böyük köyü **karametli**'ymiş. **ābey**'den de böyükmüş **ġarāmetli**. ondaŋ keri biŋ dokuz yüz

seksen yılına ġadar abur cuburdu **ġarāmetli** tak tak tak tak. seksenden keri **ġaramatlı** bi akıllandı. evi de lüküs. altındakı araba da lüküs. dolmuşu da traktörü de **(205)**lüküs. şimdi şuanda **ġarāmetli**'niŋ halkı da misafirperver gene iyidir bak. yav bizim burda ni ġayfa va ġızım, ni dükken va. bi şi yok. a͡a ben ġoca ġarıya, ġoca ġarı baŋa bakıyı. ben **yele͡en**'e giderin durmadan ya. ora da ġarar vedim gitmicen ġa. **yele͡en**'iŋ yolu çok kötü. **ābey'**e gitcen bundaŋ keri. **ābey'**e **ġarāmatlı'**ya gelcen.

29	
Konuşan : Ayşe Gezer.	Hatice Aydın.
Yaşı : 80	69
Eğitimi : Eğitimi yok.	Eğitimi yok.
Mesleği : Ev Hanımı	Ev Hanımı
Derleme Yeri: Takmak Köyü	Takmak Köyü

Düğünler: olur yavrum olur kafamda ġaldıysa. hoşgeldiŋ yavrum hoşgeldiŋ. allā şükür iyiyiz. yavrum ben buralı deyilin. **ġolaŋkaya'**dan gelin geldim burıya. on beş yaşına gelin‿oldum. bizim esgiden görenēmiz mesela bir‿afta evele nişan dakılıyodu. yüssük dakılıyodu. ondan bir afta sonra da bir ay iki ay sonra da üç altı **(5)**ay sōna da dü͡ün oluyodu. dü͡ünde de oğlan‿evi biraz bi şeyler gönderiyodu ġız‿evine. orda yemeği yapıyoduŋ ġuzum. yemek bişiyodu. burdan gelin almıya geliyolādı. bi gün evela kına geceŋ‿oluyodu. kına gecesi keyiyoduŋ, gelinnik keyiyoduŋ. sabah oldu mu da saat dokuz ona on ikiye dōru gelin almıya geliyolādın. duvanıyodu. duvanıyoduŋ. esgiden duvaklā vādı bȭyle dökmeli gibi. böyle fes **(10)**keyiliyodu. ġırepler dikiliyodu o şekilde. o şekil‿oluyodu. tabi altın fes oluyodu başıŋda. fesiŋ‿üsdüne kasnakdan bi kasnak yapıyoduŋ. onu keydiriyoduŋ. mesela yazma yazma ġırep bağlanıyodu. onu biri birine dikiyoduŋ bȭle. üzerlik sokuluyodu başıŋa onu böyle tikeldiyoduŋ. gelinnik ben beyaz gelinlîlen gelin‿oldum. benim öŋden olanlarıŋ çiçekli gelinnînen seyvanlı gelinnînen oluyodu. ġırmızı oluyodu. **(15)**yeşil oluyodu. mavi oluyodu. nası isdei͡ŋe bağlıydı. öyle oluyodu. benim beyim istemedi. ben beyaz gelinnik keydircen dedi. beyaz aldık. şimdiki gelinler gibi beyaz gelinlîlen gelin oldum. ata mindim geldim ordan. ata mindim geldim. iki erkek yanı başımda bi erkek de atıŋ başında. seyman seke seke gelin geldim yavrum. gelin geldim burıya. köK‿aTdım. bu ġadan. bu ġadan beyaz gelinlîlen gelin oldum.

(20)yapdırıyodur ama bizim zamanımızda çok güzeldi. eveli atınan doleşiliyodu. seymannā doleşiyodu. davıllar çift davıl döydürüyoduŋ. öŋünde davılna seymannāŋ. iki tane seymancım vādı. ordan bureya ġadan seyman seKdilē geldilē. tabi ben **ġolaŋkaya**'dan geldim burıya. bilmiyon kına eŋgem var‿ıdı üş tane ġadın mesela onnā da ata miniyolā. **hatca** gelin kına eŋgem mesela, sen kına eŋgemsiŋ bi kişi daa **(25)**vā kına eŋgem. onnā da arTda. tabi onnāda da altın fes örtme, onnā da gelinniklē de keyiliyodu. öyle oluyodu. hani bunu biliyon bu ġadān biliyon yavrum.

Düğünlerde El Yüdürme: burdan mesela şo ġarşıda çeşme vā. kövüŋ bu yakasından ötü yakaya el yıkamıya gidiyoŋ kövü doleşip geliyoŋ gāli. va ya darak saklıyoŋ. ya bıçak saklıyoŋ. ya ayna saklıyoŋ öyle oluyo onu geline bulduruyolā. ayna bulusa ġız **(30)**bıçak bulusa oğlan darak bulsa ġız işde öyleydi yavrum. böyle sizi görevli mi çıkardılar burıya? iyi yavrum iyi iyi.

Kilim: çok dokuyolādı da hindi dokunmuyo gāli. hindi dokunmuyo amma bu yaşa gelinciye ondan bene sor. annuū! bunnan ni yaygılā kilimlē dokuduk. nilē nilē! hurda bunuŋ‿evinde. dışda salonda ni kilimlē dokuduk a ġardaşım. hayır ġoŋşum. ben **(35)sareycık** yandan geldim gelin ben de. **hacıbekilli** diye bi maalle vādır. **sareycı**'lan **dereköy'**üŋ arasında. ben de ordan gelin geldim. yetmiş birde geldim ben. hee ben geleli atmış seneyi geşdi. ben ordan gelin geldim. ben taksiynen gelin geldim. aynı bunuŋ dedî gibi. seymannarna şeyinēn. bizim zamanımızda bunuŋ zamanında atlā varıdı atınan geldi. ben taksiynen geldim. işTe yerleşdik. çolūmuz **(40)**çocūmuz oldu. dağıTdık. memleketi unuTduk burdıyız yavrım. memleketi unuTduk. elli iki senedir burdeyin. biri **takmak** kilimidir. biri zili denir. zili denen onuŋ ipi çok olur. **hatca** gelin aŋlatsın aŋladamıcan. onuŋ yüzūne üçē ġat ip edēsiŋ yaŋlış ipi bi ayrı olur. geçilcek ipi ayrı olur. onuŋ ipi çoĶ‿olū. o böyle varan gelenle ederiz. endiri ġaldırı onu öyle dokuruz. öteki kilimi devamlı iriklēsiŋ‿onu. onda **(45)**varan gelen inip kakma yoĶdur. ziliyi bunna çok dokuduk çok. **takmak** kilimini mesela hurıya gerēsiŋ üş tane topu oluŗ yan yana. mesela bir iki üş top olur. bi **takmak** kilimi vādır. sırf ortasında topu oluŗ. ġıyı ġıvrımlı olur. o şekil dokunuyodu. aynı direkli olur mesela direk dedîŋ bi ayak ġara, mavi olur ġıyında öyle gidēdi. amma şimdi unuTduk yavrum bilmiyon. çok dokuduĶ‿amma unuTduk. kilimleri **(50)**bōle dokuduk. gelin de yabandan geldik. aşşāda cami vā ya. caminiŋ deŋginde benim ev de. ben bunnan çok muhabbetlē eveli oturup kakdīma arkedeş gibi yanna oturmıya geldim.

onu bilemeyiz yavrum. benim köynen buranıŋ hiç ayırdı yokdur. mesela yemek usuluna gelin usulunda böyle kiyim usulunda dokuma usulunda hiç ayırdı yokdur. **(55)ġolaŋkaya**'yna buranıŋ aynı birdir. orayna bura birdir. hiç ayırdı olmaz. ben mesela ordan buraya gelin geldim. ben bi sıkıntı çekmedim. on beşde gelin oldum ben. neden aynı bizim orda olan aynı burda da vaṛ. mesela aynı dokuma aynı dokuma vaṛ. öyle gördüm. mesela **hatça** gelin bilmez. o yanniŋ yöresi ayrı. bureynan **takmā**'naŋ **ġolaŋkaya** aynıdır. **takmā**'naŋ **ġolaŋkaya** aynıdır da bizim o yanı o **(60)**yanĭnıŋ yaygısı da ayrı olur. her şiyi ayrı olur. o yanı ayrıdır. **takmā**'naŋ **ġolaŋkaya** ayırT yapmaz aynıdır ōledir.

Köyün Geçim Kaynağı: yavrum burda malcılık, ġoyun, inek mesela eden tütün ediyo. tütün ediyo, arpa, buydey ekiyo. arpası oluyo, buydeyi oluyo. moturuŋ vāsa ekiyoŋ, moturuŋ yoksa ekmiyoŋ şimdi gāli eveli ekdiriliyodu. hindi de mazot, yağ **(65)**bahalanınca millet çift sürdüremiyo yavrum millet bi dölüm şey iki yüze üç yüze sürülüyo mesela. ii‿ her şey bahalandı edemeyenlē çok ġuzum. çoğunculuk hayvancılık çok. sığır, büyükbaş sığır, ġoyun amma ġoyun o ġadan da yok da sığır çok. hiç olmıyan evlē de vā. mesela bizlēde yok. benim üç oğlum vā. biri öldü. iki oğlum vā. biri **eşme**'de oturuyo. tütün yapıyo. burda yapıyo alıp gidiy‿**eşme**'de a‿a **(70)**hindi getirividi gelini. üsdümde duran gelinim. **nesrin** burdan gelin giTdi orıya, ġocası öldü. ġayınbubaylan duruyo. tek bi oğlu va. oğlunuŋ‿adı **ısmayıl**. **ısmayıl** mı onuŋ‿adı? **uşa'a** gidēkene hep görün onnarıŋ‿evini ben yoluŋ o yoldan giTdim mi. **ġarāmatlı**'da duruyo. bilmiyoŋdur sen okuyomuşuŋ ni bilceŋ? okuyan ısan bilmiyo köyü yavrum. bilmezsiŋ sen bilmezsiŋ.

(75)Düğünlerde Çeyiz Serme Geleneği: olur a‿a çeŋiz olma mı? çeŋiz olma mı eveli ġağnılarnan geliyodu çeŋizlē. e‿e hindi gāli arabayna hindi o da kakdı gāli. hemen mobilyacıdan alıyoŋ döşeyiveriyoŋ eve. şindi ġağnıya çeŋizi sarāsıŋ öküzü de ġoşāsıŋ. öküzü de böyle du‿āsıŋ annına yazmalā bağlāsıŋ. ondan soŋra burda bi ġız evinde çeŋiziŋ serilir neyiŋ var‿ısa. yazma öteŋ beriŋ çorap hep serilirdi. ertesi gün **(80)**toplanırdı ga. o gün çeŋiz serilcē gün sandıŋa basarlā sandıḴ‿eşyasını. yatāŋı yorgan da ġaŋlıya sarālā yavrum. oğlan‿evine alı gelisiŋ. oğlan evine geldiŋ mi kına eŋgeŋ olur. kına eŋgesi bi güzel seniŋ evi döşeṛ. çeŋiziŋi serē. mesela şu ġayınanıŋ ġayınbānıŋ şu ġayınıŋ şu görümceniŋ bunnarı ayırır seniŋ boğçaŋdan. ayrı onnarı hŏyle ġor gari güzelce. öyle oluyodu. şindi ġaynına bilinmiyo. ġayınbā bilinmiyo. **(85)**çeŋiz bilinmiyo. gidiyoŋ mobilyacı alıp geliy tak tak ġoyuyoŋ horaya hepsi bu.

ordan alıyoŋ eve döşeveriyoŋ. haŋkısı eyi? bizim zaman mı hindiki mi iyi? esgiler çok güzel‿idi. ben şindi taksiye gelin mindir ana ġaç bu gelin mi diyon kendi kendime. görünmüyo kun damat ġıyında. damadı geldîŋ gün görüyoduŋ bizim zamanımızda. ben altı ay yavuklu durdum. hiş benim adamı görmedim. yüzsüKde **(90)**gördüm bi de gelin geldîm gün gördüm. o zaman öyliydi. he‿e öyliydi. ama şimdi ġol ġola yüz yüze. kim kime tum tuma. evli gibi geziyoŋ hindi yavrım. maşşalla pek de gözelsiŋ. **saval**'e beŋzettim. adıŋ ni yavrum? **gülsüm**.

Bitki: benim köyde de çokdur pıynar, çaltı orda da çokdur. burda da peliT‿ağacı oluyo. balambırT‿ağacı oluyo. peliT‿ağacı ayrı balambırT‿ağacı ayrı. onnā vā **(95)**hindi burda da. mesela vāsa bağıŋda bağçaŋda meyvaŋ vā. armıdıŋ vā, elmaŋ vā, ceviziŋ vā, kirazıŋ vā bo͞le hindi. başġa bi şi yok burda. otlādan kelemine otu, gelinlik gibi çiçeK‿açā. he ġarTdı mı çiçeK‿açā. hardal vā, ġuş otu vā. kakış deriz. hep bunnā sulu tiken deriz. hep bunnā ġazılır yenir, bükme yapılır, salete edēsiŋ. bunnā da o otlādan kiçirgen vādır. he gicirgen olur ıspanāŋ içine bükme yaparız. **(100)**bunnā dağlāda ġazılıp da yincek bitgi bu. başġa bitki yok öyle. vā mı benim bildi‿i͞m bilmiyon da.

Yağmur Duası: vā olma mı? şindi yavrım yağmur du‿asına napılı bilîŋ mi? camide bir‿afda yağmur doası okur hoca. okudukdan sōna çıkālā. mesela evce evce gezēlē. ni veriseŋ ona verisiŋ amma bulgur amma keşgeklik verisiŋ amma para verisiŋ **(105)**mesela seniŋ sürüŋ var‿ısa ġoyun verisiŋ böyledir. ne varsa şeker verisiŋ yağ verisiŋ eliŋde var‿ısa. ni var‿ısa eliŋde az çok verisiŋ dedeye bunna çıkılı bizde. şekerini alıyoŋ aşure diyolā. aşurelîŋi alısıŋ, yağını alısıŋ gidēsiŋ hōrda ġazannarnan bişirilē dede yerinde. millet gidē orda dua yapā gine duasını şi edē. orda yinir. yedîŋi yersiŋ yemedîŋi dökēsiŋ ġuşlā ġurtlā yisiŋ diye. kayalā vādır. kayalarıŋ‿üsdüne **(110)**dökēsiŋ. dedemiz vādır. a‿a hu yanda ho͞le giTdiŋ mi hu yoluŋ hemen ġıyında dede vādır hurdan giderken soluŋa düşē dede. höle bi çukurda tek ġuru ağaşdır. o͞le yeşil ağaş yokdur. tek ağaşdır. edi̇rafı yeşildir yalıŋız. hemen a‿a höyle daş çevirilik bi yer. içinde ağeci vādır onuŋ ora dede deniyo.

Köydeki Dede Ağacı: mesela çolūŋ çocūŋ olmadı mı orıya gidē bavlanı gelisiŋ. **(115)**dediye bağlāsıŋ. eğer olusa ġız olusa **meliya**, oğlan olusa **yunus**'dur dedeniŋ‿adı o͞ledir. şindi mesela seniŋ çocūŋ olmuyo. sen oraya giTdiŋ burda ırg‿atılı bıçaḴ‿atılır. bıça‿a atdırdıŋ küfleni ni çıkdı amma **ġara āmat** amma **takmak dedesi** çıkaṛ. **takmak dedesi** çıkdı mı oreye gidēsiŋ doğaŋı yapāsıŋ. ordan

okūṛsuŋ duaŋı yapāsıŋ. iki reket namaz ġılāsıŋ. ondan sōra namazı ġıldıḴdan soŋra **(120)**eliŋi orıya ġoğuğa sokāsıŋ. ġoğuk vādır orda sokduŋ mu, ordan eliŋe ġum gelise seniŋ çocūŋ olcak. ġum gelmesse çocūŋ olmucak denir ġızım. olduḴdan sōna da adı oğlan **yōnüs**, ġız **meliya** böyledir. çok olma mı herkes gelir. duyan bilen gelir. mesela benim ġızımıŋ geliniŋ çocū olmadı. burıya geldilē. ġızım **izmir'**de duruyo. burıya gelin **ġıraŋköylü** kendi. geldilē burıya ana dedilē biz **fatoş**'u dediye **(125)**bağlıyalım. duruŋ bağlıyalım ya giTdim **gālip ağa'**ya ırg‿atdırdım rahmetliye. mesela o okuyo okuyo da bıçaḴ‿atıyo. bıçaḴ‿atmış onda burıya çıkıyo. götüdüm ben bunnarı dediye. orıya varınca da iki reḴat namaz ġıldılā. dedeniŋ içine hura elini sokdulā. **fatoş** dedim eliŋden ġum gelise olu, gelmesse olmaz ġızım dedim. hani allāŋ vece bu ya dedim. neyse orıya bağladık oldu oldu. he höyle sokunca eline ġum **(130)**geliyomuş. oğlu **yunus** vēmediler amma. olmadı bak. ondan sōra çocū yaşamıyo hindi. bi tek çocuk doğurdu. ġayınbānıŋ adını verdilē **musdafa**. ben dedim altı ay ġalıyo çocuḴ‿ölüyo yavrum ġarnında. vē gāri adını vē gāri vēmediler. eveli eki olmuyo a‿a hindi iki oluyo adlā ya. noluyo sanki verivesen. beşinci çocū oldu ölen. altı ay oluyo ġarnında çocuḴ‿ölüyo yavrum. habar yollamış annanem ben **(135)**gidip de bi diya bağladamam dedim. haŋkısı o **sıddika**'nıŋ gelini. siz benim dedîmi yapmadınız ben gitmem dedim. ne yaparsanız yapıŋ dedim. tedavi oluyomuş hindi tokdurda. olmadı bicez çocū vā şindi. onuŋ adı da **musdafa**. **ġaracaāmat** dedesine de gidili ġızım. **ġaracaāmat** sen **ġaracaāmatlı** değil miŋ şindi? ġarāmetli hah? ġaracaāmat dedesi de vādır. o zuman ayrı yalım. he o zuman tamam onuŋ kövü **(140)**ayrı. **ġaracaāmatlı** o. **ġayapınar**'a doğru düşüyo dēmi yavrum ēki? ha tamam. he dōru ya evelde ben diyon ben **uşā**'a gidēken diye. öyle olmasa çocuk gene bilidi. o **ġaracaāmat'**dan.

Düğünlerde Zini Kaldırma Geleneği: eveli var‿ıdı hindi giTdi. eveli şu var‿ıdı mesela oğlan‿evi bi zini tatlı yapıyodu. bi zini bo̅rek yapılıyodu. ıspanaklı bo̅rek **(145)**yapılıyodu o geliyodu. o ġız evine götürüyoduŋ‿onu. senden benden yokdu. oğlan evi yapıyodu yalınız. benim zamanımda oy‿udu. ġız evine götürüyoduŋ o da nışanda gidē.

ayşe gezer benimki. ben ġocadan ayrıyın onnar beni **peker** biliyo. yaşım seksen. ikinci sınıfa girdim bubam öldü. anam beni sınıfdan aldı yavrım okumadım. ev **(150)**hanımıyın yavrım. beni hiş ġatmamışlā **hatice aydın**. elli dört do‿umluyun ben ġardeşim. benim böyük oğlum öldü. ġalbden öldü. öleli beş sene oldu yavrum

çoḴ‿oldu. **izmir'**e giTdi. dün̆ürü geldi. **bursa'**dan bi gece ġaldılā. ekmeğ‿etdi ertesi gün. **izmir**'e gittilē dün̆ürünlen. ordan dün̆ür orda bi gece yatıyolā. ondan sōra **bursu**'ya gidiyolā. **fatma**, **zēra,** dedeŋ, ebeŋ. bir afta da orda duruyolar. gelmiş hindi **(155)izmir**'de. **fatmı**'yı gezdirdilē.

Dünür Gezme: dün̆ür gezme he canım giderlē gelirlē. mesela hindi beni isdedilē di mi. beni isdeyince benim anam burıya ev görmeye gelir. oğlan görmeye gelirsiŋ. mesela içine boğça yapāsıŋ. gömlekleri atletleri çorapdır morapdır onu getiri. alı gidē. tekirā oğlan‿evi de ġız evine gelir. o da varı. ama şimdi kakdı yok ga. hindi **(160)**olmuyo gāli de eveli böyleydi yavrımız. amma genşlik ona dōncek **hatca** gelin. mesela benim hindi oğlanıŋ **ilker**'iŋ sevdî ġız va hu yanda köyün̆‿adını bilemedim. diyomuş ki ġadın evela gelelim gidelim sōra allāŋ emri diyelim diyomuş ġadın. ama dönülcek. hindi öyle isdiyolā gali.

Yeni Doğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: kırkı çıkınca suya ġatalā ya. şimdi **(165)**doğdu mu çocū eveli evde doğum yapdık yavrım. eveli doğurduŋ mu onu suya ġatādıŋ duzlāsıŋ duzlāsıŋ yatırısıŋ onuŋ‿içine her gün onu duzlāsıŋ. banyo yabdırıkan. şindi duzlanıy mu duzlanmıyu mu bilmiyon. duşak kesme eviŋ edrafını doleşir kim evela geldi. çocūŋ ayānı bağlālā. çocuk dikelip de pat düşüvürüyünce o zaman ārkaŋa mesela sen mindirisiŋ ben de seni kovalārın. sen bi kilo yarım kilo **(170)**lokum alısıŋ. kovaların seni dutabilsem dutarın. dutamazsam lokum yinir. duşak kesme de bu. öyle kırk daş sayālā. suya ġaTdīŋ suyuŋ içine ġatālā onu onnāŋ suya ġatāsıŋ çocū. kırk oldu mu kırk tane daş sayāsıŋ. yedi oldu mu yedi tane daş sayāsıŋ. öyle ġatıyoduk çocukları.

çek yavrum çek ġaç. sağ‿ol. ileride bu fesdivalda yok mu? hōra dalıŋ dibine giTdim **(175)**oturduydum el çok ya. aha bu gibi geldi bi çocuk yanıma oturdu. ebe ēy şu mu? ebe ēy bu mu? oğlum ni diyoŋ sen, dedim oğlan çocūna ni diyiŋ yavrım? ebe sene bi resim çeken zararı vā mı? çek oğlum dalla bir benim resmimi çekdi. onuŋ hesabı ġalsıŋ ġuzum ġalsıŋ. **saval'**a benzeTdim seni ben gıı. he yavrum dayanamam. allahım yollarıŋı açıḴ‿eTsiŋ. bahdıŋı açıḴ‿eTsiŋ yavrım. hayırlı kapılā açsıŋ **(180)**yavrım. allām hayırlı îsannarna görüşdürsün̆ ġonuşdursuŋ yavrum. benim de aynı sen gibi torunum. **hatice ayşa'**nıŋ ġızı o ōretmen oldu orda çalişiyo. oğlan **aydıŋ**'da polis komseri oldu orda. ōle ōle işTe. yavrum **hatice**me beŋziyi. ört kapıyı ayaŋılan ört. eliŋilen ört. gel geç. bu da benim ġayınımıŋ gelini.

benim ġaynınam var‿ıdı. esgiden **atatürk'**üŋ geldînde hāmiliymiş‿imiş benim **(185)**görümcem vādı bi tane. onu **atatürk** cavırları sürüp de gelince **atatürk** şu çam ağacı gibiymiş bi dal. onuŋ dibine oturmuş bȭle. ordan da onu böyle ġaynınama o ȭretmennē çok gelidi. sormıya dersaniye bile çocuklā giderdi nası oludu, nası geldi, nası giTdi diye. o gibi sen de bene soru sorduŋ. eyi oldu.

allām ziiŋ açıklığı vesiŋ yavrum. okullarını deŋk getirsiŋ. îşallā başarılı olusuŋ. bi **(190)**dokdur bilen olsaŋ da bi ölmeden bize muayne baylı etseŋ. bu yabancı da soru sormıya gelmiş esgilēden. ders alıyı yani ders. benim‿oğlanıŋ bi āṛkadaşı vādı ölen. suya bakmıya filen gelen arkadaşıdır. geldi mi elimi öpē biyi. sen buvaŋ beklediiŋden müsāde seniŋ yavrum. güle güle git hayırlı yolculuklā. allām işiŋi deŋk getirsiŋ yavrum. hayırlı okumalā, hayırlı işlē vēsiŋ yavrum. hayırlı güzel eşlē vēsiŋ. **(195)**eş duraġosuŋ biyo ekmek vesiŋ evele. allahım hayırlı ekmeklē vēsiŋ yavrım hadi güle güle, hadi güle güle.

30
Konuşan **:** Zahide Kaya.
Yaşı **:** 70
Eğitimi **:** İlkokul.
Mesleği **:** Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Kıranköy Köyü**.**

Düğün: evet. ii‿sen hani o arabeynen mi geldiŋiz? ünnēve. hu bilgiden para mı ġazanıyoŋuz siz? eveli biyo öŋden biz şerbet içēdik. bir afta eveli kına yanādı. başġa nası? ii‿bir afda soŋra düün olu bizim. taa çoḴ‿evelden sabā ġadā ġızlā dēirmeci bile oynarlāmış kına ġız evinde yatālāmış. soŋıra soŋıra onnā kakdı gāli de. irtesi gün **(5)**el yüdürmiye gidēsiŋ on bire dōrı. ondan sōra oğlan evinden gelin almıya gelini. o ġadā ilerisini bilmiyon ben şey sen ekini taa bilgili îsannara sor. oluyudu oluyudu. aha eveli. eveli yemekli oluyodu da hindi vēmiyo gāli. hep köyüŋ altını üsdünü edēsiŋ gezilidi ev ev toplanırlā. para atan, para atan‿olu. basma atan, basma atan‿olu. eliŋden ni geliyusa. ben mindim ata. ġaynınam, ġayınbubam özeniyomuş **(10)**ata mindircen diye. ben altınım çoğ‿udu. sekiz ġoca sekizinliklē vādı eveli. hindi yarımlıḴ‿oluyo onnā ya. on beş sarı lere vādı. bi de doğāŋ üsdünden geçirdilē

altınnara. atı mindim. biri yidē ata. ikisi ġolumdan duTdu adamlarıŋ, düşmesiŋ diye. ii͡aha ora köyüŋ içini doleşiyoŋ oğlan evine varınca indiriyulādı.

Gelinliği: beyaz gelinlîdi. anamgil zamanında ġırmızı gelinniklē vādı. a͡a ondan yoḴ **(15)**bizde. he͡e isküveleri dikiyulā. üzerliklē olur. hani şeyi ya çocuḴlara nazar değmesiŋ çocuklara nazar değmesiŋ diye üzerliklē olur ya. onnādan dikerlēdi höyle isküveleri de onnarıŋ ucuna da dakālādı. he͡e a͡a benim duvām ekile olmuyudu bunuŋ her yannı böylü dikēlēdi. oreye iske bağlādı isküve dikēlēdi de o isgüveleriŋ ucuna da onuŋ ucunu dikēlēdi. a͡a ekinden yok bizim. hindi yüzüne örtüveriyolā gāli **(20)**gelinneriŋ eveli. a͡a hindi de vā al da. nerelisiŋ ya? burda gelin var bizim ordan. **ayşanım**lar'ıŋ gelini. **hörü'**nüŋ gelini şi ni onuŋ‿adı? ō͞retmen ġocası. **ayşe** onuŋ‿adı. ġaşdı geldi dü͡ün etdilē burda. **gülüzar**. he he **ayşe**. doğmadı ta͡a. bak biyo bu **gülizar**'ıŋ va ya. aha ta soŋda evleri va. unuŋ ġaynınası taha iyi bilir. unu soruŋ isterseŋiz siz.

(25)Köyün Geçim Kaynağı: vā vā. salatalıḴ‿ediyolā hindi. buydey ekiyolā. her şeyi ekiyolā. yeşil ġaldırıyolā. arpa ġaldırıyolā ġarışık hepsini ediyolā. her şey vā tavıkda çalışan tavıkda çalışıyo. gedik vā bizim **eşme**'niŋ ya. benim gelinim bile **gedik**'de çalışıyo. iki oğlum vā evli. iki de ġızım vā. torun çok. bi de üç ikizimiz doğdu bu gelen **almaya'**dan. üç ekiz. üç dene oğlan doğdu bi doğmada. sağlıklı dün **(30)**hasdeneden çıkdı. adları diyon biri kağan, biri karan, biri baran. he͡e **almanya**'da doğdulā da. biz baş sālı͡ından geliyoz. evimize gidiyuz gāri. üç gündür ölü oluyo bizim burda da. eveli gün bi ağız açıldı, dün bi ağız açıldı. dün biriniŋ‿ağzı açıldı biri de öldü. ekmeknen helva dağıdıyolā. yedinci mevlüd okuduyulā. yasin okunu her gün. yedinci günden pilavnan, etnen, tavīnan yimek veriyolā. he o böyük mevlit dü͡ün **(35)**salonunda oluyo o da.

Çocukluğu: lalbir oynādık biz‿eveli. a͡a öyle beş çizgi çizēsiŋ ayaŋınan aha höyle. beş daş atāsıŋ. üç eşşeḴ‿oynāsıŋ sırtıŋdan aşşā. çivi oynādık biz de ütcez diye ölüdük. çımġılādan ġalın ġalın çivi düzēdik de. dokuz daş oynādıŋ. aha çivi oynādık, çivi derdik. hindi sen birini vurusuŋ ben birini vurun. hadi onu yıkdıŋ mı onu sen **(40)**ġazanırsıŋ gāli. ütdüŋ mü ütüyoŋ gāri ġumbar gibi. ayşamli bi ġucak çırpıyna çiviynen gidēsiŋ eve. o gāli ütdü͡üŋ ġumbar gibi.

ġızcāzım bek gözelmiş maşşalla. allah seniŋ‿işleriŋi deŋk getirsiŋ ġızım. hadi hayırlı yerlerden nāsibiŋi aşsıŋ işiŋe de eşiŋe de. vā mı sevdii͡ŋ bilen? evela işiŋi geş

biyo da başar sevdik ġoley ġızım hadi. ġoca iyi mi oluyo? ġoca iyi olsādı lale zümbül **(45)**olurmuş. evelikinnē öylĕ derdi. ġocaŋ iyi olsādı lale zümbül olurmuş. sümbül diyi ya varıyoŋ gene de. hadi hayırlı günnē. tütün ediyoŋuz mu? anneŋgil tütün ediyo mu? pisliğe basāsıŋız. vā vā tütün de vā burda. salatalık da vā. siziŋ orlāda vā mı salatalık? herkez de sontaj vurdurdu gāli de ondan salatalık bu yıl beter para eTdi yeşil altın‿oldu. kekik vā orda. bizim bura da öyle aklıŋa ni gelise ekiyoŋ gāli. hadi **(50)**iyi günnē ġoley gelsiŋ sene. selam söyle. biz üçümüz ġardeşiz. **şerfe**, **sefa**, **zayida**. o ben sarıyındır. ii‿ġızım hadi. sen kaç ġardeşsiŋ ya? biz altı ġardeşdik ya birimiz öldü. iyi bakalım hadi allah kazā bela vēmēsiŋ hadi.

31
Konuşan **:** Rukiye Özen **Yaşı** **:** 93 **Eğitimi** **:** Okula gitmemiş, eğitimi yok. **Mesleği** **:** Ev Hanımı **Derleme Yeri:** Armutlu Köyü

hoşgeldiŋiz yavrum. şükür şükür. **eşme**'de duruyodum ben de oğlumla. kanser geçirdi. sekiz dokuz sene oldu. burda yalıŋız duruyo burda bu evde. yalıŋız duruyo. ben de **eşme**'de duruyodum. dokzan üç yaşındıyın yavrum. üşüdüm orda zobamı bile götüren diye geldiydim. beş oğlum vā, bi ġızım vā. sığamadım ġuzum. sığamadım **(5)**yavrum. bi de üş de öteki hanımından vardı. sekiz oğlan bi ġız dokuz çocuk on on bir kişi bi evleriŋ içinde ömür geçirdik yavrum. gariblik vardı ġuzum hindi ben bi kenara sığmadım sığamadım. fazlaca senede ayda bi ĶonTrol gidiyo da **izmir**leri gitdiydi geri gelemedi. yalıŋız ġaldım. hem düşüvüdüm canım çıkıvırıyo. bu‿aŋ yok mu evde? a‿a böylü ġuzum. benim derdim tükenmez ġuzum. sizlē hoşgeldiŋiz. **(10)güney**leri ġadā işe giTdim. **ġarāmatlı'**da orda **sabeyat** vādı. orda bi a‿a onnaŋ evlendiydi. o vādı. bi de **ġarāmatlı'**dan bi de bizim gelinimiz vā. bi de o yüzde vā. ana‿a **adile** benim ġardeşımıŋ ġızı. bu‿āmız ayrı da anamız bir onna. **mēmet** mi ney ġocası onuŋ. **adile**'yi biliyon. onnā bazı **eşme'**de duruyodu. bu yıl geldilē mi bilmiyon. yakın bilēseŋ selam söyle. aha benim ġuzum işlē zor.

(15)Yaşadığı Zorluklar: sor deyiviren ġızım. buā̆mıŋ öldüŭnde anamıŋ gövdesindēmişin eveli gariblik vāmış oğlum okutmamış anam. buā̆mı bilmiyon bile. anamıŋ gövdesindēmişin. eveli bizim hem ō̆retmen yoğ‿udu. eğitmen vādı. eğitmen de benim emmimdi. hunlarıŋ da dedesi olu. o ayānıŋ çariğinna yavrum öğleni ġadā çocuĶ‿okudur gelidi. ayaĶġabları bile nerde? **yonannā** vurmuş yıkmış gitmiş **(20)**gariblik vā ġuzum. teneleri toplamış yimişlē. ordan çariğini keydi ayānda altını dolaġordu. yapādan eğrē çorabı örēdik. onu kiyēdi. onnan öğlenden soŋ çift sürmiye gidēdi. öğleni ġadā ġızaŋ okuduṛdu. hep okuTdukları ġızaŋ onbaşı çavış her şē oldulā. bak eğitmen denidi. çok akıllıyı. benim emmim oludu. bunnānan çoĶ akĭrabayız biz. benim buā̆mıŋ öldüŭnde anamıŋ gövdasındemişin. beni **(25)**okutmamışĭŋ, dērdim anama da. ekmē buldu ġarnıŋ da okumaya mı şi etmiyoŋ. kātib mi oluvēcediŋ beni dēṛdi. ġuzum okuyur yazarlīm yok. yalıŋız az buçuk şeyi hindi bi para olsun sayı hesaP‿olsuŋ hurda onnā hesaP‿edē ġalem defter alı edē edēlē. ben kaFamdan hindi gelip geçiyo benim kaFa. kaFamdan çabuĶ‿onnādan eveli ederiŋ hu deyivirdim. böylü bilēdim hanı. şükür ġuzum. **adila**'nıŋ anası da **(30)**huzurevinde. bakan olmadı a ġuzum. beş dene oğlu vā. ordan **adila'**dan başġa iki dene bi ġızı taā̆ vā. altı yedi çocūŋ anası huzurevinde. evlatlādan bi şiy ġalmadı ġuzum. bak ben beş oğlan bi ġız bende vā. üç oğlan öteki hanımından vādı. sekiz oğlan bi ġız bi eviŋ içinde böyütdüm. bu maā̆llede aā̆ ordan ağdıŋız mı? bu meā̆llî hep biz yapdık. sekiz oğlanı sekiz hāne yapdık ġuzum. şimdi benim çocuĶlā bizim **(35)**yapdīmız eviŋ bi yannı gelin ġatıyolā. hu yaka parıynan‿aldık yerlerine çalışdık da. ġıymatımız ġalmadı ġuzum. ben kaş çocūŋ anasıyın bi ġızım vā. o da şeyde **ġayapıŋar** benim. televon eTdik gelemicen demiş. allām hayırlı evlat vēsiŋ ġızım. on ġadā olmuş ġıymatı yok. hayırlı olsuŋ biceK‿olsuŋ. bilmiyoz onnarıŋ derdine de soramıyoz da. burda ġızaŋcıklarım diyon, burda ġızaŋlarım vā. üvey ōlum üş de öteki **(40)**hanımından vā. sekiz oğlana dokuz çocuğa şi eTdik. bi ben bi kenara sığmadım ġuzum. hep ben onnarı sīdırdım. hep ben onnarı sığdırdım. şükür sıkıntı geliviriyo. aā̆ buraya sabāli. oğlan da Ķonturolü giTdiydi. aā̆ bura burda yapyalıŋızın duruyon. evlē kapılā açılmadīndan da açık hava almıyo nası olsa almamış da. ni yapceŋ ġuzum dal başını idare ediyo. sekiz dokuz senedir yalıŋızın aā̆ bu evde. o bakıyo bene. öteki **(45)**hanımları vā ġarıları vā onnā hiç etmez. oncāzım bakā bene. oncāzım aā̆ bu çatırlar bunnar aā̆ bu hastı dedîm oğlum eTdi. **eşme'**de yapmadık çatı ġomamışdır. her köylēde gidē, her köylere. siziŋ o yannarından yer kesmiş almış odun mudun

getirmiş orlardan. oğlum hoo kim be? hee **serap** yalım. ee ne deyceŋ ġuzum? ne deyceŋ?

(50)Evliliği ve Yaşadığı Zorluklar: ben ha? oldum düünüm ben yetim diye şē oldu. aha bu eviŋ sāıbı hindiki beyim sevişioduk. düŋürlū yollādı. böyükbuam vēmedi. vēmeyince bene götürcen diye ġarşıda yeşil boyalı bi ev vādır. ötākada aa o bizimdi. ordan götürcen diye beni şē geldi. ben de ġaşmadım. üç yerimden bıçakladı beni böyle. eveli vilayatımız **manise**'di bizim. **manisa'**da yirmi altı gün yaTdım geldim. **(55)**aa benim adam o zaman deliġanlıydı. düŋürcü oluyo. ōv bubam vēmiyo. o du beni ġaçırmeye gelmiş sürlēyo ben de ġaşmadım. o da niye ġaşmıyoŋ diye beni üş kere bıçak sokdu. ordan aha böyle hāsili. ona da anam ōv buam ġocasınıŋ göŋlü yok diye gene buna veceK‿oldu vēmediler. başġa birine intirikeynan anam beni dutuvēdi. akĭrabamızmış ya bene başıŋızı ārıtmaan diye ediyon ġuzum. **alaşēr**'de **(60)**ağabeyim vārdı. buamız bir anamız ayrı. onuŋ yanna yolladı anam. orda durdum. ik‿üş sene durdum. ordan getirmiyĕ geldi beni. getiriken şey dedi alıġodu. elimden dedi alā ġaçalā filen deyi. gözeldim o zaman yalıŋızın. orda alıġodu beni. alıġonca ben dedi emnātlı bi el yollayan sanı dedi. o elle gel dedi beni ġuzum. tamam dedim orda alıġodu beni. orda duruyodum. geldi bizim akĭrabamız oluyo. amca çocuĶlarīz. **(65)**oreye gelmiş deliġanlı o da. hadi dedi anaŋ dedi getirivē dedi beni dedi. oğlan ġardeşim yok. ōv buba çiftde. o yollamış ben de gitmicen dedim. gitmesem iyiymiş. o zaman anam altınınna fesine bi de yazmasını yollamış ben inansıŋ deyi. bak dedi bunnarı anaŋ yolladı dedi. amıcı ġızı dedi bene. ben dedi ġoyuna gitcen, malı gitcen işim vā. anaŋ getirivē diye ağladı geldi dedi. ben de inandım ġuzum. onnan geldik **(70)**beni evlerine götürdü. evmize götürmedi. evlerine aldılā gitdilē. zorla beni kitledilē ağzımı. şi etdilē. ġoyumedilē. seniŋ nāsibiŋ bura dedilē. emme oda baca sābıydı iyilēdi. eyilēdi ya ben genşlik haberim yok öylü şeyden. orda düün eTdilē bene. düün eTdiler. hanı hepsinden alıvedilē. allā razı olsuŋ altın vile daĶdılā. düün eTdilē. orda da asgerlik eTdi. asgerde sıyiyadın. ordan da orda esgerden gelince şi **(75)**oldu. bu batar vā batar var diye hemen esgerden geldi üş dört gün soŋĭra **manisı**'ya giTdi. tokdura giTdi. orda yavrım bunu alçıya almışlā. hurdan koltu yannaŋ huranıŋ arasını alçıya almışlā. ordan geldi ben de dağ işini gidiyon gāri. bi çocūm oldu ondan. oğlum oldu. o öldü. ondaŋ keri o ben işdeyken birisine o da öldü ıremetlik. beni bu batıyo demiş alçıā. sıkdırıyo diye duramamış. o da bışkıyna **(80)**yarnınıŋ ortu yerini hööyle oymuş. ġalaŋı duruyo böyle takır takır alçı. ordan ona

duru duru o oyuk yerden kemig‿et ver edivedi ordan. böyle arkasında çocuk vā gibi bo̅le ġoca kemiK‿oldu. kendi bo̅le büküldü. şe oldu öldü ıremetlik öldü. hindi bu adam ondan çocūm yok. bu da eveli bıçak sokdu dedîm adam onuŋ da öteki ġarsı vādı üç oğlu vādı. üç oğlanıŋ o ġarınıŋ üsdüne götürdü beni. ordan o ġadın da giTdi **(85)**vardı. başġa yeri vardı. ordan da çolū çocū oldu. o da öldü ıremetlik ya. ordan bundan işde beş oğlum bi ġızım oldu bundan. bu adam bu da öldü. ben evleri yapdık eTdik. sekiz oğlan sekiz haneyi yapdık.

Çocukları: ben sığmadım ġuzum. benim evim hindi **eşme**leri üş kere giTdim yavrum. bakcez diye götürdülē geldilē. gelinimiŋ biri ikinci hanım. eŋ güccük **(90)**oğlumuŋ hanımı ikinci hanım. şiyden doğudan. doğudan aldık geldik. iyi gözel ġabadayı. huyu gözel olmalı. on altı yaşında deliġanlı oğlu vā. bu oğlan gibi bi oğlu taa‿ vā. bi de ġızı vā höyle. ġolundan dutmuş anası da höyle gidiyo. ben de anniçdan gördüm. höyle bi bakdı bene beter akıllı. taa‿ üç yaşını tam gitmedi. anaa‿ dedi ebem sen nerdiydiŋ dedi çocuk. sen nēdiydiŋ nerlēden geldiŋ dedi. bi duttu çocū gine. **(95)**ordan bakım etdircēdi beni ġuzum. bakmadı hap ve dedim hapımı sakladı. hunu eTdi bunu eTdi ġuzum. ben de bakmıyo diye **eşme**leri göçdüm giTdim. üş dört kere bakım eTdirdi. açcık parıyı aldı aldı mı bakmeyvedi. bakmeyvedi. aha böyle hāsili başıŋızı ağrıTdım ġuzum. datlı ġuzum. oğlum vile ġara başcāzımı ġuzum. devlet beni bakıciye müteçdir diye lapur vēdi. ordan aha bu gelin dört beş kere eTdirdi. hadi **(100)**dedim evlātım dedim iyi kötü idare ederin dedim. orda kendi evim vādı ġocamdan ġalma. benim evimi kösdülē. pençerelēden kapaTdılā. durmasıŋ içinde diye. içinde durdurmadılā. evim bile yok benim hindi bi şeyim yok. **eşme'**lēde ev kiraladım. benim eşyam filen **eşme**'deydi de. burda gidēken zobam ġalıvediydi. zobam vilen getiren diye geldim ben bureye. salgın gibi bi şey mi vā ne bilen? **(105)**sō̅uklayıvedim. bureye geldim mi içerliyon ġuzum. bi hasTa oldum gidemedim baya on gün ġadā oldu burda ġaldım. o oğlum da konturolü gidiyo. hasTı yalıŋız duruyo buranıŋ sāıbı. ġarsı, ġızaŋı **izmir**'de. konturolü giTdiydi o du yok. aha böylü datlı ġuzum. ne deyceŋ yalan dünyanıŋ‿işi bo̅le işTe. hindi benim her şiyim haplarım ġalmadı da orda evde vādın. getirivicek bi el yok. böylü duruyoz aha. zor **(110)**ġuzum. devlet iki yüz elli ġaymadan başladı. bi milyar ġadā çıkdı. yaşlı aylıı‿ veriyo. bunda he bi milyar sekiz yüz kırk lere vēdilē. aa‿ onnan idare oluyon. beş yüz lere ev kirası veriyon. ordan aha su parası, ceyran parası derken altı yedi yüze varıyo. onuŋ üsdüne de allah yetiriyo bitiriyo. aha böylü ġuzum ni yapcaŋ? şükür! öyle işlē

zor! zor ġuzum. allām ġader benim ġader torbasınıŋ altı deliim̆iş. töbelē olsuŋ **(115)**yarabbim. eselsiŋlē deyi. akırabīz benim bua̯mla bunnarıŋ dedesi ġardeş. evlerimiz bile bunnarnā yan yana. ġara oğlangiliŋ evi bizimdi. onnarı saTdık biz gāri neynēm? saTdık siziŋ evde ġıyında bak yakıncık. bunnā hep yakın.

Eski Düğünler: bizim o zaman gelinniklerimiz altından humeyin derdik. beyaz kiyēdik. üsTünden ġıreb düşen dērdik ipekli onu kiyerdik. üsdünden al oyalıyıdık. **(120)**onnā çekinidik. taa̯ esgiden parlak babıcı oludu. taa̯ esgiden cizme oludu gelin cizmesi. burnu yokarı dōru höyle sarı cizme oludu hurdan. ablamıŋ vādı. onnardan oludu. çeyiz sererdik. taa̯ nerde? göynē nencez o ġadā? göynek fisTan, dizlik, her yerleri urgannārı böylü dolandırıdık. içinde oyneşırlādı. güleş oludu. pelivannā gelidi yağlanıdı. güleşirdik böyle ik‿üş gün düün̆ oludu. çaldırıdık. altınımız oludu **(125)**annımızda. hindi asġılı altın çıkdı soŋura gāri. evelce sarı lere vādı. hendi yarımlık dakıyolā. sekzenlik dakıyolā. bilēnziK‿ediyolā. bizim günnede onnā yoğ‿udu. sarı lere vādı. bi de annı altını vādı. annımız dakınıdık. benim vādı fesim vādı. aha genşliklē su gibi akdı geşdi ġuzum bilemedim. yetim geldim, yetim geTdim. garip geldim garip geTdim ġuzum şükür.

(130)Eski Bayramlar: olma mı aa̯ bizim bu yol, bu dağıŋ ardında ġaba söüt̆ deriz çeşme vādır orda. öt‿āka, o yakadan bile ellē davılnan seymannan burdan bōle bu yakadan giderlē. o çeşmede darak saklıyır iki kişi gidē bıçak saklıyırlā onu geldin ga bulcen diye suyuŋ işlerinde bulā edē. orda namaz ġılā. sadicınna namaz ġılālā. ordan gene davılla baş yoldan seyman seke seke seke doleşır geliriz. çeyiz serēlē. ġazannar **(135)**yimeklē vurarız. mallā keseriz. düün̆ çok güzel olu. taa̯ esgiden bayramlāda üş gün bayram derlē. bi gün taa̯ kavadan bayram edēdik. **köskaya** derlēdi. anneçde tepe ora hiç sürülmüyodu ora. mere meydanlıkdın. orlāda urgan dutmeç derdik. herkes urgandan dutā dutā dutādı. ordan birini içini ġatādı. o da bi ġoşardı onu dutcez diye dutulmazdı. bi onu saldırıdı dutulmazdık. ōreşe ōreşe o birini dutdu mu ordan **(140)**ġurtuludu. bi de çölmeK‿oynerdik. höle höle birerine höle oturduk. birer de başımızda sāıb̆ oludu. höyle üş ġada dönē dönē dönēdik de ordan atā da bi ġaçādık höyle. onu dutcen de alcen diye ġoşādık. bōle bōle hep oyunnarımız oludu. ġol atma oynerdık taa̯ u tepeden suseye inēdik bak. böyle iki kişi böyle dutādı. arkadan gelennē geçerdi. o ġurtuldu mu hō dutādı. höyle höyle ta orlara inēdik. nelē nelē nelē **(145)**eTdik. ni günnerimiz geşdi ġuzum da şükür şükür. anam ırāmētlik hurda

böyülceyi ol dedi yollēcen bayram sen dedi. yaza deŋk geldi biliyiŋ mi aşşā tarlada böülce yoluyon. yolduk, yolduk, yolduk. ondaŋ keri burıyı bayrama yollādı bene.

Eski Gelenekler: gelin alıcı, kıneci oludu eveli. eveli gariblik vādı. erkek kıneci kelteriŋ içine ġatālādı. öyle asālādı. ee ni getir hadi bakalım bi boduş bekmez al ge. **(150)**ordan bi o korkudurlā. tak geri bi yokarı çekēlēdi. kıneci yimek bişiridi. hem gelini süslē edē açılı gidēdi. nilē nilē oludu hindi onnā baTdı gāli. düünüŋ dadı duzu ġalmadı ġuzum ġalmadı. üş gün bayram edēdik. dördüncü gün kafadan gene bayram edē oyneşıdık. camılar yemeklē çekēdik. ġocā camıdan kapıdan çıkmazdı. böyle her yerden yemeklerimiz yoğ‿udu o yakada. camınıŋ ġıyında odamız vādı oda oda. **(155)**oreye hep yimeklē toplanıdı. herkes bayramda orda yimeklenidi. dedelere çıkādık yāmır duaları edēdik rēmetlerimiz kesildi giTdi. çıksālā biyo iyi dēmi çıkılmadı da. biz bura üş dedeniŋ ortasıymış ġuzum bura. burda vādır bi **kalkan dede** derlē. **alaba** derlē horda kalkan. hurda **omur buba** derlē. üş dedeniŋ arasındēmiş bizim köyümüz. oreye dedeye çıkarız orlāda mal keseriz. ġazannar yimeklē vurarız. **(160)**ordan birbirini su dökerlē. ver allām ver deye. hocalā gidē abdas alı. ġadın erkek millet orda namaz ġılālā. yāmur duası ederlē. mallā keserlē ġoyunnā götürülē orlara. yir içerlē. etlerinden aşları döküvürler. ġuş ġurt yisiŋ diye. ordan geli gidēriz. hindi olmadı baya heralda olmuyo etmiyolā. böyle böyle şē oludu. öŋünden öyle olmuş. öyle edēdik öyle.

(165)Belediyede Çalışması: yedi sene mezerde de çalışmışım vā. bi sene taa çalışıverelēdi sen dedi. hak tanıycez dedilē bene. yaylakları gördüŋüz mü bilmion. nasib oldu mu? o sınırde dut ağeşları hōyle vādınız mı yaylā? oreye nasibiŋiz yok mu? onuŋ içinde ġocā göl vādır. su vādır. onuŋ işlerini hep ben pelit gömdürdüm. esgi **takmak'**dan amaleler atlatdım geldim. iri pelitlēden orlar hep pelit gömdürdüm. **(170)**araları çam dikdirdim. orda demirden sallangeş vādır. orda yimēmizi yirdim. amalelarımı sallanıdı. kendim dayıbaşlıK‿ededim. onuŋ bu yanda ġabirlik mezerlik vādır. **eşme'**niŋ **elvanlar'**ıŋ mezerlî. o mezerliklere hep temizlededim. **elvanlar**'dan yannı çöürden tikenden girilmiyodu. hep orları ben temizleTdim. beri yannarında bina vādın. yapısını açcık büeltdik. höyle yolu dōru büeltdik. hep orlāda elim vādır **(175)**ġuzum. hurda fesdival eTdik. fesdivallēde nutuk söylēdim. böyle çatırlā ġurduk. şiyle sağtikar altınnā dakdılā. çıkırıklā götürdüm. kirmannā eirdim. toprak gibi el olurdu. nası fesdival oludu. çatırla ġurdulā. bizden ya **yonan** esgeri oldu. bizim esgerlē oldu. ordan o şeyde belediye binası çarşıda işTe o da ora dümdüzdü. orda

eTdik. ötāndan **yonanla** basdı. orda şeylere ġaplā, üzümlē, ağaşlā vādı. onnarı depi **(180)**depiveriyolā. onnar bizden ya. ordan bizim altınnā yolmeye çartaklarımızı ateşlādılā. ġırıldık geşdik. ondaŋ keri hep belediye hep ben götürdüm. o ölülē şeid mezerine taa yaylā at ġoşdurmaları giTdilē. orları götürdüm. arabalara, top mermilerne arabanıŋ üsdünde kendim. omuzumda top mermisi ötekinnē yayan gidennē omuzunda. bōle ġoca bayrāmız bōle sancak ellerine vēdim. hep bu fakir **(185)**etdirdi onnarı ġuzum be. şükür şükür ġuzum.

yaş biTdi, iş biTdi. ġariplik güççükden yetimlik çekdim. taa çekiyon taa çekiyon ġuzum. bilmiyon a ġuzum. huzurevine götürelim dedilē bene. gitsem mi gitmesem mi şaşıyon ġuzum. dayanamıyon ölümüm de yakın vādım vācem yere. dokuzan üç az değil ġuzum. ġurbatlāda orlāda ġalmayan diyon. hiş bi çocuklarım gelmiyo.

32		
Konuşan : Emine Solak.	Ayşe Alkan.	Hediye Özdemir.
Yaşı : 91	88	85
Eğitimi : Eğitimi yok.	İlkokul.	İlkokul.
Mesleği : Ev Hanımı.	Ev Hanımı.	Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Balabancı Köyü	Balabancı Köyü	Balabancı Köyü

Yaptıkları İşler: aa bunnā aŋlatsıŋ ga. haydaŋ bakam aŋladıŋ. bunnāŋ ġulakları duymuyo. bunnāŋ ikisiniŋ de bilāder. **sultān** bunu sen ver cuvabı biz bilemiyiz. ni yapādıŋız diyi. yaygı dokurduk, kirmen eğiridik. kirkid‿ile yaygı, orak biçēdik. aa hure geş. hura gē de aŋlat biyi. orak Piçe Piçe dizlerim ġaldı dee bak. allah du biyi. **(5)**allah gözlerim de açılmıy. dokuzan bire girdim ga. ee bizim günümüzde okul yok‿ıdı. o zaman okul mu vādı? biz üş sene okuduk. yaşıŋız on dört dedilē. biz de çıkarıvıdılar. aa seŋ aŋladıvısaŋ bunu ya. esgiden niydin orak biçilirdi. esgiden yaygı dokurduk, kirman eyrēdik. dağlādan ot ġazā gelirdik. çalaŋkı sarını gelirdik. çırpı sarını gelidik dağdan sırtımıza. aŋladıŋ diy mi? dağlādan çırpı sarını gelirdik. yaygı **(10)**dokurduk. orak pişmē gidēdik. işTe bunnādın. üzüme gidēdik, pamuĶ‿atlamıya gidēdik. aşşalar ovalara. yokluk vādı yokluk. geri gelcek gene yokluk heralda. malıŋ vāsa mal kütmiye gidēdiŋ. cahiliz okulumuz yoğ‿udu da aa bunnarı işlēdik. dereden su çekēdik. birini mindiridim. dağa gidēdim orak piçēdik.

Köyün Kuruluşu: ġızım köyüŋ ġuruldūnu biz ni bilelim? bizlē cayil oldūmuzdan **(15)**dibini bucānı örgenmedik ya. hindi bizim burda bi ōretmen vādır. bundan benim duyuşuma akĭraba bir tek orman‿ımış bura. bir tek aşiretiŋ biri ho yoldan dereniŋ bu yakasına ormanıŋ arasına ġonmuş köyüŋ ġuruluşu buymuş. undan soŋra bizden kaş sene oldu bu ġadak biliyin. başġa bi şiy bilmîn köyüŋ ġuruluşunu.

Evlenmeleri: elli beşde evlendim. elli beşde, yirmi üş nisannan bir‿afda öŋüş **(20)**evlendim. elli beşiŋ yirmi üş nisandan bir afda öŋüş. düün̆üm a̲a̲ davul geldi, zurna geldi. annaşda çeşmemiz vādın. onna siyman sekdilē geldilē. ora çeşme gidēlēdi. bıçak saklālādı, darak saklālā. çırpı getirilēdi dağdan yakālādı eviŋ öŋü miydanlıklı bi selemet yer vādın. onuŋ‿öŋünde oynālādı. ondan soŋra kına diye dağılırdı. ertesi gün çeşmiye kına yümüye gidēlēdi. ayşamüstü alılā gidēlē de **(25)**endiverilēdi oğlanıŋ‿evine. oynuya oynuya alılā gidēlēdi. miydanda yaniyodu atış. ġaŋlıyla odun getirilēdi. okulālā köylüyü oku verilēdi evlere. millet ayşamili toplādı da oynālādı davuluŋ öŋünde. dağdan çalaŋkı getirilēdi. ġızım eveli bi şiy mi vā? oku yeriŋiş ġızım şeker dağdarlādı eveli şeker. hindi zarf içine ġatıylā. şeker verilēdi eveli benim genşlîmde. birer şeker düün̆ümüze buyruŋ geliŋ. şeker **(30)**dağdarlādı. a̲a̲ büyle olurdu. hindi ga kağıt vā. hindiki gibi miydanlı saltanatlı yoĶ‿udu. o zamannā bi davılna aha öyle tamban tumban genşlē oynādın evlenirlēdi işTe bu. aynı hindi o gelinnik bile görmedik biz. bi örtmecîmiz olurdu. şi çıkıncıya ġadā. gelinnik u zamannāda bi şi çıkdı yeşil çıkek vādı kendimiz tikdirdirdik. onuŋ yeşilinden mavılısından varıdın. nasıl‿ıdı bilîŋ mi? örtme piştanbal kuşandım. esgi **(35)**kiyilmezdi. gidiyoz ga darı dökdüm kitdim dökdüm kitdim. o yakada pıçā arādık, bardā dolduruduk çeşmeden. bi daş vā. niden ġırılıdıla o be? bardak ġırıdık. ġızım nerdensiŋ ya? yakın‿ımış bu. kaşde okuyuŋ ya? **eşme**den miŋ? ni çıkcaŋ ya? ōretmen mi çıkcaŋ? îşallah îşallah.

geçimi nasıldı diyi. benim a̲a̲? esgiden a̲a̲? geçinen geçinebilidi, geçinemeyen **(40)**ayırılırdı. boşanırdı. hindi gine öyle ama esgiden sen hindi ōretmen olcaŋ paraŋ vā. erkēŋ ġahrını niye çekceŋ? şindi ayrılıvırıylā. bakıylā aŋlaşamadılā. dayak yiye yiye durādıŋ. ġumbarcı ġocalar olu ama şindi ġadınā dayak yok allāŋ izninle gāli.

Köyün Geçim Kaynağı: bu köy ha? baya hayvan ga dört beş evde vā yalım. hayvan yok. bu köy ha? emekli parası vā açcık. a̲a̲ onna idare oluyoŋ. köyde genş ġalmadı. **(45)**bizim köyden iki ōretmen vādı orda. bilmez bilmez ufak çocuk ta̲a̲ canım. unnā emekli çıkdılar. ġızaŋları ġocadı ya.

Köyde Yetişen Bitkiler: ġızım benim ġulām duymuy da. **tikenni** derlē. undan sōra **hasannā**dan başla. **hatıb dede**ŋden **daşlı ġıraŋ**dan süyle. **hasannā** onuŋ üs yanı **hasannā**, yokarısı **cirek**, onuŋ üs yanı **balıklı**, ondan sōra **daşlı tarla**, **daşyurt**, **yassı (50)kaya**, **tikenli**, ġızım bizim dağlarıŋ adı parça parça baş‿olmaz neyceŋ yazıp da. vā vā otlarıŋ adını diyve. ne otu ġazıydıŋ diyve. he‿e yidîmiz otlar. kokar otu, kelemli, haldar, gelincik derlē, haldar, ısırgan, ısbanak, tere, çakırtiken, iyneli, hardal, sığırdili hep bunnarı yiriz biz ġazarız da. urdan ıspanak otumuz vā unu ekeriz. teremiz vā unu da ekeriz. ekinneri bilir bunnā canım. bizim dağıŋ otu yazsıŋ onnarı da. he anam **(55)**onu aşdıŋ da mı ġayzitdiŋ? ben aŋlamadım onu.

ġızım bizim günümüzde tef çalādık da öyle oynādık. hindi çalgınıŋ öŋde oynuylā. tef çalālā tefcilē vādı, tefci ġızlā çalıvırdı ġızlā oynālādı. elimize dört ġaşık alıdık. bizim ufaklīmızda bundan yetmiş sene öŋüş ġaşık oynādık.

Yemekler: yimek mi diyo? bu aşcı ġarıydı sor buna. hayırlāda yimē ni vurādıŋ **(60)**dü‿ünnēde diyo. ni vurādıŋ diyo. yirmi beş sene eveli keşgek vurādık, et vurādık, no‿ut vuradık, çorba vurādık, pilav edēdik, bunnarı vurādık, topalak. tobalayı ha? tobalayı bulgur ġatāsıŋ, üsdünü suğan irendelēsiŋ. kimyan ġatāsıŋ, ġarabüber ġatāsıŋ salçîle yağı ġızardırsıŋ üsdünü dökēsiŋ. aynı sarmı bulguru gibi tavlāsıŋ. yumuşadı mı un ġatāsıŋ içine. ġara unu ġatāsıŋ aycık. aycık has un ġatāsıŋ. ġarāsıŋ ġarāsıŋ **(65)**umruklāsıŋ bakarsıŋ da‿aldı mı aycık da‿a un ġatāsıŋ. toparlandı mı toparlāsıŋ. suya ġaynadırsıŋ gayı devrilcek ġaynaycak, içine ġatāsıŋ. bişirisiŋ içini salça ġatāsıŋ, yağ ġatāsıŋ, pişē ġaynarka topalaḴ‿olu. bek dayı olu. aş bişirdim orda da. siziŋ ora ben aş bişirmiye giTdim görümceniŋ oğluydu ōretmen de onuŋ ġızaŋlarına bişirdim. şi didi bene. ben ga öte beri hazırlıyın. benim görümce hūrda turşu vā almış gelmiş **(70)**de cıvık yerlerini atıyı dayı yerlerini alıyı bunnarı ġaynat turşunuŋ içine ġatalım deyi. ekini ben dedim ġaynatıp turşūŋ içine ġatmam dedim. şē dedi ġızıŋ biri bene yeŋgē bu mu bişircek aşa dedi. bende yo ben bişirdim. aycık pasaklıca duruy da dedi benim görümcüye. aycık pasaklıca duruy da undan dedi. ben bişircen ben dedim. a‿a bunnarı vurādık ġızım. ni vurucaŋ? a‿a hindi de unnā olu halve edēdik. hindi de unnā **(75)**olu yani. dü‿ünnē dei‿şdi gāri. helvaŋı unuTduŋ, turşuŋu unuTduŋ, ayranıŋı unuTduŋ. seniŋ hayır aşları ġalaba olurdu. turşuyu ġaynadırsıŋ böyle satın alını ġaynatma turşu. ayran ederiz hayırlāda. üzüm oludu eveli üzümden koşaf vurādık, koşaf vurādık eveli. ġızım burlā fakir, burlā bizim köyümüz fakir. a‿a bi ġat gidēdik. şindi yok ga ya.

(80)Gelin Başı Bağlama: geliniŋ başını ġızıŋ oyalı selbent çoḴ‿oludu. annından dakarlādı. annıŋa huruyu bağlarlā selbent. önüŋde al derēledi. hindi ga ak gelinlîle miniviriylā. hocalā okuya okuya beygire mindirilēdi. miydan yerinden miniviriylē hindi ga. hoca tutādı ġolundan camiye eletirlēdi. bi de camide okurlādı. hindi cami bile yok ga. evelkinnē dayı olma mı? üzerlik olu hurlar üzerlikler sokulu. beygire **(85)**mindirilē ġolundan tutarlā. ben de düşcen diye hu yanna asılıyın. hocuya verilidi o hoca dua ediviriyi ya. biriniŋ evine endirler seni. gelin olduŋ mu hunun ġardaşınıŋ evi vā. onuŋ evine indirilē. orda hoca nikah ġıyar. ondan sōra eve ġatıvırlādı. hindi de‿e yabanı doğru gidip varıylā biygire miniylē. şi taksiye miniylē de ik‿üş gün gelmiylā. ġolundan tutā hoca nikah ġıyar piygamber nikahı ġıyaġor. hoca ondan sōra **(90)**eve ġatıvırı ġolundan tutā da. gezdirilirdin, gezdirilirdin. gelin sabāsı gelini kiydirilē kuşdırılā kınacı ġarı oludu. akrabalarıŋ ġoŋşularıŋ el öpdürü. her yere diyi de elleri öpēdiŋ akrabalarıŋ para verilēdi onnāda. unnā bile kakdı ġızım kakdı. unnādan bi şi ġalmadı. hiş yazcak bi şiy bulamıylā yalım. benim dağıŋ adını nincek gelcek benim dağa bakcak mı eki? okuy muyuŋ ta‿a? he okuyuŋ ta‿a. kınıya el ġarışık **(95)**oynārız biz. tefine tefine ġarışık oynādık. gelin överlēdi ga. tefine gelin överlēdi. ağlaşırdık ga.

çatdılā ġazan daşını

vurdulā dü‿ün aşını

selam söyleŋ ġardaşını,

(100)ġız ġardaşsız gelin olmaz

gelin olmazsa mağlum olmaz.

unuduvuruyun. ni diyi diyvi de ben söyliyen. ben **sultan** hava bilmem ben. nilē biliydım ben nilē. ġocadım ga. geşdi ga nilē geldi geşdi kafadan. ġızım bizim eşşē minēdik arkamızıŋ çocūnna orağa gidēdik. hindi aylak ayānı yere deyirmiyo. **nafi**nıŋ **(105)**öğdükleri vādı. hindi bilemedim. gelin öğdükleri vādı. unutmuşun a‿a bak. unutmazsıŋ sen ya. hava bilmem türkü bilmem.

Yemek Tarifleri: bazlama oca‿a suya ġorsuŋ. ondan soŋra tavanıŋ içine ġatāsıŋ ununu mayasını ġatāsıŋ ġarāsıŋ. ġabarı gelir ondan soŋra bezelēsiŋ. ocāŋ içine sacını vurāsıŋ. ben dün yapdım. yuka yazamıyın ben. ġızım o yukuyu bu yannarı çok **(110)**yaparlāmış. biz köy ekmē yimîz. bizim her gün ekmek edēdik biz teze. her gün

koku olcak diye gün aşırı her gün. dolaplā on beş güne bir dolduruyuŋ dolaba. bozulcak diye her gün ekmek idēdik. her gün ayran çalkādık. yanık bağlarını bağlādıŋ düşēk vādı. çalkādıŋ. kepçeyne yağını alıdıŋ içinden boşaldırdıŋ. deriden arkaŋıla su getiridiŋ. su çeke çeke dereden. ġızım taa öŋlēden derede çalkanımış **(115)**soŋura ağaçdan fıçılā, arkasından da ceyrannā geldi makenelā geldi. ayran mayran da çalkamıya makenē ġatıvırıyı. taa unu da yapmıylar ga süde satıylā. yicek ġadak bi ġıymık yoğurtdan ayrana satın şiyleri vā. unnardan yapıp yiyviriylē. esgidenmiş onnā sede yağ bile bulunmuyo hırlı berli köyde bulunmuyo. imeci oludu, orak biçēdik imeciŋ oludu. hindi yicek çok. ġaŋlıyla ayran götürüdüŋ nout vurādıŋ. **(120)**bulgur aşı vurādıŋ ġarışdırısıŋ ikisini. ġarabüver ekēdiŋ, bi de ġatmer edēsiŋ. aa bunnā yinidi. ayranna ġatmer, bulgur aşı handi ġa şeşli şeşli baş olmuyo yicek. işe giden ġarılar taa acarlaşıyolā. yiylā yiylā da. aa bunnar imeciŋ oludu ga. nere gidiyiŋ derlēmiş. **ġossünner** ayranlı ġatmarlı **ġossünner** gidiyiz, derlēmiş. nere gidiŋ? iyşi ayrannı gidiyiz derlēmiş. diyzemgil ebemgil gā. dolapları çıkarannā sağ **(125)**olsuŋ. konserve öte bete yapılıyı kışın yiniyi.

Eski Düğünler: siyman sekeli gelini aa ġarşıda bizim şeşme vardı. ordan geldilē mi çiyiziŋ içinde oynarlā. urgannarı hep tikilidi çeyiz eveli bizim günümüzde vādı. çiyizlē serildi mi dereye güleşe gidēlēdi. dere vādır bizim miydanlık vādır. dere selemet orda güleş ikindine yakına ġadak güleş olurdu. burda pelivannā çiyiziŋ içini **(130)**gelir toplanmazdı çiyiz. bāşiş alılar çiyizden, çiyiz toplanır verili. çiyiz serilidi hȭyle. hep oku yollanıdı. hindi bi gunde oluvuruyo. arabıyla millet geliyi. hōra diŋelirlēdi. töyek atālādı ga. miydan ataşı yanākā müsevirlē geldi diye evde döşşek ġalmazdı. ataşıŋ eTrāvına döşşekleri döşerlēdi. müsevirlē oturudu. ne günnē vādı be. hindi iyi ga hindi iyi. üş gün düün olurdu üş gün. cuma gün de başlanıdı cumartesi **(135)**pazar gün de güleş olu ceyiz serilirdi. seyman sekilidi. gelin gidēdi. içine girēlēdi ga dolanırdı dolanırdı dolanırdı. çiyiz hu ġada oludu ga. içeri girēdi de çıkmazdı içinden içinden lokum yicen çıkcan diye lokum alılā gelilēdin. ġazıkları çakarlā duvarlar hȭyle serēlēdi. hindi çiyiz vile yok ga. ev döşeniyi. hindi u zamandan ağır masraf hindi ağır hindiki masraflā ağır. u zamannā ni vā bulgur tarna **(140)**diyen gibi olu gidēdi. hindi bahalı ortalık. benim bi döşşēne bi yorgan vādı. benim **yüksel** emekli parasına beş ġuruş ġalmadı elinde. doğcā çocūŋ esgisine varasıyı hazırlıylā da ġatıylā. bi şiy mi vādı eveli yoğ udu yav. ġardaşız biz. okul

yoġ‿udu yav. okulu biz aşdık bir ay camıda okuduk. okul düzen alıymadı sırası bile olmadı oturakları. ni dedîŋi aŋlamıyın. bāşış yollasıŋ bene diyin.

(145)Yenidoğan Bebeklere Yapılan Uygulamalar: öŋüşden duzlālādı. ġarnı ġatālādı. mal keserlēdi şiy olmasıŋ diye. duzlālādı ġızım duzlālādı. undan soŋra çocuk ġocaman olasıya duzunu mersini sürterlēdi. koltuĶ‿altlarına ayaklarınıŋ aralarına mersin ekēlēdi. hurlarına hurlarına ekēlēdi. hindi gā nasıl bakılıyı çocuklara biz bilmiyiz. kokulu şilerle bakılıyı. mersini onnā hurlara ekēlē mi batcak diye. **(150)**yamyaşıl esgiler çıkmazdı mersilden çıkmazdı boyası girēdi esgiler yaşıl, hindi bi şi mi sivilce olmasıŋ diye mal kesince yeŋi doğan çocuk sirke ġarışır ġatālādı. topĭraŋ üsdüne yatırıdı çocū, topırā her yerlerini boyadı boyadı boyadı alıdılā geldilē. kiydirilē.

Eskiden Uygulanan Tedavi Yöntemleri: ġızım beri bak biyo benim bi ġardaşım **(155)**vādı benden ufak ocaa buvam kütük ġomuş. elimize şiş aldık. şişe ġurcalıyız çıkan seniŋ para, benim para. benim ġardaşımıŋ ufadın aldım da şişe bi vurdum. bu para benim diye o da hura kütükden şey yok. tokdurlā yok. anam haşaş yakdı sürttü de haşhaş yanıynı çalıvıdı. taa bacaa bellidir hura. ġızgın şişe bi vumuşun bacāndan. o iyi olunca ġadak çocuk bi irezil oldu bi irezil oldu. bi şey olmazdır da tavūŋ **(160)**tüyünne çalālādı. ileci öylüydü tavık yelēnne. niden oluduna ġız. yok ni biliyiŋ? tuvaletden insan tersi çalālādı yanana. he gı pislik. ġızım o günner gitsiŋ gelmesiŋ. u zamannāda tabi tokdur yok. kim gidē **manise'**ye dōru tokdur aramaya? arabı yok. ayaa kavası ağrıyaŋ bi yeri ağrıyan. çürük yerlerinden çembere ġatādı da elēdi de. ağacın çürük yerlerini sürtēsiŋ çemberiŋ içini ġatā elēdiŋ. onu ekēdiŋ. hindi gā **(165)**çuluŋ‿altında toz ekēdiŋ yaşdaş olannā. hindi ileş vā yav. biz eveli bi şiy mi vādı yavrum. **cebel** ġarsını anam bene götürü durudu çocūka. **cebel** ġarsına. unu yakādıŋ çapıt yakādıŋ. ġatran ġatādı cebel ġarsı ġarādın da çalıvırdı hurlarıma ġulāmıŋ arkalarına. o günne yoġ‿udu ġızım eveli bi şiy yoġ‿udu. hindi ileşlē vā ga ileşlē vā. ġızım bek çikiniz biz. ġocadık biz gari be. du bi du. bize gösder biyi ekini. **(170)**benim göz kör gibi çıkmışdır ıscakda açılmıyı. oldu görülüyüz mü? i‿gā foturavımızı bilen aldıŋ nolcaz biz? bizim üçümüzüŋ de ġocamız yok. paralı zeŋgin biri vāsa bizi alsıŋ. beyenirlēse. he aha iyi iyi. paralı vile zeŋgin bulāsaŋ bizim üçümüzüŋ de ġocası yok. hani ben göremedim kendimi. dē görülüyüz bak. he tamam tamam aha. aa hindi görüldüŋüz. o da **sultan**. he ġızım iyi sağ ol. ge bura otur gā **(175)**yeriŋe otur ge. yeriŋe otur gā yeriŋe. iyi iyi hadi hadi ġızım sağ ol hadi bakan.

balabancı de burıyı ge burıya tayın ol. ben de ölürün o zamana ġadak pek ġocadım. ölmezsem yanıma ge ga. hadi bakam. hadi orlar olsuŋ. allā emanet ol. anaŋı bubaŋı selam söyle. allah hayırlı ekmeklē vēsiŋ. hayırlı yolculuk.

33	
Konuşan : Neşat Özen.	Kadriye Özen.
Yaşı : 63.	64.
Eğitimi : İlkokul.	Lise.
Mesleği : Çiftçi.	Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Cevizli Köyü.	Cevizli Köyü.

içerden şi al ge. bezi al da ge bî. **kadriye özen**, **neşet özen**. elli dokuz doumlu ben atmış doumluyun. liseyi bitirdim evdeyiz. bu amcaŋa da sorcaŋ mı yavrum? kalem vereyin mi? şimdi bu köyün kuruluşu bu köy hiş burda yokmuş eŋ son bu çevre köylerden eŋ soŋra kurulan köy burası. yani bu **antalya**'dan gelen yörüklēden gelmiş **(5)**bura iki üş kişi bura dört aile gelmiş. **balabancı'**nıŋ ağası burasını ġurmuş. burası **daşköy'**müş burası **manavlı**'ymış bura gelmiş. ni diyen sene barbarlīna zorbalīna bunnarıŋ elinden zorla almışlar bu köyleri. öyle ġurulu ama kuruluş yıl olarak bilmiyon. ama mesela köyüŋ ismi de şurda bi kuyumuz var. kuyuŋ başında bi ceviz ağacı varmış. ondan almış köyüŋ ismini **cevizli** diye. evet ama bana ġalısaŋ otuzlarda **(10)**filan ġurulmuş heralda. çünkü burda yirmi yedi doğumlu insanlar var. olsaydı da keşke adam da **izmir**'e gitdi. yirmi yedi doğumlu kafa saat gibi çalışıyo daa adamıŋ. aha bu adam da öyle. bak adam yirmi yedi doğumlu. köyüŋ her şeyini bilir. ama adam **izmir**'e gitdi. keşke buluşdursaydım. bir hafda oldu gideli. geçen cumartesi gitti. adam her şeyi biliyodu. yine ayrı bi amcamız vardı hurda. otuz üç doğumlu. **(15)**öldü bi buçuk ay oldu. hani bu adamlar tarihiŋi okur yani ama ne zaman ġurulmuş ne olmuş bizler bilmiyoz. ben atmış doğumluyun. evet öğrenmiyoz. mesela siziŋ köyüŋüz daha esgidir. **ġarāmetli eşme**'niŋ eŋ büyük köyü. aşşa yokarı mesela bugün bi belediyelik olsa **karāmetli** olur bence. mesela **āmetler** oldu geri kapandı. beş yıl çalışdı. nüfus düşünce kapandı.

(20)Eski Düğünler: ġızım önceden burda üş gün olurdu düğün. cuma gün başlardı. pazar gün biterdi. esgisi gibi böle şey yokdu yani. çalgı filen yoğ‿udu. eveli üş gün

olurdu. ne bileyim çeyizler serilirdi. kına yünmüye gidilirdi esgiden âdet çeşme olurdu. evet el yıkamada orda bıçak saklanırdı. şey ġırılırdı. öyle hindi o yok. akşamüstü başliyi. gece bitiyü düğün. siziŋ orlar da aynı. vardı taha esgiden ata **(25)**miniliyodu. benim çocukluğumda ata miniliyodu. araba çıkdı. köy gezdirme mesela burdan gelin çıkcak aşāda bizim çeşmemiz vardı ta ilerde. hemen hemen bi kilometre ora gidilirdi. böyle gezilir gelirdi. öyle olurdu. mesela üş gün yemek verilirdi. cuma gün başlardı. cumartesi gün, pazar gün gelin çıkardı. öyle adam üşde ikide başlıyo. kapatdırıyu geri ġalaŋa yok. bu köylerimiz aynı not alabilisiŋ ġızım **(30)**iyice öğrenmişdirsiŋ ama köyüŋ ismini şe yaparsaŋ dedîm gibi burda bi kuyumuz var, başında bi ceviz ağacı varmış. köyümüz ordan ama kaş tarihinde ġuruldu ne oldu, yok abi ġurumuş. abi yüzeysel sular ġalmadı. beyaz üsdüne al olurdu. örtünülürdü. gelin çıkārka bağlanırdı al örtülürdü. ġırab diyoz bizde kırmızı yok. ben bilmiyon ekini. bindallı giyiliyo hindi kınada. var‿ıdı eki çok esgi. o zaman vardı. **(35)**eki var ya yavrım ben eŋ böyük ġız ġardeşim vardı öldü. onuŋ şeyinde oldu böyle. aynı böyle olurdu. evet onu isdeyen oluyo ama yok ġızım yok. çeşmemiz vardı bizim. şindi ora da gidilmiyo da. şindi orda çeşmemiz var orda oluyo.

Köyde Yetişen Bitkiler: bizde piynar yok. biz de meşe var. yaban armutları var. alış deriz o var. nası bi ot mesela bizde üzerlik gibi kekik gibi şe bulunmaz bizde. **(40)**semizlik diyelim tarlalarda bıtırak olur, sirken olur, ısırgan olur.

Köyün Geçim Kaynağı: ġızım buranıŋ geçimi şöyle tarım diyelim tütün fazla yok. burdakı genşlerin hepsi de okumuş. şu köyde yirmi yaşında bi genç yok şu anda. benim iki tane oğlum var okuyo. bunuŋ oğlu var hep memur. ekseri memur. biz emekliyiz. ekip bişme arpa, buğday, susam, börülce, tütün az. yeŋice cevize **(45)**yönelindi. ağaç meyve türünde. hayvancılık çok azaldı. şu köyde dört sürü ġoyun var. bi kişide inek var. yirmi otuz ġadar inek var bi kişide. bizim çocuklarımız okudu memur oldu. bırakdık yani. bizde atmış yaşına geldik onuŋ için bırakdık yani. ġoyun vardı, ġuzu besliyoduk, sığırımız vardı, ineklerimiz vardı. hep böyle böyle okutduk biz çocukları.

(50)Bebeklere Yapılan Uygulamalar:

Bebek Tuzlama: var aynısı var. bizde mesela ben torunuma yapdım. benim ilk oğlan iki oğlu vā. ilk doğana onnar bu çamlāda hanı bi şi olu. ġabıkları olu. o böyle sürtülü ġıpġırmızı duzula ġarışık bekmezile ġarışık olū. bi gözleri ġalıdı böyle. mersin oludu

her yanna böyle sıvadırlar. o çocūŋ her yanna sıvadılar dou‿nca ondan sonra **(55)**banyo yapdırırlar. o zaman îsanlarıŋ teri kokmazmış benim toruna da yapdırmadı. hem bak biyo ġızım kırk gün banyo yapdırdıŋ mı devamlı duzlu su dökmüşdürün sırtına. hiç çocuklarıŋ bedeni de kokmaz ayā da kokmaz.

Duşak Kesme: evi üş kere dolaşırsıŋ sureyi okursuŋ. ondan soŋra kesersiŋ. öŋce bağlarsıŋ ayānı bi kişi güzel yörüyen bi kişi onu eviŋ eTrafında çevirir üş kere ondan **(60)**sōra kesersiŋ ekmeK‿olu ekmē köpēŋ öŋüne atıvırsıŋ. işde öyle yapılır. ilerden gördümüz öyle. valla ġızım biz o zamannar hediye vilen görmedik. hediye müdiye görmedik yavrum biz. daşı akıllı olan isanlara saydırırdık. çocūŋ göbē olur düşer. bir hafta on gün soŋra mı düşüyo o? o düşdüğü zaman okusuŋ diye kitabıŋ arasına ġodum hep. ben kitabıŋ arasına ġodum çocuklar şi olsuŋ diye. ō̄retmen olcaŋ di mi? **(65)**kırk gün o şeyiŋ içine ġatırlırdı. ocakları olurdu. onna o suyla banyo yapdırılırdı. onu bilmiyon yavrum kırkı çıkınca ġadar o daşlı suda banyo yapdırılır. ben kimiŋ kavası çalışıyo düzgün öyle oludu. göbēni kitap arasına ġorlardı.

Yemekler: bizim bi tarnamız meşur **uşak** olarak. keşgek olur, topalak olur. topalağa çok yaparız. dü‿ünnerimizde muhakkak olur. tablet olunca tablet almıyo. tablete **(70)**sığmıyo diye hala devam bizde. yavrım nası yapılır o biliyoŋ mu sen? bulguru tencereniŋ, bi ilēniŋ içine ġorsuŋ. ondan sōra soğanı, salçayı ġızardırsıŋ içine baharat ġatāsıŋ suyuna dökersiŋ. ondan sōra sıcak sudan da ġatāsıŋ onuŋ‿içine ġabarır o. ġabardıkdan soŋra unna onu yoğurusuŋ yuvarlandı mı şi olur ya da ġalbırıŋ içine ġatasıŋ. güççük güççük güççük güççük ġabarıyı. unna dağılıyosa olmaz. unna ġarılır. **(75)**eŋ şey olan da tarna.

Ölüm Âdetleri: şiy ekmek helva da‿ıdılır. yedi mevlüdü yapılır. sōra bi de elli ikinci olur. elli iki gün soŋra. ġızım bizim burda pek diyil ama öŋceden gene de gidiliyo ya. yemē gidiyoŋ yemek götürüyoŋ devam eden var. ġızım burda hiç çıkılmadı be. esgiden oluyomuş. tamam esgiden ġızım ama yeŋi çıkannar var. aynı gelenē devam **(80)**etdiren köylerimiz var. şu bizim **umur baba** dağı deriz biz. gedik her sene orda yağmur duası yapdırır çünkü her şeyi o ġarşılar. herkez davet edilir ora. bilmiyon hiş deŋk geldiŋ mi? her yıl mayısıŋ on beşinde şey vardır. dağıŋ tepesinde adam ora şey yapdırmış böyle banklar yapdırmış. çeşme yapdırmış. ġızım ġāve mi yapan çay mı yapan?

(85)Zini Kaldırma: öŋceden vardı. öŋceden vardı. saraylı oludu. nışanı oldu **ġıraŋköy**'e ġız verdik biz. amcamıŋ oğlunuŋ ġızı ora getirdiler. saraylı oluyo ne bilim içinde deişik şiyler oluyu üsdüne hediyeler var. onnar esgi zaman işde bi şiler ġomuşlar. hanı yazmalar örtmüşler saraylı gibi lokum gibi. kapmışlar gelmişler.

Köye Elektriğin Gelmesi: biz biliyoz ġızım onu bizim köye kaşda geldi biliyoŋ mu **(90)**seksen dörtde geldi. elētirik yeŋi geldi bize. siziŋ köye öŋceden gelmişdir. lamba vardı ilikmen dirdik. şimdi şöyle mesela böle tenikeden olurdu. içine ġaz ġonurdu. onuŋ bi fitili vardı. ilikmen derdik ona biz. ġandil bizde ilikmen diye geçiyodu. lüküsler vardı gazlı lüküsler vardı. pompalı löküs. var‿ımışdır var‿ımışdır.

Düğünlerde Güreş Yapılması: selami alikim hoşgeldiŋiz. bu ġız bak bi şey **(95)**hazırlıyomuş onu soruyo. tez hazırlıyı bi ödev gibi. üniversitede okuyo esgi düünneri soruyo köyüŋ kuruluşunu soruyo. diymişdiriŋ sen. yeŋgeŋile bizim düün tam çalgılı oldu. çalgıcı **uşak'**dan geldi. tambıdı tambıdı. ondan sonrecime gelin oludu. damat dağda bu köyüŋ ġoyununu güderdi. ayşamlan gelin girerdi. damat yeŋice ġoyundan gelidi ekmēni yirdi ondan soŋra gece damat geliniŋ yanna **(100)**sokuvurlardı. damadın habarı yok geliniŋ bura geldînden. o evde durādı gelin atıla gelirdi. o öyle içeri alınıdı. ben gütmedim de bizim ana bubalar evelkinner öyle olmuş. ilk gün cuma gün ayşam davulcu gelir. he tam çalgıyna köyüŋ genşleri oynarlar. ertesi gün kına şu bu yakılı, pazar gün de gelin alını gidili. zaten geliyi davul ayşamdan. var‿ıdı burlarda o da ilk zamannar oluyodu canım. aa hurda **(105)**pēlifan güleşirdi. şurda dirēŋ‿altında cirit oynardı. şu iki ġatlı eviŋ oğlunuŋ sābınıŋ düğününde cirit oynandı aklım ġıtġımıt eriyi. diyin burda güleşildi bak şu dirēŋ oldū yerde. benim annem bubamıŋ düününde de güleş olmuş. **balabancı** köyüne giderdik biz. orda benim dayılarım vardı pelivan güleşirlerdi. beş tanesi güleşciydi pelivan. **eziler**'e giderdi. taa dolaşır bak bizim o aklımız ermedi. burda **(110)**pelivan çoğ‿udu. daha **eşme**'de pelivanoğlu diye yazılıdır arabada. onnarıŋ bubası vardı canım.

Eski Gelinlikler: şiyler oluyo ya annemiŋ gelinlî duruyodu. duruyo taa. işTe ipek diyolar yalım ona cızgılı, yeşilli, ġırmızılı, sarılı cızgılı cızgılı. annemiŋki duruyo. he aynı böyle işTe kafası. ata minince böyle biz ġıraP derdik onnara gıraP. yazma, al **(115)**örtünü annĭ altını oluyodu ya onu başına kiydirilidi. ondan sōra ipe diziliyodu. hōyle her yanına bağlanıyodu o şîler salkım salkım. öŋü allı oludu öŋü. ata binen gelinner hep öyle olurdu zaten.

Köy Ekmeği Yapımı: eveli doŋdurucu yoğkana hep zaten çoğu zaman o yapılıyodu. şindi de az zor yuka yalıŋız kişiler yapamayınca biz hamırlı ekmee diriz ederiz. hindi **(120)**gāri doŋdurucuya ġonuyo. itee diriz yere yazılana. ordan tahta, başġa yer senit dir. oklā, şiş, bälli sac, ısıranı, beze hamıra beze deni. ısranı diriz biz de. **yelēnliler** ısrantı diyi. aynı belli de ordan o hamır yuurdumuz şiye biz tirki derdik. demirden‿idi ġalaylı oluyo. leen başġa yer tava diyi, biz tava demezdik. ileen tava diyi çoğu yer. sen nerelisiŋ? sen bilisiŋ bunnarı yav. **ayşenur** mu var‿ıdı orda? düün **(125)**oldu geçen hafta tanışıydık. aa bu afta düün oldu ya. **hatice** halasınıŋ ġızı. torun buralı benim ġız da **yeleen**'de evlendiydi.

Bitki Adları: ısırgan otu, çîdem çîdem olur sarı sarı. eyşiġulak. çîdem var sarıçidem ġızım. akçîdem vardır. bırçak vardır. bırçalak yeriŋ‿altında olur üsdünden çıkar. biz onu höyle ġazardık kökünü yirdik. kayraklarda çok olur. davşan topuu vardır. **(130)**keklikdırnā vardır. seniŋ adıŋ ni ġızım ya? **gülseren** seni de bilidir. hayırlısı olsuŋ ġızım. yoluŋ açık gitsiŋ. ni va canım ġonuşması vile bak **mert yileen**'i çalar **gülseren** çalmaz. **yileen** dilinden çocuk çalar da o çalmaz bek.

birez bilgi yazabildiŋ mi? ġumaş ġumaş esgi gelinneriŋ kiydii‿ġumaş don altına. ipekli ġumaşdan. topdon derlerdi topdon. he öyle deniydi canım. kimisi ġadifadan **(135)**oluyodu. kimisi ġadifeden kimisi o ġadife başgeydi. dürmandan mı oluyodu? aynı üsdünde gelinlîŋ şeyine benzer saten o.

Çocukken Oynadıkları Oyunlar: beş daş oynardık. seksek oynardık. doma oynardık böyle atardık. hȫyle o üsdüne bi atıyoduŋ höyle dönüyodu. onu erkek çocukları oynardı. körebe oynardık ayşamları. masal aŋlatırlardı biz de diŋlerdik. **(140)**dokuz dizerdik ortadan böyle dokuz daş oyunu oynardık. çelik oynardık höyle. he çelik oynardık. **naci** diyveseŋe la sen. saklanıdı hindi hura ġorduŋ. hurasını bi düzēdiŋ, hurasını bi düzēdiŋ. hora ġoduŋ mu diynē bi vurarladın bi de arkasından diynē vuduŋ mu ta nere ġada gitcek diye. **ġarāmatlı** böyük be. gelidik eveli. saŋa ġāve yapıvıran mı? saklambaç oynardık bak benim daa aklıma geli öyle de. bi de şi **(145)**oynuyduk onuŋ adı niydi enişde? ortada dombalak aşıp niydi onuŋ adı? unuTdum ben onuŋ adını. he he îsan öteki çocuk ordan ġoşup gelip onuŋ belinden dutup da hu yüzüne atlıyodu. siziŋ vardır hepsini bir yapıyı siziŋ hanımlar. neden? neden batırdıŋ ya? zarar mı ediyi? ker ediyi millet yav. bi ton ora gider işde dört tonu saŋa ġalı. hee o da çok para. biz ekile işlemiyoz da aa fakir ġaldık ya burda. fakir **(150)**ġaldık. evelde zeŋgindi canım da. öyleydi canım mal çoğ‿udu. analar bubalar

iyiydi. hayvan çoḴ‿oluyodu. hem memur siziŋ köyleriŋiz öyle. bizim burda ġızım bir iki îsan ġaldı evlerde. bizden sōra yok gari. bizim evler boş ġalcak. memur oluyo adam memur. valla siziŋ de bilmedîŋiz yok ha. olur ġızım niye olmasıŋ yav. orlar olsuŋ. zaten aylaa‿z biz.

34	
Konuşan : Ali Alkan.	Mehmet Ertuğrul.
Yaşı : 90	84
Eğitimi : İlkokul.	İlkokul.
Mesleği : Çiftçi.	Şoför.
Derleme Yeri: Eşmetaş Köyü.	Eşmetaş Köyü.

hoşgeldiŋiz sayın musafirlerimiz. hayırdır yav? **ali alkan** köyümüzüŋ yaşlılarından ve köyüŋ ġuruluşunu iyi bilir. doksan. memlekette okul mu vardı burlarda? bin yetmiş birden soŋra geldik burıya. orta asyadan selçuk imparatorlundanız. kalabalık oldu nüfus. aşiretler da‿ıldı. **türkiye'**nin oldū, yer **yunanisdan'**ıŋ oldu yer **roma (5)imparatorlū**. burda birinci ġademesi bak bugün **roma** devlet başkentiŋ adı **italyan**. **yunanisdan'**ıŋ ikinci ġademe **yunanisdan'**ı ġuruyo burda zayıf takımı ġalıyo. bizim aşiret **orta asya'**da çoğalıyo. **selçuk imparatorlū** dünyaya dağılıyo aşiret. bizimki batıya akın ediyo. bin yetmiş birde **malazgirT**'de burda ġalan oba bize ġarşı geliyo. memleketimizi gelmeŋ diye. bizimki kalabalık diŋler mi? ordan **(10)**içini aldı onlarıŋ yörüdü geldi burıya. **osman bey**'i aşiret ağası bura yurt dutdu. ama içimizde damızlık üremiş. hindi kendi kendime hayal ediyon oğlumuz yetişdi evde. burda oğlum ille onu alcan diyo. oğlan dinlemiyo alıp getiriyo. bi sene iki sene geçiyi anası dayanamıyo oğlunu arıyıp buluyo geliyo. torunu ġucakladım okutduk. **osman bey'**iŋ ġurdū **osmanlı imparatorlū**'nda tahsil yapdı. orduda oldu bi paşa, **(15)**tıpda oldu bi dokdor, hukukda hakim, milli eğtimde ō̈retmenner. dışardakınnar da yardım ediyi bugün şindi açıyun radyoda haberlerde beş dakka öŋce yüzyılларıŋ maşeti diye. o zamankı tarihi bi aŋladıyo. bizim ülkemiz işgal edilmiş devletiŋ içindekinnerle beraber yardımcı oluyolar. **osmanlı devleti** zayıflıyo amma **osman bey** gine orduyla beraber güşlü oldū için annaşıyo. kimisini memnuniyetle çıkarıyo **(20)**vatandan kimisine zaruri çıkarıyo. devleti ġuruyo. hiş çıkmamış damızlık içimizde.

Köyün Kuruluşu: bin yetmiş birden soŋra burıye geldik. köy̆ümüzüŋ ġuruluşu **araplar** sülalesi **hacımantarlı**. beş tane nesil bu köyde bizim ma̱allede beş nesil. **hidayetlē'**de bi takım oba var. ondan soŋra **döneler, çamköy**, **ābey**'le beraber geliyo **(25)**orıya. soŋra üç tane nesiliz **yele̱en**'den dereden bu yakıya siziŋ nesliŋizde **arap musdafa**, **ġadir hoca** va. **yele̱en**'i göçürdü. onnarıŋ birinci derecede akıraba. bizim neslimize **osmanlı tarihi'**nde **eceler** diyolarmış. **eceler** iki ġız ġardeş, iki oğlan ġardeş geliyo. **eceler** ilk gelen. hala **yele̱en**'de devam ediyo. ondan soŋra bizim neslimizde **piştavlı** diye bi dede, bir oğlan ġardeşi, iki tanesi ġız ġardeşi onlar **(30)**geliyolar. şu **acarlar**'ıŋ dahil burıya burda aşiret ġuruyo. ilk gelen **eceler** hayır ilk gelen bizim mahallede **araplā** soŋura geldi. bizim ma̱allede gelenner **mol sülüman** mı? **molla süleymannar** geliyo. ondan sōra **macaklar**, ondan sonra **piştavlilar** beş hane. bi de şu beri yandakı **çavuş dede**giliŋ nesli. beş hane bizim ora, beş hane bu yaka. ama tarihini bilmiyorum. nesil bu. dedelerim yok da babamla **(35)**beraber yaşadık. anamla babamla beraber yaşadık tabi. **ali esker dayı** diyiz biz buna amma. bubamıŋ bubası asgerde diye namı va. o şehid olmuş bura gelmeden asgerde bubamıŋ bubası asgerde namı var. o şehid olmuş. bura gelmeden asgerde ġaldı̱ için asger lakıbını dakıyolar. benim esas o asgerdeki ölen dedemiŋ adı **ali**. asgerde öldū için bi de **ali asger** diye asger lakabını esas **ali alkan**.

(40)Köyün Geçimi: köyüŋ geçimi çifçilik diyelim genelde hah o var bizde valla anca şindi ġarnını doyurcak ġada ekiyi yani geçim kırsal kesimde daha önceden hayvancılık yapılıyodu hindi genç nesil hep **almanya**'da **avrupa**'da. ama gine de işde herkes kendi yiyceni kaldırır. buydaydır börülce tütün yok. çok azınlıkda bir veya iki gişi yapıyodu onnar da. geçicilik vardı daha önce ama şindi o da yok. biz de **(45)**ayıpdır sōlemesi bizde avrupalarda kaçak maçak ġaldık biraz çalışdık geldik. çocuklāŋ dü̱ün yapdık işde. her bi şiymiz de var çok şükür. hani aralıklarla gidip geldik de biz kaçak ġaçak gitdik şindi emekli olduk. hanım da emekli ben de emekliyin.

Emekliliği: siz gençsiŋiz daha elbise ayakkabi lazım size. çok şükür tabi biz gari **(50)**takavıt olduk. sigortadan emeklilîm var allah bereket vesiŋ. evlatlarım da ekmek paralarını kendileri ġazanıyolar. aldığım ma̱aşa hiç harcamıyon gitcek yer yok ga. elbise mi yapdırcan? ayakkabı mı alcan? siz gençsiŋiz. allah razi olsuŋ, şindi şu anda burda bi hikmet oldu nasib oldu. benim emekli ma̱aşım cebimde durup duru. he ordan alırın ben veririn sene. insan hayatında birinci derece öğrendik bunu elli

(55)yaşından sonra, ikinci derecede sanayi ve sigorta. evlatlarım **almanya**'da on beş ay sigortalı ne demek olduğunu orda öğrendim. ekmek parası ġazandım. niler gördük niler. üçüncü derecede tarım ve hayvancılık. köyümüz hayvanı yaşam gecesi gündüzü yok. çok şükür bak ne mutlu sen tahsiliŋi yapmışıŋ. elhamdülillah insan hayatında birinci derece, allah sağlık sıhat vēsiŋ yavrum.

(60)ġızımız yabancı diyil. **orhan**'ıŋ dîzesiniŋ oğlu bu. esgi otobüscüler var arkadaşlar görünmüyü onnar ga ġayboldu gitdi onnar. birisi şiyiŋ orda çalışıy ya. **yeleen**'iŋ. bizim öldü ırametlik **şöför mısdava**. esgi bizim biz yetmiş dörde aldık arabıyı. onuŋ da vardı arabası. bi şi içiŋ. otuz dokuz doumluyun. **hatay'**da altı ay eğtim yapdık. **anteb'**e tayinimiz çıkdı **anteP**'den **nizip** kazāsına gitdik. atmışda **(65)**asgerdik biz. altı ay eğtim yapdık biz. o zaman inkılab‿oldu.

Evlenmesi: düün yapmadım abim ben ġaçırdım. birisine ben sözlendim. o beni beğenmedi. ġaşdı gitdi ben de gitdim birisini aldım geldim **balabancı'**dan. ilk hanım ordandı. o zaman durumum müsayit diyildi benim. esgiden gariblik çoğ‿udu. elli yedi elli sekiz senelerinde. ben hanımı elli sekizde ġaçırdım. **kerem** vardı siziŋ köylü **(70)**babası otobüsçülük yapıyodu. birinci ġarı bırakdı ikinci ġarı aldı. bizim burda tavık çiflînde çalışdı oğlu. sen tarih buna sorcaksıŋ bu ni geldi ni gitdi havızası ġuvvetlidir. hiş silmez. bizikinner gelip geçer yani. bizim burda bundan fazla bilgisi olan yokdur. ġuruluşlarında gelişinde gidişinde bu havıza biraz daha ġuvvetli. kavası çalışıyo.

35
Konuşan : Nazır Çakır. **Yaşı** : 74 **Eğitimi** : İlkokul. **Mesleği** : Çiftçi. **Derleme Yeri**: Kolankaya Köyü.

ismim **nazır çakır**. dokuz yüz kırk dokuz doumlu bire bir. okudum. ilkokulu bitirdim. başġa ġuran kursuna giTdim. iki sene işde başġa yok okuduum bu.

Köyün Tarihi: valla işde nası ġurulduunu bilmiyon ġızım. ni zaman ġuruldu bilmiyon. yalıŋız tā çok esgilere dayanıyo. yaşlılardan duydūma göre. hurda bi

(5)karacaören kazāsı varmış. **deŋizli'**ye bağlı, daa hala ġayıtları çıkıyo hurda. biz orlara yıkık olarak ġonuşuyuz hani kendi aramızda. orlā yıkılmış yurT‿olmuş. yıkık diyo gāli neden nerden geldi kaç senesinde ġuruldu bilmiyoz. burası bi yerleşim alanıymış yalıŋız. daa **yunanlar** filen burda gitdiinde burda köy varmış yani. ama sene olarak yıl olarak bilmiyon tabi.

(10)Eski Düğünler: esgiden düün ādetleri cuma günden başlardı ġızım. cuma gün köylü toplanıdı genşler. yemek bişircek oduna gidilirdi. ġağnılarla evelden araba mı var, ġağnılarla dağa oduna gidilirdi. odun kesili gelidi. ordan cumartesi gün davul geli keşgek döyülüdü. düünde bişcek. üş gün sürerdi düünner evelden. pazar gün ayşamüstü gelin çıkardı. tamam düğün böyle oluyodu. her tarafdan gelen giden **(15)**oludu işde. iki üş gün gelen misafirlere yemek yidirili içirilirdi. tabi onnar vardı. cumartesi günü zinilerle maallede ġız eviniŋ sadışları olu mesela onnara baklava yaparlardı çerez. onnarı getiriler dağıdırlardı toplarlardı. sonra çeŋiz serilidi, evleri köşelere urgan atılıdı. orlara çeŋiz serilidi ġızıŋ ni yapdıysa niyi varsa onnarı serilidi. böyleydi yani. atnan evelden şimdi şey yok zaten araba yok. o zaman vasıta yok. **(20)**gelinner atnan inerdi dolaşırdı. köyüŋ içini sonra başġa bazı yerlere gidili mesela. el yıkatmıya gidilidi. el yıkatma derler orda ġızlan ġızıŋ sadıcınnan gelin darak bıçak bi şi saklanıdı ga anlamı neydi bilmiyoz da. saklanı onnar arar bulularlardı. çay su kenarında õle.

Köyün Geçim Kaynağı: buranıŋ geçimi genelde arpa, buğday, **(25)**hayvancılıḴ‿üzerinedir. başġa bi buranıŋ şeysi yokdur. genel hayvancılık üzerinedir. benim aklım erdînden bugüne burda üş beş seniye gelesiye her yerde bi sürü ġoyun çıkıyodu burda. bi sürü ġoyun. hindi ġalmadı. hindi her evden diyil köyden dört sürü var ġalmadı. tabi yemler bahalı saman, üretim girdiler bahalı olunca hayvanca bakan olmadı bek. çok önceden vardı. ben belki yirmi otus sene ben **(30)**tütüncülük yapdım. allah bereket vesiŋ ni ġazandıysam tütünden ġazandım ben iyi para ġazandık. tütün vardı işde başġa yok. yeni yeni şindi kimi yonca ekiyo, kimi mısır ekiyo hayvannarı için. başġa da gelir yok köyde yüzde doksan hayvancı.

Köyde Yetişen Bitkiler: pınarnan çaltı var. başġa bitgi yok. meşe, pınar, çaltı. aa daa dağ görünüyo mesela. başġa bi bitgi yok burlāda. o da kendi kendine oluyo. ot **(35)**olarak ürüŋ deriz yani başġa öyle kitaplāda geçen yoncaymış ġolunġaymış çayırdır böyle bi şiler yok ürüŋ deriz biz hemen geli yazın, baharın iki üç ay olu soŋra ġurur ġışın mal ġurusunu yir yazın da tazesini yaşını yir. baharın başġa yokdur.

Askerliği: asgerli acemi birliim **ankara etemesġut**'a giTdim. üç ay soŋra erzurum'a giTdim. **erzurum ılıca**'ya **ılıca**'da oŋ gün ġaldım. ordan **ılıca**'nıŋ **gez** köyüne **(40)**giTdim. **gez** köyünde şöför ġursuna ġatıldım. kırk beş gün orda ġaldım kırk beş gün haricinde **pasinler**'e giTdim. **erzurum pasinner** ilçesine giTdim. ordan terhis oldum geldim. asgerlikde yaşadīm yok. yok desem şöyle harici şöfördük biz üç arkadaşdık. tank birliklerine benzin çekerdik taŋkerlerne. yemek bedeli verilerdi bize. o günüŋ parasıyla seksen nira para. nere yetcek yetmiyodu tabi de. her gitdîmiz **(45)**yerden idare ederdik. bölüklerden yir içerdik. bazan da aş ġalırdık gitdîmiz yerde aş ġalırdık. çalādık üzüm çalādık bosdan çalādık acız yok kime gitceŋ asgersiŋ. hep öyle asgerliimiz oldu. şimdiki gibi olmuyodu tamam uğurlanıyo gine de burda mesela kaç asger çıkcak on asger her gün birer davete gidilidi. her gün bi kişi ziyafet veridi. orda yinili içilidi on birinci gün mesela buraya gelidi asger burda dua olurdu. **(50)**burdan uğurlanıdı. hepsi bu hindiki gibi dabancaymış tüyekmiş silahmış böyle bi şi yokdu yani.

Cenaze Adetleri: aynı gine şimdiki gibi oludu. cenaze oldu mu hocaya bildirilir hoca selā verir. ne gün kakcak mesela uzakdan yakından gelen giden misafiri veyaud evlatları yurT dışında varsa onnar geliler. bi belli bi saat vakıt arkasından namaz **(55)**ġılınır. defnolu gelinir. hayır yimekleri yapılır. herkez davetiye gönderir. sağa sola eşine dosduna akrabasına dedîŋ gibi gelip şurda yaparlar aa öle bi gün o günde yinili içili öle başġa bi şi de olmaz.

Çocukluğu: sokakda bizim zamanımızda biz misket oynādık. cam misket oynādık. saklambaç oynardık. körebe derdik. gözümüzü bağlar körebe oynardık başġa bi **(60)**oyunumuz yoğ‿udu. elekdirik yetmiş dokuzda geldi burıya. gece herkez lambaları vardı. gaz lambaları orda herkez kendi evinde başġa bi tarafa gitmez zāti. her taraf ġaranlık nere gitceŋ? ġaz lambası oturur ders çalışırdı. talebeyken siziŋ gibi talebēken beş altı kişi yatādık yere ortu yerde ġaz lambası ayaklarımız hu yanda kafamız hepimiz lambanıŋ dibinde olurdu. ya ġaşımızı yakardık ya saçımızı. öyleydi **(65)**bizim zamanımızda hindiki gibi büyle alētirik yok ceyran yok bi olanak yok yani. var da olsa yok. yok.

Öküzle Çift Sürmesi: aynen aynen öküzler vardı o zaman motur traktör filen yoğudu. trakdör ben kendim yetmiş altı senesinde aldım. ondan önce iki kişi vārdı burdan alan. başġa yoğ‿udu yani. öküznen sabali git iki dölüm ayşama ġadar çift **(70)**sür gel başġa yok. bir ay bi buçuġ‿ay çif sürēsiŋ. ondan kere ondan sonra

baharın geli hindiki zamanda da ekin büyür. tırpannan biçilirdi elnen. yok her şey kıtdı. olanak yoğdu.

Köyün Adının Kaynağı ve Köydeki Asırlık Dut Ağacı: adı **ġolankaya** hindi bizim şurda yokāda orda barajıŋ üs yanda bi kaya var. ġolaŋ daşı deriz biz o kayaya. **(75)**aynı kemer şeklinde höö̆yle baya burdan ev gibi fılandır. ġolaŋ daşı denir. ġolaŋ diye hayvannaŋ semerlerini deriniŋ‿altından bağlanan kuşak vādır. ona ġolaŋ denir. o şekil oldūndan mı öyle **ġolaŋkaya** ġaldı oranıŋ‿adı. yoksa bizim bu dağ burdan gidiyo dĕe o yanna uzuyo. bu dağdan mı aldı ordan mı aldı bilmiyom. yani benim kendime sorarsaŋ benim tahminim benim görüşüm oranıŋ adı ġolaŋdaşı olduu̯na göre **(80)**bura da **ġolaŋkaya** daş kaya ordan tahmin ediyon. bilmiyom gine de. hurda bi tarihi kuyumuz var. bak siz bunu yazcaŋız bi taraflara ġayıt olcakdır bu bi şi olcakdır. hemen şurda benim dedem rahmetlik biŋ sekiz yüz elli dō̆umlu. **hacı mısdava** isminde, **hacı musdava erdoğan.** o benim çocuĶluu̯mda okuyup üş basamaklı bi pınar dermiş yani. annem aŋladırdı bunu bene. da̯a hala kuy duru burda. **(85)**bir ikincisi hemen şurda beş yüz metre ilerde bi dut vādır. ġara dut deriz biz höyle beş altı kişi ġavuşduramaz gövdesini. o dut da o zaman benim çocuĶluu̯mda aynı öyle bi dutdu. kaç asırlık gine bilmiyon bak. dedem hindi sağ olsa yüz yetmiş yüz seksen yaşında olcak mesela. onuŋ çocuĶluu̯nda o dut o şekilmiş. daha önceden ni ġadar sene öncēdi onu bilmiyon. var sabit şimdi. sen bi görceŋ hindi bunu. **(90)**harman‿üsdü haziran mayıs soŋunda hazirana dōru dut ermiye başlar. üç ay sürer. ta **eşme**'den gelirler. ya bi çevre köylerden gelirler. onuŋ şurubunu yaparlar. reçelini yaparlar. amma böyle sen file gelceŋ altında filen ġalısaŋ ġıpġırmızı çıkarsıŋ suyu damlar duru böyle şurup gibi aynı. o ġadā lezzetlidir güzeldir. hala mevcuTdur. siz nerelisiŋiz? he ikiŋizde? **ibrahim tekeli** vardı. ben ondan bi tırakdör aldıydım **(95)**ama iyi bir adamdı rahmetli ġabri cennet olsun. oğlu vardı annaşamamışlar da öyle satmışlar. bi sefer gitdim gece vakdı gitdim yalıŋız. evi nerde deseŋ bilmem. gece gitdik yalıŋız eviniŋ olduu̯ böle yer uçurumluydu. sağ ol hadi iyi günner.

36
Konuşan : Ali Yalçın. **Yaşı** : 85 **Eğitimi** : Eğitimi yok. **Mesleği** : Çiftçi. **Derleme Yeri**: Kolankaya Köyü.

Askerlik Anısı ve Okula Gidememesi: ali yalçın. yaşım seksen beş. otuz sekiz doumluyum. okumadım. ilkokul milkokul yok develēŋ ġoyunuŋ başında şimdi lafı da şi edelim. asgerdeyiz onbaşı imtānına yolladılar bizi. ee çocuklar okula girenler çıkdı, dudanı ısdıra ısdıra. ee ne oldu valla çok soru soruluyolar. laf da ilazım di mi? **(5)**ġonuşayın mı? anladayın mı? valla şöyle sabah namazı kaç erketdir? on erketdir dedi on gülüşdüler dedi içerdeki subaylar. neyse ben gayrı ben ni yapcan hiç cayıl ısan ne yapayın ben ne yapayın dedim. ben emme doğrusunu söylüyon. şimdi sen okul gördüŋ mü, dedi. ben gāli vardım görmedim benim okul dedim develeriŋ ġoyunuŋ yanı. ġoyunnar öretmenim‿idi. develer işde şuydu buydu. ii kaatlarım **(10)**ġumuŋ‿üsdüydü. yazı yazardım olmadı mı silerdim. bi daha yazardım. yalıŋız hepiŋizden hepiŋizin yazısından yazım gözeldir dedim bak onu diyiviren. yalıŋız matematîm o ġadar değildir. gülüşdüler buna. baŋa bi şi sormadılar. sordukları şu köyüŋüzde muhtar var mı, var. belediye reisini kim seşer? aha onu bilemedim. aTdım ben şimdi mūtarlar seçer. kaç mūtar seçer? eveli biliyoz mu ġızım biz belediye **(15)**reisini kimiŋ seşdini filen bilmiyoz. on beş yirmi muhdar. evet dedi çoğunuŋ da evi uzak olur gelemez. filen eTdi bizi geçirdi. yani o gibi benim ilkokul kendim şi etmem. yani yazım filen gözeldir. her şi şeydir. atdā **diyarbakır** gibi yerde asgerlik şubesinde yazıcıydım. o şekilde okulum bundan ibaret ġızım.

Yörük Yaşantısı ve Köye Yerleşmesi: hiç eveliyi bilmem. ben esas şeyden bizim **(20)**aslımız yörük ġızım. **āmetler** isdasyonda duruz biz. ee ordan geliriz. yaylaya gideriz biz yaylıya dediğim de **afyon'**uŋ bu yanda bi dağ vardır. oraya gideriz. güzün gelir aynı isdasyonuŋ yanda orda ġara çadırda duruz. dedemiz bubamıŋ dedesi bey‿imiş. **ese bey**. orda **āmetler'**iŋ ġıyında hatdā dağ oŋa aid‿imiş. bunuŋ **ahar** dağı, **burkaz** dağı, **muraT** dağı bunuŋ otlākıyesiymiş. **ese bey'**iŋ. tabi bu ağalık **(25)**vermēle yeğitlik vurmāla derlē. laf vāmış. demek ki veriliyomuş o zaman. şindi

bi ġıraş yerde durmuş. bura ben sekzen dörtde geldim ordan. ora dağıŋ‿arası şey geldi. yani ilerisini bilmem. şo aşşā ev bizim. işde oraya geldik. evimizi yaPdık şi‿etdik yani burdayız. köyüŋ esas ġuruluşunu bilemeyiz. **āmetler**den geldik burıya. seksen dörtde geldim ben burıya. burayı bek ġuruluşunu bilmeyiz. çok **(30)**esgiden‿imiş bura. yalıŋız duyarlādım. **āmetler**'de okul yoğukanadan burda bizim böyüklerimiz burda okumuşlar. şu ġayfanıŋ oldu yerde okul vardı bizim geldîmizde orda filan okuduklarını söylerlerdin.

Eski Düğünler: o daşdan heralda **kolankaya** dedikleri şu daş var ya şurda kayayı ya o gibi o da ordan gelmiş **ġolankaya.** esginner düu̯nner nışan dakılısa nışan dakılırdı. **(35)**ondan sonra kına gecesi olurdu. düu̯nnerde aynı şimdiki gibi üş gün düu̯n olurdu. meydan ataşı yakarılardı aynı böyle belki bunnarı biliyoŋuzdur siz. aynı bu şekilde. ataş yakılı nere bura boşluk yer varsa nere diyelim ki şu ġayvanıŋ olduu̯ yer boşluk yer. o alt yanı ora ataş yakarlar. böle şi ederler o meydan ataşı onuŋ etrafında şi eden filen mi var? bu şekilde meydan ataşı yakarlardı burda şi yaparlardın. düu̯nü böyle **(40)**yaparlardın. gece o gece kına gecesi öyle olurdu. evlerde olannar çağırılardı. onnar öyle olurdu. yani sabıla işde develerne biz şiye giderdik düze biz çok geldik buraya filen **āmetler**'de durukana develeri getiridik burda o gelin ġızıŋ eşyası oluyo onu sarıyoŋ deveye gezdiriyoŋ şi ediyoŋ indiriyoŋ o şekilde olurdun, kına gecesi böyle olurdu. gelin gezdiriyi gibi. gelinden eveli kına eşyasını gezdiriyolar. o oğlan **(45)**evine yani ġız evine kına götürüyolar. ġız evine kına götürüyolar. deveniŋ oğlanıŋ yükünlen işde geliniŋ çeyizlerinen yıkarlardıŋ ondan sōra çeyiz sererlē böyle. gelirlerdi böyle geliniŋ neyi varsa çulu çopalı neyi varsa böle çeyiz sererlerdi. onuŋ‿altında mu̯abbeT‿ederlerdi. saz çalarlardı, düğün şeylerdi. böyle olurlardı. **nazır** amcaŋız ne anlattı? o belki da̯a yerlisi burasınıŋ.

(50)Çocukluğu, Koyun Gütmesi: çocukken üç yaşımda olduu̯mu biliyon, çünkü neden dersen ben bura sekzen dörtde geldim ya hangi sene hangi sene oldūnu bilmiyon. biz çadırda yaşadık biz yani yörük demek çadır. mesela bi sene şorda durduk. bi sene şu durduk. burda eyi hatırlıyon üç yaşında olduu̯mu iki üç şiyleri hatırlıyon. eyisini hatırlıyon ertesi sene başġa bi yerde durduk. orda dört yaşında **(55)**oluyon. amcamıŋ ġızı vardı. bubası **çanakkale'**de ġalmışmış. o ġoyuna gidēdik. o beni götürüdü yanına gāli. çocukken bak dört yaşında beni götürükene. baŋa evcik yapıvırdı huncāz bi torbam vardı benim oŋa ekmek bi yuka aŋcak zor sığardı. ora vardı şöyle ağaş dikē üsdüne bi ġayrak ġordu aha ev yapdım saŋa. yani bunnarı

hatırlıyon çocūkene hatırladīm bunnardı. ġuzu güdēṛdik ġardaşlarımılan. malımız **(60)**vardı gāri ġuzu güderdik çocukluken.

Hayvanları: hayvancılıḴ vardı bizim esgiden malımız ġoyunumuz vardı. geçimiz biz hanımgiliŋ geçisi vardı. bizim geçimiz yoğ‿udu. devemiz vardı sığırlarımız vardı. mal güdēdik. yaylaya gitdîmiz zaman develer satan altı yedi deve bi ġatar derler oŋa. o bi eviŋ ihtiyacını görür. hem de kile giderlēdik. şiye **eskişehir mahriş (65)**kazā mı orası? ora kil, daş, maden kil, aynı deterjan diyelim gāri şimdikiniŋ deterjanı, kil getirilerdi ordan. ordan kili getirilerdi. küye varılardı oranıŋ köyüne i‿ şiylen de‿işirlerdi buydaynan. aynen biz yirmi günde bi harmandan kakmış gibi olurduk yānı o kilnen bi yıllık yeycēmiz şeyi toplardık deveniŋ şeyinnen bi şi etmez.

Köyde Yetişen Bitkiler: burda mı? burda kekik vardır. ısırgan vadır. her çeşit ot **(70)**vardır burlarda. öyle belli olcak bi öle başġa şē yok kekik var, papasça var, yonca çıkar. bunnar var. ağaç, meşe var pınar var. balambırt var çamı dikiyolar gāri bunnar hep dikme. burlardaki olan şey esas dikme olan burlarda çam yoluŋ‿üsdü vilen onnar hep dikmeler. burda da yoğ‿udu. dikme çamı yoğ‿udu. balambırt, meşe, pınar.

(75)Bağlama Çalmayı Öğrenmesi: asgerlik anısı valla asgerde ben kendim saz çalādım. ordan vile götürülerdi. i‿ġıyımızda subayların hanımları vardı, ġızları filen vardı. götürülēdi beni aynı ġardaş gibi şî gibi saz çalādık mu‿abbet edēdik asgerli asgerlik şubesinde yaPdım. **diyarbakır'**da. asgerlik öyle bi hatıram öyle bek yok. aha o da ġoyunuŋ başında. kendi kendime. şindiki ġadar deyil de o gunneriŋ **(80)**eyisiydin. o gunneriŋ hindi ne var adam şey ediveriyo her şeyden şundan bundan dēken bunnar yapıyo. teknik vā şindi o gun için. çalarım ya çalmak istemiyon gāri. çaların çaların sorannar oluyo biliyoŋ mu bazı çaların da. ben de seni oynadırın diyon. hah o diyennere seni oynatcek ġadar çaların deyiviriyon gāri öyle savlaşdırıyoz gāri öyle. satan **sazcı ali** derler benim lābıma. çocuklerimizi okuTduk **(85)**beş oğlan, bi ġızım var. siz nerdensiŋ esas? **ibrahim** benim asger arkadaşımdır. demin ġonuşduk ağabeyiŋizle. onnan ġonuşduk he. böyle o da **diyarbakırda**'ydı. onnan ġonuşduk. başġa sor bildi‿im ġadar annadırın.

Eskiden Harman İşleri: harman işinne soŋura soŋura üraşdık gāri canım. soŋra soŋra tarla ekdik. sürdük afedersiŋ ben eşşēnen de dü‿en sürdm̄ü biliyon. yokluk da

(90)vardı. öküzümüz yoğ‿udu. soŋra öküzümüz oldu moturumuz oldu derken düennen öküzünen şey düen sürerdik. aynı burlar iş öyleydi. esgiden öyle oluyodu.

Yörük Çadırı: yörük çadırı aynı üş direkli çadır olurdu. yanı bayā köylüğe gelenner siz bunuŋ içinde üşümüyoŋuz mu, derlēdi. bi gün ġaldıı zaman terlerlerdi. ortu yeri ataş yanıyı ya yāmır yağsa onuŋ gözenekleri geriliviri hiş bi şi olmaz yanı muntazam **(95)**oldukdan sōra fevkāde güzel oludu. yani bi eviŋ içinde dama girseŋ ateş yakmayınca buz gibi olur deil mi? bunuŋ içinde ateş yandı ortu yerde ataş yanar baya. çadır şeyini ġoyumaz onuŋ bayā da iyi olur çadır yanı o şekil yaşadık.

Cenaze İçin Hayır Yemeği: cenazeden sonra bizlēde mal olduu için cenazemize gelennere uzakdan gelir şey olur mal keserdik biz. yani keserdik onnara gelir yir **(100)**içerdik. yalıŋız. āyşam da şiye gelirlerdi gelenner erene gelilerdin. gelemienner aŋması ayıp ġatmar eder gelir ertesi gün ik‿üş gün sōra öyle geli gelilerdin. esasdan öyle oludu eveli. oldu ġızım sağ ol. eliŋize sağlık çekiŋ çekiŋ ġızım çekelim. **ibram**'a çok selam. hanımına da söyleyiŋ yatalāmış. **yörük ali** diyiŋ o bilir. asger arkadaşıŋmış deŋ. **ġolankaya**'dan deŋ. oldu ġızım.

(105)Umre Ziyareti ve Aile Fotoğrafları: isderse şey onnarı da gösderen **ümre'**ye gitdik geldik. o zaman hoca aŋlatmışdır. belki ya. şurlāda iresimler benim kendi şeylerimi tanışdıran size. şurdan bakıŋ bulusuŋuz şeylerden. resimlere filen bakıŋ siz. ailemi gösdereyin size. çalardım esgiden. assılamıyon gāri. asdılamıyon gāri. hakkeden şî edemiyon. bulduŋuz mu resimleri? hocamız allah şiysini versiŋ. çok **(110)**deerlidir hocamız. sen olmasaŋ nerde bi dā gidebilcedik biz. yirmi iki sene soŋra bize bi daa gösderdi hocam. benim aile resimlerim var hu benim oğlum polis oğlum. hocam şu **ümre**'ye gitdiimiz ġomşularla. güneşden mi belli olmadı. he burdakınnarı bulabilceŋ mi? çekildik ondan sonra kendimiziŋ var bizim. aha şu benim hanım. şu oğlannar şu kendim. şunnar gelinner oğlannar dedîŋ gibi. hep bizim **(115)**ailemiz bunnar. şu da ġurbannık ġoyunnar. böyle ġızım işde yaşantımız bu. onu soŋran edelim gāli geldîŋiz zaman.

37	
Konuşan : Sıdıka Bayar.	Şükran Bayar.
Yaşı : 86.	54.
Eğitimi : Eğitimi yok.	İlkokul.
Mesleği : Ev Hanımı.	Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Bekişli Köyü.	Bekişli Köyü.

hoşgeldiŋiz ablacım. esgiden düünner geleneK göreneK neydi? herkez kimi canı isdedi oŋa varı alıdı biribirine eyle bi hani kötünüKleri olmazdı. ondan sonra da hiçbi hani evelden ayrılıp muyrulan olmadı. şindigi gibi diyil‿idi. herkez fakir zeŋgin herkez vardīndan geçini giderdi. kim o ġuzum var mı taa dışarda el? gelmeycek mi **(5)**içeriye ġuzum? başġa ni soracaŋız bilmiyin ki a ġuzum.

Eskiden Yaşadığı Maddi Zorluklar: benim yaşım sekzen altı. indiye ġada ne gördüm ne işiTdim hiş de hatırlamıyın. gariblik çok çekildi. eveli garibliğ‿idi ġuzum. çoĶ garibliğ‿idi evelde. seniŋ iki malıŋ varsa onna idare oluyuduŋ. yörükcülük vardı dağlara göçerdik ġuzum. bāğçaŋ bosdanıŋ vāsa bāğça bosdan **(10)**dikēdik. ekin ekerdik ġadın ġuzum. aha onnan ileşberliğe idare oluduk. şindiki kimi bol yiyecek yōdu bol kiyecek yōdu ġadın ġuzum. şindi her şey bol. para ġıtlığı yok hindi. o zaman çoğ‿udu para ġıtlığı ġuzum hindi para ġıtlığı yok allāŋ izninle herkez elinden geldiği ġadāṛ çalışıyı malı var. emekli mayışı var. eveli daş örgü evler vardı birer oda. göçebeciliK vardı eveli.

(15)Köye İlk Yerleşim ve Yörük Yaşantısı: ġuzum nası ġurulacak bu köy ġuzum orlarını pek bilmiyim ġuzum. bizim bu köyümüz **akcaköy'**deyimiş‿imiş. orda yörükcülük varımış‿ımış. yörük aŋması ayıp afedersiŋ develer varımış‿ımış bura develer sinekden bi ġaçıyı. bizim burda mağara vadır. ora sokulmuş sineKden. ordan geliyi yörükler arkasından deveniŋ sayıbı bakıyı bu gidenlere bizim bura **(20)**ormanlığımış‿ımış. bura da elverişli biz burda idare oluk diye ordan bura göç ediyler. yörükcülükden ondan sonra herkez buraya yerlenmiş ġuzum. bura yerlenmişler aa burda ġalmışlar ġuzum. ebemiz dedemiz kökümüz köstağımız yörüKcülümüş‿ümüş. hindi herkez yerlendi buraya. dağlara bosdan bayça başına göçmüyük bile gayrı herkez dağlara bağça vilen ekmiyik. doŋuzdan alamadık. ya

(25)allahım doŋuz böyle yedi bizi dağlarda bosdanımızı bağçamızı. öylelikce köyden kakmadık gaylı. burda duruyuk. başġa ni deyim ġuzum? yaşlılar ġaldı başġa ġalanımız olmadı ġuzum. vardı

Eskiden Hayvancılıkla Uğraşması: valla daha devam ediyi daha çoğu. benim yaşım geşdîne ben yalıŋız üş sene gece güdümünde ġoyun güTdüm üş yıl gece. çekerdim **(30)**ġoyunumu yanımda bi köpēm vardı. bi silām var‿ıdı. giderdim gice sabaa ġadar ġoyunumu güderdim. sabah oldu mu gun doğmadan evi buludum gelidim. şindi yaş seKizen‿altı. hurdan afedersiŋ ayaĶ yoluna gidemiyim. kakamiyim aha bu ġız çocuunna ikimiz de duruyuk burda. dedemiz altı seneyiŋ içine girdi mefāt edeli. felc‿oldu kakamadı. aha biz ikicîmiz de bunnan duruyuk. dedeniŋ emekli mayışı **(35)**var. onnan hindi dağa bayıra gidemiyim gayrı. çok güTdüm ġoyunum geçim var‿ıdı. geçi gütmedim emme ġoyunu çok güTdüm. ineem vardı ik‿üş dene. çift‿öküzümüz vardı çift sürerdik buydey ekerdik, kaldırıdık harmanımız var‿ıdı. idaremizi ederdik kendi kendimiziŋ. hurda idare olurduk hindi ne ekenim var ne sürenim var, ne dedem var ebem var. bi iki canımız ġaldı gayrı. başka kimse yok. **(40)**ikimiz duruyuk ġızım benim o. öylelikce yavrum zamanımız böyle geçip gidiyo. köyleri dolaşıyŋız mı hep? **emirli** var şurda ötüüzde.

Evlenmesi: evlenmem nası oldu ġuzum. ben öŋsüz‿üdüm babam asgerde ölmüş hiç babamıŋ ne şekil adam olduunu bilmiyim yavrum. anam da **āmatlar** köyündenmiş burdan. babamlan ġaşmış buraya. burda da babam da asgerden gelince iki çocuu **(45)**olmuş bi ben olmuşun böyük, benim güccūm bi daa vardı ġız adı **fatma**ydı. o bōrek hasdalīna dutuldu öldü. ii‿ben de bi öŋsüz ġaldım bi dul ġadınlan. a benim adamnan evlendim. beş dene bebām oldu. fakirliğdi garibliğdi işde insanoğlu delilik. insan beş dene bebeğ‿edili mi? emme çāresi bilinmezdi. ġolayını bilmezdik. afedersiŋ gider aldırısaŋ dokdura oyudu çāreŋ. olmassa yok. beş bebek getirdim **(50)**allāmıŋ izinlen dünyaya beşi de sağ. biri hurda **bağlıca'**da yörük köyünde. biri **eşme'**de. iki oğlan bi ġız da hurda. oğlanıŋ eviniŋ biri hu biri de şu. burada benim evim işde. dede ölmeden burayı yapdıydı. hu ġızıŋ bu ev. buŋa yapdıydı babası. ikimiz burda duruyuk. o mefāt etdi. evlendim garibdim öŋsüz‿üdüm. on sekiz yaşlarında evlendim. öŋsüz olduuma. anacāzım dağa gider bayıra giderdi. iyi kötü el **(55)**ġadar toprām da var‿ıdı. eviçine getirdim geldim. eviçine getidim ben adamı. iki inēm var‿ıdı. iki öküzüm var‿ıdı. on ġadar ġoyunum var‿ıdı. onnar beş oğlan

ġardaş bi ġız‿ıdı. iş güvelîne eviçine getidiydim. işde beş on sene elli sene filen geçindim. ondan soŋra da mefāt etdi.

Düğünü: düün nası olcak ġuzum aynı gelinnik giydim. evelkinner iki üç gün davıl **(60)**çalınıdı ġuzum. yemek bişirilidi. gelin ederdi. ata minerdi biygire minerdik. araba yoğ‿udu o zaman bilinmezdi. gelinnik baya bildîŋ mavi bi renkden kiydim ben. beyaz deildi eveli. tarla satılan denidi onnara. tarla satdıran denidi onnara ya. benim ondan değil‿idi. mavi aa hu rengden bi şey‿idi. öylelikce ġuzum evlendim. öŋsüzdüm babam yoğ‿udu. asgerde ölmüş. öylelikce ġuzum hu yaşa geldim. beş **(65)**dene bebek getirdim dünyaya. allah delilik ya bu. hindiki aklım olaydı bicāzını bile etmezdim. delilik de ondan o. var‿ıdı selbendli gelin derlerdi eveli. taa beş on seneye ġadar vardı da kakdı ga. vardı baş‿altınım vardı annımıŋ baş altını var‿ıdı. sonra oğlanlara satdım gelinnere verdim. hindi barmāmda yüssūm file yok bak ġuzum.

(70)Çeyiz Serme: vardı ceyiz serme vardı. urgannarı dikerilerdi beyle çapıt çalālar yazma gibi olmamı hiş havlı gibi peşKir gibi yaut hani beyle uzun uzun basmalar oludu üçer dörder metire onar hep urgana dizerler serēdik beyle. he düünde öyle olurdu. cuma gün akşamdan dizilirdi o gelin hani ceyiz dizilecek diye urgannara iyneyle iple yaut çatal iyne deriz hani onna dizilirdi. direkden dirē bağlanırdı. şu **(75)**koŋşunuŋ evinden huraya bizim eve çok güzel olurdu. ceyiz serilecek diye cumertesi günü davullan gelirdi oğlan evi ġız evine ceyizi sererlerdi dokumamız olurdu dokumamız beyle halı gibi kilim gibi namazla gibi sererdik beyle perdelere. güzel oludu bak. he o yokmuş‿umuş bizim köyde ya.

Kına Davarı Geleneği: yalıŋız kına davarı derlerdi ġoyun getirilerdi bi tane. **(80)**cumertesi günü ġız evine kına yengesi derlerdi bi ata yeŋge mesela oğlan tarafınıŋ bi akrabası onu da öyle süslerler giydirilerdi. ġadını kına davarı derlerdi bi tane ġoyun onu süslerlerdi. davulna ġız evine getirilerdi. kına davarı derlerdi ona. ġız evine gelirdi o işde kına yengesi dedîmiz, ġızıŋ eline kına yakardı. o ġoyunu keserlerdi. ġızlar evelki düünnerimizi soruylar. ceyiz serilir midi diyiler benim **(85)**güccük gelin bu. görümcemiŋ ġızıydı bu. esgi düünnerden düün ġalmadı da. ceyiz serilidi cümādan başlardı düünner zaten. o gün ġız evine böyle erkekler seymenne ġoyun götürüdü. ġızım bi gün eveli davıl gelidi. dağlardan erkeklere on ġadak merkep toplarlardı genşler. dağlara giderlerdi odun ederlerdi. merkeplere sararlardı. alılar gelilerdi ho yakaya geldiler mi ġarşıya ha oduncu geliyi diye

(90)davılcılar gider ġarşılardı onnarı. ordan gelilerdi gayrık ġız evine yıkarlardı odunuŋ birezini birezini oğlan evine yıkarlardı oynar güler akşama ġadar. ondan sonra dağılıdı herkez evine. şindi öyle değil gaylı, hindi iki öğün eŋ fazla iki gün çalınıyı davıl. bi gün geliy ertesi gün gelini çıkarıy alıp gidiyi. yapılma mı nışan yapılıydı öŋceden. bizim günümüzde diyil de bu annemgillerin gününde nişan da **(95)**davılna filen dakılırmış. benim nışanda iki dene davıl geldi. haŋkından içerse ġuzum haŋkından içecāŋız? çay mı içecāŋız? o zaman göŋül ġorun saŋa. ġāveden iç o zaman. ni yapcaŋız siz düünneri esgi düünneri ee **bekişli** ġonmuş adı. tamam hadi buyruŋ gelin muhtarlar da gelecek. muhtarıŋ annesinnen ben iki ġardaş çocuğuyuk. muhtarıŋ annesiniŋ babasınnan benim babam ġardaş. korkulcak bi şey yok sizden **(100)**korkulur mu?

Kızının Düğününde El Yüdürmeye Gitmeleri (Şükran Bayar): halā var. benim ġızım bile **afyon**'a gelin gitdi. ō̄retmen kendisi köy şeylerini seviyodu. el yüdürme deyi. vardı ġızım o da pek güzel olu. ertesi gün gelin almaya uzak hanı kınadan gelin çıkaralım dedi onnar. o da onu da havası ġoynunda ġalcak seviyo öyle şeyleri. ben de **(105)**erken gelceŋiz o zaman dedim. bizim burda ġız evine geliriz yemek yaparız. emme nasıl oğlan nişledi ya ġızım. bi ġız çıkardı. aa anlatîm ana. ordan gāri geldiler davılnan sēmennen geldiler neyse. burdan aynı benim ġız bi başġası ġoŋşuya gelin gider gibi evden gelin çıkardık. dayısınıŋ evine gelin indirdiler oraya. emme gelin çıkmadan önce el yıkamaya gidiliyo oraya gāri gitdiler. el yıkadılar geldiler ondan **(110)**sonra gelin çıkardık. annemleriŋ eve gelin indi. ordan akşam okula geldi. orda eylencesini yapdık. gece gelinini aldılar gitdiler. ertesi gün biz **afyon**'a gitdik. orda da balosunu yapdık. yani isdedi ben dedi köyümüzüŋ geleneKlerini seviyin dedi. ii akşam eylenceye gitsek direk olmuycak. gündüz onnar yapılmıycak gelin çıkamıycak burda onnarı isdedi. gāri yapdık öyle. ordan onnarıŋ misafirlerini de ağırladık. burda **(115)**bizim yemeklerden yediler. o çok güzel oldu. hala el yıkama var. orda onnar hu yoldan geldiler ġarşı yoldan ordan geldiler. bene oğlan dedi buyruŋ dedi yarı yolda ġarşıladı. ağlamışın yarı yolda ġarşıladılar bizim köylüler davılcıyı. ama hāla anne diyi ora diyi gelin çıkan yerine diyi vidōda filen diyi bakamıyun diyi orda diyi ağlıyı taa. ben de çoğ‿ağladım. ben ağlıyınca damat da ağladı. dedeleri bilen de sağ‿ıdı **(120)**ya. çoğ‿ağladım o ġıza. uzak gitdîne diyi üzülüyü. orda ġarşıladılar beni. ona hāla laf ederiz. düğür bi gözel ġarşıladı beni dermiş. hu dağlar ne ġadak yū̄sek o ġadak gubardım demiş. çok sevindim çok memnun oldum demiş. beni yarı yolda

ġarşıladı benim düünümü seymenimi demiş. gücücük var heyle gücücük aa bu dedesiniŋ adı. iki oğlu var. elini eder hala deycek dili dönmüyü daa gücücük. **(125)**yüzünü yüzüne sürer ağzını ağzına veri o da dur gaylı öldürdüŋ beni diyi. ille ağzını yüzüne ġor huraya halasınıŋ bek gözel bek datlı.

Kızının Afyon'a Gelin Gitmesi: okuŋ bakalım ġuzum okuŋ. okursaŋ bitiriseŋ ne olcaŋ? îşallah. **afyon**'a atandı yüksekdi puanı orda ġaldı eşi ordan olduu için. iki saat gidip geliyuz. onnar sık sık geliyu zaten. gidemedik mi onnar geliyi. sağ olsuŋ **(130)**damadım iyi. özledi mi hemen miniveriyler geliyler. besāneleri var malları çok. oğlan da allah eliŋ evladına kötü demeylim anne baba dedi mi ağzından bal damlıyı çocūŋ. burayı çok seviyi. anası babasınıŋ o yanı fakir. buraya atılıyı çocuk kendini. anne baba babacīm annecîm babacīm annecîm.

Kırk Kesme: kırk kesme diydik. kırkı çıkarkan kırk daş saydırılar. yani zēki bi **(135)**insana okumuş bi insana saydırıŋ derler. var. hala yapıylar mı bilmiyin ama. ben çocuklarıma yapdırdım. höyle biri birine bağlarlar çocūŋ. hızlı yürüyen biri derler iki kişi dolaşır kim öŋde gelise o keser derler.

Yağmur Duası: var dee dağıŋ üsdünde tekkemiz var ora çıkarık. ordan köyden ġoyun ġuzu herkeziŋ elinden ne kopdu. ekserit yumurtayı çok toplarlar. yağı **(140)**yumurtayı ordan tavık gibi ġoyun ġuzu gibi herkez merkebine ġatar dağa araba çıkmıyı ora çıkarılar ekseriyet benim annecāzım bişiridi orda yemeklerini. ġazan alılar hurdan dığan alılar giderler. orda ataş yakarlar. kesdikleri ġoyunu ġavırılar. ondaŋ keri deyve şunu yumurtaları bişiriler dığannarda. heyle herkez tabak götüreniŋ tabāna ġatarlar. götürmüyeniŋ bi temiz daş üsdüne dökerler. ordan çoluk çocuk **(145)**insanlar yirdi. doğa ederlerdi. öŋüne düşer hoca eli kitaplı ġuran kitabınnan o çocuklā arkasından ne derlerdi ġız o. tekkede hamır bayçede çamır sulu sulu yāmır. tekke dede saŋa yalvarmaya geldik diye. baya yakında olmuyda bizim çocuklūmuzda bile çıkdık oraya. çokdu. orda bi büyük mezar var bilmiyon. tekke deniyo. bir kaş dene var da. ne vardı içinde kim vardı hoca mı vardı içinde bilen yok. üç tekkemiz **(150)**var biri şurda, biri de hu yüzde, biri de dağıŋ üsdünde yokarda. birinde bi ırahmet oldu ġızım bi ırahmet oldu. bi tolu oldu. allah tekgeye çıkdılar doğaya. höyle höyle tolular düşen milletiŋ kavasını deldi. ġuzum çayıŋı çok demle. mūhtarlar da geleceğse. aa biz alışġınık ġuzum bizim müsavirimiz çoğ olur. zāmetimiz olmaz. hiç bizim evimizden müsavirimiz eğsik olmaz.

(155)Çocukken Oynadığı Oyunlar: oynanma mı ġuzum neler oynardık ya hindi unutduk gayı ya. harman yirinde millet urganıŋ‿ucunu biri birine bağlarlardı. doŋuzlara giderik derlerdi. herkez urgandan dutardı. biri içine girerdi seni ġualardı ayānna seŋa deŋk getirise tekrar sen girerdiŋ o çıkardı. dolaşırdıŋ ġualaşırdıŋ biri birine. millet de saŋa bakardı. ta öyle oludu. pek güzel oludu. hindi ni ediyler onu ne **(160)**oynuylar onnarı. hindi oyun mu var. şindiki çocuklar hazır oyuncaklarla oynuyu. aa biz sokaklarda kendimiz toplardık. satın alma bi şey yokdu ki bebek yapıyık derdik. kendimiz bi şeylerde uğraşırdık gelin oluyuz derdik gelin olurduk. bayramlarda genç ġızlar toplanırdık. bi eve birikir oynaşırdık. yakan oynardık. ġudüz oynardık. ġudüz derdik böyle taşlar yığılırdı. üsd‿üsde onu oynardık toplu bi şeyler **(165)**yapardık yani. selemet yerlerde hindi yok onnar.

Köyden Göç Olması: o zaman köyde genş de çokdu. hindi kimse yok. herkez hindi evlenen gidiyi, evlenen gidiyi. **salili**de var. burdan göç gitdi uraya. **eşme** deseŋ yarısı zaten buralı oldu. herkeziŋ **uşak'**da evi va. köyde kimse ġalmadı ġuzum. aa benim oğlan evlendi mi gitcek evi hazır. burda köyde ġalmıyı ki. yaşlı kesim bile kendine **(170)**ayrıyeten aldı giden de yok duruyu evler hep. ilerde ne olup ġalcak çocuklarımız orda diye herkez kendine bi çeki düzen veriyi. köyüŋ bizim biraz da ne bileyin yerimiz avara da ondan köyüŋ güzel oldu mu köyler daha iyi de. hayvancılık genelde. ġuzum burda hani **almanyı**'ya gitmeyenner var. hurda mādende çalışannar var birez. dağlarda ġoyun güdüyü. kaç ġat adam burdan gitmiş de **uşak**'dan ev aleyin **(175)**diye. varmışlar bi apartmanıŋ dibine dikelmişler. de emekli tabi bunu al hunu et sen al az verdiŋ çok verdiŋ. alacaḴ‿adam da hiç seslenmezmiş. emlakcı da dermiş oğlum sen alacaŋ bu evi bi fiyet verseŋe ne ġonuşmuyuŋ ne seslenmiyiŋ der‿imiş. ġonuşmaya ne gerek var bu binayı depesine ġadar alırın der‿imiş adam da para var ya.

(180)Misafiri ile Arasında Geçen Konuşma: hah ge ġuzum geç. sen de hoş geldiŋ ġuzum sen de hoşgeldiŋ **zeyneb**im. hani **mēmet** gelmedi mi? ġuzum nişlediŋ? şey **zıddiḴa** deyze sen nasılsıŋ kah ağlıyın kah gülüyün. ne yapacaŋ. bizim **durdu** nasıl? aleykim selam sen de oŋa selam söyle. ġızlar bilgi olanını aldıŋız heralde ġızım çoḴ‿almaŋ bilgiyi bak. hiç de bi şey açıkladīm aŋlatdīm yok. gel gayrı oturuyuz **(185)**biz. çay içeceğaz. siziŋ **elife** beŋziy mi accık beŋziyi. gözelliği kibarlığı bakcacıklığı. bunuŋ görümcesiniŋ ġızı var. **ese** beyiŋ **esebeyoğlu** diyler tanıyıŋ mı **eşme**'den. bunuŋ gelini. ġarāmetlideŋsiniz ha eyi. ġarāmetli hele benim oğlan hiç

gelmiyi ordan gāyrı. kim **mesud**'a diyin? **ġarāmetli'**de naramış **mesut**? **ġarāmetli**de narıyı **mesut ġarametli** uzak ana. uzak mı? ġarışdırdı o ya nereylen ġarışdırdı. dün **(190)abbas'**ıŋ oğluna fiyet kesmişler **eşme**'den. **veysel**'iŋ oğlu düKġan aşmış. sıvacāmış fayans döşeycāmış. fayans varmış. fayans var mı dedim yok sıva dedi ya. on ikiye aldık dedi ben de fayans da var mı dedim yok sıva dedi.

kaçıncı sınıfsıŋ ō̄retmen olmak isdiyin diyi **zeynep** sen görevli miŋ bi yerde? okuyun diyi, üniversite ġazandıysan atanırsıŋ. ġazandıŋ mı emşire olcamış. benim torunum **(195)**da emşire **manisa**'da. kaş senedir çalışıy ya. hayır nerde okuyun. keşke okuyaydım. nerde okuma mı vardı o zaman ġuzum. okul bile yoğ‿udu. mekteb bile yoğ‿udu.

Misafirlerle Aralarında Geçen Sohbet: gene deprem olmuş **zeyneb'**im. ardıncı deprem zatan oluyomuş orda da. yüksek oluyu gene de sallanıp duru. ölende var **(200)**mola? ik‿üc var dediler. var‿ımış ölen var‿ımış. biri ō̄retmen diyi yavrularım. nasıl ağlıyı bak boncuk gibi ağlıyı da. kimi ev içerek öldü. acıkmadın susamadın sen nasıl yaşadın deyiler de annemiŋ çiçeklerini yidim diyi. türkçe ġonuşamıy da. tercüman ediyler. nişlediŋ deyince idralımı işdim diyi gı. onu lafa dutuylar ġolunu gömesiŋ diye. epiy va düye çekdi geldi. **ġavrīŋ ısmayıl**'ıŋ torunu **(205)**dükken aşdı ya şākir palet götürmüş ora. ne götürmüş o? şeyi var mandırası var onnarıŋ ya. dışarı so‿uk. **mevlüd** geliŋ siz de **mısdava** da gelsiŋ. ölen ölmüş **mesud**'um ya bilmiyin gayrı. geç geç yavrum hoşgeldiŋ. beş altı öldüydü çoğalmışdır o. e‿e dēze nasıl? iyi mi? sen onu niye getirmiyiŋ geliken. gelmiyo da. sa‿a bi şey söylicen emme ġızma. haydudu ne ettiŋ yav? senden eveli ben burda yana **(210)**yana öldü ana ya. ben ona bi acıdım bi acıdım. akıllı bi şeydin. inekleri hep tek tek sayıydı. içine sabah bennen bir girerdi sayardı. iki gündür gelmiyi. bi mal girsiŋ malıŋ içine koğalardı çıkarıdı dışa. eliŋ tāvını eviŋ öŋüne getimezdi. o kedileri ona ben bi yandım bi acıdım. kendimizde suç. dedim **mēmet** dedim bi kemik vedim yedi bi de ayşamıla vedim yedi. geldi mi hurlara gezer gezer buludu. çok güzeldi akılı **(215)**da varsa çok güzeldi köpek. bu köye girdiŋ mi ilk virajıŋ altında bi ev vardı. sarı bi adamdı. ġızlarıŋ öŋüne dōru ġo ekini.

38	
Konuşan : Veli Sayın.	Kadriye Sayın
Yaşı : 80.	78
Eğitimi : Eğitimi yok.	İlkokul.
Mesleği : Çiftçi.	Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Aydınlı Köyü.	Aydınlı Köyü.

Köyün Adının Kaynağı: biz nerden bilcez de böyüklerden duydūmuza göre işde köy ismi **aydınlı**. faḴat bu ismi **aydın** yörüklerinden almış. bizim o zamanki böyüklerimizden duydūmuza göre ordakı yörüklerden göç‿etmişler gelmişler burlara. bu köye yerleşmişler. **aydınlı** ismini ordan almış. bunu biliyoz yani. onu **(5)**bilmiyon ben. **aydıŋ** yörüklerinden almış bizim bura ismini. baam rametlik daa ebem filan vardı. bu köyde yaşlılar. yaşlıların söylemleri öyleydi yani. bu köy ismini **aydıŋ** yörüklerinden aldı diye sõlerlerdi yani. gelenē görenē bu köyüŋ böyle.

Düğünler: bizim düünümüz nası olcak? esgiden düünler öŋce ġıza düür gidilir. ondan sora veriler sözünü. ondan sora bi gün belirlenir o güne nışan dakılı gene bi **(10)**gün belirlenir düün günü o gün düün yapılır.

Çeyiz Serme: var vardı esgilerden ġuzum ceyiz sererdik urgan dizilidi. ceyiz sererdik burdan oğlan evinden ġız evine ceyiz giderdi ora sererdi. bi gün ordan tekirar gelin gelikene ordan alınır bura oğlan evine getirilidi. öyle bi şey düzen vardı yani.

(15)Zini Kaldırma: evet evet vardı burlarda da vardı. höyle ziniler elden yemek yani tışardan gelen insanlara gelenek düün evinden orlara yemek daşınırdı zinilerle. zinilerin üzerine ġorlardı. tabakları şunu bunu yimeği çeşmiye gidilip el yıkadılırdı. pıçak bulusa oğlan darak bulusa ġız. darak bulusa ġız bıçak bulusa oğlan. gerçi çeşmiye kına yakmıya gidilirdi. davulnan zurnaynan. saraylı yapardık tepsilerle **(20)**üsdünü süslerdik. ġırmızılarnan örterdik helē. gelin almıya gidilidi. amma o gelenekler giTdi. şindi dünya moderinleşiyo. **türkiye** de oŋa ayaḴ‿uydurmak zorunda. mecburen yāni.

Eski Gelinlikler: bizim gelinniklerimiz beyaz‿ıdı. evet şimdiki gibiydi. bazı ġırmızı da olan vardı da. yalıŋız ekseri beyaz‿ıdı. vardı var. hepisi de var. esgiden

(25)höyle fesiŋ‿alnına altın yaparlardı. ondan sōra geliniŋ boğazına sarı lira dakarlar. altın dakarlar. gücüne göre. az olu çok olu. yazmalardan süs yapılı. höyle dolanıdı başa gāri fesiŋ edrafından gözel oludu. süslenidi. cığalı gelin denmez de normel gelin derdik biz. ona da cığalı gelin deseŋ yakışırdı böyle süslü müslü oldūna. o zamanlar öyleydi. esgiden bi şi ġalmadı şimdi gāri de o zamannar eyleydi.

(30)Yağmur Duası: ya şindilerde pek yapılmıyo da esgiden baya yapılıyodu yağmır yağmayınca duaya çıkarlardı. hayvan kesilir taa daıŋ tepesine yemeklik yaPdı orda. ediraf köylerde îsanlar daıŋ çıkdıkdan sonra orda yağmır doası yapılırdı. bu yemek yapdı orda yemekciydi. doa yapılır da. amma geleneK iyi de şimdi sonuç vermiyo yani. doaya çıkıyız yakıyıŋ kesiyiŋ çıkıyıŋ allah'a yalvarıyoŋ yāmır diyoŋ amma **(35)**olmuyo. hindi bi şi ġalmadı köylerde. esgiden neşeliydi köyler şindi neşe ġalmadı köylerde.

Bebek Tuzlama: var var evet. çocuu yeŋi doum yapınca deel mi? doum yapdıŋ mı duzlardık. ileğene duz‿atādık. çocuklar banyo yapdırmak için hep ben aa kendi çocuklarımı bunlarıŋ gelinleriŋkini de ileen duzlardım. kırkı çıkasıya kırk gün duzlu **(40)**suya ġatādım. bi de bacaklarınıŋ üsdüne dikēdim. kavasınıŋ üsdüne bunnar dur dur ana sallama derlerdi. ben de ille yapardım. kına duz başġa ne ġatıyoduk ona ġatarsıŋ onu koltuk altlarına terlînce kokmasıŋ diye filen. her tarafına yemyeşil. babaannesi benim ġızı yapdı. oğlan da benim altı yaşında filen anne dedi bu ġurbaa gibi bi şey ya dedi. asdāneden geldi yapdı ya oğlan görünce korkdu. ġuru ya duzla **(45)**ġarışdırıyoŋ onu üsdüne ekiyoŋ canı yanıyo mu çocūŋ bilmiyon yalıŋız onu ekdiŋ mi huysuz olurdu. bal yapılır bebeklere bal yapırlardı. bal çalardık heyle her yanna bal sıvardık. bal olmadı mı köpük helvāsı sıvardık. eyle oludu. ama şimdi yapan yok onnarı. tuzlu suya ġatıyolar da daşı kaş defa sayılıyodu onuŋ kırk gün dediŋ mi yirmi de yarı kırkı çıkādık bütün kırkına da kırk gün oldu mu bütün kırkına **(50)**da dediŋ mi da eyle çıkarıdık.

Bebeğe Duşak Kesme: duşak kesme eviŋ‿eTrafını dolaşırdık ayaklarını çocuklar yıkılmasıŋ diye duşak kesilidi. iki gişi ġoşuyu. eviŋ‿eTrafını üş defa dönüyler. bizim bura uzundu bayā döndüler. dolaşırdı kim öŋce gelise o keserdi. bu şi ya muabbed‿olsun diye yoksa şēyden deyil yāni. o çocuK soŋunda yıkılmacak mı? **(55)**böyle bi şey mi var? ee işde esgiler. esgilerde gene güzeldi dēmi. esgiler gelenekler iyiydi de şindi yani îsanlar pek yapmıyo yāni.

Kına Yakma Geleneği: gelin almıya geliler. bi gün evvel kına yanmıya gidilidi onnar kakdı şimdi. burdan saraylı yapardık. ondan sōracım düzenlerdik davul zurna kına yakmıya gidēdik ġız evine. bi gün eveli ayşamdan orda kına yakmıya gidēdik. **(60)**ayşamdan orda kına yanardı oynanı gülünü ertesi gün de gelin almaya giderdik. gidince aynayna bıçak saklarlar göl kenarına ġızıŋ sādıcı olur ġız mı oluyo gāri işde onnar giderler saklarlar onu. hani başġaları saklıyı heralda gelin olacak ġız da orda arıyıp buluyu haŋgisini bulusa bıçā bulusa oğluŋ olcak aynayı bulusa ġızıŋ olucak öyle söylemler oludu yani. göl olusa göle gidili çeşme olusa çeşmiye gidilidi kına **(65)**yakmaya neşeliydi esgiden. a͡a biz de **ayşe**'yi gelin getidik. a͡a hurda öyle yapıldı yani. **hacıġadirli** var şurda. **ġolankaya** vardır ilerde. ordan geliken ilk köy hemen. burda seymennen davulnan kamaraya aldıra aldıra gelin almaya giTdik. çok güzel olduydu. nışan ayrı yaparsıŋ isterseŋ dü͡ünü bi ayrı yapıyıŋ. hep onnar yapıldı. şindi gene nişan oluy da hindi gāri söz dakıvirelim diyler. nışan gibi o da aynı oluyu.

(70)Cenaze Âdetleri: cenaze ādetlermiz yedi gün soŋra olu burda. yedi gün soŋra ağız açma olur. yedi gün sōra bi yemek yaparlar. ondan sōra bi de elli ikincisi filan derler yemek yapılı. o kişiniŋ şeyine ġalmış gāri ondan sonra ölen îsanıŋ hayırına mevlüd okudur şu yapar bu yapar işde. bizim bu gelenekler ülkeniŋ her yanda aynı aşşā yokarı. mesela git başġa ülkelere cenazede kimisi yakıyo kimisi de gömüyo. **(75)**üsd‿üsdüne beş altı dene cenaze gömüyo onnar. çok deriŋe ġazmışlar ġabiri üsd‿üsdüne aynı akrabadan ölenneri. üsd‿üsdüne gömüyolar höle. a͡a tükgende çalışanıŋ biri sürmüş **ayşe** geçen sene. oğlan dedesini yakmaya gitmiş işden. yav onnarıŋ dini inancı o. herkeş yakmazmış da bazıları yakarmış. kimisi yakmadan çamaşırınna gömermiş.

(80)Köyün Geçim Kaynağı: ileşberlik yapıylar ġızım. darı sileci ekiyler. malcılık tarımıla ūraşıyı bu köy yani. tarımda biz a͡a esgiden tütün ekerdik. onnar epeyden beri yapılmıyo gāri. tütüne öbür taraflarda olan randımanı burlar pek vermiyo. satışa çıkdī zaman oranıŋ tütün fiyatınna bura düşük gidiyi. onuŋ için adam bek önemsedî yok. silaş, arpa, buğday, mal bȭle işde. silaşlık darı ekiyular. baraç va hurda. baraşdan **(85)**sulama yapılıyı darı ekiyler, malına yidiriyi satıyı böyle yani. bu besane ayşegiliŋ muhtarıŋ. sığırcılık yapıyı bunnar. kimi ġoyunculuk yapıyı. çoğu bilmiyi. işde annem biliyi eŋ fazla. dedim ya **kerziman** yeŋgeme sorduydum ben diyo akşam ne yedimi bilmiyın diyo çoğu aŋlamaz. unuduyular. mesela bi dedeŋ var yaşlı o da öyle hani. bende bile var unutġanlık yaş seksene varıyı, unuduluyu. şu ev geliniŋ şu ev bizim şu

(90)da benim böyük oğlumuŋ **almanya**'da o. bunnar çoğu akrabadır biri birinne. maallesi var iki tane işde hepsi yetmiş seksen kişi anca. eŋ fazla yüz olur yani. en genç burda ben varım. **ġarāmetli'**den misiŋ siziŋ köy ġalaba o zaman **naci** ābiŋ oğlu evlendi. bizim bura az yani ġalaba bi köy diyi yani.

Akrabasının Kaza Geçirmesi: ġarāmatlı'dan bi gelin aldık benim ġardeşim ġızınıŋ **(95)**bi oğlu var da. geliniŋ filen ismini bilmiyiz. **elvanlar**'dan. **nezmiye'**niŋ gelini. oğlan **elvanlar'**dan o da **gedik'**de çalışıyo. geliniŋ adını da unutdum ben. gedikde çalışıyomuş da **elvanlar**'da duruyular. ismini duysaŋız belki bilisiŋiz de. **naci** ābiŋe o arkadaş benim adam da. hadi dedi götüreyin seni dedi gitdik oraya öyle tanışdık. çok ġalabalık. ama ġarı ġoca gedikde çalışıyılar. hani bu yıl bi de ötü‿ğün on beş **(100)**gün bilen oluyo **uşaa** benim ġardeşimiŋ ġızı vardı orda. onuŋ torununa doum gününe giderke saat sekizde orda kazā yapıylar arkadan kamyon geliyi. bi çarpıyı. allah ġorumuş gene. geliniŋ ġaburgaları ġırılmış. hindi gāri iyi olmuşdur da.

al yav ni olcak sanki. benim ismim **veli sayın.** yaşım bin dokuz yüz kırk üç doumluyun seksene varıp‿varın. yok ben hayat fakultesini bitirdim. hayat **(105)**üniversitesinden ben kendi başına öğrendim. bu gene malıŋ başında örgenmiş. ben okudum beşinci sınıfa ġada benden iyi bunuŋ yazısı. **ġadiriye sayın**. ben kendimi gelişdirmedim. iş iş ġızım o zaman o da kırk beş doumlu benden iki yaş güççük. o ilkokul okudu ya diploması yok. diploma dörtden ayrıldım ben dörde ġadar okudum okula varıdık öğretmeniŋ hanımı çalışdırıdı bizi. işlerinde becerikli **(110)**bi ben var‿ıdım. beni çalışdırıdı. ondan soŋra da anam dedi orda çalışcak oldukdan sōra evde çalış dedi. yollamadılar gāri çıkardılar. esgiden ġız okumaz diye bi şey vardı. okumasıŋ okuyup da ne yapcak. çalışdırıylar aile. cayillik işde. ama okumak eŋ güzel şey. îsanlara faydalı olması eŋ güzel şey. bi yapam az buçuk şeyleri okumaları okuyun. bizim gibi köyler anca mal maşat bunna meşgul kafa. ikiŋiz **(115)**gidiyiŋiz babaŋ gelseydi o da ya. amcamgiliŋ ordalar. he amcaŋgiliŋ orda mı iyi. babası **māmut** abimi biliyu.

Avusturya'ya Gitmesi: gitdim ben **almanya**'da baya yirmi beş sene filen durdum. **almanya** diyil de **avusturya** orda yirmi beş sene ġaldım. işçi olarak tabi canım. nasıl ġalcaŋ orda. orda malulen emekli oldum. iki bin yılında iki bin yılınıŋ otuz **(120)**ağusdosunda emekli oldum. ondan beri de **türkiye**'deyin işde. dil öğrediK‿amma tarzanca. öyle şakır şakır **almanca** ġonuşmak yok. öğrendik birez. kendimizi idare edcek şekilde pat çat bi şeyler öğrendik. o biraz zor iş. otuz yaşıma

yakın gitdim ben orlara ya. bi yaşdan soŋra ısan kafa almıyo. çalışmā gitdik biz. çalışcaŋ mı **almanca** mı öğrenceŋ birez zor yani pratiK‿olarak ō̄renmek iyi de **(125)**çalışmacan o zaman en zor türkçe diyolar. işde bildîmiz bu ġızım daha esgiler bilmiyik de insan bi de bildîni unuduyu çoğunu da. akıla gelmiyi. **ġarāmetli'**de benim bi asgerlik arkadaşı olcādı da. öldü mü sağ mı bilmiyon. acemi birliğinde iki ay ġadar mi görmüşlū̄müz var. zayıfca o zaman‿içi bi oğlandı yani.

Bitki Adları: bizde ulfar derler. dağlarda böyle sarı sarı açar. nergiz derler ġırmızı **(130)**bō̄le onnar olur. davşan topuğu derler o olur. öyle çeşit çiçek var dağda yani çaltı, meşe. çam ağacı yok burlarda da çaltı çokdur dağlarda.

Piknik Anıları: yemek bişirmeye çıkdım torunnarnan. dedeŋ bile yemek yimiye ta pikniğe gitdik oraya. dolaşı dolaşı şu yanda indik. yürüye gitdik. iki saat çıkış iki saat iniş burda benim torunnar var torunnarıŋ ikisini aldık ebeŋ ben, dördümüz de burdan **(135)**şeyler aldık yörüye yörüye ta dağıŋ tepesine çıkdık oraya orda ataş yakdık piknik yapdık kendimizce ġız ufādı ya benden hızlı yörüdü. genş tabi. ne sorun olcak yav. sorun olursa seni yakaların.

39	
Konuşan : Sultan Acar.	Alaattin Kuş.
Yaşı : 56.	65.
Eğitimi : İlkokul.	İlkokul.
Mesleği : Ev Hanımı.	Çiftçi.
Derleme Yeri: Camili Köyü.	Camili Köyü.

kāfe türk kāfesi ne yapiyin çay ne istersiŋiz? olur mu misafirimiz sayılırsıŋız işcēŋiz hangisini tercih ederseŋiz onu yapcam. nerde okuyoŋ? adım **sultan acar.** atmış yedi doumluyum. elli yedi yaşında mı oluyun? okudum beşinci sınıfa ġada. baya da esgi benim dedem öldü dokuzan yedi yaşında zātı. hindi ġayınbabam var dokzan sekiz **(5)**yaşında. ee onuŋ babası ölmüş o ġadar ġayınbabam da oldu onuŋ yaşında o ġadar dedemden böyük **süllü** dedeŋ bile dedemden böyük mümüş? böyükmüşdür demi? baya bu köy kaş şeylerde ġuruldu diyde. kaç asırlarda ġuruldu, diyde. orasını bilmim ġuzum. babam bile bilmez buranıŋ ġuruluşunu da aşşā okarı iki yüz yıllık falan. ilk

camili köy. burdan geçen yörükler zēŋgin‿imiş bura bi cāmi ġurmuşlar ġızım. ben **(10)**eyle duydum dedemden.

Camili Adının Kaynağı: şimdi orasını ben daa güzel annatam saŋa. caminiŋ oldū yerde çocūŋ biri oynuyomuş orda biliyoŋ mu? oynarkan demiş ki ben ni yapim bura demiş. o da demiş ben bura demiş cami yapıyon demiş. elinlen oynarkan böyle toprānla fılan oynarkan burayı o zamanıŋ şeyleri ileri gelen adamları demişler ki bura **(15)**cāmi yapām biz, demişler. ondan ilk cami şu ediraf köylerde ilk cāmi bizim burda var yani. onuŋ‿için cāmili köy ġalmış bizim bura.

Düğün: valla düünü unutdum getdim ġızım. iki gün oludu. iki gün bi ġına yakmaya gelidi. cumadan başlardı cumartesi gün cuma gün öylen soŋra davılımız gelir tabi ġız evine giderler orda ġalırlar. bi tane ora adam gönderiler ġız evine. orda şey **(20)**yapmaĶ‿için yardımcı olmaĶ‿için yemek bişiriler üş güne māl oludu benim oğlanıŋ düğünü öyle oldu. bu aşşā okarı. tamam da oğlan da üş gün oldu. kendi düğünümüz evelden bizim on beş tane gişi çıkardı. baklava toplardı başiğiŋ tepsisinnen. bi gün öŋce gezilidi. hani çok o ġadar güzel oludu. hindiki düğünner. nışan olmaz ġına cumartesi gün ġına yakarlardı. yüssük dakarlardı. pazar günde **(25)**düğünümüze gelin almıya gelirlerdi. ya ata bindirilerdi ya taksiye alıp gelirlerdi. gezdirilidi köyüŋ‿arasında. beyazdı. ciğalı gelinnerden vardı da tabi bizim zamanımızda beyaz keymiye başladılardı. etdiler o altınını filen bize de etdiler de foturafımız yok çekdirmemişler. heralda foturafcı yoğ‿umuş. baklava hee. zini ġaldırma. datlı neyse çiydem cerez on on beş tane her ġızıŋ eline birer tepsi verilerdi **(30)**başîŋ örtüsünnen evce evce öŋümüzde davıl sırıynan gezerdik gezerdik onu hep alı geli düğün evine teslim ederdiŋ. o şekilde oludu. he o göllerde darak, bıçak saklama vardı. bi ayna bi de bıçak ġorlardı hora. davulla zurnayla giderlerdi orda bi gelin bi sādıcı arardı. hindi ben gelinin bu da sadıcım ikimiz de gölüŋ edirafında arardık. daraa bıçaa hangimiz bulusa buluduk. yok şimdi gari esgiden var‿ıdı da **(35)**şindi yok. bizim çocuklara yapdıydık biz. köstağnı keserdik ayānı bağlardık da evin ediravında dolaşırdık ya. **ismayil**'e **nezla**'ylan **akif** dolaşdıydı. **ıbram** agamın eviniŋ arasında. hindi torunnara yapan olmadı. kendi çocuklarımıza yapdılar. kim öŋde gelise ona para verilerdi. ora ipe para bağlardık çocuyuŋ yanna. haŋgi gelise onu alırdı. hindi yok o şeyler kaĶdı gari.

(40)Köyün Geçim Kaynağı: orta gelir. arpa, buğday, bi de ġoyun ġudüyük. başġa bi şiymiz yok ġuzum. tütün etmek yōĶ ondan soŋram bi pamuĶ etmeK yoĶ. başġa bi

üzümümüz bağımız bosdanımız yoĶ. bura ġuru memneket su yok ki. arpa buğday allah verise yağmuru arpiynan buydeyımız var. ġoyunculuk, hayvancılık. yok evlere vurulmadı. genellikle suyumuz az çıkıyo. terkoz suyu vuduk daa önceden bizim çam **(45)**yandan geliydi su.

Köyde Hayır Yemekleri: hayır eyle cenaze âdetlerimiz filen yok. cenazemiz geldii gün yemek ederler. ondan ġıymalı bide etdiriler ayran muyran alıp gelirler. yediriler cenazî ġorlar herkeze veriler gelen cenazemize. hani esgisi gibi yimek bişirmek bile yok gayrı. böyük hayır yaparız. ölümümüze bi böyük hayır yaparız. yemek hayır **(50)**yemek tarifi bizim burlarda tarna vardır. **eşme** tarnası diye geçer bizim burda hakkaden güzel olur tarna. **uşak** yöresine aitdir. siz sorması nerdensiŋiz? **denizli**'ye geşdim ben ordan. bi dönem muhdarlık yapdı o.

Yağmur Duası: hē çıkarız. yağmır yağmadı mı camimiziŋ edirafını dolaşırız. caminiŋ öŋünde yemek bişiriz tencerelerne. çoluk çocuk gelen giden yiriz. ġalanını **(55)**ġuşa ġurda döker geliriz. yaparız bi gün aĶşama ġadar bişiriz. dua yaparız orda camimizde. daha önceler babamız dedemiz zamanında şu dağıŋ üzerine çıkarlardı ġızım. burda yapmazlardı. tekke vardı tekkeye çıkılıdı. bi kişi köyde kimse ġalmadīndan caminiŋ edrafında yapıyolar duaları. esgiden çoluk çocuk çoğudu. hindi bizim evsellerimiz ġaldı zāten on on beş kişi köyde. aa bi babası var işde **(60)**seksen doksan yaşında vardır. dokzan sekiz yaşında gerimiz hep **alāddin** amcaŋ vilen hepimiz bi emselik on iki on üş gişi varız köyde. hiş siziŋ emselleriŋiz genşler asla köyümüzde durmaz. hep şeerde hep çocuklarımız şeerde. iki çocuĶ bunuŋ var, iki çocuĶ benim var. iki çocuĶ **ümmü**'ş halāŋ var. hep şeerde. yeŋi yetişen nesil yok onlar köyde durmuylar gayrı. **karāmetli'**yle **karacāmetli**'yi ġarışdırıyon ben. **naci (65)**çıkdı mı habishaneden? he burdan ġaşdı. nēçün dutuyŋuz hindi biz bu sorguları? tabi köylerde öŋceden ne geldi geçdi.

Eskiden Tarım İşleri: hep orānan biçerdik esgiden. fiy oludu, mercimek oludu orāna biçilidi el orānā. foturafını çekcēseŋiz var bizim damda. orakla biçilidir. tırpanla başladı ondan sonra. sekzen beşden beri u aralardan beri tırpan biçildi biraz. **(70)**ondan sonra tırpan kakdı biçer gelince gāri hindi tırpan mırpan ġalmadı. daa öŋce de biz çiftleri biz sapan diyoz bi de babam gösderivirdi. geliyi geliyi biçer geliyi. hayvanınan öküzünen pulluk sürümü orlarda var mıdır aşşā doğru gördüŋüz mü hiç? ġatırınan öküzünen pulluk eliŋde sabannan çift sürmek gördüŋ mü? evelden bizim burlarda ondan vardı. ondan sōram kendi moturumuzı aldık bi süre o oldu. hindi

(75)onna sürüyler. hindi işimiz fazlalaşdı gārı. ġazayanan ebüzernen pulluk da diyi ebüzer var hindi içine dolduruyuŋ hepsini ebüzer sürüp gediyi. hem toumuŋu ekiyi hem gübreŋi döküy. hem çiftiŋi sürüyü.

Bitki Adları: şey var karahindiba var burda, çimlerin üzerinde çıkar. çok faydalı bir bitgi internetten araştır bak gelineli var kendilinden çıkan. baarın dağlarda oluyu ya. **(80)**niydi hatırlayamadım. safran deniye, çidem deniye. kekik var. mor mor çiçeK açar. çaltı, meşe, palamut bunnar var. söğüt var, çınar var derelerde. siz belki pullukları bilmezsiŋiz. babam daa önceden pulluk deyil de sapan pullūla sapanla çift sürerdik. ben bile ġullandım o tahdadan. ince uşlu bi şiydi öküzüŋ bi yana girivirimiş bi de o. sapan iki sapınla sürülüdü dē mi o? sen ıfaksıŋ taa. benim abimiŋ ġızınna **(85)**yaşıt. **müzeyen**'ne.

Okula Gidememesi: alāddin kuş. atmış beş oluyun. ilkokul. bizim zamanımızda okumak çok zorudu ya. babamız okutmadı. yedi ġardeşdik biz. haŋgi birimizi okutcak. zor diyidi de para yoğ‿udu. babalarımızıŋ çocüğü çoĶdu. yedi seKiz çocuĶ vardı. anca oğlannarı okudurlardı. ġızları okutmazlardı. başiğizda kim durcaĶ **(90)**siziŋ orda derlerdi bize. hepimizi yollamadı benim anam. dört tane ġızıŋ dördünü de yollamadı. okuycuk diye ağladık. yollamadı.

Eski Günler: yoĶdu. lambiya ġaz lambaları vardı. fener, lamba tüp löküslerle dakardık. onnan duruduk. oya örüdük başinda işleme işlerdik. yasdık ġılıfı işlerdik. humayinden kanaviçe. humeyinden gelinnik olmuyo da onu elbise gibi dikerlerdi **(95)**esgiden. hurdan aşşāsı fırfırlı gibi esgiden. huralarına nakışlı yaparlardı. böyle böyle ġıreplerden. baş altınnan o ġıreplerden böyle zelbent yaparlardı. yok burda. artık kakdı o. bitdi gāri burda bizde bizim köyümüzde hiç genç yok. herkez **uşak'**da salonda gelin olduğ‿için. köylük yerinde olsa gene olu da. şe yapardık biz ayna bıçak saklanırdı gölete. onu ġızınan sadışlar arardı. buldular mı bıçak buldu mu oğlan **(100)**olcak aynayı buldu mu ġızıŋ olcak derlerdi. buraya mesela ben burdan baklava çıkarın, zini deriz sarı burma deriz susamlı datlı. kimi ġadayıf kimi karışık çerez yapardı. fındık fısdık böyle çekirdek ġarışdırılırdı. yuvarlak tepsilere üzerine böyle kenarı püsgüllü püsgüllü eşarplar var‿ıdı saçaklı derdik. ondan örtünürdü başımıza alıdık. böyle otuz evden şiye çıkardı. amma o gelenek iyiydi. oğlanna ġız onu bi sene **(105)**bi de bize sofra atarlardı. o gün yemek yidirilerdi. cumartesi günü ġızıŋ sandīna şey yapardı. köy tavūnu keserdi. ġızardırdı. onu götürüdü oraya damadınna gelin yisiŋ diye. şu maalle almazdı yani. evler almazdı milleti. seksen dörtte geldi buraya

ceryan çok geç geldi. şurda dere vardı büyük çay. **bozlar**'a düğüne geçerken selden geçemedik biz. valla kimiŋ düğününe gitdik orda işde o köprünüŋ devamı. ġarnıŋız **(110)**açsa bi şeyler hazırlıyıveriyim poğça muğça var. ben hastanede ġaldım. bi tane eğtim üyesi var. dokdor hem hasdasınıŋ başında örgediyolar. **eşme**'li bi dokdor vardı. inşalla **uşağ'**a bilen düşersiŋ de bize de baĶarsıŋ memlekedin daa güzel olu.

Yunanlıların Köyden Geçmesi: tabi mecibur ġalınca gitceŋ de ama yakınlara daa iyi. he varmış amcam anlatırdı amcam o ben diyi genşdim diyi aklım eriyi her şeyi **(115)**diyi bu ġavuruŋ burdan geşdînde diyi **süllü** dede biliyo yani iyi biliyo. burdan ġavuruŋ geşdini iyi biliyo. benim **ġamalı** dedem var o çok şey yapmış onnar baya düşmanna savaşmışlar babam aklı ermiyo da amcamıŋ aklı eriyodu ufakdım diyi ġavuruŋ biri haTda ġalmış orda aşşā kakdırıvermişler üş dörT kişi o veziriŋ başı bu derede üş dörT gün yatmış o adam ölememiş bağıra bağıra diyo. o **çöle** dede diyiz ya **(120)**o biliyomuş ġavuruŋ geşdini burdan. **ġamalı** dedeme bi grup asger köyüŋ hayvannarını kesmişler yimişlar dağda. **ġamalı** dedeme de böyle üsdüne ne ġadar silahları varsa bunnar taşıdıyı omzuna atmışlar. yürü demişler öŋümüzde. höyle ileri varmış çalılıklarıŋ arasına varınca silahı bi atıyo. zikzak cize cize kaşmış hani onnar silahı alıp da beni vurana ġada amma ayāndan yaralanmış ġurtulmuş.

(125)Düğününden Bir Anı: valla eyle şeyler bizde yok. benim ġaynana bize gelin almıya **bozlar** tarafındanın. bura gelince bizim eviŋ öŋüne orda söyledi.

ne uzaĶmış **camili** köyünnen **bozlar**'ıŋ arası

bitmedi **ismayıl** ağanıŋ parası

gene everdi oğlunu anası

(130)diye böyle bi deyişleme söyledi. köyüŋ ora gelince. onda arkasından da arka arkaya silah atdılar söyleyince. bi de bizim aĶıllarımızda ġalmadı ki ġuzum. benim oğlan ġardaşım şiir yazıyı size bi tanesini hediye ediyim isterseŋ. hani böyle deyişlemeler benim adam çok bilir onnarı da o da ġoyunda hem saz çalır hem söyler. **hasan'**ıŋ zekası bizden çok açık. saz hem çalır hem söyler abēysi ölünce kendi **(135)**kendine saz almış ābēsiniŋ sazı gelince onu aTdırma demiş ġaynanası abēŋ sazını değerlendir sen çal gayri demiş o da almış kendi başına gayrı çalırkana türküsünü, hindi eve geldi mi ġoyundan gelir bi saat çalır türküsünü şarkısını kendi kendine söyleni hani yakışdırı. allah zihin açıklığı vesiŋ. boş zamanıŋda isderseŋ oku. geliyi gelmedi beş senedir.

(140)kamil'iŋ ġızı vardı ya onnar baya otuz ġırk kadar vardı. bizim **niyat** vermiş. üş ġadar eyle dedi. satdıran ġuzuyu dedim. etine de vuruyo. tavık yemi hiç iyi gelmezmiş ġoyuna şiye. yedi tene ġoyun öldürmüşler.

40	
Konuşan : Esin Çetinkaya.	Eşref Özdemir.
Yaşı : 58.	77.
Eğitimi : Lise.	İlkokul.
Mesleği : Çiftçi.	Çiftçi.
Derleme Yeri: Akçaköy Köyü.	Akçaköy Köyü.

bu ġız da ġarāmetlili. bu **āmatlar**dan **musdafa'**nıŋ ġızı o **āmatlar'**lı o. buyruŋ. selam aliyküm. aleyküm selam hocam hoşgeldiŋ. hoca namazı ġıldı geldi. biz da‿a uyuşuyuk. hayret bi şi yav oh. alla şükür. araşdırmacı. köy ne zaman ġurulmuş kim gelmiş kim geçmiş. köy siziŋ köylü. **balıkesir**'de okuyun deyi. **balıkesir** dediŋiz **(5)**dēmi? yani siz şimdi köyüŋ kuruluşunu mu araşdırma yapıyoŋuz?

Köyün Tarihi ve Köye Kimlerin Yerleştiği: bu köyüŋ aslı aşiretden yörükden kalma. ilk ġuran **çılgı dede** diye bi isim ama kimsesi yok. bitmiş o. onuŋ peşine **mau dede** diye birisi gelmiş. o da yörük olarak. **mau dede**niŋ peşine **tıkı dede** gelmiş. ondan sōra köy yavaş yavaş çoğalmış. eŋ kümeli sülale muhdarıŋ dedî gibi **(10)balıkesir**'den **osmanlı** döneminde bir cinayet işlendiği zaman bi ilde öbür ile geşdîŋ zaman af olumuş‿umuş. **bandırma'**da bi cinayet işlenmiş **takma**'ā gelmiş. **takmak**'da da bi cinayet işlemiş kaçarkan bura geliyi bura da o zaman orman. her taraf burda gari kimse bulmaz diye burda yerleşiyo. iki oğlan olmuş. biri **osman** biri **hüseyin** iki oğlandan on oğlan olmuş ve sülale büyümüş yani.

(15)Düğünler: valla düğünner üş gün iki buçuk gün olurdu. cuma öğlede son cumartesi günü kına günü derdik. pazara çıkırt derdik. gelin çıkacā gün derdik yani. öyle oludu yani genelde. üç gün yemek verilirdi. musafirler evlere dağılırdı. gelin atıla gezdirilirdi. kına yıkanmıya giderdi çeşmiye. şi ayna bulusa ġız olacak. bıçak bulusa oğlan olacak çocuk geliniŋ. ġardaşlıklarna kına yıkamıya giderdik. geliniŋ bi **(20)**arkadaşı oludu. ġardaşlık denidi. damadıŋ bi arkadaşı oludu divan sadıcı denidi. işde öyle. oğlan evine de gidiyi zini. ġız evine de geliyi. ġızıŋ arkadaşı ġıza getirir.

oğlanıŋ arkadaşı da oğlanıŋ. bayraklı oğlanıŋ sādıcı olur. bayrak daşır. oğlanıŋ sādıcı oğlan evi zini getirir. gelinnikleri ġırmızı, mavi. altın böyle baş altınını kırk tane burda onuŋ üsdünde birez on tane asġı. sarı lira dedîmiz reşat altınnarı. üsdünde **(25)**tozaklar olurdu. gelin giderken kapalı olarak yeşilli kırmızılı entisi olur. önde sēymen olu sekiz on gişi seymen sekili alını köyü dolanıdı eve gelirdi. şu anda usulu de köyde düğün bile yok cirit oynanıyo burda bazı düğünnerde. güreş de olurdu. ġarabıçak güreş oludu.

Yağmur Duası: vardı oluydu. beş altı seneye ġada. tekke diye bi yer var orda çıkılı. **(30)**şu harman yerinde bi ağaç var onuŋ dibine. o tekke dedimiz yerde cıvar köyler de çıkar hep. **ġocabey, camili** köyü, **akca** köyü işde. o kompule hayvan kesili. orda işde tavuk, inek, dana, ġuzu neyse. o cıvar köy orda dua eder yirdi. kaldırılmış geçen yazmış‿ımış baŋa. günümüz var gel diye. nesġafe var siziŋ bu tez için mi? aşayokarı aynı.

(35)Cenazede Yapılan Uygulamalar: eren dedikleri gelip yemek yapma, ben ekini hiş duymadım. bilmim yani. eren deriz böyle cenaze evinden bir afda oŋ gün herkez yimek götürü orda yenili içili. bazıları yedi gün hisab‿ediyolar bazısı yapıyı bazısı yapmıyı yani. bazısı yedisinde yapar bazısı elli yedisinde yapar. ama bi sene sonra yapar da olu. hemen hemen bitmek üzere. hocam daha iyi biliyi de yani dinayet **(40)**bunnar yeri yok yaud efendim anlamsız gibi yani.

Zini Geleneği: baĶ başiğinde zini getiriyi gördüŋ mü? bu başînde aa zini. baĶ bu başiğindaki zini. örtülü basmaynan başiğinde zini getiriyi **fadime** eviŋ öŋünde zini var. ġızlarıŋ başında yarısı bura gelecek yarısı oğlan evine gidecek.

dolapda var ya meyve suyundan getirivi. genelde aynı üç aşā beş yukarı şife çok **(45)**deŋişik bilesse bizim **eşme**'de çok çeşit şife var. mesela bu **kocabey fakılı** tarafı bizden çok ayrı bir şife ġonuşması var. he he şifeli ġonuşması deminki dedîmiz.

Köyde Kullanılan Bir Deyimin Hikayesi: bi mūtarla gitdim bi de dede vardı. uzun boylu adam vardı. ondan sonra **musdava** şimdi **saffet**. esas bizim köken alevimiş ya deŋişik. var **uşak'**da. birkaç deŋişmiş. çünkü genelde **ali**, **fatma** ismi var bizim **(50)**burlarda. ay çıkınca mesela okurlardı. ay dutulmasında felan şamanlar gibi okurlardı. görenek devam ediyo. hotun ġalesi gibi dayanıyı derler bizim burda. indernete bi girdim hotun ġalesi **macarisdan**'da zor almış osmanlı dayanmış yani. bak o laf ta ordan altı yedi yüz senedir sürüp geliyi bak. hotun ġalesi lafı. yanı o lafın

bu zamana ġadar bak bizleriŋ sõlemesi burda hotun kalesi gibi dayanıyı diyi adam **(55)**adama hani bi şiy vermedi mi inaT diyi. yani o kaliyi zapd‿edememiş biziğinler. **macarisdan'**dıymış o ġale. onuŋ gibi devam ediyi hoca õle deme sen. dilden dile devam ediyi.

ya şimdi tam kökümüzü tam bilen yok şindi. anadolu genelde alevimiş. horosan erenleri göç etmiş o yandan. kökümüz yörük. o soŋradan deişdi yani. alevi dedîm **(60)**benim şimdiki alevilik değil hani şii mezhebine daa yakın. anadolu genelde alevimiş horosan erenneri göç etmiş o yandan soŋradan deişdi yani. **yavuz sultan selim**'den ordan **arap** alimleri gelince biraz aşılamışlar yani bizim **türk**leri. benim bi arkadaş vardı da **konya**'ya kürtlerin yerleştirildiğinde o zamankı kürtleriŋ başındakı aşiret başġanı **usmanlı** yıkılma zamanı geldi artık demiş. on üç yaşındakı kızınan on **(65)**üç yaşındakı oğlanı nikah yapmışlar konya ovasından arazi almak için. **usman** onnara hep arazi dağıtmış evli olan kişilere yani. yani bugün **konya**'nıŋ en zeŋginneri de gene onnardır yani.

Bebeklerin Diş Buğdayı: çocūŋ dişi çıkdı onu gören buyday ġaynadırlar. var kokmasıŋ diye. var neyi görmüŋ aa kesiliyi duşak çocūŋ aa işde ya. yörümesi aydaş **(70)**aşı bişirili aydaş olmasıŋ diye. ufacıĶ çocuklara böyümeyi diye aydaş aşı bişirilirmiş o zaman. adam yine vurdu o zaman ipden aşırısa.

yeenim öp öz valla **mamıd** aa demin beni aradı siz aradīŋızda onnan ġonuşuyuduk. biz köyde durduk hindiye ġadar hiş dilimiz deişmedi bizim. hiş ġonuşmayı deişdirmedik biz. bu hindi ġardaş mısıŋız ayrı ayrı mı?

(75)bu muit bizim diyo yani sen bura giremeŋ deyi yani ee telefona hani hiş cihaza almadıŋ ya. eŋ şiy biz aynı köylü olduumuza ġonuşmayı deişdiremedik getmedik ki bi yere neye deişdirelim çocuklukdan burda böyüdük. biz de okuduk **uşak**'da liseyi okuduk aynı devam pek deişen yok. muhdar ben **almanya**'da bi şeye tanık oldum. **yozgat'**ıŋ **fakılı** deyi bi ilçesi midi, kazası mıdı, beldesi midi bilemîm. yalıŋız **fakılı** **(80)**var kesin yani. ordan üç arkadaşınan beraber çalışdık. **fakılı'**dan bizim bu **fakılı** köyünden iki gişi geldi. hiş ġonuşmasını ayıramazsıŋ hindi bağırı eki. bebāmız geldi imamıŋ bebā geldi. anam ġuşuma. benim ġızım gelivermiş benim ġızım. aynı toplama yani burası da toplama da fakat yani eŋ yabancı olan o **bandırma'**dan gelen.

emirli'yle bizim köyüŋ arasında bi vādi var. esas merkez arası. orada suda ısıtma **(85)**hasdalığı sineklerden dolayı ısıtma hastalığı meydana gelmiş. orda sineklerden

barınamıyınca daılmışlar. bi kısmı **bekişli**'ye bi kısmı **söütlü** bi kısmı **karacaömerli,** bi kısmı bizim buraya yani hemen hemen aynı ırk aynı aşiret. bi **bandırma'**dan gelen ayrı yāni. gerisi çevreniŋ insanı yani. anam mesela o sülaleden. ilk gelişi **takmak**. **takmak'**da bi olay olmuş olaya da ġarışmış. bu köy o zaman balkan orman yani. her **(90)**taraf çam ağacı. hatda bazı evleriŋ temeldeki çıkan çamı kiriş atmışlar yani temeli ormanmış eviŋ üzerine yani burda beni kimse bulamaz demiş. burda ġalmış yani. bi tek yabancı olarak o var. gerisi bu yöreniŋ aşireti yani.

Köyden Dışarıya Çok Göç Olması: bizim burlar göşdü. ilkokul vardı bakġal vardı. iki ġāve vardı bizim çocukluumuzda. futbol takımı bile vardı bizim çocukluumuzda. **(95)**ben hiş görmedim. o dama girmiş onda bi ġovalamış. bizim köpek eviŋ öŋüne gelince onna kendi şamatadan duyulmuyo.

Bitki Adları: keŋger var nazar üzerlik diriz biz. madımak var. çalba var. süpürge, ayrık, çam, palamut, payam, çam çokdur bizde. geçim ġaynānı sorarsaŋ tarım. kuru tarım. arpa buydey, nout, mercimek, haşaş darı susam. hayvancılık çok nadir ġoyun **(100)**ġaldı. sığır birkaç gişide de sığır var benim çocuĶluumda aşşa yokarı üç biŋe yakın ġoyun vardı burda. ama şimdi hepisini toplasaŋ bi ġoyun etmez yani. siziŋ esgi muhdar dede öldü mü? **memet** öldü. aa bi de dede vardı ya ara şeyi yapdı. **efe** dede. toplantıda başliyi sövmeye valla ġaymakam bile demiyi. küfürbaz dedeŋ. dayanışma çok köyde birbirimize gelir gider.

41	
Konuşan : Dudu Girgin.	Gülden Girgin.
Yaşı : 54.	53.
Eğitimi : İlkokul.	İlkokul.
Mesleği : Ev Hanımı.	Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Karaahmetli Köyü.	Karaahmetli Köyü.

ni ediyiŋ ya? oturup duru muŋ? biy bak ni dayı günüŋ annına otumuş da. ġız siziŋ eviŋ öŋünde aha burdan da görünüp duru dee bak. bakıyın ordan bakdım da ġaş ġıs hiç görünmüyü bunnar nişlerle bi dolaşan gelen dedim. nişliŋ ya? ni yapām yaşıyıp duruz aha mecibur. ge oturām sap bura ge. hiç sapmıyŋız gelip geçerke. o gun ben **(5)**köyden geliydim o hayırıŋ olduğu gün. böönkü hayır diyil. sen öŋümden gidiyiŋ.

kimile bu ısan dedim. bilemedim eveli. soŋura dura dura bakdıydım anam fatiş abılam bu ya dedim. ünnecek oldum bakdım‿ıdı arkaŋa bakmadan bi gidipbarısıŋ. ünnemedim ga. he ġı ben de gödüm onu inēŋ yanına gidiPbarıka gödüm. ġız aha ben de gödüm diyin ya. hindi ha? hindi fidanıŋ yanına gidiP-barın. bö͡ön hiş açılmadı bi **(10)**ot file va mı bakan da atlıyan gelen. he valla ġarıyı bek irezil ediPbatır. bak hȫyle hiş ġalmamış göseŋ biyi şaşġınlıkdan ölüp gider. valla onnar geliniŋ dünyasını gösdermiyiPbatır.

bayçanıŋ yanna da vadım geldim bö͡ön ben hiş ayāmı altıma alıp da otumadım evzindim aha orlarda. benim tomaslar bile yeŋice eripbatı büberler de yeŋice **(15)**döküpbatı. kendimiziŋkini yiriz ġa bazardan almıyız. anam ayşamları bi su gezdiriviriyi. taŋkerde de yalım havızda su ġalmamış onu doldurup gelmeli bayı.

ılac‿aTdık bayçaya öyle olmasa basıra oluyu niden oluyla o? tomaslara file bi hastalıḴ oldu bu sene de. dalı höyle dalına bakarak iyi yalıŋız hiç dökme yok. dalı göğe cıvdı yalıŋız. bu badılcan eliŋ de dökmez‿imiş duyuyun ben yılından yalım. **(20)**de͡e anam da hindi dağdan gelip geli bayça sulamadan. ġız aha accık tomas dikdiydim. bi sıra höyle büber. bi ġarık sıyırma, bi ġarık fasille dikdim. ġız bunu biz tütün dikerke ġavāŋ dibine aTdırdım. aha üs yanna da karpız dūlek eTdiydik. aha gök tereke işde bize bakma sen osandık. ediyiz oluyu bizden eveli oklu kirpi yiyip atıyı. darıyı da porsukdan alamadık darı göğe cıvıyı ġundak işlendi mi porsuk geliyi **(25)**hemen. doŋuz file yok da ġışın geliyi yalıŋız bizim ora dereniŋ içi oldūna. ayaz alıvırıyı zatan güzlük tomas file ekseŋ bek dayanmıyı ayaz alıvırıyı. yiyemecek olunca niyniyem. damlama hortumunna. he o bene nişliŋ sen burda, dedi. ben de nişliyen aha tütün ġırmadan gelip gelirin dedim.

ġız ġızım bizim ekinneri bildîmiz mi va. bize bakma işde. bi ak dünyadan bi dünya - **(30)**gömeden gidip giderin. ġaş ġız öŋümüzden dedi motursikledile nere ġoşup-giderle bunnar ya. durmuyu ġızım durmuyu aha bu ġızaŋ böyle. alaŋda ġoşupbörü de. **eyşe** de iyi mi diyi bek çekişipbatı bi ġızıpbatı sen göseŋ diŋleymiyler. ġızaŋ lafdan almıyı. veresiye çekişiPböme ġızaŋa.

he onu diyvicedim. abam iyi olmuş ölcek diylerdi. aşşa okarı gezipbörü. nişlesiŋ **(35)**onuŋ kiyfi deŋk fikirsiz gülüp-börü. anam hasda mı diyipbatı.

he ekile diyiz ta da. yav sözçe ben hazırlamacı o yimeci diyiz. ben bi yandan hazırlıyın o da ga bi yanda yiyi he. he eki de va. ben öŋünden ġaşmacı o ardımdan kualamacı diyiz.

42	
Konuşan :Ümmü Hanım Zeybek	Döndü Atabay
Yaşı : 80	71
Eğitimi : İlkokul.	İlkokul.
Mesleği : Ev Hanımı.	Ev Hanımı.
Derleme Yeri: Dereköy Köyü.	Dereköy Köyü.

hoşgeldiŋiz. ben gitcen ben oturmēcen sāten. benim ġāve açık. **ibram** ābimle nası tanışdıŋız nası evlendiŋiz onu aŋladıveŋ. ben ni bilen ēkini ben yaşlandım ya ga. bunu biyi bunuŋ işini görcēŋiz bunnarıŋ. ben seni bulurun. sen de onu bulcēmişiŋ. gelcek de alışveriş etceK. güzelce aŋladıveŋ. güzel aŋnadalım gāri.

(5)Düğün Gelenekleri: düğünüm işde bi on beş gün evel nişan olduk. andan sōra bi de düğün olduk. esgiden datlı edilirdi. davulla zurneynen oludu. datlı gidēdi. tepsilē yapılırdı. şindi öyle yok. şindi baklava filen alıylā. hee düün olduk. üş gün. bōlü olmazdı. bi gün davul gelirdi. ertezi gün bi daa çalınırdı. üçüncü gün gelin çıĶdıĶ. olmaz olām. yapılıdı. güzel oldu. kına gece kına yakılırdı işTe. ele kına yanādı. ertesi **(10)**gün de ayrı bi kına oludu. yalıŋız aa bizim bi ġāvemiz vādı şurda aşşāda. o ġāvede yapılırdı. başa da yanādı kına. eveli biyi iküş gün evel başa yanādı. gelin olcēŋ gün de ellerine ayaklarıŋa yakādıŋ. böyle sas suz olmazıdı da çalınıdı. saz muz yoğudu. içerde böyle bi tef dirdik böyle bi şi oludu. onnan oynanıdı. şindiki gibi deyildi. aa bu çalādı. kim gerek çalādı. sıradan biri çalādı esgiden çalgıcılā **(15)**oludu. unuTduk ġızım unuTduk sekzen ikiye varıyuz unuTduk her şeyi.

Köye İlk Yerleşenler: ilk yörüklē yerden gelmiş derlēŗ bureye. yörüKlēden eveli ġonan olmuş derlē. ben öyle duydum yaşlılādan. yörükmüş buranıŋ ġonannā sāten. onnan çoğalmış. hō ġarşı yakaya ġonmuşlā. ordan büyümüş gitmiş köyümüz. gāri içinden dere geçiyo bunuŋ büyük bi dere. ondan o dere eveli akardı. sulā bol oluŗdu. **(20)**ondan dere diye ġonmuş heralda. ortu yerde dere vardır. heralda ondandır biz bilmiyiz.

Gelin Gezdirme Geleneği: ben ata mindim. öŋcelerden ata minili. ben ata mindim. sōra taksiynen. atla köyü höo̯yle ġarşılāra dolaşıdık. ġoluŋdan dutarlar beygire mindîŋ ata. biri bu yadan dutāṛ, biri bu yandan. ii ata mindim ben. şimdiKi gibi **(25)**olmazdı. gelinde bi duvak olurdu böyle allı yeşilli. altınnarı sarılıdı bō̯le başına. he önceden öyleydi işte şimdi örtüylā bi tül işde. he e̯l yıkama deriz. yüzük saklanıydı. o gine oluyu şindi. şindi gine gidiylā yā. dün aa bi gelin çıkdı şeye giTdi çeşme yanna giTdilē geldilē işde. daraḴ ‿olusa ġız olcaḴ çocuḴ, bıçaḴ ‿olusa oğlan olcaḴ denirdi. onu allāŋ bilcē bi iş de. aldatma allā̯ı bu işlē.

(30)nēden geliyŋuz? he e̯. **karāmetli**de mi duruyŋuz? bizim gelin vā **ġarāmetli**den. kim diye ben onnarı bilmiyin ki. gelin almıya **selāmi**niŋ ġarsı ordan. adı ney onuŋ be. siziŋ geliŋ ġız vā. bunnā nişan eTdilē. de e̯ onnarıŋ evi şorda. ben o vādiğiniŋ deyzesiyin. dün burdeydi onnā. nişan yeŋi olcek tā da. söz eTdilē. ötü yannı **araplıyı** bili misiŋiz? **araplı**de o imam emeKli oldu ya benim amcamıŋ oğlu **atalay**. he çok **(35)**durdu emekli oldu o gāri o. amca ġızaŋıyız biz onnan. **atalay**'nan. hayır burdan o. hanımı ordan. bi oğlannan bi ġız vādı işde. memur oldulā mı göremeyin ben onnarı bazara file gitmeyiz ya. ben **ġarametli**ye nişana giTdim. gelin aldık gari **izmir**de duruyu şindi ya. hee iyi ġızım.

Bebeklere Yapılan Uygulamalar: var. aa bunuŋ torunu bö ö̯n on beş oluyu onun **(40)**yapdık. işde yıkadıKdan soŋra önceden yıkārız. sōra da bi ayrı bi yere duzlu su ġatarız. soŋra da dökeriz o duzu. durlamasını onnan yaparız. teri kokmasıŋ diye. daşını da işde o kırkı çıkasıya ġadā orda daşı sayarız kırḴ daş. ġaynanasınnan kendi anası etdilē gitdilē. **eşme**de oturuyolar. saydı daşını. ni soruysaŋ sor. **ġarāmetli**den burda gelin çok. biri daa vā ġarşıda. ġız niydi ki bizim geliniŋ adı. ben oruyu nışana **(45)**da giTdim. düğüne de giTdim. yoluŋ ġıyında evleri vādı. **selami**niŋ ġarınıŋ adını bilemedim ben ya. **izmir**de oturuylā onnā. bacanā imam. benim görümceniŋ oğlu oluyu. o bō̯le zayıfca bi ġızdı bō̯le. iki dene çocū vā. yoḴ annesigil ordalā. ġızıŋ adını. niydi ki ġı aklımdadı. bilemedim yā**. selami**niŋ mi? paŋġada abēysi müdür ya. onuŋ ġardeşinde o. hee **gülcan**. hah. yoluŋ yanda evleri vā. iki çocū vā baya oldu.

(50)Nişan Gezmesi: zini ġızım höyle eveli başıŋa ġonurdu tepsilē de çerez götürülürdü. şimdi yok. eliŋde gidiyi bi tepsi. yirmi otuz kişi böyle hepimiz başımıza alı evelde oludu o. oğlan evi ġız evine götürü nışan oluka. ġız evine gidēdi çerezlē. onnā bile yok şindi kakdı. öŋcedendi. sareylilē vādı. çıkılır çıkılır. yāmadı mı çıkarız.

camidiydi. aa horda eveli tepe vādı. ilerde vā bi yer. orlara çıkarız. mutarıŋ eviŋ **(55)**arkasında. dedeye çıkarız. dede vādır ho dağda ilerde bi yerde. oreye gideriz.

iyi maşşalla. allah gösdēsiŋ hepimize. allah saŋa da hayırlı kapılā aşsıŋ ikiŋize de . ābiŋ bekar mı bilmiyon da.

Çocukken Oynadıkları Oyunlar: oynanırdı. aa böyle nos denirdi. nos çizērdik oĶuldan gelince. atlā atlā oynanırdı. birdirbir derdik. insanlā eğilir üsdünden **(60)**hoplerdik. böyle öyle oyunnā olurdu. anaŋ bubaŋ gel ga gel ga gel ga derdi biz böyle oynardık. aynıdır. bi ġıncırlık denirdi şöyle altında şey vādı biri ho yandan minē, biri ho yandan minēdi eveli. öyle oturu çöydürüdü işde ga. şindi parĶlāda oyunnā ya. esgiden işde bi yere yaparlar bi ġıncırlık diye öyle olurdu. sobi oynardık yumulurduk şurıyı. saklanıdık işde bu. ġocadık gā yaşlandık. düünnerde bilen onnāda **(65)**yimeklē keşgek yapādık topalak yapādık taa önceler. topalak hindi kaĶdı ya. topalak yuvarlāsıŋ. helva yapılı işde. pilav, et nou̯t, böyle bi yemekler olur işde. eveller ġazannara ġonurdu işde. kafaŋa iyi ġat gā bakām. eviŋ öŋünde oludu.

Torunları: imtāna girdi puanı iyiydi ya **uşak** isdedi, **deŋizli** isdedi atanamadı. olmadı bi yil ders görüyü. üniversdeyi ġazandı da. uzakları bilen yazmamış yakınnarı **(70)**yazınca atanamadı. dersāniye gidiyi bu sene. dersānede okucak. kaç yaşındasıŋ? arkadaşnarnan gine gidiyi dersāneye. aynı sen gibi. okusa iki senelik olcēdi canım araŋızda çok diyil o zaman. aynı sen gibi. işde çıkmamış şiysi o zaman yakınnādan **deŋizli**, **uşak** doğu yanda da okudameycen dedi benim oğlan. çok paralı dedi. yazmamış yazmıyınca da çıkılmadı işde baya zararı oldu. dokdurluk isdeyo. **(75)**dokdurluk isdeyodu başdan. ya ben ō̲retmenlie̯ de ġayılın. iki gün tādili oluyu. nolsuŋ allah nāsibinde niyse o çıkar ya. baĶalım yeŋide allah inşalah yeŋide olur. allah herkese murādını verir. bu yıl gine gidiyi de arkadaşlarıynan. allah yardımcıŋız olsuŋ. sen neyi okuduŋ? bunuŋ torun da **antalya**da atandı iki senedir. daa atanamadı da okuduyu çocuĶları. niydi aklıma getiremedim. yabancı dili o ya. ingilisçe **(80)**okuduyu.

Bitki Adları: var dikenli olur kekik olur dağlāda. yinen yincek şey. ot olur kelemli deriz ot olur. hardal deriz. bi ġara kelemli deriz birine ak kelemli deriz. onnā yinir. ġuş otu deriz. onnarı ġazar geliriz salata yaparız yiriz. haşheş otu olur. dikerseŋ maydonoz filen oluyo. kendilînden çıkan diyo.

(85)Köyde Yapılan Tedaviler: ġarnıŋ böyle ağrıdı mı böyle yuvarlādı. yaşlılā önceden eşim çıkdı filen diye eş deriz biz ona eş. şüyle çıkmış denidi. onu bo͞le çeke çeke göbēŋ başına getirilirdi. ot gibi sarādık höyle. hee soğan sabınnan dolanır. ya bu isim nolcak. işde kırk üşlüyün ben işde seksen dimi. seksendir. okudum beş sene. eveli okul mu vādı. vēsek nolcek ġızım. o vēmesse vēmesiŋ ben veren. bunnā da **(90)**bizden sayılır. çocuğa bi yararımız olcāsa.

Köyde Okul Olmaması: yokluk eveli yokluk çoğ‿udu. işde öyle öyle bereŋārı beş yılı okuduk. bu sene yok ya vardı. **eşme**ye gidiyi bizim talebeler. bizim düğün salonu oldu. **takmağ**a gidiyler, **eşme**ye gidiyler. şindi oynuylaṛ orda yemek bişiyi. yoğ‿udu da ondan. herkez arabeynen eşmeye ġoyup geliyi. var ama iki üç çocuḴ **(95)**var servise. herkez taksisi var ya ġoyup ġoyup geliyi üş dört arkıdeş.

atalaygil de bunnarıŋ vādı mı **atalay**gil de beri yanda. çok uzak **ġarāmetli**. buraya arabeynen amanın eŋginli yumurlu dolaniyi gibi. a͡a siziŋ enişde bu gāri. bu geçen yeŋi nışanlı olan bu. arabıynan geçen o. tütün yapcēmiş daa bi sene gelcek sene olcēmiş. ramazandan bir ay önce nişan olcēmiş. ii ōlan ġardeşi evlendi ġız **eşme**den **(100)**sözlenmiş. okuyolādı. sen taniyoŋ aa ya. allah yardımcıŋ olsuŋ. hadi sen de iyi bak. allām ziyin açıklı͡ı vēsiŋ. kendiŋe feyde olcāsa.

43
Konuşan **:** Yunus Dönmez
Yaşı **:** 53
Eğitimi **:** İlkokul
Mesleği **:** Çiftçi
Derleme Yeri: Dereköy Köyü

Kızının Eğitimi Hakkında: bölümüŋ ni? abē ne yapcaz bunu bazara giTcez yav. benim ġız da bitirdi. biz haŋgi köye giTdiydik yav. benim ġız da yapdıydı onu da. ama üniversdeyi bitirdi. tezi geş biTdi. hemen öŋde de iki ay sōra kpss vādı. kpssye çalışamadı. gine yetmiş seKiz puan aldı. ondun sōra ben evlencen dedi evlendi. işde **(5)**edebiyat. **uşaḴ**‿üniversdesinde bitirdi. o͞retmenner yalvardı. e͡itimci olarak ġomaḴ‿için. bölümüŋ birincisiydi o. valla dil dökdülē̤. a͡a ben ünüversdede ġalmam sabah git, akşam gel her gün. o͞retmen olcen ben diyo. yav o͞retmen gine ol

diyon ben. sadece yabancı dili alceKdi o. yabancı dili almek mecburdu. **izmir**den bi kurs şeyi aŋleşdiK cumartesi pazar ora gidiP ingilizce ġursu alceKdi. gitmedi. gine **(10)**ünivdersde sınavına girdi. yav ġızım sen gene ō̲retmen ol atamaŋ çıkdıın̲da bırakırsıŋ üniversdeyi. a̲a yani diŋlēmedik. öretmenner de yalvardı ya. doksan sekiz do̲umlu ya. **imamatibi** bitirdi. imamatiPde de birinciydi. şeynen yarışıyodu. bi imam vardı onuŋ oğlunnnan. kimdi o imamıŋ adı yav? haŋgi cāmide sen sō̲le onu. ō̲retmeniŋ bi oğlu vādı. bi a'dıydı, biri b'diydi. onnar birbirinnen yarışırlādı. o ben **(15)**birinci olcen, o ben birinci olcen. siziŋ **fadime** vilen vā. onna arkedeşler. hatda o bi yeri dutduramadı da. biz ailecek gelip gidiyoduk ora. **deŋizli**ye gitdilēdi geri geldi. biyolocici. siziŋ şeynen beraber hemen yan yana. bizim köylü o. çoĶ yardımcı olur ha işleriŋizde unutmaŋ. ō̲retmen. esas mālleden de anası buralı. çoĶ yardımcı oluyu gidiP orda ġonuşabilisiŋ.

(20)Kahvedeki Konuşmalar: hoşgeldiŋiz. para topluyo bunnar vēceŋ mi dayı? daa bi bardaĶ çay işdim bi de **yakub**uŋ orda işdim o da iyi olmadı. bi çay da bene vē. sıkıntı yok valla ābim yarın vēcek parıyı. şu diyer işi halledelim biyi yarın valla bak. ya bi şantiye vā gidiylē geliylē yola mı bakiylē bi yere mi bakiylē. gelir şimdi de. nası ġomşu lā? me̲eT‿abi bi şey içîŋ mi? içeriz yav. abi yok mu sende cığara şimdi. **(25)**sen çoĶ üşġāTcı olmaya başladıŋ bu sıra yav.

Kızı Hakkında: benim ġızıŋ tek şeyi pandemi çıkmeseydi bi şeylē olurdu. pandemi çıkınca satan normal ō̲retmennē şe yapamadı. torpil morpil yapdırıdı da. normal ō̲retmennē iş yapamaz oldu. işde şimdi pişman oluyo. tezi vılan bitirdiydi o sadece onuŋ alcē iŋgilizcēdi. öretmenner dedi iŋgilizce ġursu al iŋgilizce şart. he alcēŋ. **(30)**on‿sonra yurT dışına üç aylık şeye gönderceklēdi onu işde. on da ġabul etmedi. şey yapdılādı üş tane kişiniŋ nası tanışdıŋız nası evlendiŋiz? hatda mesela vidoya aldırınca gülüylā. dedim ben de ġızım vardii̲ŋ yerde çakdırmadan şi et. mesela dört beş tur çekim yapdılā. mutlaka gülüylē. yav çekdîni farkediyo ya kibar ġonuşmaya çalışıyolā. dedim ben normal olsuŋ hiş çaĶdırma vardii̲ŋ yerlē **(35)**çakdırmadan sen vidoya aldır. o zuman gerçekci oluyu yani. kibar ġonuşmaya kalkıyo ġarışdırıyo. arkadan gülmeyi ġoyveriylā. bi akşama ġadar ūreşdik. bilmiyun ku. o zaman bakıP gelen bi. tam **ummānim**iŋ harcı bu da. ben ona desdek verin gelsiŋ o.

Eski Gelenekler: esgi düğünneri anlat diyoŋ da onnar başa çıkmaz taa perşembeden **(40)**başlarsıŋ gelin çıkınceye ġadā. ġağnılāna onnar çok. ya onnar ġalmadı ġari saz

olayı çıkdıkdan sōra perşembe gün öylenlin davıl gelidi başlādı. ġız evine gelini. ġız evinden gelin ġağnınarnan getirilidi. cuma gün keşgek dövēdiŋ. yani olaylā çok da. esgi düyünnē bi tanesini kamarıya aldırmışlā bakdık geçennēde burdeydı. nelē olmuş ya çok güzel maziler varmış ya.

44	
Konuşan : Yunus Gülmez,	Mesut Ercan
Yaşı : 64	46
Eğitimi : İlkokul**.**	Lise
Mesleği : Çiftçi	Muhtar
Derleme Yeri: Saraycık Köyü	Saraycık Köyü

Köyün Tarihi: yunus gülmez. yaş atmış dört. antenner biraz zayıf benim. köyde büyüklēden duydūmuza göre bu köy yörük köyü. göşmen yörükleriŋ dedelerimiziŋ burıya yerleşmesinne çoğalmış gitmiş. amma kökeni yörük. valla orda bi kesin bi detaylı bilgim yok. benim duydūma göre araşdırdīma göre daha öŋceki şeylēde bizim **(5)**köyüŋ üsdünde yerleşim yeri vāmış. tabi harābe olmuş amma hangi tarihde o ġadar detayını bilmiyom. orda saray şehir varmış. insannar ġullanım amaçlı arazide oldū için hep şē olmuş. yani ordan saray şehirden aldī ve ilk isim olarak da bizim köyüŋ saraycık değil de saracık şive sarācık. şimdi bizim köyüŋ hemi üst tarafında hemi alt tarafında çoĶ esgilēden kalma yerleşim belirtileri var. hemi mezarlar var **(10)**çoĶ eski. bu mezarlarıŋ kimlere ait oldūnu bizim dedelerimiz dayil bilmiyodu. orda bi bilgi yok. ama yerleşim yeri var. çünKü şu alaŋbaşı deriz biz orda çifT sürēken çok esgiden ġalma mezarlā çıĶıyo. ev temelleri çıkıyo. bu köyüŋ alt tarafı kompule mezarlıkmış böyük bi yerleşim yeri varmış.

Köye İlk Yerleşenler ve Köyde Bulunan Eski Mezarlıklar: ġadılar **antalya (15)**tarafından gelmiş heralde. bunuŋ gibi her sülaleniŋ bi lakabı var. geldî bölgeniŋ lakabı. burdan esgi yerleşim dedîmiz gibi belki osmanlıdan da önce. osmanlıda olsēdi cumhuriyet ġurulunca devam edēdi. osmanlıdan ġalmış olsa bizim dedelerimiz bilir. daha öŋceden ġalma. çoĶ‿esgiden ġalma hiş kimse bilmiyo. yer üsdünde bi şeysi yok hep yeraltında. o paralara dedilē ki bu para roma parası onuŋ için deyeri yok. **(20)**bizim o arazide yerleşim yeri oldū için. ben siziŋ o tarlanıŋ birisindēdi ya

ademde ġalan ya sizde ġalan tarlanıŋ birisinde çifT sürüyoz biz. baĶ traktörle traĶdör o zaman köye yeni geldi. önceden saban varımış. traĶdörüŋ pullū biraz büyüK‿olu. onnan çif sürüyoz. bi daş dakıldı. kaldırdık. içinde ceset var. ġalıntı. kemikleri ġalıntısı olduu gibi duruyo. ama hiş bilen yok bunnarı kime ait oldūnu **(25)**bilen yok. biz geri üstünü örtüvüdük. isKelet mezeriŋ içinden kemik isgeleti iyice ufalanmış dokunduŋ mu dağılıp gidiyi ama isgelet duruyu. örTdük üsdünü geri. daa hala mezar ġalıntıları çıkıyo. biz çocuĶluĶ zamanımızda bu aşākı mevkîlē yokādaki mevkilēde ġazı yapılırdı definecilē. artık sikke mi deniyo ona ne deniyusa çoĶ paralā bulunuyodu. şimdi yapılmıyo o. köyüŋ tarihi geşmişi çoĶ esgiye **(30)**dayanıyo. ama yeni nesil yüz yıldan bu yannı bilen yok. mesela yaşım atmış dört. benim anam seksen yaşında öldü. anam bilmiyodu. onuŋ anası da bilmiyodu. şindi bizim böyüklerimiz diyodi ki bu köylü hemen şurdan üş beş hane diyudu. ordan dağıldı giTdi. bo̅le oymaĶ oymaĶ oymaĶ oymaĶ dağılıyo ama daa öncesi çoĶ böyük yerleşim yeri vāmış burda. köy merkezi çoĶ birbir‿üsdüne hala herkeziŋ aşaı **(35)**yukarı şu yakın tarihe siz bunu kökden araşdırmıya mı üraşıyoŋuz?

yunanlılar ġalmış burda bayā ġalmış. üş sene hatdā ney çolaĶlıda şey vādı neydi o? cavırġıraŋ. baya ġalmış. şindi **ġıraŋköy** yataklık yapmış. orda daa hala o sülale sevilmeyen sülaledir. **madannar**.

Lakapları: bizim sülaleye **abdallā** denir. bunuŋ ilk gelişi **abdiloğulları**ndan **(40)abdallar**a çevirilmiş hani. **abdiloğulları** dencē yerde **abdallar** denilmiş geçilmiş kısaltılmış. ama esas kökeni **abdiloğulları**. yok yok onna alakası yok. o abdal o farklı bi anlam taşıyo. şindi mesela **neşet ertaş** kökü abdal. ama şuan hala daa **kırşehir**de o abdallar saz çalar keman çalālar. abdallarıŋ kültürü farklıdır. biziki **abdiloğlu**ndan kısaltılarak halk abdallā çoğalmış. hep onnarıŋ sülalesi kavası çalışan **(45)**sülaledir. yeterki ġanında olsuŋ yani. devleTde de baya bi şeyleri vā̤rdır. aynı şey bizim burda da abdal kelimesi düünnerde davıl çalan zurna çalan burda da geçerlidir.

Köydeki Eski Mezarlıklar: esgi mezarlıĶ var. orası müslüman mezarlī öyle dēmi? ora şindi kafa ġurcalıyı. o yerleşim nēdēydi o zaman. yerleşkesi de daa esKi baĶ **roma**ya dayanıyo. tarihini bilmedîmiz mezarlıĶlarnan kalıntılarnan dede dedîmiz **(50)**mezarlā farklı. onnar müslüman mezerlii‿o belli. ötekinneriŋ tarihinde bilen yok. ekiziŋ bu tarafında **dereköy** yüzünde filan.

Eski Düğünler: yapılıdı onnar biz fazla bilmiyuz. bizden önce olan bizden öncekinner sabanlan yapmış öküzlen yapmış. ben pullūlan birkaç sefer sürdüysem sürdüm öküz pullūnan. ġadınnar bi odada tef çalādı oynādı. davul zurna. akşamüstü **(55)**işde ġız evine tepsi götürülürdü. aynı şindi oluyo işde. o kıneyi götürüler ġız evine. tepsiniŋ içinde saraylı olur. ondan sōra bayrak dikilirdi. şindi kısaltılmışı. o zaman üş gün önce başlıyodu şimdi. cumartesi günü ġız evinde tefle kına gecesi olurdu. erkekler davulna oynardı dışarıda. ta bizim bura şey geldi şoray. interneTden görebilisiŋiz. ordan da alceklē. aynen o öŋceki olan şeyleri sen ordan net alceŋ yani **(60)**çünkü o zamanki **ıraz** yeŋgeŋ var. bunnar çoĶ esgi insannar. şuan yaşasa seksen beş olurdu. onnarıŋ hepsi öldü şindi. bizim eski giyim onnāda var. görebilisiŋ. onnada yaşayan yoĶdur fesliler öldü. o oluy daa hala var. gelen almıya gitdiiŋ evden bi grup gelini alır şurda. çeşme vardı mesela gelin ġız öbür maalleden alı geliler davulnan zurnaynan. seymen seke seke. çeşmiye darak, ayna bi şeylē saklarlā. suyuŋ **(65)**içine atarlar bi şeyler. gelin ġız onu gelir bulur. darā bulusa bi çeşiT, ġızı bulusa ġız çocū. öyle bi gelenek görenek halā daa devam ediyo ama. bizim önceki kültürü orda görebilisiŋ şorayda. sen onuŋ internetden indir. sürekli çıkıyo. ora ora çıkıyo.

Cenaze Âdetleri: bizde şu var cenāzeniŋ oldū gün bir afTa taziyeye gidilir. herkes evinde birer tabak yemek bişirir. cenaze evine götürür. o acıyı hep bir atlatalım. ġonu **(70)**ġomşu hazırladıı yemeği alıp gelir. o aileyi o gün orda yalıŋız bırakmamak. hemen öldüü anda hemen bideciyi ara bakām. bu kaldırılsıŋ deniyo. hem külfet hemi mantıksız. adamıŋ içi yanıyo sen bide yemeye çalışıyoŋ. cenaze eviniŋ de durumu zayıfsa adama yük bindiriyoŋ sen şimdi. öŋcekinde öyle diyildi ābi eŋ az bir afdıydı. üç ay sonra da olabili. üş gün sonra da olabili.

(75)Askerlik: valla benim asgerlik anım çok maceralı bi şey geşmedi. ben acemi birliinde **sarıġamış**'deydim. şi acemi birlii **malaTya** usda birlii **sarıġamış'**de şöfördüm. ben öle bi mābere şöförüydüm. benim dedem ġırık çıkık işlerini yapardı. kurtuluş savaşında sıhiyemiş yani. rāmetlik haTda **atatürk**'üŋ öldū gün asgerlii bitirmiş. iki ay salmamışlar rāmetliyi. anlatırdı baŋa çocukken. tabi o zumanıŋ **(80)**şartları. tabi enne şe yapıyı. mesela kendiŋ çok iyi biliyon bölgenin ortabedicisi yani. doĶdorlarıŋ yapamadīnı yapardı yani. her şeyi doğaldan yapıyodu. ılaç ġaraç yok yani. köyleri hep dolaşıyŋız mı böle yoksa belirli yerleri mi? iyi seşmişiŋiz.

burda yüz yaşını geçen bi amcamız vādı. şorayda da görüsüŋüz. o bile bilmiyodu. bu bahsetdîmiz bilinmeyen mezarlarıŋ geşmişini o bile bilmiyodu. yüz yaşını aşdı zekası **(85)**da çok güzeldi. aha o amcaŋ çok biliyodu onu. rahmetli. zaten o da vā şoray'da. onu da bulabilisiŋ internetden.

EK-2 SÖZLÜK

A

aba: Abla, büyük kız kardeş. (3/10)

abdal: Davul zurna çalan, çalgıcı. (12/58)

abdas: Abdest. (31/160)

abē: Ağabeyi. (43/1)

ābey: Ağabey. (23/3)

abēy: Ağabey. (39/134)

abıla: Abla, büyük kız kardeş. (6/20)

acarlaş-: Kilo almak, gelişmek. (32/122)

acızlan-: Sızlanmak. (3/157)

açcık: Azıcık, biraz. (2/66)

afda: Hafta. (32/19)

afıyon: Afyon. (22/82)

afta: Hafta. (10/44)

aga: Ağa. (39/36)

ağ-: Aşmak, geçmek. (31/33)

ağa: Ağabey, büyük erkek kardeş. (21/70)

ağaş: Ağaç. (29/112)

ağeç: Ağaç. (29/113)

ağeş: Ağaç. (31/167)

ağız açma: Ölen kişinin ardından mevlit okutularak bir şeyler dağıtmak. (30/32)

aha: İşte. (1/7)

ak basıra: Tütün, bitki, bostan ve meyve ağaçlarına zarar veren külleme hastalığı. (28/145)

āka: Arka. (2/21)

akar: Irmak, dere, çay. (19/10)

akdar-: Aktarmak. (10/19)

akıraba: Akraba. (5/47)

akıran: Akran. (21/84)

al gelin: Kırmızı yöresel kıyafetler giymiş gelin. (5/46)

al: Kadınların başına örtülen kırmızı renkli, pul işlemeli, ipek baş örtüsü. (1/16)

alaŋ: Dışarı, açıklık yer. (41/31)

alētirik: Elektrik. (35/65)

alı: Ali. (28/9)

alıġo-: Alıkoymak. (31/61)

alış: Alıç. (33/38)

alışġın: Alışkın. (37/153)

allı yaşıllı: Allı yeşilli. (23/144)

alma: Elma. (28/163)

amalet: Ameliyat. (16/74)

amanet: Emanet. (10/48)

amarika: Amerika. (22/112)

amıcı: Amca. (31/68)

ananat: Ekinlerin demetlerini toplamaya yarayan, üç parmaklı harman âleti. (21/86)

anarşıt: Anarşist. (22/98)

annaç: Karşı, ön taraf. (3/4)

annaş-: Anlaşmak. (34/19)

annaş: Karşı, ön taraf. (32/21)

anniç: Karşı, ön taraf. (31/92)

aŋ-: Anmak, söylemek. (37/17)

aŋlaş-: Anlaşmak. (32/41)

aŋlat- : Anlatmak. (12/9)

aŋleş-: Anlaşmak. (43/9)

aŋnat-: Anlatmak. (42/4)

aporne: Hoparlör. (11/34)

arabe: Araba. (30/1)

arabı: Araba. (32/162)

arafa: Arife. (6/15)

aralı: Aralıklı, uzak. (22/60)

ārı: Ağrı. (15/77)

ārıt-: Ağrıtmak. (31/59)

arkedeş: Arkadaş. (29/51)

arkıdeş: Arkadaş. (42/95)

armıt: Armut. (29/95)

asdāne: Hastane. (38/44)

asdēne: Hastane. (6/18)

asġı: Askı. (31/125)

asvalt: Asfalt. (28/157)

aş vur- : Yemek pişirmek. (1/61)

aş: Aç. (3/20)

aş-: Açmak. (26/44)

aş: Yemek. (1/62)

aşā: Aşağı. (33/26)

aşcı: Aşçı. (32/59)

aşıla-: Ağaçlara aşı yapmak. (28/173)

aşıre: Aşure. (7/3)

aşşa okarı: Aşağı yukarı.(12/31)

aşşa yokarı: Aşağı yukarı. (33/17)

aşşā: Aşağı. (2/1)

aşşa: Aşağı. (32/11)

ataş: Ateş. (1/51)

ataşla-: Ateşlemek. (24/51)

atdā: Hatta. (36/17)

atış: Ateş. (32/26)

atla-: Toplamak, derlemek. (32/10)

avara: İşe yaramaz, verimsiz, kötü, bozuk, iyi olmayan her şey. (3/147)

ay dutulması: Ay tutulması. (40/50)

ayar: Bir tahıl ölçüsü. (21/74)

aycak: Azıcık**,** biraz. (1/33)

aycık: Azıcık, biraz. (1/62)

aydaş: Yürümeye başlayan çocuklar için yapılan uygulama. (24/48)

ayşa: Ayşe. (23/160)

āyşam: Akşam. (36/100)

ayşam: Akşam. (5/50)

ayşamıla: Akşamleyin. (6/70)

ayşamili: Akşamleyin. (32/26)

ayşamlan: Akşamleyin. (33/98)

ayşamli: Akşamleyin. (30/40)

ayşamüstü: Akşamüstü. (15/4)

B

ba͡ã: Bana. (2/29)

ba͡ar: Bahar. (39/79)

babıc: Pabuç, ayakkabı. (28/29)

babıç: Pabuç, ayakkabı. (19/45)

badılcan: Patlıcan. (5/10)

bağ: Üzüm tarlası. (15/69)

bağalan- : Pahalanmak. (18/38)

bağça: Bahçe. (29/95)

bāğça: Bahçe. (37/9)

bahalan-: Pahalanmak. (29/65)

bahalı: Pahalı. (4/22)

bakġal: Bakkal. (40/93)

bakır: Kova. (15/22)

balambırt: Palamut. (17/47)

balcan: Patlıcan. (6/120)

balkan: Ormanlık, sık ağaçlı yer. (40/89)

bandır-: Suya batırmak, daldırmak. (17/42)

bār: Bağır. (2/68)

barabar: Beraber. (16/47)

baraç: Baraj. (38/84)

baraş: Baraj. (38/84)

bardak: Demirden yapılmış su kabı. (5/18)

barmak: Parmak. (17/47)

basıra: Tütün, bitki, bostan ve meyve ağaçlarına zarar veren külleme hastalığı. (41/17)

başġa: Başka. (12/17)

başġan: Başkan. (40/64)

başge: Başka. (33/135)

bāşış: Bahşiş. (1/13)

bāşiş: Bahşiş. (32/130)

batar: Sancı, ağrı. (31/75)

batdene: Battaniye. (3/155)

bātı inanc: Batıl inanç. (19/26)

batır-: Yok etmek. (33/148)

bayça: Bahçe. (5/10)

bayçe: Bahçe. (18/19)

bayı: Bari, keşke, hiç olmazsa, öyleyse. (28/80)

baylı: Bari, keşke, hiç olmazsa, öyleyse. (15/73)

bazan: Bazen. (35/45)

bazar ekmē: Pazarda satılan ekmek. (13/33)

bazar: Pazar. (15/13)

bazarla- : Alışveriş yapmak. (17/17)

bek: Pek. (5/25)

bekmez: Pekmez. (1/43)

belik: Bölük, parça, kısım. (14/27)

beliki: Belki. (3/33)

bene: Bana. (5/23)

beŋe: Bana. (3/15)

beŋze-: Benzemek. (29/182)

beŋzet-: Benzetmek. (29/92)

bereŋārı: Şöyle böyle, az çok, oldukça, biraz, üstünkörü. (14/8)

besāne: Besihane, hayvanların beslendiği yer, ahır. (26/28)

besane: Besihane. (38/85)

beter: Çok, pek. (31/93)

beyen- : Beğenmek. (13/27)

beyle: Böyle. (37/71)

bezdirme: Katmer. (11/65)

beze: Yufka açmadan önce, hamurun ayrıldığı küçük parçaların her biri. (33/121)

bezele-: Hamuru küçük parçalara ayırmak. (32/108)

bırçak: Burçak. (17/25)

bırçalak: Yumru köklü, yaprakları ince bir bitki. (33/128)

bışkı: Bıçkı, testere. (31/79)

bıtırak: Tarlalarda çıkan yabanî, dikenli bir ot, demir dikeni. (33/40)

bıyık ġaçır-: Bıyık kaçırmak, belli etmeden gülmek. (3/15)

bi diạ: Bir daha. (28/92)

bi diye: Bir daha. (6/27)

bi tiya: Bir daha. (13/26)

bicecik: Bir tane, bir tanecik. (23/14)

biceK: Bir tane, bir tanecik. (31/38)

bicez: Bir kez, bir defa. (23/13)

biçer: Biçerdöver. (6/74)

biçez: Bir kez, bir defa. (23/165)

bide: Pide. (9/23)

bideci: Pideci. (44/71)

bilāder: Birader. (32/2)

bilen: Bile. (15/26)

bilēnzik: Bilezik. (31/126)

bilesse: Bilhassa. (40/45)

biŋ: Bin, 1000. (12/40)

biŋdirt-: Bindirtmek. (24/59)

birez: Biraz. (1/51)

birlek: Beş taş oyunu. (13/55)

biş-: Biçmek. (4/4)

biş-: Pişmek. (29/6)

bişir-: Pişirmek. (3/88)

bitgi: Bitki. (29/100)

biygir: Beygir. (37/60)

biyo: Bir kez, bir kere. (1/9)

biyoloci: Biyoloji. (43/17)

bo̅̈le: Böyle. (14/29)

bo̅̈lü: Böyle. (42/7)

boduş: Boduç, topraktan yapılmış testi. (31/149)

boğça: Bohça. (23/94)

bosdan: Kavun, karpuz. (14/31)

boyna: Ara vermeden, durmaksızın. (6/27)

bōyna: Ara vermeden, durmaksızın. (2/41)

böle: Böyle. (16/31)

bö͡ön: Bugün. (1/35)

bö͡ülce: Börülce. (31/147)

böylü: Böyle. (30/18)

böyü-: Büyümek. (6/75)

böyük: Büyük. (11/58)

böyükbu͡a: Büyükbaba. (31/51)

böyülce: Börülce. (6/121)

böyüt- : Büyütmek. (17/5)

bo̅̈rek: Böbrek. (37/46)

bu͡a: Baba. (31/8)

buba: Baba. (17/73)

būday: Buğday. (16/23)

buğaz: Boğaz. (3/98)

buğu: Hayvanların su içtiği yer. (2/16)

bulambaş: Un ve pekmezle yapılan muhallebi. (3/88)

bulgur kapaması: Etli bulgur pilavı. (11/39)

bundaŋ keri: Bundan sonra, artık. (28/208)

bunnar: Bunlar. (3/19)

buŋa: Buna. (37/52)

burıye: Buraya. (34/22)

buva: Baba. (29/192)

buyday: Buğday. (5/4)

buydey: Buğday. (29/63)

buydüy: Buğday. (4/3)

büber: Biber. (5/10)

büelt-: Uzatmak, düzeltmek. (31/174)

bükme: İçine ıspanak, peynir, patates vb. konularak yapılan gözleme. (27/59)

bürtle-: Dışarı fırlamak, patlamak. (23/187)

büün: Bugün. (15/74)

büver: Biber. (15/16)

büyle: Böyle. (1/19)

C

camı: Cami. (31/153)

canavar: Kurt. (21/66)

candarma: Jandarma. (16/45)

cavır: gâvur, düşman, yabancı. (7/26)

cayıl: Cahil. (36/6)

cayil: Cahil. (15/8)

celimsiz: Zayıf, cılız. (21/80)

cenaza: Cenaze. (23/146)

cenēze: Cenaze. (12/43)

cerez: Çerez. (39/29)

ceryan: Cereyan, elektrik. (39/108)

ceyiz: Çeyiz. (23/4)

ceyran: Cereyan, elektrik. (5/36)

cığa: Gelinlerin düğünlerde başlarına süs olarak taktıkları parlak, renkli tüy. (10/6)

cığara: Sigara. (43/24)

cımbızla- : Yakalanmak, ele vermek. (28/100)

cıŋgışdak: Gelinlerin başını süslemek için kullanılan süs eşyaları. (1/17)

cıv-: Boy atmak, uzamak. (41/19)

cıvar: Civar. (40/30)

cıvzıklı: İş yapmaz, üşengeç**.** (3/146)

cızgı: Çizgi. (24/57)

cızgılı: Çizgili. (33/113)

ciŋgen: Çingene. (11/33)

ciz- : İpe dizmek. (17/42)

ciz-: Çizmek. (39/123)

cizme: Çizme. (31/120)

cofcoflu: Gösterişli, renkli, parlak. (23/141)

cumertesi: Cumartesi. (22/14)

cuvab: Cevap. (32/2)

cüma: Cuma. (37/86)

cüzden: Cüzdan. (17/3)

Ç

çabacı: Çapacı, mezar kazıcı. (22/55)

çakırtiken: Çakırdiken otu. (32/52)

çal-: Benzemek. (33/131)

çal-: Sürmek. (3/158)

çalaŋkı: Çalı çırpı, ince odun. (32/8)

çalba: Labada bitkisi. (40/97)

çaltı: Çalı. (29/93)

çam ġabī: Çam kabuğu (1/43)

çamır: Çamur. (2/45)

çanak: Tabak. (5/49)

çaŋ: Çan. (23/8)

çapıt: Bez parçası. (3/64)

çara: Çare. (21/90)

çarik: Çarık. (31/18)

çartak: Çardak. (31/180)

çatır: Çadır. (31/46)

çavış: Çavuş. (14/16)

çe͡iz: Çeyiz. (27/14)

çek- : Çekmek, taşımak. (5/5)

çeket: Ceket. (2/65)

çeki: Alna bağlanan yazma. (23/161)

çekin-: Yazma veya baş örtüsünü alna bağlamak. (31/120)

çekiş: Ağız kavgası. (3/77)

çeŋiz: Çeyiz. (16/76)

çerçici: Köylerde dolaşarak iğne, iplik, boncuk gibi ufak tefek tuhafiye eşyası satan kimse. (22/75)

çevirilik: Çevrili. (29/112)

çıbık: Çubuk. (13/16)

çığrış-: Yüksek sesle bağrışmak. (23/63)

çıkek: Gelinlerin giydiği genellikle yeşil veya mavi renkte olan elbise. (32/33)

çıkırık: Çıkrık. (4/15)

çıkırt: Gelinin evden çıkacağı gün. (40/16)

çılbaḴ: Çıplak. (13/23)

çılı çırpı: Çalı çırpı. (24/51)

çımġı: İnce uzun değnek. (30/38)

çısçılbak: Çırılçıplak.(3/70)

çîdem: Çiğdem. (33/127)

çif: Çift. (35/70)

çifçilik: Çiftçilik. (34/40)

çiflîk: Çiftlik. (34/71)

çigoz: Bilyelerle oynanan çocuk oyunu, cicoz. (20/64)

çiiz: Çeyiz. (15/25)

çikin: Çirkin. (32/169)

çille: Çile. (23/160)

çiydem: Çekirdek. (39/29)

çiyin: Omuz. (3/103)

çiyiz: Çeyiz. (1/10)

çiyne- : Çiğnemek. (2/38)

çoğunculuk: Çoğunluk. (29/66)

çok- : Toplanmak, birikmek, kalabalık etmek. (13/50)

çokaş-: Toplanmak, birikmek, kalabalık etmek. (6/10)

çokcalı: Çok kez. (23/117)

çölmek: çömlek. (5/49)

çöu̯r: Çöğür, dikenli ağaç. (31/173)

çöydür-: Dökmek. (42/62)

çöz-: Kilim dokumada kullanılan çözgü ipini alıp tezgaha yerleştirmek. (4/23)

çua̯l: Çuval. (18/19)

çul: Kıldan yapılmış dokuma. (6/61)

çuval: Tahıl koymak için dokunan büyük torba. (6/61)

çüngü: Çünkü. (16/53)

çüŋkü: Çünkü. (28/109)

D

daa̯: Daha. (29/24)

daa̯r: Topraktan yapılmış kap, dağar. (10/46)

daban: Taban. (20/102)

dabanca: Tabanca. (35/50)

daı̯l-: Dağılmak. (28/67)

daı̯nık: Dağınık. (20/110)

daı̯t-: Dağıtmak. (3/150)

dak- : Takmak, asmak. (3/53)

dakım: Takım. (23/73)

dal: Ağaç. (27/52)

dam: Ev. (5/21)

daŋına git-: Şaşırmak, tuhaf karşılamak. (3/16)

darak: Tarak (1/27)

darı: Mısır. (5/11)

dartın-: Başörtüsünü bağlamak. (25/8)

dasdayı: Çok iyi, çok güzel. (6/63)

daş: Taş. (1/49)

daşı-: Taşımak. (40/22)

daşın-: Taşınmak. (38/16)

daşır- : Taşırmak. (17/5)

dat: Tat. (31/151)

datlı: Tatlı. (6/41)

davıl: Davul. (3/59)

davılcı: Davulcu**.** (1/14)

davşan topuğu: Tavşanmemesi olarak da bilinen ruscus aculeatus bitkisi. (38/130)

davşan: Tavşan. (23/185)

davşan topuu: Tavşanmemesi olarak da bilinen ruscus aculeatus bitkisi. (33/129)

dayı: Güzel, iyi. (1/6)

dayıbaşı: Amele başı. (31/171)

dayil: Dahil. (44/10)

deel: Değil. (38/37)

deermen: Değirmen. (23/3)

değmen: Değirmen. (5/42)

deil: Değil. (36/96)

deişim: Değişim. (26/14)

deliğanlı: Delikanlı. (31/55)

delik: Pencere. (3/89)

dene: Tane. (3/96)

deŋişik: Değişik. (40/45)

deŋk: Denk. (30/42)

dep-: Tekme atmak, tekmelemek. (31/179)

depe: Tepe. (23/47)

depme: Tekme. (21/113)

der-: Süslemek. (10/13)

deriŋ: Derin. (3/31)

deriye: Dereye. (1/26)

desde: Biçilmiş buğday, arpa veya ot yığını, deste. (5/4)

desdek: Destek. (28/109)

devril-: Kaynamak, kabarmak. (32/66)

dey-: Değmek, dokunmak. (3/72)

deyer: Değer. (44/19)

deyil: Değil. (29/2)

deyir-: Değirmek. (32/104)

deyiş-: Değişmek. (5/43)

deyze: Teyze. (3/7)

dēze: Teyze. (37/208)

dığan: Tava. (3/153)

dıkan-: Tıkanmak. (24/65)

dıŋgıl- : Yıkılmak, devrilmek, yuvarlanmak. (15/79)

di-: Demek. (4/13)

dikel- : Dikilmek, ayakta durmak. (2/38)

dilbar: Dilber. (20/93)

dili dön- : Söylemek istememek, söylemeye dili varmamak. (3/17)

dimi: Çeşitli renklerde, düz veya desenli olabilen pamuklu kumaş. (25/14)

dinayet: Diyanet. (40/39)

dînek: Deynek. (28/39)

diŋel-: Dinelmek. (7/19)

diŋle- : Dinlemek. (28/150)

diŋlendir-: Dinlendirmek. (10/42)

direẹetli: Dirayetli. (20/95)

direkdör: Traktör. (12/93)

dirgen: Harmanı sapları yaymaya yarayan, çatal şeklinde, demirden yapılmış tarım aracı. (10/19)

divan sadıcı: Düğünlerde damadın sağdıcı. (40/20)

diy: Değil. (28/163)

diya: Daha. (12/80)

diyer: Diğer. (43/22)

diyi: Değil. (2/42)

diyî: Değil. (3/16)

diyil: Değil. (16/62)

diyişleme: Deyişleme, mâni. (25/1)

diyivi-: Deviyermek (2/32)

diynek: Değnek (3/46)

diyze: Teyze. (32/124)

dîze: Teyze. (34/60)

doa: Dua. (29/103)

doğa: Dua. (29/118)

dokdor: Doktor. (39/111)

dokdur: Doktor. (42/74)

doḴdur: Doktor. (6/25)

dokuzan: Doksan. (31/188)

dokzan: Doksan. (31/3)

dola-: Vurmak. (23/79)

doleş-: Dolaşmak. (29/20)

doma: Çam kozalağı. (33/137)

domatez: Domates. (6/119)

dombalak aş-: Takla atmak. (33/145)

don: Pantolon. (3/87)

doŋdurma: Dondurma. (7/2)

doŋdurucu: Dondurucu, buzdolabı. (33/118)

doŋuz: Domuz. (37/24)

dōrı: Doğru. (30/5)

dōru: Doğru. (2/89)

do͡um: Doğum. (21/42)

do͡umlu: Doğumlu. (35/1)

do͡ur- : Doğurmak**.** (3/41)

döğ- : Dövmek. (21/55)

dök-: Meyve ve sebzelerin ürün vermeye başlaması. (41/5)

dökme: Kumaşa büzülerek yapılan süs, pili. (29/9)

döküntü: Arta kalan eşya. (3/22)

dölüm: Dönüm. (3/29)

döşşek: Döşek. (1/11)

döy- : Dövmek. (3/6)

döyül-: Dövülmek. (35/13)

döyüş- : Dövüşmek. (21/107)

du͡aklı: Duvaklı. (23/18)

duşak: Bebeklerin iki ayağını birbirine iple bağlamak. (1/58)

duşman: Düşman. (22/107)

dut-: Tutmak. (3/78)

dutul-: Tutulmak. (37/46)

duvan-: Duvak takmak. (29/9)

duz dağıtmaç: Taşlarla oynanan bir tür oyun. (24/58)

duz: Tuz. (5/14)

duzla-: Tuzlamak. (10/34)

dü͡e: Düve. (21/120)

dü͡en: Ekinlerin tohumlarını, sapından ayırmak için kullanılan, hayvanlara koşulan tarım aracı, düven. (5/5)

düğür: Dünür. (37/121)

dükġan: Dükkan. (26/44)

dükken: Dükkan. (28/206)

düKKen: Dükkan. (12/91)

dūlek: Kavun. (41/22)

dümbek: Dümbelek. (11/33)

düŋür: Dünür. (23/12)

düŋürcü: Dünürcü. (31/55)

dür-: Katlamak, katlayarak kaldırmak, sarmak, kıvırmak. (23/86)

dürman: Aerobin kumaş. (33/135)

dürmen: Aerobin kumaş. (17/11)

düün salını: Düğün salonu. (23/120)

dü͡ün: Düğün. (1/4)

dü͡ür: Dünür. (38/8)

düye: Düve. (37/204)

düyen: Ekinlerin tohumlarını, sapından ayırmak için kullanılan, hayvanlara koşulan tarım aracı, düven. (5/38)

düyün: Düğün. (7/14)

düz- : Ağacı yontmak, yontarak şekil vermek. (18/25)

düz-: Gelinler için süslemek, giydirmek. (5/44)

E

ebe: Büyükanne, nine, yaşlı kadın. (1/44)

ebüzer: Tohum makinesi, mibzer (39/75)

edet: Âdet. (7/13)

ediraf: Etraf. (39/15)

ediravı: Etrafı. (39/36)

edraf: Etraf. (38/27)

e͡er: Eğer. (3/49)

eğre- : Eğirmek. (31/21)

eğsik: Eksik. (37/154)

ēğtim: Eğitim. (19/37)

eğtim: Eğitim. (28/72)

e͡itimci: Eğitimci. (43/5)

ekdir-: Ektirmek. (29/64)

eki: Şu, o. (28/99)

ekile: Öyle. (30/17)

ekini: Onu. (2/61)

ekinneri: Onları. (41/29)

ekisber: Eksper. (17/40)

ekiz: İkiz. (21/107)

eksere: Ekseriyet. (22/83)

eksereti: Ekseriyet. (20/53)

ekserit: Ekseriyet. (37/139)

ekünü: Onu. (23/71)

el öpüsü: Kız isteme, söz takma. (6/55)

el: Yabancı, başkası. (4/8)

elat: Topluluk, kalabalık. (28/76)

elcez: Elceğiz. (1/46)

elekdirik: Elektrik. (35/60)

elet-: İletmek, götürmek. (32/83)

elētirik: Elektrik. (26/40)

eletironik: Elektronik. (26/41)

elyaz: İlyas. (21/92)

emme: Ama, fakat. (3/53)

emmi: Amca. (31/18)

emnātlı: Emniyetli. (31/63)

emsel: Emsal. (39/61)

emşeri: Hemşehri. (28/66)

emşeri: Hemşire. (15/49)

emşire: Hemşire. (37/194)

en- : İnmek. (17/9)

endir-: İndirmek. (24/25)

enişde: Enişte. (33/145)

enni: Enli. (28/162)

enti: Entari, giysi. (40/25)

eŋ: En. (14/9)

eŋge: Yenge. (15/15)

eŋgücü: Elbette, herhalde, nasıl olsa, ister istemez. (19/37)

eŋse: Ense. (15/91)

epî: Epeyi (2/43)

epiy: Epeyi. (19/50)

er- : Meyve ve sebzeler için olgunlaşmak. (41/14)

eren: Ölü çıkan eve götürülen yemek. (40/35)

erezil: Rezil, durumu iyi olmayan, perişan. (23/46)

erket: Rekat. (36/5)

ertezi: Ertesi. (42/8)

esel-: Rahatlamak, içini dökmek. (31/115)

eses: Esas. (13/48)

esger: Asker. (3/20)

esgi: Elbise. (1/53)

esgi: Eski. (3/1)

esgi-: Eskimek. (4/18)

esker: Asker. (34/35)

eşşek: Eşek. (1/12)

evel: Evvel. (11/55)

eveli: Evvel, eskiden, bir zamanlar. (1/4)

eviçi: İç güveyisi. (37/55)

eviçine getir-: İç güveyliğine getirmek. (37/55)

evsel: Emsal. (39/59)

evzin-: Çalışmak, iş yapmak. (41/14)

eyer: Eğer. (20/103)

eyi: İyi. (29/86)

eyir-: Eğirmek. (4/14)

eyle: Öyle. (37/2)

eylem: El âlem. (3/26)

eylen- : Eğlenmek. (22/16)

eylen-: Durmak, kalmak. (9/16)

eylence: Eğlence. (9/13)

eyrē-: Eğirmek. (32/8)

eysik: Eksik. (7/17)

eyşi: Ekşi. (10/42)

eyşiğulak: Ekşikulak, kuzukulağı bitkisi. (33/127)

eytim: Eğitim. (22/129)

F

fağkir: Fakir. (38/49)

fakıt: Vakit. (24/55)

fakit: Vakit. (14/12)

fasilla: Fasulye. (6/120)

fasille: Fasulye. (5/10)

felan: Falan. (40/50)

felc: Felç. (37/34)

fes: Kadınların taktıkları üzerinde altın ve tura bulunan başlık. (27/10)

fesdival: Festival. (29/174)

fevkāde: Fevkalade. (36/95)

feyde: Fayda. (42/101)

fısdık: Fıstık. (39/102)

fıstan: Fistan, kadın elbisesi. (1/22)

filcen: Fincan. (12/76)

file: Bile. (3/47)

filen: Filan. (1/8)

filim: Film. (21/92)

fiy: Baklagillerden, hayvan yemi olarak yetiştirilen bir bitki, fiğ. (4/5)

fiyet: Fiyat. (37/177)

foturaf: Fotoğraf. (4/22)

foturafcı: Fotoğrafçı. (39/28)

fur-: Vurmak. (24/50)

G

ga: Gayrı, artık. (1/35)

gā: Ağabey. (3/94)

gaga: Ağabey. (3/61)

gāli: Gayrı. (32/42)

gariben: Gariban. (14/8)

gariblik: Gariplik. (34/68)

gayı: Gayrı, artık, bundan böyle. (6/4)

gaylı: Gayrı, artık, bundan böyle. (37/26)

gayrık: Gayrı. (37/90)

ge-: Gelmek. (41/4)

geçeen: Geçen sene. (4/9)

geçi: Keçi (2/16)

geçicilik: Keçicilik. (34/44)

gedik: Avlu veya bahçe kapısı. (17/73)

gelin alıcı: Gelin almak için gelen damat tarafı. (31/148)

gelineli: Gelincik otu. (39/79)

gelinnik: Gelinlik. (29/7)

gene: Yine. (2/43)

genş: Genç. (3/41)

genşlik: Gençlik. (17/33)

ger- : Örtmek, kapamak. (1/16)

gerin- : Bağlamak, kuşanmak. (25/9)

geş- : Geçmek. (3/11)

geş: Geç. (4/18)

geşmiş: Geçmiş. (16/21)

get-: Gitmek. (31/129)

gey-: Giymek. (23/62)

gice: Gece. (37/30)

gicirgen: Isırgan otu. (29/99)

giden: Etraf, çevre, yer. (21/130)

gine: Yine. (10/27)

gişi: Kişi. (2/68)

gö-: Görmek. (3/136)

göçebeciliK: Göçebelik. (37/14)

gök tereke: Kavun, karpuz gibi sebze ve meyvelerin genel adı. **(**41/22)

göŋ: Hayvan derisi, gön. (28/29)

göŋül: Gönül. (25/4)

göŋüs: Göğüs. (3/89)

göş-: Göçmek, taşınmak. (12/5)

göşmen: Göçmen. (44/2)

gövda: Gövde. (31/24)

göy: Gök**.** (3/147)

göynek: İç giysisi. (3/71)

gözel: Güzel. (1/31)

gun: Gün. (12/42)

gurbat: Gurbet. (31/189)

güccük: Küçük, ufak. (31/89)

gücücük: Küçük, ufak. (3/90)

güççük: Küçük, ufak. (20/75)

güççük: Küçük, ufak. (15/22)

gülec: Güreş. (25/7)

güleş: Güreş. (31/123)

güleş-: Güreşmek. (31/124)

güşlü: Güçlü. (34/19)

ġ

ġaba: Kaba. (2/66)

ġabadayı: Güzel, yakışıklı. (31/91)

ġabak: Kabak. (5/11)

ġabar-: Kabarmak. (32/108)

ġabık: Kabuk. (33/52)

ġabir: Kabir. (7/5)

ġabirlik: Kabristan, mezarlık. (31/171)

ġabuk: Kabuk. (20/30)

ġabul: Kabul. (43/30)

ġaburga: Kaburga. (38/102)

ġaç- : Kaçmak. (3/53)

ġaçak: Kaçak. (34/47)

ġaçakcı: Kaçakçı. (28/86)

ġaçakcılık: Kaçakçılık. (28/80)

ġaçır- : Kaçırmak. (3/25)

ġada: Kadar. (3/12)

ġadak: Kadar. (4/25)

ġadan: Kadar. (29/19)

ġadar: Kadar. (36/12)

ġademe: Kademe. (34/5)

ġader: Kader. (31/114)

ġadı: Kadı. (28/2)

ġadın: Kadın. (5/30)

ġadif: Kadayıf. (13/16)

ġadifa: Kadife. (13/11)

ġadife: Kadife. (33/135)

ġadiriye: Kadriye. (21/49)

ġafa: Kafa. (23/25)

ġağnı: Kağnı. (27/32)

ġahır: Kahır. (32/41)

ġal- : Kalmak. (3/20)

ġalaba: Kalabalık, topluluk. (22/81)

ġalaŋ: Kalan. (33/29)

ġalaylı: Kalaylı, kalaylanmış kap. (33/123)

ġalb: Kalp. (29/151)

ġalbır: Kalbur. (1/38)

ġaldır- : Kaldırmak. (3/10)

ġale: Kale. (40/51)

ġalem: Kalem. (4/25)

ġalgı- : Zıplamak, hoplamak. (16/31)

ġalın: Kalın. (15/31)

ġalıntı: Kalıntı. (44/23)

ġambır: Kambur. (28/4)

ġan: Kan. (44/45)

ġan-: Kanmak, inanmak. (23/128)

ġana- : Kanamak. (17/48)

ġanat: Kağnının direklerini birbirine bağlayan araçlar. (23/8)

ġandil: Kandil. (33/92)

ġaŋlı: Büyükbaş hayvan koşulan iki tekerlekli araba, kağnı. (5/5)

ġap: Kap, çanak. (1/23)

ġar: Kar. (2/13)

ġar-: Karmak, yoğurmak. (10/44)

ġara örtü: Topraktan yapılmış dam. (14/13)

ġara un: Kepekli un. (32/64)

ġara: Kara. (28/16)

ġarabüber: Karabiber. (32/62)

ġarabüver: Karabiber. (32/120)

ġara dam: Topraktan yapılmış ev. (17/64)

ġaraġol: Karakol. (9/15)

ġarandık: Karanlık. (17/39)

ġaranlık: Karanlık. (35/62)

ġarannık: Karanlık. (17/22)

ġaraŋı: Karanlık. (13/55)

ġarar: Karar. (28/207)

ġarargah: Karargah. (16/39)

ġardaş: Kardeş. (7/18)

ġardaşlık: Düğünlerde gelinin sağdıcı. (40/19)

ġardeş: Kardeş. (33/35)

ġardış: Kardeş. (21/35)

ġargı: Tütün işlerinde kullanılan kamış, bataklık kamışı. (17/40)

ġarı: Kadın. (1/18)

ġarık: Tarlada ekmek için ayrılan bölüm, tarh. (5/9)

ġarın: Karın. (3/12)

ġarış-: Karışmak. (40/89)

ġarışık: Karışık. (16/27)

ġarıştır- : Karıştırmak. (20/31)

ġarmaşalıḴ: Karmaşalık. (22/99)

ġarşı: Karşı. (18/2)

ġarşıla-: Karşılamak. (33/81)

ġart-: Bitkilerin tazeliğini kaybetmesi. (29/97)

ġaş- : Kaçmak. (3/6)

ġaş: Kaş. (35/64)

ġaşık sapı: Eskiden gelinliklerin dikildiği çizgili, saten kumaş. (17/11)

ġaşık: Kaşık. (32/57)

ġat: Kat. (21/5)

ġat-: Katmak. (3/23)

ġatar: Katar, sıra. (17/58)

ġatık: Katık**,** yiyecek içecek her şey. (3/158)

ġatır: Katır. (39/73)

ġatlı: Katlı. (20/74)

ġatmar: Katmer. (11/70)

ġatmer: Katmer. (27/58)

ġatran: Katran. (32/167)

ġavak: Kavak. (41/22)

ġāve: Kahve. (22/73)

ġavga: Kavga. (12/70)

ġavın: Kavun. (28/43)

ġavır- : Kavurmak. (13/41)

ġavra- : Kavramak. (19/38)

ġavram: Tutam. (21/84)

ġavşır-: Kavşırmak, birleştirmek, bir araya getirmek. (24/59)

ġavun: Kavun. (18/34)

ġavuşdur-: Kavuşturmak. (35/86)

ġaya: Kaya. (28/41)

ġayapuŋar: Kayapınar. (22/42)

ġayasa: Kayısı. (28/172)

ġaybol- : Kaybolmak. (28/96)

ġayfa: Kahve. (17/87)

ġayfa: Kahvehane. (28/206)

ġayın: Karının ya da kocanın erkek kardeşi, kayın. (23/18)

ġayınbā: Kayınbaba. (29/84)

ġayınbaba: Kayınbaba. (3/8)

ġayınbuba: Kayınbaba. (19/3)

ġayır- : Merak etmek, endişelenmek, kaygılanmak. (2/70)

ġayıt: Kayıt. (27/66)

ġayma: Kayme, kâğıt para. (3/114)

ġaymakam: Kaymakam. (9/4)

ġayna- : Kaynamak. (20/3)

ġaynak: Kaynak. (26/8)

ġaynana: Kaynana. (5/52)

ġaynat-: Kaynatmak. (10/42)

ġaynına: Kaynana. (11/76)

ġayrak: Kayrak. (36/58)

ġayva: Kahve. (12/76)

ġayzit-: Kaydetmek. (32/55)

ġaz- : Kazmak. (17/65)

ġazan- : Kazanmak. (15/61)

ġazan: Büyük tencere, kazan. (1/23)

ġazaya: Kazayağı pulluk. (39/75)

ġazık: Kazık. (18/29)

ġı: Kız. (41/8)

ġıl- : Kılmak. (3/47)

ġına: Kına. (39/17)

ġına-: Kınamak, ayıplamak. (3/67)

ġıncırlık: Tahterevalli. (42/61)

ġıpġırmızı: Kıpkırmızı. (33/53)

ġır-: Kırmak**.** (3/145)

ġırab düşüren: Krepdöşin, bu kumaştan dikilen gelinlik. (1/15)

ġırab: Krep kumaş. (33/33)

ġıraş: Kıraç, verimsiz toprak. (36/26)

ġırep düşen: Krepdöşin, bu kumaştan dikilen gelinlik. (23/125)

ġırep: Krep kumaş. (29/10)

ġırıl-: Kırılmak. (32/36)

ġıriz: Kriz. (6/14)

ġırk: Kırk. (39/140)

ġırma: Kumaşa büzülerek yapılan süs, pili. (13/11)

ġırmızı: Kırmızı. (12/70)

ġırmızılı: Kırmızılı. (33/113)

ġıs: Kız. (41/2)

ġış: Kış. (2/13)

ġışın: Kışın. (35/37)

ġışlık: Kışlık. (24/39)

ġıt: Ölü çıkan eve yapılan ziyaret. (6/81)

ġıtġımıt: Belli belirsiz, net olmayan, hayal meyal. (33/106)

ġıtlık: Kıtlık (21/53)

ġıvrak: Kıvrak, çabuk. (23/189)

ġıvrıcık: Kıvracık, hızlı bir biçimde. (28/62)

ġıvrımlı: Kıvrımlı. (29/47)

ġıy: Kenar, kıyı. (6/47)

ġıy-: Kıymak. (32/89)

ġıyı: Yan, taraf. (36/76)

ġıymalı: Kıymalı. (9/22)

ġıymat: Kıymet. (31/36)

ġıymık: Küçük, sivri tahta parçası, kıymık. (6/87)

ġız: Kız. (3/60)

ġız-: Kızmak, sinirlenmek. (41/32)

ġızaŋ: Çocuk. (3/18)

ġızart- : Kızartmak. (23/98)

ġızdır- : Isıtmak. (1/45)

ġızgın: Kızgın. (32/158)

ġızıl: Kızıl. (28/7)

ġo-: Koymak. (4/21)

ġo͡ala- : Kovalamak. (20/35)

ġoca: Koca, zevç. (3/15)

ġoca-: Kocamak, yaşlanmak. (32/103)

ġoca: Kocaman, büyük. (2/24)

ġocadon: Şalvar. (6/47)

ġocaman: Kocaman. (3/90)

ġoğuk: Kovuk, oyuk, boşluk. (29/120)

ġoğuş: Koğuş. (16/64)

ġol: Kol. (13/48)

ġolaŋ: Hayvanların semerini ve eyerini bağlamak için göğsünden geçirilip sıkılan yassı kemer, kolan. (35/74)

ġolay: Kolay. (37/48)

ġoley: Kolay. (30/44)

ġomşu: Komşu. (43/24)

ġon-: Konmak. (3/107)

ġonuŋ ġoŋşu: Konu komşu. (26/18)

ġonuş-: Konuşmak. (3/107)

ġonuşġan: Konuşkan. (23/193)

ġonuşma: Konuşma. (33/131)

ġoŋşu: Komşu. (9/21)

ġork-: Korkmak. (23/29)

ġoru-: Korumak. (38/102)

ġosġoca: Çok büyük. (12/93)

ġoş- : Koşmak, hayvana çekeceği arabayı bağlamak. (16/36)

ġoş-: Koşmak. (6/69)

ġoşdur-: Koşturmak. (31/182)

ġovala-: Kovalamak. (40/95)

ġoyun: Koyun. (1/24)

ġuala-: Kovalamak. (37/157)

ġualaş-: Kovalaşmak. (37/158)

ġubar-: Gururlanmak, böbürlenmek, kubarmak. (37/122)

ġucak: Kucak. (23/80)

ġucakla-: Kucaklamak. (34/13)

ġul: Kul. (28/82)

ġulak: Kulak. (23/176)

ġullan- : Kullanmak. (2/36)

ġullanım: Kullanım. (44/6)

ġum: Kum. (29/121)

ġumaş: Kumaş (17/11)

ġumbar: Kumar. (30/40)

ġumbarcı: Kumarcı. (32/42)

ġundak: Mısır koçanı, kundak. (17/67)

ġur-: Kurmak. (5/1)

ġuraklık: Kuraklık. (12/13)

ġuran ġursu: Kur'an Kursu. (23/35)

ġuran: Kur’an. (35/2)

ġurbaa: Kurbağa. (38/43)

ġurban: Kurban. (3/48)

ġurbannık: Kurbanlık. (36/115)

ġurcala-: Kurcalamak. (32/155)

ġurs: Kurs. (28/46)

ġurt: Kurt. (29/109)

ġurtar- : Kurtarmak. (19/48)

ġurtul-: Kurtulmak. (31/140)

ġuru: Kuru. (1/60)

ġuru-: Kurumak. (6/13)

ġurul-: Kurulmak. (5/42)

ġuruş: Kuruş. (3/106)

ġuş otu: Yol kenarlarında ve bahçelerde yetişen bir bitki, kuş otu. (29/97)

ġuş: Kuş. (29/109)

ġuşa- : Kuşanmak. (2/51)

ġuvvetli: Kuvvetli. (34/72)

ġuy-: Koymak, katmak. (3/104)

ġuyruk: Kuyruk. (17/31)

ġuzu: Kuzu. (5/52)

H

haar: Çeşme önlerinde bulunan hayvanların su içtiği yer. (15/23)

habar: Haber. (21/134)

habishane: Hapishane. (39/65)

hafda: Hafta. (33/13)

hakısı: Hangisi. (3/106)

hakkaden: hakikaten. (39/51)

hakkat: Hakikat, hakikaten. (23/71)

halallaş- : Helalleşmek. (3/11)

halbîsam: Halbuki. (20/95)

haldar: Hardal. (32/52)

halva: Helva. (11/39)

halve: Helva. (23/131)

hamır: Hamur. (10/42)

hamırlı ekmee: Bazlama. (33/119)

hanay: İki ya da daha çok katlı ev. (14/11)

hanı: Hani. (23/22)

hanim: Hanım. (28/141)

haŋgi: Hangi. (38/63)

haŋkısı: Hangisi. (29/86)

haranı: Tencere. (28/194)

harım: Tarla ve bahçe kenarındaki çit. (24/4)

has un: Kepeği alınmış, kepeksiz un. (32/64)

hasda: Hasta. (39/111)

hasdalık: Hastalık. (27/73)

hasdene: Hastane. (30/30)

hāsili: Velhasıl, kısaca. (31/57)

hastı: Hasta. (31/46)

haşaş: Haşhaş. (40/99)

haşheş: Haşhaş. (42/83)

hatca: Hatice. (29/24)

hatdā: Hatta. (44/36)

hava: Müzik, melodi, türkü vs. (32/102)

havas: Heves. (6/54)

havaslan-: Heveslenmek. (3/146)

havız: Havuz. (41/16)

havıza: Hafıza. (34/71)

havlı: Havlu. (37/71)

hayat: Sofa, salon. (3/23)

haydaŋ: Haydi. (32/1)

hayır: Ölen kişi için verilen yemek. (41/5)

helē: Şöyle. (38/20)

heleşe: Eğlence. (22/16)

hemi: Hem. (44/8)

hemşeri: Hemşehri. (28/58)

hendi: Şimdi. (31/125)

henk: Düğün, eğlence. (5/30)

hepisi: Hepsi. (14/5)

heralda: Herhâlde. (31/163)

herkeş: Herkez. (38/78)

herkez: Herkes. (2/36)

heseb: Hesap. (3/135)

heyle: Şöyle. (37/123)

hırlı berli: "Doğru düzgün, adamakıllı" anlamlarında kullanılan ikileme. (15/2)

hinden keri: Şimdiden sonra. (3/45)

hindi: Şimdi. (1/6)

hisab: Hesap. (40/37)

hiş: Hiç. (6/2)

hȭle: Şöyle. (3/16)

ho: O. (3/13)

hoplamaç: Seksek oyunu. (28/41)

hople-: Hoplamak. (42/60)

hora: Ora. (1/7)

horaya: Oraya. (29/85)

horda: Orada. (15/15)

hordan: Oradan. (1/30)

hōruyu: Orayı. (3/23)

hökemet: Hükûmet. (22/4)

höle: Şöyle. (31/140)

hörmet: Hürmet. (23/136)

höyle: Şöyle. (1/19)

hu: Şu. (1/6)

humayin: Amerikan bezi, patiska kumaş. (39/94)

humeyin: Amerikan bezi, patiska kumaş. (31/118)

humiyin: Amerikan bezi, patiska kumaş. (25/14)

huncāz: Şuncağız. (23/120)

hunlar: Şunlar. (31/18)

hunu: Şunu. (31/95)

hunun: Şunun. (32/86)

hura: Şura. (20/52)

huracık: Şuracık. (23/162)

hurda: Şurda. (1/55)

hurdan: Şuradan. (39/95)

hure: Şura. (32/4)

hurlar: Şuralar. (32/84)

hurlara: Şuralara. (1/23)

huru: Şura. (15/74)

hüyle: Şöyle. (1/16)

I

ıfacık: Ufacık. (17/74)

ıfak defek: Ufak tefek. (20/41)

ıfak: Ufak. (28/134)

ıla: Ulan. (28/79)

ılac‿aT-: İlaçlamak. (41/17)

ılaç: İlaç. (3/46)

ılan: Ulan. (28/168)

ılazım: lazım. (3/ 148)

ınan-: İnanmak. (12/79)

ınar: Nar. (5/40)

ırahmet: Rahmet. (37/151)

ırakı: Rakı. (18/7)

ıramatlık: Rahmetlik. (6/36)

ırametlik: Rahmetli. (34/62)

ıraz: Raziye**.** (21/139)

ıremetlik: Rahmetli. (31/79)

ırg: Talih, şans. (29/117)

ısan: İnsan. (5/17)

ısbā: Düğünlerde kadınların erkek kılığına girerek oynaması. (23/78)

ısbanak: Ispanak. (32/52)

ıscak: Sıcak. (15/73)

ısdır-: Isırmak. (36/4)

ısgat: Ölenlerin, borçlarını, günahlarını bağışlatmak amacıyla verilen para. (16/21)

ısıranı: Hamur kesmeye yarayan demirden araç. (33/121)

ısıtma: Sıtma hastalığı. (40/84)

ısranı: Hamur kesmeye yarayan demirden araç. (33/121)

ısrantı: Hamur kesmeye yarayan demirden araç. (33/122)

İ

içerle-: Dert etmek, duygulanmak. (31/105)

idara: İdare. (22/85)

idral: İdrar. (37/203)

ikindin: İkindi. (32/129)

ilaş: İlaç. (17/42)

ilaşla- : İlaçlamak. (16/66)

ilazım: Lazım. (23/98)

ilec: İlaç. (32/160)

ileen: Leğen. (33/123)

ileğen: leğen. (38/38)

ilēn: Leğen. (33/71)

ileş: İlaç. (32/165)

ileşberlik: Rençperlik, çiftçilik. (15/66)

ilikmen: Kandil. (33/91)

iliyan: Leğen. (17/46)

ille: İlla. (2/31)

imeci: İmece. (32/118)

imtān: İmtihan. (42/68)

imtān: İmtihan. 28/52)

inanşlı: İnançlı. (27/42)

indi: Şimdi. (37/6)

ingilisçe: İngilizce. (42/79)

intirike: Entrika. (31/58)

irendele-: Rendelemek. (32/62)

ireng et-: Eziyet etmek. (21/146)

iresim: Resim. (36/106)

irezil: Rezil, durumu iyi olmayan, perişan. (20/78)

irikle- : İliklemek, kilim dokumada düğümlemek. (29/44)

iriŋ: İrin. (23/185)

irtesi: Ertesi. (30/4)

îsan: İnsan (2/45)

isdasyon: İstasyon. (36/20)

isde-: İstemek. (28/25)

isgelet: İskelet. (44/25)

isküve: Gelinleri süslemek için kullanılan süs eşyası. (30/15)

iş güvelî: İç güveyiliği. (37/57)

iş: İç. (31/168)

iş-: İçmek. (39/1)

işcek: İçecek. (28/43)

işde: İşte. (10/9)

işgence: İşkence. (22/108)

işgi: İçki. (18/7)

işlen-: Mısır için olgunlaşmak. (41/24)

işlik: Gömlek. (6/60)

işşallah: İnşallah. (19/47)

itee: Hamur açarken, un elerken tahtanın altına serilen bez, iteği. (33/120)

îtiyac: İhtiyaç. (16/36)

îtiyaç: İhtiyaç. (20/88)

iyer: Eğer. (25/2)

iyfen: Kolay. (3/159)

iyne: İğne. (22/76)

iyneli: İğneli. (32/52)

iyniyi: İğneyi. (1/44)

iyşi: Ekşi. (32/124)

K

ka͡at: Kâğıt. (3/35)

kāfe: Kahve. (39/1)

kak-: Kalkmak, yerinden kalkmak. (3/67)

kaḴdır-: İtmek, ittirmek. (11/9)

kamara: Kamera. (38/67)

kamaracı: Kameracı. (28/181)

kamyun: Kamyon. (23/5)

kapama: Tepside pişirilen etli pilav. (20/55)

kapan: Kaban (23/115)

karpız: Karpuz. (16/19)

kas-: Kısaltmak. (3/61)

kasnak: Kadınların başlarına taktıkları çember. (29/11)

kaş: Kaç. (2/67)

kaş-: Kaçmak. (39/123)

kava: Kafa. (15/77)

kazık: İnatçı. (26/4)

kefin: Kefen. (3/154)

keklikdırnā: Kekliktırnağı. Kazayağı olarak da bilinen bitki. (23/130)

keksele- : Tökezlemek. (3/46)

kelemine: Kelemli otu. (29/96)

kelemli: Tarlalarda çıkan, mor mor çiçek açan bir bitki. (42/81)

kelle: Ekinlerin başağı. (21/53)

kelter: Sele, sepet. (3/83)

kemig: Kemik. (31/81)

kendin sıra: Kendince. (2/49)

keŋger: Kenger. (40/97)

ker: Kâr. (33/148)

keri: Sonra. (3/59)

kesik: Köye yakın tarla. (3/111)

keşgek: Keşkek. (6/39)

keşlik: Yağı alınmış sütten yapılan peynir, lor peyniri. (17/63)

key-: Giymek. (6/47)

keydir- : Giydirmek. (18/19)

kına davarı: Düğünlerde erkek tarafının kız tarafına gönderdiği hayvan. (37/79)

kına eŋge: Kına yengesi, düğünlerde yol gösteren kadın. (29/24)

kına: Düğünlerdeki kına merasimi. (1/13)

kıne: Kına. (44/55)

kıneci: Kınacı, düğünlerde kına yakan. (31/148)

kırklan-: Yeni doğan bebek ve annenin kırk günü doldurması. (5/20)

kiçirgen: Isırgan otu. (29/99)

kile: Kilo. (3/65)

kimi: Gibi. (37/11)

kimyan: Kimyon. (32/62)

kirkit: Dokumacılıkta kullanılan demir dişli araç. (32/3)

kirlik: Kadın giysisi, gömlek. (13/8)

kirmen: Elde yün eğirmeye yarayan araç, kirman. (4/15)

kit-: Gitmek. (32/35)

kitle-: Kilitlemek. (31/71)

kitli: Kilitli. (11/21)

kiy- : Giymek. (1/54)

kiycek: Giyecek. (3/19)

kiydir-: Giydirmek. (32/91)

kiyecek: Giyecek. (37/11)

kiyif: Keyif. (41/35)

kiyim: Giyim. (29/54)

kōfer: Kuaför. (6/38)

koför: Kuaför. (1/9)

koğala-: Kovalamak. (37/212)

koltu yanı: Koltuk altı. (31/76)

kompule: Komple. (2/6)

komtan: Komutan. (16/64)

konturol: Kontrol. (31/42)

koŋşu: Komşu. (37/75)

kopük halve: Köpük helva. (23/173)

koşaf: Hoşaf. (32/77)

köfe: Küfe. (17/42)

kök at- : Yerleşmek, tutunmak, oraya ait olmak. (29/19)

köken: Kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin toprak üstünde yayılan dalları. (14/34)

kölge: Gölge. (15/74)

kölle: Kaynatılmış buğday. (1/55)

köpürü: Köprü. (17/16)

kös-: Yıkılmak, çökmek. (31/101)

kötünüK: Kötülük. (37/2)

köv: Köy. (29/27)

kuala-: Kovalamak. (10/38)

kuy: Kuyu. (35/84)

kümeli: Çok, kalabalık. (40/9)

künah: Günah. (20/108)

künde: Günde. (3/145)

küpüre: Kübra. (21/49)

küt-: Gütmek. (32/12)

küy: Köy. (1/20)

L

lakıb: lakap. (34/38)

laŋgar: Eşya konulan büyük, kapalı yer. (3/112)

lapur: Rapor. (31/99)

laylom: Naylon. (17/46)

leen: Leğen. (33/123)

lere: Lira. (2/72)

leşberlik: Rençperlik. (27/29)

löküs: Lüks lambası. (33/93)

löküz: Lüks lambası. (17/39)

lüküs: Lüks. (28/204)

lüzgar: Rüzgar. (14/33)

M

maalle: Mahalle. (29/35)

mābere: Muhabere. (44/77)

makene: Makine. (32/115)

mal: Hayvan. (12/51)

māmıt: Mahmut. (23/179)

marike: Seksek oyunu. (20/65)

māsıl: Mahsul. (14/10)

masıraf: Masraf. (15/60)

māşar: Mahşer. (7/4)

maşet: Manşet. (34/17)

mavılı: Mavili. (32/34)

mayış: Maaş. (37/13)

mecibur: Mecbur. (20/89)

meelle: Mahalle. Sokak. (1/21)

mefat: Vefat, ölüm. (12/9)

mefāt: Vefat, ölüm. (37/33)

mere: Mera. (31/137)

merkep: Eşek. (37/88)

mersil: Mersin bitkisi. (32/150)

meşur: Meşhur. (4/4)

metire: Metre. (28/157)

mevlüd: Mevlit. (38/73)

meyden: Meydan. (21/115)

meyrem: Meryem. (23/179)

meyremetsiz: Merhametsiz. (3/76)

meyva: Meyve. (29/95)

mezer: Mezar. (1/60)

mezerlik: Mezarlık. (31/171)

milyer: Milyar. (22/128)

min- : Binmek. (1/9)

mindir-: Bindirmek. (7/23)

misāvir: Misafir. (9/5)

miydan: Meydan. (5/34)

miydanlık: Meydanlık. (32/23)

miyden: Meydan**.** (3/56)

miydenlik: Meydanlık. (25/12)

morel: Moral. (28/132)

motur: Motor, traktör. (3/93)

mu͡abbed: Muhabbet. (38/54)

mu͡ayne: Muayene. (29/190)

muhdar: Muhtar. (40/9)

mu͡it: Muhit. (40/75)

musafir: Misafir. (34/1)

musaĶġa: Musakka. (6/120)

mūtar: Muhtar. (2/83)

mūteç: Muhtaç. (31/99)

mutlak: Mutfak. (3/115)

mutvak: Mutfak. (28/67)

muyane: Muayene. (26/11)

mü͡endiz: Mühendis. (15/61)

müsavir: Misafir. (37/153)

müsayit: Müsait. (34/68)

müsevir: Misafir. (6/123)

N

namazlā: Namazlağı. (3/92)

nası: Nasıl. (2/48)

nasib: Nasip. (34/53)

nēçün: Niçin. (39/65)

nēdē: Nerede. (44/48)

nene: Üvey anne. (3/82)

nergiz: Nergis. (38/129)

ney: Ne. (23/16)

neyni çek-: Karşılıklı mâni söylerek atışmak. (24/4)

nışan: Nişan. (1/8)

nışannık: Nişanlık. (11/7)

ni: Ne. (1/22)

niden: Neden. (12/20)

nilē: Neler. (31/151)

niler: Neler. (34/56)

nira: Lira. (35/44)

nişle-: Ne yapmak. (1/9)

niy: Ne. (33/145)

niyse: Neyse. (2/84)

normel: Normal. (6/37)

no͡ut: Nohut. (4/4)

nüfuz: Nüfus. (16/70)

O

ocak bardā: Ocak Bardağı. (1/50)

ocala-: Ovmak, ovalamak. (5/28)

okarı: Yukarı. (1/24)

oklā: Oklava. (10/38)

okla: Oklava. (23/67)

oku: Düğün davetiyesi. (3/141)

okucu: Düğüne çağırılan (kimse). (1/14)

okula-: Düğüne davet etmek, çağırmak, davetiye dağıtmak. (32/26)

ōlan: Oğlan, oğul, evlat. (1/24)

oncaz: O, zavallı o. (6/5)

ondaŋ keri: Ondan sonra. (17/44)

oŋ: On. (35/39)

oŋa: Ona. (37/2)

ora: Oraya. (3/11)

ōraş: Uğraşmak. (27/72)

ōreş-: Uğraşmak. (31/139)

oreye: Oraya. (31/155)

orlar olsuŋ: Uğurlar olsun. (32/177)

ortancıl: Ortanca. (23/52)

osan-: Usanmak, bıkmak. (41/23)

otus: Otuz. (35/29)

oyne-: Oynamak. (31/140)

oyneş-: Oynaşmak, oynamak. (31/123)

Ö

ōle: Öyle. (40/56)

öğlenden soŋ: Öğleden sonra. (31/21)

öğmek: Türkü söylemek. (32/105)

öküle: Öyle. (10/14)

öle: Öyle. (18/14)

ölş-: Ölçmek. (15/83)

öŋ: Ön. (1/11)

öŋce: Önce. (27/66)

öŋlēden: Öncelerden. (32/114)

öŋsür- : Öksürmek. (21/20)

öŋsüz: Öksüz. (37/42)

öŋüş: Önce, ilk önce, başta. (32/19)

öŋüşden: Önceden. (32/145)

örged-: Öğretmek. (39/111)

örgen-: Öğrenmek. (4/27)

örnek: Örnek, numune. (4/19)

örtme: Başörtüsü. (29/25)

örüzger: Rüzgar. (6/70)

ötāka: Öte yaka, o taraf. (31/52)

ötāndan: Öte yandan. (31/179)

öte bete: Öte beri. (32/125)

övmek: Türkü söylemek. (32/95)

öylen: Öğle, öğleyin. (20/11)

öylenlin: Öğleyin, öğle vakti. (43/41)

öylü: Öyle. (31/72)

öyüt- : Öğütmek. (23/3)

ȫren-: Öğrenmek. (38/124)

ȫretmen: Öğretmen. (18/37)

ȫv buba: Üvey baba. (31/55)

P

pançak: Avuç dolusu. (15/51)

paŋġa: Banka. (42/48)

papasça: Papatya. (36/70)

parke: Parka. (2/65)

patoz: Tahılları sap ve kabuğundan ayıran harman makinesi. (6/72)

pavrazlı: Elbisenin eteklerine verilen şekil, pili. (13/10)

payam: Badem. (21/97)

pēlifan: Pehlivan. (33/105)

pelit: Çınar, meşe vb. ağaçların meyvesi. (29/94)

pelivan: Pehlivan. (31/123)

pençere: Pencere. (24/61)

peşKir: Havlu. (37/71)

peyşan: Düğünlerde gelinleri süslemek için kullandıkları süs eşyası, aksesuar. (25/15)

pıçak: Bıçak. (32/35)

pınar: Pınar. (23/180)

pırtı: Ev eşyası, yatak, yorgan, minder vs. (17/19)

pınar: Maki, bir çeşit çalı. (5/35)

pirez: Biraz. (15/83)

pirinş: Pirinç. (7/2)

piş-: Biçmek. (32/10)

piştanbal: Peştamal. (32/34)

piygamber: Peygamber. (32/89)

piynar: Pınar, maki, bir çeşit çalı. (33/38)

piynir: Peynir. (17/64)

poğça: Poğaça. (39/110)

pürgülü: Bürgüsü olan elbise. (13/18)

pürle-: Sarmak. Dolamak. (1/17)

püskūt: Bisküvi. (23/100)

R

randevi: Randevu. (6/27)

randova: Randevu. (15/89)

razi: Razı. (34/52)

reket: Rekât. (29/119)

rēmet: Rahmet. (31/156)

reng: Renk. (37/63)

S

saa͡: Sana. (37/208)

saan͡: Sahan, tabak. (3/153)

sabala: Sabahleyin. (6/29)

sabālayin: Sabahleyin. (23/174)

sabāli: Sabahleyin. (2/85)

sabali: sabahleyin. (35/69)

sabın: Sabun. (5/28)

saçlık: Örülmüş saçlara takılan saçak. (23/23)

sāde: Sadece. (12/17)

sadıc: Sağdıç. (24/26)

sādıc: Sağdıç. (38/61)

sādış: Sağdıç. (13/14)

sadış: Sağdıç. (35/16)

sadic: Sağdıç. (31/133)

sağtikar: Sahtekâr. (31/176)

sāıb͡: Sahip. (31/51)

saḴlambac: Saklambaç. (13/57)

salete: Salata. (29/98)

sālıkçı: Sağlıkçı. (15/57)

sallangeş: Salıncak. (31/170)

sallangış: Salıncak. (12/23)

saŋ-: Sanmak. (23/63)

saŋa: Sana. (33/143)

sap-: Uğramak. (41/4)

sapan: Saban. (39/71)

sāpısı: Sahibi. (15/48)

sar- : Yüklemek. (23/5)

saraylı: Saraylı tatlısı**,** baklava. (6/41)

sareyli: Saraylı tatlısı, baklava. (42/53)

sarı lere: Sarı lira. (30/11)

sarıçidem: Sarıçiğdem. (33/127)

sarıtiken: Sarıdiken. (23/188)

sarmı: Sarma yemeği. (32/63)

saş- : Saçmak. (21/76)

saş: Sac, yufka sacı. (11/61)

saş: Saç. (23/163)

satan: Zaten. (18/32)

sāten: Zaten. (10/35)

saten: Zaten. (33/136)

savır-: Savurmak. (5/38)

savlaşdır-: Savuşturmak, başından atmak. (36/84)

saya: Ağıl. (11/29)

sayıb: Sahip. (37/19)

sayib: Sahip. (14/35)

sede: Sade. (32/118)

seKizen: Seksen. (37/32)

sekleter: Sekreter. (28/142)

sekzen: Seksen. (31/126)

selbent: Gelinlerin başına bağladıkları, renkli yazmalardan oluşturulmuş baş bağı. (3/138)

selemet: Selamet. (32/23)

semizlik: Semizotu. (33/40)

seŋ: Sen. (28/63)

sene: Sana. (17/28)

senit: Hamur tahtası. (10/39)

seŋa: Sana. (37/158)

sep-: Serpmek. (24/48)

sepetçōlu: Sepetçioğlu Oyunu. (22/38)

seş-: Seçmek. (36/13)

seşmen: Seçmen. (22/93)

seyirt-: Koşmak. (23/71)

sēymen: Davul zurna eşliğinde gelin almaya giden damat tarafı. (40/26)

seymen: Davul zurna eşliğinde gelin almaya giden damat tarafı. (6/39)

seysena: Çeyiz. (23/4)

sığığē: Sıhhiye. (16/8)

sığırdili: Bir çeşit dikenli ot. (32/52)

sıkdır-: Sıktırmak. (31/79)

sıyırma: Taze börülce. (23/13)

sıyiya: Sıhhiye. (31/74)

silaş: Silaj. (38/84)

silec: Silaj. (38/80)

sili: Kilim**,** yünden dokunmuş yaygı. (3/149)

siŋir: Sinir. (28/105)

sirken: Yabanıl ıspanak. (33/40)

siylim: Titiz, temizliğe aşırı düşkün olan. (3/75)

siyman: Davul zurna eşliğinde gelin almaya giden damat tarafı. (25/13)

sȭle-: Söylemek. (34/45)

sobi: Sobe oyunu. (42/63)

sōna: Sonra. (29/5)

soŋ: Son. (26/43)

soŋıra: Sonra. (1/21)

soŋra: Sonra. (3/17)

soŋran: Sonra. (36/116)

soŋura: Sonra. (6/90)

sōra: Sonra (2/17)

sorgu: Soru. (39/65)

so͡uk: Soğuk. (3/152)

sō͡ukla-: Soğuklamak, üşütmek. (31/105)

sö͡üt: Söğüt. (31/130)

söy- : Sövmek. (3/6)

sözçe: Sözce. (5/17)

sözüm: Misal, örneğin. (21/45)

su͡an: Soğan. (21/120)

suğan: Soğan. (19/28)

sulu tiken: Sarı çiçek açan, dikenli tüylü bir bitki, sulu diken. (29/98)

sūra: Sofra. (6/85)

suse: Yol, şose. (31/143)

sülümen: Süleyman. (21/20)

süpürke: Süpürge. (21/149)

sür- : Kovmak. (3/9)

sür-: Bitkilerde yetişmek, bitmek, yeşermek. (28/174)

süre: Sûre. (23/37)

sürle-: Sürüklemek**,** kaçırmak, kız kaçırmak. (31/56)

sürü: Hayvan sürüsü. (29/105)

süy- : Sövmek. (21/133)

süyle-: Söylemek. (32/48)

Ş

şabık: Çabuk. (23/122)

şam: Çam. (13/23)

şamaşır: Çamaşır. (17/48)

şapġa: Şapka. (28/38)

şarat: İşaret. (24/35)

şaşġın: Zayıf. (3/143)

şaşġınlık: Zayıflık. (41/11)

şavık: Şavk, ışık. (5/37)

şe: Şey. (31/82)

şe͡er: Şehir. (39/62)

şehid: Şehit. (34/37)

şe͡id: Şehit. (31/181)

şeşit: Çeşit. (12/49)

şeşli: Çeşitli. (32/121)

şeşme: Çeşme. (32/126)

şî: Şey. (12/17)

şi: Şey. (18/21)

şife: Şive. (40/44)

şindi: Şimdi**.** (2/4)

şipit: Kalın sac ekmeği, kalın yufka. (3/64)

şitayir: Bir traktör markası, Steyr. (28/129)

şiy: Şey. (1/43)

şiyten: Şeytan. (14/25)

şō: Şu. (16/39)

şo: Şu. (20/3)

şorda: Şurda. (36/52)

şöför: Şoför. (34/62)

şüyle: Şöyle. (2/47)

T

tā: Daha. (1/49)

ta͡a: Daha. (30/3)

tabı: Tabi. (23/11)

tabır: Tabur. (28/57)

tabırcı: Taburcu. (6/26)

tağıt- : Dağıtmak. (20/16)

taha: Daha. (13/13)

tahda: Tahta. (39/83)

takavıt ol-: Yaşlanmak, emekli olmak, tekaüt. (34/50)

taksi: Araba. (5/46)

talafon: Telefon. (16/64)

tamak: İstek. (3/56)

tamar-: Özenmek. (19/42)

tāmin: Tahmin. (22/33)

taŋker: Tanker. (23/118)

tarana: Tarhana. (20/48)

tarla satdıran: Eskiden gelinlerin giydiği rengarenk kumaştan dikilmiş, gösterişli elbise. (37/62)

tarna: Tarhana. (6/121)

tarnaşı: Tarhana çorbası. (12/68)

tas: Yemek kabı, tabak. (1/57)

tāsiyon: Tansiyon (15/78)

tavıġ: Tavuk. (1/38)

tavık: Tavuk. (6/86)

tavlā-: Pilavı demlemek. (32/63)

tayın: Tayin. (32/176)

tekge: Tekke. (37/151)

tekırar: Tekrar. (26/33)

tekirā: Tekrar. (29/159)

tekirar: Tekrar. (14/17)

televon: Telefon. (26/45)

tene: Tane. (5/5)

tenike: Teneke. (3/110)

ters: İnsan ya da hayvan dışkısı, gübre. (32/161)

tesbik: Tesbih. (22/102)

teze: Taze (21/32)

tınas: Savrulmak için yığılmış saman yığını. (6/70)

tikdir- : Diktirmek. (32/33)

tikel-: Dikilmek, ayakta durmak. (29/13)

tiken: Diken. (31/173)

tikil-: Dikilmek. (32/127)

tirki: Hamur yoğrulan demir leğen, tekne. (33/122)

titire-: Titremek. (23/29)

tokdur: Doktor. (29/137)

toḴdur: Doktor. (3/38)

tolu: Dolu. (37/151)

tomas: Domates. (5/9)

tomat: Domates. (10/41)

tomatis: Domates. (24/38)

topalak: Kıyma ve bulgurdan yapılan sulu köfte. (20/50)

topça: Topalak yemeği**.** (13/41)

topdon: Kadınların fistanın altına giydikleri kısa, uçkurlu don. (33/134)

to͡um: Tohum. (21/62)

tozak: Renkli iplerden yapılan ponpon, püskül. (40/25)

töyek: Tüfek. (32/132)

turis: Turist. (26/32)

turpan: Tırpan. (21/78)

tükgen: Dükkan. (38/76)

tüyek: Tüfek. (35/40)

U

u: O. (18/15)

uğlan: Oğlan. (1/32)

uğur parası: Yolculuğa çıkan kişiye, iyilik ve şans getirmesi için verilen para. (12/30)

ūlan: Oğlan. (15/62)

ulfar: Süsen bitkisi. (38/129)

umrukla-: Yumruklamak, yoğurmak. (32/65)

undan: Ondan. (32/17)

unnā: Onlar. (32/92)

unnar: Onlar. (1/22)

unu: Onu. (32/53)

unuŋ: Onun. (1/15)

unutġanlık: Unutkanlık. (38/89)

ura: Ora. (1/60)

üraş-: Uğraşmak. (36/88)

urdan: Oradan. (32/53)

üreş-: Uğraşmak. (43/36)

urgan: Halat, urgan, kalın ip. (1/22)

urlar: Oralar. (15/22)

usda: Usta. (10/11)

usul: Usül. (40/26)

uş- : Uçmak. (28/82)

Ü

üç ekiz: Üçüz. (30/29)

ülen: Ulan. (23/75)

ünne- : Çağırmak, seslenmek. (1/40)

ünü git- : Ün sahibi olmak, meşhur olmak. (21/86)

ünüversde: Üniversite. (43/6)

üre-: Çoğalmak. (5/3)

ürüŋ: Otlakta, dağda, yerinden koparılmadan kuruyup kalmış ot. (35/36)

ürüye: Rüya. (23/180)

üs: Üst. (2/38)

üslük: Başörtüsü, başa örtülen peştamal. (5/32)

üssūn: Hüseyin. (21/123)

üssün̄: Hüseyin. (28/136)

üş: Üç. (1/13)

üşġāTcı: Üçkağıtçı. (43/25)

üt-: Oyunda, kumarda kazanmak. (30/37)

üy-: Uyumak. (3/85)

üykü: Uyku. (3/147)

üyle: Öyle. (1/33)

üyüt-: Öğütmek. (5/41)

üzeŋgi: Üzengi. (3/62)

üzerlik: Üzerlik otu. (29/12)

V

va- : Varmak, evlenmek. (3/5)

vakıt: Vakit. (35/54)

var-: Evlenmek. (31/85)

varan gelen: Kilim dokumada, ön ve arka çözgü ipleri arasındaki boşluğa geçirilen çomak. (29/43)

vayda: Fayda. (15/55)

ve- : Vermek. (3/5)

vē-: Vermek. (31/51)

vēre: Daima, her zaman. (19/7)

veresiye: Boş yere, boşu boşuna. (41/33)

veret-: Hızlı bir biçimde fışkırmak. (31/81)

vılan: Filan. (43/28)

vido: Video. (43/32)

vilayat: Vilayet. (31/54)

vile: Bile. (3/62)

vilen: Filan. (23/34)

vîre: Hiç durmadan, art arda. (24/56)

vur-: Yemeği ocağa koymak. (32/60)

Y

yaba: Harman savurmada kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı. (5/5)

yağmır: Yağmur. (39/53)

yaka: Yan, taraf. (6/2)

yalım: Sanırım. (3/78)

yalıŋız: Yalnız. (2/41)

yaman: Kötü, işbilir, kurnaz. (24/14)

yāmır: Yağmur. (2/44)

yamır: Yağmur. (28/96)

yamyaşıl: Yemyeşil. (32/150)

yanık: Sevdalı. (23/167)

yaŋlış: Kilim motifi. (29/43)

yaŋlış: Yanlış. (28/157)

yapā: Kırkılmış koyun yünü, yapağı. (31/21)

yapyalıŋız: Yapayalnız. (31/42)

yaran: Yâren, arkadaş. (5/32)

yaranlık et-: Sohbet etmek. (3/39)

yarın: Arka, sırt. (31/80)

yasdık ġılıfı: Yastık kılıfı. (39/93)

yasdık: Yastık. (3/67)

yaşıl: Yeşil**.** (1/15)

yaşli: Yaşlı. (15/15)

ya͡uT: Yahut. (22/10)

yav: Yahu. (33/148)

yavıklı: Yavuklu, nişanlı, sevgili. (25/10)

yavrı: Yavru. (21/5)

yavuklu: Nişanlı, sevgili. (29/89)

yaygı: Halı, kilim, yolluk. (4/22)

yayka-: Yıkamak. (17/48)

yaz-: Sermek. (6/85)

yazıḴ: Yazılmış olan. (14/4)

yazma: Baş örtüsü. (1/22)

yazzāne: Yazıhane. (28/67)

yeen: Yeğen. (28/180)

yeğitlik: Yiğitlik. (36/25)

yelek: Kuşların veya tavukların tüyü. (23/160)

yeŋkden: Yeniden. (28/174)

yeŋge: Yenge. (16/55)

yeŋi: Gelecek sene, seneye. (42/76)

yeŋi: Yeni. (3/12)

yeŋice: Yenice, oldukça yeni. (33/44)

yeŋikden: Yeniden. (16/76)

yeriŋiş: Yerine. (32/28)

yeriş-: Erişmek, ulaşmak. (3/62)

yerlen-: Yerleşmek, yer edinmek. (37/21)

yesyeŋi: Yepyeni. (20/94)

yeşil: Arpa ve buğdayın yeşil hâli. (30/26)

yeyni: Hafif. (23/99)

yıkık: Harabe. (9/17)

yılık: Eğri, çarpık. (21/97)

yımırtacı: Yumurtacı. (28/151)

yi- : Yemek. (1/41)

yicek: Yiyecek. (3/19)

yidir-: Yedirmek. (35/15)

yil: Yıl. (15/58)

yimek: Yemek. (15/4)

yiygi: Yiyecek. (23/132)

yokāda: Yukarıda. (35/74)

yokarı: Yukarı. (2/58)

yokluk: Fakirlik. (3/1)

yonan: Yunan. (31/19)

yōnüs: Yunus. (29/122)

yörü-: Yürümek. (3/46)

yufġa: Yufka. (24/40)

yuka yaz-: Yufka yazmak, yufka açmak. (32/109)

yuka: Yufka. (1/37)

yurt dut-: Yerleşmek, mesken tutmak. (34/10)

yūsek: Yüksek. (37/121)

yuur-: Yoğurmak. (33/122)

yuvarlak: Silindir (motorlu araç). (28/161)

yü- : Yıkamak. (15/19)

yüdür-: Yıkatmak. (11/20)

yüssük: Yüzük. (16/29)

yüz aşşā: Yokuş aşağı. (9/18)

yüz: Taraf. (31/11)

Z

zāmet: Zahmet. (37/153)

zatan: Zaten. (1/54)

zatı: Zaten. (13/13)

zātı: Zaten. (39/4)

zati: Zaten. (20/22)

zāti: Zaten. (35/61)

zelbent: Gelinlerin başına bağladıkları, renkli yazmalardan oluşturulmuş baş bağı. (39/96)

zenne: Kadın. (5/30)

zeŋgin: Zengin. (14/9)

zēŋgin: Zengin. (39/9)

zeymeri: Kara kış. (3/4)

zıman: Zaman. (21/4)

ziin: Zihin. (29/189)

zili: Kilim, yünden dokunmuş yaygı, sili. (29/41)

zini: Büyük yuvarlak tepsi, sini. (1/29)

ziyin: Zihin. (42/101)

zoba: Soba. (17/83)

zuman: Zaman. (20/28)

zurne: Zurna. (42/6)

zümbül: Sümbül. (30/44)

EK-3 HARİTALAR

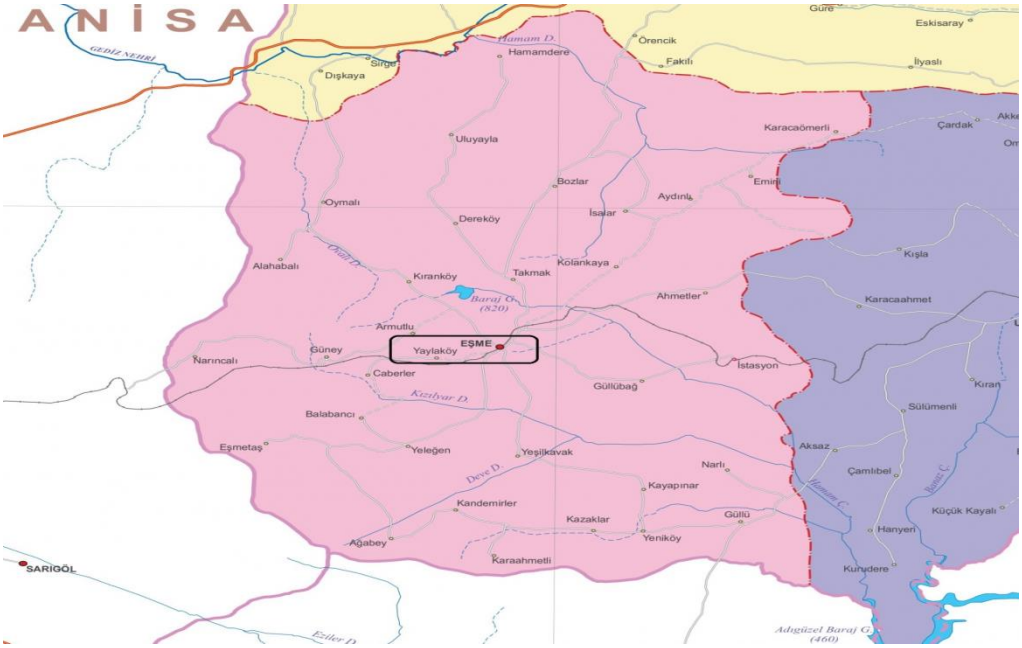

Harita 1: Eşme İlçesi Haritası

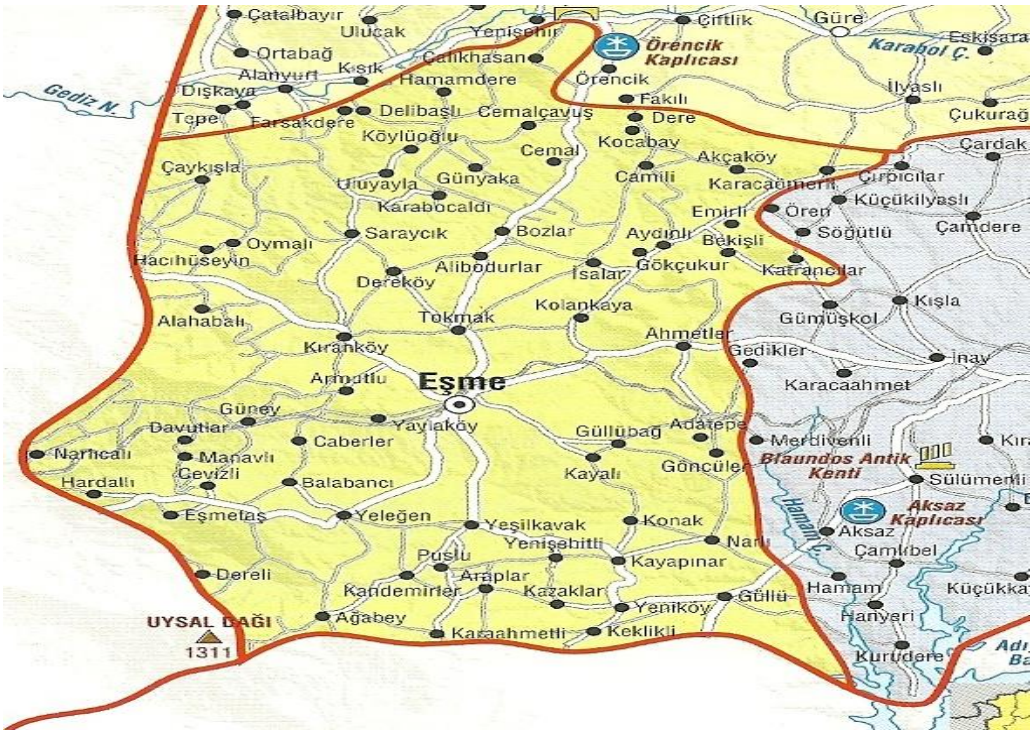

Harita 2: Eşme İlçesinin Köylerinin Yer Aldığı Harita

EK-4 FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Aydınlı Köyünden Kaynak Kişiler: Veli Sayın, Kadriye Sayın

Fotoğraf 2: Balabancı Köyünden Kaynak Kişiler: Emine Solak, Ayşe Alkan, Hediye Özdemir

Fotoğraf 3: Camili Köyünden kaynak kişi Sultan Acar, Ümmü Acar

Fotoğraf 4: Kolankaya Köyünden Kaynak Kişiler Nazır Çakır, Ali Yalçın

Ek-4'te yer alan fotoğraflardaki kişilere gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişisel veri kapsamında gerekli izinler alınmıştır.